DÜNYA KLASİKLERİ

Dostoyevski

Suç ve Ceza

sonsuz kitap

Suç ve Ceza

Dostoyevski

Suç ve Ceza
DOSTOYEVSKI
Çeviri: SAVAŞ KURT
Yayın Yönetmeni: ENDER HALUK DERİNCE
Görsel Yönetmen: FARUK DERİNCE
Yayın Koordinatörü: ŞAFAK DUMLU
Basın ve Halkla İlişkikler: AKİF BAYRAK
Müşteri Temsilcisi: RAMAZAN YORULMAZ

Sonsuz Kitap
OGürsel Mah. Alaybey Sk. No: 7/1 Kağıthane/İSTANBUL
Tel: 0212 222 72 25
Faks: 0212 222 72 35
E-posta: info@yakamoz.com.tr
Sonsuz Kitap, Yakamoz Yayınları'nın tescilli markasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Temmuz başlarında, çok sıcak bir gün... Akşama doğru, genç bir adam S... sokağındaki bir pansiyonda kiraladığı küçük odasından çıktı. Ağır ve kararsız adımlarla K... köprüsüne doğru yöneldi.

Ev sahibiyle merdivenlerde karşılaşmaktan kurtulmayı başarmıştı. Kiraladığı küçük oda, beş katlı yüksek bir evin çatı katındaydı ve odadan çok bir dolaba benziyordu. Odayı, yemek ve diğer hizmetler de dâhil olarak kiralamıştı. Ev sahibi kadın bir kat aşağıda, ayrı bir dairede oturuyordu ve genç adam her sokağa çıkışında, ev sahibesinin merdivenlere doğru ardına dek açılmış mutfak kapısının önünden geçmek zorundaydı. Buradan her geçişinde, genç adam korkuya benzer bir duygu içinde kalır, utanç duyar, yüzünü buruştururdu. Ev sahibi kadına epey borcu vardı ve onunla karşılaşmaktan çekiniyordu.

Korkak ve çekingen biri değildi aslında. Tam tersine... Ama bir süredir tedirgindi. Öylesine kendi içine kapanmış, öylesine herkesten kopmuştu ki, yalnızca ev sahibesiyle değil, kiminle olursa olsun karşılaşmaktan kaçınıyordu. Ezen bir yoksulluk içindeydi ama şu son günlerde buna bile aldırdığı yoktu. Asıl işlerini tümüyle bir yana bırakmıştı, hiç bunlarla uğraşmayı istemiyordu. Aslında o kendisine karşı neler tasarlıyor olursa olsun, ev sahibesine de aldırdığı yoktu. Ama merdivenlerde durmak, kendisini hiç mi hiç ilgilendirmeyen gündelik birtakım saçmalıkları dinlemek, kira borcu konusundaki sızlanmalara, korkutmalara, yakınmalara katlanmak, üstelik yakasını kurtarabilmek için bahaneler bulmak, özürler dilemek, yalanlar söylemek... Hayır, merdivenleri sessizce inip sıvışmak, yapılacak en iyi şeydi.

Ama bu kez borçlu olduğu kişiyle karşılaşmak korkusu, sokağa çıktığında kendisini bile şaşırttı. Bu duyguyu ilk kez yaşıyordu. Tuhaf bir gülümseyişle: “Ne zorlu bir işe girişmek istiyorum ve aynı zamanda ne saçma sapan şeylerden korkuyorum...” diye düşündü. “Hım... Evet... Her şey insanın elindedir, insan bu korkaklık yüzünden ne fırsatlar kaçırıyor... Bu artık bilinen bir gerçek... Merak edilecek bir şey: Acaba insanlar en çok neden korkarlar?.. Herhâlde her şeyden çok yeni bir adım atmaktan, kendi söyleyecekleri yeni bir sözden olsa gerek... Ama ben de bayağı gevezelik ediyorum. Gevezelik ettiğim için de hiçbir şey yapmıyorum. Galiba işin doğrusu şöyle: Bir şey yapmadığım için gevezelik ediyorum. Ben

gevezeliği bu son günlerde, sürekli bir köşede yatarak ve saçma sapan şeyler düşünerek öğrendim. Peki, şimdi niçin gidiyorum? Sanki böyle bir şey yapmak elimden gelir mi? Acaba bu davranışım ciddi mi? Hiç de ciddi değil. Demek bir hayalle avunuyorum. Oyuncak!.. Evet, galiba oyuncak!”

Caddede kavurucu bir sıcaklık hâkimdi. Buna insanların itişip kakışmaları, telaşlı telaşlı koşuşturmaları eklenince durum çekilmez bir hâl alıyordu. Hele ortalığın kirli hali, inşaatlar, çok kötü bir görünüm çizen gecekondular, yoksul Petersburglulardan yayılan ter kokusu delikanlıyı bu şehirden iyice soğutuyordu. Kısacası bütün bunlar delikanlının zaten bozuk olan sinirlerini birdenbire çok kötü yıpratmıştı. Hele şehrin bu bölgesinde sayıları çok olan meyhanelerin dayanılmaz pis kokuları, iş zamanı olduğu hâlde, adım başında rastlanan sarhoşlar, tablonun iğrenç ve gamlı rengini tamamlıyordu. Delikanlının ince yüz çizgilerinde derin bir tiksinme duygusu bir an belirip kayboldu. Sırası gelmişken şunu da söyleyelim ki; delikanlı, olağanüstü güzel kara gözleriyle, esmer yüzüyle, ortadan biraz uzunca boyu ile, ince ve biçimli vücuduyla çok yakışıklı bir gençti. Ama çok geçmeden derin bir düşünceye dalar gibi, daha doğrusu, kendini unutur gibi oldu. Artık çevresinde olup bitenleri ayırt edemeyerek ayırt etmesini de istemeyerek, yoluna devam etti. Ancak arada sırada, şimdi kendi kendine itiraf ettiği gibi, kendi başına konuşmak alışkanlığıyla bir şeyler mırıldanıyordu. Zaman zaman düşüncelerinin karıştığını, vücutça gücünü yitirdiğini, şu anda kendisi de fark etti. Ağzına hiçbir şey koymayalı bugün ikinci gün olmuştu.

Üzerinde çok kötü bir kıyafet vardı. Normal zamanda böyle pejmürde giyindiği hiç olmamıştı. Onun için kötü giyinmek utanılması gereken bir şeydi. Bereket versin, burası öyle bir semtti ki, kimse kimsenin kılık kıyafeti ile ilgilenmezdi. Petersburg’un bu merkez semtinin cadde ve sokaklarına fazlaca doluşmuş olan işçi ve esnaf tabakası, bazen genel görünüşe öyle tiplerle renk katardı ki, yabancı yüzlü birine rastlandığı zaman şaşırmak bile gerçekten tuhaf kaçardı. Ama delikanlının ruhunda öylesine haince bir küçümseme duygusu birikmişti ki, bazen çocukluk derecesine varan bütün alınganlığına rağmen, şu anda en az utandığı şey, sırtındaki paçavralardı. Tabii bazı dostlarına ve karşılaşmaktan hoşlanmadığı eski arkadaşlarına rastladığı zamanlar iş değişirdi. Oysa bu sırada, iri bir atın çektiği büyük bir yük arabasına bindirilip bu saatte nereye ve niçin götürüldüğü belli olmayan bir sarhoş, yanından geçerken eliyle kendisini göstererek, avazı çıktığı kadar: “Hey, sen, Alman şapkalı!” diye

bağırdığı zaman delikanlı birdenbire durmuş, sinirli bir davranışla şapkasını tutmuştu. Bu şapka, Zimmermann'dan satın alınmış, yüksek yuvarlak ama kullanıla kullanıla eskimiş, solmuş, delik deşik olmuş, leke içinde, kenarsız bir şapkaydı, üstelik çok çirkin bir köşe meydana getirecek biçimde yana sarkmıştı. Ama delikanlıyı utanç değil, korkuya benzer bambaşka bir duygu kapladı. Heyecanla:

– Ben zaten biliyordum, diye mırıldandı. Zaten aklıma da gelmişti. Bu hepsinden kötüsü!.. İşte böyle saçma, böylesine anlamsız bir şey her işi altüst edebilir. Evet, göze çok batan bir şapka. Gülünç olduğu için göze batıyor. Benim şu paçavralara herhâlde bir kasket gerek. Hatta eski püskü bir şey de olsa olur, yeter ki bu mendebur olmasın!.. Kimse böyle bir şapka giymiyor. Bu şapka bir verstlik yoldan fark edilir ve hatırda kalır... En önemlisi, sonradan hatırlanır. İşte sana bir ipucu!.. Bu işte elden geldiğince az göze çarpmalı... Ufak tefek şeyler ama önemli olanı da bu ufak tefek şeylerdir... Her zaman, her şeyi mahveden işte bu ufak tefek şeylerdir.

Öyle uzak bir yere gitmiyordu. Hatta eviyle buranın kaç adım sürdüğünü bilecek kadar da bellemişti yolu. Topu topu yedi yüz otuz adımdı. Bir süre önce adımlarını saymıştı. Hem de kurduğu hayallerle beraber. Bu hayallerin hiçbir değeri yoktu gözünde. Gerçekleşmeyeceğine inandığı bu düşler onun dünyasını allak bullak etmeye yetip de artıyordu bile. Aradan geçen bir ay dünyasını biraz daha değiştirmiş, kendi kendine konuşmaya başlamıştı. Kendini kararsızlıkla, korkaklıkla suçluyor, arada bir o eski uğursuz hayalleri yine beynine yayılıyordu. Daha kötüsü bunları neredeyse kendi niyet ve planı saymasıydı. İşte şu anda bu temelsiz planlarının bir provasını yapmaya gidiyordu, yolları arşınladıkça heyecanlanıyor, duygularını frenleyemiyordu.

Kalbi çarparak, sinirden titreyerek, bir yanı kanala, öbür yanı "..." sokağına bakan çok büyük bir binaya yaklaştı... Küçük küçük dairelerden kurulu olan bu evde, terziler, çilingirler, aşçı kadınlar gibi birtakım esnaf, çeşit çeşit Almanlar, sokak kızları, küçük memurlar ve daha buna benzer birtakım kişiler oturuyordu. Evin iki kapısından ve avlusundan girip çıkanların gürültüleri hiç eksik olmuyordu. Burada üç ya da dört kapıcı çalışıyordu. Delikanlı bunlardan birine rastlamayınca çok sevindi ve kimseye görünmeden, ana kapıdan geçerek, sağdaki merdivene sapıverdi. Merdiven, karanlık, dar bir "servis" merdiveniydi. Ama o, bütün bunları incelemiş ve öğrenmişti, bütün bu durum hoşuna gidiyordu. Bu karanlıkta meraklı bir insan bakışı bile tehlikesizdi. Dördüncü kata çıkarken elinde

olmayarak: “Ben şimdiden böyle korkarsam, bir fırsatını bulup da asıl işe giriştiğim zaman ne olacak?” diye düşündü. Burada, bir daireden eşya çıkarmakta olan asker emeklisi hamallar yolunu kesti. Memur bir Alman’ın, ailesiyle birlikte burada oturduğunu daha eskiden öğrenmişti: “Demek Alman gidiyor, dördüncü katta bu merdiven yönünde ve bu sahanlıkta, şimdilik içinde insan bulunan yalnız kocakarının dairesi kalıyor... Oh, çok güzel... Her ihtimale karşı... diye tekrar düşündü ve kocakarının kapısını çaldı. Çıngırak, sanki bakırdan değil de tenekedenmiş gibi, hafifçe çınladı. Bu gibi evlerin böyle küçük dairelerinde çıngıraklar hemen hep böyle çalar. O, bu çıngırak sesini unutmuştu bile... Şimdi bu özel çıngırak sesi, ona birden bir şeyler hatırlatmış, açıkça bir şeyleri gözünün önüne getirmişti. Zangır zangır titredi. Sinirleri bu sefer iyice gerilmişti. Bir süre sonra kapı hafifçe aralandı, evde oturan kadın, kapının aralığından, geleni belli bir kuşku ile süzüyor ve yalnız, karanlıkta ışıldayan gözleri görünüyordu. Ama sahanlıkta birçok kişinin bulunduğunu görünce yüreklendi, kapıyı ardına kadar açtı. Delikanlı, kapının eşiğinden adımını atarak tahta perdeyle küçük bir mutfaktan ayrılan karanlık bir hole girdi. Yaşlı kadın hiçbir şey söylemeden karşısında duruyor, sorgu dolu bakışlarla kendisine bakıyordu. Kuru, ufak tefek, altmış yaşlarında, keskin, hain bakışlı, küçük sivri burunlu, başı açık bir kocakarıcıktı bu...

Hayatın cilvelerinin beyazlar düşürdüğü kumral saçlarına bol yağlı bir şey sürmüştü. İnce ve uzun boynunda bir fanila parçası sarılıydı. Omuzlarından ise soğuğa karşı tedbir olarak giydiği iyice yıpranmış bir pelerin sarkıyordu. Kocakarı zoraki öksürüyor, her öksürmesinde yüzü acıyla buruşuyordu. Delikanlının kendine garip garip baktığını görünce, gözlerine eski güvensizlik tekrar yerleşti.

Delikanlı daha nazik davranmak gerektiğini hatırlayarak hafifçe eğildi:

– Ben Raskolnikov’um, dedi. Üniversite öğrencisi. Bundan bir ay önce de gelmiştim.

Kocakarı sorgu dolu gözlerini delikanlıdan ayırmadan tane tane konuşmaya başladı:

– Hatırlıyorum buraya geldiğinizi, çok iyi hatırlıyorum, dedi.

Kocakarının gösterdiği bu güvensizlikten biraz bozulan ve şaşıran Raskolnikov, sözlerini sürdürdü:

– İşte efendim... Bu sefer de yine buna benzer bir iş için geldim, dedi ve canı sıkılarak aklından şunları geçirdi: “Kim bilir, belki de kadın her zaman böyledir. Ben geçen sefer farkına varmamıştım!..”

Kocakarı, kararsızlık içindeymiş gibi bir süre sustu. Sonra biraz kenara çekildi ve misafirin öne geçmesine izin vererek kapısını gösterdi:

– Geçin, efendim.

Delikanlının girdiği, duvarları sarı kâğıt kaplı, pencerelerinde tül perdeler ve ıtır çiçekleri bulunan küçük oda, şu anda batan güneşin ışınları ile iyice aydınlanmıştı. Raskolnikov'un kafasında, âdeta elinde olmayarak "Demek o zaman da güneş böyle aydınlatacak!" düşüncesi şimşek gibi çaktı. Odanın durumunu elinden geldiğince belleyip hatırlayabilmek için, çabucak çevresine bir göz gezdirdi. Ama odanın hiçbir özelliği yoktu. Hepsi de sarıağaçtan yapılmış, pek eski olan şu mobilyalar vardı. Kocaman, eğik tahta arkalıklı bir kanepe, bunun önünde yumurta biçimi yuvarlak bir masa, iki pencere arasına yerleştirilmiş aynalı bir tuvalet masası, duvar boyunca dizilmiş iskemleler ve ellerinde kuşlarla Alman kızlarını gösteren ucuz cinsten sarı çerçeveli bir iki tablo... İşte bütün mobilya... Bir köşede, küçük bir Meryem Ana resminin önünde kandil yanıyordu. Her şey tertemizdi, mobilya da döşemeler de iyice temizlenmişti, her şey pırıl pırıldı. Delikanlı, "Yelizaveta'nın işi" diye düşündü. Bütün evde tozun zerresini bile bulmaya imkân yoktu. Raskolnikov içinden, "Böyle bir temizliğe ancak kötü kalpli yaşlı dullarda rastlanabilir." diye düşündü ve öbür küçücük odanın kapısında asılı duran basma perdeye meraklı gözlerle baktı. Delikanlının, şimdiye kadar bir sefer olsun görmediği bu odada kocakarının yatağı ve konsolu vardı. Bütün daire bu iki odadan meydana gelmişti.

Kocakarı odaya girince, delikanlının gözlerinin ta içine bakabilmek için, Raskolnikov'un önüne dikilerek sert bir sesle sordu:

– Neymiş bakalım? Delikanlı:

– Rehin bırakmak için getirdim, dedi. İşte burada, buyrun!..

Cebinden eski, yassı, gümüş bir saat çıkardı. Saatin arka kapağında bir küre resmi vardı. Halkası çeliktendi.

– Ama bundan önce getirdiğiniz rehinin de günü doldu. Ay biteli bugün üçüncü gün oluyor.

– Size bir aylık faiz daha ödeyeceğim... Azıcık sabredin!..

– Sabretmek mi, yoksa eşyanızı hemen şimdi satmak mı gerek, bu artık benim bileceğim iş!

– Saatim için çokça bir şey verecek misiniz, Alyona Ivanovna?

– Hep eften püften, para etmez şeylerle geliyorsun, kuzum.. Bunlar bir pul bile etmez! Geçen sefer yüzük için size iki ruble vermiştim. Oysa yenisi kuyumcudan bir buçuk rubleye alınabilir.

– Dört ruble verin, parasını getirip yine geri alırım. Bana babamdan kalan bir hediyedir bu. Bakmayın böyle göründüğüne, değeri yüksektir. Yakında elime para geçecek.

– Faizini peşin ödemek şartıyla, bir buçuk ruble, işinize gelirse...

Delikanlı:

– Bir buçuk ruble mi, diye bağırdı.

Kocakarı:

– Canınız isterse, dedi ve saati geri uzattı.

Ümitsizlik ve öfke arasında mekik dokuyan delikanlı saati kocakarının elinden aldı. Benliğini korkunç bir öfke sarmıştı. Kalkmaya yeltenmişti ki, kendini topladı. Nereye gidecekti? Güveneceği başka kimse de yoktu. Sonra ikinci bir işi daha vardı. En iyisi beklemekti. Biraz umursamazca ve kabaca:

– Verin bakalım, dedi.

Kocakarı, anahtarları çıkarmak için elini cebine soktu, perdenin arkasındaki öbür odaya geçti. Odanın ortasında bir başına kalan delikanlı merakla kulak kabarttı, birtakım düşüncelere daldı. Kadının anahtarla konsolu nasıl açtığı duyuluyordu. “Herhâlde üst çekmece olacak” diye düşündü. “Demek, anahtarları sağ cebinde taşıyor. Hepsi bir arada, çelik bir halkaya takılmış... Bir tanesi hepsinden büyük... Hiç değilse üç kat büyük... Ucu da girintili çıkıntılı... Konsolun anahtarı olmasa gerek... Öyleyse bir çekmece ya da bir sandık filan daha olacak... İşte bu önemli... Sandıkların anahtarları hep böyle olur. Ama bütün bunlar ne çirkin şeyler...”

Kocakarı geri döndü:

– İşte efendim, ruble başına ayda on kopek hesabiyle, bir buçuk ruble için on beş kopek peşin faiz eder. Bundan önceki iki ruble için de, aynı hesap üzerinden bir aylık peşin faiz yirmi kopek... Tutarı otuz beş kopek eder. Demek, saatiniz için bir ruble on beş kopek alacaksınız!.. Buyurunuz!..

– Neee!.. Şimdi de bir ruble on beş kopek mi oldu?

– Evet efendim, öyle.

Kocakarı ile çene yarıştırmanın bir anlamı yoktu. Bu şekilde eline hiçbir şey geçmeyecekti. Burada biraz daha bekleyecek, duruma göre hareket edecekti. Delikanlının söyleyecek bir sözü, yapacak bir işi varmış ama bunların ne olduğunu kendinin de bilmiyormuş gibi bir hâli vardı.

– Alyona Ivanovna, belki de bugünlerde size başka bir şey daha getireceğim... Gümüş... Güzel bir şey... Bir sigara tabakası... Şimdi bir arkadaşımda, verir vermez getireceğim.

Şaşırdı ve sustu.

– Hele getirin de o zaman konuşuruz. Delikanlı, odadan koridora çıkarken, elinden geldiği kadar serbest davranmaya çalışarak:

– Hoşça kalın, dedi. Siz evde hep yalnız mı oturursunuz, kız kardeşiniz yok mu?

– Kız kardeşimden size ne efendim?

– Hiç... Laf olsun diye sordum... Siz de hemencecik... Hoşçakalın Alyona Ivanovna!

Raskolnikov, korkunç bir düşünce perişanlığı içinde dışarıya çıktı. Bu düşünce perişanlığı gittikçe artıyordu. Hatta merdivenden inerken, sanki bir şey karşısında birden şaşırmış gibi, birkaç sefer durakladı. Sonunda, sokağa çıkınca:

“Aman Tanrım!.. Bütün bunlar ne aşağılık şeyler!.. İmkânı var mı, imkânı var mı ki ben... Hayır, delilik bu! Saçma bir şey bu!” diye bağırdı ve ekledi: “Nasıl oluyor da böyle korkunç bir şey düşünebiliyorum? Meğer yüreğim ne iğrenç şeylere elverişliymiş!.. İşin kötüsü, kirli, çirkin, iğrenç, iğrenç şeyler!... Ve ben, bütün bir ay...”

Heyecanını, ne kelimelerle ne de bağırmakla anlatabiliyordu. Daha kocakarıya giderken yüreğini ezmeye, bulandırmaya başlayan sonsuz bir tiksinme duygusu, şimdi öyle bir dereceye yükselmiş, öylesine apaçık bir hâl almıştı ki, delikanlı sıkıntısından nereye gideceğini, ne yapacağını bilemiyordu. Yaya kaldırımında bir sarhoş gibi yürüyor, gelip geçenleri görmeyerek onlara çarpıyordu. Ancak başka bir sokağa saptığı zaman kendine gelebildi. Etrafına bakınca, bir meyhanenin önünde durduğunu anladı. “Meyhanenin kapısı, yaya kaldırımdan birkaç basamak aşağıda, bodrum katındaydı. Tam bu sırada, iki sarhoş birbirine tutunarak ve küfürler savurarak kapıdan sokağa çıkıyorlardı. Raskolnikov, çok düşünmeden hemen aşağı indi. Şimdiye kadar meyhaneye hiç gitmemişti. Ama şimdi başı dönüyor, üstelik de susuzluktan yanıyordu. Canı soğuk bir bira içmek istedi. Sonra bu ani halsizliğini açlığına verdi. Karanlık, pis bir köşede, yapışkan bir masanın başına geçip oturdu. Bir bira getirtti, ilk bardağı hırsla yuvarladı. Hemen ferahladı ve düşünceleri duruldu. Umut içinde: “Hepsi de saçma!” diye söylendi. “Telaş edecek, üzülecek ne vardı sanki!.. Basit bir bünye rahatsızlığı... İşte bir bardak bira ve birkaç halka ile insan kendine geliveriyor. İşte bir anda akıl güçleniyor, düşünce durulaşıyor, karar sağlamlaşıyor... Tüh!.. Bütün bunlar ne hiçten şeylermiş!..” Ama işi böyle küçümseyerek tükürüşüne rağmen, sanki birdenbire ağır bir yükten

kurtulmuş gibi neşeli görünüyordu. Çevresindekilere dostça baktı. Ama o dakikada bile bütün bu iyimserliğinin, hastalıklı bir hâl olduğunu, uzaktan uzağa sezinledi.

Delikanlının içeri girdiği sıralarda meyhanede çok az müşteri kalırdı. Nitekim yine öyle olmuş, demin karşılaştığı iki sarhoştan sonra, içlerinden biri kadın olan beş kişi de meyhaneyi terk etmişti. Onların gidişinden sonra ortalık sessizleşti, ferahladı. Ortada, önünde bir bardak birayla oturan, çakırkeyif, tüccarı andıran biriyle, onun arkadaşı iri yarı, redingotlu, kır sakallı, sandalyenin üzerinde uyuklayan, iyice sarhoş olmuş biri kalmıştı. Bu adam, zaman zaman uyanır gibi hareketler yaparak kollarını açıyor ve parmaklarını şakırdatarak sandalyesinden kalkmadan, vücudunun üst yanıyla hoplamaya başlıyor ve mısralarını hatırlamaya çalıştığı anlamsız bir şarkı tutturuyordu:

Bütün yıl karımı o...

Büüüütün yıl kaaarımıı ookşadıın...

Sonra yine dalıyor, uyanınca, bu sefer bir başka şarkıya başlıyordu:

Podyaçeskaya’dan geçerken...

Eski yârimi buldum...

Ama onun bu mutluluğuna kimse ortak olmuyordu. Sessiz arkadaşı, bütün bu taşkınlıklara, biraz da düşmanca ve kuşkulu gözlerle bakıyordu. Burada, görünüşü emekli bir memuru andıran biri daha vardı. Bu adam, önünde kadehi, ayrı oturuyor, ara sıra içkisinden bir yudum alarak çevresini gözden geçiriyordu. O da biraz heyecanlı gibi görünüyordu.

II

Raskolnikov, kalabalıklara alışık değildi ve daha önce de söylediğimiz gibi, özellikle de şu son sıralarda her tür topluluktan uzak duruyor, tek başına kalmayı yeğliyordu. Bu akşam nasıl olmuşsa, bilmediği gizli bir kuvvet onu bu meyhaneye çekmiş, etkisi altına almıştı. Sanki içinde bir şeyler değişmiş, insanları sevebilme özlemi uyanmaya başlamıştı. Son aylardaki üzüntü ve sıkıntılar onu bunaltmış, insanlardan koparmıştı. Artık bunun acısını çıkaracak, ortamın bütün pisliğine rağmen yeni duygular tadacaktı. Meyhanede oturacak, gönlünce içecek, eğlenecekti.

Meyhaneci ortalıkta yoktu. Herhâlde başka bir odada olacaktı. Ama birtakım merdivenlerden inerek sık sık bu başodaya da geliyordu. Her gelişinde, önce kocaman kırmızı kırmaları olan sık ve parlak çizmeleri görünüyordu. Sırtında, beli büzgülü bir pardösü ve siyah atlastan, çok yağlı bir yelek vardı. Kravatsızdı. Suratı da tıpkı bir demir kilit gibi, sanki yağa bulanmıştı. Tezgâhın arkasında, on dört yaşlarında bir garsonla müşterilere öteberi götüren, daha küçük bir başka garson vardı. Tezgâhın üzerinde küçücük salatalıklar, siyah halkalar, küçük parçalar hâlinde doğranmış balıklar duruyordu. Hepsi de çok kötü kokuyordu. Hava öylesine bunaltıcıydı ki, insan burada oturmaya katlanamazdı. Bundan başka, her şeye öylesine bir şarap kokusu sinmişti ki, yalnız bu kokudan beş dakikada sarhoş olmak işten bile değildi.

Bazen hayat bizi öyle kişilerle karşılaştırır ki, hiç tanımadığımız insanlar ilk görüşte dikkatimizi çeker. Kanımız kaynar, bir şeyler mıknatıs gibi bizi çeker onlara. İşte, ileride oturan ve emekli bir memura benzeyen kişi de Raskolnikov’un üzerinde aynı etkiyi yaptı. Delikanlı, sonraları bu ilk izlenimi birçok kez hatırladı, bunu bir önsezi gibi saydı. Gözlerini memurdan hiç ayırmıyordu. Bu, biraz da memurun aynı biçimde, üsteleyerek kendisine bakmasından ileri geliyordu. Memurun bir konuşma kapısı açmak için can attığı besbelliydi. İçlerinde meyhaneci de olduğu hâlde, meyhanede bulunanların hepsine, alışkın, hatta biraz da bıkkınlık gösteren bir bakışla bakıyordu. Bu bakışlarda, kendileriyle konuşulacak bir şeyi olmayan, sosyal durumları ve öğrenim dereceleri aşağı insanlara karşı takınılan bir yüksekten bakma ve karşısındakini hor görme hâli de seziliyordu. Bu, ellisini geçkin, orta boylu, tıknaz bir adamdı. Kır saçlı başının tepesi dazlaktı. Şiş yüzü, sürekli içkiden sarı, hatta yeşile çalan bir

renk almıştı. Şiş göz kapaklarının aralığından, birer delik gibi, küçücük ama canlı, kırmızımtırak gözleri parlıyordu. Ne var ki onda, çok tuhaf bir hâl vardı. Bakışlarında bir coşkunluk, hatta galiba akıl ve zekâ ışıltıları vardı. ama aynı zamanda, deliliğe benzeyen bir anlam da parlayıp sönüyordu. Sırtında, düğmeleri kopmuş, yırtık pırtık eski bir frak vardı. Düğmelerinden yalnız bir tanesi, nasılsa yerinde duruyordu. Adam, anlaşılan nezaket kurallarına aykırı davranmış olmamak için bunu ilikli tutuyordu. Nankin kumaşından yapılmış yeleği altından, bumburuşuk, kir pas içinde bir plastron kabarıyordu. Yüzü, memur biçimi tıraş edilmişti ama bir hayli zaman önce tıraş olduğu için esmer, mavimtırak, fırça gibi sık bir sakal tabakası yüzünü kaplamıştı. Adamın her hâlinden, bütün davranışlarından koyu bir memurluk akıyordu. Ama üzüntülü bir hâli vardı. Parmaklarıyla saçlarını karıştırıyor, bazen de delik dirseklerini ıslak ve kirli masaya dayayarak, başını kederli kederli avuçları içine alıyordu. Sonunda gözlerini Raskolnikov'a dikti. Gür ve güçlü bir sesle söze başladı:

– Sizinle terbiye dairesinde konuşmaya başlamak cesaretini gösterebilir miyim, saygıdeğer efendim? Çünkü her ne kadar kılık ve kıyafetiniz o kadar iyi değilse de tecrübelerim, okumuş ve içkiye alışık olmayan bir kişi olduğunuzu söylüyor. Bendeniz her zaman, içten duygularla birleşmiş bilgiye saygı göstermişimdir. Zaten ben de dokuzuncu dereceden bir memurum. Soyadım Marmeladov'dur. Dokuzuncu dereceden bir memur... Sorabilir miyim efendim sizler de bir yerde memur musunuz?

Gerek söylenen sözlerin bu kendine özgü süslü üslûbundan, gerekse doğrudan doğruya ve önemle kendisine seslenilişinden biraz şaşıran delikanlı:

– Hayır, okuyorum, dedi.

Delikanlı, nasıl olursa olsun, insanlarla kaynaşmak konusunda az önce duyduğu o bir anlık isteğe rağmen, işte şimdi, bu ilk gerçek sesleniş karşısında, benliğine dokunan ya da dokunmak isteyen her yabancıya karşı duyduğu o eski tatsız, sinirlendirici tiksinme duygusunu yine duydu.

Memur:

– Öğrenci ya da eski öğrenci, diye mırıldandı. Ben de öyle düşünmüştüm. Tecrübe efendim, uzun bir tecrübe... -Ve aklını övmek anlamında parmağını alnına koydu- Öğrenciydiniz ya da kurslara devam ettiniz!.. İzninizle...

Ayağa kalktı, sendeledi, şişesini, kadehini aldı ve şöyle yanlamasına delikanlının yanına oturdu. Sarhoştu ama düzgün konuşuyor, karşısındakini

etkilemeyi biliyordu. Ancak arada sırada dili dolaşıyor, sözü uzatıyordu. Raskolnikov'la öylesine ateşli ateşli konuşmaya koyuldu ki, sanki o da bir aydır kimseyle konuşmamıştı.

Âdeta resmî bir edayla:

– Saygıdeğer efendim, diye söze başladı. Yoksulluk ayıp değil; bunu bilirim, içkiciliğin de bir erdem olmadığını daha iyi bilirim. Ama, saygıdeğer efendim, düşkünlük ayıptır. Yoksullukta, yaradılışınızın soylu duygularını henüz koruyabilirsiniz! Düşkünlükte ise bunu hiç kimse, hiçbir zaman yapamamıştır. İyice düşkün hale gelen bir kimseyi toplumun dışına atmak için sopayla kovalamazlar da süpürgeyle süpürürler; bu, onu daha çok alçaltmak içindir. Hakları da yok değil; çünkü düşkün hale gelince kendi kendimi ilk aşağılayacak benim. Meyhane de bundandır. Saygıdeğer efendim, bundan bir ay önce Bay Lebezyatnikov karımı dövdü. Ama karım bana benzemez! Anlıyor musunuz? İzin veriniz de, salt merak yüzünden size sorayım: Neva ırmağı üzerinde, saman kayıklarında gecelediğiniz oldu mu? Raskolnikov:

– Hayır olmadı, cevabını verdi. O da neymiş?..

– Oysa ben orada yatıyorum, hem de beşinci gecedir...

Kadehini doldurdu, hepsini içti ve düşünceye daldı. Gerçekten de elbisesinin ötesinde berisinde ve saçlarının arasında saman çöpleri vardı. Beş günden beri soyunmamış ve yıkanmamış olması çok güçlü bir ihtimaldi. Hele siyah tırnaklı kırmızı, yağlı elleri çok kirliydi.

Konuşması, meyhanede, zayıf olmakla birlikte, anlaşılan genel bir ilgi uyandırmıştı. Tezgâhın arkasındaki çocuklar gülmeye başladılar. Meyhaneci, galiba bu "maskarayı" dinlemek için yukarıdaki odadan özellikle indi ve uzakça bir yere oturarak, tembel tembel ama önemli bir kişi edasıyla esnemeye başladı. Herhâlde Marmeladov, epeyden beri meyhanede tanınan biriydi. Süslü söz söyleme eğilimini de, herhâlde, meyhanelerde, tanımadığı çeşitli kişilerle sık sık yaptığı konuşma alışkanlığından edinmiş olsa gerekti. Bu alışkanlık, bazı içkicilerde, hele evlerinde kötü bir davranış görenlerde ve baskı altında yaşayanlarda bir ihtiyaç halini alır. Bunun içindir ki, böyleleri, içki topluluklarında hep kendilerini temize çıkarmaya, hatta ellerinden gelirse saygı toplamaya çalışırlar. Meyhaneci, yüksek sesle:

– Maskara, diye söylendi. Mademki memursunuz, ne diye çalışmıyorsunuz? ne diye işinize gitmiyorsunuz?

Marmeladov, sanki soruyu soran o imiş gibi, sadece Raskolnikov'a dönerek:

– Niçin mi çalışmıyorum, saygıdeğer efendimiz? Niçin mi göreve gitmiyorum? Hayatımı boş yere harcadığıma yüreğim yanmıyor mu sanıyorsunuz? Bundan bir ay önce, şu Lebezyatnikov karımı dövdüğü zaman, ben de sarhoş yatıyordum. Acaba acı çekmedim mi sanıyorsunuz? Beni bağışlayınız delikanlı, hiç başınıza geldi mi... Hiç, şey... Diyelim ki, umudunuz olmadan borç para istemek?..

– Başıma geldi... Nasıl umudum olmadan yani?.

– Yani hiçbir umudunuz olmadan, bu işten bir sonuç çıkmayacağını önceden bilerek. Mesela şu adamın, şu iyi niyetli ve yararlı yurttaşın, size asla para vermeyeceğini kesin olarak önceden biliyorsunuz... Hem rica ederim, ne demeye size para versin?.. Mademki geri vermeyeceğimi biliyor... Acıdığı için mi?.. Oysa yeni akımları izlemekte olan Lebezyatnikov geçenlerde, bilimin acımayı yasak ettiğini, hatta ekonomi biliminin geçer akçe olduğu İngiltere'de bile böyle olduğunu anlattıydı. Sorarım size, bu adam ne demeye para versin?.. İşte, vermeyeceğini önceden bile bile. Yine yola çıkıyor ve...

Raskolnikov:

– Neye gidiyorsunuz o hâlde, diye sordu.

– Ya gidecek başka yer, başvuracak başka kimse yoksa?.. Her insanın, hiç olmazsa gidebileceği bir yeri olması gerekmez mi? Çünkü öyle zaman oluyor ki, mutlaka hiç değilse bir yere gitmek gerekiyor. Mesela benim biricik kızım ilk seferinde vesika almaya gittiği zaman, ben de gitmiştim - Marmeladov, delikanlının yüzüne biraz üzüntüyle bakarak, laf arasında ekledi: "Çünkü kızım vesikayla geçinir..."- Tezgâhtaki iki oğlan kıs kıs gülünce, meyhaneci de gülümseyince görünüşte sakinlikle, açıklamakta acele etti: - Zarar yok efendim, zarar yok. Böyle baş sallamakla ben utanmam!.. Çünkü artık herkes her şeyi biliyor, her sır meydanda. Ben her şeye kötü gözle değil, sakinlikle bakarım, öyle olsun!.. Öyle olsun!.. Ecce homo! İzin verin delikanlı, söyleyebilir misiniz?.. Yok yok, daha güçlü daha tumturaklı ifade etmeliyim. Söyleyebilir misiniz değil de söylemeye cesaret edebilir misiniz?.. Şu anda bana bakarak domuz olmadığımı söylemeye cesaret edebilir misiniz?..

Delikanlı hiç karşılık vermedi.

Konuşmacı, salondaki gülüşmelerin kesilmesini bekledi, sonra artan bir ağırbaşlılıkla yavaş yavaş sözlerini sürdürdü:

– Böyle işte... Böyle... Tutalım ki, ben domuzun biriyim; ama o, bir hanımdır. Ben hayvana benziyorum; ama karım Katerina Ivanovna iyi yetişmiş, yüksek rütbeli bir subay kızıdır. Ne çıkar? Ben alçak bir adam olayım, ne çıkar? Ama o, hem yüce kalplidir, hem de soylu duygular taşır. Oysa... Ah, bana biraz acısaydı! Saygıdeğer efendim, saygıdeğer her insanın hiç olmazsa kendisine acıyacağı bir yanı olması gerekmez mi? Oysa Katerina Ivanovna, yüce kalpli bir kadındır ama adaletli değildir. Karım saçlarımı yolduğu zaman bunu, yüreği parçalandığı için yaptığını ben de biliyorum -tekrar gülüşmeye başladıklarını görünce, yüksek bir ağırbaşlılıkla ekledi: Evet, utanç duymaksızın tekrarlıyorum delikanlı, karım saçlarımı yolar... Ama Tanrım, ne olurdu, ne olurdu, hiç olmazsa bir defa... Ama hayır!.. Hayır!.. Bunların hepsi de boş şeyler. Söylemeye değmez!.. Söylemeye bile değmez!.. Çünkü bir kerecik bile istediğim olmadı; bir kerecik bile bana acıyan olmadı. Ama... Neylersiniz, ben böyleyim işte... Ben doğuştan hayvanım... Meyhaneci esneyerek:

– Ha şunu bileydin, dedi.

Marmeladov masaya şiddetli bir yumruk indirdi:

– Evet, herkes bilsin, ben buyum işte! Benim, onun güzel çoraplarını bir şarap için sattığımı bir bilseniz saygıdeğer efendim... Ayakkabılarından hiç söz etmiyorum, o belki biraz akla yatkın olurdu. Ama çoraplarını satmak kahretti beni. Ben aşağılığın tekiyim! Keçi kılından örülen nadide atkısını da şaraba verdim. Ona hediye edilen, gözü gibi baktığı atkısını satacak kadar yitirdim insanlığımı! Hep benim yüzümden bu kış üşüttü ve hasta oldu sevgili karım. Şimdi kan tükürüyor. Minimini üç yavrumuz var. Katerina Ivanovna, sabah karanlığından gece yarılarına kadar didinip durur, ortalığı siler süpürür, çocukları paklar... Çocukluğundan beri temizliğe alışıktır. Üstelik de ciğerleri zayıftır, vereme yatkındır. Ve ben bunu anlayabiliyorum. Ne kadar çok içersem öylesine çok hissediyorum, içkide acı ve duygu aradığım için içiyorum. Neşe değil, sadece acı arıyorum. İçiyorum, çünkü çok çok acı çekmek istiyorum.

Umutsuzluğa benzer bir şekilde başını masaya eğdi. Yine doğrularak sözlerini sürdürdü:

– Delikanlı, yüzünüzde acıya benzer bir şeyler okuyorum. Daha, içeri girdiğiniz sırada bunu sezdim. Zaten sizinle hemen konuşmaya girişmemin nedeni de budur. Yoksa hayatımın hikâyesini anlatmakla kendimi, anlatmadan da her şeyi bilen, bu işsiz güçsüz adamların yanında küçük düşürmek istemem. Benim istediğim duygulu, okumuş bir adamla

konuşmaktır. Şunu biliniz ki, karım öğrenimini, soylular için kurulan il enstitüsünde yaptı. Okulu bitirdiği gün valinin ve başka birtakım kişilerin karşısında şalla dans etti. Bunun üzerine altın madalyayla bir şeref belgesi aldı. Altın madalya... Eh işte, madalyayı sattık... Hem çoktan sattık. Şeref belgesine gelince, sandığın bir köşesinde yatıp duruyor... Daha geçenlerde karım onu ev sahibimize gösteriyordu. Gerçi karım ev sahibimizle hep kavgalıdır ama yine de canı birinin yanında övünmek, eski mutlu günlerini anmak istemiş... Ben onu ayıplamıyorum, ayıplamıyorum... Çünkü onda kalan biricik hatıra budur. Geri kalan her şey uçup gitti... Evet evet, sinirli bir kadındır karım; kibirlidir, onurludur. Tahta silmeye katlanır, kuru ekmek yer, gel gelelim, kendisine saygısızlık gösterilmesine asla katlanamaz!.. Zaten bundan ötürüdür ki Lebezyatnikov'un kabalığını kaldıramamıştı. Bay Lebezyatnikov, kendisini dövdüğü zaman, dayağın acısından çok, duyduğu üzüntüden yatağa düşmüştü. Marmeladov, küçük bir aralıktan sonra sözüne devam etti:

– Küçücük üç çocuğu ile onu dul aldım. Bir piyade subayı olan birinci kocasıyla sevişerek evlenmiş, onunla baba evinden kaçmış... Kocasını delice severmiş... Ama adam kendini kumara vermiş... Mahkemelere düşmüş, o yüzden de ölmüş... Hayatının son günlerine doğru karısını dövmeye başlamış... Kesin olarak ve belgelere dayanarak öğrendiğime göre karım onun bu davranışını asla bağışlamamakla birlikte, bugüne kadar kocasını hâlâ gözleri yaşararak anar ve bu gözyaşlarıyla beni üzer. Ben bundan memnunum, pek memnunum; çünkü hayalinde olsun bir zamanlar kendini mutlu görmüş olur... Kocasının ölümünden sonra, uzak bir ilde, üç küçük çocuğu ile kalmış... O sıralarda ben de orada bulunuyordum. Zavallıcık orada öylesine yoksulluğa düşmüş ki, birçok macera yaşamış olmama rağmen, onların halini anlatmaya gücüm yetmez!.. Bütün akrabaları ondan yüz çevirmişlerdi. Sonra gururlu, hem de çok, çok gururlu bir kadındı. Saygıdeğer efendim, o sıralarda ben de duldum; birinci karımdan on dört yaşlarında bir kızım vardı. Çektiği yoksulluğa dayanamayarak şimdiki karıma evlenme teklif ettim. Onun gibi okumuş, iyi yetişmiş, iyi aileden bir kızın benimle evlenmeye razı olması için ne korkunç bir yoksulluk içinde bulunduğunu tahmin edebilirsiniz!.. Razı oldu. Ağlayarak, hıçkırarak, ellerini ovuşturarak benimle evlenmeye razı oldu. Çünkü gidecek başka yeri yoktu. Anlıyor musunuz saygıdeğer efendim, bir insanın artık gidecek hiçbir yeri olmaması ne demektir, anlıyor musunuz?.. Hayır! Siz bunu henüz anlayamazsınız. Tam bir yıl görevimi namusluca,

doğrulukla yaptım ve şuna -parmağıyla şişeye dokunarak- el sürmedim. Çünkü bende duygu denen şey vardır. Ama bununla da yaranamadım. Derken efendim, hiç suçum olmadan, sadece idari değişiklikler yüzünden işimi kaybedince, kendimi içkiye verdim. Birçok felaket ve sürgünden sonra, sonunda bir buçuk yıl önce, şu türlü anıtlarla süslü başkente gelmiş bulunuyoruz. Ben burada da işe yerleştim ama yine çıkarıldım, anlarsınız ya efendim?.. Bu sefer kendi suçum yüzünden işimden oldum. Çünkü kötü huyum depreşmişti. Şimdi Amalya Feodorovna Lippevehzel adlı bir pansiyoncu kadının yanında, bir köşede barınıyoruz. Ne yiyip ne içiyoruz, kirayı nasıl ödüyoruz?.. Bunu bilemem. Orada bizden başka daha birçok kiracı da var. Kepazece bir Sodom efendiciğim... Hım... Evet... Bu arada, birinci karımdan olan kızım da büyüdü. Yavrucağın, bu büyüme sırasında üvey anne elinden neler çektiğini üstü kapalı geçiyorum. Katerina Ivanovna, gerçi soylu duygularla dolu bir kadındır ama öfkesi çok korkunçtur. Evet... Neyse, şimdi bu yanları geçelim! Gözünüzde canlandıracağınız gibi, kızım Sonya pek de öyle eğitim görmedi. Bundan dört yıl önce kendisine coğrafya, genel tarih öğretmeye kalkıştım Ama kendim bu konularda derin olmadığım ibi, eldeki kitaplar da işe elverişli değildi. Hım!.. Şimdi bu kitaplar da yok ya... Bununla bütün okuma çabalarımız da sona erdi. Neyse, İran şahı Keyhusrev'de demir attık... Sonra, kızın yaşı biraz ilerleyince, roman türünden bazı kitaplar okudu. Geçenlerde de Lebezyatnikov'un yardımıyla Lewis'in "Fizyoloji"sini buldu. Bilmem bu kitabı gördünüz mü?.. Kızım, kitabı büyük bir ilgiyle okudu. Hatta bazı parçalarını yüksek sesle tekrarlayarak bize de dinletti. İşte kızımın bütün eğitim durumu bundan ibarettir. Şimdi size, şu özel konu üzerine bir soru ile sesleniyorum, saygıdeğer efendim. Yoksul ve namuslu bir kız, namuslu bir iş tutarak, alnının teriyle çok para kazanabilir mi? Böyle bir kız, eğer namus ehli ise ve pek de hünerli değilse, bütün gün, o da hiç durup dinlenmeden çalışarak, günde on beş kopek bile kazanamaz! Nitekim devlet müşaviri Klopştok, yani Ivan Ivanoviç -belki adını duymuşsunuzdur- Hollanda keteninden diktirdiği yarım düzine gömleğinin dikiş parasını vermemekle kalmamış, gömleğinin yaka ölçüsü yanlış alınmış ve eğri dikilmiş diye, kızcağızı kapısından küfürle, tekmeyle kovmuştu. Oysa beri yanda çocuklar evde açtı. Katerina Ivanovna ise yüzünde hastalığından kalma kırmızı lekeler olduğu hâlde, ellerini ovuşturarak, odada bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Kızcağızıma:

“Hazır yiyici, dedi; evimizde bedavadan yiyip içip yatıyor, ısınıyorsun!” Ah efendim, çocukların üç günden beri bir lokma ekmek bulamadıkları bir yerde, kızcağız ne yiyip içebilirdi? Bense o sırada yatıyordum.. Eh, saklayacak ne var sanki? Yarı sızmış bir hâlde, sarhoş yatıyordum. Sonya’cığım, -sabırlıdır zavallı, öyle tatlı bir sesi var ki... Kendi sarışın, yüzü soluktur. Vücudu zayıfçadır. Şunları söylediğini işittim: “Ne yapayım Katerina Ivanovna, yoksa o yola mı düşeyim?” Zaten kötü niyetli bir kadın olan ve poliste birçok sabıkaları bulunan Darya Frantsovna, ev sahibi aracılığıyla üç defa Sonya’nın ağzını aramıştı. Katerina Ivanovna alaycı bir sesle, “Ne olacakmış?” diye cevap verdi. “Koruyacak ne var sanki?.. Bak şu hazineye!”

Ama onu suçlamayınız, hayır suçlamayınız saygıdeğer efendim, suçlamayınız! Bu sözleri söylerken aklı başında değildi. Sinirleri bozuk, hasta olduğu bir sırada, aç çocuk ağlamalarının etkisi altında söylemişti. Bu sözler, gerçek anlamıyla değil de aşağılama amacıyla söylenmişti. Katerina Ivanovna’nın huyu böyledir, çocuklar ağlaşınca, açlıktan ağlaşsalar bile, hemen onları dövmeye kalkar. Baktım, Soneçka saat altıya doğru kalktı, başörtüsünü örttü. Pelerinini giydi, evden çıktı. Dokuza doğru geri döndü. Kapıdan girince, doğru Katerina Ivanovna’ya gitti. Hiçbir şey söylemeden, elindeki otuz rubleyi masaya, kadının önüne koydu. Yavrucak bu sırada bir kelimecik olsun söylemedi. Başını bile çevirip bakmadı. Şam kumaşından yapılmış büyük, yeşil şalımızı aldı -evde, ailece kullandığımız Şam kumaşından bir şalımız vardır- bununla başını, yüzünü sımsıkı örttü. Sonra kendini yatağa attı, yüzünü duvara çevirdi. Omuzcuklarının ve vücudunun sarsıldığı görülüyordu. Bense az önce olduğu gibi, hep aynı durumda yatıyordum. İşte o zaman delikanlı, bir aralık Katerina Ivanovna’nın kalktığını fark ettim; bir kelime söylemeden Soneçka’nın yatağına yaklaştı; oracığa diz çöktü, bütün gece kalkmak istemeyerek, kızın ayaklarını öptü durdu. Sonra, ikisinin kucaklaşarak sarmaş dolaş olduklarını, öylece uyuduklarını gördüm. Evet, bunu gözümle gördüm, ikisi de... İkisi de... Bense sızmış bir hâlde yatıyordum.

Marmeladov sanki sesi kısılmış gibi, sustu. Sonra kadehini hızlı hızlı doldurdu, bir yudumda içti. Gırtlağında bir hırıltı duyuldu. Bir süre sustuktan sonra devam etti:

– O zamandan beri saygıdeğer efendim, kötü bir rastlantı ve kötü ruhlu insanların haber vermeleri yüzünden -bu işte kendisine gösterilmesi gereken saygıda sözde kusur edildiği bahanesiyle en çok Darya Frantsovna’nın

etkisi olmuştur- işte o zamandan beri kızım Sonya Semyonovna, vesika almak zorunda kaldı. Bu sebepten ötürü de artık bizimle bir evde oturamaz oldu. Çünkü buna hem ev sahibimiz Amalya Feodorovna izin vermek istemiyordu -oysa eskiden Darya Frantsovna'ya aracılık eden o idi- hem de Bay Lebezyatnikov. Hım... İşte Katerina Ivanovna ile arasındaki kavga da Sonya yüzünden çıkmıştı. Önceleri kendisi de Soneçka'dan yararlanıyordu. Sonra, nedense, bu iş onuruna dokundu: "Ben böylesine aydın bir kişi olarak da böyle bir kızla, bir evde nasıl otururum?" diye tutturdu. Katerina Ivanovna ise bunu hazmedemezdi. Sonya'yı savundu. Ve işte o olay oldu. Şimdi Soneçka, daha çok ortalık karardıktan sonra bize geliyor, Katerina Ivanovna'yı avutuyor, ona elinden gelen yardımı yapıyor. Sonya, terzi Kapernaumov'un evinde bir odada oturur. Kapernaumov, topal, kekeme bir adamdır. Kalabalık olan ailesinin hepsi de kekemedir. Hepsi de bir odada otururlar. Ama Sonya'nın tahta perdeyle bölünmüş ayrı bir odası var. Hım... Evet... Çok yoksul ve kekeme insanlar... Evet... O sabah kalkar kalkmaz partallarımı giydim, dua ettim ve Ekselans Ivan Afanasiyeviç'e gittim. Ekselans Afanasiyeviç'i tanır mısınız? Tanımıyorsunuz ha? O hâlde Tanrı'nın bir hak kulunu tanımıyorsunuz demektir! Bu mübarek adam, Tanrı'nın huzurunda damla damla eriyen bir muma benzer. Hatta beni dinledikten sonra gözleri yaşardı:

– Ya böyle Marmeladov, dedi... Bir kez umutlarımı boşa çıkarmıştın. Kendi sorumluluğum altında seni ikinci sefer işe alıyorum. Bunu unutma. Haydi bakalım, artık git!"

Bastığı yerleri öptüm; ama tabii içimden. Çünkü aydın düşünceli ve modern devlet fikrini taşıyan bir adam, bir memurdu, gerçekten böyle bir şey yapmama izin vermezdi. Eve döndüm, yeniden işe alındığımı ve aylığa bağlandığımı söyleyince, aman Tanrım, sevinç delisi oldular!..

Marmeladov büyük bir heyecana kapıldı, tekrar sustu. Bu sırada sokaktan meyhaneye, zaten kafaları bir hayli tütsülü olan bir sarhoş grubu girdi. Kapının ağzında, bu eğlence için kiralanmış bir laterna çalmaya, yedi yaşlarında bir çocuk, gevrek sesiyle Hutorok şarkısını söylemeye başladı. Bir gürültü, bir kıyamettir koptu. Meyhaneciyle garsonlar, gelenlerle ilgilendiler. Marmeladov gelenlere hiç aldırış etmeden öyküsüne devam etti. Görünüşe göre, kendini iyice kapıp koyvermişti. Ama sarhoşluğu arttıkça çenesi de açılıyordu. İşinde gösterdiği son başarıları hatırlamak onu âdete canlandırmış, hatta bu, birtakım pırıltılar hâlinde yüzüne bile yansıtmıştı. Raskolnikov onu dikkatle dinliyordu.

– Saygıdeğer efendim, bu olay bir ay önce yaşanmıştı. Kızım ve karım benim yeni bir iş tuttuğumu görünce o kadar sevindiler ki... Bu da bende tarif edemeyeceğim bir mutluluk havası yarattı. Önceden beni adam yerine koymuyor, habire aşağılıyorlardı. Ama şimdi incitmekten bile korkuyorlar, beni memnun etmek için her şeyi yapıyorlardı. Çocukları "Susunuz, babanız geldi, yorgundur, çekemez sizi," diye susturuyorlardı. Sabahleyin işe gitmeden önce kahvemi yapıyor, krema sunuyorlardı. Hem de halis kaymak bulmak için çırpınıyorlardı, duyuyor musunuz? Sonra, oldukça iyi bir biçimde üstümü başımı düzmek için gerekli olan on bir ruble elli kopek'i nereden bulduklarını bilmiyorum. Bu on bir buçuk rubleye, hepsi de çok iyi olmak şartıyla, bir çift kundura, olağanüstü güzel plastron, mükemmel bir frak bulup almışlardı. İlk günü öğleye doğru işimden eve dönünce, Katerina Ivanovna'nın iki türlü yemek hazırladığını görmeyeyim mi? Biri çorba, ötekisi de etli turptu. Oysa o güne kadar böyle şeylerin yüzünü bile görmemiştim. Kadıncağızın elbisesi filan yoktu. Oysa misafirliğe gider gibi giyinmişti. Ama yeni bir şey değil de... Öyle işte... Hiçten süslenmesini pek iyi bilir. Taranmış, temizce bir yakalık takmış, kollarına, dirseklerine kadar kolluklar geçirmişti. Gençleşmiş, güzelleşmiş, kısacası bambaşka bir insan olup çıkmıştı. Sevgili Soneçka'm ise bize yalnız paraca yardım ediyordu: Şimdilik size sık sık gelmem pek yakışık almaz, diyordu. "Kimsenin görmemesi için ancak ortalık karardıktan sonra gelirim." İnanır mısınız, inanır mısınız? Öğleden sonra şöyle biraz uzanayım, dedim. Ne dersiniz, bizim Katerina Ivanovna dayanamadı. Daha bir hafta önce adamakıllı kavga ettiği ev sahibimiz Amalya Feodorovna'yı kahve içmeye çağırdı, İki saat baş başa verip fiskos ettiler: "Aman efendim bilsen Semiyon Zahariç işe girdi. Aylık alıyor. Doğruca ekselansa başvurdu. Ekselans dışarı çıkarak, öteki ziyaretçilere beklemelerini söylediği hâlde, herkesin gözü önünde Semiyon Zahariç'i elinden tutup kendi çalışma odasına götürmüş." İşitiyor musunuz, işitiyor musunuz? "Tabii, diyor ekselans, Semiyon Zahariç, eski hizmetlerinizi unutmadık.. Gerçi siz o kötü alışkanlığa kendinizi kaptırdınız ama mademki şimdi söz veriyorsunuz, üstelik siz gidince işlerimiz de aksadı... -İşitiyor musunuz, işitiyor musunuz? Artık bu sefer soylu sözünüze güveniyorum!" Size şunu söyleyeyim ki, bunların hepsi de tabii, uydurmaydı. Ama bunların hiçbiri hoppa bir maksatla, sadece övünmek için söylenmemişti. Hayır, efendim, Katerina Ivanovna söylediklerine kendisi de inanıyordu, kendi kuruntularıyla kendini avutmak istiyordu. Tanrı şahittir ki böyle işte!.. Ben

de bunu ayıplamıyorum; hayır, ben bunu ayıplamıyorum. Bundan altı gün önce yirmi üç ruble kırk kopek tutarındaki ilk aylığımın hepsini götürüp kendisine teslim ettiğim zaman bana, “Kıvırcık salatam!” diye seslendi. “Ah sen ne kıvırcık salatasın!” dedi. Hem bunu bana yapayalnızken söyledi. Anlarsınız ya? Oysa benim ne bir güzelliğim, ne de koca olarak övünülecek bir yanım vardı. Ama işte, yanağımı makasladı ve bana: “Ah sen, ne kıvırcık salatasın!” dedi.

Marmeladov:

– Saygıdeğer efendim, saygıdeğer efendim, diye bağırdı. Oh efendim, bütün bu anlattıklarımı başkaları gibi belki siz de gülünç bulursunuz. Aile hayatımla ilgili bu değersiz, bu anlamsız ayrıntılarla belki de sizi sadece rahatsız etmiş oluyorum. Ama ben hiç de gülünç bulmuyorum. Çünkü bütün bunları hissedebiliyorum. Hayatımın bu mutlu gününü ve gecesini ben de kanatlı hayaller içinde geçirdim. Yani, çocuklarımı nasıl giydirip kuşatacağımı, karımı nasıl rahata kavuşturacağımı, kızımı, düştüğü çirkeften çıkararak aile yuvasına nasıl getireceğimi, bütün bunları nasıl yoluna koyacağımı, daha birçok, birçok şeyi hayal ettim. Bu kadarı da çok görülmemeli, efendim. Evet, saygıdeğer efendim, -Marmeladov birdenbire irkilir gibi oldu. Başını kaldırdı ve karşısındakinin yüzüne dik dik baktı- evet efendim, hayaller içinde geçen bu gecenin hemen ertesi günü -yani bundan tam beş gün önce- akşama doğru kurnazca bir dalavereyle, tıpkı eve gece giren bir hırsız gibi, Katerina Ivanovna’dan sandığın anahtarını çaldım. Aylığımdan artakalan paraları, ne kadar olduğunu pek hatırlamıyorum, çaldım, işte şimdi, halime bakınız!.. Evden kaçalı beş gün oluyor. Şimdi onlar beni arıyorlardır, işime de son vermişlerdir. Öte yandan frakım da, Mısır köprüsündeki meyhanede rehin olarak kaldı. İşte şu gördüğünüz elbiseleri de frakıma karşılık aldım. Artık her şey bitti!..

Marmeladov yumruğuyla alnına vurdu. Dişlerini gıcırdattı, gözlerini yumdu, dirseğini kuvvetle masaya dayadı. Ama bir dakika sonra yüzü birden değişti. Yapmacık bir kurnazlıkla ve göze batan bir küstahlıkla Raskolnikov’a baktı, gülümsedi:

– Bugün de Sonya’daydım, dedi. Rakı parası istemeye gitmiştim. Hah hah hah!..

Son gelenlerden biri:

– O da verdi ha, diye bağırdı ve olanca gücü ile bir kahkaha attı.

Marmeladov hep Raskolnikov’a seslenerek:

– İşte bu şişeyi onun parasıyla aldım, dedi. Yavrucak kendi eliyle son otuz kopeğini verdi. Olanı biteni buydu, gözlerimle gördüm. Verirken hiçbir şey söylemedi, yalnız sessizce yüzüme baktı. Yeryüzünde değil de orada... İnsanlar için böyle üzülür, böyle ağlarlar ama onları azarlamazlar... Azarlamazlar... Oysa böylesi daha acı oluyor, bu türlüsü daha acı oluyor... Otuz kopek, evet... Ama şimdi bu para ona da gerekli, öyle değil mi? Siz ne dersiniz, benim saygıdeğer efendim? Şimdi onun temizliğe dikkat etmesi gerekmez mi? Oysa bu temizlik paraya bağlı, özel bir temizlik, anlarsınız ya?.. Ne bileyim işte, birtakım kremler filan satın alması gerek... Bunlar olmazsa olmaz!.. Kolalı etekler... Daha şık, daha gösterişli kunduralar filan... Mesela bir su birikintisinden geçerken bacağını göstermek için... Bu çeşit temizliğin ne demek olduğunu anlıyor musunuz saygıdeğer efendim, anlıyor musunuz? Oysa işte ben, onun öz babası, kafayı tütsülemek için otuz kopeğini sızdırıyorum!.. İşte içiyorum, içtim bile!.. Eee, söyleyin bakalım şimdi, benim gibi yaratığa kim acır? Ha? Şimdi siz bana acır mısınız, yoksa acımaz mısınız? Söyleyin efendim, acır mısınız, acımaz mısınız?.. Hah! hah! hah!..

Kadehini doldurmak istedi ama artık içkisi kalmamıştı. Şişe boştu.

Yine yanlarına gelen meyhaneci:

– Sana ne diye acısınlar, diye bağırdı.

Yüksek sesle gülmeye başladı. Art arda küfürler yağdırıyordu. Onu duyanlar yaptığı aşağılık davranışlardan dolayı kedisine küfürler yağdırıyorlar, duymayanlar da iş olsun diye eşlik ediyorlardı bu küfür furyasına.

Marmeladov, sanki tam bu sözleri bekliyormuş gibi kesin bir ilham hamlesiyle elini ileri doğru uzatmış, bir hâlde yüksek sesle haykırdı:

– Acımak! Bana ne diye acısınlar? “Sana ne diye acısınlar?” diyorsun. Evet!.. Bana acımak için sebep yok!.. Acımak değil, beni çarmıha germek gerek, çarmıha! Onu çarmıha ger, ey adili mutlak, çarmıha ger ve çarmıha gerdikten sonra da ona acı!.. O zaman çarmıha gerilmek üzere kendi ayağımla sana gelirim. Çünkü ben neşeye değil, gözyaşına ve acıya susadım. Sen meyhaneci, bu şişenin bana zevk verdiğini mi sanıyorsun? Ben bu şişenin dibinde aşağılanma, ve gözyaşı aradım... Aşağılanma ve gözyaşı... Aradığımı da buldum ve tattım. Bize gelince, bize ancak o acıyabilir... Herkese acıyan, her şeyi ve herkesi anlayan acıyabilir. Yalnız O acıyabilir. O hâkimi mutlaktır. O gün karşımıza çıkıp: “Veremli ve huysuz analığına, bir başkasının küçük çocuklarına kendini feda eden o kız nerede?

Canavarca davranışlarından iğrenmeden o murdar sarhoşa, babasına acıyan o kız nerede?” diye soracak, sonra da “Gel” diyecek, “Ben seni zaten bağışlamıştım... Bağışlamıştım, ben seni... Şimdi de pek çok sevdiğim için günahlarını bağışlıyorum.” Ve benim Sonya’mı bağışlayacak... Bağışlayacaktır. Bağışlayacağını biliyorum. Daha geçenlerde kendisine gittiğim zaman içime doğmuştu. Herkesi, iyileri de kötüleri de, usluları da, bilgeleri de yargılayıp bağışlayacaktır. Sonunda, herkesin işini bitirdiği zaman bize dönüp: “E, siz de gelin bakalım, diyecek, içkiciler, zayıf iradeliler, utanmazlar, siz de gelin!” Ve biz hepimiz, hiç utanmadan yaklaşacağız!.. O zaman bize dönüp: “Sizi domuzlar sizi” diyecek!.. “Hayvan kılığında olan, hayvan damgasını taşıyan sizler, siz de gelin!” Akıllılar, bilgeler buna itiraz ederek: “Tanrım!” diyecekler, “bunları niçin kabul buyuruyorsunuz?” O zaman Tanrı onlara: “Bilgeler…” diyecek, “Akıllılar…” diyecek, “onları kabul ediyorum, çünkü kendilerini kabule layık görmeyenler yalnız bunlardır!” Bu sözleri söyledikten sonra, kollarını bize açacak... O zaman biz yerlere kapanacağız, feryat ve figana başlayacağız! Her şeyi anlayacağız! O zaman her şeyi anlayacağız... Ve Katerina Ivanovna da... O da her şeyi anlayacak... Tanrım, elbet senin ilahi saltanatın hüküm sürmeye başlayacak!..

Ve Marmeladov derin bir düşünceye dalarak, çevresindekileri unutmuş gibi kimseye bakmadan, bitkin ve mecalsiz bir hâlde sıranın üstüne yığıldı. Sözleri, bir dereceye kadar çevresini etkilemişti. Bir an için ortalık sessizleşti. Ama çok geçmeden eski kahkahalar ve küfürler duyuldu:

– Hükmünü verdi!,.

– Palavralar savurdu!..

– Memur bozuntusu!..

Marmeladov, başını kaldırarak Raskolnikov’a:

– Gidelim efendim, dedi, beni götürün... Kazyol’un evi şurada avluda... Katerina Ivanovna’ya gitme zamanı geldi...

Raskolnikov, çoktandır gitmek istiyordu. Marmeladov ‘a yardım etmeyi zaten kendisi de düşünmüştü. Sarhoşun ayakları, dilinden bir hayli zayıfmış... Bütün vücuduyla delikanlıya abandı. Gidecekleri yer ancak iki yüz, üç yüz adım uzaktaydı. Eve yaklaştıkça sarhoşun korkusu, heyecanı artıyordu.

Marmeladov heyecan içinde:

– Ben şimdi Katerina Ivanovna’dan korkmuyorum, diye mırıldanıyordu. Saçlarımı yolacağından da korkmuyorum! Saç ne ki! Saç bana vız gelir!

Saçlarımı yolarsa daha iyi!.. Benim korktuğum bu değil!.. Ben... Onun gözlerinden korkuyorum... Evet... Gözlerinden... Onun yüzündeki o kızıl lekelerden korkuyorum. Sonra da solumasından korkuyorum... Bu çeşit hastaların, heyecanlandıkları zaman nasıl soluduklarını sen gördün mü? Sonra, çocuk ağlamasından da korkuyorum. Çünkü Sonya onların karnını doyurmadıysa, o zaman... Bilmem ne olur!.. Dayağa gelince, ondan da korkmuyorum... Şunu bil ki efendim, bu gibi dayaklar canımı yakmak şöyle dursun, bana zevk verir, haz verir!.. Çünkü dayaksız duramam... Dayağın olması daha iyi... Varsın dövsün, hiç olmazsa ruhum dinginleşir... Bu daha iyi... İşte eve geldik. Kazyol'un evi.. Çilingir... Zengin bir Alman... Götür beni!..

Sokak kapısından içeri daldılar ve yavaş yavaş dördüncü kata çıkmaya başladılar. Katları çıktıkça etraf biraz daha karanlıklaşıyordu. Delikanlı bu arada saatine baktı. On bire gelmek üzereydi. Merdivenleri çıkıp yükseldikçe, karanlığa biraz daha gömülüyordu.

En üst katta, merdivenin sonundaki isli küçük kapı açıktı. İçyağından yapılmış bir mum parçası, on adım , yoksulluk içindeki bir odayı aydınlatıyordu. Koridordan bütün oda görünüyordu. Başta çocuk bezleri olmak üzere, her şey darmadağın ve düzensiz bir hâldeydi. Odanın arka köşelerinden birine delik deşik bir çarşaf gerilmişti. Arkasında, herhâlde bir karyola vardı. Odanın içinde topu topu iki sandalye ile muşamba kaplı, yırtık bir sedir ve bunun önünde çam ağacından yapılmış, boyasız, çıplak bir mutfak masası görünüyordu. Masanın bir kenarında da, demir şamdan içinde, içyağından bir mum parçası yanıyordu. Bu hesaba göre Marmeladov evin bir köşesinde değil de ayrı bir odada oturuyordu. Ama Marmeladov 'un odası, öbür odalara geçilen hol gibi bir şeydi. Amaliya Lippevehzel'in evinin öteki daire veya bölmelerine açılan kapı aralıktı. Oradan gürültüler, bağrışmalar geliyordu. Kahkahalarla gülüyorlardı. Galiba iskambil oynuyor, çay içiyorlardı. Zaman zaman pek açık saçık birtakım sözler de kulağa çalınıyordu.

Delikanlı, Katerina Ivanovna'yı tanımakta zorluk çekmedi. Oldukça uzun boylu, güzel endamlı, ince, zayıf mı zayıf bir kadındı. Koyu kumral saçları hâlâ çok güzeldi. Yanaklarındaki kırmızılıklar gerçekten birer leke hâlindeydi. Ellerini göğsüne bastırmış, dudakları kurumuş bir hâlde, küçücük odasında bir aşağı bir yukarı dolaşıyor ve kesik kesik, düzensizce soluyordu. Gözleri bir humma nöbetiyle ışıldıyordu. Ama bakışları sert ve sabitti. Bitmekte olan mumun, üzerinde titreşen son ışıkları altında bu

veremli ve heyecanlı yüz, korkunç bir etki yapmaktaydı. Kadın Raskolnikov'a otuz yaşlarında kadar göründü, gerçekten de Marmeladov 'un dengi değildi. Kadıncağız içeri girenleri duymadı ve fark etmedi. Galiba derin bir dalgınlık içindeydi, ne görüyor ne de işitiyordu. Odada boğucu bir sıcaklık olmasına rağmen, kadın pencere açmamıştı. Merdivenden pis bir koku geliyordu ama merdiven kapısı kapanmamıştı. Aralık olan kapıdan, evin iç tarafından, dalga dalga sigara dumanları geliyor, kadın öksürüyor ama kapıyı kapamıyordu. Altı yaşlarındaki en küçük kız çocuğu, iki büklüm bir hâlde başını sedire dayamış uyuyordu. Kızdan bir yaş büyük olan oğlan çocuğu bir köşede titriyor ve ağlıyordu. Herhâlde az önce dayak yemiş olacaktı. Dokuz yaşlarında, uzunca boylu ve bir kibrit çöpü gibi incecik büyük kız çocuğu, köşede, küçük kardeşinin yanında durmuş, uzun ve çöp gibi kuru kollarıyla onun boynuna sarılmıştı. Kızın sırtında yırtık pırtık, çok kötü bir entari vardı. Çıplak omuzları üzerine de -diz kapaklarını bile örtmediğine göre herhâlde iki yıl önce dikilmiş olan- bir pelerin atmıştı. Kız galiba kardeşini avutuyor, kulağına bir şeyler söylüyor, çocuğun yeniden ağlamaması için elinden geleni yapıyordu. Bu arada da zayıflamış, korkmuş yüzünde daha büyük görünen, iri kara gözleriyle, ürkek ürkek, annesini izliyordu. Marmeladov odaya girdi, tam kapının ağzında diz çöktü, delikanlıyı da öne sürdü. Kadın, karşısında tanımadığı birini görünce, bir an için dalgınlıktan silkinerek, âdeta bu adamın niçin geldiğini anlamak ister gibi, şaşırmış bir hâlde önünde durdu. Ama odalarının bir geçit yeri olması yüzünden, bu adamın bir başka odaya gitmekte olduğu, pek tabii olarak hemen aklına geldi. Bunu düşündükten sonra Raskolnikov'a daha fazla önem vermeyerek, kapamak üzere koridora açılan kapıya doğru yürüdü. Ve tam kapının önünde diz çökmüş kocasını görünce bir çığlık attı. Büyük bir öfkeyle:

– Ha, diye bağırdı. Ev kaçkını!.. Canavar herif!. Paralar nerede? Göster cebindekileri bakayım!.. Geldin ha!.. Pranga değişmiş!.. Elbisesi de. Elbisen nerede? Paralar nerede? Söyle!..

Kadın, aramak için sarhoşun üzerine atıldı. Marmeladov ise bu arama işini kolaylaştırmak için, hemen, uslu uslu, uysal uysal kollarını kaldırdı. Ama ceplerinde bir kopek bile kalmamıştı. Kadın:

– Paralar nerede, diye bağırıyordu. Aman Tanrım, yoksa hepsini de içkiye mi verdin?.. Oysa sandıkta on iki ruble vardı.

Kadın birden köpürdü, kocasını saçlarından yakaladı ve odanın içine sürükledi. Marmeladov ise uslu uslu, diz üstü sürünerek kadının işini

kolaylaştırıyordu.

Saçlarından sarsıla sarsıla sürüklenen, hatta bir seferinde alnı döşemeye çarpan Marmeladov:

– Bu benim hoşuma gidiyor, diye bağırıyordu. Bu benim canımı acıtmıyor, hoşuma gidiyor, saygıdeğer efendim.

Yerde uyuyan çocuk uyandı ve ağlamaya başladı. Köşedeki çocuk da kendini tutamadı, titredi ve bir çığlık atarak, büyük bir korkuyla, hatta bir kriz geçirerek ablasına doğru atıldı. Büyük kız bir yaprak gibi titriyordu.

Zavallı kadın umutsuzluk içinde:

– İçkiye vermiş!.. Hepsini, hepsini içkiye vermiş, diye bağırıyordu. Aç bunlar, aç! (Kadın ellerini ovuşturarak çocukları gösteriyordu) Ah, kahrolasıca hayat!..

Kadın, birden Raskolnikov'a saldırarak:

– Ya siz, siz hiç utanmıyor musunuz, diye çıkıştı. Meyhaneden geliyorsunuz!.. Sen de onunla içtin, değil mi? Sen de onunla içtin ha! Defol!..

Bu fırçayı yiyen delikanlı, tek söz etmedi, cevap vermeden hızla evden çıktı. Tam bu sırada iç kapı gıcırtıyla sonuna kadar açıldı. İçerden birkaç meraklı kafa uzandı. Manzarayı dikkatle, biraz da arsızca izlediler. Ağızlarındaki sigara ve pipoların dumanları tavana doğru yükseliyordu. Bazılarının elinde oyun kâğıtları bulunan, önleri açık ropdöşambrlı kişiler, uygunsuz denecek kadar açık saçık giyinmiş birtakım gölgeler göründü. Karısının saçlarından sürüklediği Marmeladov, bundan zevk duyduğunu söylediği zaman özellikle neşelenmiş, gülüşmüşlerdi. Hatta yavaş yavaş odaya bile girmeye başladılar. Sonunda, korkunç bir çığlık duyuldu. Bu, kendi anlayışına göre düzeni sağlamak ve küfürlü emirlerle, belki yüzüncü seferdir, hemen yarın odayı boşaltması için mutsuz kadını korkutmak üzere, ileriye doğru kendisine yol açan Amaliya Lippevehzel'in ta kendisi idi.

Raskolnikov giderken elini cebine sokup, meyhanede bozdurduğu rubleden arta kalan bakır paralardan eline geçen bir miktarını avuçladı ve kimse görmeden pencereye bıraktı. Sonra, daha merdivenlerde aklı başına geldi ve geri dönmek istedi.

"Ne saçma bir iş yaptım!" diye düşündü, "Onların Sonya'sı var, oysa bana da gerekli!" Ama, artık parayı geri almanın imkânı olmadığını -hoş, olsa da gidip almazdı ya- düşünerek elini salladı ve evine yollandı.

Yolda giderken acı acı gülümseyerek:

‘‘Sonya’nın kremlere ihtiyacı var.” diye düşündü. “Bu temizlik paraya bağlı... Hım!.. Soneçka, günün birinde belki kendisi de iflas edebilir... Çünkü yırtıcı hayvan avcılığında, altın arayıcılığında karşılaşılan tehlike bu işte de var. Ben o parayı bırakmasaydım belki de yarın hepsi aç kalırdı. Hele bak şu Sonya’ya!.. Ne yaman bir define bulmuşlar! Yararlanıyorlar da... Düpedüz yararlanıyorlar!.. Alıştılar da... Ağladılar mağladılar ama yine de alıştılar... İnsan denilen şu aşağılık yaratık neye alışmıyor ki...”

Raskolnikov düşünceye daldı. Birden, elinde olmayarak haykırdı:

– Ya ben yanılıyorsam, ya insanoğlu gerçekten de aşağılık bir yaratık değilse?... Yani, genel olarak bütün insan soyu, demek istiyorum... O zaman, demek oluyor ki alt yanı bir boş inançtan kuruntuya dayanan bir korkudan ibaret... Ve hiçbir engel de yok... Ve bunun böyle olması da gerek...

III

Delikanlı o geceyi karabasanlar görerek geçirmişti. Ama her şeye rağmen uyku iyi gelmiş, dinç uyanmıştı. Öfkeli, hırçın, asık suratlı bir hâlde kalkmış, suratını buruşturarak odasını izlemişti. Sigara dumanlarıyla tavanı sararmış, duvar kâğıtları iyice kabarıp kullanılamaz hale gelmiş bu zavallı oda, sanki bir kafesti delikanlının gözünde. Tavanı biraz uzun boylu bir adamın durmasını engelleyecek kadar alçaktı.

İçindeki eşya da odaya uygundu. Pek de iyi onarılmamış üç eski sandalyeyle bir köşede, üstünde defterler kitaplar duran boyalı bir masa. Üzerlerini kaplayan toz tabakası, bunlara çoktandır insan eli değmediğini gösteriyordu. Sonunda, nerdeyse boydan boya bütün duvarı ve genişlemesine odanın yarısını kaplayan, bir zamanlar basma kaplıyken şimdi yırtık pırtık bir hale gelen ve Raskolnikov'a yatak görevini gören hantal, büyük bir divan vardı. Delikanlı, çoğu zaman çarşafsız yatağına soyunmadan, olduğu gibi uzanır, eski, partal öğrenci paltosuyla örtünerek, başı altında küçük bir yastık olduğu hâlde uyurdu. Yastığın altına, daha yüksek olsun diye, temiz kirli bütün çamaşırlarını koyardı. Divanın önünde küçük bir masa duruyordu.

Bir insanın bundan fazla kendini salıvermesi, ihmal etmesi mümkün değildi. Ama Raskolnikov'un, bugün içinde bulunduğu psikolojiye göre bu durum hoşuna bile gidiyordu. Kabuğuna çekilmiş bir kaplumbağa gibi, herkesten büsbütün uzak yaşıyordu. Hatta ona hizmet etmek zorunda olan, bazen kapıdan başını uzatan hizmetçi kızın yüzü bile onda öfke ve şiddetli bir tiksinti uyandırmaktaydı. Bütün dikkatlerini bir noktaya toplayan bazı monomanlarda bu hâl görülür.

Ev sahibi kadın yemeğini keseli iki hafta oluyordu. Aç oturduğu hâlde, şu ana kadar gidip kadınla görüşmeyi aklına bile getirmemişti. Pansiyoncu kadının aşçısı ve biricik hizmetçisi olan Nastasya, kiracılarının bu hâlinden biraz memnundu. Artık delikanlının odasını hiç silip süpürmez olmuştu. Bazen haftada bir defa, bu işi baştan savma yapıyordu.

Şimdi onu uyandıran da bu kız olmuştu. Tepesine dikilerek:

– Haydi, kalk artık be, bu ne uykusu, diye bağırdı. Saat dokuzu geçiyor. Sana çay getirdim. Çay ister misin? Yoksa hasta mısın?

Delikanlı gözlerini açtı, titredi ve Nastasya'yı tanıdı. Hasta bir insan haliyle, ağır ağır divanın üzerinde doğrularak sordu:

– Çay ev sahibinin mi yoksa?..

– Ne diye ev sahibinin olsun?..

Kızcağız, delikanlının önüne, birazı içilmiş olan kendi çatlak çaydanlığıyla, sararmış iki parça şeker koydu.

Delikanlı ceplerini araştırdı -çünkü soyunmadan elbiseleriyle yatmıştı- ve bir avuç bakır para çıkararak:

– Kuzum Nastasya, dedi... Lütfen bunları al da bana biraz francala alıver. Sonra salamcıya uğra da, hiç olmazsa ucuzundan biraz da salam al.

– Francalayı şimdi alır gelirim ama salam yerine biraz lahana çorbası getirsem yemez misin? Dün pişirmiştim, iyi bir çorba... Daha dünden sana ayırmıştım. Ama geç geldin... Güzel çorba doğrusu...

Delikanlı, getirilen çorbayı içmeye koyulduğu zaman, Nastasya da onun yanına, divana oturdu ve gevezeliğe başladı. Nastasya çok geveze bir köy kadınıydı.

– Praskovya Pavlovna seni polise şikâyet etmek istiyor, dedi.

Raskolnikov suratını adamakıllı buruşturdu:

– Polise mi şikâyet edecek? Ne istiyormuş?

– Kira vermiyor, evden de çıkmıyorsun!.. Ne istediği belli!

Delikanlı dişlerini gıcırdatarak:

– Eh, bir bu eksikti, diye mırıldandı. Hayır, bu şimdi hiç de işime gelmez.

Sonra yüksek sesle ekledi:

– Ne aptal karı. Ben bugün uğrar kendisiyle konuşurum.

– O da benim gibi, aptal olmasına aptal ama sen akıllı mısın sanki? Bütün gün leş gibi yatıp duruyorsun!.. Eskiden çocuklara ders verdiğini söylerdin, şimdi neden hiçbir iş yapmıyorsun?

Raskolnikov isteksiz isteksiz, sert bir sesle:

– Yapıyorum, dedi.

– Ne yapıyorsun?

– İş yapıyorum.

– Ne işi yapıyorsun?

Delikanlı biraz sustuktan sonra ciddi bir eda ile:

– Düşünüyorum, dedi.

Nastasya, katıla katıla güldü. O, gülmesini seven kadınlardandı. Güldürüldüğü zaman katıla katıla, bütün vücuduyla sarsıla sarsıla, içi bulanıncaya kadar kıs kıs gülerdi.

– Bari çok para düşünebildin mi, diyebildi.

– İnsanın ayağında kundura yokken gidip çocuklara ders veremez!.. Hem tüküreyim böyle işin içine ben...

– Yavaş ol, kuyuya tükürme...

Delikanlı, âdeta kendi düşüncelerine karşılık veriyormuş gibi, isteksizce sözlerini sürdürdü:

– Ders için öylesine az para veriyorlar ki... Birkaç kopekle insan ne yapabilir?

– Yoksa bir çırpıda büyük bir para mı kazanmak istiyorsun?

Raskolnikov tuhaf bir bakışla kızı süzdü. Biraz sustuktan sonra, kesin bir tavırla:

– Evet, büyük bir para, karşılığını verdi.

– Biraz yavaş gel, beni korkutuyorsun! Aman, çok korktum! Sana gidip francala alayım mı, almayayım mı?

– Nasıl istersen!

– Bak, az kalsın unutuyordum! Dün sen evde yokken, sana bir mektup geldi.

– Mektup ha!.. Kimden acaba?

– Kimden olduğunu bilmiyorum. Postacıya kendi cebimden üç kopek verdim. Vereceksin değil mi? Raskolnikov büyük bir heyecan içinde:

– Tanrı aşkına getir şunu, getir, diye bağırdı. Aman Tanrım!..

Bir dakika sonra mektup elindeydi. Tahmin ettiği gibi: R... ilinden, annesinden geliyordu. Mektubu eline alırken sararmıştı. Çoktandır mektup almıyordu. Ama şimdi, bir başka şey daha onun yüreğini eziyordu.

– Nastasya, Tanrı aşkına git. İşte üç kopeğin, yalnız Tanrı aşkı için çabuk git!

Mektup elinde titriyordu; ama Nastasya’nın yanında onu açmak istemiyordu. Bu mektupla baş başa kalmak isteğini duymuştu. Nastasya çıkıp gidince, mektubu acele dudaklarına götürüp öptü. Sonra, uzun uzun adresi, bir zamanlar kendisine okuma yazma öğreten anneciğinin bildik, sevimli, eğri büğrü, incecik yazısını inceledi. Mektubu açmakta ağır davranıyordu; âdeta bir şeyden korkuyor gibiydi. Sonunda mektubu açtı, mektup kocaman ve kalındı, hemen hemen yirmi beş gram ağırlığında vardı. İki kocaman kâğıt, incecik bir yazıyla doldurulmuştu. Annesi:

“Sevgili Rodya’m,” diye yazıyordu, “İşte iki aydan fazla var ki seninle yazılı olarak konuşamadım. Buna öylesine üzülüyordum ki, düşüne düşüne kimi geceler uykum bile kaçıyordu. Ama herhâlde sen, elimde olmayan bu susuşumdan ötürü beni suçlamazsın!.. Seni ne kadar sevdiğimi bilirsin; sen

bizim, benimle Dunya’nın biriciğimizsin! Sen bizim her şeyimiz, bütün umudumuz, bütün güvenimizsin!.. Parasızlık yüzünden birkaç aydır üniversiteyi bıraktığını, vermekte olduğun derslerin ve öteki geçim kaynaklarının kesildiğini öğrendiğim zaman ne hale geldiğimi bilemezsin!.. Yılda elime geçen yüz yirmi ruble emekli maaşımla sana nasıl yardım edebilirdim? Dört ay önce gönderdiğim on beş rubleyi de bildiğin gibi, bura tüccarlarından Vasili Ivanoviç Vahruşin’den, emekli maaşımı karşılık göstererek ödünç almıştım. Kendisi iyi bir adamdır. Üstelik babanın da dostlarındandı. Ama benim yerime maaşımı almak hakkını ona verdikten sonra, borcumun ödenmesini beklemek zorundaydım. Bu süre de ancak şimdi doldu. Böylece, bütün bu zaman içinde, sana hiçbir şey gönderemedim. Ama şimdi artık, Tanrı’ya şükür, sana biraz daha para gönderebileceğimi sanıyorum. Sonra, genel olarak, biz şimdi artık, parlamaya başlayan talih yıldızımızla biraz da övünebiliriz. Bunu sana hemen müjdelemekten kendimi alamıyorum. Sevgili Rodya, her şeyden önce kız kardeşinin, bir buçuk aydan beri benimle oturduğunu, artık bundan sonra da birbirimizden ayrılmayacağımızı bilmem tahmin edebilir misin? Zavallının çektiği çileler, Tanrı’ya şükür sona erdi. Ama olup bitenleri ve şimdiye kadar senden sakladıklarımızı öğrenebilmen için, şimdi sana sırasıyla her şeyi anlatacağım... İki ay önce bana yazdığın bir mektupta Dunya’nın, Svidrigaylov Efendi’nin evinde gördüğü kabaca davranışlardan üzüldüğünü, kulağına böyle bir şeyler çalındığını bildirmiş ve her şeyi olduğu gibi yazmamı istemiştin. O zaman sana ne cevap verebilirdim? Bütün gerçeği yazsaydım, sen herhâlde her şeyi bırakır, yaya da olsa, yanımıza koşup gelirdin. Çünkü ben senin huyunu ve duygularını biliyorum. Kız kardeşinin horlanmasına katlanamazdın!.. Ben de çok üzülmüştüm ama ne yapabilirdim? Hem o zamanlar ben de bütün gerçeği bilmiyordum, işin kötüsü şu ki, geçen yıl dadı olarak Svidrigaylovların yanına giren Duneçka, her ay aylığından kesilmek üzere, onlardan yüz ruble avans almıştı. Doğal olarak, borcunu ödemeden, oradan ayrılamazdı. Duneçka bu parayı -sevgili Rodya, şimdi artık sana her şeyi anlatabilirim- daha çok, o zamanlar çok muhtaç olduğun altmış rubleyi sana gönderebilmek için onlardan almıştı. Nitekim bu parayı geçen yıl sana göndermiştik. O zamanlar biz seni aldatmış bunu Dunya’nın eskiden biriktirdiği paralardan ayırıp gönderdiğimizi yazmıştık. Oysa işin içyüzü bu değildi... Şimdi artık her şey, Tanrı’nın yardımıyla düzelmeye yüz tuttuğu için, sonra da Dunya’nın seni ne kadar sevdiğini, onun ne paha biçilmez bir

yüreği bulunduğunu anlaman için, sana bütün gerçeği yazıyorum. Gerçi Svidrigaylov önceleri Dunya'ya karşı çok kaba davranıyor ve sofra başında ona çeşitli saygısızlıklarda bulunuyor, onunla alay ediyordu. Ama artık her şeyin kapanıp gittiği şu sırada seni boşu boşuna heyecanlandırmamak için, o acı ayrıntılara girişmek istemiyorum. Kısacası, Svidrigaylov'un karısı Marfa Petrovna'nın ve bütün ev halkının nazik ve soylu davranmalarına rağmen, Duneçka, özellikle Svidrigaylov, ordudan kalma bir alışkanlıkla, kafayı çektiği zamanlar, kendini pek mutsuz hissediyordu. Ama sonu ne çıktı biliyor musun? Bu kaçık adam, uzun zamandan beri Dunya'ya karşı bazı duygular beslemiyor muymuş? Ama bu duygularını kabalık ve nefret perdesi altında gizliyormuş... Kim bilir, belki de böyle hoppaca davranışlar, yaşına ve bir aile babası niteliğine yakıştıramadığı için bu hâlinden kendisi de utanıyor ve elinde olmayarak Dunya'ya kızıyordu. Kim bilir belki de, bu kaba davranışlarıyla, alaylarıyla, sadece gerçeği başkalarının gözünden gizlemek amacını da gütmüş olabilirdi. Sonunda kendini tutamamış ve Dunya'ya çeşitli hediyeler vermeyi, hatta üstelik her şeyi bırakıp onunla bir başka köye, galiba da yabancı ülkelere gitme sözü vererek açık ve iğrenç bir teklifte bulunmaya yeltenmiş. Bu durum karşısında Dunya'nın çektiği üzüntüleri tahmin edebilirsin!.. Dunya, sadece borcundan ötürü değil ama Marfa Petrovna'ya acıdığı için de oradan hemen ayrılıp gidemezdi. Çünkü Marfa Petrovna birdenbire şüphelenebilir, bunun sonucu olarak da, aile düzeni bozulabilirdi. Sonra bu, Duneçka için de büyük bir skandala yol açabilirdi. Herhâlde iş, şimdi olduğu gibi tatlıya bağlanamazdı. Sonra ortada daha birçok neden de vardı. Bunun için Dunya, altı haftadan önce bu korkunç evden kurtulmayı ümit edemezdi. Tabii sen Dunya'yı tanırsın; onun ne akıllı, ne sağlam kişilikli bir kız olduğunu bilirsin!.. Duneçka birçok şeye katlanabilen, hatta en kötü hâllerde bile dayanıklılığını kaybetmeyecek kadar soylu bir ruha sahip olan bir kızdır. Üzmemek için, bana bile her şeyi yazmazdı, oysa biz onunla sık sık haberleşiyorduk. Olay beklenmedik bir biçimde çözüldü. Marfa Petrovna, bir rastlantı ile bahçede kocasını kıza yalvarırken görmüş... Her şeyi ters anlayarak ve bütün bunlara Dunya'nın sebep olduğu düşüncesine kapılarak, olup bitenden onu sorumlu tutmuş. Hemen oracıkta, bahçede bir kızılca kıyamettir kopmuş. Marfa Petrovna, Dunya'ya bir de tokat atmış, onu dinlemek bile istememiş, kendisi ise bir saat, durmadan bağırıp çağırdıktan sonra, sonunda, kızcağızı, adi bir köylü arabasıyla, hemen bana, şehre götürmelerini emretmiş... Kızın bütün eşyalarını, çamaşırlarını, elbiselerini, karmakarışık bir hâlde, rastgele

arabaya doldurmuşlar... Bu sırada, bardaktan boşanırcasına da yağmur başlamış... Aşağılanmış, namusu lekelenmiş zavallı Dunya, o kadar uzun yolu, bir Rus köylüsünün yanında, açık bir araba içinde almak zorunda kalmış. Şimdi düşün bir defa, iki ay önce senden aldığım mektuba ne karşılık verebilirdim ve nelerden söz edebilirdim? Ben kendim de perişan bir hâldeydim. Sana olup bitenleri yazmaya cesaret edemedim. Çünkü sen de üzülecek, kahrolacak ve öfkelenecektin. Sonra, senin elinden ne gelebilirdi? Boşuna kendini yiyip bitirecektin. Zaten Duneçka da yazdırmıyordu. Yüreğimde böyle bir acı varken, mektubumu anlamsız şeylerle, abur cuburla da dolduramazdım. Tam bir ay, bütün kasaba bu olayın dedikodusuyla çalkalandı. İş o hale gelmişti ki, çevremizde yükselen fısıltılardan, bize çevrilen aşağılayıcı bakışlardan, kiliseye bile gidemez olmuştuk. Hatta yüzümüze karşı bile bunun lafı ediliyordu. Bütün dostlarımız bizden yüz çevirmiş, hatta bize selam bile vermez olmuştu. Bazı mağaza tezgâhtarlarının ve büro kâtiplerinin, evimizin kapısına katran sürerek bizi lekelemek istediklerini bile güvenilir bir kaynaktan öğrenmiştim. Öyle ki, ev sahipleri evden çıkmamızı istemeye başladılar. Bütün bunlara sebep, her önüne gelen yerde Dunya’yı çekiştiren ve lekeleyen Marfa Petrovna idi. Burada tanımadığı kimse yok. Bu ay içinde hemen her gün şehre indi. Biraz geveze olan, dolaştığı yerlerde her önüne gelene aile işlerinden söz etmeyi, en çok da kocasını çekiştirmeyi -hiç de iyi bir şey değil ama- seven bu kadın, olayı çok kısa bir zamanda yalnız şehre değil, bütün ilçeye yaydı. Ben hastalandım. Duneçka benden daha dayanıklı çıktı. Bütün bunlara nasıl katlandığını, beni nasıl avuttuğunu, nasıl yüreklendirdiğini bir görmeliydin!.. Melekmiş bu kız!.. Ama işte Tanrı’nın yardımıyla çilemiz sona erdi. Kararını değiştiren, yaptıklarından pişman olan ve herhâlde Dunya’ya acıyan Svidrigaylov, Duneçka’nın suçsuzluğunu kanıtlayan kesin ve açık delilleri ortaya çıkardı. En güçlü delil de daha Marfa Petrovna’nın kendilerini bahçede yakalamasından önce, Svidrigaylov’un görüşme ve gizlice buluşma tekliflerini reddetmek amacı ile Dunya’nın yazdığı mektuptu, kızcağız evden ayrılırken bu mektup Svidrigaylov’un elinde kalmıştı. Dunya bu mektubunda çok dokunaklı bir dille ve büyük bir öfkeyle, Svidrigaylov’u, hele karısı Marfa Petrovna’ya karşı hiç de dürüst davranmadığı için ayıplıyor, onun evli, çoluk çocuk sahibi bir adam olduğuna, sonunda, mutsuz ve savunmasız bir kızı felakete sürüklemenin, ona acı vermenin ne kadar iğrenç bir davranış olacağına dikkatini çekiyordu. Kısacası, sevgili Rodya, bu mektup öyle soylu, öyle

dokunaklı bir dille yazılmıştı ki, okurken hıçkıra hıçkıra ağladım. Bugün bile gözlerim yaşaramadan onu okuyamıyorum.

Bundan başka, Svidrigaylov'un tahmin ettiğinden de fazla şey bilen ve gören -bu her zaman böyle olur- hizmetçilerin, Dunya'nın suçsuz olduğunu gösteren tanıklıkları da en sonunda ortaya çıktı. Marfa Petrovna, büsbütün şaşkına döndü ve kendi deyimiyle "bir defa daha vurulmuş" oldu. Ama buna karşılık Duneçka'nın suçsuzluğuna büsbütün inandı. Ertesi pazar günü de doğru kiliseye koştu. Diz çökerek, bu yeni felakete katlanması ve görevini yapabilmesi için kendisine güç vermesini, gözyaşları içinde çok kutsal Meryem Ana'dan diledi. Sonra, kiliseden çıkınca, hiçbir yere uğramadan, doğru bize geldi. Bütün olup bitenleri, bir bir anlattı, acı acı ağladı ve içten gelen bir pişmanlıkla Dunya'yı kucaklayarak ondan af diledi. Hemen o sabah, hiç zaman kaybetmeden bizden çıkıp şehirdeki bütün dostlarını dolaştı. Her gittiği yerde Dunya'nın suçsuzluğunu, duygu ve davranışlarındaki soyluluğu, gözyaşları dökerek, ballandıra ballandıra övdü. Bununla da kalmayarak, Duneçka'nın Svidrigaylov'a yazdığı mektubun aslını her önüne gelene gösterip yüksek sesle okudu. Hatta bunun bir kopyasını almalarına bile -bence bu kadarı fazladır- izin verdi. Böylece, birkaç gün üst üste şehirdeki bütün dostları dolaşmak zorunda kaldı. Bazı dostları, başkaları kendilerine tercih edildi diye gücendikleri için sıra usulü kondu. Öyle ki her ev onu önceden bekliyor, herkes Marfa Petrovna'nın falan gün filan evde o ünlü mektubu okuyacağını önceden biliyordu. Hatta gerek kendi evlerinde, gerek dostlarının evinde önceden mektubu birkaç sefer dinlemiş olanlar bile, mektubun her okunuşunda, tekrar bulunuyorlardı. Düşünceme göre Marfa Petrovna'nın bu davranışında çok, hem de pek çok gereksiz yan vardı. Ama ne yapalım ki Marfa Petrovna'nın huyu böyleydi. Bununla birlikte kadıncağız Dunya'nın namusunu tamamen temizledi. Bu işin bütün iğrençliği, silinmez bir leke hâlinde, baş suçlu olarak kocasına yüklendi. O kadar ki ona acıyasım geldi. Çünkü bu zirzopa karşı gerektiğinden çok sert davranıldı. Bunun hemen arkasından, Dunya birçok yerden ders verme teklifi aldı. Ama hepsini geri çevirdi. Birdenbire herkes ona özel bir saygı göstermeye başladı. Denilebilir ki bütün bunlar, en önemlisi şimdi bütün alınyazımızı değiştirmekte olan o beklenmedik olayın meydana gelmesine de yardım etti.

Sevgili Rodya, Dunya'nın kısmeti çıktı, o da kabul etti. Hemen öğrenesin diye sana bunu müjdelemekte acele ediyorum. Gerçi bu iş sana danışmadan oldu ama işin gidişatından anlayacağın üzere, senden bir cevap

alıncaya kadar beklemek ve işi geciktirmek bizim için mümkün olmadığına göre herhâlde ne bana ne de kız kardeşine gücenmezsin. Sonra, zaten sen de uzaktan kesin bir yargıda bulunamazdın!

Mesele şöyle oldu: Piyotr Petroviç Lujin, yedinci dereceden bir devlet memuru ve bu işte büyük yardımı dokunan Marfa Petrovna'nın uzak bir akrabasıdır. Bu kadının aracılığıyla bizimle tanışmak isteğini göstererek işe girişti. Kendisini iyi karşıladık, kahve ikram ettik... Ertesi gün de ondan bir mektup aldık. Lujin bu mektubunda, çok nazik bir dille Dunya'yı istiyor, acele ve kesin bir cevap vermemizi rica ediyordu, iş adamı ve işi başından aşkın bir kişi... Şimdi de acele Petersburg'a gitmesi gerek... Bunun için boşuna harcayacak bir dakikası bile yok.

Bütün bunlar pek çabuk ve beklenmedik bir biçimde olup bittiği için, tabii biz ilk anlarda çok şaşırdık. O gün bütün gün, ikimiz baş başa verip, uzun uzadıya düşünüp taşındık. Hâli vakti yerinde, iki yerde işi olan güvenilir bir adam. Sonra kendi sermayesi de var. Gerçi kırk beş yaşlarında ama oldukça yakışıklı. Hâlâ kadınların hoşuna gidebilir... Sonra genel olarak çok tanıdığı olan bir adam, yalnız biraz asık suratlı ve kibirli gibi görünüyor. Ama kim bilir, belki de bize ilk bakışta böyle görünmüş olabilir.

Sevgili Rodya, sonra sana şunu önceden haber vereyim ki, onunla Petersburg'ta görüştüğün zaman -ki bu çok yakında olacaktır- ilk bakışta onda bazı noksanlar görsen bile, alıştığın üzere, çok acele ve sert yargılarda bulunmaya kalkışma!.. Piyotr Petroviç'in sende iyi bir izlenim bırakacağına inanmakla birlikte, bunu her ihtimale karşı söylüyorum. Bundan başka, herhangi bir adamı iyice tanımak için ona karşı dikkatli davranmak gerek; yoksa sonradan düzeltilmesi, giderilmesi çok zor olan birtakım yanlışlıklara, yersiz yargılara yol açmış oluruz. Kaldı ki, Piyotr Petroviç'in hiç olmazsa saygıdeğer bir insan olduğunu gösteren birçok belirti var. Daha birinci ziyaretinde, olumlu bir insan olduğunu ama birçok alanda kendi deyimiyle, "yeni kuşak gençlerimizin görüşlerini" paylaştığını ve her türlü kör inanca düşman olduğunu söyledi. Biraz kendini beğenmiş bir adam olduğu ve sözlerini dinletmeyi de çok sevdiği için, bu arada daha pek çok şey anlattı; ama bence bu zaten bir kusur da sayılmaz. Tabii ben pek anlamadım ama Dunya'nın söylediğine bakılırsa, Piyotr Petroviç, belli başlı bir öğrenim yapmadığı hâlde akıllı, iyi yürekli bir insanmış! Kız kardeşinin huyunu bilirsin, Rodya. Benim iyice anladığıma göre, ateşli bir kalbi olmakla birlikte kararlı, aklı başında, sabırlı, iyi yürekli bir kızdır. Tabi burada, her iki taraf için bir aşk söz konusu olamaz ama Dunya, hem akıllı

bir kız hem de melek gibi soylu bir yaratık olduğu için, kocasını mutlu etmeyi bir borç bilecektir. Tabii kocası da buna karşılık onun mutluluğuyla ilgilenecektir. Ne yalan söyleyeyim, işler biraz aceleye geldi ama bundan şüphe etmek için şimdilik elimizde ciddi bir sebep yok. Bundan başka Piyotr Petroviç çok hesaplı bir adam. Dunya'nın mutlu olduğu ölçüde kendi aile mutluluğunun da güvenlik altına gireceğini, hiç şüphe yok ki kendisi de görecektir. En mutlu evlenmelerde bile kaçınılması elde olmayan ufak tefek kişilik ayrımlarına, eski alışkanlıklara, hatta bazı düşünce ayrılıklarına gelince, Duneçka bu konuda kendisine güvendiğini, bu noktada merak edilecek bir şey olmadığını, aralarındaki ilişki dürüstlük ve namus sınırları içinde kaldığı sürece daha birçok şeylere katlanabileceğini söyledi. Mesela önceleri Piyotr Petroviç bana da biraz sert gibi göründü. Ama bu belki de onun tok sözlü bir adam olmasından ileri geliyordu. Hatta belki değil, herhâlde böyledir. Yine mesela, ikinci ziyaretinde, teklifini kabul ettiğimizi öğrendikten sonra, söz arasında, daha Dunya'yı tanımadan namuslu ama çeyizsiz ve herhâlde yoksulluk çekmiş bir kız almayı tasarladığını söyledi. Çünkü onun söyleyişine göre, kocanın hiçbir alanda karısına borçlu olmaması, buna karşılık kadının kocasını kendisinin efendisi sayması çok daha uygunmuş. Sonra şunu da ekleyeyim ki, o bunları benim sana yazdığımdan daha yumuşak, daha kibar bir dille söylemişti. Çünkü onun asıl kullandığı sözleri unuttum, sadece düşünceler hatırımda kaldı. Sonra o bu sözleri hiçbir amaç gütmeden söylememişti. Herhâlde söz arasında ağzından kaçırıvermişti. Nitekim sonradan bu düşüncelerini düzeltmeye ve yumuşatmaya bile kalkıştı. Ama ne olursa olsun bunlar bana biraz sert göründü. Sonradan bu düşüncemi Dunya'ya açtım. Dunya, biraz da canı sıkılarak, "Lafla iş arasında büyük fark vardır" cevabını verdi. Ve bu söz, hiç şüphe yok ki doğru bir sözdü. Dunya karar vermeden önce, bütün gece uyumadı. Benim uyumuş olduğumu tahmin ederek yatağından kalktı ve bütün gece odanın içinde, bir aşağı bir yukarı dolaştı durdu. Sonunda Meryem Ana resmi önünde diz çökerek uzun uzun dua etti. Ertesi sabah da bana, evlenmeye karar verdiğini bildirdi.

"Piyotr Petroviç'in şimdi Petersburg'a gideceğini sana söylemiştim. Orada önemli birtakım işleri varmış, sonra bir de avukat yazıhanesi açmak istiyormuş... Zaten epey zamandan beri icra işleriyle uğraşıyor. Bugünlerde çok önemli bir dava kazandı. Zaten Petersburg'a, Yargıtay'da önemli bir işi olduğu için gidiyor. Yani sevgili Rodya, onun sana da, her alanda büyük yardımı dokunabilir. Hatta senin bugünden tezi yok ilerideki mesleğine

başlayabileceğini ve geleceğini açıkça kazanılmış sayılabileceğini Dunya ile birlikte kabul ediyoruz. Ah, bir gerçekleşebilse!.. Bu öyle hayırlı bir iş olurdu ki. Bunu, Tanrı'nın bize bir yardımı gibi saymaktan başka türlü davranamazdık. Dunya'nın aklı fikri hep bunda. Biz bu konuda Piyotr Petroviç'e bazı şeyler çıtlatmak cesaretini bile gösterdik, dikkatli bir cevap verdi: Bir kâtibe ihtiyacı olduğuna göre, yabancıya para vermektense, işte ehliyet gösterirse -daha da neler, bir de sen ehliyet göstermeyecekmişsin!- bir akrabaya para vermesinin elbet daha akla yakın bir davranış olacağını söyledi. Hemen bu arada, üniversitedeki derslerinin yazıhane işleriyle uğraşmana fırsat verip vermeyeceği konusundaki kuşkularını da ileri sürdü. Bu seferlik iş bununla kapandı; ama Dunya, şimdi artık bundan başka hiçbir şey düşünmüyor. Birkaç günden beri, âdeta bir humma nöbeti içinde, zamanla avukatlık işlerinde Piyotr Petroviç'in yardımcısı, hatta ortağı olabileceğin üzerine koskocaman planlar bile kurdu, üstelik sen de Hukuk Fakültesi'nde okuyorsun!.. Bana gelince Rodya, ben de tamamen Dunya gibi düşünüyorum. Onun bütün plânlarına, bütün umutlarına, tamamen gerçekleşeceklerine inanarak ortak oluyorum. Piyotr Petroviç'in pek kolay açıklanabilecek olan -çünkü seni henüz tanımıyor- bugünkü çekingen durumuna rağmen Dunya, gelecekteki kocası üzerinde yapacağı iyi etki ile bütün planlarını gerçekleştireceğine kesin olarak inanıyor. Tabii biz, gelecek üzerinde kurduğumuz hayallerin herhangi birini, hele onun ortağı olacağını ağzımızdan kaçırmaktan sakındık. Piyotr Petroviç olumlu bir adamdır. Bütün bunlar ona sadece bir hayal gibi görünebileceğinden, düşüncelerimizi soğuk karşılayabilirdi. Yine bu sebepten, ne ben ne de Dunya, üniversitede okuduğun sürece sana para gönderebilmemiz için bize yardım edeceğine olan kesin inancımızdan, bir kelimeyle olsun, asla kendisine söz etmedik. Söz etmedik çünkü bir defa bu, zamanla kendiliğinden olacak bir iştir. Herhâlde kendisi, gereksiz sözlere yer kalmadan, bunu bir an önce kendiliğinden teklif edecektir -yok artık, bu işte Duneçka'yı kıracak değil ya- kaldı ki sen, kısa zamanda yazıhane işlerinde onun sağ kolu haline gelebilir ve bu yardımı bir iyilik olarak değil, hak edilmiş bir aylık biçiminde alabilirsin. Duneçka bu işi böyle çözmek istiyor, ben de tastamam onun gibi düşünüyorum. Ona bunu açmadık, çünkü yakında görüştüğünüz zaman onunla eşit bir durumda bulunmanı ben özellikle istedim. Duneçka, ona senden heyecanlı bir dille söz ettiği zaman, Piyotr Petroviç, bir insan üzerine yargıda bulunabilmek için, onu yakından görüp

tanımak gerektiğini, senin üzerine bir fikir edinmeyi de seninle tanıştıktan sonraya bıraktığını söyledi.

“Benim çok değerli Rodya’cığım, bana öyle geliyor ki, bazı düşünceler yüzünden -ama Piyotr Petroviç’le hiç ilgisi bulunmayan, sadece kişisel bazı düşünceler, hatta bir kocakarı huysuzluğu ile ilgili nedenler yüzünden- onlar evlendikten sonra da, kendileriyle birlikte değil, şimdi olduğu gibi ayrı oturmam, belki de daha doğru bir davranış olacak... Onun beni kendiliğinden çağırarak bundan böyle kızımdan ayrılmamamı teklif edecek kadar soylu ve kibar davranacağına bütünüyle inanıyorum. Şimdiye kadar bir şey söylemediyse bu, söylemeden de böyle olması tabii sayıldığı içindir. Ama ben reddedeceğim. Kaynanaların damatlarınca sevilmediğini hayatta birçok sefer görmüşümdür. Ben, kim olursa olsun, hiç kimseye en küçük bir ağırlık vermek istemediğimden başka, bir lokma ekmeğim ve seninle Dunya gibi çocuklarım bulunduğu sürece, kendim de tamamen özgür olmak isterim. İmkânım olursa ikinize yakın bir yere yerleşeceğim. Çünkü Rodya, en iyi haberleri mektubumun sonuna sakladım. Sevgili yavrum, şunu bil ki, hemen hemen üç yıllık bir ayrılıktan sonra, çok yakında yine birbirimize kavuşacağız! Dunya ile benim Petersburg’a gitmemiz, kesin olarak kararlaştırılmış bulunuyor. Ama ne zaman? Bunu pek bilmiyorum ama herhâlde yakında, hem de çok yakında... Hatta belki de bir hafta sonra... Her şey Piyotr Petroviç’in durumuna bağlı. Petersburg’a yerleşir yerleşmez bize haber gönderecek... Bazı sebeplerden, evlenme töreninin elden geldiğince çabuk yapılmasını istiyor; hatta mümkünse düğünün şimdi, bu ay içinde yapılmasını, olmazsa, en kısa bir zamanda, hemen Uruç yortusundan sonra yapılmasını istiyor. Ah, ne büyük bir mutlulukla seni bağrıma basacağım!.. Dunya da seni görebilecek olmanın sevinci, heyecanı içinde... Hatta bir seferinde, bana şakal olarak, Piyotr Petroviç’e varmak için yalnız bu sebebin yeterli olduğunu söyledi. Bu kız melektir senin anlayacağın. Kendisi bu seferlik mektubuma bir şey eklemiyor, yalnız sana şunu yazmamı söylüyor: Seninle konuşacak öylesine çok şeyi varmış ki, birkaç satırla hiçbir şey söyleyemeyeceğinden, boşuna sinirlenmemek için, eline kalem bile almak istemiyormuş... Sana sımsıkı sarılarak, bitmez tükenmez öpücükler gönderdiğini yazmamı söylüyor. Çok yakında bir araya toplanarak yüz yüze gelmemiz ihtimali olmakla birlikte, bugünlerde ben sana elden geldiği kadar çokça para göndereceğim.

“Duneçka’nın Piyotr Petroviç’le evleneceği haberi ortalığa yayılalı beri, kredim yükseldi. Bundan ötürü şimdi Afanasi Ivanoviç’in aylığıma karşılık,

hatta yetmiş beş rubleye kadar bir kredi açacağına yüzde yüz inanıyorum. Böylece ben de sana, belki yirmi beş, hatta otuz ruble gönderebileceğim demektir. Yol giderlerimizden korkmasam, daha da fazla gönderirdim. Gerçi Piyotr Petroviç başkente kadar olan yol giderlerimizden bir bölümünü kendi üzerine almak inceliğini gösterdi. Özellikle bagajımızla büyük sandığı kendi hesabına -galiba tanıdıkları aracılığıyla- göndertmek teklifinde bulundu. Ama ne de olsa Petersburg'a gidişimizi hesaba katmak, hiç olmazsa ilk günlerde orada beş parasız kalmak gibi bir durumla karşılaşmamak gerek. Zaten biz Dunya ile her şeyi inceden inceye hesapladık. Bu hesaba göre yol parası çok bir şey tutmuyor. Bulunduğumuz yerden trene kadar olan yol, çok da uzak değil öyle. Biz her ihtimale karşı, bildik bir köylü arabacıyla anlaştık. Oradan da pekâlâ üçüncü mevkide yolculuk edebiliriz. O zaman sana belki de yirmi beş ruble değil de herhâlde otuz ruble göndermeye çalışacağım. Artık yeter. Altlı üstlü iki kâğıt doldurdum. Zaten yer de kalmadı. İşte hikâyemiz. Ne kadar da çok olay birikmiş!.. Neyse, şimdilik sevgili Rodya'cığım, yakında görüşmemiz dileğiyle seni kucaklar, anne duaları ederim. Rodya, kız kardeşin Dunya'yı sev, onun seni sevdiği kadar sen de onu sev ve bil ki o seni kendinden çok, sonsuz bir sevgiyle seviyor. O bir melektir, Rodya. Sen de bizim her şeyimiz, bütün umudumuz, avuntumuzsun! Sen mutlu oldukça biz de mutlu oluruz.

Yine eskisi gibi dua ediyor, Tanrı'nın yardım ve rahmetine inanıyor musun Rodya? Günün modası olan dinsizliğin senin ruhunda da yer etmiş olmasından korkuyorum. Eğer böyleyse, senin için dua ederim. Daha çocukken babanın sağlığında, dizlerimin üstünde nasıl dualar ettiğini, o zaman hepimizin ne kadar mutlu olduğumuzu hatırla, yavrum! Hoşça kal veya daha doğrusu yine görüşelim! Seni bağrıma basar, binlerce defa öperim.

"Mezara kadar seni sevecek olan Pulheriya Raskolnikova"

Daha ilk kelimelerinden başlayarak, mektubu okuduğu sürece Raskolnikov'un yanakları, gözyaşlarıyla hep ıslaktı. Ama mektup bittiği zaman yüzü sapsarıydı, kasılmış, çarpılmıştı. Acı, öfkeli ve hain bir gülümseme dudaklarını büzmüştü. Başını, kirli ve yufkalaşmış yastığına bırakarak düşünceye daldı, uzun uzun düşündü. Kalbi hızlı hızlı atıyor, düşüncelerinde büyük bir perişanlık göze çarpıyordu. Sonunda bir dolabı ya da bir sandığı andıran bu sarı odada bunaldı, boğulur gibi oldu. Bakışları, düşünceleri bir genişlik arıyordu. Şapkasını kaptığı gibi dışarı fırladı. Bu

sefer merdivenlerde şuna buna rastlamaktan da çekinmiyordu: çünkü artık her şeyi unutmuştu. “...” bulvarı boyunca, sanki acele bir işi varmış gibi, Vasilyev adasına doğru bir yol tutturdu. Ama âdeti olduğu üzere hiç etrafına bakmadan, bir şeyler mırıldanarak, bazen de gelip geçenleri şaşırtacak kadar yüksek sesle konuşarak yürüyordu. Görenler onu sarhoş sanıyordu.

IV

Pulheriya Raskalnikova'dan, yani sevgili annesinden gelen mektup onu bayağı üzmüştü. Fakat mektubun temel noktası üzerinde, henüz mektubu okurken bile kafasında bir duraksama oluşmadı. Hiçbir şey ona engel olamayacaktı, beyninde verdiği karar için. Dudaklarında şeytanca bir gülümseme beliren delikanlı büyük bir kararlılıkla mırıldanıyordu: "Ben yaşadığım sürece bu evlilik olmayacak. Lujin de kimmiş? Yüzünü şeytan görsün."

Verdiği kararı önceden kutlar gibi haince gülümseyerek, kendi kendine mırıldanıyordu: "Çünkü bu apaçık bir iş. Hayır, anneciğim, hayır Dunya, beni aldatamazsınız! Üstelik de benim düşüncemi almadıklarından, benden habersiz bu işe karar verdiklerinden özür diliyorlar!.. Bu da laf mı? Şimdi artık bu işi bozmanın mümkün olmayacağını sanıyorlar... Görürüz mümkün müymüş, değil miymiş?.. İleri sürdükleri bahane de ne önemli: "Piyotr Petroviç öylesine meşgul, öylesine meşgul bir adam ki, posta arabasından, hatta neredeyse trenden başka bir yerde evlenemez!" Hayır Duneçka, ben her şeyi görüyor ve benimle konuşmak istediğin o çok, pek çok şeyin ne olduğunu biliyorum. Odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşırken bütün gece neler düşündüğünü, annemin yatak odasındaki Meryem Ana resmi önünde ne için dua ettiğini de biliyorum. Ama Golgotha'ya tırmanmak acı verici bir şeydir. Hım... Demek ki artık kesin karar verilmiş bulunuyor! Siz hemşirem Avdotya Romanovna, kendi sermayesi olan -artık kendi sermayesi olan diyeyim, böylesi daha heybetli, daha cafcaflı oluyor- iki yerde işi bulunan -annemin yazdığına göre- yeni kuşak gençlerinin görüşlerini paylaşan ve Duneçka'nın işaret ettiğine göre, "galiba da iyi bir insan" olan aklı başında bir iş adamıyla evlenmek isteğindesiniz! Bu galiba hepsinden şahane! Ve işte bu Duneçka, işte bunun için kocaya varıyor. Harika! Hem de çok harika!"

Meraka değer bir nokta: Acaba annem mektubunda niçin bana "yeni kuşak gençlerinden söz ediyor? Sadece bir insanın kişiliğini anlatmış olmak için mi, yoksa Lujin'i bana sevdirmek gibi daha dolambaçlı bir maksatla mı? Ah sizi kurnazlar, ah!.. Bir noktayı daha aydınlatmak hoş olurdu. Bu iki insan o gün, o gece ve ondan sonraki günlerde, acaba birbirlerine karşı ne dereceye kadar açık yürekliydiler? Acaba aralarında konuşulan bütün sözler doğrudan doğruya ağızlarından mı çıktı, yoksa her biri gerek kendisinin,

gerek karşısındakinin düşünce ve yüreğinde aynı şey bulunduğunu, böylece her şeyi yüksek sesle söylemeye ve boş yere ağızdan laf kaçırmaya gerek olmadığını mı anladı? Herhâlde bu, biraz da böyle olmuşa benziyor. Zaten mektuptan da anlaşılıyor. Piyotr Petroviç, anneme biraz sert görünmüş, saf kadıncağız bu görünüşü Dunya'ya da söylemiş. Dunya ise pek doğal olarak buna içerlemiş ve "canı sıkılarak" cevap vermiş. Buna ne şüphe! İş, safça sorulara yer kalmayacak kadar açık olduktan, artık bir defa işe karar verildikten ve söylenecek bir söz kalmadıktan sonra buna kim içerlemez?.. Sonra, annem ne demeye mektubunda bana: "Rodya, Dunya'yı sev, bil ki o seni kendinden çok seviyor!" diye yazıyor? Bu, kızını oğluna fedaya razı olduğu için, içten içe çekilen bir vicdan azabı değil midir? "Sen bizim avuntumuz, sen bizim her şeyimizsin!" "Oh, anne!"

Yüreğinde, şiddeti gittikçe artmakta olan bir öfke kabarıyordu. Şu anda Lujin'le karşılaşsa, belki de onu öldürürdü.

Kafasında dönmekte olan düşünce kasırgasını kovarak:

"Hım, bu doğru, diye devam etti. Bir insanı iyice tanımak için, ona "yavaş yavaş ve dikkatle yanaşmak" gerektiği doğrudur. Ama Bay Lujin, apaçık meydanda bir adam. Her şeyden önce "bir iş adamı, galiba da iyi bir adam..." Şaka mı? Bagajın, büyük sandığın navlununu üstüne almış!.. Bütün bunlardan sonra nasıl olur da iyi adam olmaz?.. Onlar, yani nişanlı ile annesi, bir köylüyle anlaşıp üzeri tente örtülü bir arabayla yolculuk edecekler -ben de böyle bir arabayla yolculuk etmiştim!.. Ama ne çıkar canım? Topu topu doksan verst; oradan da bin verstlik bir yolu "üçüncü mevki bir vagonda rahatça geçiririz." Akla yakın bir davranış! İnsan ayağını yorganına göre uzatmalı; Bay Lujin siz ne yapıyorsunuz? Bu sizin nişanlınız yahu... Annemin bu yolculuk için emeklilik aylığını kırdırdığını bilmemezlik edemezsiniz! Tabii sizin bezirganca düşüncelerinize göre bunu da karşılıklı çıkar ve eşit kazanç ilkelerine göre kurulmuş bir kurum sayıyorsunuz!.. Bu hesaba göre masrafta yan yana olmak gerek. Hani bir atasözü vardır. Tuzu benden, ekmeği senden; herkesin tütünü de kendinden… Ama gel gelelim iş adamı, onları burada da biraz aldatmış oluyor. Çünkü bagajın gönderilmesi, onların yol parasından daha az tutar; hatta belki de bedavadır. Onlar, ikisi de bunu görmüyorlar mı, yoksa görmezlikten mi geliyorlar? Üstelik de memnun görünüyorlar, memnun!.. Bir de şunu hesaba katmak gerek: Bunlar henüz çiçekleri, asıl meyveleri sonra gelecek... Burada önemli olan herifin ne cimriliği ne de pintiliğidir. Asıl önemli olan, bütün bunların tonudur. Bu ton, evlendikten sonra adamın

ortaya çıkacak kişiliğini belli etmektedir. Sonra annem, ne diye bu aşırı harcamaları yapıyor? Petersburg'a neyle gelecek? Üç rubleyle mi?.. Hım!.. Sonraları, Petersburg'ta neyle geçinmeyi düşünüyor? Hem kendisi, bazı sebeplerden ötürü, nikâhtan sonra, hatta ilk zamanlarda bile, Dunya ile birlikte oturmasının mümkün olmayacağını sezmemiş miydi? Annemin kesin inkârlarına: "Ben bunu kendim reddedeceğim" falan demesine rağmen, bu saygıdeğer kişinin bu alanda ağzından bazı şeyler kaçırdığı, işi çıtlattığı muhakkaktır. Şu hâlde annem kime, neye güveniyor? Afanasi Ivanoviç'e olan borcu kesildikten sonra yüz yirmi ruble emekli aylığından eline geçecek paraya mı? Kadıncağız bütün kış boyun atkısı ve eldiven örmekten zayıf gözlerini harap ediyor. Boyun atkılarının, annemin yılda almakta olduğu yüz yirmi rubleye, yirmi rubleden fazla bir şey katmadığını da biliyorum. Demek ki, dönüp dolaşıp, her şeye rağmen Bay Lujin'in cömert duygularına güveniyorlar: "Sözde kendisi teklif edecek ve ricada bulunacakmış!" Avucunu yala!.. Schiller'in romantik ruhlu iyi insanlarında bu hep böyle olur. İnsanı son dakikaya kadar tavus tüyleriyle süsler; son dakikaya kadar kötülük değil, iyilik umarlar... Madalyonun öbür yanını hissetmezler bile. Ne pahasına olursa olsun, söylenmesi gereken sözleri, önceden bir türlü ağızlarından kaçırmak istemezler. Bunu düşünmek bile ödlerini koparır... Tavus tüyleriyle süsledikleri adamın kendisi gelip de onları burunlarından yakalayıncaya kadar gerçek karşısında, iki avuçlarıyla yüzlerini örterler. Bay Lujin'in nişanları olup olmadığını merak ediyorum. Yakasında Sainte-Anne nişanının kurdelesi bulunduğuna bazı resmi kişilerin veya tüccarların yemeğine çağrıldığı zaman bu nişanı taktığına bahse girerim. Herhâlde kendi düğününde de takmayı unutmayacaktır. Neyse canı cehenneme!..

"Zavallı anneciğim!.. Ne kadar da safsın!.. Şu huyunu bir değiştirebilsen... Sana gelince Dunya'cığım!.. Senin de zavallı annemden hiç farkın yok. Seni çok iyi tanıyorum. Birbirimizle son defa görüştüğümüzde yirmi yaşına adım atmış, tam bir genç kız olmuştun. Huyunu suyunu iyice öğrenmiştim. Zavallı anneciğim mektubunda "Duneçka çok şeylere katlanabilir!" diyor. Evet, bunun bilincindeyim. Daha iki buçuk yıl önce anlamıştım bunu. Senin her şeye katlanabilecek kadar güçlü bir kız olduğunu Svidrigaylov denen bir alçağa katlanmandan sonra anladım zaten. Şimdi de ana kız yoksul bir aileden alınan ve kendini kocasına borçlu hisseden bir kadının erdemleri üzerine fikirler yürüten Lujin denen herife katlanacaksınız... Aklım almıyor bütün bunları... Aklı

başında bir adam olmasına rağmen tutalım ki bunu “ağzından kaçırmış” olsun. (hoş, belki de, ağzından kaçırma falan değil de, düpedüz huyunu anlatmak düşüncesiyle bilerek söylenmiş olabilir.) Ya Dunya? Bile bile böyle bir adamla yaşamaya kalkıyor. Dunya, kuru ekmeğini suya katık eder de yine ruhunu pazara çıkarmaz; bir konfor uğruna manevi özgürlüğünü feda etmez! Bir Lujin için değil, bir Schlezwig-Holstein için bile feda etmez! Hayır, benim bildiğim Dunya bu olamaz. Ve inanıyorum ki bugün de değişmemiştir. Ne diyelim! Svidrigaylovlarda oturmak acıydı. Yılda iki yüz rubleye bütün ömrünce dadı olarak dolaşmak da acıdır. Ama ben her şeye rağmen şunu biliyorum ki, kız kardeşim, saygı beslemeyeceği, aralarında hiçbir zaman ortaklaşa bir şey olmasına imkân bulunmayan bir adamla, sadece kişisel çıkarı yüzünden evlenerek ruhunu ve manevi varlığını alçaltmaktansa, zenci olarak bir plantatöre, ya da Litvanyalı Baltık Almanlarından birine satılmayı yeğ sayar. Hatta şu Lujin denilen kişi som altından ya da halis pırlantadan bile olsa, kız kardeşim onun meşru metresi olmaya asla razı olmaz!.. Peki, o hâlde şimdi niçin razı oluyor? Bunun sebebi ne? Bu bilmeceyi nasıl çözmeli? Mesele apaçık, kız kardeşim kendisi için, kendi rahatı için, hatta kendni ölümden kurtarmak söz konusu olsa bile, yine kendisini satmaz!.. Âmâ bir başkası için olursa, bak işte o zaman satar!.. Sevdiği, taptığı bir insan için satar!.. İşte, işin bütün sırrı burada... Kardeşi için, annesi için kendini satar! Her şeyi satar!.. Oh! Biz burada sırası gelince, vicdanımızın sesini boğar, özgürlüğümüzü, rahatımızı, hatta vicdanımızı, her şeyimizi, her şeyimizi pazara çıkarırız! Sevdiğimiz varsın mutlu olsun da, ne çıkar, varsın hayatımız mahvolsun!.. Üstelik de, Cizvitlerden öğrenilmiş, kendimize özgü birtakım yargılar uydurur, galiba geçici bir zaman için kendimizi yatıştırır, amaca ulaşmak için gerçekten böyle davranmak gerektiğine kendimizi inandırırız. İşte biz böyleyiz ve her şey gün gibi apaçık! Burada sözü edilen ve ilk plânda duran kişinin, Rodyon Romanoviç Raskolnikov’dan başkası olmadığı besbelli. Başka türlü nasıl olur? Böyle davranmakla onu mutlu kılabilir, üniversitede okutabilir, Lujin’in ortağı yapabilir, bütün geleceğini sağlayabilir... Ne belli, belki de sonraları, zengin, itibarlı, saygıdeğer bir adam da olur... Hatta, hatta ünlü bir kişi olarak da gözlerini hayata yumabilir!.. Ya annem? Onun sevgili Rodya’cığından, ilk göz ağrısından başkasını gözü görmez!.. Böyle bir ilk göz ağrısı için, hatta hatta Dunya gibi de olsa, bir kız feda edilmez mi? Ah, sevgili ve insafsız yürekler!.. Hem durun bakalım: bu şartlar altında Soneçka’nın alınyazısına boyun eğmiş olmuyor muyuz? Soneçka, Soneçka

Marmeladova, dünya durdukça hiç ölmeyecek olan Soneçka!.. İkiniz de fedakârlığınızın derecesini iyice ölçtünüz mü? Bunu yaptınız mı? Gücünüzü tarttınız mı? Çıkarınıza uygun mu? Yaptığınız akıllıca bir iş mi? Lujin'le birleşince alınyazımızın, Soneçka'nın alınyazısından hiç de iyi olmayacağını bilmem biliyor musun, Duneçka? Annem: "Burada herhangi bir sevgi söz konusu olamaz!" diye yazıyor. Ya sevgiden başka saygı da olmazsa, tam tersine nefret, küçümseme, tiksinti varsa o zaman ne olacak? O zaman, yine demek ki temizliğe dikkat etmek gerekecek... Öyle değil mi? Bu temizliğin ne demek olduğunu anlıyor musunuz? Bir Lujin temizliğinin, Soneçka temizliğinden hiçbir farkı olmadığını, belki de, ondan iğrenç, ondan bayağı bir temizlik olduğunu anlıyor musunuz? Çünkü Duneçka, siz sonunda daha yüksek bir rahat hayatı hesaba katarak bunu yapıyorsunuz, oysa öte taraf için iş, düpedüz açlıktan ölmemek meselesidir. "Duneçka bu temizlik çok, çok pahalıya mal olur!.." Ya bu yükü kaldıramaz da sonra pişman olursanız? O zaman bunun arkasından ne acılar, ne üzüntüler, ne beddualar, herkesten gizlenmiş ne gözyaşları gelecektir. Çünkü siz Marfa Petrovna değilsiniz ki!.. Ya o zaman anneniz ne yapar? O daha şimdiden üzüntü ve acı içinde. Yarın, her şeyi bütün çıplaklığıyla gördüğü zaman ne yapacak? Ya ben ne hale gelirim? Kuzum siz beni ne sandınız? Hayır, Duneçka, ben sizin fedakârlığınızı istemiyorum. Sizinkini de istemiyorum anne!.. Ben sağ kaldıkça bu iş olmayacak, evet olmayacak!.. Ben kabul etmiyorum!"

Raskolnikov birden kendine gelerek durdu.

"Ben hayatta iken bu evlilik gerçekleşmeyecek ama nasıl? Ne yapacağım ben? Yasak mı koyacağım? Bu hakkı ve gücü nereden alıyorum ben? Onlara daha güzel bir hayat mı sunacağım? Okulum bitince bütün geleceğimi, her şeyimi onlara verebilecek miyim? Bunlar artık bayatlamış, anlamsız sözler, masal bunlar... Peki, bu işi engellemek için şimdi ne yapabilirim? Hiçbir şey yapamam... Benim yaptığım tek şey onların ellerindeki, avuçlarındaki paraları sızdırmak, soymak. Zavallı annem, bana para yollamak için babamın yüz ruble emekli aylığını Svidrigaylov tefecisine rehin veriyor. Ben, hiçbir işe yaramaz asalak adamın tekiyim! Ey, onların kaderini avucunda tutan Olympos tanrısı! Geleceğin milyoneri, sen onları bu Svidrigaylovlardan, Afanasi Ivanoviç Vahruşinlerden nasıl koruyacaksın? On yıl sonra mı? Ama bu on yıl içinde annem atkı örmekten, belki de gözyaşı dökmekten gözlerini kaybedecek, oruç tutmaktan

vücudunu yıpratacak! Ya kız kardeşim? On yıl sonra ya da bu on yıl içinde kız kardeşimin ne hale gelebileceğini düşünmek bile istemiyorum!”

Bu sorularla, hatta biraz da tat duyarak, kendini böylece azaba sokuyor ve kızdırıyordu. Ama bu sorular onun için yeni ve işitilmemiş şeyler değildi. Hepsi de eski, çözüm zamanları çoktan gelmiş sorunlardı. Nice zamandır bunlar kendisini üzüyor, yüreğini parçalıyordu. Bütün bu can sıkıntıları, çoktandır içine doğmuş, büyümüş, birikmiş ve son zamanlarda olgunlaşarak, yoğunlaşarak mutlaka çözülmesi gereken ve yüreğiyle dimağına acı veren, müthiş, korkunç, fantastik bir mesele hâlini almıştı. Şimdi ise annesinin mektubu, bir yıldırım gibi onu çarpmıştı. Meselenin çözülmesi mümkün değildir, diye kuru birtakım düşüncelerle çırpınmanın, elini kolunu bağlayıp acı çekmenin şu anda yersiz olduğu apaçık bir şeydi. Herhâlde bir şeyler yapmak, hem de şimdi, hemen bir şeyler yapmak gerekti. Ne olursa olsun bir şeyler yapmak için bir karar vermeli, ya da...

Raskolnikov birden öfkeyle bağırdı:

“Ya da büsbütün yaşamaktan vazgeçmeli, kesin olarak, olduğu gibi kadere boyun eğmeliyim! Her türlü çalışma, yaşama ve sevme haklarından vazgeçerek içimde bulunan bütün tutkuları boğmalıyım!”

Sonra, ansızın Marmeladov‘un dünkü sorusunu hatırladı:

“Bir insanın artık gidecek hiçbir yeri olmaması ne demektir, anlıyor musunuz saygıdeğer efendim, anlıyor musunuz? Her insanın hiç olmazsa gidebileceği bir yeri olması gerekmez mi?”

Raskolnikov birden ürperdi: yine dünkü düşüncelerden bir tanesi yeniden kafasında canlanmıştı. Ama onun ürperişi, bu düşüncenin yeniden kafasında canlanmış olmasından ileri gelmiyordu. Çünkü zaten bu düşüncenin kafasında mutlaka “canlanacağını” biliyor, önceden seziyor ve bekliyordu. Sonra bu düşünce hiç de dünkü düşüncelerden biri değildi. Arada şu fark vardı: Bundan bir ay önce, hatta daha dün, bu düşünce bir hayalden başka bir şey değildi. Ama şimdi?!.. Şimdi bu düşünce bir hayal olarak değil de yeni, korkunç ve hiç tanımadığı bir biçimde ortaya çıkıyordu. Birden, kendisi de bunu anladı. Kan beynine saldırdı, gözleri karardı.

Telaşla bakınmaya, bir şeyler aramaya başladı. Canı oturmak istemişti, bir sıra arıyordu. Bu sırada K... bulvarından geçmekteydi. Yüz adım ileride, gözüne bir sıra ilişti. Olanca hızıyla yürümeye başladı. Ama yolda, bütün dikkatini çeken, küçük bir olay geçti başından.

Boş bir sıra ararken, yirmi adım kadar ötede, hareket hâlindeki bir kadına ilişti gözü. Şimdiye kadar karşılaştığı başka şeylere olduğu gibi, önce bu kadına da hiç dikkat etmemişti. Nitekim birçok sefer, geçtiği yolların hiç farkında olmadan evine döndüğü olmuştu. Böyle yürümek, onda bir alışkanlık haline gelmişti. Ama şu önünde gitmekte olan kadının, daha ilk bakışta göze çarpan öyle tuhaf bir hâli vardı ki, delikanlı yavaş yavaş -önce biraz sıkılarak, âdeta isteksizce ama sonra gittikçe artan bir merakla- onunla ilgilenmeye başladı. İçinde birden, bu kadındaki tuhaf halin neden ileri geldiğini anlamak isteği uyandı. Bir defa o, bir kız, hem de çok genç bir kız olsa gerekti. Bu sıcakta başı açık, şemsiyesiz, eldivensiz, âdeta gülünç denecek biçimde kollarını sallayarak yürüyordu. Üstünde adi cinsten ipekli bir elbise vardı. Ama bu elbise de çok tuhaf bir biçimde giyilmiş, zorla iliklenmiş ve arka tarafta, tam bel üzerinde, etekliğin başladığı yerden yırtılmıştı. Buradan koca bir kumaş parçası ayrılmış, sallanarak sarkıyordu. Çıplak boynuna küçük bir başörtüsü atmıştı, ama bu başörtüsü de yanlamasına ve eğri bir biçimde sallanıyordu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, kız sendeliyordu. Hatta dört bir yana yalpa vurarak, sarsak adımlarla yürüyordu. Bu karşılaşma, Raskolnikov’un dikkatini çekmişti. Tam sıranın yanında kıza yetişti. Ama kızcağız sıranın yanına varınca, kendisini hemen bir köşeye bırakıverdi. Herhâlde fazla yorulmuş olacak ki, başını sıranın arkalığına dayadı ve gözlerini yumdu. Delikanlı kıza dikkatle bakınca, onun iyice sarhoş olduğunu hemen anladı. Görünüş öylesine çirkin ve tuhaftı ki, Raskolnikov bir an yanılıp yanılmadığını düşündü. Karşısında on altı, hatta belki de ancak on beş yaşlarında çok genç, beyaz, ince, küçük ama alev alev yanan ve âdeta şişmiş gibi duran bir yüz vardı. Kızcağız galiba hiçbir şeyin farkında değildi. Ayak ayak üstüne atmış ama bir bacağını gerektiğinden çok açmıştı. Bu hâlinden, kızın sokakta bulunduğunun farkında olmadığı anlaşılıyordu.

Delikanlı şaşkınlık içindeydi. Oturmakla, gitmek isteği arasında bocalayıp duruyordu. Aptal aptal, kızın önünde dikilip duruyordu. Bu bulvar her zaman tenha olur; şimdi ise bu öğle sıcağında, burada kimsecikler yoktu. Yalnız on beş adım kadar ileride bir yerde, bulvar kenarında bir bey durmuştu. Her hâlinden, belli bir maksatla kıza yaklaşmaya can attığı anlaşılıyordu. O da kızı uzaktan görüp arkasından koşmuş olacaktı. Ama Raskolnikov ona engel olmuştu. Adam, göstermemeye çalışarak Raskolnikov’u öfkeli öfkeli süzüyor ve bu pejmürde kılıklı, can sıkıcı delikanlının defolup gitmesini, sıranın kendisine

gelmesini sabırsızlıkla bekliyordu, iş meydandaydı. Otuz yaşlarında, etine dolgun, kanlı canlı, al yanaklı, kesik bıyıklı, pembe dudaklı, çok şık giyinmiş bir adamdı bu. Raskolnikov iyice öfkelendi. Bu şişman züppeyi nasıl olursa olsun, aşağılamak için içinde bir istek duydu. Bir an için kızdan ayrılarak bu adama yaklaştı. Yumruklarını sıkarak ve öfkeden köpürmüş dudaklarıyla acı acı gülümseyerek:

– Hey Svidrigaylov, burada işiniz ne, diye bağırdı.

Öteki, kaşlarını çatarak kibirli bir şaşkınlıkla sert sert sordu:

– Bu da ne demekmiş?

– Buradan defolup gidiniz, demek!.. Adam:

– Bunu ne cesaretle söylüyorsun, külhani, diye çıkıştı ve elindeki kırbacı salladı.

Delikanlı, neredeyse kendisinin iki katı bu iri kıyım adama ani bir hareketle saldırdı. Gözü o kadar kararmıştı ki, kendisi gibi iki Raskolnikov'u haklayabilecek herifin gücünü hiç hesaba katmıyordu. Ama işte tam bu sırada, biri onu arkasından kıskıvrak yakaladı. Bir polis aralarına girmişti:

– Bırakın baylar, böyle herkesin ortasında dövüşmeyin, dedi. Sonra Raskolnikov'un pejmürde kılığına bakarak, sert bir sesle ona döndü: Ne istiyorsunuz? Siz kimsiniz?

Raskolnikov dikkatle polise baktı. Şakakları, bıyıkları kırlaşmış, zeki bakışlı yiğit bir asker yüzüyle karşılaştı. Delikanlı polisi elinden yakalayarak:

– Hah, diye bağırdı, benim de size ihtiyacım var. Ben eski üniversite öğrencisi Raskolnikov. Sonra, şişman züppeye dönerek:

– Bunu siz de öğrenebilirsiniz, dedi. Yine polise dönerek ekledi: Lütfen benimle geliniz, size bir şey göstereceğim!

Polisi elinden tutarak kızın oturmakta olduğu sıraya doğru sürükledi.

– Baksanıza, körkütük sarhoş... Az önce bulvardan geliyordu, kim bilir kimdir ama bir sokak kadınına benzemiyor. Bir yerde içirip tuzağa düşürmüş olsalar gerek, akla ilk gelen bu. İlk defa... Baksanıza, elbisesi nasıl yırtılmış, sonra da ne biçim giydirilmiş... Zaten kendisi giyinmemiş, başkaları giydirmiş... Hem de tecrübesiz bir el, erkek eli giydirmiş... Apaçık bir şey... Şimdi de şu yana bakınız, kendisiyle az önce dövüşmeye kalkıştığım bu züppeyi hiç tanımam. Onu ilk defa görüyorum. O da kızı yolda giderken görmüş olacak... Bakıyor ki kız sarhoş, hiçbir şeyin farkında değil.. Onun bu hâlinden yararlanarak, kızcağızı eline geçirmek, bir yerlere

götürmek hevesiyle yanıp tutuşuyor... Herhâlde bu böyledir. Yanılmadığıma inanınız! Kızın peşi sıra nasıl gittiğini, onu nasıl gözetlediğini gözümle gördüm. Ama işte ben engel oldum, şimdi gitmemi bekliyor. Bakınız, şimdi biraz uzaklaştı, sigara sarar gibi yaparak duruyor... Onun bu isteğine nasıl engel olsak? Nasıl etsek de bu kızcağızı evine yollasak!.. Hele bir düşünün bakalım!

Polis bir anda her şeyi anladı, kavradı. Şişman adamın niyeti açıktı. Geriye bu kız kalıyordu. Polis, kızı daha yakından görmek için üzerine eğildi. Yüzünün çizgilerinde çok içten bir acıma belirdi. Başını sallayarak:

– Ah ne yazık, diye söylendi. Hepten çocuk!.. Kandırdıkları besbelli!.. Sonra kıza seslenerek:

– Küçük hanım, küçük hanım, dedi. Nerede oturuyorsunuz?

Kızcağız yorgun, uykulu gözlerini açtı. Kendisine soru soranlara alık alık baktı, onları kendisinden uzaklaştırmak isteyen bir davranışla elini salladı.

Raskolnikov:

– Bana bakın, dedi -ceplerini karıştırarak bulabildiği yirmi kopeği çıkardı... Şunu alın, bir araba tutup söyleyeceği adrese şu kızcağızı götürmesini tembih edin! Ah şunun bir adresini öğrenebilsek!

Polis parayı aldıktan sonra yeniden kıza seslenmeye başladı:

– Küçük hanım, ben şimdi bir araba tutup sizi kendim götüreceğim. Ama nereye götürmemi emrediyorsunuz? Ha? Nerede oturuyorsunuz?

Kız:

– Defolun, amma da sırnaşık şeyler ha, diye söylendi. Yine eliyle, onları kendisinden uzaklaştırmak isteyen bir hareket yaptı.

Polis:

– Ah ne kadar da kötü!.. Ah ne kadar da ayıp, küçük hanım, ne kadar ayıp, diye söylendi ve hoşnutsuzluk, acıma, utanma gösteren bir hâl ile yine başını salladı. Sonra Raskolnikov’a dönerek:

– Al sana bir mesele, diye ekledi.

Göz ucuyla da delikanlıyı tekrar tepeden tırnağa kadar süzdü. Böyle paçavralar içinde olduğu hâlde çıkarıp para versin, herhâlde Raskolnikov da ona tuhaf görünmüş olacaktı.

– Siz ona buradan uzakta mı rastladınız, diye sordu.

– Söyledim ya, şuracıkta, bulvarda, yalpa vura vura önümde gidiyordu. Sıranın yanına gelince yığılıverdi.

– Aman Tanrım, ortalıktaki şu hayasızlığa bak!.. Bacak kadar kız böyle sarhoş olsun!.. Herhâlde onu kirletmiş olacaklar!.. Baksanıza entarisi de yırtılmış... Kim bilir, belki de yoksul düşmüş iyi bir aile kızıdır. Şimdi böyleleri pek çok... Görünüşte ne de olsa nazlı bir kıza benziyor, âdeta bir küçük hanım.

Polis tekrar kızın üzerine eğildi. Belki onun da böyle, hâl ve davranışlarında iyi bir terbiyenin ve şuradan buradan kapma çeşitli modaların izlerini taşıyan "âdeta bir küçük hanım gibi nazlı" kızları vardı.

Raskolnikov:

– Memur bey, bir şeyler yapalım, bu kızı buradan götürelim. Bu alçak herif ilk fırsatta zavallı yavruyu yakalar, adi emellerine alet eder. Lütfen onu bırakmayalım. Ben kız adına çok korkuyorum. Niyetini yüzünden okumak mümkün, baksanıza, namussuz herif buradan bir türlü ayrılmıyor!..

Raskolnikov yüksek sesle konuşuyor ve açıkça züppeyi gösteriyordu. Adam, bu sözleri işitti ve tekrar öfkelenir gibi oldu ama vazgeçti. Sadece Raskolnikov'a aşağılar bir bakışla baktı. Sonra ağır ağır, on adım kadar daha uzaklaşarak yine durdu.

Polis, düşünceli bir eda ile:

– Fırsat vermesine vermeyiz ama dedi, kendisini nereye götüreceğimizi bir söylese... Yoksa... Yine kıza doğru eğilerek:

– Küçük hanım, küçük hanım, diye seslendi.

Kız birden gözlerini iyice açtı. Olup bitenlerin farkındaymış gibi, dikkatle etrafına bakındı. Sıradan kalktı, gerisin geriye, geldiği yöne doğru yürüdü. Eliyle bir defa daha birisini kendisinden uzaklaştırmak isteyen bir hareket yaparak:

– Tuh utanmazlar, nasıl da sırnaşıyorlar, diye söylendi.

Hızla ama yine eskisi gibi, iyice yalpalayarak yürüyordu. Şık adam da, gözlerini kızdan ayırmaksızın, bir başka yoldan kızın peşinden yürüdü.

Polis kesin bir tavırla:

– Hiç üzülmeyin, ona izin vermeyeceğim, dedi ve onların arkasından gitti. Sonra içini çekerek yüksek sesle ekledi:

– Eh, ahlak ne kadar da bozulmuş!..

Bu sırada Raskolnikov'a sanki bir şey batmış gibi oldu. Delikanlı bir an içinde değişiverdi. Polisin arkasından:

– Hey bana bak!.. diye seslendi. Polis dönüp baktı.

– Vazgeçin!.. Hem size ne oluyor? Bırakın!. -Züppeyi işaret ederek... Bırak da herif eğlensin!.. Hem size ne oluyor?

Bu sözlerden hiçbir şey anlamayan polis, şaşkın şaşkın gözlerini açtı:

– Allah Allah, diye söylenerek elini salladı ve kızla züppenin peşinden yürüdü. Herhâlde Raskolnikov'u bir deli veya daha da kötü bir şey sanmış olacaktı.

Bir başına kalan delikanlı öfkeyle söylendi: "Yirmi kopek'imi de aldı götürdü. Varsın öteki heriften de para alsın, kızı da ona peşkeş çeksin!.. Mesele de böylece kapanmış olur. Hem sanki ben ne diye yardım etmeye kalktım? Ben mi kaldım yardım edecek? Sonra, yardım etmeye hakkım var mı? Varsınlar birbirlerini çiğ çiğ yesinler, bana ne? Hem yirmi kopeğimi ne cesaretle onlara verdim? Bu para benim mi sanki?"

Bu tuhaf sözlere rağmen yüreğinde büyük bir ağırlık duydu. Boş kalan sıraya oturdu. Düşünceleri pek dağınıktı. Hem şu dakikada, herhangi bir şey üzerinde düşünmek ona çok zor geliyordu. Şimdi büsbütün kendinden geçmeyi, her şeyi unutmayı, sonra uyanarak, yeni bir hayata başlamayı istiyordu.

Sıranın boş kalan köşesine bakarak:

– Vah, talihsiz, körpe yavrucak, diye mırıldandı -sonra sesinin perdesini yükselterek... Biraz sonra ayılacak, yaptıklarının ne kadar yanlış olduğunu anlayarak ağlamaya başlayacak. Durumu öğrenen annesi de küplere binip zavallıyı acımasızca dövecek, aşağılayacak, kırbaçlayacak. Daha da korkunç olanı onu evden atacak. Bir daha eve uğramamasını, gözünün onu görmek istemediğini söyleyecek. Annesi kovmasa bile, nasıl olsa onun kokusunu alacak bir Darya Frantsovna bulunacak... Ve artık kızımız, orası senin, burası benim deyip, ortalıkta dolaşmaya başlayacak. Sonra hemen hastaneye -annelerinin yanında çok namuslu görünerek sanatlarını gizlice yapanlarda her zaman böyle olur... Sonra yine hastane... Şarap... Meyhane... Ve yine hastane... Sonunda, iki üç yıl sonra da, henüz on dokuz veya on sekiz yaşlarında iken kötürüm olup çıkacak... Ben sanki böylelerini görmedim mi? Onlar bu hale nasıl düştüler? Hep aynı yoldan geçerek... Adam sen de... Varsın olsun!.. Diyorlar ki, bunun zaten böyle olması gerekmiş... Her yıl böyle bir yüzdenin bir yerlere defolup gitmesi gerekiyormuş... Anlaşılan ötekilerine engel olmamak, onların rahatını sağlamak için olsa gerek... Yüzde!.. Doğrusu parlak bir laf, yatıştırıcı, bilimsel bir masal... Bir sefer yüzde dendi mi, artık korkuya ne gerek var?.. Bak mesela bunun yerine bir başka söz kullanılsaydı o zaman belki de bu kadar güven verici olmazdı. Ya Duneçka da buna değilse bile, bir başka yüzdenin içine katılıverirse ne olacak?

Raskolnikov ansızın: “İyi ama ben böyle nereye gidiyorum?” diye düşündü. “Tuhaf şey... Ben herhâlde bir maksatla sokağa çıkmış olacağım... Mektubu okur okumaz kendimi sokağa attım. Evet, şimdi hatırlıyorum: Vasilyev adasında Razumihin’e gidiyorum. Ama niçin? Razumihin’e gitmek düşüncesi özellikle şimdi, nereden aklıma esti? Bu çok tuhaf!”

Bu haline kendi de şaşırdı. Razumihin ile üniversite yıllarından arkadaştı. Delikanlının Razumihin dışında okulda hiçbir arkadaşı olmamıştı. Hiç kimse ile diyaloga girmez, herkesten kaçardı. Dostları olmadığı için misafirlik gibi bir alışkanlığı da yoktu. Zaten çok geçmeden herkes ondan yüz çevirmişti. Ne genel toplantılara, ne konuşmalara ne de eğlentilere, kısacası hiçbir şeye asla katılmazdı. Kendine acımadan, delice çalışırdı. Bundan ötürü de onu sayarlardı ama kimse sevmezdi. Çok yoksuldu ama gurur abidesiydi. Düşünce ve duygularını kimseyle paylaşmayı sevmezdi. İçinde bir şeyler gizliyormuş gibi bir hâli vardı. Kimi arkadaşlarında, Raskolnikov’un gerek düşünce gelişimi, gerek bilgi, gerek görüş bakımından hepsinden üstünmüş gibi topuna yüksekten, bir çocuk gözüyle baktığına, arkadaşlarının inanç ve çıkarlarını hor gördüğüne dair bir düşünce vardı.

Razumihin’e gelince; Raskolnikov nedense, onunla dost olmuştu. Daha doğrusu, dost olmak değil de onunla daha açık konuşuyor, düşünce ve duygularını paylaşıyordu. Zaten Razumihin’e karşı başka türlü de davranılamazdı. Çünkü o çok neşeli, açık kalpli, saf denecek kadar temiz yürekli bir delikanlıydı. Bununla birlikte, bu saflığın altında bir derinlik, bir soyluluk gizliydi. En iyi arkadaşları bunu anlıyor, hepsi de onu seviyordu. Gerçekten de kimi zaman saf görünmesine rağmen hiç de aptal değildi. Uzun boyu ile, zayıf vücuduyla, kötü tıraşıyla, siyah saçlarıyla, ilk bakışta dikkati çekerdi. Bazen gürültü patırtı ederek olaylar çıkarır, bir Herkül etkisi yapardı. Bir gece arkadaşlarıyla dolaşırken, bir yumrukta 1.90 boyunda bir polisi yere sermişti. Aşırı derecede içki içebilir ama ağzına bir damla koymadan da edebilirdi. Bazen aşırı denecek derecede maskaralık ettiği hâlde, hiç maskaralık etmeden de durabilirdi. Razumihin’in dikkati çeken yanlarından biri de hiçbir başarısızlık karşısında yılmaması, en kötü durumlarda bile umutsuzluğa kapılmaması idi. Bir damın üstünde yatıp kalkabilir, en korkunç açlığa, en şiddetli soğuğa bile katlanabilirdi. Çok yoksuldu; yalnız kendi emeğiyle, yaptığı ufak tefek işlerden eline geçen parayla geçinirdi. Geçimi için para çıkarabileceği bin bir kaynak bilirdi. Bir yıl bütün kışı sobasız geçirmiş, soğukta daha güzel uyunduğunu iddia

ederek bunun daha iyi olduğunu bile söylemişti. O da şu sırada ama geçici bir süre için üniversiteyi bırakmak zorunda kalmış, yeniden devam edebilmek umuduyla, her çareye başvurarak durumunu düzeltmeye koyulmuştu. Raskolnikov, dört aydır ona uğramamıştı. Razumihin ise onun evini bile bilmiyordu. Bundan iki ay önce yolda karşılaşmışlardı. Ama Raskolnikov başını çevirmiş, hatta Razumihin kendisini görmesin diye yolun karşı tarafına bile geçmişti. Razumihin onu görmekle birlikte, dostunu rahatsız etmek istemediği için, görmezlikten gelmişti.

Raskolnikov uzun uzun düşündükten sonra: "Gerçekten de daha geçenlerde Razumihin'den bana bir iş, bir ders falan bulmasını rica etmek istemiştim, diye hatırladı. Ama şimdi bana nasıl yardım edebilir? Bana ders bulduğunu, hatta eğer varsa, benimle, son kopeğini de paylaştığını varsayalım... Ben de bu parayla kundura, elbise satın alarak ders verebilecek hale geleyim... Hım... Hım... Peki ya sonra ne olacak? Üç beş kopekle ben ne yapabilirim? Bana şimdi gerekli olan bu mu? Benim şimdi Razumihin'e gitmem gerçekten de gülünç bir şey..."

Şu anda Razumihin'e niçin gittiği sorunu, onu gerektirdiğinden çok korkutuyordu. Raskolnikov görünüşte, pek doğal olan bu davranıştan büyük bir kaygı ile, kendisi için uğursuz birtakım anlamlar çıkarmaya çalışıyordu.

Kendi kendine şaşarak soruyordu: "Bütün işleri yalnız Razumihin'le düzeltmek istemem, bütün kurtuluş umudumu Razumihin'e bağlamış olmam mümkün mü?"

Raskolnikov düşünüyor ve alnını ovuşturuyordu. Tuhaf değil mi? Uzun düşüncelerden sonra, âdeta beklemediği bir anda, birdenbire, hemen hemen kendiliğinden, aklına çok tuhaf bir düşünce geldi. Âdeta kesin bir karar vermiş gibi, çok sakin bir eda ile konuşmaya başladı:

"Hım... Evet, Razumihin'e gideceğim, dedi. Razumihin'e gideceğim. Orası öyle... Ama şimdi değil. Ben ona o işten sonra, hemen ertesi gün gideceğim... O iş olup bittikten ve her şey yeni bir düzene girdikten sonra gideceğim...

Ve birden aklını başına topladı. Oturmakta olduğu sıradan fırlayarak: "O işten sonra mı?" diye haykırdı. "Gerçekten o iş olacak mı? O işin olması mümkün mü?.."

Yerinden hızla kalktı ve koşar adımlarla yürümeye başladı. Ama eve gitmek varken, kararını değiştirmek ona tiksinti vermeye başladı. Bütün bunlar bir aydan beri orada, o köşede, o korkunç dolapta olgunlaşmamış mıydı? Gözünün gördüğü yere, rastgele yürüdü.

Asabi ürperişi bir sıtma nöbeti halini aldı. Hatta vücudunda bir titreme duydu; bu sıcakta üşümeye başladı. Âdeta kendini zorlayarak, bilinçsizce, bir içgüdünün etkisiyle ve şiddetli bir oyalanma ihtiyacıyla her rastladığı şeyi incelemeye kalkıştı. Ama bunu pek de başaramıyor, her an kendi dünyasına dalıyordu. Yine ürpererek başını kaldırıp çevresine bakındığı zaman, o anda ne düşündüğünü, hatta nereden geçmekte olduğunu bile hemen unutuyordu. Bütün Vasilyev adasını böylece geçti, küçük Neva'ya çıktı, köprüden geçti ve ada yolunu tuttu. Şehrin tozunu, kirecini, insanı sıkan ve boğan kocaman evlerini görmeye alışık olan Raskolnikov'un yorgun gözlerine yeşillik, serinlik, önce hoş göründü. Burada ne boğucu sıcak, ne o pis koku, ne de meyhaneler vardı. Ama çok geçmeden bu yeni, bu hoş duygular da hastalıklı ve sinirlendirici bir hâl aldı. Kimi zaman, yeşillikler içinde kaybolmuş, rastgele bir villânın önünde duruyor, parmaklıklar arasından, uzakta, balkonlarda, teraslarda şık giyinmiş kadınları, bahçede koşuşmakta olan çocukları seyrediyordu. En çok dikkatini çeken çiçeklerdi. Gözleri her şeyden çok bunların üzerinde duruyordu. Şık arabalara, ata binmiş kadınlara, erkeklere de rastlıyordu. Delikanlı meraklı bakışlarla bunları izliyor ve daha gözden kaybolmadan unutuveriyordu. Bir aralık durakladı ve paralarını saydı. Otuz kopeğe yakın parası olduğunu anladı: "Yirmi kopek polise, üç kopek de mektup için Nastasya'ya verdim. Demek ki dün gece Marmeladovlara kırk yedi veya elli kopek vermiş oluyorum" diye düşündü. Paralarını herhâlde bir maksatla saymış olacaktı. Ama cebinden niçin çıkarmış olduğunu bile pek çabuk unuttu. Bunu, bir koltuk meyhanesini andıran bir aşçı dükkânının önünden geçerken hatırlamış ve karnının acıktığını anlamıştı, içeri girerek bir kadeh votka içti ve bir sandviç yedi. Sandviçi dışarıda bitirdi. Çoktandır votka içmemişti. Topu topu bir kadeh içmiş olmasına rağmen, içki hemen etkisini gösterdi. Ayakları birden ağırlaştı, müthiş uykusu geldi. Evinin yolunu tuttu. Ama Petrovski adasına gelince tam bir bitkinlik içinde durakladı. Yoldan ayrılarak çalıların arasına daldı ve çimenler üstüne uzanıp hemen uyudu.

Hastalıklı hâllerde rüyalar çoğu zaman çok belirgin ve canlı çizgileriyle gerçeğe çok uygun oluşlarıyla dikkati çeker... Kimi zaman tablo, tüyleri ürpertecek kadar korkunçtur ama mizansen ve bütün düşünce dizisi, gerçeğe öylesine uygun, sanat bakımından bütün tablo ile uyuşan ince ve beklenmedik ayrıntılarla öylesine doludur ki, bu rüyayı gören insanın, hatta Puşkin ya da Turgenyev gibi bir sanatçı bile olsa, uyanıkken bunu

uydurmasına imkân yoktur. Bu türlü rüyalar, bu hastalıklı rüyalar, her zaman belleklerde uzun bir süre yer eder, zaten bozuk ve sarsılmış olan organizma üzerinde derin izler bırakır.

Delikanlının gördüğü rüya gerçekten korkunçtu. Kendi kasabasındaydı, çocukluğunu yaşıyordu. Henüz yedi yaşına basmış Raskolnikov, bir bayram akşamı babasının elinden tutmuştu. Kasabayı dolaşıyorlardı. Kapalı bir hava, boğucu bir sıcaklık vardı. Bölge tam belleğindeki bölgedir. Düz bir ova üzerinde kurulan kasaba çıplak bir hâldedir. İnsanlar bir söğüt ağacının bile özlemini çekmektedir. Çok uzaklarda bir yerde, yerle göğün birleştiği çizgide, küçük bir orman karaltısı görünmektedir. Kasabanın son bahçesinden birkaç adım ötede bir meyhane vardır. Babasıyla dolaşırken, önünden her geçtiği zaman, Raskolnikov'un üzerinde hep kötü bir etki bırakan, hatta onda korku uyandıran büyük bir meyhane... Bu meyhanenin içinde her zaman bağırıp çağıran, kahkahalarla gülen, küfreden, kısık sesle edepsizce şarkılar söyleyen, sık sık da dövüşen bir kalabalık bulunurdu. Meyhanenin yakınlarında her zaman, sarhoş ve korkunç suratlı birtakım insanlar dolaşırdı. Raskolnikov, onlara rastladıkça, babasına sımsıkı sarılır, tir tir titrerdi. Meyhanenin yanındaki yol, daha doğrusu patika, her zaman tozla, hem de siyah bir tozla örtülüdür. Bu yol zikzaklar yaparak uzanır ve üç yüz adım kadar ileride, sağda kasabanın mezarlığını çevirir. Mezarlığın ortasında yeşil kubbeli, taştan bir kilise yükselir. Raskolnikov, yılda bir iki sefer annesiyle babasıyla buraya gelir ve yüzünü bile görmediği, çoktan ölmüş olan büyük annenin ruhuna okunan dualarda hazır bulunurdu. Bu ziyaret günlerinde her zaman, peçeteye sarılı beyaz bir tabak içinde, pirinç ve şekerden yapılmış, üzerine kuru üzümden bir haç gömülmüş bir pasta götürürlerdi. Çocuk bu kiliseyi, çoğu kakmasız olan eski resimleri ve titrek başlı ihtiyar papazı severdi. Üzerine taş dikilmiş olan büyük annesinin mezarı yanında, küçük bir mezar daha vardı. Bu mezar, daha altı aylıkken ölen küçük kardeşinin mezarıydı. Raskolnikov kardeşini de bilmez, hatırlamazdı. Ama ona böyle bir kardeşi olduğunu söyledikleri için, her mezar ziyaretinde, saygıyla haç çıkarır, mezarın başında eğilir ve kardeşinin yattığı yeri öperdi. Gördüğü rüya da şuydu: Babasıyla birlikte mezarlığa giden yoldan yürüyerek meyhanenin önünden geçiyorlar... Çocuk, babasının elinden tutmuş, korkuyla meyhaneye bakıyor. Tuhaf bir şey dikkatini çekiyor; bu defa burada sözde bir eğlence var, cicili bicili tuvaletler giymiş esnaf karılarıyla köylü karıları, kadınların kocaları, aşağı tabakadan her çeşit insan kaynaşıp duruyor. Hepsi de sarhoş, hepsi de şarkı söylüyor.

Meyhanenin kapısı önünde de bir araba duruyor; ama tuhaf bir araba... İri katanaların koşulduğu, yük ve şarap fıçıları taşımaya yarayan arabalardan biri. Küçük Raskolnikov, ölçülü adımlarla rahat rahat yürüyen, yüklü halleri yüksüz hallerinden âdeta daha iyiymiş gibi, kendini zorlamadan dağ gibi yükleri çeken, bu uzun yeleli, kalın bacaklı güçlü atları seyretmekten hep hoşlanırdı. Ama şimdi, tuhaf değil mi, bu kocaman arabaya, çelimsiz, halsiz, lagar, demirkırı, zavallı bir köylü beygiri koşulmuştu. Hani şu Raskolnikov'un birçok sefer gördüğü, büyücek bir odun ya da saman yükü altında -hele araba çamurlara ya da araba tekerleklerinin açtığı yataklara gömüldüğü zaman- dermandan kesilen, bundan ötürü de Rus köylülerinin acımasız kamçıyla dövdükleri, hatta bazen pek gaddarca, yüzlerine gözlerine vurdukları beygirlerden biriydi. Raskolnikov, bu hayvanları öylesine sever, onlara öylesine acırdı ki, nerdeyse ağlayacak hale gelirdi. Annesi de onu her zaman, pencereden uzaklaştırırdı. Ama işte birden bir gürültü koptu, ceketlerini omuzlarına atmış, kırmızılı mavili gömlekler giymiş, körkütük sarhoş, iri yarı birtakım Rus köylüleri naralar atarak, şarkılar söyleyerek balalayka çalarak meyhaneden çıktılar. Kalın enseli, havuç gibi kırmızı ve ablak yüzlü, genç bir Rus köylüsü:

– Binin, hepiniz binin, diye bağırdı. Hepinizi götüreceğim, binin!..

Bu sözleri kahkahalar, bağrışmalar izledi:

– Bu uyuz beygir mi bizi çekecek?

– Kuzum Mikolka, sen aklını mı kaçırdın? Hiç bu kısrak bozuntusu böyle bir arabaya koşulur mu?

– Kardeşler, bu demirkırı hayvancağız bal gibi yirmi yaşında var.

Mikolka, herkesten önce arabaya atlarken yine bağırdı:

– Binin, hepinizi götüreceğim, dedi ve dizginleri eline alarak bütün heybetiyle öne geçti... Sonra arabadan bağırarak, şunu ekledi:

– Bizim doru at az önce Matyev'le gitti. Ama şu kısrak yok mu, kardeşler, yüreğimi tüketmekten başka bir şeye yaramıyor. Onu gebertmekten başka çare yok... Boşuna arpa yiyor!.. Binin arabaya diyorum size!.. Dörtnala koşturacağım!.. Dörtnala koşacak...

Mikolka, demirkırı kısrağı büyük bir hevesle dövmeye hazırlanarak eline kamçıyı aldı. Kalabalığın arasından kahkahalar yükseldi:

– Binin yahu!.. Baksanıza, dörtnala koşacakmış!.

– Bu hayvanın en aşağı on yıldır dörtnala koştuğu olmamıştır.

– Koşacak ya!..

– Acımayın kardeşler!.. Herkes birer kırbaç alsın, hazırlansın vurmaya!..

– Vay anasını!.. Vur gitsin!..

Köylülerin hepsi neşe içinde, kahkahalarla, birbirlerine en sulu şakaları yaparak arabaya bindiler. Arabada altı kişi vardı. Aralarında oldukça kilolu, kırmızı yanaklı bir de kadın vardı. Sırtında koyu bir saraftan, başında oyalı bir örtü, ayaklarında da derme çatma kenarları yırtık kunduralar vardı. Arsız arsız fındık yiyen, ara sıra da şuh kahkahalar atan kadın, etrafındakileri de güldürüyordu. Aslında kalabalık kadından çok, bu kalabalığı taşıması mümkün olmayan çelimsiz kısrağa gülüyordu. Arabada bulunan iki delikanlı da, Mikolka'ya yardım etmek üzere, ellerine hemen birer kırbaç aldılar... "Deh!" diye bir ses duyuldu! Beygir bütün gücü ile arabaya asıldı. Ama dörtnala koşmak şöyle dursun, adi yürüyüşle bile zor gidiyor... Ancak küçük, kısa adımlar atabiliyordu. Bacakları bükülüyor, dolu gibi yağan üç kırbacın vuruşları altında inliyordu. Arabadakilerle arabanın dışındakilerin gülüşmeleri iki kat yükseliyordu. Mikolka içerliyor, kısrağın dörtnala kalkacağına gerçekten inanıyormuş gibi, müthiş bir öfke içinde kamçı vuruşlarını sıklaştırıyordu.

Kalabalık arasından iştahı kabaran bir delikanlı:

– Kardeşler, bırakın ben de bineyim, diye bağırıyordu.

– Binin!.. Hepiniz binin!.. Hepinizi çekecek!.. Yoksa onu gebertirim, diye haykırıyor ve kısrağı kırbaçlıyor, kırbaçlıyordu... Öfkesinden artık neyle döveceğini bilemiyordu.

Çocuk babasına sesleniyor:

– Babacığım, babacığım, bak ne yapıyorlar! Babacığım, zavallı beygiri dövüyorlar!.. Babası:

– Gidelim yavrucuğum, diyor, gidelim... Bu herifler sarhoş... Eğleniyorlar, aptallar... Biz gidelim, sen o yana bakma!..

Çocuğu oradan uzaklaştırmak istiyor ama oğlan babasının elinden kurtuluyor, kendinden geçmiş bir hâlde beygire doğru koşuyordu. Artık zavallı beygirin hâli kötüleşmiştir, solumakta, bir an duraklayıp sonra yine arabayı çekmeye çalışmaktadır. Neredeyse yere yığılacak...

Mikolka:

– Gebertinceye kadar dövün, diye bağırıyordu. Artık iş oraya dayandı. Geberteceğim!.. Kalabalığın arasından bir ihtiyar:

– Sen Hıristiyan değil misin, gulyabani, diye bağırdı.

Bir başkası:

– Bu kadarcık bir kısrağın böyle bir yükü çektiği nerede görülmüş, diye ekliyor. Bir üçüncüsü:

– Hayvanın pestilini çıkaracaksın, diye bağırıyor.

– Karışma!.. Mal benim!.. Ne istersem yaparım! Daha binin!.. Hepiniz binin! Ne olursa olsun dörtnala kalkacak, ben böyle istiyorum.

Birden bir kahkaha tufanı koptu ve her şeyi bastırdı. Birbiri ardınca inen kırbaç vuruşlarına dayanamayan zavallı kısrak, halsizliğine bakmadan çifte atmaya başladı. Hatta ihtiyar bile gülümsemekten kendini alamıyordu. Doğrusu, böyle bitkin bir kısrağın çifte atması gülünç oluyordu!

Kalabalıktan ayrılan iki delikanlı birer kırbaç buldular ve yan taraflarından vurmak üzere kısrağın yanına koştular.

Mikolka:

– Suratına vurun, gözlerine vurun, gözlerine, diye haykırıyordu.

Arabanın içindekilerden biri:

– Kardeşler, haydi bir şarkı söyleyelim, diye bağırmaya başladı.

Hep bir ağızdan edepsizce bir şarkı tutturdular. Islıkların temposunda bir tef sesi duyuldu. Köylü karısı fındık kırıyor, arsız arsız gülüyordu.

Çocuk hayvanın yanına koşup, ön tarafa geçti. Hayvanın gözlerine, hem de tam gözlerinin içine nasıl vurduklarını görünce hıçkırarak ağlamaya başladı. Yüreği kabarıyor, gözlerinden yaşlar akıyordu. Hayvanı dövmekte olanlardan birinin kamçısı yüzüne çarpıyor, o bunu duymuyordu bile... Ellerini ovuşturuyor, bağırıyordu. Başını sallayan, bütün bu davranışları ayıplamakta olan ak saçlı, aksakallı ihtiyara koşuyordu. Bir köylü karısı onu elinden tutup uzaklaştırmak istiyor ama çocuk kadının elinden kurtularak yine beygirin yanına koşuyordu. Hayvan son gücünü harcıyordu. Ama yine çifte atmaya başlıyordu.

Gözlerini kan bürüyen Mikolka:

– Seni gulyabani, seni, diye bağırıyordu. Kamçıyı elinden atıp eğiliyor ve arabanın dibinden uzun, kalın araba okunu çekip çıkarıyordu. İki eliyle ucundan tutarak, ıkına sıkına kısrağın başı üzerinde havaya kaldırıyordu.

Etraftan hâlâ bağrışmalar duyuluyordu:

– Zavallının kafasını kıracak!

– Öldürecek! Mikolka:

– Mal benim, diye bağırıyordu. Bütün gücüyle araba okunu hayvanın sırtına indiriyordu. Boğuk bir ses duyuluyordu kalabalığın içinden:

– Kamçılayın onu, kamçılayın, sesleri yükseliyordu, ne duruyorsunuz?

Mikolka ise oku bir daha havaya kaldırıyor, yine olanca gücüyle zavallı hayvanın sırtına indiriyordu. Gücü tükenen hayvan bir ara arka ayakları üzerine düştüyse de tekrar toparlandı ve ileri doğru bir hamle yaptı. Arabayı

çekmek için canını dişine takarak son kalan gücüyle dört bir yana saldırdı. Ama dört bir yandan ona saldıran altı kırbaçla karşılaştı. Araba oku yeniden havaya kalktı, üçüncü, sonra dördüncü kez, şiddetle, ölçülü bir biçimde hayvanın sırtına indi. Mikolka bir vuruşta hayvanı öldüremediği için öfkesinden kudurmuş bir hâldeydi. Etraftan:

– Ama da dokuz canlıymış ha, diye bağırdılar. Kalabalığın arasındaki bir meraklı:

– Artık her hâlde yere yıkılacak, diye söylendi. Şimdi hapı yutacak!.. Bir üçüncüsü:

– Ne uğraşıp duruyorsunuz, dedi. Baltayla bir vuruşta işini bitiriverin!

Mikolka, büyük bir öfkeyle:

– Peki, öyle olsun, diye bağırdı. Açılın bakayım! Araba okunu elinden fırlattı, tekrar arabanın içine eğildi. Bir demir küskü çıkardı:

– Sakının, diye bağırdı ve küsküyü olanca gücüyle zavallı beygirine indirdi. Bu vuruş, boğuk bir ses çıkardı. Kısrakcağız sallandı, arka ayakları üstüne yığıldı. Arabayı çekmek için bir kez daha ileri atılmak istedi ama demir küskü yeniden şiddetle hayvanın sırtına indi. Hayvan, sanki dört ayağını birden kesmişler gibi, yere serildi.

Mikolka:

– İşini bitirelim, diye bağırıp âdeta kendinden geçmiş bir hâlde arabadan atladı. Suratları kıpkırmızı, sarhoş birkaç delikanlı da kırbaç, sopa, araba oku gibi ellerine geçen şeylerle can çekişmekte olan zavallı kısrağa saldırdılar... Mikolka, hayvanın yan tarafında durarak, elindeki demir küsküyle, boş yere hayvanın sırtına vurmaya başladı. Zavallı beygir başını uzatıp, ağır ağır soluyarak öldü.

Kalabalığın arasından:

– Öldürdün işte, diye bağırdılar.

– Ne diye dörtnala koşmuyor? Mikolka, elinde küskü, gözleri kan çanağına dönmüş bir hâlde:

– Mal benimdi, diye söylendi. Adeta öldürecek başka bir yaratık bulunmayışına üzülüyormuş gibi bir hâli vardı. Kalabalığın içinden:

– Sen gerçekten de Hıristiyan değilmişsin, diye birçok ses yükseldi.

Ama zavallı çocuk artık kendini kaybetmiş bir hâldeydi. Bir çığlık atarak kalabalığın arasından beygire kadar kendine yol açtı... Hayvanın cansız, kanlı başını yakaladı ve öptü. Gözlerinden, dudaklarından öptü. Sonra birden yerinden fırladı, korkunç bir öfke ile, küçücük yumruklarını sıkarak Mikolka’nın üstüne atıldı. Tam bu sırada da epey zamandan beri

oğlunun arkasından koşmakta olan babası, sonunda onu yakaladı ve kalabalığın arasından çekip götürdü:

– Haydi, gidelim, dedi. Eve gidelim!.. Çocuk:

– Babacığım, bunlar... Niçin... Bu zavallı... Hayvancağızı öldürdüler, diye hıçkırıyordu ama nefesi tutuluyor, kelimeler daralmış göğsünden bir çığlık hâlinde çıkıyordu.

Babası:

– Bunlar sarhoş, diye karşılık verdi. Eğleniyorlar... Bizim nemize gerek, biz gidelim!..

Çocuk, kollarıyla babasını kucakladı ama nefesi tutuluyordu. Soluk almak, bağırmak isterken uyandı.

Raskolnikov kan ter içinde, saçları terden ıslanmış bir hâlde, soluk soluğa uyandı. Dehşet içinde doğruldu. Ağacın altında oturup derin derin nefes alarak:

– Tanrı'ya şükür, sadece bir rüya imiş, diye söylendi. Ama bu ne olabilir? Sakın bir nöbet başlangıcı olmasın? Ne korkunç bir rüya!

Vücudu kırılıyordu sanki... İçine bir sıkıntı, endişe, tereddüt çökmüştü. Raskolnikov çaresizlik içinde başını avuçlarının arasına alıp dirseklerini dayadı. Hâlâ şoktaydı.

"Aman Tanrım..." diye söylendi, "Hiç olacak iş mi bu, hiç olacak iş mi? Gerçekten de elime bir balta alıp kadının başına indireyim, kafasını parçalayayım, yapışkan ve ılık kanlar içinde yüzeyim, kilitleri kırarak hırsızlık edeyim, tir tir titreyeyim, yüzüm gözüm kan içinde, elimdeki balta ile bir köşeye saklanayım... Aman Tanrım, hiç olacak iş mi bu?"

Delikanlı bu sözleri söylerken, bir yaprak gibi titriyordu. Tekrar doğrularak âdeta derin bir şaşkınlık içinde devam etti.

– Ama ben ne yapıyorum? Bunu yapamayacağımı ben zaten biliyordum. Şu hâlde şimdiye kadar niçin kendimi üzdüm? Zaten daha dün, şu denemeyi yapmaya gittiğim zaman, buna dayanamayacağımı kesin olarak anlamıştım. Şu hâlde şimdi benim bu halim ne? Şu ana kadar ne diye şüphe etmiştim? Daha dün merdivenden inerken bunun adi, iğrenç, alçakça, pek alçakça bir şey olduğunu kendim söylemedim mi? Bunu düşünmek bile gönlümü bulandırdı, beni korkuya düşürdü. Hayır, bunu yapamam, yapamam!.. Hatta bütün bu hesaplarda en küçük bir kuşkuya yer kalmadığını, bir ay içinde verdiğim bütün bu kararların gün gibi açık, iki kere iki dört eder gibi doğru olduğunu kabul etsek bile... Hayır, ben bunu yapamam, yapamam! Şu hâlde nasıl oluyor da ben hâlâ...

Ayağa kalktı. Sanki buraya gelişine şaşmış gibi, alık alık çevresine bakındı ve T... köprüsüne doğru yürüdü. Yüzü sararmıştı, gözleri yanıyordu. Vücudunun her yanında bir halsizlik vardı. Bununla birlikte, sanki daha rahat nefes almaya başlamıştı. Nice zamandan beri kendisini ezen o korkunç yükü silkip attığını, ruhunun birden ferahlayıp hafiflediğini duydu. “Tanrım, diye yalvardı, bana yolumu göster, ben o lanetli hayalden vazgeçiyorum!”

Köprüden geçerken, rahat, sessizce Neva nehrini, kızıl ve parlak güneşin ışıltılı batışını seyretti. Halsizliğine rağmen kendinde yorgunluk duymuyordu. Bir aydan beridir yüreğinde zonklayan çıban, sanki birden delinivermişti. Özgürlük, özgürlük!.. Şimdi artık büyüden, sihirbazlıktan, iyi saatte olsunlardan, hayaletlerden kurtulmuştu.

Sonraları bugünleri, bugünlerde başına gelenleri dakikası dakikasına, saniyesi saniyesine, noktası noktasına hatırladığı zaman, bir nokta -aslında hiçbir özelliği olmayan ama sonraları hep ona alınyazısını önceden belirten bir şeymiş gibi görünen bir nokta- kör inanç derecesinde onu her zaman şaşırtmıştı. Yorgun, bitkin düştüğü şu sırada, en kestirme, en doğru yoldan evine dönmesi gerekirken, ne diye gitmesi hiç de gerekli olmayan Samanpazarı yoluyla evine dönmüştü? İşte onun bir türlü anlayıp açıklayamadığı nokta buydu. Yol o kadar sapa olmamakla birlikte bu sapalık, apaçık ve tamamıyla gereksizdi. Gerçi, geçtiği yolları hatırlamadan evine döndüğü çok olmuştur. O, her zaman kendine sorup durmuştur, kendisi için böylesine önemli, böylesine etkisi kesin, aynı zamanda bütünüyle rastlantı olan -geçmesi için de hiçbir sebep bulunmayan- Samanpazarı’ndaki bu karşılaşma, neden şimdi hayatının böyle bir saatinde, böyle bir dakikasında, özellikle böyle bir ruh hâli içindeyken alınyazısı üzerinde en kesin, en son etkiyi yapmaktan geri kalmayacak özellikle böyle koşullar içinde olmuştu, neden? Sanki rastlantı burada ona pusu kurmuştu.

Samanpazarı’ndan geçerken dokuz sularıydı. Dükkâncılar, barakalardaki, kayıklardaki satıcılar, ayak satıcıları, dükkânlarını kapıyor ya da mallarını derleyip toplayarak, müşterileri gibi onlar da evlerine gidiyorlardı. Bodrum katlarındaki aşçı dükkânları çevresinde, Samanpazarı’ndaki evlerin kirli ve pis kokulu avlularında, hepsinden çok meyhanelerde, çok sayıda, her türlü, her cins esnaf, serseri kılıklı insanlar kaynaşıyordu. Raskolnikov, maksatsız sokağa çıktığı zaman, bütün bu semte yakın sokakları olduğu kadar, belki de daha çok, buraları severdi. Onun yırtık pırtık elbisesi burada kimsenin alaycı dikkatini çekmezdi.

Burada, hiç kimse ayıplamadan, istenilen kılıkta gezilebilirdi. Tam K... sokağının köşesinde, bir karı koca, iki ayrı sergide iplik, kurdele, mendil, basma ve buna benzer başka birtakım şeyler satıyorlardı. Bunlar da evlerine gitmeye davranmışlar ama yanlarına gelen bildik bir kadınla lafa daldıkları için gecikmişlerdi. Bu bildik kadın, Raskolnikov'un, saatini rehine koymak ve denemesini yapmak üzere dün kendisini ziyaret ettiği, en küçük dereceden bir memurun dul karısı tefeci Alyona Ivanovna'nın kız kardeşi Lizavetta Ivanovna'ydı, ya da herkesin kısaca Lizavetta diye çağırdığı kadındı. Raskolnikov, çoktan beri bu Lizavetta üzerine epey şeyler biliyordu; hatta kadın da onu biraz tanırdı. Bu uzun boylu, hantal, ürkek, sessiz, biraz da aptalca, otuz beş yaşlarında, geçkin bir kızdı. Ablası onu tam bir esir gibi kullanırdı. Kızcağız, gece gündüz ablası hesabına çalışır, ondan ödü patlar, hatta ablasından dayak bile yerdi. İşte şimdi de, elinde bir bohça, satıcıyla karısının önünde düşünceli düşünceli durmuş, onları dikkatle dinliyordu. Satıcılar da ateşli ateşli ona bir şeyler anlatıyorlardı. Bu karşılaşmada şaşılacak bir şey olmamakla birlikte delikanlı, birden kadını görünce, aşırı şaşkınlığa benzer bir duyguya kapıldı. Satıcı, bağıra bağıra:

– Lizavetta Ivanovna, diyordu, siz bu işe kendi başınıza bir karar verseniz!.. Yarın yediye doğru gelin. Onlar da bizde olacaklar.

Lizavetta, kararsızlık içindeymiş gibi kelimeleri uzatarak düşünceli düşünceli:

– Yarın mı, dedi.

Çenesi düşük bir kadın olan satıcının karısı yayvan bir ağızla:

– Alyona Ivanovna sizi amma da korkutmuş ha, dedi. Halinize bakıyorum da, sizi bir çocuk sanıyorum. Sonra bu kadın sizin öz ablanız da değil, üvey ablanız. Ama bakın sizi nasıl avucunun içine almış.

Kocası, karısının sözünü keserek:

– Siz bu seferlik Alyona Ivanovna'ya hiçbir şey söylemeyiniz, dedi. İşte benim size tavsiyem. Ondan izin almadan bize geliniz!.. Kârlı iş, sonraları ablanız da anlayacak.

– Acaba gelsem mi?

– Yarın, saat yediye doğru. Onlar da gelecek. Tek başınıza bir karar verin! Karısı:

– Semaveri de demleriz, diye ekledi. Lizavetta, hâlâ kararsız bir hâlde:

– Peki, gelirim, dedi ve ağır ağır yürümeye başladı.

Raskolnikov bu sırada yanlarından geçmiş, bundan ötesini duymamıştı. Konuşulan şeylerin bir kelimesini bile kaçırmamaya çalışarak belli

etmeden, ağır ağır yürümüştü. İlk şaşkınlığı geçince, yavaş yavaş onu bir korku almış, sırtında soğuk soğuk ürpermeler dolaşmıştı. Yarın akşam, tam saat yedide, tefeci kocakarının kız kardeşi ve biricik can yoldaşı Lizavetta'nın evde olmayacağını, bu hesaba göre kocakarının akşamın tam yedisinde evde bir başına bulunacağını ansızın, hiç beklenmedik bir biçimde, hem de bütünüyle bir rastlantı olarak öğrenmiş oldu.

Evine ancak birkaç adımlık bir yol kalmıştı. Odasına, ölüme mahkûm bir insan haliyle girdi. Hiçbir şey düşünmüyordu, zaten düşünecek bir hâlde de değildi. Ama artık ne yargılama, ne de irade özgürlüğüne sahip olduğunu, her şeye kesin olarak karar verilmiş bulunduğunu, birden bütün varlığıyla hissetti.

Şüphesiz, planını uygulamak için yıllarca böyle elverişli bir fırsat beklemiş olsaydı, herhâlde bu plânın başarısı bakımından şimdi birdenbire karşısına çıkandan daha güven verici, başarı ihtimali daha çok bir fırsatın çıkmasına imkân olamazdı.

Öldürülmesi planlanan falan kocakarının, yarın filan saatte, evinde tek başına, yapayalnız bulunacağını, doğru olarak, büyük bir kesinlik ve en küçük bir tehlikeyle, şüphe uyandıracak herhangi bir soruşturma ve araştırmayı gerektirmeden bir gün öncesinden öğrenmek herhâlde çok zor bir şey olacaktı.

V

Delikanlı, satıcıyla hanımının Lizavetta'yı evlerine niçin, hangi amaç için çağırdıklarını daha sonra öğrenme imkânını buldu. Olay çok açıktı, ortada hiçbir olağanüstülük, bir bilmece durumu yoktu. Köyden gelen yoksul bir aile, kadın çamaşırlarından oluşan eşyalarından bazılarını pazarlıyorlarmış. Bunu pazarda satmak mümkün olmadığından, eşyalarını satıcı bir kadın alıyormuş. Alsında Lizavetta bu işleri yapıyormuş. Bayağı da müşterisi vardı. Namuslu biri olan Lizavetta ticarette de dürüsttü. Genelde az konuşur, sessiz ve çekingen bir kişilik taşırdı.

Ama delikanlı son zamanlarda kör inançlara kapılır bir insan olmuştu. Bu halin izleri sonraları da onda, hemen hemen silinmez bir biçimde, daha uzun bir süre kaldı. Delikanlı bütün bu işlerde, sonraları, hep sırlarla dolu bir durum, tuhaflığa benzer bir şey, özel birtakım etki ve rastlantılar görmek eğilimini taşıdı. Daha kışın, Pokoryev adlı bildik bir öğrenci, Harkov'a giderken, laf arasında bir aralık ona, bir şeyini belki rehine koymak ister diye, Alyona Ivanovna adlı bir kocakarının adresini vermişti. Raskolnikov, uzun süre kocakarıya başvurmak ihtiyacını duymadı. Çünkü ders veriyor, şöyle böyle geçinip gidiyordu. Bir buçuk ay önce bu adresi hatırladı. Elinde, rehine konmaya yarar iki şey vardı. Biri, baba yadigârı eski bir gümüş saat, ötekisi de, evden ayrılırken, hatıra olarak kız kardeşinin hediye ettiği, üç kırmızı taşla süslü bir altın yüzüktü. Yüzüğü götürmeye karar verdi. Kocakarıyı arayıp buldu. Kocakarı üzerine esaslı hiçbir bilgisi olmadığı hâlde, daha ilk bakışta, ona karşı sonsuz bir tiksinti duymuştu. Kocakarıdan iki "kaymecik" almış, evine dönerken kötü bir meyhaneye uğramıştı. Bir çay ısmarlayıp oturmuş ve derin birtakım düşüncelere dalmıştı. Tıpkı bir civcivin yumurtadan baş vermesi gibi tuhaf bir düşünce kafasında beliriyor ve onu fazlasıyla ilgilendiriyordu...

Hemen hemen yanı başında, başka bir masada, hiç tanımadığı ve hatırlamadığı bir öğrenci ile genç bir subay oturuyordu. Bir parti bilardo oynamış, şimdi de çay içmeye koyulmuşlardı. Ansızın Raskolnikov, öğrencinin subaya, tefeci bir kadından, küçük bir memurun dul karısı Alyona Ivanovna'dan söz ettiğini, kadının adresini verdiğini işitti. Yalnız bu bile Raskolnikov'a biraz tuhaf göründü, kendisi şimdi oradan geliyordu. Oysa rastlantıya bakın ki, burada da o kadından konuşuluyordu. Şüphesiz bu bir rastlantı idi. Ama tuhaf değil mi, kendisi şu anda olağanüstü bir

etkiden yakasını kurtaramazken, burada bir başkası sanki ona yaranmaya çalışıyordu. Öğrenci arkadaşına, bu Alyona Ivanovna üzerine çeşitli ve ayrıntılı bilgiler vermeye koyuldu.

– İyi bir kadındır, diye anlatıyordu. Ondan her zaman para alınabilir... Bir Yahudi kadar zengindir. Bir seferinde beş bin ruble verebilir ama öte yandan bir ruble değerinde bir rehini de almamazlık etmez!.. Bizimkiler ona birçok kez başvurmuşlardır. Yalnız korkunç bir cadı...

Öğrenci, onun ne kadar kötü huylu, ne kadar ters bir kadın olduğunu, borcunu ödemekte bir gün geciken bir borçlunun, rehine koyduğu eşyasına nasıl kaybolmuş gözüyle bakması gerektiğini anlatmaya başladı. Kadın, rehine konan eşya değerinin ancak dörtte biri kadar para vermekte, buna karşılık ayda yüzde beş, hatta yüzde yedi faiz almaktaymış...

Öğrenci gevezeliğini artırdı. Bu arada kocakarının Lizavetta adında bir de kız kardeşi olduğunu, bücür cadalozun, en aşağı iki arşın sekiz verşok boyunda olan Lizavetta'yı bir çocuk gibi hep baskı altında tuttuğunu, ona sık sık dayak attığını anlattı. Öğrenci:

– Bu da şaşılacak bir şey, diye bağırdı ve kahkahayla güldü.

Karşılıklı olarak Lizavetta'dan konuşmaya başladılar, öğrenci seve seve Lizavetta'dan söz ediyor ve boyuna gülüyordu. Subay ise derin bir ilgiyle onu dinliyordu. Sonra da çamaşırlarını yamamak üzere, bu kadını kendisine göndermesini öğrenciden rica etti.

Raskolnikov, konuşmanın bir kelimesini bile kaçırmamış, bir anda her şeyi öğrenmişti. Lizavetta, kocakarının küçüğü ve başka anadan üvey kardeşiymiş... Otuz beş yaşında kadar varmış. Gece gündüz ablası hesabına çalışır, yemek pişirir, çamaşır yıkarmış... Bundan başka şuna buna dikiş diker, tahta silmeye gider ve bütün kazancını ablasına verirmiş... Kocakarı izin vermeden hiçbir sipariş, hiçbir iş alamazmış... Kocakarı vasiyetnamesini hazırlamıştı; bunu Lizavetta da biliyordu. Bu vasiyetnameye göre evdeki sandalyelerle öteki ev eşyasından başka Lizavetta'ya beş para bile kalmıyordu. Alyona Ivanovna bütün parasını, ruhunun sonsuz rahatlığı için N... ilindeki bir manastıra bırakıyordu. Lizavetta bir memur ailesinden değildi, küçük esnaf takımındandı, vücudu çok biçimsiz, boyu çok uzundu. Ayakları kocaman, bacakları eğriydi. Her zaman ökçeleri aşınmış keçi derisinden kunduralar giyerdi. Lizavetta hep temiz gezen bir kızdı. Öğrencinin en çok şaştığı ve güldüğü şey, Lizavetta'nın boyuna gebe kalmasıydı. Subay:

– Ama onun çirkin olduğunu söylemiyor muydun, dedi.

– Evet, öylesine esmer ki, âdeta kadın kılığına girmiş bir eri andırıyor. Ama biliyor musun, hiç de öyle iğrenç çirkinlerden değil. Yüzüyle gözleri öylesine iyi ki... Hatta çok iyi... Birçoklarının onu beğenmeleri bunu kanıtlar. Öylesine sessiz, öylesine uysal ki; ağzı var dili yok... Her şeye ama her şeye razı olur. Hele gülüşüne, tatlı bir gülüş bile denebilir...

Subay gülerek sordu:

– Yoksa kadın senin de mi hoşuna gidiyor? Öğrenci:

– Halindeki tuhaflığından, dedi ve ateşli ateşli ekledi: Hayır ama bak, sana ne diyeceğim, inan olsun ki, en küçük bir vicdan azabı çekmeden ben şu lânetli kocakarıyı öldürür ve soyardım.

Subay tekrar güldü, Raskolnikov ise titredi. Bu ne kadar tuhaf bir şeydi? Öğrenci ateşli ateşli:

– Dur hele, sana ciddi bir soru sormak istiyorum, dedi. Tabii ben şimdi şaka ettim. Ama dinle... Bir yanda budala, anlamsız, önemsiz, ters, hastalıklı, kimseye yararı olmayan, tam tersine herkese zararı dokunan, niçin yaşadığını kendisi de bilmeyen, yarın nasıl olsa kendiliğinden ölecek olan bir kocakarı var. Anlıyor musun? Anlıyor musun?

Subay, heyecanlanan arkadaşına dikkatle bakarak:

– Peki, peki anlıyorum, dedi.

– Sonunu dinle. Öte yanda da, yardım görmediklerinden boş yere ziyan olan genç, körpe canlar var. Hem bu gibiler binlerce; onlara her yerde rastlanabilir. Kocakarının manastıra adadığı parayla yapılması ve düzeltilmesi elde olan yüzlerce, binlerce hayırlı iş ve girişim var. Yüzlerce, belki de binlerce hayat doğru yola çıkarılıyor; onlarca aile yoksulluktan, ahlak bozukluğuna uğramaktan, kötü yola düşmekten, zührevi hastalıklar hastanesine düşmekten kurtarılıyor... Bütün bunlar da kocakarının parasıyla oluyor. Kocakarıyı öldür, parasını al, sonra da bu parayı bütün insanlığın, herkesin yararına harca!.. Ne dersin, yapacağın binlerce hayırlı işle bu küçük cinayet unutturulamaz mı? Bir hayata karşı, kötü yola dökülmekten, mahvolmaktan kurtarılmış binlerce hayat... Bir ölüme karşı binlerce hayat... Bu bir hesap işi!.. Hem toplumsal dengede bu veremli, bu aptal, bu huysuz kocakarının hayatının ne değeri olabilir? Herhâlde bir bitin, bir hamam böceğinin hayatından daha değerli olmasa gerek... Hatta onlar kadar bile değeri yoktur. Çünkü bu kocakarı zararlı bir yaratıktır. Başkasının hayatına saldırıyor, ters mi ters. Geçenlerde öfkelenip bir sırada Lizavetta’nın parmağını ısırmış; az kalsın kadıncağızın parmağını keseceklerdi.

Subay:

– Hiç şüphe yok ki, yaşamaya layık değil, dedi. Ama ne yaparsın, doğanın işi!

– Ama kardeş, doğayı düzeltirler, bir yön verirler... Böyle olmasa, insan kör inançlar okyanusunda boğulup giderdi. Yine böyle olmasa, bir tanecik büyük adam olamazdı. “Vicdan, görev” falan diye birtakım laflar ediyorlar. Ben vicdana, göreve karşı hiçbir şey söylemek istemiyorum. Ama bizim vicdan ve görev anlayışımız nedir? Dur bakalım, ben sana bir soru daha sorayım, dinle:

– Hayır, sen dur da, şimdi ben sana bir soru sorayım. Dinle!

– Sor bakalım!

– Mesela sen şimdi çene çalıp konuşmacılık ediyorsun, bana şunu söyle: Sen kendi elinle bu kocakarıyı öldürebilir miydin? Evet mi, hayır mı?

– Pek tabii olarak hayır! Ben burada adalet anlamı bakımından konuştum. Tabii burada benim kişiliğim söz konusu olamaz!.. Haydi bir parti daha oynayalım!

Raskolnikov korkunç bir heyecan içindeydi. Hiç şüphesiz bütün bunlar, onun başka biçimler altında ve başka konular içinde olmakla birlikte, birçok kez genç arkadaşlarından dinlemek fırsatını bulduğu, adım başında rastlanan, çok sıradan birtakım düşünce ve konuşmalardı. Ama neden özellikle, şu anda, kendi kafasında da harfi harfine aynı düşünceler doğduğu bir sırada, böyle bir konuşma ile, böyle bir düşünceyle, karşılaşıyordu? Neden özellikle şu anda, kafasında kocakarı ile ilgili düşüncelerin filizlendiği bir sırada, kocakarı ile ilgili bir konuşmanın üstüne gelmişti? Bu rastlantı ona her zaman tuhaf görünmüştür. Bu önemsiz meyhane konuşmasının, olayların bundan sonraki gelişimi bakımından onun üzerinde büyük bir etkisi olmuştu. Sözde gerçekten de bu konuşmada, kaderin bir işareti, bir kararı vardı.

Raskolnikov, Samanpazarı’ndan dönünce kendini divanın üzerine attı ve tam bir saat, hiç kımıldamadan orada oturdu. Bu arada ortalık karardı. Delikanlının mumu yoktu. Zaten ışık yakmak hatırına bile gelmemişti. Bir saat içinde herhangi bir şey düşünüp düşünmediğini hiçbir zaman hatırlayamadı. Sonunda bundan bir süre önceki nöbet ve titreme yine geldi, divana yatmanın da elde olduğunu büyük bir sevinç duyarak akıl etti. Çok geçmeden kurşun gibi ağır bir uyku, âdeta ezercesine onu bastırdı.

Görülmemiş derecede uzun ve rüyasız bir uyku çekti. Ertesi sabah saat onda delikanlının odasına giren Nastasya, onu güçlükle uyandırdı.

Nastasya, çayla ekmek getirmişti. Çay yine artıktı ve yine kızın kendi çaydanlığıyla getirilmişti.

Kız öfkeyle:

– Hâlâ uyuyor, diye çıkıştı, boyuna uyuyor!

Delikanlı güçlükle doğruldu. Başı ağrıyordu; ayağa kalkmak istedi. Oda içinde bir dolaştı ama yine divana düştü.

Nastasya:

– Yine mi uyku, diye bağırdı. Yoksa hasta mısın, nesin?

Delikanlı hiç cevap vermedi.

– Çay ister misin?

Raskolnikov tekrar gözlerini kapayıp duvardan yana dönerek güçlükle:

– Sonra, dedi.

Nastasya bir süre başucunda durdu.

– Belki de gerçekten hastadır, diye söylendi, çıkıp gitti.

Saat ikide, elinde çorba olduğu hâlde yine içeri girdi. Delikanlı, az önce olduğu gibi, yine yatıyordu. Çaya hiç dokunmamıştı. Nastasya'nın biraz canı sıkılır gibi oldu. Öfkeyle delikanlıyı sarsmaya başladı. Tiksinti ile bakarak bağırdı:

– Ne uyuklayıp duruyorsun be? Delikanlı doğruldu, oturdu. Ama kıza hiçbir şey söylemedi, gözlerini döşemelere dikti. Nastasya:

– Hasta mısın değil misin, diye sordu. Ama yine hiçbir cevap alamadı. Biraz sustuktan sonra:

– Hiç olmazsa sokağa çıksan, dedi. Biraz hava alırdın? Biraz bir şey yemez misin? Delikanlı zayıf bir sesle:

– Daha sonra, sen git, dedi ve elini salladı.

Nastasya biraz daha durdu, acıyarak delikanlıya baktı, çıkıp gitti.

Delikanlı birkaç dakika sonra gözlerini yukarı kaldırdı. Uzun uzun çaya, çorbaya baktı. Sonra da ekmeği aldı, kaşığı aldı, yemeye başladı. Az ve iştahsız yedi, âdeta robotu andırır bir hareketle, üç dört kaşık çorba içti. Baş ağrısı biraz hafiflemişti. Yemeğini bitirdikten sonra yine divana uzandı. Ama artık uyuyamadı. Yüzükoyun, başı yastığa gömülü bir hâlde, kıpırdamadan yatıyordu. Boyuna birtakım hayallere dalıyordu. Bu hayaller de hep tuhaf tuhaf şeylerdi. En çok Afrika'da, Mısırda, çölde, bitkili bir alanda olduğunu hayal ediyordu. Bir kervan mola vermiş, develer sessizce yatıyordu. Etraf baştan başa palmiye ağaçlarıyla çevrili idi. Herkes yemek yiyor, Raskolnikov ise boyuna su içiyor, hem de oracıkta, yanı başında şırıl şırıl akan bir ırmaktan içiyordu. Renk renk çakılların arasından, pırıl pırıl,

tertemiz, yaldızlı kumların üstünden akan buz gibi mavi sular öylesine serin, öylesine güzeldi ki...

Bir saatin acı acı çalması, delikanlıyı beklemediği bir zamanda uykusundan uyandırdı. Ürperdi, kendine geldi, başını kaldırıp pencereye baktı. Saatin kaç olabileceğini tahmin ettikten sonra, sanki biri gelip kendisini divandan çekip koparmış gibi büsbütün aklını başına toplayarak, birdenbire yerinden fırladı. Parmaklarının ucuna basa basa kapıya gitti, yavaşça kapıyı aralayarak merdiveni dinlemeye başladı. Yüreği şiddetle çarpıyordu. Ama merdiven tamamıyla sessizdi; sanki herkes uykuya yatmıştı. Hiçbir hazırlık, hiçbir şey yapmadan, dünden beri böyle kendinden geçmiş bir hâlde uyuyabilmiş olması, ona tuhaf ve korkunç göründü. Oysa saat altıyı çalmıştı. Uykunun, uyuşukluğun yerini, birdenbire tabii olmayan, hummalı, şaşkın diyebileceğimiz bir telaş almıştı. Zaten yapılacak fazla bir hazırlık yoktu. Hiçbir eksik gedik bırakmamaya, hiçbir şey unutmamaya bütün gücü ile çalışıyordu. Yüreği ise boyuna çarpıyordu. Hem öylesine şiddetle çarpıyordu ki, nefesi daralıyordu. Önce bir ilmik yapıp paltosuna dikmesi gerekiyordu, bu birkaç dakikalık bir işti. Elini yastığının altına soktu, oraya tıkıştırılmış çamaşırlar içinden, eski yırtık pırtık, kirli gömleklerinden birini çekip çıkardı. Bir versek genişliğinde ve sekiz verşok uzunluğunda bir parça kopardı. Bu parçayı ikiye katladı. Pamuklu, kalın bir kumaştan yapılmış olan bol, sağlam paltosunu -üstüne giydiği biricik paltoyu- sırtından çıkardı ve kopardığı parçayı, iki ucundan, sol koltuğu altına içeriden dikmeye başladı. Dikerken elleri titriyordu. Ama bu işi öylesine iyi becerdi ki, paltoyu tekrar sırtına geçirdiği zaman, dışardan hiçbir şey belli olmuyordu, iğneyle ipliği çoktan hazırdı. Bunlar, bir kâğıda sarılı olarak, masanın gözünde duruyordu. İlmiğe gelince, bu, kendi buluşu, çok ustaca bir şeydi. Bu ilmik, baltayı asmak için yapılmıştı. Elde balta sokaklardan geçemezdi. Baltayı paltosunun altına gizlerse, yine eliyle tutması gerekiyordu. Bu da göze çarpardı. Şimdi ise ilmik olduğuna göre, baltayı ağız tarafından asmak yeterdi. Bu durumda balta, yol süresince içeride, koltuğunun altında, rahatça asılı olarak durabilirdi. Elini paltosunun yan cebine sokarak, sallanmasın diye baltanın sapından da tutabilirdi. Palto âdeta bir çuval gibi, çok bol olduğu için, cebinin içinden eliyle bir şeyler tuttuğu dışardan belli olmazdı. Delikanlı bu ilmiği on beş gün kadar önce akıl etmişti.

Bu işi de bitirdikten sonra, “alaturka” sedirle döşeme arasındaki küçük aralığa parmaklarını sokup sol köşeyi araştırdı ve oradan, bir hayli zaman

önce hazırlayıp sakladığı bir rehin çıkardı. Doğrusunu isterseniz bu, hiç de rehin falan değildi. Uzunlukça, genişlikçe, gümüş bir tabakadan farkı olmayan, düzgünce yontulmuş, yalın bir tahta parçasıydı. Delikanlı bu tahta parçasını, bir gün gezerken bir atölye avlusunda bir rastlantı ile bulmuştu. Bir süre sonra tahta parçasına, yine o gün sokakta bulduğu, düzgün, incecik, herhâlde bir şeyden kopmuş olan bir demir levha ekledi. Demir levha, tahtadan biraz küçüktü. Bu iki parçayı üst üste koyduktan sonra bunları çaprazlama olarak bir iplikle sımsıkı birbirine bağladı. Sonra da, zarif bir biçimde, temiz beyaz bir kâğıda dikkatle sardı. İnce bir sicimle, yine çaprazlama olarak bağladı, bunu da çözülmeyecek biçimde düğümledi. Delikanlının böyle yapmaktan maksadı, kocakarı, paketi çözünceye kadar onu biraz oyalamak, böylece zaman kazanmaktı. Demir levha ise kocakarının, hiç olmazsa ilk ağızda bu “şeyin” tahta olduğunu anlamaması için, ağırlık olsun diye konmuştu. Bütün bunlar bir süreden beri divanın altında saklı duruyordu. Delikanlı rehini eline alır almaz, ansızın avludan birinin bağırdığı duyuldu:

– Saat altıyı çalalı epey oldu!

– Epey mi oldu? Aman Tanrım!..

Raskolnikov kapıya doğru saldırdı ve etrafa kulak kabarttı. Şapkasını eline alıp dikkatli bir hâlde ve bir kedi kadar sessiz merdivenleri inmeye başladı. Şimdi önünde mutfaktaki baltayı çalmak gibi, yapılması gereken en önemli işlerden biri duruyordu. İşi baltayla görmesi gerektiğine çoktandır karar vermişti. Bir de sustalı bahçıvan çakısı vardı. Ama bu bıçağa, hele kendi gücüne hiç güvenmiyordu. İşte bunun içindir ki kesin olarak baltada karar kılmıştı. Delikanlının bu işte aldığı bütün kesin kararlarla ilgili olarak, sırası gelmişken bir noktaya işaret edelim: Bu kesin kararların tuhaf bir niteliği vardı, kararlar kesinleştikçe delikanlıya daha çirkin, daha anlamsız görünüyordu. Bütün o acılı iç didinmesine rağmen, planlarının yapılabilir şeyler olduğuna, bir an için de olsa, asla inanmamıştı.

Eğer öyle bir şey olsaydı da delikanlı, hiçbir kuşkusu kalmayacak biçimde en son noktasına kadar her şeyi inceleyip kesin bir karara varsaydı, o zaman da galiba iğrenç, çirkin ve yapılması mümkün olmayan şeyler diye her şeyden vazgeçerdi. Ama henüz çözülmemiş duran daha bir yığın nokta ve şüphe vardı. Baltayı nereden bulacağı meselesine gelince, bu basit iş onu zerre kadar düşündürmüyordu. Çünkü bundan kolay bir şey yoktu. Çünkü Nastasya’nın, hele akşamları, evde olmadığı zamanlar pek çoktu. Ya konuyu komşuyu dolaşmaya çıkar ya da bakkala giderdi. Kapıyı da hep

ardına kadar açık bırakırdı. Zaten pansiyoncu kadın hep bu yüzden onunla kavga ederdi. İş, zamanın gelince sessizce mutfağa girerek baltayı almak, sonra da, aradan bir saat geçince her şey olup bittikten sonra içeri girip baltayı yerine koymaya kalıyordu. Ama birtakım terslikler de hatıra geliyordu. Mesela delikanlının, baltayı yerine koymak üzere bir saat sonra geldiğini; aksi gibi Nastasya'nın da geri döndüğünü ve mutfakta olduğunu varsayalım. Tabii o zaman Nastasya'nın çıkmasını beklemek üzere, geçip gitmek gerekecekti. Oysa bu arada kızın baltayı arayacağı tutması, bulamayınca bağırıp çağırması akla gelebilirdi. İşte sana bir kuşku ya da hiç olmazsa kuşku için bir sebep.

Ama bunlar, üzerinde düşünmeye bile gerek duymadığı ufak tefek şeylerdi. Zaten düşünmeye zamanı da yoktu. O, ana meseleyi düşünüyor, ufak tefekleri ise düşüncelerinin kesinleşmesinden sonraya bırakıyordu. Ama düşüncelerinin kesinleşmesi de, ona, gerçekleşmesi imkânsız bir şey gibi görünüyordu. Hiç değilse o böyle sanıyordu. Mesela o, bir gün düşünmekten vazgeçeceğini ve düpedüz kalkıp oraya gideceğini bir türlü düşünemiyordu. Hatta geçenlerde yaptığı denemeyi bile -yani, son bir defa daha yeri gözden geçirmek amacıyla oraya gidişi- "Sanki hayal kurup da ne olacak, gideyim de bir deneyeyim!" gibilerden, gerçekten uzak, sadece bir deneme diye yapmak istemiş ama dayanamayarak vazgeçmiş ve kendi kendine öfkelenip hemen kaçıp gitmişti. Oysa bu arada, meseleyi ahlak bakımından çözmek için yaptığı bütün çözümlemeler sona ermiş sanılabilirdi. İnancı bir ustura gibi bilenmiş, artık kendisine yapabileceği bilinçli bir itirazı kalmamıştı. Ama şimdi, açıkça kendisine inanmıyordu. Sanki birisi kendisini buna zorluyor ve sürüklüyormuş gibi, sağdan soldan itiraz edilecek noktalar arıyordu. Ansızın çatıp gelen ve her şeye birdenbire karar verdiren son gün, onun üzerinde âdeta mihaniki bir etki yapmıştı. Sanki biri onu elinden yakalamış, doğal olmayan, karşı durulmaz bir güçle, itirazsızca, körü körüne peşinden sürüklemişti. Âdeta elbisesinin eteğini bir makinenin çarklarına kaptırmış, makine de onu kendine çekmeye başlamıştı.

Önce -ama bir hayli önceydi- onu şu sorun düşündürmüştü: Nasıl oluyor da hemen hemen bütün suçlar böylesine kolay meydana çıkıyor, hemen hemen bütün suçluların izleri böylesine çabuk bulunuyordu? Yavaş yavaş çeşitli ve meraklı birtakım sonuçlara vardı. Onun düşünüşüne göre bunun başka nedenini, suçu gizlemekteki maddi imkânsızlıklardan çok, suçlunun kendinde aramak gerekti. Suçluya gelince, hemen her suçlu, suç işlerken bir

çeşit akıl ve irade zayıflığına düşüyordu. Hele akıl ve soğukkanlılığın en çok gerekli olduğu bir sırada, tam tersine çocukça, tuhaf bir uçarılığa kapılıyordu... Ona göre bu bilincini kaybediş ve bu irade zayıflığı, âdeta bir hastalık gibi insanı yakalar, yavaş yavaş gelişerek suçun işlenmesinden az önce en yüksek derecesine varırdı. Bu hastalık, suç işlenirken ve suç işlendikten bir süre sonra da -adamına göre- aynı biçimde sürer, sonra da her hastalık gibi geçerdi... Şimdi asıl mesele şuydu: Suçu doğuran hastalık mıdır, yoksa özel niteliğine göre suç mu her zaman hastalığa benzer bir şey doğurur? Delikanlı henüz kendisinde bunu çözecek güç bulamıyordu.

Bu sonuçlara varınca, kendisinde, planladığı işi yaparken, buna benzer hastalıklı değişiklikler olmayacağına, planladığı şeyi yaptığı sürece -üstelik bu davranışı suç olmadığı için- bilinç ve iradesinin asla zayıflamayacağına karar verdi. Bu son karara varmasını sağlayan düşünce zincirini bir yana bırakıyoruz. Biz zaten bu yolda gerektiğinden çok ileri gittik. Yalnız şunu ekleyelim ki, işin pratik yanı, asıl maddi güçlükler, genel olarak onun kafasında tamamen ikinci derecede bir rol oynuyordu. Kendi kendine: “Yeter ki, diyordu, bu zorlukların karşısında bütün irade ve aklımı koruyayım, sırası gelince, işin bütün ayrıntılarını, en ince noktalarına kadar öğrendiğim zaman, bu zorlukların hepsini yenerim...” Ama iş bir türlü başlamıyordu. Kararlarının kesinliğine her zamandan daha az inanmakta devam ediyordu. Zamanı gelince de işler bambaşka, âdeta umulmadık, hatta beklenmedik bir biçim aldı.

Henüz merdivenleri iniyordu ki, küçük bir aksilik delikanlının işini zorlaştırıverdi. Devamlı ardına kadar açık duran ev sahibinin tam mutfak hizasının önüne gelince, Nastasya’nın olmadığı sırada ev sahibinin içerde olup almadığını, eğer içerde yoksa baltayı alırken kendisini görmesi olasılığına karşı oda kapısının iyice kapalı olup olmamasını tamamen anlamak için dikkatli bir şekilde mutfağa bir göz gezdirdi. Nastasya’nın bu defa evde ve mutfakta oluşundan başka, bir işle de uğraştığını, bir sepetten çıkardığı çamaşırları bir ipe serdiğini görünce fena hâlde şaşırdı. Nastasya delikanlıyı görünce işini bırakarak ona döndü, geçip gidinceye kadar arkasından baktı. Delikanlı başını çevirerek hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi, geçip gitti. İşi bozulmuştu, baltasız kalmıştı. Fena hâlde canı sıkıldı.

Kapının önüne çıkarken aklından şunları geçiriyordu: “Özellikle şu dakikada Nastasya’nın evde bulunmayacağını nereden, nereden çıkardım? Niçin, niçin bunun yüzde yüz böyle olduğuna karar verdim?” Acınacak bir duruma düşmüş, âdeta alçalmıştı. Öfkesinden kendi kendisiyle alay edesi

geliyordu. Kör, hayvanca bir öfkeyle köpürmüştü. Kapının önünde, kararsızlık içinde durakladı. Laf olsun diye, hedefsizce sokağa çıkıp dolaşmayı saçma buluyordu. Tekrar eve dönmek daha çok sinirine dokunuyordu. Kapının önünde, tam kapıcının kapısı açık, karanlık kulübesi önünde hedefsizce dururken: “Bu fırsatı ebedİ olarak nasıl kaçırdım?” diye mırıldandı. Ve birden irkildi. İki adım ötedeki kapıcı kulübesinde, sağdaki sedirin altında, gözüne parlak bir şey iliști. Etrafına bakındı, kimsecikler yoktu. Parmak uçlarına basarak kapıcı kulübesine yaklaştı, iki basamak merdiveni indi. Yavaşça kapıcıya seslendi. “Tahmin ettiğim gibi, evde yokmuş! Ama yakınlarda bir yerde, avluda falan olacak... Çünkü kapısı ardına kadar açık!” diye düşündü. Ve hızla baltaya atıldı, iki kütük arasından, sıranın altından çekip çıkardı. Dışarı çıkmadan, hemen oracıkta ilmiğe geçirdi, ellerini cebine sokarak kapıcı kulübesinden çıktı. Kimsecikler görmemişti! Tuhaf bir gülümseyişle: “Kul sıkışmayınca Hızır imdada gelmezmiş!” diye düşündü. Bu rastlantı onu olağanüstü yüreklendirmişti.

Şüpheyi çekmemek için yolda, acele etmeden, ağır ağır, ciddi yürüyordu. Gelip geçenlere pek az bakıyor, hatta yüzlerine hiç bakmamaya, elden geldiğince dikkati çekmemeye çalışıyordu. Bu sırada şapkasını hatırladı: “Aman Tanrım! Önceki gün param olduğu hâlde kendime bir şapka alamadım” diye söylendi, içinden bir lanet sesi yükseldi.

Dükkânlardan birine, rastgele göz atınca, duvardaki saatin yediyi on geçtiğini gördü. Hem acele etmek, hem de sapa yoldan gitmek gerekiyordu. Sapa yoldan, öte yandan eve varmak daha uygundu.

Eskiden, bütün bu şeyleri hayalinde canlandırdığı zaman, bazen işe başlayınca çok korkacağını sanıyordu. Oysa şimdi pek korkmuyor, hatta hiç korkmuyordu. Üstelik şu anda onu yabancı birtakım düşünceler oyalıyordu. Ama hiçbiri uzun sürmüyordu. Hatta Yusupov parkından geçerken, yüksek fıskiyeler yapılsa, bütün meydanlarda havayı ne güzel serinletirdi, diye düşündü, bu düşünceyle pek ilgilendi. Sonra, yavaş yavaş yazlık bahçe Mars meydanına kadar uzatılsa, hatta Mihaylovski sarayının bahçeleriyle birleştirilse, şehir için çok güzel ve yararlı bir iş yapılmış olacağı inancına vardı. Burada birdenbire onu şöyle bir sorun ilgilendirdi:

Neden özellikle bütün büyük şehirlerde insan, şehrin parksız, çeşmesiz, çamurlu, pis kokulu, kirli semtlerinde oturmak için yalnız zorunluluk değil, özel bir eğilim de duyuyor? Bu sırada Samanpazarı’ndaki gezintileri

hatırladı ve bir an kendine geldi: “Amma da saçmalıyorum ha!” diye düşündü, “İyisi mi hiçbir şey düşünmeyeyim!”

“Herhâlde idam sehpasına götürülen mahkûmların akılları, yolda rastladıkları her şeye böyle takılır.” düşüncesi bir an, bir şimşek gibi kafasında parladı. Ama bu ışığı hemen kendisi söndürdü. Eh işte artık yaklaşmıştı. İşte ev, işte ana kapı... Bir yerlerde bir saat, bir defa çaldı: “Bu ne, saat yedi buçuk mu? Ama mümkün değil... Herhâlde bu saat ileridir.”

Kapıda talih bir defa daha yüzüne güldü. Bu yetişmiyormuş gibi, sanki özellikle, tam da bu sırada Raskolnikov, kapının altından yürüdüğü sürece tamamen ona siper olan, ot yüklü koca bir araba da yanı sıra kapıdan içeri girdi. Araba kapıyı geçip avluya girer girmez, delikanlı da çabucak sağa sapıverdi. Arabanın öte tarafında birkaç kişinin bağrıştığı, tartıştığı duyuluyordu. Ama onu kimse fark etmemiş, kimseyle de karşılaşmamıştı. Bu dört köşeli büyük avluya bakan pencerelerden birçoğu, bu saatte açıktı ama o başını kaldırmamış, kendinde bu gücü bulamamıştı. Kocakarının dairesine giden merdiven hemen şuracıkta, kapıdan girer girmez sağdaydı. Delikanlı merdivenlere varmıştı bile.

Biraz soluk aldıktan, çarpmakta olan yüreğini eliyle bastırdıktan sonra, hemen oracıkta, bir defa daha baltasını yoklayıp düzeltti. Sonra, adım başında kulak kabartarak sessizce, yavaşça merdivenleri tırmanmaya başladı. Bu saatte merdiven de tamamıyla tenhaydı. Bütün kapılar kapalıydı. Kimseyle karşılaşmadı. Gerçi ikinci katta kapısı ardına kadar açık boş bir daire vardı, içinde boyacılar çalışıyordu. Ama başlarını bile çevirmediler... Delikanlı biraz durakladı, düşündü ve yoluna devam etti: “Bunlar da olmasaydı tabii daha iyi olurdu, diye aklından geçirdi. Fakat onların üstünde daha iki kat var!”

Sonunda dördüncü kata varmıştı. İşte kapı, işte karşısındaki daire... Ama bu daire boştu. Kocakarının tam altında olan daire de boştu. Çünkü bütün belirtiler bunu gösteriyordu. Kapıya tutturulan isim etiketi boş olduğuna göre, boştu. Raskolnikov’un soluğu tutuldu. Bir an içinden: “Acaba çekip gitsem mi?” düşüncesi geçiverdi. Ama bu sorusuna cevap vermedi.

Yaşlı kadının dairesinde tam bir ölüm sessizliği hâkimdi. Delikanlı son bir kez döndü, etrafına baktı. Merdiven başından aşağıları tekrar dikiz etti. Kendini topladı ve bir daha, ilmikteki baltayı yokladı. “Yüzüm sarardı mı?.. Acaba çok mu sarardı? Pek mi heyecanlıyım? Kocakarı işkillidir. Yoksa yüreğimin çarpıntısı geçinceye kadar beklesem mi?” diye düşündü.

Ama yüreğinin çarpıntısı bir türlü dinmiyordu. Tam tersine, sanki bile bile yapıyormuş gibi, yüreği artan bir hızla çarpıyor, çarpıyor, çarpıyordu. Artık daha fazla dayanamadı. Yavaşça elini çıngırağa uzattı ve çaldı. Yarım dakika sonra, daha güçlü olarak bir daha çaldı.

Cevap yok. Boşuna çalmanın hiçbir anlamı yoktu. Zaten bu, onun işine de gelmezdi. Kocakarı şüphesiz evdeydi. Ama kadın işkilliydi ve yalnızdı. Delikanlı onun alışkanlıklarını az çok biliyordu. Kulağını bir defa daha iyice kapıya dayadı. Duyguları mı bu kadar incelmişti, yoksa gerçekten de bu kadar iyi duyuluyor muydu, bunu kestirmek zordu ama birden kulağına, âdeta kilidin sürgüsü üstünde gezen bir elin dokunuşu, kapıya sürtünen bir eteğin hışırtısı gelir gibi oldu. Birisi sezdirmeden kilidin yanında duruyor ve tıpkı dışarıda duran kendisi gibi, gizlenerek ve galiba da kulağını kapıya dayayarak dışarısını dinliyordu.

Saklandığını belli etmemek için, özellikle kımıldadı ve yüksek sesle bir şeyler mırıldandı. Sonra, üçüncü defa olarak ama yavaşça, hiçbir sabırsızlık belirtisi göstermeden, ağır ağır kapıyı çaldı. Sonraları bunu hatırlarken, bu dakikanın açıkça, tıpkısı tıpkısına belleğinde yer ettiğini anladı ve buna şaştı. Hele beyninin birden bulutlandığı, vücudunda duygu adına bir şey kalmadığı bir sırada bu kadar kurnazlığı nasıl düşünebildiğine bir türlü aklı eriniyordu.

Bir saniye sonra sürgünün çekildiği duyuldu.

VI

Hafifçe aralanan kapının ardından, kuşkularla yüklü bir çift göz, karanlığın arasından ona doğru bakıyordu. Bu gözde zekâ da kurnazlık da hemen kendini belli ediyordu. Şaşıran delikanlı “iyi ki bir yanlışlık yapmadım” diye içinden geçirdi ve derin bir oh çekti.

Kocakarı, kendisiyle yalnız kalmaktan korkar diye çekindiği, görünüşünün de kadına güven vereceğine inancı olmadığı için kapıyı tuttu, kocakarının aklına eser de kapatır diye, kendine doğru çekti. Bunu gören kocakarı kapıyı gerisin geriye kendine çekmedi ama sürgünün kolunu da bırakmadı. Öyle ki delikanlı, az kalsın kapıyla birlikte kocakarıyı da merdivene sürükleyecekti. Kocakarının boylu boyunca kapıda durarak, girmesine engel olduğunu gören delikanlı, doğruca kadının üzerine yürüdü. Kadın korkuyla geri sıçradı. Bir şeyler söylemek istemiş de söyleyememiş gibi bir hâli vardı. Gözlerini fal taşı gibi açarak ona bakmaya başladı.

Raskolnikov, elinden geldiği kadar senli benli bir eda ile:

– Günaydın Alyano Ivanovna, diye başladı ama sesi kendisine boyun eğmedi, kesildi ve titredi. Size... Şey getirdim... Ama şuraya... Işığa gidelim... Daha iyi görürsün.

Delikanlı kocakarıyı bir kenara iterek, çağrılmadan odaya girdi. Kocakarı onun arkasından koştu, dili çözülmüştü:

– Aman Tanrım!.. Ne arıyorsunuz? Siz kimsiniz? Ne istiyorsunuz?

– İnsaf edin Alyona Ivanovna.. Ben tanıdığınız Raskolnikov’um. İşte size rehin getirdim... Hani geçenlerde söylemiştim ya!..

Bu sözleri söyledikten sonra kadına rehini uzattı...

Kocakarı rehine bakacak oldu ama hemen gözlerini davetsiz misafirin ta gözlerinin içine dikti. Delikanlıyı dikkatle, öfkeli ve kuşkulu bakışlarla süzüyordu. Aradan bir dakika geçti. Delikanlı, kocakarının gözlerinde, âdeta her şeyi anladığını gösteren alaya benzer bir pırıltı görür gibi oldu. Kendini kaybetmekte olduğunu, âdeta korktuğunu, eğer kadın hiçbir şey söylemeden yarım dakika daha kendisine böyle bakacak olursa, oradan kaçacak kadar korktuğunu hissetti.

O da öfkelenerek:

– Sanki tanımamış gibi bana öyle niye bakıyorsunuz, diye çıkıştı. İşinize gelirse alırsınız, gelmezse ben de bir başkasına götürüp veririm. Kaybedecek zamanım yok!..

Delikanlı bu sözleri söylemeyi düşünmemişti bile. Kelimeler kendiliğinden, birdenbire ağzından dökülüvermişti.

Kocakarı kendini toplamıştı. Misafirin kesin edası, herhâlde onu cesaretlendirmiş olacaktı. Rehine bakarak sordu:

– Kuzum ne oluyorsun böyle birdenbire... Nedir bu?

– Geçen sefer söylemiştim ya, gümüş bir tabaka...

Kocakarı elini uzattı:

– Ne kadar da sararmışsınız? Elleriniz de titriyor? Yoksa hasta mısınız kuzum? Delikanlı kesik kesik:

– Sıtma, diye cevap verdi, sonra, kelimeleri güçlükle söyleyerek ekledi: Yiyecek bir şey olmadıktan sonra ister istemez sararırsın!

Yine dermanı kesiliyordu. Ama verdiği cevap doğru göründü ve kocakarı rehini aldı.

Raskolnikov'a bir defa daha dikkatle bakıp rehini elinde tarttıktan sonra sordu:

– Nedir bu?

– Şey... Sigara tabakası... Gümüştendir... Bir defa bakın!

– Sanki gümüş değilmiş gibi geliyor bana... Amma da sarıp sarmalamışsın ha!..

İpi çözmeye çalışarak ve pencereye, ışığa dönerek -boğucu bir sıcak olduğu hâlde evin bütün pencereleri kapalıydı- birkaç saniye delikanlıyı tamamen bıraktı ve ona arkasını döndü.

Delikanlı paltosunu çözüp baltayı ilmikten kurtardı. Ama büsbütün dışarı çıkarmadı, yalnız sağ eliyle paltosunun altında tutmakla yetindi. Kollarına müthiş bir güçsüzlük gelmişti. Kollarının her geçen saniye, gittikçe uyuşarak ağırlaştığını kendisi de fark ediyordu. Baltayı bırakıp düşürmekten korkuyordu. Birdenbire, âdeta başı döner gibi oldu. Bu sırada kocakarı can sıkıntısıyla:

– Buraya böyle ne sarıp sarmalamış, diye söylendi ve Raskolnikov'un bulunduğu yana doğru kımıldadı.

Artık bir an bile kaybetmeye gelmezdi. Baltayı büsbütün çıkardı, iki eliyle tutup havaya kaldırdı. Ne yaptığının farkında olmadan, hemen hemen kendini zorlamadan, sanki bir makine gibi, baltanın tersini kadının kafasına indirdi. Bu sırada âdeta güçsüz bir hâldeydi. Ama baltayı indirir indirmez gücü yerine geldi.

Alyona Ivanovna'nın her zamanki gibi başında bir örtü yoktu. Âdeti olduğu üzere bol yağla yağlanmış kıra çalan açık renkli seyrek saçları sıçan

kuyruğu hâlinde örülerek, ensesine sarkmış, kemik bir tarak kırığı altında toplanmıştı. Kadın, kısa boylu olduğu için balta tam tepesine inmişti... Çok hafif bir çığlık atarak, bütün vücuduyla yere yığılıvermiş ama yine de, iki elini başına kaldırmaya zaman bulabilmişti. Bir elinde hâlâ “rehin”i tutmakta devam ediyordu.

Delikanlı, bu sırada bütün gücü ile ve hep baltanın tersiyle, bir defa, bir defa daha kadının tepesine vurdu. Devrilen bir bardaktan akar gibi kan boşandı. Kadın sırtüstü yere yuvarlandı. Raskolnikov, geriye sıçrayarak bu düşüşe yol verdi ve hemen kadının yüzüne eğildi. Artık ölmüştü. Gözleri, yuvalarından fırlamak istercesine dışarı uğramıştı. Alnıyla bütün yüzü buruşmuş, ölüm kıvranışıyla çarpılmıştı.

Baltayı, ölünün yanına, yere bıraktı ve akmakta olan kanın üstüne bulaşmamasına dikkat ederek, hemen, kadının geçen sefer anahtarlarını çıkardığı cebini yoklamaya başladı. Artık bütünüyle aklı başındaydı. Göz kararmasından, baş dönmesinden eser kalmamıştı. Yalnız hâlâ elleri titriyordu. Bu sırada, çok dikkatli, çok tedbirli davrandığını, hep kana bulanmamaya çalıştığını, sonraları hatırladı...

Kadının üzerini çok aramasına gerek kalmadı. Anahtarı kolayca buldu. Hepsi çelik bir halkaya takılmış, deste hâlinde duruyordu. Elindeki anahtarlarla hemen yatak odasına koştu. Bu, içinde Meryem Ana resimleriyle dolu kocaman bir dolap bulunan küçücük bir odaydı. Odanın öteki duvarı boyunca, parçalı ipek kumaşlardan yapılmış pamuk bir yorganla örtülü tertemiz kocaman bir yatak vardı. Üçüncü duvarda ise bir komodin duruyordu. Ama tuhaf değil mi, anahtarları komodine uydurmaya başlar başlamaz, anahtar şıkırtılarını duyar duymaz vücudunda bir ürperme dolaşır gibi oldu. Birden içinde yine her şeyi bırakıp gitmek isteği uyandı. Ama bu, bir anlık bir şeydi. Çıkıp gitmekte artık geç kalmıştı. Hatta kendisiyle hafifçe alay etti. Derken, aklına bir başka korkulu düşünce geldi. Ona öyle geldi ki, kocakarı hâlâ sağdır ve kendine gelebilir. Anahtarları ve komodini bırakarak gerisin geriye, ölünün bulunduğu yere koştu. Baltayı yakaladığı gibi, kocakarıya bir defa daha indirmek üzere kaldırdı. Ama indirmedi. Kadının ölü olduğuna kuşkusu kalmamıştı. Üzerine eğilerek bir daha yakından inceleyince, kafasının parçalandığını, hatta biraz da yana çarpıldığını açıkça gördü. Parmağıyla ellemek istedi ama vazgeçti. Zaten belliydi. Bu arada, koca bir kan birikintisi de meydana gelmişti. Birdenbire kocakarının boynunda bir kordon fark etti. Çekti ama kordon sağlam olduğu için koparamadı; üstelik kana da bulanmıştı. Olduğu gibi koynundan çekip

çıkarmaya çalıştı. Ama bir şey buna engel oluyor, kordon bir yerlere takılıyordu. Sabırsızlanarak kordonu hemen oracıkta, gövdenin üstünde kesmek için baltayı kaldırdı. Ama cesaret edemedi. İki dakikalık bir uğraşmadan sonra, ellerini ve baltayı kana bulayarak, kadının vücuduna dokunmadan büyük bir zorlukla kordonu kesebildi ve çıkardı. Evet, yanılmamıştı, kordonun ucunda bir para çantası vardı. Kordona, biri servi ağacından, ötekisi de bakırdan olmak üzere iki haçla mineli bir ermiş resmi takılıydı. Bunlarla birlikte, kenarları ve halkası çelikten, güderi, küçük, kirli bir para çantası da vardı. Para çantası, ağzına kadar doluydu. Raskolnikov içine bakmadan çantayı cebine indirdi. Haçları da kocakarının göğsüne attı. Bu sefer baltasını da alarak, kendisini gerisin geriye yatak odasına attı.

İşini çabuk, bir an önce bitirmek zorundaydı. Buradan acele çıkmalıydı. Anahtarlar delikanlıyı bayağı uğraştırmıştı. Bir türlü kilide denk gelmiyordu. Hani pek de elleri titriyor denemezdi ama boyuna yanılıyordu. Mesela anahtarın, komodinin anahtarı olmadığını, kilide uymadığını gördüğü hâlde, yine de sokmaya çalışıyordu. Derken, birdenbire, öteki küçük anahtarlarla birlikte sallanıp duran şu ağzı dişli büyük anahtarın -geçen sefer de hatırladığı gibi- komodinin değil de bir çekmecenin anahtarı olduğunu, kocakarının nesi varsa bu çekmecede olabileceğini düşündü. Kocakarıların, âdetleri olduğu üzere kasalarını karyolalarının altında sakladıklarını bildiği için komodini bırakarak hemen karyolanın altına girdi. Tam da düşündüğü gibiydi. Karyolanın altında, uzunluğu bir arşını geçen, kapağı kubbeli, kırmızı maroken kaplı, çelik çivilerle kakmalı büyücek bir çekmece vardı. Ağzı dişli anahtar tam da buna uydu ve çekmeceyi açtı. En üstte, beyaz bir örtünün altında, kırmızı kumaş kaplı, tavşan derisinden bir kürk vardı. Bunun altında ipekli bir entari, sonra bir şal göze çarpıyordu; çekmecenin dibinde de, galiba hep eski püskü şeyler vardı. Raskolnikov, her şeyden önce, kana bulanmış ellerini kırmızı kumaşa silecek oldu: “Kırmızı olduğu için kan fark edilmez” diye düşündü. Ama birdenbire aklını başına toplayarak korkuyla, “Aman Tanrım! Yoksa ben delirdim mi?” diye söylendi.

Bu eski püskü şeyleri kımıldatır kımıldatmaz, kürkün altından bir altın saat çıkıverdi. Delikanlı bütün eşyayı karıştırmaya başladı. Gerçekten de çamaşırların arasına, herhâlde değerleri ödenmiş ya da ödenmemiş bütün rehinler, bilezik, küpe, yüzük, iğne ve başka birtakım eşya konmuştu. Bazıları mahfazaların içindeydi, öteki bazıları ise bayağı gazete kâğıdına ama iki katlı olarak, dikkatle, düzgün olarak sarılmış ve şeritle bağlanmıştı.

Hiç zaman kaybetmeden, pantolonunun ve paltosunun ceplerine doldurmaya başladı. Ama fazla almaya fırsat bulamadı.

Ansızın, kocakarının bulunduğu odada birinin gezindiği duyuldu. Raskolnikov durdu, bir ölü gibi sessiz kaldı. Ama etrafta çıt yoktu. Demek ki ona öyle gelmişti. Derken, birdenbire açık olarak hafif bir çığlık duyuldu. Ya da biri, âdeta kesik kesik inlemiş ve susmuştu. Sonra yine, bir veya iki dakika süren ölü bir sessizlik baş gösterdi. Delikanlı, zorla nefes alarak çekmecenin önünde çömelmiş bekliyordu. Derken, birdenbire sıçradı, baltayı kaparak yatak odasından fırladı.

Odanın ortasında, elinde büyük bir çıkınla Lizavetta duruyor, öldürülmüş ablasına şaşkın şaşkın bakıyordu. Yüzü kireç gibiydi. Adeta kendinde haykırmaya bile güç bulamıyordu. Raskolnikov’un koşup girdiğini görünce, bir yaprak gibi zangır zangır titremeye başladı. Yüzü baştan başa ürperip gerildi. Elini kaldırdı. Ağzını açar gibi oldu ama yine de haykırmadı. Dik dik delikanlının yüzüne bakarak ve sanki bağırması için yeteri kadar hava bulamıyormuş gibi, bağırmamakta devam ederek, ağır ağır bir köşeye gerilemeye, ondan uzaklaşmaya başladı. Katil, baltayla kadına saldırdı. Kadının dudakları, bir şeyden korkmaya başlayan ve kendilerini korkutan şeye dikkatle bakarak bağırmaya hazırlanan çok küçük çocuklarda olduğu gibi acıklı bir biçimde büzüldü. Mutsuz Lizavetta öylesine çaresiz, öylesine mazlum, öylesine çok korkutulmuş bir yaratıktı ki, yüzünü korumak için ellerini bile kaldırmadı. Oysa baltanın suratına doğru kaldırıldığı bu anda, en kaçınılmaz, en tabii davranış bu idi. Kadın sadece serbest elini, o da suratına erişemeyecek kadar, biraz kaldırdı ve katili uzaklaştırmak ister gibi ileriye, ona doğru uzattı. Balta, keskin yanıyla “kadının tam kafasına indi ve bir anda, hemen tepesine kadar, alnın üst bölümünü baştan başa yardı. Kadın yere yıkıldı. Raskolnikov kendini büsbütün kaybeder gibi oldu. Kadının elindeki çıkını yakaladı. Sonra bir yana fırlatarak antreye doğru koştu.

Hele hesapta olmayan bu ikinci cinayetten sonra, bütün varlığını gittikçe artmakta olan bir korku kapladı. Buradan, elinden geldiğince çabucak kaçmak istiyordu. Bu dakikada, daha doğru görüp yargılayabilecek bir hâlde olsaydı, durumunun tehlikeli boyutunu, umutsuzluğunu, çirkinliğini ve uygunsuzluğunu kavrayabilseydi, buradan kurtulup evine varabilmek için daha ne gibi güçlükleri, hatta belki de cinayetleri göze almak zorunda kalacağını bilseydi her şeyi bırakarak hemen gidip polise teslim olması mümkündü. Hem de bu teslim olma isteği, sonucu üzerine

duyduğu korkudan çok, yaptığı işin kendisinde uyandırdığı dehşet ve tiksintiden ileri gelmekteydi. Bu tiksinti, her geçen dakika kabarıyor ve büyüyordu. Şu anda imkânı yok, çekmecenin yanına, hatta yatak odasına gidemezdi.

Ama bir çeşit dalgınlık, hatta kendinden geçmeye benzer bir hâl yavaş yavaş onu pençesine almaya başladı. Dakikalarca kendini, hatta daha doğrusu ana işi unutarak, ayrıntılarla uğraşmaya başladı. Bu arada mutfağa bir göz atıp, sıranın üstünde yansına kadar su dolu bir kova görünce ellerini ve baltayı yıkamayı akıl etti. Elleri kan içinde ve yapış yapıştı. Baltanın ağzını suya daldırdı. Pencere kenarında, kırık bir tabakta duran bir sabun parçasını aldı ve kovanın içinde ellerini yıkamaya başladı. Ellerini yıkayınca, baltayı da çıkardı. Demir bölümünü temizledi. Sonra uzun uzun, üç dakika kadar sapın kanlanmış yerlerini yıkadı. Hatta kanı temizlemek için sabun bile kullandı. Sonra, hemen oracıkta mutfağa gerilmiş bir ip üzerinde kurumak için asılmış olan bezle hepsini kuruladı. Bu işi bitirince baltayı pencerenin yanında uzun uzun, dikkatle gözden geçirdi. Hiçbir leke kalmamıştı. Sadece sapı hâlâ nemli duruyordu. Baltayı dikkatle paltosunun altındaki ilmiğe taktı. Sonra da loş mutfaktaki ışığın elverdiği ölçüde paltosunu, pantolonlarını, kunduralarını gözden geçirdi. Dışardan, ilk bakışta bir şeyler görünmüyordu. Yalnız kunduralarda lekeler vardı. Bir bez ıslatarak kunduralarını temizledi. Bununla birlikte, iyi kontrol etmediğini, kendinin fark etmediği, göze çarpacak bazı şeylerin kalmış olabileceğini biliyordu. Kararsızlık içinde odanın orta yerinde durdu. Kafasında, kapkara, acı verici bir düşünce doğmaktaydı. Çıldırmak üzere olduğunu, şu anda ne muhakeme etmek, ne de kendini korumak gücünde olmadığını, belki de yaptığı şeylerin, hiç de yapılmaması gereken şeyler olduğunu aklından geçiriyordu. “Aman Tanrım! Kaçmalı, kaçmalı” diye mırıldandı ve antreye doğru atıldı. Ama burada onu, şimdiye kadar hiç bilmediği müthiş bir korku bekliyordu.

Raskolnikov durmuş, bakıyor, gözlerine inanamıyordu: kapı, dış kapı, merdiven sahanlığına açılan, az önce çıngırağını çalarak içeri girdiği kapı açık, hatta bir karış aralıktı. Demek bütün bu işler olup biterken sürgüsüz ve kilitlenmemiş bir hâldeydi, Kocakarı belki de bir ihtiyat tedbiri olarak, arkasından kapıyı kapamamıştı. Aman Tanrım! Peki ama sonra Lizavetta’yı görmemiş miydi? Peki, nasıl olup da, nasıl olup da bu kadının bir yerlerden içeri girdiğini düşünememişti. Duvar yarılıp bu kadın içeri girmemişti ya!

Hemen kapıya atıldı ve sürgüledi.

– Yok, yok, olmaz!.. Bu da değil... Gitmek gerek, gitmek!..

Sürgüyü çekti, kapıyı açtı ve merdivenleri dinlemeye başladı. Uzun uzun dinledi. Uzaklarda bir yerde, aşağıda, herhâlde ana kapının altında, iki kişi, cıyak cıyak bağırarak tartışıyor ve küfrediyordu. Raskolnikov "Kim bunlar?" diye mırıldandı ve sabırla bekledi. Sonunda, bıçakla kesilmiş gibi bütün gürültü birdenbire kesildi. Tartışanlar dağılmış olacaktı. Tam dışarı çıkacağı sırada, bir kat aşağıda, merdivene bakan kapılardan biri açıldı... Birisi bir şarkı tutturarak aşağı inmeye başladı. Raskolnikov içinden; "Nasıl da hiç durmadan gürültü ediyorlar!" dedi. Tekrar kapısını kapayarak bekledi. Sonunda, yine her şey sustu. Ortalıkta ne in vardı, ne de cin... Tam ayağını merdivene atmıştı ki yine birtakım ayak sesleri duyuldu.

Bu ayak sesleri çok uzaktan, ta alt kattan geliyordu. Ama o, bu ayak seslerinin herhâlde buraya, dördüncü kata, kocakarıya gelmekte olduğundan, nedense o zamanlar daha ilk adımda kuşkulanmaya başladığını, sonraları çok iyi ve çok açık olarak hatırladı. Bu tahmin de nereden çıkmıştı? Yoksa bu "ayak seslerinde bir özellik, bir anlam mı vardı? Bunlar ağır, birbirine denk, yavaş yavaş ilerleyen adımlardı. İşte adam birinci katı geçti... İşte daha yükseldi... Ayak sesleri gittikçe daha iyi işitiliyordu... Merdivenleri çıkanın ağır nefes alışları duyuldu. İşte üçüncü kata tırmanmaya başladı. Buraya geliyor!.. Delikanlı, tıpkı rüyalarda olduğu gibi, taş kesildiğini sandı. Hani rüyalarda bizi yakından kovaladıkları ve öldürmek istedikleri zaman nasıl olduğumuz yere mıhlanır, kollarımızı bile kımıldatamazsak, şimdi o da öyle olmuştu.

Sonunda misafir, dördüncü kata çıkmaya başlayınca, delikanlı ancak o zaman, canlandı. Hızla ve çevik bir hareketle gerisin geriye, koridordan içeri dönerek arkasından kapıyı kapadı. Sonra sürgüyü tutarak, yavaşça, gürültü etmeden, yuvasına sürdü. Burada, kendisine içgüdüsü yardım etmişti. Bütün bunları bitirince, soluk bile almadan kapının arkasına gizlendi. Davetsiz misafir de artık kapıya gelmişti. Şimdi onlar, az önce, aralarında kapı olduğu hâlde, kocakarıyla kendisi ne durumda durmuşlarsa, bu adamla da karşı karşıya öyle durmuşlardı. Delikanlı kulak kesildi.

Misafir güçlükle birkaç sefer soluk aldı. Raskolnikov eliyle baltasını sıkarak: "Herhâlde şişman, iri yarı bir adam olsa gerek!" diye düşündü. Gerçekten de bütün bunlar âdeta bir rüyaya benziyordu. Misafir çıngırağı tutarak hızla çaldı.

Çıngırağın madenî sesi çınlar çınlamaz, delikanlıya, birdenbire sanki arkasında biri kımıldıyormuş gibi geldi. Hatta birkaç saniye, ciddi ciddi

dinledi. Yabancı adam bir daha çaldı, çalmaya devam etti ve birden sabırsızlanarak kapının koluna asılmaya başladı Raskolnikov yuvasında zıplamakta olan sürgüye büyük bir dehşetle bakıyor ve neredeyse sürgü fırlayacak diye büyük bir korkuyla bekliyordu. Gelen adam kapıyı öylesine şiddetle sarsıyordu ki, gerçekten de bu ihtimal mümkün gibi görünüyordu. Delikanlının aklından, eliyle sürgüyü tutmak düşüncesi geçti. Ama öteki bunu sezinleyebilirdi. Başı, yine dönmeye başlar gibi oldu. "Neredeyse düşeceğim!" diye düşündü. Ama bereket versin, yabancı adam konuşmaya başladı da Raskolnikov hemen kendini topladı.

Gelen adam, fıçıdan çıkar gibi bir sesle:

– Ne yapıyor bunlar, diye gürledi. Zıbardılar mı, nedir? Yoksa biri gelip kendilerini boğazladı mı? Hey, Alyona Ivanovna, koca cadı!.. Dilber Lizavetta Ivanovna!.. Kapıyı açın!.. Hay Tanrı belasını versin, kış uykusuna mı yattılar nedir?

Çok öfkelenen adam, tekrar tekrar, belki on sefer üst üste, olanca gücü ile çıngırağı çekti. Herhâlde sözü geçer ve evdekilerle senli benli biri idi.

Tam da bu sırada, merdivenlere pek de uzak olmayan bir yerden acele birtakım ayak sesleri duyuldu. Biri daha geliyordu. Raskolnikov, önce bunun pek de farkında olmamıştı.

Kapıya yeni gelen adam, hâlâ çıngırağı çekmekte olan birinci ziyaretçiye dönerek çınlayan, neşeli bir sesle:

– Acaba kimse yok mu?

Raskolnikov içinden: "Sesine bakılırsa çok genç biri olmalı!" diye düşündü.

Koh:

– Şeytan bilir, diye karşılık verdi. Az kalsın kilidi sökecektim. Ya siz beni nereden tanıyorsunuz?

– Amma da yaptınız ha!.. Önceki gün Cambrinus'da bilardoda sizi üst üste üç sefer yenmemiş miydim?

– Ha, evet!

– Demek yoklar ha? Tuhaf şey!.. Budalaca, daha doğrusu korkunç bir şey! Şu kocakarı nereye gidebilir? Onunla küçük bir işim vardı.

– Benim de bir işim vardı... Genci:

– Eh, şimdi artık dönmekten başka yapacak bir şey kalmıyor, diye bağırdı. Vay canına!.. Oysa ben para almayı düşünüyordum.

– Tabii, geri dönmekten başka yapılacak bir şey kalmıyor. Peki, öyleyse ne diye söz verdi? Saatini de kendisi belirtmişti, cadı. Sonra bana burası

sapa da geliyor. Hangi cehenneme gidebileceğine de aklım ermiyor? Cadı, yıllarca yerinden kımıldamaz, oturduğu yerde küflenir kalır, ayakları ağrılıdır. Derken birdenbire kalkar, gezmeye gider.

– Acaba kapıcıya bir sorsak mı?

– Neyi soracağız?

– Nereye gittiğini, ne zaman döneceğini!.. Bir sefer daha çıngırağı çekerek:

– Hımm... Şeytan... Sormak... O bir yere gitmez ki! Hay kör şeytan... Geri dönmekten başka çare yok! Genç ziyaretçi:

– Durun, durun, diye bağırdı. Baksanıza: sarsıldığı zaman kapı nasıl aralanıyor, görüyor musunuz?

– Peki bundan ne çıkar?

– Demek ki kapı kilitli değil, sürmeli. Yani, daha doğrusu çengelli... İşitiyor musunuz, çengel nasıl tıkırdıyor?

– Peki sonra?

– Nasıl da anlamıyorsunuz canım? Demek onlardan biri evde... İkisi de sokağa gitmiş olsaydı, o zaman kapıyı içeriden çengellemezlerdi de, dışardan kilitlerlerdi. Oysa işitmiyor musunuz, çengel nasıl tıkırdıyor? Bir kapıyı arkadan sürgülemek içinse evde olmak gerek, anlıyor musunuz? Şu hâlde, evdeler ama kapıyı açmıyorlar demektir.

Şaşıran Koh:

– Vay canına!.. Sahi yahu, öyleyse ne diye kapıyı açmıyorlar, diye bağırdı ve durmamacasına kapıyı tartaklamaya başladı.

Genci tekrar bağırdı:

– Durun!.. Tartaklamayın!.. İşin içinde iş var... Siz kapıyı çaldınız, tartakladınız ama açan olmadı.. Demek ikisi de baygındırlar, ya da...

– Ya da?

– Bakın ne yapalım? Gidip kapıcıyı çağıralım, kapıcı onları uyandırsın!..

– Mesele!..

İkisi de aşağı inmeye koyuldular.

– Durun!.. Siz burada kalın, ben kapıcıyı alır gelirim!..

– Ne diye kalayım?

– E, ne olur ne olmaz!

– Doğru...

Genç seslisi ateşli ateşli:

– Zaten ben sorgu yargıçlığında çalışıyorum, burada herhâlde, işin içinde iş var, diye söylendi ve koşarak merdivenlerden inmeye başladı.

Koh yalnız kaldı. Yavaşça, bir sefer daha çıngırağı çekti. Çıngırak bir kez daha çınladı. Sonra, kapının kilitli olmayıp sadece sürgülü olduğuna inanç getirmek için, kâh kendine çekerek, kâh ileri iterek, âdeta düşüne düşüne, yoklaya yoklaya kapının kolunu yavaşça kımıldatmaya başladı. Sonra, soluyarak eğildi ve anahtar deliğinden içeriye bakmaya koyuldu. Ama içeriden kilidin içine anahtar sokulmuş olduğu için bir şey göremedi.

Raskolnikov, baltasını sımsıkı tutarak ayakta duruyordu. Âdeta kendinden geçmiş bir hâldeydi. İçeri girdikleri zaman onlarla dövüşmeye bile hazırlanıyordu. Kapıyı çalıp birbirleriyle konuştukları sırada, kapının arkasından onlara bağırarak, bu işe bir son vermeyi birçok kez aklından geçirmişti. Henüz kapı açılmadan, bazen içinde, onlara küfretmek, onları kızdırmak isteğinin uyandığı da olmuştu. Kafasından: “Artık şu iş çabuk bitse!” düşüncesi geçti.

– Hay Tanrı belasını versin! Zaman geçiyor, dakikalar birbirini kovalıyor, kimsecikler gelmiyordu. Koh, kımıldanmaya başladı. Sonra, sabırsızlık içinde:

– Hay Tanrı belasını versin, diye bağırdı.

Nöbetini bırakıp, ayaklarını merdivenlere vura vura, hızlı hızlı inmeye başladı. Artık ayak sesleri işitilmez oldu.

Raskolnikov:

– Aman Tanrım, ne yapayım, diye söylendi.

Sürgüyü çekti. Kapıyı araladı. Ortalıkta tıs yoktu. Sonra, hiç düşünmeden dışarı çıktı. Kapıyı da arkasından elden geldiği kadar hafifçe kapadı ve merdivenlerden inmeye başladı.

Üç merdiven inmişti ki, alt katta şiddetli bir gürültü koptu... Nereye saklanmalıydı?

Saklanacak hiçbir yer yoktu. Tekrar gerisin geriye, kocakarının dairesine kaçmak istedi.

– Ah iblis, şeytan!.. Tutun şunu!..

Birisi haykırarak, dairelerin birinden fırlamış; koşarak değil, âdeta merdivenlerden yuvarlanarak ava avaz bağırmaya başlamıştı:

– Mitka! Mitka! Mitka! Mitka! Mitka! Seni şeytanlar alsın!

Bu haykırış bir çığlıkla sona erdi. Son sesler, artık avludan gelmiş, sonra her şey susmuştu. Ama tam bu sırada, yüksek sesle, çabuk çabuk konuşan birkaç kişi gürültüyle merdivenlerden çıkmaya başladı. Bunlar üç veya dört

kişiydi. Raskolnikov genç adamın sesini tanıdı, içinden: “Onlar” diye düşündü.

Tam bir umutsuzluk içinde dosdoğru üzerlerine yürüdü: “Ne olursa olsun, diye düşündü! Eğer beni durdururlarsa mahvolduğum gündür. Bırakırlarsa, yine mahvolduğum gündür, çünkü yüzümü hatırlayacaklardır.”

Artık birbirlerine yaklaşıyorlardı. Aralarında ancak bir merdiven kalmıştı. Derken bir kurtuluş umudu!.. Kendisinden birkaç basamak aşağıda, sağ tarafta, boş ve kapısı ardına kadar açık bir daire gördü. Hani şu boyacıların çalıştığı ikinci kattaki daire... Şimdi, daireyi sanki bilerek bırakıp gitmişlerdi. Döşemeler yeni boyanmıştı. Odanın orta yerinde bir tenekeyle bir boya çanağı, bir de fırça duruyordu. Delikanlı bir anda açık kapıdan içeri süzüldü, bir duvara yaslandı. Tam da zamanıydı, gelenler artık tam sahanlıkta duruyorlardı. Sonra yukarı saptılar ve yanından geçerek, yüksek sesle konuşa konuşa, dördüncü kata çıktılar. Raskolnikov biraz bekledi. Sonra ayaklarının ucuna basarak çıktı, merdivenlerden koşarak indi.

Merdivenlerde kimsecikler yoktu. Ana kapıda da kimseye rastlamadı. Hızla kapıyı geçti. Sokağa çıkar çıkmaz sola saptı.

Onların şu anda kocakarının dairesinde olduklarını; az önce kapalı duran kapının şimdi açık olduğunu görünce büyük bir şaşkınlığa düştüklerini; artık kadınların ölüsüne baktıklarını; bir dakika geçmeden de, katilin az önce burada bulunduğunu ve yanlarından geçerek bir yerlere gizlenmeyi ve savuşmayı başardığını düşünüp tahmin edeceklerini, çok iyi ama çok iyi biliyordu... Hatta kendileri yukarı çıkarken, katilin boş dairede gizlendiğini bile tahmin etmeleri ihtimali olduğunu çok iyi biliyordu. Oysa ilk dönemece daha yüz adımlık bir mesafe olduğu hâlde, ne olursa olsun, adımlarını hızlandırmaya cesaret edemiyordu. “Acaba bir kapıya sığınsam ya da bir evin merdivenlerine saklansam ne olur?” diye düşünüyor, içinden de: “Hayır, başımı derde sokarım sonra!” cevabını veriyordu. “Baltayı bir yere atsam mı? Bir arabaya falan binsem mi?” sorusuna da, yine “Hayır, başımı derde sokarım!” sözleriyle karşılık veriyordu.

Sonunda, yarı ölü bir hâlde sokağa saptı. Artık yarı yarıya kurtulmuştu. Bunu anlıyordu, burada daha az şüphe edilirdi. Üstelik buradan gelip geçenler de çoktu. Kendisi ara yerde bir kum tanesi gibi kayboluyordu. Ama yaşadığı heyecan onu öylesine güçten düşürmüştü ki, zorla adım atıyordu. Yüzünden, damla damla ter akıyordu. Boynu sırsıklam olmuştu. Kanala vardığı zaman biri ona: “Amma da kafayı çekmiş!” diye laf attı.

Şu anda kendini çok kötü hissediyordu. Yol uzadıkça hâli de kötüleşiyordu. Ama yine de kanala çıkınca ortalığın tenha oluşundan ve fark edilmesi ihtimalinden nasıl korktuğunu, gerisin geriye sokağa dönmek istediğini hatırladı. Adım atmaya gücü olmadığı hâlde, bir kavis çizdi ve büsbütün başka bir yoldan evine geldi.

Kendi evinin kapısından geçerken de aklı başında değildi. Çünkü ancak merdivenlerden çıkarken baltayı hatırladı. Oysa önemli bir mesele karşısındaydı: Baltayı, elden geldiği kadar çaktırmadan yerine koymalıydı. Baltayı eski yerine koymayıp hiç olmazsa sonradan, rastgele bir yabancı avluya atmanın daha uygun olacağını artık düşünecek hâlde değildi.

Ama her şeyi başarıyla atlattı. Kapıcı kulübesi kapalıydı ama kilitli değildi. Demek kapıcı, kuvvetli bir ihtimalle evdeydi. Ama Raskolnikov herhangi bir şeyi düşünebilmek yeteneğini öylesine yitirmişti ki, doğruca kapıcı kulübesine gitti ve kapıyı açtı. Eğer bu sırada kapıcı ona: “Ne istiyorsun?” diye sorsaydı belki de, baltayı uzatıp verecekti. Ama kapıcı yine odasında değildi. Raskolnikov da bu sayede, baltayı yine eski yerine, sıranın altına koymak, eskisi gibi iki kütük arasına yerleştirmek fırsatını buldu. Sonra da, ta kendi odasına çıkıncaya kadar hiç kimseye, canlı hiçbir varlığa rastlamadı. Ev sahibi kadının kapısı kapalıydı. Odasına girince, olduğu gibi, kendisini divana attı. Uyumuyordu ama kendinden geçmiş bir hâldeydi. O sırada biri odasına girmiş olsaydı, hemen yerinden fırlayacak ve haykıracaktı. Kafasında birtakım düşünce kırıntıları, düşünce parçaları kaynaşıp duruyordu. Ama o, bütün çabasına rağmen hiçbirini yakalayamıyor, hiçbiri üzerinde duramıyordu.

İKİNCİ BÖLÜM

I

Delikanlı bu hâlde epeyi yattı. Bir ara hafif dalıyor, sonra tekrar korkuyla uyanıyordu. Gecenin bir hayli ilerlediğini tahmin etmekte de zorlanmıyordu. Kalkıp oturmayı bir türlü düşünmüyordu. Sonunda ortalığın aydınlanmaya başladığını, sabah olduğunu fark etti. Fakat hâlâ kendine gelememiş, yarı baygın bir hâlde divanın üzerinde yatıyordu. Dışarıdaki acı ve korkunç çığlıklar ta odasına kadar geliyordu. Aslında bu çığlıklarla uyanmıştı ya. “Sarhoşlar meyhaneden çıkıp naralar attığına göre sabah yaklaşmış demek!” diye içinden geçirdi. Birden sanki biri onu divandan çekip koparmış gibi fırladı: “Nasıl! Saat, ikiyi mi geçiyor?” diye tekrarlayarak kanepeye oturdu. Bu sırada her şeyi, bütün olup bitenleri hatırladı. Bir saniyede her şeyi hatırladı...

İlk anlarda çıldıracağını sandı. Çok kötü üşüyordu. Ama bu üşüme bir hayli zaman önce, daha uykudayken başlayan sıtmadandı. Şimdi öylesine bir titreme başlamıştı ki, nerdeyse bütün dişleri kırılacak, kemikleri birbirine geçecekti. Kapıyı açıp ortalığı dinlemeye başladı. Evin içinde herkes derin bir uykudaydı. Şaşkın şaşkın, odanın içindeki eşyayı gözden geçiriyor, nasıl olup da dün gece içeri girince kapıyı sürgülemediğini, yalnız elbisesini değil, şapkasını bile çıkarmadan nasıl yattığını bir türlü anlayamıyordu. Şapkası başından yuvarlanmış, yerde, yastığa yakın duruyordu. “Ben uyurken biri içeri girseydi acaba ne düşünürdü? Herhâlde sarhoşluğuma verirdi? Ama...” düşüncesi aklından geçti. Pencereciğine koştu. Ortalık oldukça aydınlanmıştı. Hemen üstünü başını, tepeden tırnağa kadar elbisesini gözden geçirdi. Acaba bir leke falan kalmış mıydı? Ama böyle üstünkörü bir kontrol olmazdı, soğuktan titreye titreye soyunmaya ve bütün çamaşırlarını gözden geçirmeye başladı. Her şeyi, en küçük ipliğine varıncaya kadar evirip çevirdi. Kendisine güvenemedi, bu işi üç sefer tekrarladı. Hiçbir şey, görünürde hiçbir leke yoktu. Yalnız pantolonlarının paçalarında, lime lime ayrıldıkları yerlerde, kurumuş birkaç kan lekesi vardı. Büyük sustalı çakısını alarak paçalarının bu sarkan yerlerini kesti. Galiba artık bir şeycik kalmamıştı. Birden, para çantasıyla kocakarının çekmecesinden çıkardığı şeylerin hâlâ ceplerinde durduğunu hatırladı. Şu ana kadar bunları ceplerinden çıkarıp saklamayı bile akıl edememişti. Hatta şimdi bile, çamaşırlarını gözden geçirirken bile hatırlamamıştı. “Bu nasıl şey?” diye düşündü. Hemen ceplerindekileri çıkarmaya, masanın üstüne

koymaya başladı. Her şeyi çıkardıktan, hatta ceplerinde hiçbir şey kalmadığına iyice inanmak için, içlerini dışlarına çevirdikten sonra, hepsini bir küme hâlinde topladı ve odanın bir köşesine götürdü. Orada, tam köşenin dibinde, duvardan ayrılan kâğıt kaplamalar bir noktada yırtılmıştı. Raskolnikov, bütün çaldıklarını hemen deliğin içine, kâğıt kaplamaların arkasına tıkmaya başladı. Hepsi girmişti. Biraz doğrularak daha fazla kamburlaşan kâğıt kaplamaları boş gözlerle seyrederken, sevinçle: "Hepsi gözden kayboldu, para çantası da!" diye düşündü. Derken birdenbire dehşetle irkilerek, umutsuzluk içinde: "Aman Tanrım, diye mırıldandı. Ben ne yapıyorum? Saklamak bu mu? Böyle mi saklarlar?"

Gerçekten de Raskolnikov eşyayı hiç hesaba katmamıştı. O yalnız para düşünmüştü. Bundan ötürü de, önceden yer falan hazırlamamıştı. "E, şimdi bu işin sevinilecek yanı neresi, diye düşündü. Saklamak böyle mi olur? Sahi be bende de akıl diye hiçbir şey kalmamış!"

Divana çöküp kaldığında bitkin bir hâldeydi. Hemen korkunç bir titreme nöbetiyle sarsılmaya başladı. Robotu andıran bir hareketle, yanı başında, bir sandalye üstünde duran kışlık, kalın ama delik deşik olmuş eski öğrenci paltosunu alıp sırtına çekti. Uyku ve nöbetle kendinden geçti.

Aradan beş dakika geçmeden yine yerinden fırladı, korkunç bir öfkeyle elbiselerine saldırdı. "Henüz hiçbir şey yapmadan nasıl oluyor da yine uyuyabiliyorum? Evet, evet, tahmin ettiğim gibi koltuğumun altındaki ilmiği hâlâ çıkarmamışım!.. Bu kadar önemli bir şeyi unutmuşum!.. Hem de ne ipucu!" ilmiği kopardı, hemen parça parça yırtarak yastığın altındaki çamaşırların arasına tıkıştırmaya başladı. Odanın ortasında durarak, yerde, etrafta bir şey unutup unutmadığını anlamak için, insanı rahatsız edecek kadar gergin bir dikkatle ortalığı gözden geçiriyor, boyuna: "Yırtık bez parçaları asla şüphe uyandırmaz." diye tekrarlayıp duruyordu. "Ben de öyle sanıyorum, ben öyle sanıyorum!"

Başta belleği olmak üzere, elindeki her şeyini; hatta en basit düşünme yeteneğini bile kaybolmaya başladığına dair beynine yerleşen inanç ona korkunç bir acı veriyordu. "Ne o, yoksa daha şimdiden başlıyor mu? Yoksa bu vicdan azabı mı? Evet, evet tahmin ettiğim gibi..." Gerçekten de, pantolonundan kestiği paça parçaları, odaya ilk girecek olanın gözüne çarpacak biçimde odanın ortasında, yerlerde sürünüyordu. Yine, âdeta kendinden geçmiş bir hâlde: "Bana ne oluyor böyle?" diye haykırdı.

Bu sırada aklına tuhaf bir düşünce geldi: Belki de elbiseleri baştan başa kan içindeydi. Belki de elbiselerinde bir sürü kan lekesi vardı da kendisi

görmüyor, fark etmiyordu. Çünkü anlayışı zayıflamış, dağılmış... Aklı durmuştu. Birdenbire, para çantasının üzerinde kan bulunduğunu hatırladı. “Vay, demek cebim de kana bulanmış olacak. Çünkü o zaman çantayı ıslak ıslak cebime koymuştum!” Hemen cebini tersine çevirdi. Gerçekten de astarda kan izleri ve lekeler vardı. Sevinçle ve göğüs dolusu içini çekerek, muzaffer bir eda ile aklından şunları geçirdi: “Mademki bunları kendim düşündüm, demek aklımı büsbütün yitirmemişim... Demek düşünme gücüm, hafızam henüz yerinde... Halsizliğim sadece sıtmadan geliyor! Bir dakikalık bir sayıklama!” Pantolonunun sol cebindeki astarı kopardı. Bu sırada bir güneş ışını sol kundurasını aydınlatmıştı. Kundurasının burnundan pırtlayan çorabında kan lekeleri görür gibi oldu. Kundurasını fırlatıp attı. “Gerçekten de kan lekeleri var. Çorabın burnu tamamıyla kan içinde” diye söylendi. Herhâlde o zaman dikkatsiz davranıp kan birikintisine basmış olacaktı. “Şimdi bunları ben ne yapayım? Bu çorabı, bu paça yırtıklarını, bu cep astarını nereye sokayım?”

Çorabı, paça yırtıklarını, cep astarını eline almış, odanın orta yerinde şaşkın şaşkın duruyordu. Biraz volta attıktan sonra divana tekrar oturdu ve kendi kendine konuşmaya başladı. “Sobaya mı atsam? Ama her yerden önce sobayı aramaya kalkarlar... Yaksam mı? Ama neyle yakacağım? Kibritim bile yok! Hayır, en iyisi sokağa çıkıp hepsini bir yere atmalı. Evet atmak daha iyi!.. Hem de şimdi... Şu anda... Hiç zaman kaybetmeden!..” Ama gidip atacak yerde, başı yine yastığa düştü. Yine o dayanılmaz titremeler onu dondurdu. Yine paltosunu üzerine çekti. Daha uzun bir süre, saatlerce, hemen hemen aralıksız olarak hep bu düşünce zihnini oyaladı. “Yabancı gözlerden gizlemek için hemen şimdi, zaman geçirmeden, bir yere gidip hepsini atmalı... Şimdi... Şimdi...” Birkaç sefer yatağından fırlayıp kalkmak istedi ama kalkamadı. Kapının şiddetle vurulması, onu iyice uyandırdı. Nastasya, kapıyı yumruklayarak bağırıyordu:

– Açsana yahu! Ölü müsün, diri misin? Boyuna uyur!.. Gece gündüz köpek gibi habire uyur! Köpekten farkı yok!.. Açsana be!.. Saat onu geçiyor.

Bir erkek sesi:

– Belki de evde yoktur, dedi

Raskolnikov: “Vay... Kapıcının sesi... Ne istiyor acaba?” diye düşündü. Fırlayarak, divana oturdu. Yüreği, ağrıyacak kadar hızlı hızlı çarpıyordu. Nastasya, kapıcıya karşı durarak:

– Ya kapıyı kim çengelledi? Şuna bak, artık kapıları da içeriden kapamaya başladı. Yoksa kaçırılacağından mı korkuyor? Aç bakalım dangalak, uyan!..

Raskolnikov: “Ne istiyorlar? Kapıcının ne işi var burada? Her şey apaçık... Karşı mı koymalı, yoksa kapıyı mı açmalı? En iyisi açmak... Yandık!” diye düşündü. Hafifçe doğruldu, öne doğru eğilerek çengeli kaldırdı.

Odası öylesine küçüktü ki, yatağından kalkmadan çengeli kaldırabilirdi.

Gerçekten de kapıcı ile Nastasya, karşısında duruyorlardı.

Nastasya onu tuhaf bir bakışla süzdü. Raskolnikov, küstahça, umutsuz umutsuz kapıcıya baktı. Kapıcı hiçbir şey söylemeden ona ikiye katlanmış ve balmumu ile mühürlenmiş kül rengi bir kâğıt uzattı.

Kâğıdı verirken:

– Daireden bir çağrı kâğıdı, dedi.

– Hangi daireden?

– Yani polis çağırıyor, karakola... Hangi daire olduğu belli...

– Polisten çağırıyorlar! Niçin çağırıyorlarmış?

– Ben ne bileyim!.. Mademki çağırıyorlar, git işte!..

Kapıcı dikkatle delikanlıya baktı. Etrafını gözden geçirdi ve çıkmak için döndü. Nastasya delikanlıdan gözlerini ayırmaksızın:

– Galiba sen iyice hastalandın, dedi. Dünden beri ateşin var.

Kapıcı da bir an başını çevirip baktı.

Delikanlı hiç cevap vermiyor, elinde, açılmamış olarak çağrı kâğıdını tutuyordu. Delikanlıya acıyan ve kalkmak üzere ayaklarını divandan sarkıttığını gören Nastasya:

– Ne kalkıyorsun canım, diye söylendi. Mademki hastasın, gitmeyiver! Kıyamet kopacak değil a... Elinde ne var öyle?

Delikanlı eline baktı. Sağ elinde kesilmiş paça parçaları, çorap ve cep astarı parçası vardı. Elindekilerle uyumuştu. Sonraları bu olayı düşünürken, nöbetleri arasında yarı uyandığı zaman bütün bunları elinde sımsıkı tuttuğunu ve bunlarla yeniden uykuya daldığını hatırladı.

Nastasya devam etti:

– Paçavraları sımsıkı yakalamış, âdeta bir hazineymiş gibi bunlarla uyuyor... dedi ve kendine özgü sinirli gülüşüyle katıla katıla gülmeye başladı. Raskolnikov, bir anda hepsini paltosunun altına gizledi ve dikkatle kızın gözlerinin içine bakmaya başladı. Gerçi şu anda hiç de doğru dürüst

düşünmeyecek hâlde olmamakla birlikte, yakalamaya geldikleri bir adama karşı böyle davranacaklarını ne de olsa hissediyordu. “Ama... Ya polis?”

– Çay içer miydin? İster misin? Getireyim... Biraz kalmıştı da...

Delikanlı ayağa kalkarak mırıldandı:

– Hayır... Ben gideceğim... Hemen şimdi gideceğim...

– Haydi git ama merdivenlerden inebilecek misin?

– İnerim.

– Sen bilirsin!..

Nastasya kapıcının arkasından çıktı. Raskolnikov hemen, çorabıyla pantolon paçalarını gözden geçirmek üzere ışığa koştu. “Gerçi birtakım lekeler var ama pek de belli değil... Çamurdan, sürtünmeden rengini kaybetmiş... Önceden bilmeyenler hiçbir şeyin farkına varamazlar. Nastasya da, Tanrı’ya şükür, uzaktan hiçbir şeyin farkında olmadı.” Bunun üzerine korkudan titreyerek çağrı kâğıdını açıp okumaya başladı. Uzun uzun okudu ve en sonunda anlayabildi. Bu, bugün saat dokuz buçukta karakola giderek, komiseri görmesi için karakoldan gönderilen bayağı bir çağrı kâğıdıydı.

Acı bir şaşkınlık içinde: “Peki, ne zaman olmuş?” diye düşündü. “Benim, polisle hiçbir ilişiğim yok!.. Hem niçin özellikle bugün? Ne olacaksa çabuk olsun!.” Neredeyse diz çöküp duaya başlayacaktı. Ama kendisi de buna güldü. Fakat duaya değil, kendisine gülüyordu. Acele giyinmeye koyuldu. “Mahvolursam olayım, ne yapalım!” diye düşündü. “Ne önemi var? Çorabı giyelim! Toz toprak içinde büsbütün aşınır, lekeler de kaybolur!” Ama giymesiyle, korku ve tiksinti ile çıkarması bir oldu. Çıkardıktan sonra da, başka çorabı olmadığını düşününce, alıp tekrar giydi, tekrar güldü. “Bütün bunlar şarta bağlı, bütün bunlar önemsiz şeyler... Sadece bir formalite!” diye, şöylece aklının kenarından geçirdi. Öte yandan, tir tir titreyerek: “Ama giydim yine!.. Eninde sonunda giydim işte!” diye söylendi. Gülüşü, birden yerini umutsuzluğa bıraktı. “Hayır, gücüm yetmeyecek...” diye düşündü. Bacakları titriyordu. Kendi kendine: “Korkudan olacak!” diye mırıldandı. Başı dönüyor, ateşten ağrıyordu... Merdivenlere doğru yürürken, kendi kendine söylenmekte devam etti: “Bu bir dalaveredir. Beni kandırıp faka bastırmak istiyorlar... Sonra da ağzımdan her şeyi alıverecekler... Sayıklar bir hâlde bulunuşum kötü... Budalaca birtakım yalanlar uydururum da...”

Merdivenlerde, her şeyi olduğu gibi kâğıt kaplamaların arasında bıraktığını hatırladı: “Belki de, bile bile, bensiz arama yapmak için buna başvuruyorlar,” diye düşündü ve durakladı. Ama birden kendisini öylesine

bir umutsuzluğa, deyim yerinde ise öylesine bir mahvolma kuruntusuna kaptırdı ki: “Adam sen de, ne olacaksa çabuk olsun!” der gibilerden elini sallayarak yoluna devam etti.

Hava korkunç derecede sıcak ve boğucuydu. Toprak, bir damla suya hasretti. Yine toz, tuğla ve kireç yığınlarıyla, yine meyhane ve dükkânlardan yayılan pis kokularla, yine adım başında sarhoşlarla, Finlandiyalı seyyar satıcılarla, yan gelip yatmış arabacılarla karşılaştı. Parlak güneş ışınları gözlerini öyle şiddetle kamaştırdı ki, gözleri ağrımaya, başı büsbütün dönmeye başladı. Bu, parlak gün ışığına çıkan her ateşi yüksek insanın duyacağı tabii bir şeydi.

Dünkü caddenin dönemecine gelince, üzüntülü bir telaşla caddeye ve o eve bir göz attı. Sonra başını çevirdi. Karakola yaklaşırken: “Eğer bana bir şey sorarlarsa, belki da saklamaktan vazgeçip söylerim!” diye düşündü.

Polis karakolu, oturduğu yerden bir çeyrek verst uzaktaydı. Yeni bir apartmanın dördüncü katındaki yeni bir daireye taşınalı çok olmamıştı. Raskolnikov, polis karakolunun eski binasına, bir tarihte ama çok eskiden şöyle bir uğramıştı. Kapıdan girince sağda, elinde defterle bir Rus köylüsünün inmekte olduğu bir merdiven gözüne ilişti: “Galiba kapıcı; demek polis karakolu da burada olacak!” diye düşündü. Gelişigüzel yukarı çıkmaya başladı. Kimseden bir şey sormak istemiyordu:

Dördüncü kata ayak basarken: “Girip diz çökeceğim ve her şeyi anlatacağım!” diye aklından geçirdi.

Karakol izbe bir yerdi. Dik ve dar merdivenleri pis sularla ıslanmıştı. İnsanın bu merdivenleri çıkarken morali zaten bozuluyordu. Dört kattaki bütün dairelerin bütün mutfakları bu merdivene açılıyor ve hemen hemen bütün gün böylece duruyordu. Bundan ötürü de burada boğucu bir sıcak vardı. Koltuklarında defterler olduğu hâlde odacılar, kuryeler, kadınlı erkekli iş güç sahipleri, merdivenlerden inip çıkıyorlardı. Polis karakolunun kapısı da ardına kadar açıktı. Raskolnikov içeri girip holde durdu. Birtakım Rus köylüleri durmuş, bekliyorlardı. Burada da korkunç bir sıcak vardı. Bundan başka, kokmuş bezir yağı üzerine yapılan bir boyayla yeni boyanmış ve kokuları henüz çıkmamış olan odalardan da, öğürtü veren bir koku burunlara çarpmaktaydı. Raskolnikov, biraz bekledikten sonra, biraz daha ilerleyip bundan sonraki odaya girmeyi uygun buldu. Odaların hepsi de basık tavanlı ve küçüktü, içini kemiren bir sabırsızlık onu hep biraz daha ileri sürüklüyordu. Kimse onun farkında değildi. İkinci odada, kendisinden

biraz iyice giyinmiş bazı yazıcılar oturmuş, yazı yazıyorlardı. Bunların hepsi de tuhaf birtakım insanlardı. Raskolnikov, içlerinden birine başvurdu.

- Ne istiyorsun?

Raskolnikov elindeki çağrı kâğıdını gösterdi. Yazıcı çağrı kâğıdına bakarak:

– Siz öğrenci misiniz, diye sordu.

– Evet, eski öğrenci.

Yazıcı onu tepeden tırnağa kadar süzdü. Ama bu bakışlarda herhangi bir merak ve ilgi yoktu. Bu, saçları darmadağınık, bakışlarında değişmez bir düşünce okunan bir adamdı. Raskolnikov: "Bu adamdan hiçbir şey öğrenmeye imkân yok," diye düşündü. "Çünkü dünya umurunda değil!"

Yazıcı:

– Şuraya, sekretere bir başvurun, dedi ve parmağıyla en son odayı gösterdi.

Raskolnikov odaya girdi. Burası da dar ve tıklım tıklım doluydu. Yalnız buradakilerin kılığı kıyafeti ötekilerden daha düzgünceydi. Ziyaretçiler arasında iki de kadın vardı. Biri, fakirce giyinmişti, yaşlıydı. Sekreterin karşısında bir sandalyeye oturmuş, onun yardımı ile bir yazıyı yazmakla uğraşıyordu. Öteki çok şişman, kıpkırmızı ve lekeli yüzlü, gösterişli bir kadındı. Nedense çok süslü ve gösterişli giyinmişti. Göğsünde çay tabağı büyüklüğünde bir broş vardı. Masadan biraz uzakta durmuş, bir şey bekliyordu. Raskolnikov, çağrı kâğıdını sekretere uzattı. Sekreter kâğıda şöyle bir göz attıktan sonra: "Bekleyiniz!" dedi ve yaşlı kadınla ilgilenmeye devam etti.

Delikanlı genişçe bir nefes aldı: "Herhâlde o iş için olmasa gerek." diye düşündü. Yavaş yavaş cesaretini toplamaya başladı. Olanca gücü ile kendine cesaret vermeye, aklını başına toplamaya çalışıyordu.

"Herhangi bir budalaca davranış, küçücük bir hata kendimi ele vermeme yetebilir" diye düşündü. Sonra da: "Hım... Buranın havasız olması ne kötü!.." diye ekledi. Çok sıcak... Başım daha çok dönüyor... Aklım da karışıyor..."

Bütün vücudunda korkunç bir rahatsızlık hissediyor, kendini tutamamaktan korkuyordu.

Bir şeyle ilgilenerek büsbütün başka şeyler düşünmeye çalışıyor ama bunu bir türlü yapamıyordu. Zaten sekreter de onu fazlasıyla ilgilendiriyordu. Sekreterin yüzünden bir şeyler anlamak, bir şeyler çıkarmak istiyordu. Bu yirmi iki yaşlarında çok genç bir delikanlıydı. Ama

esmer ve hareketli yüzüyle daha yaşlı görünüyordu. Modaya uygun, çok şık giyinmişti. Güzel taranmış briyantinli saçları, ince bir çizgiyle ikiye ayrılmıştı. Fırçayla yıkanmış beyaz parmaklarında birçok yüzük, halka, yeleğinde altın kordon vardı. Orada bulunmakta olan bir yabancıyla iki üç kelime Fransızca bile konuşmuş, hem de bunu çok iyi becermişti

Sekreter, yanı başında bir sandalye olduğu hâlde, âdeta kendiliğinden oturmaya cesaret edemiyormuş gibi boyuna ayakta durmakta olan pek süslü püslü giyinmiş, kırmızı yüzlü kadına yavaşça:

– Luiza Ivanovna otursanıza, dedi. Kadın:

– Teşekkür ederim, karşılığını verdi. Ve yavaşça kendini sandalyeye bıraktı. Bir ipek hışırtısı duyuldu. Açık mavi, beyaz dantel işlemeli etekliği, tıpkı balon gibi, sandalyenin yanlarına döküldü, hemen hemen odanın yarısını kapladı. Ama kadın, odanın yarısını kapladığından ve ortalığı bir lavanta kokusuna boğduğundan ürkmüş olacak ki, ürkek ama aynı zamanda yılışık gülümseyişinde açık bir endişe seziliyordu.

Yaşlı kadın, sonunda işini bitirip kalkmaya davrandı. Bu sırada birdenbire, gürültüyle ve kabadayıca bir yürüyüşle, her adım atışında omuzlarını oynatan bir subay içeri girdi. Kokartlı şapkasını bir sandalyeye atarak bir koltuğa gömüldü. Süslü püslü kadın onu görür görmez yerinden fırladı ve özel bir saygıyla onun önünde eğilmeye başladı. Ama subay ona aldırış bile etmedi. Kadın da artık onun yanında oturmak cesaretini gösteremedi. Bu subay, komiser yardımcısıydı. Küstahlıktan başka hiçbir özelliği olmayan pek ince çizgili yüzünün iki yanında yatay olarak sarkan kocaman kırmızı bıyıkları vardı. Yan yan, biraz da öfkeyle Raskolnikov’a baktı. Delikanlının kılık kıyafeti pek kötüydü. Ama bu perişan haline rağmen edası, hiç de kılığına uymuyordu. Raskolnikov, bir tedbirsizlik ederek dik bakışlarla uzun uzun subayı süzdü. Öyle ki, subay bu bakıştan rahatsız oldu. Herhâlde böyle bir baldırı çıplağın, kendi yıldırım saçan bakışlarından yılmadığını görmekle şaşırmış olacak ki:

– Sen ne istiyorsun, diye bağırdı. Raskolnikov:

– Çağırmışlar... Çağrı kâğıdı göndermişler, diye gelişigüzel bir cevap verdi.

Sekreter, kâğıtlardan başını kaldırarak cevap vermekte acele etti:

– Efendim, kendisinden para tahsili için getirilen bir öğrenci.

Sekreter, Raskolnikov’a bir defter uzatarak parmağıyla bir yer gösterdi:

– İşte, okuyunuz!..

Raskolnikov: “Para mı? Ne parası? Yani... Demek ki herhâlde o mesele olmayacak!” diye düşündü ve sevincinden titredi. Birden anlatılmaz bir sevinçle ferahlamış, bütün yük omuzlarından gitmişti.

Ortada belli bir sebep yokken gittikçe öfkesi kabaran teğmen:

– Efendimiz, saat kaçta gelmeniz gerektiği yazılı, diye bağırdı. Size dokuzda gelmeniz için yazmışlar, oysa şimdi saat on biri geçiyor.

Birden kendisinin de beklemediği bir öfkeye kapılan, hatta bundan biraz da zevk duyan Raskolnikov, yüksek sesle ve karşısındakini hiçe sayan bir eda ile bağırdı:

– Bana ancak bir çeyrek önce getirdiler. Böyle hasta, ateşli ateşli geldiğime şükredin!

– Rica ederim bağırmayın!

– Ben bağırmıyorum, tersine ağır, temkinli konuşuyorum. Asıl siz bana bağırıyorsunuz! Ben bir üniversite öğrencisiyim, kendime böyle bağırılmasına izin vermem!

Komiser yardımcısı öylesine öfkelenmişti ki, bir an söyleyecek söz bile bulamadı. Sadece ağzından köpükler saçıldı. Yerinden fırlayarak:

– Lütfen susunuz, diye çıkıştı. Bir makam huzurunda bulunuyorsunuz!.. Kabalığı bırakın! Raskolnikov:

– Siz de bir makam huzurundasınız, diye bağırdı, üstelik de bağırıp çağırmakla, sigara içmekle hepimizi hiçe sayıyorsunuz!

Delikanlı bunları söyleyince sonsuz bir zevk duydu.

Sekreter gülümseyerek onlara bakıyordu. Ateşli teğmen, görünüşe göre şaşırıp kalmıştı. En sonunda doğallığını kaybetmiş bir sesle haykırdı:

– O senin görevin değil!.. Siz lütfen, sizden istenilen şeye cevap veriniz!.. Aleksandr Grigoryeviç, göstersenize... Sizden şikâyet ediyorlar. Borcunuzu ödemiyorsunuz! Bir de üstelik kalkmış kafa tutuyorsunuz!

Ama artık Raskolnikov bu sözleri dinlemiyordu. Bir an önce bilmeceyi çözmek isteğiyle yanıp tutuşarak, kâğıda sarıldı. Bir defa, bir defa daha okudu ama bir şey anlamadı. Sekretere dönüp:

– Nedir bu?

– Borç senedi. Sizden tutarını istiyorlar... Ödemeniz gereken para... Ya masraflarıyla, faiziyle birlikte, borcu ödemeniz, ya da ne zaman ödeyebileceğinizi yazılı olarak bildirmeniz gerek. Sonra, borcunuzu ödeyinceye kadar başkentten asla ayrılmayacağınızı, mallarınızı satmayacağınızı, kaçırmayacağınızı da garanti etmeniz gerek! Alacaklıya

gelince, malınızı satmakta, hakkınızda da kanun gereklerini yerine getirmekte serbesttir.

– İyi ama... Benim kimseye borcum yok ki...

– Orası bizi ilgilendirmez... Dairemize, süresi geçmiş ve yasalara uygun olarak protesto edilmiş yüz on beş rublelik bir borç senedi getirdiler. Senedi, dokuz ay önce, Zarnitsın'ın dul karısı Madam Zarnitsına'ya vermişsiniz. Kadın da bunu, saray müşaviri Çebarov'a ciro etmiş... İşte biz de sizi, bu mesele ile ilgili ifadenizi almak üzere buraya çağırdık.

– Ama bu kadın benim ev sahibim!..

– Ev sahibiniz olması neyi değiştirir?

Sekreter ona, acımanın verdiği hoş görür bir gülümseyişle, biraz da hayatın sert yüzü ile ilk defa karşılaşan bir acemiyi seyretmenin muzaffer edasıyla, "E delikanlım, şimdi nasılsın bakalım?" der gibi bakıyordu. Ama şimdi borç senedi, ödeme emri falan filan Raskolnikov'un umurunda mıydı? Şimdi, kendi payına bu iş üzülmeye, hatta küçücük bir ilgiye değer miydi? Ayakta duruyor, okuyor, dinliyor, cevaplar veriyor, hatta sorular bile soruyordu. Ama bütün bunları, bir makine bilinçsizliğiyle yapıyordu. Bu dakikada onun bütün varlığını dolduran biricik duygu, kendini korumanın verdiği sevinç duygusu, onu korkutan tehlikeden kurtuluş duygusuydu. Bu duygu, ön görüşlerden, çözümlemelerden, gelecekle ilgili tahminlerden, kuşkulardan, sorulardan uzak bir duygu idi. Bu, tam anlamıyla hayvanca sevinçle dolu bir andı.

Ama işte tam bu anda, polis karakolunda, gök gürültüsünü ve şimşek çakışını andıran bir kıyamet koptu. Uğradığı saygısızlıktan hâlâ heyecanı yatışmamış olan ve öfkesinden tir tir titreyen komiser yardımcısı, herhâlde kırılan gururunu onarmak düşüncesiyle olsa gerek, daha odaya ayak bastığı dakikadan beri aptal bir gülümseyişle kendisine bakmakta olan zavallı süslü kadına büyük bir şiddetle saldırdı. Kulakları çınlatan bir sesle:

– Ah seni gidi şırfıntı, ah, diye bağırdı -yaşlı kadın odadan çıkmıştı... Geçen gece senin evinde yine neler oldu? Ha? Yine sokak ortasında edepsizlik ve rezalet! Yine kavga ve dövüş! Anlaşılan kodes burnunda tütüyor!.. Hem sana söyledimdi, on birinci defa elimden kurtulamayacağını. Sana belki on defa söyledimdi. Sen yine bildiğini okumakta devam ettin!..

Olaya delikanlı bile şaşırmıştı. Öyle ki, bu anda kâğıtlar bile elinden kayarak yere düştü. Yaşlı kokonaya dikkatle baktı. Fakat durumun içyüzünü de kavramakta gecikmedi. Hatta hoşuna gitmeye başladı. Söylenen her şeyi

zevkle dinliyor, kahkahalarla gülmemek için kendini zor tutuyordu. Anlaşılan Raskolnikov'un sinirleri epeyi bozulmuştu.

Sekreter ilgiyle:

– İlya Petroviç, diye söze başlamak istediyse de, bunu daha elverişli bir zamana bırakarak, sustu. Çünkü öfkelenen teğmeni, hiçbir şekilde durdurmanın mümkün olmadığını tecrübesiyle biliyordu.

Süslü kadına gelince, önceleri şimşeklerin parlayıp çakışından, yıldırımların yağışından fena hâlde korkmuştu. Ama tuhaf değil mi, küfürler çoğalıp ağırlaştıkça, kadının yüzü sevimlileşiyor, korkunç subaya tatlı tatlı gülümsemeye başlıyordu. Yerinde kıpır kıpır kıpırdıyor, söz sırasının kendisine geleceği anı sabırsızlıkla bekleyerek hiç durmadan reveranslar yapıyordu. Sonunda söz sırası ona da geldi. Serbest bir Rusça ile ama yırtık bir çuvaldan nohut taneleri dökülür gibi, açık bir Alman şivesiyle konuşmaya başladı:

– Hayır yüzbaşım, evimde ne dövüş ne de kavga oldu. Sonra, hiçbir kepazelik de olmadı. O, sarhoş geldi... Ben size hepsini anlatacağım, yüzbaşım... Bu işte benim hiçbir suçum yok!.. Benim evim soylu bir evdir, yüzbaşım... Herkese soylu davranılır yüzbaşım... Ben, hiç, hiçbir zaman, bir kepazelik çıkarılmasını istemem. Bu adam zaten zil zurna sarhoş bir hâlde gelmişti. Üstelik üç şişe daha getirtti. Sonra da bacaklarını kaldırıp ayaklarıyla piyano çalmaya başladı. Böyle soylu bir eve hiç de yakışmayan bir davranış. Sonra piyanomu tamamen kırdı... Hiç de, hiç de uygun olmayan bir davranış... Ben de kendisini uyardım. O da eline bir şişe alarak, önüne geleni, gerisinden dürtüklemeye başladı. Hemen kapıcıyı çağırdım. Kapıcı geldi. O da Karl'a saldırarak gözünü şişirdi. Henriette'in de gözünü şişirdi. Benim de suratıma beş tokat attı. Soylu bir evde bu gibi davranışlar yakışık alır mı, yüzbaşım? Ben de bağırmaya başladım. O da, evin kanala bakan penceresini açarak, bir domuz yavrusu gibi sesler çıkararak bağırmaya başladı. Ne ayıp! Hiç pencereden sokağa bir domuz yavrusu gibi bağırılır mı? Tuh, tuh, tuh!.. Karl da onun frakının eteğini yakalayıp içeri çekti. Ne yalan söyleyeyim yüzbaşım, bu çekişme sırasında adamın eteğini kopardı. Bunun üzerine herif, on beş ruble tazminat vermeniz gerekir, diye bağırıp çağırdı. Ben de, yüzbaşım, ona beş ruble verdim. Ve işte bu bayağı misafir, yüzbaşım, evimde her türlü kepazeliği yaptı. Sonra da, ben bütün gazeteleri tanıyorum, size karşı kocaman bir yergi yazarım, dedi.

– Demek kendisi bir yazarmış, öyle mi?

– Evet yüzbaşım. Hem de ne bayağı bir misafirmiş, yüzbaşım, böyle soylu bir evde...

– E, e, e, yeter artık!.. Ben sana kaç sefer söyledim, tekrarladım.

Sekreter, yine manalı manalı:

– İlya Petroviç, diye seslendi.

Komiser yardımcısı hızla dönüp baktı. Sekreter, başıyla hafifçe bir işaret yaptı. Komser yardımcısı sözünü sürdürerek:

– ... İşte böyle çok Sayın Laviza Ivanovna, son sözüm şudur: Senin şu soylu evinde bir sefer daha kepazelik çıkacak olursa, nazikçe deyimiyle, seni kendi elimle okşarım. Duydun mu? Demek bir edip, bir yazar, "soylu bir evde" frakının kuyruğu için beş ruble kabul ediyor. İşte, yazarların ne olduklarını gör bakalım!

Komiser yardımcısı bu sözleri söylerken, aşağılayıcı bir bakışla Raskolnikov'a baktı. Önceki gün bir meyhanede yine buna benzer bir şey olmuştu. Herifin biri yemek yemiş, parasını vermek istememiş: "Bunun için bir yergi yazacağım!" diye bir de korkutmaya kalkışmış! Geçen hafta yine böyle biri, bir gemide yüksek memurlardan birinin çok saygıdeğer ailesine, karısıyla kızına, ağza alınmayacak sözler söylemişti. Birini de daha geçen gün bir pastacı dükkânından ite kaka kapı dışarı etmişlerdi. İşte bu yazarlar, edebiyatçılar, öğrenciler, deve tellalları böyle adamlardır... Haydi bas bakalım sen de!.. Kendim gelip seni kontrol edeceğim!.. Bak karışmam! Anladın mı?

Luiza Ivanovna, aceleci bir nezaketle sağa sola reveranslar yağdırarak geri geri, kapıya kadar gitti. Ama kapıda, genç ve sevimli yüzlü, olağanüstü güzel, kumral favorili gösterişli bir subaya kıçıyla çarptı. Bu, polis komiseri Nikodim Fomiç'ti. Luiza Ivanovna, yerlere kadar eğilerek bir reverans daha yaptıktan sonra, küçük, sık adımlarla, seke seke karakoldan çıkıp gitti. Nikodim Fomiç nazik bir sesle ve dostça gülümseyerek, İlya Petroviç'e:

– Yine mi gök gürlemesi, yine mi yıldırımlar, şimşekler, fırtınalar, kasırgalar, dedi. Yine seni sinirlendirmişler, yine öfkelenmişsin.. Ta merdivenlerden işittim!..

Komiser yardımcısı, adım atışlarıyla omuz hareketlerini güzel bir biçimde birbirine uydurarak, her adım atışında omuzlarını oynatarak, elinde birtakım kâğıtlar olduğu hâlde bir masadan başka bir masaya geçerken, soylu bir kayıtsızlıkla:

– Ah efendim -hatta "efendim" değil de "efem" diye söylendi!.. Buyurun, işte bakın! Mesela, şu bay yazar, yani öğrenci, daha doğrusu eski

öğrenci, borcunu ödemiyor... Birtakım senetler vermiş... Oturduğu evi de boşaltmıyor... Hakkında tümen tümen şikâyet var... Bu haline bakmadan, yanında sigara içiyorum diye bana kafa tutuyor. Oysa kendisi adi bir harekette bulunuyor, şunun kılığına bakın, ne muhteşem bir manzara değil mi?

– Yoksulluk ayıp değil azizim, ne yaparsın? Ama belli işte, barut gibisin, en küçük bir aşağılamaya katlanamıyorsun! Herhâlde bu kişi sizi kızdırmış olacak. Siz de dayanamadınız. -Nikodim Fomiç, nezaketle Raskolnikov'a dönerek- Siz onun kusuruna bakmayın, pırlanta gibi bir adamdır. Ama işte barut gibidir, barut!.. Parlamasıyla sönmesi bir olur, öfkesi geçince, ortada altın bir yürekten başka bir şey kalmaz!.. Zaten ona alayda da "barut teğmen" derlerdi.

İlya Petroviç gururunun okşanmış olmasından çok sevinçli ama hâlâ somurtkan bir yüzle:

– Hem de nasıl bir alaydı, diye söylendi. Raskolnikov'un içinde, oradakilerin hepsine çok hoşa gidecek birkaç söz söylemek isteği uyandı. Ansızın Nikodim Fomiç'e dönerek, tamamıyla serbest bir tavır ile:

– Ama insaf edin yüzbaşım, kendinizi benim yerime koyun!.. Kendilerine karşı bir saygısızlıkta bulunduysam, hemen özür dilemeye hazırım. Ben yoksul, hasta, yoksulluğun pençesinde ezilmiş -evet, o tastamam "ezilmiş" deyimini kullanmıştı- bir üniversite öğrencisiyim. Eskiden okuyordum, bıraktım. Çünkü geçinecek param yok. Ama yakında para alacağım. X... ilinde annemle bir kız kardeşim var. Bana para gönderecekler... Ben de... Borcumu ödeyeceğim... Ev sahibim iyi bir kadındır. Yalnız özel derslerimi kaybettiğim ve dördüncü aydır kirasını ödemediğim için, bana öylesine kızdı ki, artık öğle yemeklerini bile vermez oldu. Doğrusunu isterseniz bu borç senedini hiç anlamıyorum. Şimdi benden borç senedini ödememi istiyor. Ama siz söyleyin, ben ona ne vereyim?

Sekreter:

– Orasına biz karışmayız, diyecek oldu. Raskolnikov, sekretere değil, Nikodim Fomiç'e dönerek, hatta ısrarla kâğıtlarıyla uğraşıyormuş gibi bir eda takınmasına ve delikanlıyı küçümseyerek hiç önem vermemesine rağmen, bütün gücüyle sözlerini İlya Petroviç'e de yöneltmeye çalışarak sözüne devam etti:

– İzin verin, izin verin, ben tamamen sizin düşüncenizdeyim. Ama izin verin ben de anlatayım... Hemen hemen üç yıldan beri, taşradan

geldiğimden beri onun evinde oturuyorum. Daha ilk gününden... Evet, daha ilk gününden... Hem ne diye söylemeyecekmişim, daha ilk gününden beri kızıyla evleneceğime söz verdim. Hani şöyle sözle, serbest bir vaatte bulundum... Genç bir kızdı... Söz aramızda, gerçi âşık filan olmamıştım ama kız hoşuma gidiyordu. Gençlik işte... Yani demek istiyorum ki, o zaman ev sahibim bana geniş bir kredi açmıştı. Ben de öyle bir yaşayış sürüyordum ki... O zamanlar çok uçarı idim ben...

İlya Petroviç kabaca ve muzaffer bir eda ile:

– Sizden böyle gizli şeyler sormadık, zaten dinlemeye de zamanınız yok, diye sözünü kesecek oldu. Ama Raskolnikov büyük bir coşkunlukla onu durdurdu. Ama o, konuşmakta büyük bir güçlük çekmesine rağmen sözüne devam etti:

– Ama izin verin, izin verin de size işin nasıl olduğunu anlatayım! Gerçi bunları anlatmak gerekmez... Size hak veriyorum. Neyse, bu kızcağız bir yıl önce tifodan öldü. Bense, yine eskisi gibi, kiracı olarak kaldım. Ev sahibim, şimdiki dairesine taşınır taşınmaz, yanıma gelip dostça bir tavırla, bana tamamen güveni olmakla birlikte, borcumun tutarı olan şu yüz on beş rublelik senedi imzalamaya razı olup olmayacağımı sordu. Sonra da yine istediğim kadar kredi açmakta devam edeceğini, ben kendiliğimden parayı ödemedikçe hiç ama hiçbir zaman -bunu tıpkısı tıpkısına böyle söylemişti- bu senetten yararlanmaya kalkışmayacağını ekledi... Ama şimdi, ben özel derslerimi kaybedip bir lokma ekmeğe muhtaç hale gelince, o da alacağını istemeye kalktı. Şimdi buna ne diyeyim?

İlya Petroviç, küstahça bir eda ile Raskolnikov’un sözünü keserek:

– Bütün bu duygusal ayrıntılar bizi zerre kadar ilgilendirmez, dedi. Şimdi siz cevap verip yükümlülük altına girmek zorundasınız!.. Sizin âşık olmanızdan ve bütün bu acıklı hikâyelerinizden bize ne?

Masanın başına geçip yazı yazmaya koyulan Nikodim Fomiç:

– Ama sen de hiç acımıyorsun, diye mırıldandı.

Bu durumdan âdeta utanç duymuştu. Sekreter, Raskolnikov’a:

– Yazsanıza, dedi.

Delikanlı, özentili bir kabalıkla:

– Ne yazayım, diye sordu.

– Ben size söylerim.

Raskolnikov macerasını anlattıktan sonra, sekreterin daha senli benli davrandığını ve kendisini küçümsemediğini sandı. Ama tuhaf değil mi, birden her kim olursa olsun, kimsenin ne düşündüğünü umursamaz bir hâl

alıvermişti. Hem de bu değişiklik, âdeta, bir anda, bir dakikada oluvermişti. Biraz düşünmek zahmetine katlansaydı, bir dakika önce nasıl olup da onlarla böyle konuşabildiğine, hatta nasıl olup da kendi duygularını anlatıp, başlarını ağrıtmaya kalkıştığına elbette şaşardı. Hem bu duygular da nereden çıkmıştı? Şimdi ise tam tersine, oda birdenbire polislerle değil de, en aziz, en içten dostlarıyla dolsaydı, galiba onlara söyleyecek bir tek insanca söz bulamayacaktı; yüreği birdenbire öylesine boşalıvermişti. Yalnızlığın ve dünyadan elini eteğini çekmenin acılarla yüklü ve bitmez tükenmez karanlık duyguları birden bilinçli olarak ruhunu etkilemişti. Onun ruhunu altüst eden şey, ne İlya Petroviç'in karşısında adice içini boşaltması, ne de teğmenin bayağılığı ve kabına sığmayan haliydi. Oh, şu anda, kendi adiliği, teğmenler, Alman kadınları, borç senetleri, polis karakolları falan filan, zerre kadar umurunda değildi. Şu dakikada onu diri diri yakılmaya mahkûm etseler bile yerinden kımıldamayacaktı. Hatta bu idam hükmünü dikkatle dinleyeceği bile şüpheliydi. Asla tanımadığı, hiç beklemediği, daha önce hiç başına gelmeyen yepyeni bir halle karşılaşıyordu. Az önce yaptığı gibi, gönlündeki sırları dökmek için değil de, her ne için olursa olsun, polis karakolundaki bu insanlara -hatta bunlar polis memuru değil de öz kardeşleri bile olsalar- bundan böyle asla, hiçbir şey için başvurmaması gerektiğini anlamaktan çok, sinirlerinin bütün duyu yeteneğiyle açıkça hissediyordu. Bu dakikaya kadar hiçbir zaman böylesine korkunç bir duyguya kapılmamıştı. Ona asıl acı veren şey, bunun bir anlayış, bir kavram olmaktan çok, bir duygu, hem de düpedüz bir duygu, hayatında şimdiye kadar tanıdığı en acılı bir duygu oluşuydu.

Sekreter ona, bu gibi hâllerde yazılması âdet olan belli formülü yazdırmaya başladı. Yani, şimdi ödeyemem. Falan tarihte ödemeye söz veriyorum. Şehirden ayrılmayacağım, malımı satmayacağım, kimseye de bağışlamayacağım gibi...

Sekreter, merakla Raskolnikov'a bakarak:

– Yahu siz yazamıyorsunuz, dedi. Kalem elinizden düşüyor. Yoksa hasta mısınız?

– Evet... Başım dönüyor... Devam ediniz!

– Hepsi bu kadar, imzalayınız.

Sekreter kâğıdı aldı ve başkalarıyla ilgilenmeye başladı. Raskolnikov kalemi verdi. Ama kalkıp gidecek yerde dirseklerini masaya dayadı, başını avuçları arasına aldı. Âdeta tepesine bir çivi çakılıyordu. Birden aklına hemen kalkıp Nikodim Fomiç'in yanına gitmek, dün akşam olup bitenleri

en küçük ayrıntısına kadar anlatmak, sonra da onu yanına alarak, odasına götürüp köşedeki deliğin içinde bulunan eşyayı göstermek gibi tuhaf bir düşünce geldi. Bu istek öylesine güçlü idi ki, bunu yapmak için hemen yerinden kalktı. Ama “hiç olmazsa bir dakikacık düşünsem nasıl olur?” diye aklından geçirdi. Az sonra “hayır, düşünmeden bunu yapmak ve yükü sırtımdan atmak daha iyi!” dedi. Ama birden donakaldı. Nikodim Fomiç, ateşli ateşli İlya Petroviç’e bir şeyler söylüyordu. Şu sözler kulağına kadar geldi:

– Hayır, böyle şey olmaz, ikisini de bırakacaklardır. Bir defa, her şey bunun tersini söylüyor. Düşünün bir kere, bu işi onlar yapmış olsalardı, gidip kapıcıyı çağırırlar mıydı? Kendilerini ele vermek için mi yani? Yoksa kurnazlık etmiş olmak için mi? Hayır, bu kadarı da fazla kurnazlık olur. Üstelik öğrenci Pestriyakov’u, tam içeri girerken, kapının ağzında, her iki kapıcı ile satıcı kadın görmüş. Pestriyakov üç arkadaşıyla gidiyormuş, kapının ağzında arkadaşlarından ayrılmış; daha arkadaşlarının yanında, kapıcılardan daireyi sormuş. Böyle bir niyetle gelen bir insan, kalkar da kapıcılardan daireyi sorar mı? Koh’a gelince, kocakarıya gitmeden önce, aşağıda, yarım saat kadar savatçıda oturmuş ve tam sekize çeyrek kala, savatçıdan çıkıp yukarı kocakarıya gitmiş... Şimdi artık siz karar verin!..

– Ama izin verin, sözlerindeki bu çelişki nereden çıkıyor. Kendileri itiraf ediyorlar ya, kapıyı çaldıkları zaman kilitliymiş... Üç dakika sonra kapıcıyla geldikleri zaman kapıyı açık bulmuşlar.

– İşin can alacak noktası burası ya. Katil herhâlde içerideymiş, kapıyı da sürgülemiş... Eğer Koh, kapıcıyı aramak budalalığını göstermeseydi, katili herhâlde orada enseleyeceklerdi. Katil tam bu sırada merdivenlerden inmek, şu ya da bu biçimde onlara görünmeden sıvışmak fırsatını bulmuş olsa gerek. Koh, yemin billâh ederek: “Eğer ben orada kalsaydım, üzerime atılıp beni de baltayla öldürürdü” diyor. Hatta adamcağız bu kurtuluş şerefine, Rus kilisesinde dua ettirmeyi bile adamış... Hah, kah...

– Ya katili gören olmamış mı? Oturduğu yerden konuşulanları dinlemekte olan sekreter lafa karışarak:

– Nereden görecekler, dedi... Ev değil, Nuh’un Gemisi...

Nikodim Fomiç ateşli ateşli:

– Mesele apaçık, mesele apaçık, diye tekrarladı, İlya Petroviç ise:

– Hayır, diye direndi; mesele hiç de açık değil.

Raskolnikov şapkasını kaldırdı ve kapıya doğru yürüdü. Ama kapıya varamadı.

Ayıldığı zaman bir sandalyede oturmakta olduğunu gördü. Sağında biri onu tutuyor, solunda da, elinde sarı suyla dolu bir bardak olduğu hâlde bir başkası ayakta duruyordu. Nikodim Fomiç, önünde duruyor, dikkatle kendisini süzüyordu. Raskolnikov sandalyeden kalktı.

Nikodim Fomiç, oldukça sert bir sesle sordu:

– Ne o, yoksa hasta mısınız?

Yerine oturarak yine kâğıtlarıyla uğraşmaya başlayan sekreter:

– Senedi imzalarken kalemi zorla tutuyordu, dedi. İlya Petroviç de kâğıtlarını yerleştirirken, oturduğu yerden bağırdı:

– Çoktan beri mi hastasınız? O da, tabii, delikanlı baygınken yanına koşmuş ama ayılır ayılmaz ondan uzaklaşmıştı. Raskolnikov:

– Dünden beri, diye mırıldandı.

– Dün evden çıktınız mı?

– Çıktım.

– Hasta hasta?

– Evet, hasta hasta.

– Hangi saatte?

– Akşamın sekizine doğru...

– Nereye gittiğinizi sorabilir miyim?

– Sokağa.

– Kısa ve açık...

Raskolnikov, çakmak çakmak yanan siyah gözlerini İlya Petroviç'in gözlerine dikmiş bir hâlde, yüzü kireç gibi, sert ve kesik kesik cevap veriyordu:

Nikodim Fomiç:

– Çocuk zorla ayakta duruyor, sen kalkmışsın... diyecek oldu.

İlya Petroviç tuhaf bir tonla:

– Aldırma efendim, diye cevap verdi.

Nikodim Fomiç bir şeyler daha ekleyecek oldu ama gözleri kendisine dikkatle bakmakta olan sekreterin gözleriyle karşılaşınca vazgeçti. Birden hepsi susmuştu. Ortalıkta tuhaf bir hava esmişti. İlya Petroviç:

– Pekâlâ, sizi alıkoymuyoruz, sözleriyle konuşmaya son verdi.

Raskolnikov çıktı. Dışarı çıkar çıkmaz da içeride ateşli bir konuşmanın başladığını fark etti. Nikodim Fomiç'in sorgu dolu sesi, bütün öteki sesleri bastırıyordu... Delikanlı sokakta büsbütün kendine geldi.

Hızlı hızlı evine giderken, içinden: "Bir arama yapacaklar, hemen şimdi bir arama yapacaklar!" diye söylendi "Haydutlar! Şüphelendiler!"

Az önceki korku, yine tepeden tırnağa kadar bütün benliğini sarmıştı.

"Ya arama yapılmışsa? Ya onları şimdi odamda bulursam?"

Ama işte odası... Ne in var ne cin!.. Kimsecikler uğramamış... Hatta Nastasya bile hiçbir şeye el sürmemiş. Fakat aman Tanrım!.. Az önce bütün bu şeyleri nasıl olup da bu delikte bırakmıştı?

Hemen köşeye atıldı. Kolunu kâğıt kaplamaların arkasına sokarak, oradaki şeyleri çıkarmaya ve ceplerine doldurmaya başladı. Hepsi topu topu sekiz parçaydı, içlerinde külçe -doğrusu pek de iyice bakmamıştı- ya da buna benzer şeyler bulunan iki küçük kutu... Sonra, dört küçük maroken mahfaza... Bir de, gazete kâğıdına sarılmış bir saat kordonu... Bundan başka, yine gazeteye sarılmış bir başka şey, galiba bir de madalya vardı.

Hepsini, belli olmamalarına dikkat ederek, paltosunun ayrı ayrı ceplerine ve pantolonunun sağlam kalan sağ cebine yerleştirdi. Para çantasını da aldı. Sonra odasından çıktı, bu sefer kapıyı ardına kadar açık bıraktı.

Hızlı hızlı ve sert adımlarla yürüyordu. Gerçi bütün vücudunda bir kırıklık vardı. Ama aklı yerindeydi. Peşine düşeceklerinden korkuyordu. Belki yarım saat, belki de çeyrek saat sonra, bir kovuşturma emri çıkmasından korkuyordu. Demek ki ne pahasına olursa olsun, bütün kanıtları, zaman kaybetmeden yok etmek gerekiyordu. Biraz olsun gücü yettiği, biraz olsun kafasının işlediği sürece bu işin üstesinden gelmesi gerekti.

Nereye gitmeliydi?

Kararını çoktan vermişti: "Hepsini kanala atar, suç delillerini yok ederim, ortada da mesele kalmaz!"

Daha geceden bu kararı vermişti. Humma ateşiyle sayıkladığı anlarda bunu hatırına getirdikçe: "Aman çabuk, çabuk gidip hepsini atayım!.." diye birkaç sefer kalkıp gitmeye davranmıştı. Ama şimdi atmanın çok zor olduğunu anladı.

Yarım saatten, belki de daha uzun bir süreden beri Katerina kanalı boyunca başıboş dolaşıyor, her önüne çıkan ve kanala inen merdiveni birkaç sefer gözden geçiriyordu. Ama hayır, düşündüklerini yerine getirmeyi aklından bile geçiremezdi. Ya merdivenlere, çamaşır yıkayan çamaşırcılarla dolu birtakım sallar bağlanmış, ya da kayıklar yanaşmıştı Sonra gelip geçenler de hiç eksik değildi. Bundan başka, dört bir yandaki rıhtımlardan, her yandan görülüp fark edilebilirdi de. Öyle ya, bir adamın mahsus merdivenlerden inmesi, durup suya bir şeyler atması kuşku uyandırmaz mı

idi? Ya kılıflar batmayıp da suyun üstünde yüzmeye başlarsa ne olurdu? Böyle olması da pek doğaldı. Elbette herkes görürdü. Zaten yolda rastladığı kimseler, sanki başka işleri yokmuş gibi kendisine bakıyor, onunla ilgileniyorlardı. Kendi kendine: “Acaba bunun sebebi nedir?” diye düşündü. “Yoksa bana mı öyle geliyor?” Sonunda “Acaba Neva nehrine götürüp atsam daha iyi olmaz mı?” düşüncesi aklından geçti. Orası hem daha tenha, hem de daha az dikkati çeken bir yerdi. Sonra orası, herhâlde daha elverişliydi. En önemlisi de buralardan uzaktı. Raskolnikov nasıl olup da böyle kederli ve korkmuş bir yüzle, bu tehlikeli yerlerde yarım saatten beri serserice dolaşabildiğine ve bunu daha önce düşünemediğine şaştı. Uykuda, sayıklama nöbeti sırasında verdiği saçma bir karar yüzünden yarım saatini boş harcamıştı. Çok dalgın ve unutkan olmuştu. Bunu kendisi de biliyordu. Ne olursa olsun acele etmesi gerekti.

... caddesinden Neva nehrinin yolunu tuttu Ama yolda giderken aklına başka bir şey geldi: “Ne diye Neva’ya gidecekmişim? Niçin suya atacakmışım? Mesela çok uzaklara, hiç olmazsa adalara gidip, tenha bir yerde, ormanda bir ağacın altına gömmek, sonra da ağaca bir işaret koymak daha iyi olmaz mıydı?” Gerçi şu anda akıllıca ve doğru bir yargıda bulunacak hâlde olmadığını hissetmekle birlikte bu düşünce ona hiç de aykırı görünmedi.

Ama adalara varması da kısmet olmadı, iş başka türlü sonuçlandı. V... caddesinden bir meydana çıkarken, sol tarafta, boydan boya duvarla çevrilmiş bir avlu kapısı gördü. Avlu kapısından içeri girer girmez, hemen sağda, dört katlı bir binaya ait sıvasız, penceresiz, yüksek bir duvarın, avlunun derinliğine doğru uzanmakta olduğunu gördü. Solda, bu yüksek duvara paralel olarak, yine kapıdan başlamak üzere, avlunun yirmi adım derinliğine kadar uzanan, sonra sola kıvrılan bir tahta havale vardı. Burası, tahta havaleyle çevrilmiş, içinde öteberi duran boş bir yerdi. Daha ileride, avlunun dibinde, tahta havalenin ardından, isten kararmış, alçak, taş bir kulübenin köşesi görünmekteydi. Herhâlde burası, bir atölyenin bölümü olsa gerekti. Gerçekten de burası bir araba veya bir çilingir atölyesi, ya da bu cinsten bir başka atölye olacaktı. Kapıdan başlayarak yerler kömür tozuyla simsiyahtı. Raskolnikov’un kafasından: “Hepsini buraya atıp savuşsam!” düşüncesi geçti. Avluda kimseyi göremeyince, kapıdan girdi ve hemen kapıya yakın bir yerde, tahta havaleye dayalı bir su oluğu gördü - fabrika ve atölye olarak kullanılan binalarda bu gibi oluklara sık sık rastlanır... Oluğun tam üzerinde tebeşirle tahta havaleye, bu gibi yerlere her

zaman yazılması âdet olan, şu bilgelik yazılmıştı: “Burada durmak yasaktır!” Onun gelip burada durduğundan kimse şüphelenemezdi. Bu bakımdan da burası iyiydi. “Hepsini bir köşeye atar, savuşurum!” diye düşündü.

Bir kez daha çevresini gözden geçirip tam elini cebine soktuğu bir sırada, aralarında ancak bir arşınlık mesafe bulunan kapı ile oluk arasında sokak duvarına bitişik bir hâlde, aşağı yukarı bir buçuk pud ağırlığında, yontulmamış, kocaman bir taş gördü. Bu duvarın ötesinde cadde ve yaya kaldırımı vardı. Oradan, hiç eksik olmayan gelip geçenlerin ayak sesleri duyulmaktaydı. Ama içeri girmedikçe, kimse onu burada göremezdi. Her an birinin içeri girmesi ihtimali olduğu için, acele etmesi gerekiyordu.

Taşın üstüne eğildi, iki eliyle sıkıca tepesinden kavradı. Bütün gücünü toplayarak yere devirdi. Taşın altında pek de büyük olmayan küçük bir çukur belirmişti. Hemen ceplerindeki şeyleri bu çukura atmaya başladı. Para çantası en üste gelmişti. Çukurun içinde yine de yer kalmıştı. Bu işi gördükten sonra, tekrar taşa sarıldı. Bir devirle onu eskiden bulunduğu yana çevirdi. Taş, tam da eski yerine oturdu. Yalnız azıcık yüksek görünüyordu. Ama delikanlı toprağı biraz kazıdı. Ayağıyla taşın kenarlarını bastırdı. Artık hiçbir şey fark edilmez olmuştu.

Daha sonra avludan çıktı ve meydana yöneldi. Tekrar, tıpkı az önce polis karakolunda duyduğu sevince benzer büyük bir sevinç, bir anda benliğini sardı: “Bütün deliller yok oldu. Hem bu taşın altını aramak kimin aklına gelebilir? Bu taş, belki de bina yapıldığı tarihten beri buradaydı. Bir o kadar zaman daha burada kalabilir. Hem bulduklarını kabul etsek bile benden kim kuşkulanabilir? Artık her şey bitti. Ortada delil falan kalmadı” diye düşündü ve güldü. Sonraları hatırladığına göre, o gün kesik kesik, sinirli sinirli, sessiz bir gülüşle uzun uzun gülmüş ve meydanı geçtiği sürece de boyuna gülüp durmuştu. Ama ertesi gün o kızla karşılaştığı K... bulvarına ayak basınca, gülmesi birden kesildi. Kafasına başka düşünceler girdi. Kız kalkıp gittikten sonra üzerine oturup düşünceye daldığı sıranın yanından geçmek, sonra o gün kendisine yirmi kopek verdiği o palabıyıkla karşılaşmak, ona dayanılmayacak kadar ağır ve acı geldi, içinden: “Tanrı belasını versin!” diye söylendi.

Etrafına dalgın dalgın, öfkeli öfkeli bakarak yürüyordu. Şimdi bütün düşünceleri, bir ana nokta etrafında toplanıyordu. Kendisi de bunun gerçekten bir ana nokta olduğunu; şimdi, hele şimdi bu ana nokta ile baş başa, hatta iki aydan beri ilk defa olarak baş başa kaldığını hissediyordu.

Birdenbire içinde kabaran korkunç bir öfkeyle:

“Ama bütün bu şeylerin Tanrı cezasını versin, diye düşündü. Mademki bir defa ok yaydan çıktı, ne yapalım; yeni hayatın Tanrı belasını versin! Ne saçma şey bu, Tanrım! Oysa bugün ne çok da yalan kıvırdım, ne adi işler gördüm!.. Şu mendebur İlya Petroviç’in gözüne girmek için ne adice dalkavukluklar ettim, ne numaralar yaptım!.. Ama varsın olsun, ne çıkar! Hepsi, şu yaptığım dalkavukluklar da, numaralar da bana vız gelir!.. Hiç de bu değil, hiç de bu değil!”

Ansızın durdu. Yeni, hiç beklenmedik, çok basit bir soru, bir anda düşüncelerini altüst etti, onu acı bir şaşkınlığa uğrattı:

“Eğer gerçekten bütün bu işler budalaca değil de bilinçli olarak yapıldıysa, eğer gerçekten belli ve kesin bir maksadın var idiyse, ne diye hâlâ çantanın içine bile bir göz atmadın?.. Eline ne geçtiğini, bütün bu acılara niçin katlandığını, böyle adi, iğrenç ve alçakça bir işi bilinçli olarak niçin işlediğini bile bilmiyorsun?.. Az önce onu, yani para çantasını, yine henüz yüzlerini bile görmediğin öteki şeylerle birlikte suya atmak istemiyor muydun? Bütün bunların anlamı ne?”

Evet, bu böyle, bu hep böyle. Zaten o bunu eskiden de biliyordu. Bu sorun, kendisi için hiç de yeni değildi. Geceleyin, suya atma kararını verdiği zaman, sözde bunun böyle olması gerekmiş, sanki başka türlü olmazmış gibi, en küçük bir duraksama geçirmeden ve karşı koymadan bu kararı vermişti. Evet, bütün bunları biliyor, hatırlıyordu. Evet, bu karar daha dün, çekmece başında oturup içinden mahfazaları çıkardığı an verilmiş bulunuyordu. Ne yapalım ki, işte bu böyle.

Sonunda üzgün üzgün: “Çok hasta olduğum için bu böyle oluyor, diye düşündü. Kendimi üzüp bitiriyorum, ne yaptığımı da bilmiyorum. Dün de, önceki gün de, daha önceleri de hep kendime işkence ediyordum. İyileşeyim... Artık kendimi üzmem! Ama ya hiç iyileşmezsem? Aman Tanrım!.. Bütün bunlardan öylesine bıktım, usandım ki!”

Durmadan yürüyordu. Ne biçim olursa olsun açılmak, kendini toparlamak için, içinde derin bir istek vardı. Ama ne yapmak, hangi çareye başvurmak gerektiğini bilmiyordu. Her dakika gittikçe artmakta olan, önüne geçilmez yeni bir duyguya kendini kaptırmaktaydı. Bu duygu, her rastladığına, çevresindeki her şeye karşı kendisinde uyanan bir çeşit sonsuz, fiziksel tiksinmeydi. İnatçı, yabani, kinle dolu bir tiksinme. Yolda rastladıklarının hepsi de, yüzleriyle, yürüyüşleriyle, davranışlarıyla iğrenç

görünüyordu ona. Biri kendisiyle konuşmaya kalksa, düpedüz suratına tükürmekten, belki de o adamı ısırmaktan çekinmeyecekti.

Köprü yanında, Vasilyev adasındaki küçük Neva rıhtımına çıkınca, birdenbire durdu. “İşte o burada, şu evde oturuyor, diye düşündü. Bu da ne demek? Galiba bacaklarım kendiliğinden beni Razumihin’in evine getirdi. Yine o günkü hikâye... Ama pek merak ettiğim nokta şu: Ben buraya kendiliğimden mi geldim, yoksa geçerken, bir rastlantı ile mi buraya çıkıverdim? Her neyse... Üç gün önce, o işi yaptığımın ertesi günü ona uğrarım demiştim... Pekâlâ işte, ben de şimdi uğrarım... Sanki şimdi ona uğrayamaz mıyım?!..”

Razumihin’in oturduğu beşinci kata çıktı.

Arkadaşı evde, odasındaydı. Yazı yazıyordu. Kapıyı kendisi açtı. Dört aydan beridir görüşmemişlerdi. Razumihin’in sırtında yırtık pırtık bir ropdöşambr, çorapsız ayaklarında da bir pantufla vardı. Saçları karmakarışıktı. Ne yıkanmış ne de tıraş olmuştu. Yüzünde bir şaşkınlık okunuyordu. İçeri giren arkadaşını tepeden tırnağa kadar süzerek:

– Sen ha, diye haykırdı. Sonra sustu ve bir ıslık çaldı.

Daha sonra Raskolnikov’un üstündeki paçavralara bakarak ekledi:

– Bu kadar da kötüledin mi yahu? Şıklıkta beni de geçmişsin kardeş! Otursana be, herhâlde yorulmuş olacaksın!..

Raskolnikov, kendi odasındaki divandan daha kötü bir hâlde olan muşamba kaplı alaturka divana yığıldığı zaman Razumihin arkadaşının hasta olduğunu fark etti:

– İyice hasta olduğunun bilmem farkında mısın, dedi ve arkadaşının nabzını yoklamaya başladı. Raskolnikov elini çekerek:

– İstemez, dedi. Ben buraya... Şey, bana bak; benim özel derslerim yok... Ben isterdim ki... Ama ben hiç de ders falan istemiyorum...

Arkadaşını dikkatle süzen Razumihin:

– Kuzum, sayıkladığının farkında mısın, dedi.

– Hayır, sayıklamıyorum!..

Raskolnikov kanepeden kalktı. Razumihin’e çıkarken, onunla yüz yüze gelmek zorunda kalacağını aklına bile getirmemişti. Şimdi ise bir anda tecrübeyle öğrenmişti ki, şu dakikada, kiminle olursa olsun yüz yüze gelmek, her zamandan daha az isteyebileceği bir şeydi. Bütün öfkesi kabarmıştı. Daha Razumihin’in eşiğinden adımını atarken, kendi kendisine karşı duyduğu öfkeden az daha tıkanacaktı.

Birdenbire:

– Hoşça kal, dedi ve kapıya doğru yürüdü.

– Dur yahu, nereye gidiyorsun? Amma da tuhaf adamsın be!..

Raskolnikov, elini kurtarmaya çalışarak:

– İstemez, diye tekrarladı.

– Böyle yapacaktıysan hangi şeytana uyup da geldin? Yoksa çıldırdın mı, nedir? Bu davranışınla... Adeta beni aşağılıyorsun!.. Seni böyle bırakmam!

– Şu hâlde dinle: Senden başka bana yardım edecek kimseyi tanımadığım için geldim. Çünkü sen ötekilerin hepsinden iyisin... Yani daha akıllısın... Düşünceli bir insansın. Ama şimdi, hiçbir şeye ihtiyacım olmadığını görüyorum, işitiyor musun, hiç ama hiçbir şeye... Hiç kimsenin yardımına, ilgisine ihtiyacım yok... Ben... Yapayalnızım... Bu kadarı da yeter... Artık beni rahat bırakın!

– Bir dakika dursana be hırpani!.. İyice aklını kaçırmış!. Bence hava hoş, sen bilirsin. Mesele şu ki: Benim özel derslerim yok, zaten bu pek de umurumda değil. Buna karşılık bitpazarında Heruvimov adlı bir sahaf var. İşte bu zaten kendine göre bir derstir. Ben buradaki işi, beş özel derse değişmem! Tabii bilimlerle ilgili öyle birtakım broşürler basıyor ki, peynir ekmek gibi satılıyor... Yalnız başlıkları başlı başına bir âlem!. Sen her zaman benim budala olduğumu söyler dururdun!.. Ama şunu bil ki kardeş, benden budalaları da varmış!. Herif kara cahilin biri ama günün modasına uymaktan kendini alamıyor... Tabii ben de onu kışkırtmaktan geri durmuyorum, işte şurada iki formayı geçen Almanca bir metin var. Bence şarlatanlığın daniskası... Bu metinde kadının insan olup olmadığı inceleniyor... Pek tabii olarak, şatafatlı bir biçimde insan olduğu kanıtlanıyor... Heruvimov bunu, feminizm konusu ile ilgili olarak hazırlıyor... Ben de çeviriyorum. Heruvimov bu iki küsur formayı, şişire şişire altı forma haline getirecek, buna, yarım sahife tutan cafcaflı bir de başlık koyarak elli kopeğe satacağız!.. Mükemmel gider! Çeviri ücreti olarak forma başına altı ruble veriyor, demek ki bütün broşür on beş ruble tutacak.. Avans olarak altı ruble aldım... Bunu bitirince balina balıkları üzerine çeviriler yapacağız!.. Daha sonra da Confessions’un ikinci bölümünden can sıkıcı birtakım dedikoduları çevirmeyi kararlaştırdık. Herifin biri Heruvimov’a, sözde Rousseau’nun, kendine göre bir Radişçev olduğunu söylemiş. Tabii, ben de tersini iddiaya kalkışacak değilim, canı cehenneme!.. Eee, söyle bakalım şimdi, “Kadın İnsan mıdır?” broşürünün ikinci formasını çevirmek ister misin? Eğer istiyorsan, hemen aslını al...

Kâğıt kalem de bedava!.. Üç ruble de senin olur. Ben bütün çeviri için, yani birinci ve ikinci forma için, avans olarak altı ruble aldığıma göre, üç rublesi senin payına düşer!.. Formayı bitirince daha üç ruble alırsın! Yalnız çok rica ederim, bu davranışımı benim bir yardımım gibi sayma!.. Tam tersine, sen kapıdan girer girmez, bana ne gibi bir yararın dokunabileceğini kafamda planladım. Bir defa imlâm kötüdür. Sonra, bazen Almancam öyle berbatlaşıyor ki, çoğunu kendim uyduruyorum. Yalnız beni avutan biricik nokta, bu uydurmalarımın aslından güzel oluşudur. Ama kim bilir, belki de uydurmalarım, aslından iyi olmuyor da, daha kötü oluyor. Nasıl, kabul ediyor musun, etmiyor musun?

Raskolnikov, sessizce Almanca formaları, üç rubleyi aldı ve hiçbir şey söylemeden çıktı. Razumihin, şaşkın şaşkın arkasından baktı. Ama ilk sokağın başına gelince, Raskolnikov birdenbire döndü, tekrar Razumihin'in odasına çıktı. Almanca formalarla paraları masanın üstüne bıraktı. Yine bir söz söylemeden çıkıp gitti.

Sonunda çileden çıkan Razumihin:

– Sen çıldırdın mı Tanrı aşkına, diye bağırdı Yoksa komedya mı oynuyorsun? Beni bile çileden çıkarttın!.. Böyle olduktan sonra ne diye gelirsin?

Artık merdivenleri inmeye başlamış olan Raskolnikov:

– Bana çeviri falan gerekli değil, diye mırıldandı.

Razumihin yukardan ona bağırdı:

– Şu hâlde sana hangi şeytan gerek? Raskolnikov, sessizce merdivenlerden inmeye devam etti.

– Hey bana bak!.. Sen nerede oturuyorsun? Bu soru karşılıksız kaldı.

– Öyleyse canın cehenneme!..

Raskolnikov, artık sokağa çıkıyordu. Nikolayev köprüsünde, onun hesabına hiç de hoşa gitmeyen bir olay yüzünden, bir defa daha iyice kendine geldi. Bir kupa arabacısı kenara çekilmesi için kendisine üç dört defa seslendiği hâlde çekilmediği için, az daha atların ayakları altında ezilecekti. Bu yüzden arabacı, delikanlının sırtına şiddetli bir kamçı indirdi. Sırtına inen kamçı onu öyle öfkelendirmişti ki, ta köprünün korkuluklarına kadar fırladı -delikanlının, neye tretuvardan değil de arabaların geçmesine ayrılmış olan köprünün tam ortasından yürüdüğü pek de belli değildi- öfkeyle dişlerini gıcırdattı. Tabii, sağdan soldan, gülüşmeler başladı:

– İyi oldu!

– Dolandırıcının biri..

– Belli, sarhoş taklidi yaparak bile bile kupaların önüne atılıyor... Sonra işin yoksa uğraş dur!..

– Geçimleri bu yoldan efendim, sanatları bu!..

Raskolnikov tam bu sırada, köprü korkuluğunun kenarında durup hâlâ sırtını ovuşturarak uzaklaşmakta olan arabanın arkasından şaşkın şaşkın, öfkeli öfkeli bakarken, birden, birinin avucuna para sıkıştırmakta olduğunu hissetti. Delikanlı baktı. Bu, başı sarılı, ayağında keçi derisi iskarpin olan yaşlıca bir tüccar karısıydı. Yanında başı şapkalı, yeşil şemsiyeli bir kız vardı, belki de kızıydı. Kadın: "İsa adına kabul et!" dedi. Delikanlı parayı aldı. Ötekiler de yürüyüp gittiler. Para yirmi kopeklikti. Paltosuna ve görünüşüne göre onlar delikanlıyı pekâlâ bir dilenciye, hem de sokaklarda para dilenen profesyonel bir dilenciye benzetebilirlerdi. Yirmi kopeklik bu parayı, kadınları merhamete getiren kamçı vuruşuna borçluydu.

Yirmi kopeği avucunda sıkarak on adım kadar yürüdü ve yüzünü, saray tarafına rastlayan Neva'ya çevirdi. Gökyüzünde en küçük bir bulut bile yoktu. Sular, âdeta maviydi. Bu hale Neva'da pek seyrek rastlanır. Nöbetçi kulübesine yirmi adım kala, köprünün bu noktasından olduğu kadar hiçbir yerden böyle güzel görünmeyen katedralin kubbesi öylesine ışıldıyordu ki, açık havada her süsü açıkça görülebiliyordu. Kamçının acısı geçmiş, Raskolnikov da bu vuruşu unutmuştu. Şimdi kafası yalnız üzüntülü, pek de belirli olmayan bir düşünceyle doluydu. Durduğu yerden, uzun uzun, dikkatle uzakları seyretti. O, burasını iyi bilirdi. Eskiden üniversiteye gittiği sıralarda, bir alışkanlık ile daha çok evine dönerken, tam şimdi durduğu yerde, belki yüzlerce defa durduğu gerçekten çok güzel olan bu panoramayı seyrettiği, her seferinde de içinde uyanan belirsiz, anlaşılması güç bir duyguyla sanki şaşkına döndüğü olmuştur. Bu çok güzel panorama onda sürekli, anlatılması elde olmayan soğuk bir izlenim bırakıyordu. Bu zengin panorama, ona göre dilsiz ve sağırdı. Her seferinde bu panoramanın kendisinde bıraktığı sıkıntılı, gizem dolu izlenime şaşar, kendisine ve geleceğe inancı olmadığı için bu konuyu çözümlemeyi ertelerdi. Şimdi ise birden, hem o eski sorunları, hem de duyduğu şaşkınlığı apaçık bir biçimde hatırladı ve bu hatırlayış ona pek de rastgele görünmedi. Sanki şimdi de, yine eskiden olduğu gibi düşünebileceğini, eskiden ilgilendiği konu ve manzaralarla ilgilenebileceğini akıl etmiş gibi, sadece ve aynı yerde, yine eskisi gibi durması bile ona garip ve tuhaf göründü. Buna hem gülecek gibi oluyor, hem de kalbi burkuluyordu. Şimdi ona bütün o eski geçmiş, o eski düşünceler, eski ödevler, eski konular, eski izlenimler ve bütün bu

panorama, hatta kendisi bile, her şey, her şey dipsiz derinliklerde, aşağıda, ayaklarının altında bir yerdeymiş gibi geliyordu. Âdeta yükseklere çıkmışçasına her şey gözlerinden kaybolmuştu. İstemeyerek eliyle yaptığı bir hareket sonucunda, avucunda sımsıkı tutmakta olduğu yirmi kopeklik parayı birden fark etti. Avucunu açıp uzun uzun paraya baktı ve kolunun geniş bir hareketiyle onu suya fırlattı. Sonra gerisin geriye dönerek evine yollandı. Ona öyle geldi ki, şu dakikada, her şeyle ve herkesle olan ilgisini makasla kesmiş gibiydi.

Ancak akşama doğru odasına döndü. Demek ki aradan tam altı saat geçmişti. Nereden ve hangi yollardan döndüğünü kendisi de hatırlamıyordu. Soyunarak ve çok yürümüş bir beygir gibi türeye titreye divana uzandı, paltosunu başına çekti, hemen kendinden geçti.

Korkunç bir çığlıkla gözlerini zifiri bir karanlığa açtı. Aman Tanrım bu ne çığlıktı!.. Böyle tabii olmayan sesleri, böyle ulumaları, böyle çığlık ve diş gıcırdatmalarını, gözyaşlarını böyle dayak ve küfürleri o ana kadar ne görmüş, ne de işitmişti! Böyle bir vahşeti, böyle bir öfkeyi göz önüne bile getiremezdi. Her an kalbi duracak gibi oluyordu. Acıyla, dehşetle doğruldu, yatağında oturdu. Dayaklar, çığlıklar, küfürler gittikçe artıyor ve şiddetleniyordu, Büyük bir şaşkınlıkla ev sahibinin sesini tanıdı. Kadın uluyor, bağırıyor, hızlı hızlı, âdeta anlaşılmayacak biçimde kelimeleri arka arkaya sıralayarak ve bir şeyler yalvararak sızlanıyordu. Herhâlde artık dövmemeleri için yalvarıyordu. Çünkü merdivende onu insafsızca dövüyorlardı. Dayak atanın sesi, öfkeden, sinirden öyle bir hâl almıştı ki, sadece bir hırıltı gibi çıkıyordu. Ama o da bir şeyler söylüyor, o da hızlı hızlı, tıkana tıkana, anlaşılmaz bir şeyler homurdanıyordu.

Delikanlı ürperdi, fırtınaya tutulan bir gemi gibi titremeye başladı. Evet, bu sesi tanıyordu. İlya Petroviç'ti bu. Evet, o buradaydı ve ev sahibini dövüyordu, hem de acımadan. Vahşice tekmeliyor, kafasını merdiven basamaklarına çarparak dayak atıyordu. Bu yükselen seslerden, çığlıklardan, vuruşlardan belliydi. Ne oluyordu, dünyanın altı üstüne mi gelmişti? Bütün katlardaki kiracıların merdivenlere nasıl üşüştükleri işitiliyordu. Sesler, bağrışmalar duyuluyor, kapılar açılıp kapanıyordu. Delikanlı, iyice aklını oynattığını sanarak: "Ama bu neden? Neden, hem bu nasıl olabilirmiş?" diye durmadan tekrarlıyordu. Ama hayır, o apaçık işitiyordu. Böyle olunca, neredeyse şimdi kendisine de geleceklerdi... "Çünkü... Herhâlde o şeylerden ötürü... Dün olup bitenler için... Aman Tanrım!" Kapıyı çengellemeye davrandı ama kolu kalkmadı. Hem ne

faydası olabilirdi, içine müthiş bir korku çökmüş, ona acı vermeye başlamış, onu uyuşturmuştu. Upuzun on dakika süren bu cehennem gürültüsü, sonunda yavaş yavaş dinmeye başladı. Ev sahibi kadın inleyip ağlıyor, İlya Petroviç ise hâlâ homurdanmakta ve sövüp saymakta devam ediyordu. Ama galiba, sonunda o da sustu. Artık onun da sesi duyulmaz oldu. "Aman Tanrım, acaba sahiden gitti mi?" Evet, işte ev sahibi kadın da hâlâ inlemesine ve ağlamasına devam ederek, gidiyordu. İşte kapısı da gürültüyle kapandı, merdivenlerdeki kalabalık da odalarına çekiliyordu. Kimi ahlıyor, kimi tartışıyor, bazen seslerini yükselterek, bazen de fısıltı derecesinde alçaltarak bağırıyorlardı. Herhâlde dışarısı çok kalabalıktı... Hemen hemen bütün apartman halkı üşüşmüş olacaktı. "Aman Tanrım, gerçekten bütün bunlar mümkün mü?... Hem o niçin, niçin buraya gelmişti?" Raskolnikov, bitkin bir hâlde divana yığıldı. Ama artık gözüne uyku girmedi. Şimdiye kadar görmediği bir acı, sonsuz bir korkunun dayanılmaz acısı içinde yarım saat yattı.

Birden parlak bir ışık odasını aydınlattı. Nastasya, elinde mum ve çorba tabağı olduğu hâlde içeri girdi. Delikanlıya dikkatle bakıp uyumadığını görünce, mumu masanın üstüne koydu ve getirdiği ekmek, tuz, tabak, kaşık gibi şeyleri sıralamaya başladı.

– Herhâlde dünden beri bir şey yememiş olacak. Bütün gün sürttü durdu, hem de ateşler içinde yandığı hâlde...

– Nastasya... Ev sahibi kadını niçin dövdüler? Nastasya ona dikkatle baktı:

– Ev sahibi kadını döven kim?

– Şimdi... Yarım saat önce... Komiser yardımcısı İlya Petroviç, hem de merdivenlerde... Onu öyle niçin dövdü?.. Hem... O herif buralara niye gelmiş?

Nastasya, hiçbir şey söylemeden, kaşları çatılmış bir hâlde uzun uzun onu süzdü. Delikanlı bu bakışlardan fena hâlde sıkılmış, hatta korkmuştu.

Nihayet, ürkek ve zayıf bir sesle sordu:

– Kuzum Nastasya, sen niye susuyorsun? Kız zayıf bir sesle, âdeta kendi kendine konuşur gibi:

– Kandan olsa gerek!.. diye mırıldandı. Delikanlı sarardı, duvara doğru gerileyerek:

– Kan mı!.. Ne kanı, diye sordu. Nastasya sessizce onu süzmekte devam etti. Sonra yine sert ve kesin bir sesle:

– Ev sahibini kimse dövmedi, dedi. Raskolnikov, zorlukla nefes alarak kıza baktı. Daha ürkek bir sesle:

– Ama ben işittim, dedi... Uyumuyordum. Oturuyordum. Uzun uzadıya dinledim. Komiser yardımcısı geldi. Bütün dairelerdeki kiracılar merdivenlere dolmuştu.

– Hayır, kimsecikler gelmedi. Sende bağıran kandır. Kan, akacak bir yer bulamayıp karaciğerde tıkanıp kalırsa, hayaller başlar. Sen yemek yiyecek misin, ondan haber ver?..

Delikanlı cevap vermiyordu. Nastasya yanında duruyor, dikkatle onu süzüyor, yanından da gitmiyordu.

– Nastasyacığım, bana su ver!..

Nastasya aşağı indi. İki dakika sonra da su dolu, beyaz bir toprak maşrapayla döndü. Ama delikanlı bundan ötesini pek hatırlamıyordu. Yalnız bir yudum soğuk su içtiğini ve maşrapadaki suyu da göğsüne boşalttığını biliyordu. Sonra kendini kaybetmişti...

II

Delikanlının böyle sık sık dalması, nöbetlere girmesi bir iki defa daha tekrarladı. Bu durum bir humma haliydi. Daha sonra bu durumuyla ilgili birçok şeyi çok net hatırlayacaktı. Bazen etrafında tanımadığı bir sürü insanın toplanıp, onu bir yerlere götürmek istediklerini, birçok tartışmanın onun varlığı etrafında döndüğünü, hatta işin kavgaya kadar vardığını sanır gibi oluyordu. Bazen de birdenbire odada tek başına kaldığını, herkesin kendisini yüzüstü bıraktığını, kendisinden çekindiklerini, sadece onu görmek için kapı aralığından ürkek ürkek baktıklarını, aralarında fısıldaştıklarını, gülüştüklerini, üstelik alay ettiklerini hatırlar gibi oluyordu. Nastasya'yı sık sık yanı başında gördüğünü hatırlıyordu. Bu arada çok iyi tanıdığını sandığı bir başkasını da hatırlar gibi oluyor ama kim olduğunu bir türlü çıkaramıyordu. Bu yüzden üzüldüğü, hatta ağladığı bile olmuştu. Kimi zaman bir aydan beri hasta yattığını sanıyor, kimi zaman da hep aynı günün sürüp gittiğine inanıyordu. Ama o işe gelince, o işi büsbütün unutmuştu. Buna karşılık, unutulmaması gereken bir şeyi unuttuğunu her dakika hatırlıyor, hatırladıkça da üzülüyor, acı çekiyor, inliyor, öfkesinden köpürüyor ya da dayanılmaz bir korkuya kapılıyordu. O zaman yatağından fırlıyor, kaçmak istiyor ama her seferinde, onu zorla yakalayıp durduruyorlar, o da tekrar güçten düşüp kendini kaybediyordu.

Sonunda bir gün büsbütün kendine geldi.

Bu olay, sabahleyin saat ona doğru olmuştu. Açık havalarda, sabahın bu saatinde, güneş her zaman bir şerit hâlinde odanın sağ duvarını yalayarak kapının yanındaki köşeyi aydınlatırdı. Yatağının yanında Nastasya ve kendisini büyük bir merakla süzen, hiç tanımadığı bir adam duruyordu. Bu, kaftan giymiş, sakallı bir gençti, görünüşte Artel üyesini andırıyordu. Aralık duran kapıdan ev sahibi kadın içeriye bakmaktaydı. Raskolnikov doğruldu. Yabancıyı işaret ederek sordu:

– Bu kim, Nastasya? Nastasya:

– Hele şükür, kendine geldi, dedi. Artel üyesini andıran adam:

– Kendine geldi!.. diye doğruladı.

Delikanlının kendine geldiğini anlayınca, kapının aralığından bakan ev sahibi kadın, hemen kapıyı kapayarak gizlendi. O, her zaman utanır, sıkılırdı. Konuşmak, açıklamalarda bulunmak onu üzerdi. Kırk yaşlarında, şişman, tombul, kara kaşlı, kara gözlü bir kadındı. Şişman ve tembel olduğu

için iyi yürekli ve dış görünüşü oldukça sevimliydi. Sıkılganlıkta ise eşi yoktu.

Delikanlı bu sefer doğrudan doğruya Artel üyesi kılıklı adama dönerek soruşturmaya devam etti:

– Siz kimsiniz?

Ama tam bu sırada, kapı yine ardına kadar açıldı. İçeriye, uzun boyundan ötürü biraz eğilerek Razumihin girdi. İçeri girerken de:

– Oda değil, vapur kamarası mübarek, diye bağırdı. Her zaman alnımı tavana çarpıyorum. Sonra da adına ev diyorsunuz? Sonunda kendine gelebildin mi kardeş? Bunu şimdi Paşenka'dan öğrendim.

Nastasya:

– Ancak şimdi kendine gelebildi, dedi. Artel üyesi kılıklı adam da, gülümseyerek doğruladı:

– Henüz şimdi kendilerine gelebildiler... Razumihin birdenbire bu adama dönerek:

– Lütfen kim olduğunuzu öğrenebilir miyim, diye sordu. Mesela ben, Razumihin'im. Herkesin çağırdığı Razumihin'im. Üniversite öğrencisiyim, bir soylunun oğluyum. Bu da benim dostumdur. Peki, ya siz kimsiniz?

– Ben, bizim büroda Artel üyesiyim... Tüccar Şelopayev bir iş için beni buraya gönderdi.

– O hâlde buyurun şu sandalyeye oturun!

Razumihin de, masanın karşı tarafındaki bir başka sandalyeye oturdu. Raskolnikov'a dönerek sözüne devam etti:

– Kendine geldiğine iyi ettin kardeş!.. Çünkü dört günden beri ne yiyorsun, ne de içiyorsun! Yalnız birkaç kaşık çay içirebildik... Sana iki sefer Zosimov'u getirdim. Zosimov'u hatırlıyor musun? Seni dikkatlice bir kontrol etti ve hemen hastalığının önemli olmadığını söyledi. Bir sinir krizi imiş... Kötü beslenmenin sonucu bir sinir zayıflığı... Ama geçer dedi. Aferin şu Zosimov'a doğrusu!.. Mükemmel tedavi ediyor. Razumihin tekrar Artel üyesine dönerek:

– Sizi alıkoymayayım, efendim, dedi. İsteklerinizi öğrenebilir miyim?

Sonra Raskolnikov'a dönerek:

– Bu bürodan ikinci seferdir buraya geliyorlar, Rodya!.. Yalnız birinci sefer gelen bu değildi bir başkasıydı. Biz onunla anlaşmıştık. Sizden önce buraya gelen kimdi?

– Herhâlde önceki gün geleni söylemek istiyorsunuz, değil mi? Aleksey Semyonoviç'ti. O da bizim büroda çalışır.

– Ama o galiba sizden biraz daha gösterişli, ne dersiniz?

– Evet, efendim. O gerçekten de benden daha gösterişlidir.

– Sizi tebrik ederim. Neyse, devam edin! Artel üyesi, Raskolnikov'a dönerek:

– Mesele şu ki, birçok kez adını işittiğinizi sandığım Afanasi Ivanoviç Vahruşin, annenizin ricası üzerine, büromuz aracılığıyla adınıza bir para havalesi göndermiş bulunuyor. Afanasi Ivanoviç, annenizin ricası üzerine Semyon Semyonoviç'e bununla ilgili bir mektup yazdığına göre, aklınız başınıza geldiği zaman size otuz beş ruble verilecektir. Bilmem haberiniz var mı?

Raskolnikov düşünceli düşünceli:

– Evet... Hatırlıyorum... Vahruşin, diye mırıldandı.

Razumihin:

– Duydunuz ya, diye bağırdı, tüccar Vahruşin'i tanıyor! Nasıl olur da aklı başında olmaz? Zaten sizin de anlayışlı bir adam olduğunuzun şimdi ben de farkındayım!.. Haydi bakalım!.. Akıllıca laflar dinlemek insanın her zaman hoşuna gider.

– Evet efendim, ta kendisi, Afanasi Ivanoviç Vahruşin... Daha önceleri de, yine bu vasıtayla adınıza bir sefer daha para gönderen annenizin ricasını bu sefer de reddetmeyerek, size bu defalık, otuz beş ruble vermesi için Semyon Semyonoviç'e haber göndermişler.

– Şu "bu defalık" sözünü hepsinden fiyakalı söylediniz. Sonra "valideniz" sözü de fena değil... Neyse, sizce şimdi bu delikanlının aklı başında mı, değil mi? Ne dersiniz?

– Bana göre hava hoş... Ama işte bir makbuz gerek.

– Çiziktiriverir!.. Sizdeki defter mi, nedir?

– Defter efendim... İşte...

– Verin buraya. E, Rodya kalk bakalım! Ben seni tutarım!.. Şuraya bir "Raskolnikov" çiziktiriver bakalım! Al eline kalemi, çünkü şu anda her zamandan çok paraya ihtiyacımız var...

Raskolnikov kalemi iterek:

– İstemez, dedi.

– Neyi istemiyorsun?

– İmzalamayacağım.

– Hay Tanrı belasını versin, makbuzsuz nasıl olur?

– İstemez... Para gerekli değil...

– Para gerekli değil, ha!.. İşte şimdi yalan söyledin kardeş, ben şahidim... Rica ederim merak etmeyin, laf olsun diye söylüyor... Yine dalga geçiyor... Zaten aklı başındayken de böyle yapar... Siz akıllı bir adamsınız, biz onu idare ederiz. Daha doğrusu, düpedüz elini idare ederiz, o da imzasını atıverir!.. Haydi bakalım başlayın!..

– Zararı yok efendim, ben bir defa daha gelirim.

– Hayır, hayır!.. Ne diye zahmet edeceksiniz? Siz akıllı bir adamsınız... E, Rodya, misafiri fazla oyalama!.. Görüyorsun, bekliyor.

Razumihin böyle söyleyerek gerçekten de Raskolnikov'un elinden tutup yazdırmaya kalkıştı.

Raskolnikov:

– Bırak, ben kendim imzalarım, diye söylendi ve kalemi alarak imzasını attı. Artel üyesi paraları çıkarıp verdi ve gitti.

– Bravo! Şimdi, kardeş bir şey yemek ister misin? Raskolnikov:

– İsterim, karşılığını verdi.

– Çorbanız var mı?

Bütün bu süre içinde odada bulunan Nastasya:

– Var ama dünden kalma, dedi.

– Patates ve pirinç çorbası, değil mi?

– Evet, patates ve pirinç çorbası...

– Ezbere biliyorum. Getir şu çorbayı, çayı da unutma!

– Olur.

Raskolnikov her şeye derin bir şaşkınlıkla, hayvansı ve anlamsız bir korku ile bakıyordu. Bundan sonra ne olacak diye susmaya ve beklemeye karar vermişti: "Galiba artık sayıklamıyorum, diye düşündü, bütün bu olup bitenler galiba gerçek..."

İki dakika sonra Nastasya çorbayı getirdi, çayın da şimdi hazır olacağını bildirdi. Çorbayla birlikte iki kaşık, iki tabak ve şimdiye kadar bu odada görülmeyen bir düzende; tuzluk, biberlik, sığır eti için hardal gibi tam bir sofra takımı getirdi. Sofra örtüsü de tertemizdi.

Razumihin:

– Nastasyacığım, dedi, Praskovya Pavlovna bize iki şişe bira gönderse ne kadar iyi olacak. İçerdik... Nastasya:

– Sen de az açıkgözü değilmişsin, diye mırıldanarak verilen emri yapmaya gitti.

Raskolnikov, yabani bakışlarla ve gergin bir dikkatle etrafına bakmakta devam etti. Bu sırada Razumihin divana, Raskolnikov'un yanı başına

oturdu. Sol koluyla doğrulmak için yardıma ihtiyacı olmayan arkadaşının başını, bir ayı hoyratlığıyla, kucakladı. Sağ eliyle de bir kaşık çorba alıp yanmasın diye önceden birkaç kez üfledikten sonra, arkadaşının ağzına götürdü. Ama çorba zaten ılıktı. Raskolnikov büyük bir istekle ilk kaşığı içti. Sonra ikinci ve üçüncü kaşıkları da yuvarladı. Ama Razumihin, birkaç kaşık içirdikten sonra durdu, fazlası için Zosimov'a danışmak gerektiğini söyledi.

Nastasya, elinde iki şişe bira olduğu hâlde içeri girdi.

– Çay ister misin?

– İsterim.

– Nastasya, koş çay getir. Çünkü çay için, galita pek de danışmak istemez... Hah, işte biralar da geldi.

Kendi sandalyesine geçip oturdu. Çorbayı, sığır etini önüne çekti. Üç günden beri ağzına hiçbir şey koymamış bir insan iştahıyla yemeye başladı. Tıka basa ağzını doldurduğu sığır eti izin verdiği ölçüde mırıldandı:

– Kardeşim ben şimdi her gün burada böyle yemek yiyorum. Bütün bunlar senin ev sahibin Paşenka'dan geliyor. Kadın bana candan ikramlarda bulunuyor. Doğal olarak ben üstelemiyorum ama ikramları da geri çevirmiyorum. İşte Nastasya da çayı getirdi. Ne hamarat kız!.. Nastasyacığım, bira ister misin?

– Aman ne alaycı adam!

– Ya çay?

– Eh, çay olur.

– Koy bakalım. Ama dur, senin çayını ben doldurayım. Şöyle masa başına geç de otur.

Ev sahipliğine başladı. Bir bardak çay doldurdu, sonra bir ikincisini doldurdu. Kendi yemeğini bir yana bırakarak, yine divana oturdu. Az önce yaptığı gibi, sol kolu ile hastanın başını kucaklayıp onu biraz doğrulttu ve sözde iyileşmenin başlıca kurtarıcı sırrı bu üfleme işindeymiş gibi, hiç durmadan, canla başla kaşığa üfleyerek, çay kaşığıyla ona çay içirmeye başladı. Raskolnikov, hiç kimsenin yardımına muhtaç olmadan doğrulup divana oturacak, yalnız eliyle çay bardağını ya da çay kaşığını tutmak değil, belki de kalkıp yürüyecek kadar kendinde kuvvet gördüğü hâlde sesini çıkarmıyor, hiç karşı koymuyordu. Ama tuhaf -neredeyse hayvansı denilebilecek- bir kurnazlıktan ötürü, bir zaman için gücünü saklamak, pusuya yatıp gerekirse, henüz hiçbir şey anlamıyormuş gibi bir eda takınarak, bu arada olup bitenleri görüp öğrenmek aklına esmişti. Yalnız,

içinde kabaran tiksintiyi tutamadı. On kaşık kadar çay içtikten sonra, birden başını kurtardı, hırçın bir eda ile kaşığı itti ve tekrar kendini yastığa bıraktı. Şimdi başının altında gerçekten de kuştüyünden, temiz kılıflı bir yastık vardı. Delikanlı bunu da fark etmiş, buna da dikkat etmişti.

Eski yerine oturarak yemeğinin arta kalanını vermeye ve birasını içmeye koyulan Razumihin:

– Paşenka'nın bize bugün, hemen ahududu reçeli göndermesi gerek, dedi. Şu delikanlıya içecek bir şey hazırlamalıyız!..

Nastasya, çay tabağını açık avucunun beş parmağı üzerinde tutarak ve çayı, ağzındaki "şekerin arasından" süzerek sordu:

– Kadın sana ahududuyu nereden bulsun?

– Dostum, ahududunu bakkaldan alır. Biliyor musun Rodya, senin haberin olmadan burada koskocaman bir macera geçti... Adresini bile söylemeden bir dolandırıcı gibi benden kaçtığın gün, öylesine içerlemiştim ki, seni bulup cezalandırmaya karar verdim... Hemen o gün kararımı uygulamaya koydum. Dolaştım, dolaştım, sordum, soruşturdum. Şimdi oturduğun bu evin adresini unutmuştum. Daha doğrusu hiçbir zaman aklımda tutmamıştım... Çünkü bilmiyordum... Eski oturduğun eve gelince, sadece Beşköseler'de Harlamov'un evi olduğunu hatırlıyorum. Harlamov'un evini bir hayli aradım. Sonunda, bunun Harlamov'un evi olmayıp Buh'un evi olduğunu öğrenmeyeyim mi? İnsan bazen seslerde nasıl da aldanıyor!.. Neyse, ben de bu işe içerledim. O öfkeyle, ne olursa olsun deyip, ertesi gün adres bürosuna başvurdum. Ne dersin, iki dakikada adresini buluverdiler... Meğer sen orada kayıtlıymışsın!..

– Kayıtlıymışım ha!..

– Ona ne şüphe!.. Oysa General Kobelyev'in adresini bir türlü bulamadılar. Neyse, uzun hikâye... Buraya gelir gelmez hemen senin bütün işlerini ama her şeyini, her şeyini öğrendim, her şeyini biliyorum. İşte Nastasya da gördü, Nikodim Fomiç'le tanıştım. Bana şu İlya Petroviç'i gösterdiler. Kapıcıyla, buranın polis karakolunun sekreteri Bay Aleksandr Grigoryeviç Zamiyotov'la ilişki kurdum. Sonunda Paşenka ile tanışmak şerefine erdim. Nastasya da bilir ya!

Nastasya kurnaz kurnaz gülerek:

– Kadını baştan çıkardın, diye mırıldandı.

– Nastasya Nikiforovna, şekeri bardağın içine koysana!..

Kız, kahkahalar savurarak:

– Köpek, sen de, diye bağırdı. Kahkaha sağanağı geçtikten sonra da ekledi:

– Benim adım Nikiforovna değil ki, Petrova.

– Birbirimize saygı gösterelim. Neyse kardeş, fazla söze gerek yok. Ben burada bütün saçma düşünceleri kökünden söküp atmak için, ilkin herkese bir gözdağı vermek istedim. Ama Paşenka benden baskın çıktı. Doğrusu bu kadının böylesine iyi ve anlayışlı olacağını hiç beklemiyordum. Sen ne dersin, ha?

Raskolnikov, ürkek bakışlarını Razumihin'den hiç ayırmamakla birlikte, susuyordu. Şimdi de ısrarla ona bakmakta devam ediyordu.

Razumihin, delikanlının bu susuşundan zerre kadar alınmayarak ve sanki aldığı cevabı doğruluyormuş gibi bir tavır takınarak:

– Hatta her bakımdan, evet her bakımdan kusursuz bir kadın, dedi.

Görünüşe göre bu konuşmadan anlaşılmaz bir mutluluk duyan Nastasya:

– Seni hayvan, seni, diye söylendi.

– Raskolnikov, senin kaybettiğin nokta ne biliyor musun? İşe nasıl başlayacağını bilememişsin. Ona böyle davranmakla baştan yanlış yaptın. O, çok değişik biri. Neyse bunları sonra konuşuruz. Merak ettiğim şu, bu kadına ne yaptın da sana bir tabak yemeği çok görüyor? Bir de şu borç senedine gelmek istiyorum. O senedi imzalaman için aklını kaçırmış olman gerek!.. Veya kızı Natalya Yegorovna henüz daha sağken düşünülen evlenme işi! Ben hepsini biliyorum!.. Ama görüyorum ki bam teline dokundum, eşeklik ettim. Beni bağışla! Budalalık konusuna gelince, ne dersin, Praskovya Pavlovna hiç de ilk görünüşte sanıldığı kadar budalaya benzemiyor, öyle değil mi?

Raskolnikov, başka yana bakmakla birlikte konuşmanın daha elverişli olacağını anlayarak, dişleri arasından:

– Evet, diye mırıldandı.

Görünüşe göre sözlerine karşılık verilmiş olmasından sevinen Razumihin:

– Doğru değil mi, diye bağırdı. Ama akıllı da değil, değil mi? Tamamen tuhaf bir karakter. Emin ol ki kardeş, ben pek de buna akıl erdiremiyorum... Ferah ferah kırkında var ama otuz altı yaşında olduğunu söylüyor. Tabii bu konuda yerden göğe kadar hakkı var. Ama sana yemin ederim ki, onun hakkında daha çok akli gözlemlere göre, yalnız metafizik bakımından bir yargıda bulunuyorum. Kardeş, aramızda öyle birtakım rumuz ve işaretler

kuruldu ki, bunların yanında senin zorlaman vız gelir... Hiçbir şey anlamıyorum. Neyse, bütün bunlar saçma şeyler... Yalnız işte, kadın, öğrencilikten çıktığını, özel derslerini kaybettiğini, kılık kıyafetçe pek kötülediğini görünce, hele kızının da ölümünden sonra, artık seni aile halkından saymak için sebep görmedi. Birden ürktü, öte yandan sen de kabuğuna çekilmiş, eski bağlarını tamamıyla koparmışsın! Kadın bu durum karşısında, seni kapı dışarı etmekten başka çare göremedi. Hoş, çoktandır bu düşünceyi besliyormuş ama elindeki senede acıyormuş, öte yandan sen de borçlarını annenin ödeyeceğine onu inandırmaya çalışıyormuşsun!

Raskolnikov, yüksek sesle tane tane:

– Bunu alçaklığımdan söylemiştim, dedi. Çünkü annem neredeyse kendisi dilenecek... Bu yalanları, beni evden kovmasınlar, yiyecek versinler diye uydurmuştum.

– Böyle söylemekle akıllıca davranmışsın!.. Ama işte şu saray danışmanı rütbesindeki iş adamı Çebarov'un araya girmesi, her şeyi altüst etmiş... Bu herif olmasaydı, Paşenka, bir başına bir halt edemezdi. Çok utangaç bir kadındır. Ama iş adamına gelince, onda utanmak falan hak getire... Tabii ilk işi, "Senetteki parayı almak umudu var mıdır?" diye sormak olmuş. Kadın da cevap olarak: "Evet, vardır." demiş. "Çünkü onun öyle bir annesi var ki, kendisi aç bile kalsa ne yapar yapar, yılda eline geçen yüz yirmi beş rublelik emekli aylığıyla Rodenka'sının borcunu ödemeye çalışır... Sonra onun öyle bir kız kardeşi var ki, kardeşi için köleliği bile göze alır." O da buna dayanarak işe girişmiş. Sen ne kıpırdanıp duruyorsun Tanrı aşkına? Şimdi kardeş, ben senin bütün geçmişini öğrendim. Ailenin bir ferdi sayıldığın günlerde, içini Paşenka'ya boş yere dökmemişsin. Seni sevdiğim için söylüyorum. Mesele şu: Namuslu ve duygulu insanlar saflıkla içlerini dökerken, iş adamları kulak kesilir, sonra da bunu çıkarlarına göre kullanırlar. İşte Paşenka da bu senedi, şu Çebarov denilen kişiye, güya parasını alarak ciro etmiş o da sıkılmadan yürürlüğe koydurmuş. Bunları öğrenince, ben de içimi boşaltmak için ona iyice bir gözdağı vermek istedim, İşin bu kertesinde Paşenka ile anlaştık. Senin parayı ödeyeceğine kefil oldum, bütün bu işlemleri temelli durdurmasını kadına emrettim. Anlarsın ya, sana kefil oldum, kardeş! Çebarov'u çağırdık, ağzına on ruble tıkayıp senedi geri aldım. İşte onu size tanıtmakla şeref duyarım. Şimdi artık sözünüz yeter görülüyor. Buyurun alın, onu usulünce yırtın.

Razumihin borç senedini masanın üstüne bıraktı. Raskolnikov, ona şöylece bir göz attı, sonra, bir kelime söylemeden, duvardan yana döndü.

Razumihin bundan sıkılır gibi oldu. Aradan bir dakika geçtikten sonra:

– Kardeş görüyorum ki yine saçmaladım, dedi. Seni biraz eğlendirmek, gevezelik ederek avutmak istedim. Ama galiba, canını sıkmaktan başka bir şey yapmadım.

Raskolnikov da bir dakika kadar sustuktan sonra başını çevirmeden:

– Dalgınlığım sırasında görüp tanıyamadığım adam sendin, değil mi?

– Evet, bendim. Bu yüzden bunalımlar bile geçirdin, hele Zamiyotov'u getirdiğim gün...

Raskolnikov hızla döndü ve gözlerini arkadaşına dikti:

– Zamiyotov'u? Şu karakoldaki sekreteri mi? Ne diye?

– Canım ne oluyorsun? Böyle telaşlanacak ne var? Seninle tanışmak istedi... Kendisi istedi. Çünkü onunla senden uzun uzun söz etmiştik... Yoksa seninle ilgili bu kadar bilgiyi kimden alabilirdim? Sevimli, eşi bulunmaz bir çocuktur... Tabii kendine göre... Şimdi onunla dostuz. Hemen her gün görüşüyoruz. Hem ben zaten bu semte taşındım. Senin daha bundan haberin yok, değil mi? Yeni taşındım. Onunla birlikte iki sefer Laviza'ya gittik... Laviza'yı hatırlıyor musun, şu Laviza Ivanovna'yı?

– Bir şeyler sayıkladım mı?

– Hem de nasıl! Kendinde değildin ki!..

– Neler sayıkladım?

– Hoppala! Neler sayıkladın? Neler sayıklandığı belli... Eee, haydi bakalım, zaman geçirmeden işimize bakalım.

Razumihin iskemleden kalkarak kasketini aldı.

– Neler sayıkladım?

– Amma da ısrar ediyor... Yoksa ağzından bir şey kaçırmış olmandan mı korkuyorsun? Üzülme, prenses üzerine hiçbir şey söylemiş değilsin!.. Ama buna karşılık, bir buldok köpeğinden, birtakım küpelerden, saat kordonlarından, Kresttovski adasından, bir kapıcıdan, Nikodim Fomiç'ten, komiser yardımcısı İlya Petroviç'ten pek çok söz ettin... Sonra, ayrıca kendi çorabınızla pek ilgilendiniz, pek!.. İlle de çoraplarımı verin!.. diye tutturdunuz. Zamiyotov'un kendisi kalkıp odanın içinde çoraplarını aradı. Ve lavantalı, yüzüklü, tertemiz elleriyle bu murdar şeyleri getirip size verdi. İşte ancak o zaman rahatladınız. Bu pis şeyleri yirmi dört saat elinizden bırakmadınız, bir türlü elinizden alamadık. Herhâlde şu anda bile yorganın altında bir yerde olsalar gerek... Sonra pantolon paçalarından sarkan birtakım iplikleri de istedin!.. Hem de yana yakıla yalvarıp durdun! Hangi pantolon paçalarından söz ettiğini sorduk, hiçbir şey anlamak mümkün

olmadı... Neyse, işimize bakalım!.. İşte şurada otuz beş ruble var. Bunlardan onunu ben alıyorum. İki saat sonra da hesabını size veririm. Bu arada Zosimov'a da haber gönderirim. Gerçi onun, haber göndermeden de çoktan burada olması gerekirdi, çünkü saat on biri geçiyor... Siz de Nastenka, ben yokken, sık sık hastayı yoklayıverin, su veya bir başka şeye ihtiyacı olup olmadığını soruverin! Gerekli şeyleri ben kendim Paşenka'ya söylerim. Hoşça kal...

Delikanlı çıkıp gidince, Nastasya:

– Şuna bak, "Paşenka" diye çağırıyor! Seni tilki suratlı herif, seni, diye söylendi. Sonra kapıyı açıp kulak kabarttı. Ama dayanamayarak kendisi de aşağı indi. Razumihin'in ev sahibi kadınla neler konuştuğunu öğrenmek onu pek ilgilendiriyordu. Zaten Nastasya'nın Razumihin'e büyük bir hayranlık beslediği besbelliydi.

Nastasya odadan çıkar çıkmaz, hasta üstündeki yorganı atarak deli gibi yataktan fırladı. İşe girişmek için, içini yakan büyük bir sabırsızlıkla çabucak gitmelerini beklemişti. Ama neye, hangi işe girişecekti? "Aman Tanrım, bana yalnız bir şey söyle!. Her şeyi biliyorlar mı, yoksa henüz bilmiyorlar mı? Belki de her şeyi biliyorlar da hasta yattığım sürece bilmezlikten geliyorlar, benimle alay ediyorlar... Sonra da birden içeri girip çoktandır her şeyi bildiklerini ama özellikle bilmezlikten geldiklerini söyleyiverecekler... Öyleyse şimdi ne yapmalı? Sanki bile bile unuttum. Birdenbire unutuverdim, oysa az önce aklımdaydı!"

Delikanlı aptallaşmış, şaşkınlık içinde odanın ortasında dikiliyordu. Üzüntü ve şaşkınlığı bir arada yaşıyor, gözlerini hep bir noktaya dikiyordu. Kapıya yaklaştı. Açıp dışarıya kulak verdi. Ama istediği bu değildi. Birden, âdeta hatırlamış gibi, delik duvar kâğıtlarının bulunduğu köşeye atıldı. Her şeyi gözden geçirdi. Elini deliğe soktu, deliğin içini araştırdı. Hayır, istediği bu da değildi. Sobaya gitti, kapısını açıp külleri karıştırmaya başladı, pantolonundan kopardığı paça iplikleriyle pantolon cebinin astarı, daha önce nasıl bıraktıysa, öyle duruyordu. Demek, kimse oraya bakmamıştı. Bu sırada Razumihin'in az önce sözünü ettiği şu çorap hikâyesini hatırladı. Çorap, gerçekten de, divanın üzerinde, yorganın altında durup duruyordu ama o günden beri öylesine yıpranmış, öylesine kirlenmişti ki, Zamiyotov'un hiçbir şey fark etmemesi pek tabiiydi.

"Hım... Zamiyotov!.. Polis karakolu... Acaba beni oraya niçin çağırmışlar? Çağrı kâğıdı nerede? Hım! Ben olayları birbirine karıştırıyorum, beni o zaman çağırmışlardı. Ben o zaman da çorabımı

gözden geçirmiştim. Ya şimdi... Şimdi ben hastayım... Peki, şu Zamiyotov buraya niçin gelmiş, Razumihin onu ne diye getirmiş?”

Raskolnikov, bitkin bir hâlde bu sözleri mırıldanarak tekrar divana oturdu. “Ne oluyor? Acaba hâlâ sayıklıyor muyum, yoksa bütün bunlar gerçek mi? Galiba gerçek... Evet hatırladım, kaçmalı!.. Elden geldiği kadar çabuk kaçmalı... Ne olursa olsun, ne olursa olsun kaçmalı!.. Evet... ama nereye? Ya elbiselerim nerede? Kunduralarım yok, kaldırmışlar!.. Saklamışlar!. Anlıyorum!.. Ama işte paltom burada!.. Görmemişler!. Tanrı’ya şükür, işte paralar da masanın üstünde duruyor, İşte senet de burada. Paraları alıp giderim... Kendime başka bir oda tutarım... Beni bulamazlar... Ama ya şu adres bürosu? Bulurlar... Razumihin bulur. Büsbütün kaçmak daha iyi... Hepsine yuf çekip uzaklara... Amerika’ya daha iyi... Senedi de alırım... Bana orada gerekir... Daha neler alsam acaba? Onlar beni hasta sanıyorlar... Kalkıp yürüyebileceğimi bilmiyorlar... Hah hah hah!.. Her şeyi bildiklerini gözlerinden anladım... Yalnız şu merdivenlerden inebilsem! Ama, ya nöbetçiler, polisler, polisler varsa!.. Bu ne, çay mı? Bak işte, yarım şişe kadar da bira kalmış, hem de soğuk!..”

İçinde bir bardak kadar bira bulunan şişeyi yakaladı, göğsündeki ateşi söndürmek ister gibi, hepsini bir yudumda zevkle içti. Ama aradan bir dakika bile geçmeden bira başına vurdu, sırtında da hafif, hatta tatlı bir ürperme dolaştı. Yatıp üstüne yorgan çekti. Zaten hasta, dağınık olan düşünceleri, gittikçe bulandı, vücudunu hafif ve tatlı bir titreme kapladı. Büyük bir zevkle başını yastığa koydu. Eski, yırtık paltosu yerine üzerine örtülen yumuşacık yorgana sarınarak, yavaşça içini çekti ve derin, şifalı bir uykuya daldı.

Birinin odaya girdiğini duyarak uyandı. Gözlerini açtı, Razumihin’i gördü. Kapıyı ardına kadar açmış, eşikte duruyor ve içeri girip girmemekte duraksıyordu. Raskolnikov hızla divanın üstünde doğruldu. Sanki bir şeyler hatırlamaya çalışarak Razumihin’e baktı.

– Demek uyumuyorsun ha! İşte ben de geldim, -aşağı seslenerek- Nastasya, paketi getir!.. Şimdi hesabını veririm.

Ürkek bir bakışla çevresini süzen Raskolnikov:

– Saat kaç, diye sordu.

– Yaman bir uyku çektin kardeş! Dışarıda ortalık karardı, saat altı oldu. Altı saatten fazla uyudun!

– Aman Tanrım!.. Ne yaptım ben!

-- Ne olmuş sanki! Afiyetle uyu!.. İşin ne? Yoksa bir randevun mu vardı? Artık bütün zamanlar bizim... Üç saattir seni bekliyorum. İki sefer içeri girdim, uyuyordun! İki sefer de Zosimov'a uğradım, bir türlü evde bulamadım senin anlayacağın!.. Ama zararı yok, gelir!.. Biraz da kendi işlerim için buradan ayrıldım. Ben bugün taşındım, dayımla taşındım. Şimdi yanımda dayım var. Neyse, işimize bakalım. Nastenka, ver şu paketi bana... Şimdi gereğine bakarız. E, kardeş, söyle bakalım, şimdi nasılsın?

– Ben iyiyim, hasta falan değilim... Razumihin sen çoktan beri mi buradasın?

– Üç saatten beri seni beklediğimi söyledim ya!

– Hayır, canım, bundan önce?

– Ne olmuş bundan önce?

– Ne zamandan beri buraya gelip gidiyorsun?

– Canım sana az önce anlatmıştım ya, yoksa hatırlamıyor musun?

Raskolnikov düşünceye daldı... Olup bitenler ona eski bir rüya gibi geliyordu. Bunları bir başına hatırlayamıyor, bir şeyler sorar gibi Razumihin'e bakıyordu.

Arkadaşı:

– Hım, unutmuş, dedi. Zaten, hâlâ kendine gelmediğini o zaman anlamıştım. Şimdi, bu uykudan sonra kendini toparladın! Gerçekten de bakışların çok daha iyi! Aferin!.. Neyse işimize bakalım! İşte şimdi hatırlarsın!.. Şuraya bak sevimli çocuk!..

Büyük bir ilgi gösterdiği anlaşılan paketi çözmeye koyuldu.

– İnanır mısın kardeş, en çok bu, yüreğime dert olmuştu. Çünkü seni adam kılığına sokmak gerekti... İşe girişelim; yukardan başlayalım. Şu kasketi görüyor musun? -Razumihin bu sözleri söyleyerek, oldukça iyi ama aynı zamanda ucuz cinsinden basbayağı bir kasket çıkardı- Dur bakalım şunu bir deneyelim!..

Raskolnikov tiksintiyle onu iterek:

– Sonra, sonra, diye mırıldandı.

– Yoo, kardeşim Rodya, hiç direnip durma, sonra geç kalmış oluruz. Beni bütün gece uyku tutmaz, çünkü gelişigüzel, ölçüsüz aldım. -Kasketi giydirdikten sonra, sevinçle haykırdı- Hah, mükemmel!.. Tıpatıp geldi. Şapka, insanın kılığında başrolü oynar, kendine göre bir çeşit tavsiye ödevini görür. Tolstyakov adlı dostum, herkesin kasket ve şapkayla bulunduğu genel bir yere girerken, her seferinde, şapkasını çıkarmak zorunda kalır. Herkes dostumun bu davranışını kölece duygularına verirdi.

Oysa dostum, sadece başında böyle bir kuş yuvası taşımaktan utandığı için böyle davranırdı. Ne yaparsın, utangaç bir adam. Bana bak Nastiyonka, işte size iki şapka, şu Palmerston'la -kim bilir hangi düşünceyle Palmerson adını taktığı Raskolnikov'un yamru yumru melon şapkasını köşeden çıkardı- şu pırlanta gibi şapkadan birini seç bakalım? Rodya kaça aldım dersin bunu?

Delikanlının cevap vermediğini görünce bu sefer kıza dönerek:

– Sen ne dersin Nastasyuşka, diye sordu. Nastasya:

– Herhâlde yirmi kopek vermiş olacaksın, dedi. İçerleyen Razumihin:

– Yirmi kopek mi, diye bağırdı. Haydi be sersem sen de!.. Bugün yirmi kopeğe seni bile satın alamam! Buna tam seksen kopek verdim. O da kullanılmış olduğu için... Hem de şarta bağlı, bunu eskitince, gelecek yıl sana bir başkasını bedava veririz, dediler... Tanrı şahit ki böyle... E, lisedeyken dediğimiz gibi, şimdi de Birleşik Amerika Cumhuriyetine gelelim... Sana önceden haber vereyim ki, pantolonlarla övünebilirim.

Razumihin böyle söyleyerek, Raskolnikov'un önüne ince dokunmuş yünlü kumaştan gri bir pantolon serdi. Kullanılmış olmakla birlikte, ne bir deliği ne de bir lekesi vardı. Pek mükemmel bir pantolon... Yelek de aynı renkte, tam modaya uygun... Kullanılmış olmasına gelince, doğrusu bu daha iyi. Çünkü kullanılmış eşya daha yatkın, daha yumuşaktır. Biliyor musun Rodya, bence insanların toplumda mevki sahibi olmaları için her zaman mevsime uymaları yeter. Mesela ocak ayında kuşkonmaz yemeğe kalkmazsan, her zaman cebinde üç beş rublen bulunur. Bütün satın aldığım eşyalar için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Şimdi yaz mevsimindeyiz, ben de yazlık eşya satın aldım. Çünkü sonbahar mevsimi, zaten sıcak tutan kalın elbiseler ister. O zaman nasıl olsa bunları atmak gerekecek. Bütün bu aldıklarımız, nasıl olsa o zaman şıklıktan değilse bile ihmalden ötürü eskiyip gidecek. Eee, şimdi değer biç bakalım!.. Sence kaç para eder bunlar? İki ruble yirmi beş kopeğe aldım. Hatırında kalsın, yine aynı şartlarla efendim, bunları eskitince gelecek yıl bedavaya yenisini alacaksın!.. Fedyayevlerin dükkânında başka türlü alış veriş olmaz. Oraya, ömründe bir sefer para verirsin, bir daha da semtine uğramazsın! E, şimdi de kunduralara gelelim! Nasıl buluyorsun? Kullanılmış oldukları besbelli ama iki ay ferah ferah giyebilirsin, çünkü gerek işçiliği, gerek malzemesi Avrupa'dır. İngiliz büyükelçiliği kâtiplerinden biri geçen hafta bitpazarında elden çıkarmış. Topu topu altı gün kadar giymiş, sonra da kendisine para lâzım olmuş... Fiyatı da bir ruble elli kopek... Nasıl iyi mi? Nastasya:

– Belki de ayağına göre değildir, dedi. Razumihin:

– Ayağına göre mi, değil? Ya bu ne, diyerek cebinden, Raskolnikov'un, çatlak, dört bir yanı kurumuş çamurla kaplı, delik deşik kundurasını çıkardı. Ben tedbirli gittim. Bu mendebura göre ayağının tam ölçüsünü aldılar. Bütün bu işleri canla başla yaptım. Çamaşır meselesine gelince, bu konuda ev sahibi kadınla anlaştık. Önce, işte sana üç gömlek. Kaba ketenden ama plastronları modaya uygun... Böylece: kasket seksen kopek, elbise iki ruble yirmi beş kopek, ikisinin tutarı, üç ruble beş kopek eder. Pabuçlara da çok iyi oldukları için bir buçuk ruble verdik. Tutarı: dört ruble elli beş kopek eder. Çamaşırlara da yuvarlak hesap beş ruble verdik... Geriye bakır beşlikler hâlinde kırk beş kopek kalır... Lütfen alınız!.. İşte Rodya, şimdi kılığını kıyafetini büsbütün yenilemiş oldun! Çünkü bana kalırsa palton henüz daha giyilebilir, üstelik, görünüşünde de özel bir soyluluk var. Bu da Şarmer'de yaptırmış olmanın bir özelliği... Çorap gibi ufak tefekleri de artık sen kendin düşün!.. Geriye yirmi beş ruble kadar bir paramız kalıyor. Paşenka'dan ve ev kirasından yana hiçbir düşüncen olmasın! Söyledik ya, sonsuz bir kredimiz var... Haydi kardeş, izin ver de çamaşırlarını değiştirelim. Şimdi hastalığın herhâlde çamaşırlarına sinmiştir.

Razumihin'in, zoraki bir maskaralıkla anlattığı çamaşır alma hikâyesini tiksinerek dinlemiş olan Raskolnikov, eliyle iter gibi karşılık vererek:

– Bırak beni, istemem, diye söylendi. Razumihin:

– Yo kardeşim, olmaz, diye diretti. Ben ne diye bu kadar pabuç eskittim?.. Nastasyüşka, utanmayı bırakın da gelin yardım edin!.. Hah, şöyle!

Karşı koymasına bakmadan delikanlının çamaşırlarını değiştirdi. Raskolnikov, yatağın başucuna yığılarak, iki dakika kadar hiçbir şey söylemeden öylece durdu.

"Daha uzun zaman defolmayacaklar!" diye düşündü. Sonunda, duvara bakarak sordu:

– Bütün bunlar hangi parayla alındı?

– Hangi parayla mı? Aşkolsun doğrusu! Hangi parayla olacak, senin paralarınla! Canım, hani Artel'den biri getirmişti. Vahruşin aracılığıyla... Annen göndermiş... Yoksa bunu da mı unuttun?

Uzun ve kederli bir düşünüşten sonra:

– Şimdi hatırlıyorum, dedi.

Razumihin kaygılı bakışlarla arkadaşını süzüyordu.

Kapı açıldı. Uzun boylu, tıknaz bir adam içeri girdi. Raskolnikov'un gözleri bu adamı biraz ısırıyor gibiydi.

Razumihin sevinerek:

– Zosimov!.. Hele şükür!.. diye haykırdı.

III

Uzun boylu, oldukça kilolu bir adam olan Zosimov sinekkaydı tıraş edilen tombul yüzüyle, solgun haliyle, beyaza çalan saçlarıyla oldukça ilginç bir tipti. Yağlı parmağında ilk bakışta göze batacak bir altın yüzük vardı. Gözlüklü haliyle yirmi yedi yaşlarında gösteriyordu. Üzerinde gösterişli bir kıyafet vardı. Kusursuz bir gömleğe, hemen göze batacak kocaman bir saat kordonuna sahipti. Oldukça ağır hareket ediyor, insanlarla senli benli konuşuyordu. Oldukça da kendini beğenmiş biriydi. İşini çok iyi bildiğini herkes takdir ediyordu. Ama tanıdıkları onu sevmezdi.

Razumihin:

– Kardeş, sana iki sefer uğradım. Görüyorsun ya hasta açıldı, diye bağırdı.

Hastanın ayakucunda, divana iliştikten sonra, hemen yayılıveren Zosimov, Raskolnikov'u dikkatle süzerek:

– Görüyorum, görüyorum, dedi. E, keyfimiz nasıl şimdi?

Razumihin:

– Hep canı sıkkın, dedi. Şimdi çamaşırlarını değiştirirken neredeyse ağlayacaktı.

– Pek tabii bir şey... Mademki kendisi istemiyordu, çamaşırını sonra da değiştirebilirdiniz! Nabız mükemmel!.. Başın hâlâ biraz ağrıyor, değil mi?

Birdenbire divanın üstünde doğrulan ve gözleri kıvılcımlanan Raskolnikov, sinirli sinirli ve ısrarla:

– Ben iyiyim... Çok iyiyim, diye söylendi ve hemen yine yastığın üzerine yığılarak, duvardan yana döndü. Zosimov onu dikkatle süzüyordu, ilgisizce:

– Çok iyi, dedi... Her şey gerektiği gibi... Bir şey yedi mi?

Ona hastanın ne yediğini anlattılar ve ne verilebileceğini sordular.

– Canım, her şey verebilirsiniz... Çorba, çay falan gibi... Tabii mantar, hıyar gibi şeyler vermezsiniz! Sonra sığır eti de yiyemez!.. Canım işte, gevezeliğe ne gerek var?.. -Razumihin'le bakışarak- şurup murup gibi şeyler de gerekli değil... Yarın gelir kendisini görürüm... Hatta bugün bile... Neyse...

Razumihin:

– Yarın akşam onu biraz gezmeye çıkaracağım, dedi. Yusupov bahçesine, sonra da "Kristal Palas'a" gideriz.

– Bana kalsa, onu yarın yerinden kımıldatmazdım. Bununla birlikte... Şöyle biraz... Neyse, sonra düşünürüz.

– Ne yazık, ben de bugün yeni eve taşınmanın şerefine arkadaşlara bir ziyafet çekiyorum. Şuradan iki adım ötede... O da gelse... Hiç olmazsa aramızda bir kanapeye uzanırdı.

Razumihin birden Zosimov'a dönerek:

– Sen geleceksin değil mi, dedi. Unutayım deme sakın, söz verdin!

– Belki gelirim ama biraz geç... Neler hazırladın bakayım?

– Canım öyle önemli bir şey değil, çay, votka, balık... Sonra börek de var. Biz bize olacağız!.

– Mesela kim?

– Hep bu semtten; yaşlı dayımdan başka hemen hepsi de yeni dostlar... Hoş dayım da yeni ya... Bazı işleri için daha dün Petersburg'a geldi. Kendisiyle beş yılda bir sefer görüşürüz!

– Ne iş yapar?

– Bütün ömrünü ilçelerde posta müdürü olarak geçirdi. Küçük bir emekli aylığı var. Altmış beş yaşında... Kendisinden söz etmeye değmez!.. Ama ben onu severim. Sonra semtimizin sorgu yargıcı Porfiri Petroviç gelecek... Hukukçu... Canım sen tanırsın onu!

– Galiba o da akraban?

– Şöyle uzak akrabalardan... Kuzum sen ne diye surat asıyorsun? Yoksa onunla aranızda bir şey mi geçti? Şu hâlde gelmeyeceksin demek?

– Aldırma efendim, ben ona metelik bile vermem

– Doğrusu da budur. Bundan başka öğrenciler, bir öğretmen, bir memur, bir müzisyen, bir subay ve Zamiyotov bulunacak.

– Kuzum seninle ya da -başıyla Raskolnikov'u işaret ederek- bununla şu Zamiyotov denilen kişi arasında ne gibi bir ilişki olabilir?

– Ah şu hiçbir şeyi beğenmeyenler yok mu? Hem bütün bunlar prensip adına oluyor... Senin için prensipler, hareketini sağlayan birer zemberektir. Kendi iradenizle kımıldamaya bile korkarsınız!.. Bana gelince, falan adam iyidir, işte benim prensibim... Alt yanı vız gelir. Zamiyotov olağanüstü bir adam.

– Ama anafor da alıyor.

Pek de tabii denmeyecek bir biçimde sinirlenen Razumihin:

– Ne çıkar, evet anafor da alıyor diye haykırdı. Anafor almasından ne çıkar? Onun anafor almasını kalkıp sana övdüm mü? Ben onun sadece, kendine göre iyi bir adam olduğunu söyledim. Ama her yönden incelemeye

kalkarsan, dünyada kaç tane iyi insan kalır? O zaman, eminim ki bütün işkembemle birlikte bana topu topu pişmiş bir baş soğan verirler, üstelik seni de eklersem...

– Bu kadarı da az be, senin için iki veririm.

– Bense senin için yalnız bir tane verirdim. Sen savur esprileri bakalım... Zamiyotov daha çocuktur. Onun biraz saçlarını çekeceğim... Çünkü onu itip kakmakla değil ama tam tersine, okşayarak yola getirmek gerekir. İnsanlar, hele çocuk olurlarsa, sertlikle yola gelmezler... Çocuklara iki kat dikkat etmeli.. Ah, siz ileri düşünceli mankafalar, dünyadan haberiniz yok!.. Başkalarına saygı göstermezsiniz, kendinizi aşağılarsınız!.. Mademki öğrenmek istiyorsun, söyleyeyim: evet, gerçekten de Zamiyotov'la aramızda ortaklaşa bir mesele var.

– Ne olduğunu da öğrenmek isterdim.

– Canım hep şu sıvacı meselesi... Yani şu boyacı meselesi... Biz onu bu işten kurtaracağız... Zaten şimdi ortada korkulacak bir şey yok... İş artık meydanda... Biz sadece biraz yardım etmiş olacağız!..

– Ne boyacısı imiş bu?

– Nasıl, sana anlatmadım mıydı? Gerçekten mi? Belki de yalnız baş tarafını söylemişimdir... Canım şu tefeci kocakarının, şu dul memur karısının öldürülmesi hikâyesi... Şimdi bu işe bir de boyacı karıştı.

– Evet, bu cinayetin hikâyesini sen anlatmadan duymuştum. Hatta, hatta bu işle... Az çok ilgileniyorum... Bir nedenden ötürü... Gazetelerde okumuştum... Peki sonra...

Bu sırada Nastasya, Raskolnikov'a dönerek:

– Lizavetta'yı öldürdüler, diye lafa karıştı. Kız, bütün bu süre içinde, kapıya yaslanmış bir hâlde odada kalmış, konuşulanları dinlemişti. Raskolnikov, güç işitilir bir sesle:

– Lizavetta'yı mı, diye mırıldandı.

– Yoksa şu satıcı karıyı, Lizavetta'yı tanımıyor musun? Aşağı gelir giderdi. Senin gömleğini bile yamamıştı.

Raskolnikov, beyaz çiçekli kirli, sarı kâğıtlarla kaplanmış olan duvardan yana döndü. Esmer taramalı biçimsiz bir beyaz çiçek seçerek kaç yaprağı olduğunu, yapraklardaki tırtılların çeşitlerini, taramaların sayısını incelemeye koyuldu. Elleriyle ayaklarının uyuştuğunu, âdeta vücudundan ayrıldığını hissediyor ama kımıldamaya kalkışmıyor, gözlerini ayırmadan çiçeğe bakıyordu.

Zosimov, Nastasya'nın gevezeliğini göze çarpan bir hoşnutsuzlukla keserek sordu:

– Peki, bu boyacı ne olmuş? Nastasya içini çekerek sustu. Razumihin, hararetle sözüne devam ederek:

– Ne olacak, dedi, bu işte parmağı var diye onu da tutuklamışlar...

– İpucu, delil falan var mıymış, ne gibi delilleri varmış?

– Ne tutamağı canım!.. Bununla birlikte, özellikle bazı delillere dayanmışlar... Hoş, ele geçen delillerin delil denecek yanı yok ya!.. İşte kanıtlanması gereken nokta da bu... Bu iş, tıpkı, ilk defa şüphelenip yakaladıkları, neydi canım adları, Koh ile Pestriyakov'un işine benzer bir şey!.. Tuh, bütün bu işler ne budalaca yapılıyor! Hatta insana dışardan bile iğrenç görünüyor. Pestriyokav belki de bugün bana uğrar. İyi ki aklıma geldi, Rodya, bu işi sen de biliyorsun, hastalığından önce olmuştu, hani polis karakolunda ayrıntılarını anlatırlarken bayılmıştın ya, işte tam ondan bir gün önce olup biten olay...

Zosimov merakla Raskolnikov'a bakıyordu. Raskolnikov ise hiç kımıldamıyordu.

Zosimov:

– Biliyor musun Razumihin, dedi. Sana bakıyorum da, ne didinmesini, uğraşmasını seven, her şeye burnunu sokan bir adam, diye düşünüyorum...

Razumihin yumruğuyla masaya vurarak:

– Öyle olsun, diye bağırdı. Biz yine de onu kurtaracağız!.. Burada insanın canını sıkan şey nedir biliyor musun? Herhâlde onların yalan söylemesi değil. Yalan, her zaman hoş görülebilir... Yalan sevimli bir şeydir, çünkü insanı gerçeğe ulaştırır. Hayır, burada insanın canını sıkan şey, yalnız yalan söylemeleri değil ama kendi yalanlarına kendilerinin de inanmalarıdır. Benim Porfiri'ye saygım var ama... Mesela onları her şeyden önce şaşırtan şey ne oldu? Önce kapı kapalıymış... Sonra kapıcıyla geldikleri zaman açık bulmuşlar... Şu hâlde cinayeti Koh'la Pestriyakov işlemiştir. İşte onların mantığı...

– Hırslanma canım; onları sadece tutukladılar. Hem başka türlü yapamazlardı ki... İyi aklıma geldi! Ben şu Koh denilen kişiyi gördümdü. Meğer kendisi, günü dolan rehinleri kocakarıdan satın alıyormuş, öyle mi?

– Evet, dolandırıcının biri!. Bono da satın alıyormuş... Herif sanayiciymiş... Canı cehenneme!. Ben neye içerliyorum biliyor musun? Onların o kaşarlanmış, kokmuş, bayağı usullerine... Oysa burada, yalnız bu işte yepyeni bir yol bulmak mümkün. Yalnız psikolojik verilere dayanarak,

asıl ize götürecek yolu göstermek mümkün... “Yok, efendim, elimizde gerçekler var!” Ama gerçekler her şey demek değildir ki... Hiç olmazsa işin yarısı, bu gerçeklerin yorumlanışına bağlıdır.

– Ya sen, gerçekleri yorumlamayı bilir misin7

– İşe yardım edebileceğine inanınca susmak olmaz! Eee!.. Sen işin ayrıntısını biliyor musun?

– Anlatmaya başladığın şu boyacı hikâyesini dinleyelim...

– Madem çok merak ediyorsun, anlatayım. İyi dinle o zaman. Cinayetten iki gün sonraydı. Onlar ne yaptıklarını ispatlamaya, hatta adımlarının bile hesabını vermeye çalışırlarken, hiç beklenmeyen bir olay meydana gelir. Cinayetin işlendiği evin karşısındaki meyhanenin sahibi olan Duşkin adlı bir köylü, içinde bir çift elmas taşlı altın küpe bulunan bir kılıfla karakola başvurur ve uzun bir hikâye anlatır... “Önceki akşam...” der, “aşağı yukarı saat sekizi biraz geçe -güne, saate iyice dikkat ediyor musun?- bundan önce de dükkânıma gelip gitmiş olan boyacı Mikolay geldi. İçinde elmaslı bir çift altın küpe bulunan şu kılıfı getirdi ve bu rehine karşılık benden iki ruble istedi. ‘Bunları nereden aldın?’ sorusuna karşılık da, yaya kaldırımı üzerinde bulduğunu söyledi. Bu mesele üzerine, ona daha fazla bir şey sormadım.”

Duşkin bunları söyleyerek sözüne devam eder: “Ben de ona bir kayme verdim,” der. Yani bir ruble... “Çünkü ben vermezsem, nasıl olsa gidip başkasına yatıracak ve parasını da içkiye verecek. Şu hâlde varsın bunlar bende kalsın... Fazla mal göz çıkarmaz... Bunların hırsızlık malı olduğunu anlar ya da duyarsam gider haber veririm, diye düşündüm.” Tabii herif kurt masalı okuyor... İt gibi yalan söylüyor... Çünkü ben Duşkin denilen herifi tanırım. O da tefecinin biri. Hırsızlara yataklık eder. Mikolay da otuz rublelik küpeleri, hiç de “haber vermek maksadıyla almamıştı... Sadece korkusundan böyle söyledi. Neyse, canı cehenneme... Sen alt yanını dinle. Duşkin sözüne devam eder: “Bense, Mikolay Dementiyev adlı bu köylüyü çocukluğundan tanırım. Çünkü o da benim gibi Riyazan ilinin Zaraysk ilçesindendir. Bu Mikolay içkici bir adam olmamakla birlikte, ara sıra kafayı çekmesini sever. Mitri ile birlikte bu evde çalıştığını, boyacılık ettiğini de biliyordum Çünkü ikisi hemşeridir. Kaymeyi alınca hemen bozdurdu. Üst üste iki kadeh yuvarladı, bozukluğu cebine atarak çıkıp gitti. Ben o saatte Mitri’yi onunla birlikte görmedim. Ertesi gün ise Alyona Ivanovna ile kız kardeşi Lizavetta Ivanovna’nın baltayla öldürüldüklerini duyduk. Ben onları tanırdım. Küpelerden ötürü içime bir kurt girdi. Çünkü

bu kadının, bu gibi rehinler karşılığı faizle para verdiğini biliyordum. Kalkıp olayın geçtiği eve gittim. Yavaşça meseleyi kurcalamaya başladım, ilk işim Mikolay'ın evde olup olmadığını sormak oldu. Mitri bana, Mikolay'ın kendini içkiye verdiğini, şafak sökerken, sarhoş bir hâlde eve geldiğini on dakika kadar evde kaldıktan sonra yine sokağa çıktığını, bir daha da onu görmediğini, işi de bir başına bitirmeye çalıştığını anlattı. Çalıştıkları yer, ikinci katta, öldürülen kadınların oturdukları daireyle bir merdiven üzerindedir. Bütün bunları öğrendikten sonra, o zaman kimseye bir şey açmadım." Duşkin sözüne şöyle devam eder: "Cinayet üzerine öğrenebildiklerimi öğrendikten sonra hep aynı kuşkular içinde eve döndüm... Bu sabah, saat sekiz sularında... yani olayın üçüncü günü, anlıyor musun? Mikolay'ın içeri girdiğini görmeyeyim mi?... Ayık değildi ama fazlaca sarhoş da denemezdi. Konuşulanları anlayabilecek bir hâldeydi. Sıralardan birine oturdu. Konuşmuyordu. Bu saatte meyhanede, kendisinden başka topu topu bir yabancı müşteriyle, bir başka sırada uyumakta olan buranın gediklilerinden biri ve tabii iki garsonum vardı. Mitri'yi gördün mü, diye sordum. Hayır, görmedim, dedi. Buralara uğradın mı hiç, dedim. Hayır, önceki günden beri uğramadım, dedi. Peki, dün gece nerede yattın, diye sordum. Kumlar semtinde, Kolomnalılarda, cevabını verdi. Peki, ya küpeleri nereden aldın? Yaya kaldırımında buldum, dedi. Bu sözleri, yüzüme bakmadan tuhaf bir tavırla söyledi. Aynı gece, falan saatte, sizin çalıştığınız dairenin iki merdiven üstündeki dairede şöyle bir olay olduğundan haberin var mı, diye sordum. Hayır, haberim yok, dedi. Ama ben anlatırken gözlerini fal taşı gibi açmış, yüzü de kireç gibi olmuştu. Ben anlatırken, o şapkasını alarak gitmeye davrandı. Alıkoymak istedim, dur hele Mikolay, bir şey içmeyecek misin, dedim. Bu arada çırağa da, kapıyı tutması için bir işaret çaktım. Kendim de tezgâhın başından kalktım. Ama onun fırlamasıyla kendini caddeye atması bir oldu. Ben onu ancak bir sokağa saparken görebildim. Artık şüphelerim kesinleşmişti. Suçlu olduğu apaçıktı..."

Zosimov:

– Ona ne şüphe, diye mırıldandı.

– Dur hele. Hikâyenin alt yanını dinle. Tabii bütün güçleriyle Mikolay'ı aramaya koyulurlar. Duşkin'i yakalarlar, evini ararlar... Mitri de aynı sonuçtan kurtulamaz. Kolomnalıları da sorguya çekerler. Mikolay'ı ancak önceki gün getirdiler, bilmem hangi karakola yakın bir handa yakalamışlar... Mikolay hana gelince, boynundaki gümüş haçı çıkarıp, buna karşılık bir

şişe votka vermelerini rica etmiş, vermişler. Biraz sonra oradaki inek ahırına giren bir kocakarı, tahta aralığından bakınca, bitişik ahırda, kuşağını bir kirişe bağlayıp bir ucuna ilmik yapmış olan bir adamın, kütüğe tırmanarak ilmiği boynuna geçirmeye çalıştığını görmüş... Kocakarı avaz avaz bağırmaya başlamış. Etraftan koşuşmuşlar... "Sen kimsin, neyin nesisin?" falan demişler... "Beni falan karakola götürün, orada her şeyi itiraf edeceğim!" demiş... Onu kendisine yaraşan törenle dediği karakola, yani bizim karakola getirmişler... Kimliğini, adını, sanını, yaşını sormuşlar. "Yirmi iki yaşındayım" demiş... Falan filan... Soru: "Mitri ile çalıştığınız sırada, falan ve filan saatlerde birinin inip çıktığını gördünüz mu?" Cevap: "Herhâlde inip çıkanlar olmuştur ama biz farkında değiliz!" Gürültü falan ya da buna benzer bir şey duymadınız mı?" "Öyle dikkati çekecek hiçbir şey duymadık!" "Falan gün ve filan saatte, falan kocakarının kız kardeşiyle birlikte öldürüldüklerini ve soyulduklarını o gün duydun mu?"

"Hayır, işitmedim. Bunu ancak önceki gün, meyhanede Afanasi Pavliç'ten öğrendim." "Peki, ya küpeleri nereden aldın?" "Yaya kaldırımında buldum." "Ertesi gün Mitri ile birlikte işe niçin gelmedin?" "Biraz keyif çattım da ondan," "Nerelerde dolaştın?" "Falan filan yerlerde dolaştım." "Duşkin'den niçin kaçtın?" "O gün çok korkmuştum da ondan." "Niçin korkmuştun?" "Mahkûm ederler diye." "Mademki kendini hiçbir işte suçlu görmüyorsun, o hâlde ne diye korkuyorsun?" Böyle işte Zosimov, sen buna ister inan, ister inanma ama bu sorular kelimesi kelimesine, söylediğim biçimde ona sorulmuştu. Bunu kesin olarak biliyorum. Yerinden öğrendim. Nasıl?.. Nasılmış?..

– Ama hayır, ne de olsa ortada birtakım deliller var.

– Tutamaklardan konuşmanın şimdi sırası değil. Meseleden, onların, işin aslını nasıl anladıklarından söz ediyorum. Neyse, çocuğu öyle sıkıştırmışlar ki, sonunda itiraf etmiş: "Ben bu küpeleri yaya kaldırımında bulmadım. Mitri ile birlikte boyadığımız apartmanda buldum." demiş. "Ne yolda, nasıl buldun?" "Basbayağı işte... Mitri ile birlikte akşam sekize kadar bütün gün çalıştık. Tam gitmeye hazırlanıyorduk Mitri, fırçayı kaptığı gibi, boyaları yüzüme gözüme sürdü ve kaçtı. Ben de onu kovalamaya başladım. Ben hem onu kovalıyor, hem de avazım çıktığı kadar bağırıyordum. Tam merdivenden kapıya çıkacağım zaman bütün gücümle kapıcıya ve yanındaki birkaç adama çarptım. Kapıcının yanında kaç kişi vardı, pek hatırlamıyorum. Kapıcı bana çıkıştı, öteki kapıcı da aynı şeyi yaptı. Kapıcının karısı da bizi payladı. Tam kapının ağzında, bir bayanla içeri

girmekte olan bir bay da, bize çıkıştı. Çünkü Mitka ile ben, boylu boyumuzca yere yuvarlanmıştık. Ben Mitka'yı saçlarından yakalayarak yere yatırmış ve yumruklamaya koyulmuştum. Mitka da altımdan, saçlarıma yapışmış, o da beni yumrukluyordu. Ama bunu öfke ile yapmıyorduk, şakacıktan, alay olsun diye yapıyorduk. Sonra Mitka elimden kurtulup caddeye kaçtı. Ben de peşine takıldım ama yetişemeyince, bir başıma apartmana döndüm. Çünkü ötemizi berimizi toplamak gerekti. Ötemizi berimizi toplayarak belki döner diye Mitri'yi beklemeye başladım. Bu sırada, koridorda, kapının arkasında, köşede bir kutuya bastım. Baktım, kâğıda sarılı, duruyor. Kâğıdı açtım, çengelli bir kutu... Çengeli açtım, kutunun içinden küpeler çıktı."

Eliyle divana dayanarak yavaşça doğrulan delikanlı, bulanık ve korkmuş gözlerle Razumihin'e bakarak:

– Kapının arkasında mı? Kapının arkasında mıymış? Kapının arkasında ha, diye bağırdı. Razumihin de yerinden doğrularak:

– Evet... dedi. Ne olacak? Senin neyin var? Sen böyle ne oluyorsun?

Tekrar başını yastığa koyan ve duvardan yana dönen Raskolnikov, güç işitilir bir sesle:

– Hiççç, dedi. Bir an herkes susmuştu...

Nihayet Razumihin, sorgu dolu gözlerle Zosimov'a bakarak:

– Herhâlde uyuklamış olacak, dedi. Uyku sersemliğiyle yaptı.

Zosimov, "hayır" anlamında başıyla hafif bir işaret yaptı:

– Devam etsene, dedi. Sonra ne olmuş?

– Sonrası ne olacak? Küpeleri görünce, apartmanı da, Mitri'yi de unutmuş, şapkasını kaptığı gibi soluğu Duşkin'de almış ve bildiğimiz gibi ondan bir ruble kopararak, küpeleri sokakta bulduğu yalanını kıvırmış ve hemen eğlenmeye gitmiş... Cinayetle ilgili olarak da eski söylediklerini tekrarlamış: "Ne bir şeyden haberim var, ne de bir şey biliyorum. Olayı ancak önceki gün duydum." "Peki şimdiye kadar niçin saklandın?" "Korkumdan." "Peki, kendini niçin asmak istedin?" 'Düşünceden." "Ne düşüncesinden?" "Beni mahkûm ederler diye." İşte, hikâyenin hepsi bu... Şimdi, sen ne düşünüyorsun, ne dersin, onlar bundan nasıl bir sonuç çıkarırlar?..

– Ne diyeyim, bunda düşünülecek bir şey yok. Ne olursa olsun ortada bir delil var. Bir gerçek var. Herhâlde senin boyacıyı serbest bırakacak değiller ya!..

– Zaten onlar da kendisini düpedüz katil olarak sayıyorlar... Bu konuda en küçük bir kuşkuları yok...

– Yalan söylüyorsun, kızıyorsun! Peki, ya küpeler? Düşün bir defa, mademki küpeler kocakarının çekmecesinden çıktıkları gün ve saatte Nikolay'ın eline geçmiştir, o hâlde, bunların herhangi bir yoldan onun eline geçmiş olduklarını kabul etmek zorunda değil miyiz? Bu çeşit soruşturmalar için bu, az bir şey midir?

Razumihin:

– Nasıl eline geçmiş, diye bağırdı. Nasıl eline geçmiş? Sen ki hekimsin, her şeyden önce insanları incelemek, herkesten önce insan karakterini öğrenmek zorundasın! Bu kadar açıklamalardan sonra, şu Nikolay denilen adamın ne yaradılışta bir insan olduğunu nasıl olup da anlamıyorsun? Onun sorgu sırasında, bütün söylediği şeylerin baştan başa doğru olduğunu nasıl olup da görmüyorsun? Küpeler onun eline, tıpkı anlattığı gibi geçmiştir, kutunun üstüne basmış, kaldırıp almış..

– Baştan sona doğru!.. Ama gel gelelim, önce söylediği şeylerin yalan olduğunu kendisi de itiraf etmedi mi?

– Beni dinle... Hem de dikkatle dinle. Gerek kapıcı, gerek Koh ve Pestriyakov, gerek öteki kapıcı, sonra birinci kapıcının karısı ve o sırada onun yanında oturmakta olan satıcı kadın, gerek tam o sırada arabadan inerek kolunda karısıyla kapıdan içeri girmekte olan Müşavir Krükov, yani aşağı yukarı sekiz on tanık... Nikolay'ın Dimitri'yi yere yatırdığını ve üzerine çıkarak onu yumrukladığını, Dimitri'nin de Nikolay'ı saçlarından yakalayarak yumruklarken gördüklerini ağız birliğiyle söylüyorlar... Bunlar, boylu boyunca kapının önüne uzandıkları için yolu kapamışlardı. Herkes onları azarlıyor, onlar ise "tıpkı küçük çocuklar gibi" -tanıklar aynen böyle söylemişler- alt alta, üst üste boğuşarak, bağırıp çağırarak, en gülünç anlatımıyla, birbirleriyle yarışırcasına gülüyorlarmış... Sonra, tıpkı çocuklar gibi, birbirlerini kovalayarak sokağa fırlamışlar... İşitiyor musun? Şimdi özellikle şu noktaya dikkatini çekerim, öldürülen kadınların vücutları yukarıda henüz soğumamıştır. Çünkü onları sıcak olarak bulmuşlardı. Eğer bu iki delikanlı ya da bir başına Nikolay öldürmüş ve çekmecenin kilidini kırarak içini boşaltmışlarsa ya da sadece yapılan soygunla şu veya bu biçimde bir ilgileri varsa, şu hâlde sana bir soru sormama izin ver... Böyle bir ruh hali, yani haykırmalar, kahkahalar, kapının önündeki çocukça itişip kakışmalar, baltayla, kanla, canice kurnazlıkla, ihtiyatla, hırsızlıkla nasıl bağdaşabilir? Beş-on dakika önce -cesetler henüz soğumamış olduğuna

göre, böyle olması gerekiyor- çifte cinayet işlesinler de sonra, birdenbire arkalarında cesetleri, kapısı açık daireyi, çaldıkları eşyaları bıraksınlar, hem de birtakım adamların yukarı çıktığını bile bile, kapının önünde çocuklar gibi alt alta, üst üste boğuşsunlar, kahkahalar atsınlar, herkesin dikkatini kendi üzerlerine çeksinler, bunu da on tanığın gözü önünde yapsınlar!..

– İşin içinde bir tuhaflık olduğu muhakkak!.. İmkânsız gibi görünüyor ama...

– Hayır kardeş, aması yok. Eğer aynı günün aynı saatinde Nikolay'ın eline geçen küpeler, ona karşı olan maddi ve önemli bir suç kanıtını meydana getiriyorsa -kaldı ki, Nikolay'ın verdiği ifadelerle akla yakın bir biçimde açıklandığı için şüpheli bir kanıt haline gelmiştir- çocuktan yana olan olayları da dikkate almak gerekir. Üstelik bunlar itiraz kabul etmez olaylar hâlindedir. Ne dersin, bizim yargılama usullerimiz, niteliklerine göre sadece ruhi imkânsızlıklara, ruhi hallere dayanan bir olayı, bütün öteki maddi suç kanıtlarını çürüten, itiraz kabul etmez bir kanıt olarak kabul ederler mi ya da bunu kabule yetkileri var mıdır? Hayır, kabul etmezler... Asla kabul etmezler.. Çünkü mahfaza onda bulundu, kendini asmaya kalkıştı. "Eğer kendini suçlu görmeseydi böyle bir şeye asla başvurmazdı." düşüncesiyle kabul etmezler... İşte mesele burada... Ben de buna sinirleniyorum. Bunu anlaman gerek.

– Sinirlendiğini ben de görüyorum. Ama dur hele, sormayı unuttum. Küpelerin, öldürülen kadının çekmecesinden çalınmış olduğu ispat edilmiş mi?

Razumihin somurtarak, âdeta istemeye istemeye bu soruya karşılık verdi:

– Evet, kanıtlanmış. Koh, küpeleri tanımış, rehine koyanı da göstermiş. O adam da, küpelerin kendisinin olduğunu ispat etmiş!

– Kötü. Bir nokta daha: Koh ile Pestriyakov, kocakarıya gitmek üzere yukarı çıkarlarken Nikolay'ı gören olmamış mı ve bunu kanıtlamak mümkün mü?

Razumihin, canı sıkılmış bir hâlde:

– Asıl iş burada ya işte, kimse görmemiş... Can sıkacak nokta da burası. Hatta şu anda bunların tanıklıkları büyük bir anlam taşımamakla birlikte, Koh ile arkadaşı Pestriyakov bile yukarı çıkarlarken onların farkında olmamışlar. "Kapının açık olduğunu gördük. Herhâlde içeride çalışanlar da vardı ama gerçekten dikkat etmedik, o sırada orada adam olup olmadığını kesin olarak hatırlamıyoruz!" demişler.

– Hım... Şu hâlde onları temize çıkaracak biricik şey, boğuşup birbirlerini yumruklamaları ve gülmeleridir. Bunun güçlü bir delil olduğunu kabul edelim, ama... Peki, sen kendin bu olayı nasıl açıklıyorsun? Nikolay küpeleri, gerçekten anlattığı gibi bulduysa, bunların orada bulunuşunu nasıl açıklıyorsun?

– Nasıl mı açıklıyorum? Burada açıklanacak ne var ki... Mesele apaçık! Hiç olmazsa tutulması gereken yol apaçık ve aydınlıktır. Bunu aydınlatan da küpelerdir. Gerçek cani bunları düşürmüştür. Koh ile arkadaşı Pestriyakov kapıyı çaldıkları zaman, cani oradaydı, kapı da sürgülüydü. Koh budalalık edip de aşağı inince, katil dışarı fırladı, o da aşağı indi. Çünkü onun için başka hiçbir kurtuluş yolu yoktu. Merdivenlerden yukarı çıkmakta olan Koh'tan, Pestriyakov'dan ve kapıcıdan, Nikolay ve Dimitri'nin tam dışarı çıkıp boş bıraktıkları daireye girerek gizlendi. Onlar yukarı çıkarken, o da kapının arkasına saklandı. Ayak sesleri kesilinceye kadar bekledi. Sonra da tam Dimitri ile Nikolay'ın sokağa fırladıkları, herkesin dağıldığı ve kapının ağzında kimsenin kalmadığı bir sırada, rahatça aşağı indi. Belki de onu görenler olmuştur ama dikkat etmemişlerdir. Çünkü bu eve kim bilir ne kadar insan girip çıkıyor? Mahfazaya gelince; katil kapının arkasına gizlendiği sırada bunu cebinden düşürmüş ve düşürdüğünün farkında olmamıştır. Bu sırada dikkat edecek zamanı mı vardı? İşte bütün mesele bundan ibaret!

– Pek kurnazca! Hayır kardeş, bu çok kurnazca... Bu, hepsinden kurnazca!

– Niçin ama? Niçin?

– Çünkü anlattığın şeylerin hepsi de birbiriyle öylesine ustaca bağlanıyor ki... Tıpkı tiyatro sahnesinde olduğu gibi...

Razumihin:

– Ehh, diye ağzını açmak istediyse de, tam bu sırada kapı açıldı, içeriye, odadakilerden hiçbirinin tanımadığı yabancı bir adam girdi.

IV

Yabancı adamdan kibir akıyordu. Hiç kimseyi beğenmeyen, herkese tepeden bakan bir hâli vardı. Dikkatle bakılınca pek de genç olmadığı, orta yaşa merdiven dayadığı anlaşılıyordu. Şaşkınlığı ve gücenikliği göze batan adamın, “Ben böyle bir yere nasıl düştün? Kim getirdi beni buraya?” der gibi bir hâli vardı. Önce kapının eşiğinde birazcık duraklar gibi oldu. Ne kadar gizlese de korktuğunu anlamak hiç de zor değildi. Odayı şöyle bir gözden geçiren yabancının bakışları, birden perişan bir hâlde duran Raskolnikov’a takıldı. Raskolnikov da dik dik ona bakıyordu. Adamın gözleri ardından Razumihin’e ilişti ve onu incelemeye başladı. Beriki de hiç yerinden kımıldamadan, sorgu dolu küstah bir bakışla gelenin ta gözlerinin içine bakıyordu. Bu can sıkıcı sessizlik bir dakika kadar sürdükten sonra, tahmin edildiği gibi, dekorlarda küçük bir değişiklik oldu. İçeri giren yabancı adam, herhâlde yüzüne haykıran bazı belirtiler karşısında, aşırı bir büyüklük taslamakla bu “vapur kamarası”nda hiçbir etki yapamayacağını anlamış olacak ki, biraz yumuşadı.

Sertliğini büsbütün elden bırakmamakla birlikte, sorusunun her hecesini birer birer söyleyerek, nazik bir eda ile Zosimov’a sordu:

– Rodyon Romaniç Raskolnikov adlı bir üniversite öğrencisini ya da eski bir üniversite öğrencisini arıyorum?

Zosimov, ağır ağır kımıldadı. Eğer, hiç de kendisine seslenilmeyen Razumihin, hemen ondan önce davranmasaydı, belki de cevap verecekti.

– İşte divanda yatıyor! Ne istiyorsunuz bakalım?

Bu, “Ne istiyorsunuz bakalım?” sözündeki laubalilik, bu kendini beğenmiş kişiyi, çok biçimsiz bir duruma sokmuştu. Az daha Razumihin’in bulunduğu yana dönecekti ama yine de, zamanında kendini tutmasını bildi ve yeniden Zosimov’a döndü.

Zosimov, hastayı göstererek:

– İşte Raskolnikov, dedi.

Sonra, tabii denmeyecek kadar ağzını fazla açarak esnedi ve tabii denmeyecek kadar uzun zaman bu durumda tuttu. Daha sonra ağır ağır, parmaklarını yeleğinin cebine sokarak, som altından, kubbeli, kocaman bir saat çıkardı. Açıp baktı, yine aynı biçimde ağır ağır saati cebine yerleştirdi.

Raskolnikov ise bütün bu süre içinde, hiçbir şey söylemeden sırtüstü yatıyor ve tamamıyla anlamsız bir bakışla yeni gelene bakıyordu. Duvar

kâğıdındaki merak sardığı çiçekten bu yana çevrilmiş olan yüzü, sanki az önce çok acılı bir ameliyat geçirmiş ya da işkenceden kurtulmuş gibi sonsuz bir acıyı anlatıyordu. Ama içeri giren kişi, yavaş yavaş onda, gittikçe artan bir dikkat, sonra bir şaşkınlık, daha sonra da güvensizlik, hatta bir korku uyandırmıştı. Zosimov, kendisini göstererek: “İşte Raskolnikov” dediği zaman o, yerinden fırlarcasına doğrularak yatağına oturmuş, kesik kesik, hafif bir sesle ama meydan okurcasına:

– Evet! Ben Raskolnikov’um, demişti... Ne istiyorsunuz?

Konuk, dikkatle ona baktıktan sonra, kurumlu bir eda ile:

– Ben, Piyotr Petroviç Lujin’im, dedi. Adımın size yabancı gelmediğini umuyorum.

Ama büsbütün başka şeyler bekleyen Raskolnikov, Piyotr Petroviç adını sanki ilk defa işitiyormuş gibi, boş ve dalgın bakışlarla ona baktı ve hiç cevap vermedi...

Piyotr Petroviç biraz bozularak:

– Peki ama nasıl? Nasıl oluyor da şu ana kadar hiçbir bilgi almamış bulunuyorsunuz, diye sordu.

Raskolnikov, cevap olarak yavaşça kendini yastığa bıraktı, ellerini başının altına kilitleyerek tavana bakmaya başladı. Lujin’in yüzünde bir keder gölgesi dolaştı. Zosimov ve Razumihin, daha büyük bir merakla onu incelemeye koyuldular. Görünüşe göre Lujin, sonunda utanmıştı.

– Ben öyle sanıyordum ki, on gün, hatta neredeyse iki hafta önce gönderilmiş olan mektup artık elinize... diye gevelediyse de, Razumihin onun sözünü keserek:

– Bana bakın, dedi. Niye hep kapıda duruyorsunuz? Mademki söyleyeceğiniz var, geçip oturun! Orada Nastasya ile sığışamazsınız! Nastasyuşka, şöyle kenara çekil de, yol ver!.. Geçiniz, efendim. Şuraya, sandalyeye buyurun! Geçsenize!..

Razumihin, oturmakta olduğu sandalyesini masadan biraz geri çekti. Masayla dizleri arasında küçük bir aralık bıraktı ve misafirin bu delikten “geçmesi’ için gergin bir durumda beklemeye başladı. Bu çağrı için öyle bir an seçilmişti ki, reddetmeye imkân kalmamıştı. Misafir, ayakları sürçerek, hızlı hızlı dar aralıktan geçti. Sandalyenin yanına gelince, oturdu ve kuşkulu bir bakışla Razumihin’i süzdü. Razumihin:

– Ama rica ederim sıkılmayınız! Rodya beş günden beri hastadır.. Üç gün kendini bilmeden sayıkladı durdu. Şimdi artık kendine geldi, hatta iştahlı iştahlı yemek bile yedi. İşte şu oturan, onun doktorudur. Az önce,

onu muayene etmişti. Ben de Rodya'nın arkadaşıyım. Ben de eski bir üniversite öğrencisiyim. Şimdi ona dadılık ediyorum. Siz bize aldırmayın, sıkılmadan işinize bakın!

Piyotr Petroviç, Zosimov'a dönerek sordu:

– Teşekkür ederim ama burada oturup konuşmakla hastayı rahatsız etmiş olmaz mıyım? Zosimov:

– Hayır, hatta eğlendirmiş bile olursunuz, dedi ve yeniden esnedi. Razumihin:

– Ooo, o kendisine geleli çok oldu. Daha sabahleyin kendine geldi, diye devam etti.

Bu çocuğun laubaliliğinde öylesine içten gelme bir saflık vardı ki, Piyotr Petroviç düşündü ve cesaretini toplamaya başladı. Bu belki biraz da bu terbiyesiz ve baldırı çıplak delikanlının, artık kendisini üniversite öğrencisi olarak tanıtabilmiş olmasından ileri geliyordu. Lujin:

– Anneniz... diye başladı. Razumihin'in ağzından gürültülü bir:

– Hımmm, sesi çıktı.

Lujin, sorgu dolu bakışlarla ona baktı.

Razumihin:

– Bir şey değil... Ağzımdan kaçtı... Siz devam edin, dedi.

Lujin omuzlarını silkti.

– ... Anneniz, daha ben oradayken size bir mektup yazmaya başlamıştı. Buraya geldikten sonra da, her şeyi öğrendiğinize iyice emin olmak için, özellikle birkaç gün bekledim, yanınıza gelmedim. Ama şimdi büyük bir şaşkınlıkla görüyorum ki...

Yüzünde çok öfkeli bir sabırsızlık okunan Raskolnikov:

– Biliyorum, biliyorum, diye söylendi. Siz ha? Şu nişanlı değil mi? O hâlde biliyorum!.. Yeter artık!..

Piyotr Petroviç'in bayağı canı sıkılmıştı ama sesini çıkarmadı. Bütün bunların ne anlama geldiğini bir an önce anlamaya çalışıyordu. Aradaki sessizlik bir dakika kadar sürdü.

Bu arada, cevap verirken hafifçe ona doğru dönmüş olan Raskolnikov, onu yeniden, dikkatle ve büyük bir merakla süzmeye başladı. Sanki az önce, onu adamakıllı görmeye fırsat bulamamış, ya da onda merakını gıdıklayan yeni bir şey bulmuştu. Hatta yalnız bunun için, başını yastıktan bile kaldırmıştı. Gerçekten de Piyotr Petroviç'in genel görünüşünde onu şaşırtan, az önce, laubalice suratına fırlatılan "nişanlı" deyimini haklı göstermeye çalışan başka bir şeyler var gibiydi. Her şeyden önce görünen,

hatta gerektiğinden çok göze batan şey de şuydu: Piyotr Petroviç, başkentte nişanlısını bekleyerek geçirdiği birkaç gününden, süslenip püslenmek ve kendisine çeki düzen vermek için elinden geldiğince yararlanmıştı. Hiç şüphe yok ki bu, tamamen suçsuz ve masum bir davranıştı. Hatta kılık kıyafetinin güzelleştiğini görüp de kendini fazlaca beğenmesi bile, böyle hâllerde hoş görülebilirdi. Çünkü Piyotr Petroviç, ne de olsa nişanlıydı. Üstündeki her şey, terzinin elinden yeni çıkmıştı. Elbisesinin fazla yeni olması ve belli bir maksadı açığa vurması bir yana, her şeyi zarifti. Hatta şık, yeni melon şapkası bile bu maksadını kanıtlıyordu: Piyotr Petroviç şapkasına gerektiğinden çok özen gösteriyor, büyük bir dikkatle elinde tutuyordu. Sonra, leylâk rengindeki şu çok zarif, eldivenler de -giyilmeyerek sadece gösteriş için taşınmaları bakımından da olsa- aynı şeye tanıklık etmiyor muydu? Piyotr Petroviç'in elbisesinde, daha çok açık ve gençlerin hoşlandığı renkler çoğunlukta idi. Arkasında açık kahverengi, güzel bir yazlık ceket, açık renk hafif pantolon, buna benzer bir yelek, yeni satın alınmış incecik bir gömlek, kırmızı çizgili, çok hafif bir kravat vardı. Hepsi de Piyotr Petroviç'e bayağı yakışmıştı. Büsbütün genç, hatta güzel yüzü, kendi yaşı olan kırk beşten az gösteriyordu. Yanaklarının iki yanını hoş bir kıvrımla çerçeveleyen iki kotlet biçimindeki esmer favorileri, pırıl pırıl tıraş olmuş çenesinin etrafında çok güzel bir biçimde koyulaşıp genişliyordu. Hatta pek az ağarmış ve berber tarafından taranıp maşalanmış saçları bile, bu hâliyle gülünç ve budalaca görünmüyordu. Oysa genellikle kıvırtılmış saçlar, her zaman gülünç görünür ve sahibini, nikâhlanmaya giden Alman damatlarına döndürür. Eğer bu güzel ve ciddi yüzde, gerçekten hoşa gitmeyen, insanı kendinden uzaklaştıran bir şey varsa, nedenini başka noktalarda aramak gerekir.

Raskolnikov, Lujin'i teklifsizce süzdükten sonra, alaycı alaycı gülümsedi, tekrar başını yastığa bıraktı ve tekrar tavanı seyre koyuldu.

Ama Bay Lujin kendini tuttu. Bütün bu tuhaf halleri şimdilik görmezlikten gelmeye karar vermişe benziyordu. Zoraki bir çaba ile sessizliği bozarak, tekrar söze başladı:

– Sizi bu hâlde bulduğum için, çok, pek çok üzgünüm. Eğer hasta olduğunuzu bilseydim, daha önce gelirdim. Ama bilinen şey efendim, işler!.. Üstelik Yargıtay'da da avukatlık mesleğimle ilgili bir davam var. Sizin de tahmin edeceğiniz öteki işlerimden söz etmiyorum. Sizinkileri, yani annenizle kız kardeşinizi akşama sabaha bekliyorum.

Raskolnikov kıpırdadı, bir şeyler söylemek istedi. Yüzünü bir heyecan dalgası kapladı. Piyotr Petroviç durakladı, bekledi ama arkası gelmediğini görünce sözlerine devam etti:

– ... Evet, akşama sabaha gelmelerini bekliyorum. Her ihtimale karşı onlara bir ev buldum. Raskolnikov hafif bir sesle:

– Nerede, diye sordu.

– Buraya çok yakın... Bakaleyev'in evi...

Razumihin onun sözünü keserek:

– Voznesensk sokağında, dedi. İki katı pansiyon olarak kiraya verilir. Tüccar Yüşin tutuyor. Gitmişliğim var...

– Evet, pansiyon olarak...

– Çok kötü bir yer, pislik, fena kokular, üstelik de şüpheli bir yer. Bir zamanlar kötü birtakım olaylar da olmuştu. Şeytan bilir orada ne çeşit insanlar oturuyor. Ben de, çıkan bir kepazelik üzerine oraya gitmiştim. Ama ucuz bir yer.

Piyotr Petroviç dokunaklı bir sesle itiraz etti:

– Ben de buraya yeni geldiğim için, pek doğal olarak, bütün bunlar üzerine bilgi edinemezdim. Ama ne, de olsa, tertemiz iki oda... Sonra çok kısa bir süre için olduğuna göre... -Raskolnikov'a dönerek- Ben asıl evimizi, yani ileride oturacağımız evi de buldum. Şimdi dayayıp döşüyorlar... Ben de şimdilik buradan iki adım ötede, Madam Lippevehzel'in pansiyonunda, genç dostlarımdan Andrey Semyoniç Lebezyatnikov'un dairesinde kalıyorum. Bana Bakaleyev'in evini tavsiye eden de odur.

Raskolnikov, âdeta bir şeyler hatırlamış gibi, ağır ağır:

– Lebezyatnikov mu, dedi.

– Evet, Andrev Semyoniç Lebezyatnikov, bakanlıklardan birinde memurdur. Yoksa tanıyor musunuz? Raskolnikov:

– Evet... Şey... ha ha hayır, diye cevap verdi.

– Affınızı rica ederim, sorunuz üzerine öyle sanmıştım. Bir zamanlar onun vasisiydim. Çok sevimli bir delikanlıdır. Hem, yeni düşünce akımlarını da izleyen bir gençtir. Gençlerle dostluk kurmayı severim, insan onların sayesinde yenilikler öğrenir.

Piyotr Petroviç, takdir edilmek umuduyla odadakilere baktı. Razumihin:

– Hangi alanlarda, diye sordu. Piyotr Petroviç, kendisine soru sorulmuş olmasından âdeta sevinmiş gibi:

– En ciddi alanlarda, yani en temel meselelerde... Biliyor musunuz, ben on yıldan beridir Petersburg'a gelmemiştim. Bütün bu yeniliklerimiz, reform hareketlerimiz, yeni düşüncelerimiz, bizlere de, yani taşraya kadar da ulaşmıştır. Ama daha açık ve her şeyi görebilmek için Petersburg'ta yaşamak gerek. Ben özellikle şu kanıdayım ki, bizim genç kuşakları incelemek ve gözlemek yolu ile insan daha çok görmek, öğrenmek imkânını elde eder. Ne yalan söyleyeyim, sevindim.

– Özellikle niye sevindiniz?

_ Sorunuz geniş. Belki yanılabilirim. Ama bana öyle geliyor ki, daha açık bir görüş, nasıl diyeyim, daha eleştirici bir ruh, daha büyük bir beceriklilik görülüyor.

Zosimov:

– Orası doğru, diye mırıldandı. Razumihin atıldı:

– Sen yalan söylüyorsun, beceriklilik falan yok!.. Beceriklilik gökten hazır olarak inmez, büyük emeklerle elde edilir. Biz her işten vazgeçeli neredeyse iki yüzyıl olacak... -Piyotr Petroviç'e dönerek- Düşüncelere gelince, galiba düşünceler mayalanıyor... Çocuksu olmakla birlikte iyi niyet de var. Bir yığın dolandırıcının saldırısına uğramakla birlikte, namusluluğa da rastlamak mümkün. Becerikliliğe gelince, o yok işte!.. Beceriklilik henüz çok ilkel bir dönemde...

Piyotr Petroviç, görünür bir neşeyle itiraz etti:

– Ben sizin düşüncenizde değilim!.. Gerçi tutkular, yanlış davranışlar yok değil ama insaflı olmak gerek, tutku, iş heyecanını ve o işin içinde bulunduğu elverişsiz şartları gösterir. Eğer yapılan şey azsa, zamanın da az olduğunu düşünmek gerekir. Araçların ise sözünü bile etmiyorum. Doğrusunu isterseniz, benim kişisel görüşüme göre, bazı şeyler yapılmış bile. Yeni, yararlı düşünceler yayıldı, eski hayali ve romantik eserlere karşılık, bazı yeni ve yararlı eserler yayımlandı, edebiyat daha olgun bir manzara göstermeye başladı. Birçok zararlı projenin kökü kazındı, bunlarla alay edildi. Kısacası, geçmişle olan ilgimizi kesin olarak kestik, bence bu da bir şeydir.

Raskolnikov birden:

– Ezberlemiş, diye homurdandı. Kendini satıyor!

Bu sözleri iyice işitmeyen Piyotr Petroviç:

– Ne, diye sordu. Ama bir karşılık alamadı. Zosimov:

– Bütün bunlar çok doğru... diye eklemekte acele etti.

Piyotr Petroviç, Zosimov'a tatlı bir bakışla bakarak sözlerine devam etti:

– Ama doğru değil mi? Sonra Razumihin'e dönerek ekledi. Hiç olmazsa bilgi ve ekonomik gerçekler alanında olsun, bir ilerleme ya da sizin bugünkü deyiminizle bir progres olduğunu siz de kabul edersiniz!

Piyotr Petroviç bu sözlerin sonuna, az daha "delikanlı" sözünü bile ekleyecekti. Sesinin ahenginde bir zafer, hatta bir üstünlük edası vardı.

– Beylik gerçekler!..

Piyotr Petroviç, belki de biraz yersiz bir acelecilikle sözlerine devam etti:

– Hayır, beylik gerçekler değil, efendim. Mesela bana, bugüne kadar "başkalarını sev!" dedilerse ve ben de sevdiysem, bundan nasıl bir sonuç çıkıyordu? Şöyle bir sonuç çıkıyordu: Ben kaftanımı ikiye bölüyor, yarısını komşuma veriyordum. Böylece ikimiz de, "Birkaç tavşanın peşinden koşan hiçbirini tutamaz!" diyen Rus atasözünde olduğu gibi, yarı yarıya çıplak kalıyorduk. Bilgi ise herkesten önce yalnız kendini sev, der. Çünkü dünyada her şey kişisel çıkar temeli üzerine kurulmuştur. Yalnız kendini seversen, hem işlerini gerektiği gibi yaparsın, hem de kaftanın sapasağlam kalır. Ekonomik gerçekler ise şunu ekler: Bir toplumda özel işler ne kadar tıkırında giderse, bir başka deyimle kaftanlar ne kadar bütün kalırsa, o toplumun temelleri öylesine sağlam, genel işleri de öylesine düzenli olur. Demek, yalnız ve yalnız kendim için kazanmakla da âdeta herkes için kazanıyor ve komşumun, ikiye bölünmüş bir kaftandan daha fazlasını almasına, hem de şunun bunun cömertliğiyle değil, genel bir ilerleyiş sonunda almasına imkân vermiş oluyorum. Düşünce basittir ama ne yazık, hayalseverlik ve heyecan yüzünden uzun süre akla gelmedi. Oysa bunun anlaşılması için galiba pek fazla zekâya ihtiyaç yok.

Razumihin sert sert onun sözünü kesti:

– Affedersin, ben de zeki bir adam değilim, onun için bırakalım!.. Zaten ben bir maksatla söze başlamıştım. Yoksa bütün bu gevezelikler, bu züğürt tesellileri, bütün bu sürekli, bitmez tükenmez beylik sözler, bu hiç sonu gelmeyen aynı şeyler, tam üç yıl bana öylesine tiksinti verdi ki, kendim değil de bir başkası bile yanımda böyle şeyler konuşurken Tanrı şahit ki yüzüm kızarıyor. Siz pek doğal olarak bilginizi bir an önce bize göstermeye çalıştınız! Bunda da mazursunuz. Ben sizi suçlamıyorum. Şimdi sadece kim olduğunuzu öğrenmek istemiştim. Çünkü biliyor musunuz, son zamanlarda şu genel işlere o kadar çok ve çeşit çeşit sanayici burnunu soktu, onlar her

dokundukları şeyleri kendi çıkarlarına uygun olarak öylesine değiştirdiler ki, bütün işler büsbütün çığırından çıktı... Eh, artık yeter!

Lujin, pek önemli bir adam tavrı takınarak, kırılıp dökülerek:

– Saygıdeğer efendimiz, yoksa bu derece teklifsiz bir eda ile benim de onlardan... diye söze giriştiyse de, Razumihin onun sözünü keserek:

– Ama efendim, rica ederim, nasıl olur? E, hem yeter artık, dedi.

Sonra, birdenbire Zosimov'a dönerek yarıda kalan konuşmalarını sürdürdü:

Piyotr Petroviç, Razumihin'in yaptığı açıklamaya hemen inanmak akıllılığını gösterdi. Zaten iki dakika sonra da kalkıp gitmeyi tasarlamıştı. Raskolnikov'a dönerek:

– Şu anda başlayan tanışmamızın iyileşmenizden sonra sizce bilinen nedenler yüzünden daha da güçleneceğini umarım... Size özellikle Tanrı'dan sağlık dilerim.

Raskolnikov, başını bile çevirmedi. Piyotr Petroviç, sandalyesinden kalkmaya davrandı.

Zosimov, doğrulur gibi:

– Onu müşterilerinden biri öldürmüş olsa gerek, dedi.

Razumihin de doğruladı.

– Öyle olsa gerek! Porfiri düşüncelerini açığa vurmuyor ama yine de kocakarıya rehin yatırmış olanları bir bir sorguya çekiyor!

Raskolnikov, yüksek sesle sordu:

– Rehin yatıranları sorguya mı çekiyormuş?

– Evet, ne olacak?

– Hiç!.. Zosimov sordu:

– Onları nereden bulup çıkarıyor?

– Bazılarını Koh haber vermiş, bazılarının adları ise rehinlerin sarılı olduğu kâğıtların üstünde yazılıymış; bir kısmı da olayı haber alır almaz kendiliğinden gelmiş...

– Herhâlde tecrübeli, usta bir katil imiş... Ne cesaret!.. Ne cüret!..

Razumihin arkadaşının sözünü keserek:

– Hiç de öyle değil, dedi. Asıl mesele burada ya! Hepimizi şaşırtan da bu nokta... Bense, katilin tecrübesiz, acemi olduğunu iddia ediyorum. Herhâlde ilk cinayeti olsa gerek... Hesaplı yapılmış bir işle ve kaşarlanmış bir katil ile karşı karşıya olduğumuzu varsayarsak, olmayacak sonuçlara varırız. Karşımızda tecrübesiz bir katil olduğunu düşünecek olursak, onu felaketten kurtaran şeyin sadece bir rastlantı olduğunu görürüz. Oysa

rastlantılar neler yapmaz? Düşün bir kere, belki de katil, karşılaşacağı engelleri önceden kestirememiştir. Ya olay sırasındaki davranışı? On beş yirmi ruble değerindeki şeylerle ceplerini dolduruyor, kocakarının sandıklarını, bohçalarını karıştırıyor... Oysa öte yanda, komodinin üst gözündeki çekmecede, banknotlardan başka çil çil para olarak bin beş yüz ruble buluyorlar... Herif çalmasını bile becerememiş, yalnız adam öldürmesini bilmiş! Onun ilk vakası diyorum sana, ilk vakası!.. Hemen şaşırıvermiş! Yakalanmayışını, ustalığından çok rastlantıya borçludur.

Şapkasıyla eldivenleri elinde ayakta durmakta olan ama gitmeden önce akıllıca birkaç laf daha etmek isteyen Piyotr Petroviç, Zosimov'a dönerek:

– Galiba şu geçenlerde öldürülen ihtiyar memur karısından söz ediyorsunuz, diye lafa karıştı.

Piyotr Petroviç'in iyi bir etki yapmaya çalıştığı görülüyordu. Şöhret hırsı mantığını yenmişti.

– Evet, siz de duydunuz mu?

– Duymaz olur muyum, yanı başımızda.

– Ayrıntılı olarak biliyor musunuz?

– Bildiğimi iddia edemem! Ama beni burada ilgilendiren başka bir noktadır, yani, büyük bir meseledir. Son beş yıl içinde, aşağı tabaka arasında cinayetlerin çoğaldığından söz etmiyorum... Yine dört bir yanda arka arkaya tekrarlanan kundakçılık ve soygunculuk olaylarından da söz etmiyorum! Asıl tuhafıma giden şey, cinayetlerin, buna paralel olarak yüksek tabaka arasında da artışıdır. Şurada bir üniversite öğrencisi, ana yollardan birinde bir posta arabasını soyar. Ötede, sosyal mevki sahibi bazı kişiler, sahte banknot basarlar. Moskova'da son tahvillerin sahtelerini yapan koskoca bir çete yakalanır; çetenin elebaşlarından birinin, üniversitede bir genel tarih profesörü olduğu görülür. Yabancı ülkelerden birinde ise parası için ve daha başka gizem dolu nedenlerle, bir büyükelçilik kâtibimiz öldürülür... Şimdi de bu faizci kocakarıyı, müşterilerinden biri öldürdüyse, bu cinayeti işleyenin de yüksek tabakadan biri olması gerekir. Çünkü köylüler altın eşyalarını rehine koymazlar... Şu hâlde toplumumuzun aydın takımı arasında sürüp giden bu ahlaksızlığın nedenlerini nasıl açıklamalı? Zosimov:

– Ekonomik değişiklikler pek çok, diye cevap verecek oldu.

Razumihin, arkadaşının lafını ağzına tıkayarak:

– Neyle mi açıklamalı, dedi. İyice kökleşmiş olan tembellikle açıklanabilir.

– Yani nasıl, ne gibi?

– Şu Moskova'daki profesörümüz bu sahtecilik işini niçin yaptığı sorusuna ne cevap vermişti? “Herkes bir yolunu bulup zengin oluyor, ben de çabucak zengin olmak isteğine kapıldım!” Gerçi profesörün sözlerini hatırlamıyorum ama düşünce buydu. Zahmetsizce, havadan, çabucak zengin olmak... Hazır yemeye, başkasının sırtından geçinmeye alışmışlar!.. Ve işte böyle, saati gelince, herkes neye yeteneği varsa onu yapıyor. ..

– Peki ama ya ahlak? Sonra, ne bileyim işte, düzen...

Raskolnikov ansızın lafa karıştı:

– Neye bu kadar telaş ediyorsunuz? Tam sizin teorinize göre olmuş...

– Ne gibi benim teorime göre?.

– Az önce propaganda ettiğiniz düşünceleri genişletiniz, bu düşüncelerin size insanları boğazlamak hakkını verdiğini göreceksiniz.

Piyotr Petroviç Lujin:

– Ama insaf edin, diye bağırdı. Zosimov:

– Hayır, öyle değil, diye atıldı. Raskolnikov, yüzü sararmış bir hâlde yatıyordu. Üst dudağı titriyor, güçlükle soluyordu.

Lujin, böbürlenerek sözüne devam etti:

– Her şeyin bir ölçüsü vardır. Ekonomik düşünceler henüz insanları cinayete sürüklemiyor. Sadece varsayılsa bile...

Raskolnikov, yine öfkeden titreyen ama aynı zamanda içinde aşağılamanın verdiği sevinç sezilen bir sesle Lujin'in sözünü kesti:

– Nişanlınız sizinle evlenmeye razı olduğunu söylediği zaman her şeyden çok onun yoksul oluşuna sevindiğinizi, sonradan onu avucunuza almak ve ikide bir size borçlu olduğunu hatırlatmak için yoksul aileden kız almanın daha uygun olduğunu kendisine söylemiş olduğunuz doğru mudur?

Kıpkırmızı kesilen ve şaşıran Lujin, öfkeli ve sinirli bir sesle bağırdı:

– Sayın bayım, sayın bayım... Benim düşüncelerimi değiştiriyorsunuz!.. Affedersiniz ama size şunu söylemek zorundayım ki, kulağınıza çalınan, daha doğrusu size yetiştirilen dedikoduların gerçekle en küçük bir ilgisi bile yok... Hiç şüphe yok, bunu söyleyen... Bir kelimeyle bu iğne... Kısacası anneniz... Zaten kendisi bu olaydan önce de bütün üstün erdemlerine rağmen, düşüncelerinde bana biraz heyecanlı ve romantik görünmüştü... Ama yine de meseleyi bu kadar hayal ürünü bir biçimde değiştirebileceğini düşünmekten bin fersah uzaktım. Ve sonunda... Sonunda...

Yastığına dayanarak doğrulan ve kor gibi yanan gözleriyle dik dik Lujin'e bakan Raskolnikov:

– Biliyor musunuz sonra ne olur, diye bağırdı. Biliyor musunuz ne olur? Lujin:

– Sonra ne olurmuş, diyerek durakladı ve aşağılanmış bir insan edasıyla, meydan okurcasına beklemeye başladı. Bu sessizlik birkaç saniye sürdü:

– Şu olur ki, annem üzerine bir kelimecik daha söylemek cesaretini gösterirseniz, sizi merdivenlerden tepetaklak atarım!

Razumihin:

– Ne oluyorsunuz, diye bağırdı. Lujin sarardı ve dudaklarını ısırdı:

– Bak sen! Demek öyle ha, diye, tane tane ve bütün gücüyle kendini tutmaya çalışarak ama yine de tıkanarak söze başladı. Ben zaten daha demin, daha ilk adımımı atar atmaz, bana olan düşmanca durumunuzu fark etmiştim. Ama buna daha iyi inanmak için, bilerek burada kaldım. Bir hastanın ve bir akrabanın birçok kusurunu görmezlikten gelebilirdim ama şimdi... Sizin... Asla...

Raskolnikov:

– Ben hasta değilim, diye bağırdı.

– Daha kötü ya!..

– Defol buradan!..

Zaten Lujin sözünü bitirmeden, tekrar masayla sandalye arasından geçerek, kendiliğinden çıkıp gidiyordu. Razumihin, ona yol vermek için bu defa ayağa kalkmıştı. Lujin, kimseye bakmadan, hatta hastayı rahat bırakması için uzun zamandan beri kendisine işaret etmekte olan Zosimov'a bile selam vermeden çıkıp gitti. Sırtını kamburlaştırarak kapıdan çıkarken bir sakınma tedbiri olarak şapkasını omuzu hizasına kaldırmıştı. Sırtının kamburlaşmasında, âdeta kendisiyle birlikte korkunç bir aşağılanmayı götürdüğü izlenimi vardı.

Şaşırmış olan Razumihin, başını sallayarak:

– Böyle şey olur mu? Hiç böyle şey olur mu? Hiç böyle şey olur mu, diye söylendi.

Raskolnikov, şiddetli bir öfke içinde:

– Bırakın beni. Hepiniz gidin, diye bağırdı. Artık beni rahat bırakacak mısınız, cellâtlar? Sizden korkmuyorum!.. Şimdi artık kimseden, kimseden korkmuyorum!.. Defolun buradan!.. Yalnız kalmak istiyorum!.. Yalnız, yalnız, yalnız!..

Zosimov, Razumihin'e işaret ederek:

– Gidelim, dedi.

– Ama rica ederim, onu bu hâlde nasıl bırakabiliriz?

Zosimov ısrarla:

– Gidelim, diye tekrarladı ve dışarı çıktı. Razumihin biraz durup düşündükten sonra, ona yetişmek üzere arkasından koştu.

Zosimov, merdivenlerden inerlerken:

– Onu dinlemeseydik daha kötü olacaktı, dedi. Kızdırmaya gelmez!..

– Nesi var?

– Ah, ona şimdi olumlu bir heyecan verebilsek!.. Az önce gücünü ne güzel toplamıştı... Biliyor musun, onun kafasında bir şeyler var. Değişmez, acı verici bir şey!.. Ben bundan çok korkuyorum! Herhâlde bu böyle!..

– Belki de şu Bay Piyotr Petroviç'tir. Bu adamın Rodya'nın kız kardeşiyle evlenmek üzere olduğu, Rodya'nın da tam hastalığı arifesinde bununla ilgili bir mektup aldığı, aralarında geçen konuşmadan anlaşılıyor.

– Evet, şimdi onu buraya sanki şeytan getirdi, belki de bütün işleri altüst etti. Rodya'nın hiçbir şeyi umursamadığına, ne konuşursak konuşalım, lafa karışmadığına bilmem dikkat ettin mi? Onu kızdıran yalnız bir nokta var: O da şu cinayet meselesi.

– Evet, evet, tamamen farkındayım!.. Bu olay onu ilgilendiriyor, korkutuyor... Herhâlde tam hastalığının başladığı gün karakolda ürkütülmüş olsa gerek... Çocuk düşüp bayılmış!..

– Sen bana akşam bunu biraz daha ayrıntılı anlat, ben de sana bazı şeyler söyleyeceğim!. Bu çocuk beni çok ilgilendiriyor!.. Yarım saat sonra onu yoklamaya geleceğim... Ama artık ateşi çıkmaz!

– Teşekkür ederim. Ben de bu arada Paşenka'da oturur, Nastasya'yı hastanın yanında bekletirim.

Bir başına kalan Raskolnikov, sabırsızlıkla ve can sıkıntısıyla Nastasya'ya baktı. Nastasya ise gitmekte hâlâ ağır davranıyordu.

– Şimdi çay içer misin, diye sordu.

– Sonra!.. Şimdi uykum var. Beni rahat bırak. Bütün vücudu titriyordu, duvardan yana döndü. Nastasya odadan çıktı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Raskolnikov hizmetçi kızın odadan çıkmasını bekliyordu sanki. Nitekim o çıkar çıkmaz hemen seğirtti, önce kapıyı içerden kilitledi. Razumihin'in az önce getirdiği elbise paketini çözdü ve giyinmeye başladı. Ardından da insanı şaşırtacak derecede sakinleşti. Deminki saldırgan Raskolnikov yoktu. Rahat ve huzurluydu. Kesin ve açık davranışlarında kesin bir karar göze çarpıyordu. Kendi kendine: "Hemen bugün, bugünden tezi yok..." diye mırıldanıyordu. Bununla birlikte, henüz güçsüz olduğunu anlıyordu. Ama sükûnet ve değişmez düşünce haline kadar gelen büyük bir ruh çabası, ona güç ve kendine güven duygusu veriyordu. Yollarda düşmeyeceğini umuyordu. Tepeden tırnağa kadar yeniler giyindikten sonra, masanın üzerinde duran paralara bir göz attı. Biraz düşündü, paraları cebine indirdi. Hepsi yirmi beş ruble kadar bir şeydi. Razumihin'in elbise ve çamaşır için harcadığı on rubleden arta kalan bozuklukları da aldı. Sonra yavaşça çengeli kaldırdı, odadan çıktı. Merdivenlerden inerken, kapısı ardına kadar açık olan mutfağa bir göz attı: sırtı kapıya dönük olan Nastasya eğilmiş ev sahibi kadının semaverini yelliyordu. Hiçbir şey duymamıştı. Hem onun kalkıp gideceğini kim aklına getirebilirdi? Raskolnikov, bir dakika sonra sokaktaydı.

Saat sekiz sıralarıydı, güneş batıyordu. Ortalıkta yine boğucu bir sıcak vardı. Ama o, bu pis kokulu, tozlu, şehirle bulaşmış havayı derin derin içine çekti. Başı biraz döner gibi oldu. Birden kor gibi yanan gözlerinde ve zayıflamış, sarı, solgun yüzünde yabani bir güç parladı. Nereye gideceğini bilmiyor, bunun üzerinde düşünmek de istemiyordu. Yalnız bildiği bir şey vardı: "Bütün bunlara hemen bugün, bıçakla keser gibi hemen bir son vermek gerekti. Yoksa eve dönemeyecekti; çünkü böyle yaşamak istemiyordu." Ama nasıl son vermeliydi? Bunun üzerine bir düşüncesi bile yoktu. Zaten düşünmek istemiyordu. Düşünceleri kafasından uzaklaştırmıştı, çünkü düşünceler ona acı veriyordu. O sadece, her şeyin şu ya da bu biçimde değişmesi gerektiğini hissediyor ve biliyordu. Delice bir cesaretle ve değişmez bir düşüncenin verdiği kendine inanış ve azimle: "Değişsin de nasıl değişirse değişsin!" diye tekrarlayıp duruyordu.

Eski bir alışkanlıkla, her zamanki gezinti yollarından geçerek doğru Samanpazarı tarafına yürüdü. Ama pazar yerine varmadan bir tuhafiyeci önünde, kaldırımlar üzerinde, siyah saçlı laternacı bir genç çok dokunaklı

bir romans çalıyordu. Laternacı biraz ileride, yaya kaldırımında duran on beş yaşlarında bir kıza eşlik ediyordu. Bu kız, sokak kadını kılığındaydı, kıl dokuma geniş bir eteklik giymiş, bir İspanyol şalına bürünmüştü. Elinde eldiven, başında da ateş renginde tüyü olan hasır bir şapka vardı. Bütün bunlar eski püskü ve yıpranmış şeylerdi. Sokak kadınlarının çatlak ama oldukça hoş ve gür sesiyle, dükkâncıların vereceği bir kopeği gözleyerek romans okuyordu. Raskolnikov, orada iki üç dinleyicinin yanı başında durdu. Biraz dinledi. Cebinden beş kopek çıkararak kızın eline sıkıştırdı. Kız, birdenbire şarkıyı, en tiz, en dokunaklı yerinde, âdeta bıçakla keser gibi keserek, sert bir sesle laternacıya: “Artık yeter!..” diye bağırdı. İkisi birlikte, öteki dükkâna doğru yürüdüler.

Raskolnikov, yanı başında laterna dinlemekte olan ve görünüşü işsiz güçsüz bir adamı andıran yaşlıca bir kişiye dönüp sordu:

– Sokak türkülerini sever misiniz?

Beriki, yabani bir bakışla Raskolnikov’a baktı, şaşırdı. Raskolnikov ise sanki hiç de sokak şarkılarından söz etmiyormuş gibi sözlerine devam etti:

– Ben severim, dedi. Laternanın eşliğinde söylenen bu sokak şarkılarını soğuk, karanlık ve ıslak sonbahar akşamlarında, hani bütün gelip geçenlerin yüzlerinin yeşilimtırak - sarı ve hasta gibi göründüğü, özellikle rutubetli akşamlarda dinlemesini pek severim. Ya da rüzgârsız havalarda, sulu bir karın lapa lapa, dümdüz yağdığı, karların arasından da sokak lambalarının pırıldadığı zamanlar daha da iyi olur.

Gerek kendisine sorulan sorudan, gerek Raskolnikov’un tuhaf görünüşünden ürken adam:

– Bilmiyordum efendim... Bağışlayınız, dedi ve sokağın karşı tarafına geçti.

Raskolnikov dosdoğru yürüdü ve Samanpazarı’nda, satıcı karı - kocanın, Lizavetta Ivanovna ile konuştukları köşeye çıktı. Ama şimdi onlar burada yoktu. Yeri tanıyınca durakladı, etrafına bakındı. Bir uncu dükkânının kapısında esneyerek durmakta olan kırmızı gömlekli bir delikanlıya sordu:

– Şurada, köşe başında karısıyla satıcılık eden biri vardı, değil mi?

Raskolnikov’u yukarıdan aşağı süzen genç:

– Herkes satıcılık eder, dedi.

– Onun adı neydi?

– Nasıl bir ad taktılarsa öyledir.

– Sakın sen de Zarayskli olmayasın? Hangi ildensin?

Delikanlı ona bir daha baktı:

– Efendimiz, bizimki il değil, ilçedir. Kardeşim gidip kazaya uğradı, bense evde kaldım, bunun için bilmiyorum. Bundan ötürü affınızı rica ederim, yüksek kalpli efendimiz!..

– Şu yukarıdaki meyhane mi?

– Hayır, gazino, bilardosu da var. Orada prensesler de bulunur.

Meydanı uzun adımlarla geçen delikanlı, köşede köylülerden oluşan bir kalabalığın içine daldı. Raskolnikov. Adamların suratına baka baka kalabalığın en koyu yerine kadar girdi. Nedense içinde herkesle konuşmak için sonsuz bir istek vardı. Ama köylülerin ona aldırdıkları yoktu. Küme küme toplanmış, kendi aralarında gürültü ediyorlardı. Biraz durup düşündükten sonra sağ taraftaki yaya kaldırımı boyunca V... ye doğru yürüdü. Meydanı geçince bir sokağa saptı.

Bir dirsek yapıp meydanı Sadovaya ile birleştiren bu kısa sokaktan eskiden de sık sık geçtiği olmuştu. Son günlerde, kederli olduğu zamanlar “daha çok acı duymak için” bütün bu yerlerde dolaşmak hoşuna bile gidiyordu. Şimdi ise hiçbir şey düşünmeksizin bu sokağa girmişti. Burada büyük bir ev vardı, bütün alt katı meyhane ve buna benzer yiyecek, içecek satan dükkânlarla doluydu. Buralardan her dakika “ev kılığıyla” başı açık, sırtlarında yalnız bir entari olduğu hâlde, birtakım kadınlar çıkıyor, yaya kaldırımın iki üç yerinde, hele iki basamakla çeşitli eğlence yerlerine inilebilen bodrum katlarının ağızlarında kümeleniyorlardı. Bu dakikada bu eğlence yerlerinden birinden yükselen gürültü ve patırtı, bütün sokağa yayılıyordu. Gitar çalıyor, şarkı söylüyor, çok eğleniyorlardı. Kalabalık bir kadın grubu kapının ağzına birikmişti. Kimisi merdivenlerin, kimisi de yaya kaldırımın üstüne oturmuştu. Üçüncü bir takımı ise ayakta gevezelik ediyordu. Bunların yanında, caddede, yüksek sesle küfrederek elinde sigara, sarhoş bir asker dolaşıyordu. Bir yere girmek istediği ama gireceği yeri unuttuğu sanılabilirdi. Bir serseri başka bir serseriyle kavga ediyordu. Körkütük bir sarhoş ise boylu boyunca yerde yuvarlanıyordu. Raskolnikov kalabalık bir kadın grubunun yanında durdu. Kadınlar, kısık sesle konuşuyorlardı. Hepsi de basma entari, terlik giymişlerdi. Hepsinin de başları açıktı. Kimisi kırkını geçkindi. Ama on yedisinde olanlar da vardı. Hemen hepsinin gözleri şiş ve çürük içinde idi.

Aşağıdan gelen şarkı sesleri, bütün o gürültü patırtılar, nedense Raskolnikov’u ilgilendiriyordu. Birinin, kahkahalar ve bağrışmalar arasında, tiz perdeden söylenen bir şarkıya ve bir gitar sesine ökçeleriyle

tempo tutarak hızlı bir hora teptiği işitiliyordu. Raskolnikov, meyhanenin kapısına doğru eğilmiş bir hâlde, dikkatle, kederli bir yüzle, düşünceli bir tavırla dinliyor ve yaya kaldırımından koridora bir göz atıyordu. Okuyucunun incecik sesi:

“Benim güzel cici sevgilim, boş yere dövme beni!” diye inliyordu. Raskolnikov’un içinde, sanki başka hiçbir düşüncesi yokmuş gibi, bu şarkıyı dinlemek için sonsuz bir istek uyandı.

“Acaba ben de girsem mi?” diye düşündü. “Kahkahayla gülüyorlar! Hepsi sarhoş. Ben de körkütük oluncaya kadar içsem ne olur sanki?”

Kadınlardan biri oldukça ahenkli ve henüz büsbütün bozulmamış bir sesle sordu:

– Sevimli bay, girmez misiniz? Genç bir kadındı. Hatta oradaki kadın kalabalığı içinde insana tiksinti vermeyen tek kadın o idi. Raskolnikov, doğrulup ona bakarak:

– Bak sen, hem de güzelmiş, diye cevap verdi. Kadın gülümsedi. Bu iltifat çok hoşuna gitmişti.

– Siz de çok güzelsiniz, dedi. Kalın sesli bir başka kadın:

– Ne kadar da zayıf, diye lafa karıştı. Hastaneden yeni mi çıkmış, nedir?

Bu sırada, kalın kumaştan önü açık bir kaftan giymiş, kurnaz kurnaz gülümseyen, çakır keyif bir Rus köylüsü yanlarına yaklaşarak sözlerini kesti.

– Belli, hepsi de bir general kızı ama burunları küt ve kalkık... Ne de neşeli şeyler!..

– Mademki geldin, gir içeri!.. Rus köylüsü:

– Gireceğim şekerim, dedi ve aşağı indi. Raskolnikov yoluna devam etti. Kız arkasından seslendi:

– Bana bakın, beyefendi!

– Ne var? Kız utandı:

– Sevimli bey, sizinle birkaç saat geçirmeye seve seve hazırım. Ama şimdi sizden nedense pek sıkılıyorum... Hoş kavalye, bir kadeh içebilmem için bana altı kopek vermez misiniz?.

Raskolnikov, elini cebine sokup rast gele birkaç para çıkardı: çıkan on beş kopekti.

– Ah ne iyi yürekli bir baymış!..

– Senin adın ne?

– Duklida diye sorarsınız!

Kalabalığın arasındaki kadınlardan biri başıyla Duklida’yı işaret ederek:

– Yok artık, bu da nesi, diye söylendi. Nasıl da böyle para isteyebiliyor, doğrusu bilmiyorum! Ben olsam, utancımdan yerin dibine geçerdim.

Raskolnikov, bu sözleri söyleyene merakla baktı. Bu, otuz yaşlarında, çiçek bozuğu, yüzü gözü yara bere içinde, üst dudağı şiş bir kızdı. Sakin ve ciddi bir eda ile konuşmuş ve ayıplamıştı.

Raskolnikov, yoluna devam ederek: “Acaba ben bunu nerede okumuştum?” diye düşündü. “Nerede okumuştum? Bir idam mahkûmu ölümünden bir saat önce, galiba şöyle düşünmüş... Eğer yüksek bir yerde, bir kayanın üzerinde, ancak iki ayağını koyacak kadar daracık bir yerde oturması gerekse, çevresinde uçurumlar, okyanuslar olsa... sonsuz karanlıklar, sonsuz bir yalnızlık, bitmez tükenmez fırtınalar sürüp gitse... O, bir arşıncık yerde ömrü boyunca, binlerce yıl, kıyamete kadar ayakta dursa, yine de öyle bir yaşayış, o anda ölmekten daha iyidir. Yeter ki yaşasın! Yalnız yaşasın ve yaşasın! Nasıl olursa olsun yalnız yaşasın. Ne yaman bir gerçek!.. Aman Tanrım ne yaman bir gerçek!.. İnsan ne alçak bir yaratıkmış!..” Bir dakika sonra:

“İnsana bu yüzden alçak diyen de alçaktır!” sözlerini ekledi.

Bir başka caddeye çıktı. “Vay!.. ‘Kristal Palas!..’ Razumihin geçenlerde ‘Kristal Palas’tan söz etmişti. Yalnız ben bir şey yapmak istiyordum galiba?.. Ha evet, okumak istiyordum. Zosimov gazetelerde okuduğunu söylemişti...”

Çok geniş, hatta temiz ve oldukça tenha birkaç odadan meydana gelmiş bir gazinoya girerek:

– Gazeteniz var mı, diye sordu.

İki, üç müşteri çay içiyordu. Uzak odalardan birinde dört kişilik bir grup oturmuş şampanya içiyordu. Raskolnikov onların arasında Zamiyotov’u tanır gibi oldu. Bununla birlikte uzaktan iyice seçmek mümkün değildi, içinden de: “Varsın olsun!” diye düşündü.

Garson:

– Votka mı emrediyorsunuz, diye sordu.

– Sen bana çay getir! Sonra bana eski gazeteleri de getir, şöyle son beş günlük gazeteler olsun... Sana bahşiş de veririm...

– Baş üstüne efendim. İşte bugünküler. Votka da getireyim mi efendim?

Eski gazeteler ve çay geldi. Raskolnikov iyice yerleşerek aramaya koyuldu, “izler - izler - Aztekler -Aztekler - izler - Bartola - Massino - Aztekler - izler... Hah, işte polis haberleri! Bir kadın merdivenden düşmüş - bir tüccar şarap içmekten çatlamış - Kumlar semtinde bir yangın -

Petersburgskaya’da yangın -Petersburgskaya’da bir yangın daha - izler - izler - izler - Massimo... Hah, işte...”

En sonunda aradığını bulmuştu. Okumaya başladı. Gerçi satırlar gözleri önünde dans ediyordu ama yine de bütün haberleri okudu. Sonra büyük bir hırsla, bundan sonraki sayılarda yeni ayrıntılar aramaya koyuldu. Sayfaları karıştırırken, sabırsızlıktan elleri titriyordu. Birdenbire, biri gelip yanı başına, masasına oturdu. Raskolnikov dönüp baktı. Bu, Zamiyotov’du. Yüzüklü elleri, kordonu, briyantinli siyah kıvırcık saçlarını ikiye ayıran düzgün çizgisi, şık yeleği, biraz örselenmiş redingotu, eskice gömleğiyle yine aynı kılıkta, şu bildiğimiz Zamiyotov’du. Neşesi yerindeydi. Çok neşeli ve saf bir gülüşle gülüyordu. Esmer yüzü, içtiği şampanyadan biraz kızarmıştı.

Şaşarak ve âdeta çok eskiden beri kendisini tanıyormuş gibi:

– Nasıl, siz burada mısınız, diye söze başladı. Oysa Razumihin daha dün bana hâlâ kendinize gelmediğinizi söylemişti. Tuhaf şey!.. Ben sizin ziyaretinize de gelmiştim...

Raskolnikov, Zamiyotov’un masasına geleceğini biliyordu. Gazeteleri bir kenara bırakarak Zamiyotov’a döndü. Dudaklarında, sinirli bir sabırsızlığı gösteren alaycı bir gülümseme vardı:

– Geldiğinizi biliyorum, diye cevap verdi. Söylediler. Çorabı aramışsınız!.. Biliyor musunuz, Razumihin sizin için deli oluyor. Birlikte Laviza Ivanovna’ya gitmişsiniz. Onu anlattı. Hani şu, o gün koruduğunuz kadın, barut teğmene boyuna kaş göz işaretleri ediyordunuz da adam bir türlü anlamıyordu. Hatırladınız mı? Bunda anlaşılmayacak bir şey yoktu galiba, iş apaçık... Değil mi?

– Ne geveze, ne boşboğaz çocuk!..

– Barut mu?

– Yok canım, dostunuz Razumihin.

– Mükemmel yaşıyorsunuz, Bay Zamiyotov!.. En güzel yerlere parasız giriyorsunuz!.. Az önce içtiğiniz şampanyayı kim ikram etti size?

– Biz kendimiz içtik... Neden ikram etsinler? Raskolnikov:

– Ücret olarak!.. Siz her şeyden yararlanıyorsunuz, diye alay etti. Bir şey değil, benim güzel çocuğum, bir şey değil!.. -Sonra, Zamiyotov’un omzuna vurarak ekledi: Hem ben kötü niyetle söylemiyorum, sizin karakoldaki şu memurun, kocakarı işinden Mitka’yı döverken söylediği gibi: “Size olan sevgimden, şakacıktan” söylüyorum...

– Peki ama siz bunu nereden biliyorsunuz?

– Ben belki sizin bildiklerinizden fazla şeyler biliyorum.

– Siz ne tuhaf insansınız!.. Herhâlde, daha iyice hastasınız! Sokağa çıkmakla iyi etmemişsiniz! Demek size tuhaf görünüyorum, öyle mi?

– Evet. Ne o, gazeteleri mi okuyordunuz?

– Gazeteleri.

– Bir sürü yangın haber var.

– Hayır, ben yangın haberlerini okumuyorum.

Raskolnikov, esrarlı bir bakışla Zamiyotov'a baktı. Alaycı bir gülümseme yine dudaklarını büzmüştü. Zamiyotov'a göz kırparak, sözlerine devam etti:

– Sevimli delikanlı, itiraf ediniz ki, ne okuduğumu anlamayı çok merak ediyorsunuz, değil mi?

– Yok canım, hiç de merak etmiyorum. Laf olsun diye sordum. Yoksa sormak yasak mı? Bilmem ki neden hep...

– Beni dinleyin. Siz okumuş, kültürlü bir adamsınız, değil mi?

Zamiyotov, biraz koltukları kabararak:

– Jimnasyumun altıncı sınıfından ayrıldım, cevabını verdi.

– Altıncı sınıfından, ha!.. Ah seni çapkın ah... Saat kordonu da var, yüzükleri de var... Zengin adam efendim... Aman şuna bakın, ne sevimli çocuk!..

Raskolnikov, adamın burnuna kadar sokularak sinirli bir kahkaha attı. Ötekisi, öfkeden çok, şaşarak kendini geri çekti. Çok ciddi bir tavırla:

– Amma da tuhaf bir adamsınız, diye tekrarladı. Bana öyle geliyor ki, siz hâlâ sayıklıyorsunuz!..

– Sayıklıyor muyum? Yalan söylüyorsun serçeciğim! Demek tuhaf adamım, ha? Merakınızı gıcıklıyorum, değil mi? Bana merakla bakıyorsunuz değil mi?

– Evet.

– Şu hâlde, gazetelerde ne okuduğumu, ne aradığımı söyleyeyim mi? Bakın hem kaç tane gazete getirttim... Şüpheli bir şey, değil mi?

– Haydi, söylesenize!..

– Kulaklarını kabarttın, değil mi?

– Ne kulak kabartması canım?

– Ne kulak kabartması olduğunu sonra söylerim. Şimdilik, sevimli dostum, size şunu bildiriyorum... Hayır, "itiraf ediyorum..." daha iyi... Hayır, hayır, bu da değil, "ben ifade veriyorum, siz zapt ediyorsunuz!" İşte böyle... Böylece ifade veriyorum ki, gazeteleri okuyuşum, ilgi gösterişim,

arayıp buluşum -Raskolnikov sözünün burasında gözlerini yarı kapamış bir durumda biraz bekledi. Sonra, yüzünü Zamiyotov'un yüzüne fevkalâde yaklaştırarak, âdeta fısıltıyla ekledi:- Buraya gelişim, tefeci kocakarının öldürülüşü üzerine bilgi almak içindir.

Zamiyotov, yüzünü onun yüzünden ayırmaksızın hiç kımıldamadan, ısrarla Raskolnikov'a bakıyordu. Sonraları, Zamiyotov'un hepsinden çok tuhafına giden şey aradaki sessizliğin tam bir dakika sürmesi ve tam bir dakika ikisinin de birbirlerine böyle bakmaları olmuştur.

Artık sabrı tükenen Zamiyotov, birdenbire:

– Okumanızdan ne çıkar, diye bağırdı. Sonra bundan bana ne? Sanki ne olmuş?

Raskolnikov, karşısındakinin bağırmasına kulak asmadan, aynı fısıltıyla sözüne devam etti:

– Canım, hatırlamıyor musunuz, hani şu karakolda kendisinden söz edilirken düşüp bayıldığım kocakarı. Nasıl, şimdi anlıyor musunuz?

Zamiyotov âdeta endişeli bir tavırla sordu:

– Ne var, ne oluyor? “Anlıyor musunuz?” sözüyle ne demek istiyorsunuz?

Raskolnikov'un durgun ve ciddi yüzü, bir anda değişti. Birden sanki kendisini bir türlü tutamıyormuşçasına, az önce olduğu gibi, sinirli kahkahalarla gülmeye başladı. Bir anda çok aydınlık bir biçimde, birkaç gün önce geçirdiği bir anın heyecanını, elinde balta, kapının arkasında durduğu, kapı çengelinin zıp zıp zıpladığı, kapının dışındakilerin ise küfrederek kapıyı zorladıkları anın heyecanını yaşadı. O sırada, birden onlara çıkışmak, onlarla kavga etmek, heriflere dilini çıkararak alay etmek ve katıla katıla gülmek isteğini duymuştu.

Zamiyotov:

– Siz ya delisiniz, ya da... dedi ve birden aklına gelen bir düşünceden şaşırmış gibi durakladı.

– Ya da? Ne “ya da”. Ne? Haydi söylesenize! Zamiyotov, öfkeyle:

– Hiç, diye cevap verdi. Bunların hepsi saçma!

İkisi de sustular. O ani kahkaha nöbetinden sonra Raskolnikov, birdenbire düşünceli ve üzgün bir hâl aldı. Dirseğini masaya, başını da eline dayadı. Zamiyotov'un orada oluşunu büsbütün unutmuş gibiydi. Bu sessizlik oldukça uzun sürdü. Zamiyotov:

– Çayınızı niçin içmiyorsunuz, dedi. Soğuyacak!..

– Ne? Ne var? Çay mı? Olabilir...

Raskolnikov bardaktan bir yudum aldı, ağzına bir lokma ekmek attı ve birden Zamiyotov'a bakarak, görünüşe göre her şeyi hatırladı ve kendisine gelir gibi oldu. Yüzü, o anda eski alaycı halini aldı. Çayını içmeye koyuldu.

Zamiyotov:

– Bugünlerde bu dolandırıcılık olayları pek çoğaldı, dedi. Moskova'da büyük bir kalpazan çetesini enselediklerini daha geçenlerde "Moskovskiye Vedomosti" gazetesinde okumuştum. Koskoca bir çeteymiş... Sahte ruble basıyormuş...

Raskolnikov soğukkanlılıkla:

– O eski bir hikâye, ben bunu daha bir ay önce okumuştum, dedi ve alaycı bir gülümsemeyle sözüne devam etti. Peki, sizin düşüncenize göre şimdi bunlar sahteci midir?

– Sahteci değil de nedir?

– Onlar kim, sahtecilik kim? Onlar henüz dünyayı bile tanıyamayan toy çocuklardır. Bir kalpazanlık için elli kişinin bir araya toplanması dünyanın neresinde görülmüştür? Bu işi en fazla üç kişi yapar. İnsan ortağına, imanı gibi güvenmelidir. Üstelik hepsinin ağzı sıkı olmalı, sırlar mezara kadar gitmelidir. Birinin yanlışlıkla ağzından bir tek kelime kaçırması bile bütün planları allak bullak ediverir. Toy çocuklar!.. Güvenilmemesi gereken birtakım insanlar tutup, onların aracılığıyla gişelere sahte paraları sürmeye kalkışmışlar!.. İnsan böyle bir işi ilk karşısına çıkana nasıl güvenir de açabilir? Hem tutalım ki bu toy çocuklar bu işi başardılar. Yine tutalım ki, her biri birer milyonluk sahte para sürmüş olsun, peki ya sonra? Bütün ömürlerince ne yapacaklar? Her biri ömrü boyunca, bir başkasına bağlı olarak yaşayacak!.. Böyle yaşamaktansa, insanın kendini boğması daha iyi!.. Hoş, onlar parayı sürmesini bile becerememişler ya!.. Bir tanesi gişede para bozdurmaya başlamış, beş bin ruble almış, elleri titremiş... Paranın dört binini saymış, beşinci bine gelince, bir an önce savuşayım diye, saymadan cebine atmış... Tabii bu hâli şüphe uyandırmış... Bir aptal yüzünden her şey altüst olmuş!.. Hiç böyle şey olur mu? Zamiyotov:

– Ellerinin titremiş olması mı, dedi. Niçin, pekâlâ olabilir... Hayır, ben bunun olabileceğine tamamıyla inanıyorum... İnsan bazı hâllerde kendini tutamaz!..

– Kendini tutamaz mı?

– Yoksa siz kendinizi tutabilir misiniz? Hayır, ben kendi hesabıma tutamazdım!.. Yüz ruble için başımı böyle bir belaya sokamam!.. Sahte

banknotlarla gişeye başvurmaktan, hem de bu işlerde pişmiş olan bir banka gişesine başvurmaktan utanırdım doğrusu! Siz utanmaz mıydınız?

Raskolnikov, karşısındakine tekrar "dilini çıkarmak" için, şiddetli bir istek duydu. Zaman zaman, sırtında soğuk ürpermeler dolaşıyordu. Dolambaçlı bir yoldan söze başladı:

– Bana kalsa, böyle bir yola hiç başvurmazdım, dedi. Yapacağım şey ilk binlik paketi, her rubleyi evire çevire gözden geçirir, dikkatlice dört beş kez sayardım. Ardından ikinci binlikte de aynı yöntemi uygulardım. Parayı tam ortalarına kadar sayınca, içinden rastgele bir elli rublelik çeker, ışığa tutar -bu paralar sahte olmaz inşallah- diyerek gözden geçirirdim. Bu arada: "Ne yalan söyleyeyim, bu işten korkuyorum. Geçenlerde akrabalarımdan bir kadın bu yüzden yirmi beş ruble zarara girdi." diye bir de yalan kıvırırdım. Üçüncü bini saymaya başlayınca da, şöyle davranırdım: "Affedersiniz, ikinci bini sayarken galiba, yedinci yüzden sonra şaşırdım, bunda biraz şüphem var." der ve üçüncü bini bırakarak yeniden ikinci bine sarılırdım. Her beş paket için aynı şeyi yapardım. Saymayı bitirince, beşinci ve ikinci binlik paketlerden birer ruble çıkarır, yine ışığa tutar- ve yine şüphelenirdim: "Lütfen şunu değiştiriniz!" derdim. Veznedarı buram buram terletirdim. Öyle ki, adamcağız beni başından atmak için ne yapacağını şaşırırdı. Bütün bunları bitirdikten sonra gitmeye davranır, çıkmak için kapıyı açardım. Ama hayır, affedersiniz, bir şeyler sormak, bazı bilgiler almak üzere yine geri dönerdim. İşte ben olsam, böyle yapardım. Zamiyotov gülerek:

– Amma da korkunç şeyler söylüyorsunuz, ha, dedi. Tabii bunların hepsi de sadece laftan ibaret... İşe gelince, hiç şüphe yok ki, apışıp kalırdınız!.. Size şunu söyleyeyim ki, bence değil siz ve ben, en kaşarlanmış, en tecrübeli bir adam bile kendisine güvenemez!.. Hem uzağa gitmeye ne gerek var, işte size bir örnek: Mahallemizde bir kocakarıyı öldürdüler... Katil, güpegündüz her tehlikeyi göze aldığına göre görünüşte korkunç bir herif... Nasıl olduysa kurtulmuş. Ama gel gelelim, onun bile elleri titremiş... Çalmasını becerememiş, dayanamamış... Bu da yapılan işten belli...

Raskolnikov bu sözlere gücenmiş gibiydi. Hakaret dolu hain bir sevinçle Zamiyotov'a bağırdı:

– Evet öyle!.. Gelin de onu yakalayın bakalım şimdi.

– Merak etmeyin, yakalarlar!..

– Kim? Siz mi? Siz mi yakalayacaksınız? Boşuna kendinizi yoracaksınız! Herif para harcıyor mu, harcamıyor mu? İşte sizce en önemli nokta budur. Dün parası yoktu, bugün para harcıyor, eh, şu hâlde katil o değil de kim olabilir? Eğer isterse, bu işte bir çocuk bile sizi aldatabilir... Zamiyotov:

– İşte mesele burada ya, dedi. Onların hepsi de böyle davranırlar. Ustaca adam öldürürler, cana kıyarlar, ondan sonra da hemen meyhaneye gidip yakayı ele verirler. Polis böyle para harcadıklarını görür, onları enseler... Katillerin hepsi sizin gibi kurnaz değildir. Siz herhâlde kalkıp da meyhaneye gitmezdiniz, değil mi?

Raskolnikov kaşlarını çattı ve dik dik Zamiyotov'a baktı. Canı sıkılmış bir hâlde:

– Galiba merakınız uyandı. Bu işte benim nasıl davranacağımı öğrenmeyi pek merak ediyorsunuz, değil mi, diye sordu.

Zamiyotov, kesin ve ciddi bir eda ile:

– Evet, merak ediyorum cevabını verdi. Nedense bakışları ve sözleri çok ciddi bir hâl almıştı.

– Çok mu merak ediyorsunuz?

– Çok.

Raskolnikov yüzünü yine Zamiyotov'un yüzüne yaklaştırdı, yine gözünü kırpmadan ona bakarak, fısıltıyla:

– Harika... Bana kalsa aynen şunu yapardım, diye konuya girdi. Delikanlının yüzü öylesine korkunç bir hâl almıştı ki, Zamiyotov bu yüzü görünce elinde olmadan ürperdi ve geri çekildi. Evet, ben önce para ve mücevherleri alır almaz tüyerdim o kocakarının evinden. Hiçbir yere sapmadan, doğruca çitlerle çevrilmiş sahipsiz, boş bir avluya, ya da terkedilmiş bir yere girerdim. Daha önce bu avluda, belki de binanın yapılışından beri duvarın dibinde, bir köşede durmakta olan, bir veya bir buçuk pud ağırlığındaki bir taşı arayıp bulurdum. Bu taşı kaldırır, paralarla mücevherleri, taşın altında bulunması gereken çukurun içine yerleştirirdim. Taşı da eski durumuna getirip ayağımla düzelttikten sonra, çekip giderdim. Bir yıl, iki yıl, hatta üç yıl, bunlara el sürmezdim. İşiniz yoksa katili arayın durun!

Zamiyotov da nedense, hemen hemen fısıltıyla:

– Siz delisiniz, dedi. Ve yine, nedense birden kendini Raskolnikov'dan geri çekti.

Raskolnikov’un gözleri kıvılcımlandı. Yüzü korkunç hâlde sarardı. Üst dudağı titredi, seğirmeye başladı. Elden geldiği kadar Zamiyotov’a doğru eğildi, hiçbir söz söylemeden dudaklarını oynatmaya başladı. Bu hal, yarım dakika kadar sürdü. Ne yaptığını biliyordu ama kendini tutamıyordu. Korkunç kelimeler, tıpkı o zaman zıplayan kapının sürgüsü gibi, dudaklarında titreşip duruyordu, neredeyse fırlayıp çıkacaktı. İşte, işte, bu sözler neredeyse ağzından dökülüverecekti! Sonunda birden:

– Ya kocakarıyla kız kardeşi Lizavetta’yı ben öldürdüysem, dedi ve kendine geldi.

Zamiyotov, garip ve tuhaf bir bakışla Raskolnikov’a baktı. Yüzü kireç gibi oldu, tuhaf bir gülümseyişle çarpıldı ve güç işitilir bir sesle:

– Hiç olacak şey mi bu, dedi.

Raskolnikov, öfkeli öfkeli Zamiyotov’a baktı:

– Ama kabul ediniz ki, buna inanmıştınız, değil mi? Öyle değil mi?

Zamiyotov, telaşla:

– Hiç de inanmamıştım, dedi. Hele şimdi, her zamankinden daha az inanıyorum.

_ Sonunda yakalandın!.. Kapana tutuldun!.. Mademki şimdi “her zamandan daha az inanıyorsunuz.” demek ki önceleri inanmıştınız!..

Görünüşe göre utanan Zamiyotov:

– Hiç de inanmamıştım, diye bağırdı. Zaten siz beni bu düşünceye sürükleyip getirmek için korkutmadınız mı?

– Demek inanmıyorsunuz, ha? O gün ben karakoldan çıktıktan sonra arkamdan neler söylediniz? Sonra, Barut teğmen ben ayıldıktan sonra, beni ne diye sorguya çekti?

Raskolnikov, yerinden kalkarak ve kasketini alarak:

– Hey garson, diye seslendi. Borcum ne kadar? Garson koşup geldi:

– Topu topu otuz kopek, efendim, dedi.

– Al sana yirmi kopek de bahşiş, dedi ve içi kâğıt para dolu titrek elini Zamiyotov’a uzatarak:

– Bak, ne kadar da çok para! Kırmızı, mavi rubleler... Yirmi beş ruble... Bunlar nereden? Sonra şu yepyeni elbiselere ne buyrulur? Biliyorsunuz ki beş param yoktu... Herhâlde ev sahibimi sorguya çekmişsinizdir!. Neyse yeter... Hoşça kal! Yine görüşürüz.

İçinde, biraz da dayanılmaz bir zevk sezilen tuhaf ve sinirli bir heyecanın etkisiyle tir tir titreyerek dışarı çıktı. Vücudu bitkin, suratı asıktı. Yüzü, bir insanın felçten sonraki yüzü gibi çarpılmıştı... Yorgunluğu

gittikçe artıyordu. İlk heyecan duygusuyla birlikte, gücü de birden harekete geçiyor, yükseliyor, heyecan duygusu azaldığı ölçüde, gücü de aynı hızla azalıyordu.

Meyhanede tek başına kalan Zamiyotov derin düşüncelere dalmıştı. Bu hâlde bir saate yakın kaldı. Raskolnikov öyle konuşmuştu ki, cinayetle ilgili bütün düşünceleri allak bullak olmuş, beyninde yepyeni şüpheler belirmişti. Kedi kendine: "Bu İlya Petroviç aptalın önde gideniymiş de haberim yokmuş!" diye mırıldandı. Artık beyni yeni şüphelere yelken açıyordu.

Raskolnikov, gazinonun dış kapısını henüz açmıştı ki, merdivenlerde, içeri girmekte olan Razumihin'le burun buruna geldi. İkisi de, aralarında bir adım kalıncaya kadar birbirlerini görmemişlerdi. Neredeyse kafa kafaya tokuşacaklardı. Bir süre göz göze bakıştılar. Razumihin hiç olmadığı kadar şaşırmıştı. Ama gözleri, köpürüp taşan bir öfkeyle, gerçek bir öfkeyle tutuştu. Avazı çıktığı kadar:

– Bak neredeymiş, diye bağırdı. Yataktan kaçtın ha!.. Bense onu, divanın altında bile aradım. Tavan arasına çıktım... Senin yüzünden az kalsın Nastasya'yı dövecektim... Bak neredeymiş!.. Rodya, bu ne demek kuzum? Bana doğruyu söyle! İtiraf et!.. İşitiyor musun?

Raskolnikov, sakin bir eda ile:

– Bu şu demektir ki, hepiniz beni son derecede bıktırdınız ve ben, yalnız kalmak istiyorum.

– Yalnız kalmak!.. Ayakta durmaya hâli yok, suratı kireç gibi, soluğu kesiliyor, bir de yalnız kalacak!.. Seni aptal, seni!.. "Kristal Palas"ta ne yapıyordun? Çabuk söyle bakalım!.. Raskolnikov:

– Beni bırak, dedi ve yürüyüp gitmek istedi. Bu davranış Razumihin'i artık çileden çıkarmıştı. Raskolnikov'u sıkıca omzundan yakaladı:

– Bırak, ha? Ne cesaretle "bırak" diyorsun? Biliyor musun şimdi ne yapacağım? Seni kucaklayıp koltuğuma sıkıştıracağım ve bir çıkın gibi eve götüreceğim... Üstüne de kapıyı kilitleyeceğim!..

Raskolnikov, ağır ağır ve çok sakin bir eda ile:

– Beni iyi dinle Razumihin!.. Seni de, yardımını da istemiyorum. Bunları anlamayacak kadar aptal mısın sen? Benim için yardım edilmek, aşağılanmakla eşdeğer bir şey. Rahatsız oluyorum anladın mı? Hem, ilk hastalandığım günlerde ne diye gelip beni aradın? Belki de ölüm beni daha çok sevindirecekti! Bana acı verdiğini, beni bıktırdığını, bugün sana apaçık söylemedim miydi? Anlamıyorum, insanlara acı çektirmekten ne zevk duyuyorsun!.. Şunu kafana iyice sok: Bütün bunlar, iyileşmeme engel

oluyor. Çünkü beni sinirlendiriyorlar... Az önce Zosimov beni sinirlendirmemek için gitmemiş miydi? Tanrı hakkı için, sen de yakamı bırak!.. Hem zorla beni tutmaya ne hakkın var? Tamamen aklım başımda olarak konuştuğumu görmüyor musun? Yakamı bırakman, iyilik etmekten vazgeçmen için sana nasıl, ne biçim yalvarayım, söyle bana?.. İsterseniz bana nankör bir adam deyin, isterseniz beni aşağılık bir insan diye kabul edin. Yalnız Tanrı hakkı için benim yakamı bırakın!.. Bırakın yakamı! Bırakın! Bırakın!..

Söze soğukkanlılıkla, akıtmaya hazırlandığı zehir için, önceden sevinerek başlamıştı. Ama sözlerini az önce Lujin'le konuşurken olduğu gibi, öfkeyle ve tıkanarak bitirdi.

Razumihin biraz durdu, düşündü. Sonra arkadaşının kolunu bırakarak, âdeta düşünceli bir eda ile, yavaşça:

– Defol öyleyse, dedi.

Ama Raskolnikov'un gitmeye davrandığını görünce, öfkeyle:

– Dur, diye bağırdı. Beni dinle. Sana şunu söyleyeyim ki, son ferdinize kadar hepiniz bir gevezeden, bir farfaradan farklı değilsiniz!.. Küçücük bir acınız olsa, bir yumurta için dünyayı velveleye veren tavuklara dönersiniz! Hatta bu işte bile başka yazarların düşüncelerini çalarsınız!.. Sizde bağımsız bir varlığın eseri bile yok!.. Siz balmumundan yapılmışsınız, damarlarınızda kan yerine ayran var. Hiçbirinize inanmıyorum. Hangi şartlar altında olursa olsun, ilk işiniz, her ne pahasına olursa olsun insanlara benzememektir.

Raskolnikov'un tekrar gitmeye davrandığını görünce, delice bir öfkeyle:

– Dur, diye haykırdı. Beni sonuna kadar dinle!. Bu akşam yeni eve taşınmamız şerefine misafirlerim olduğunu biliyorsun!.. Belki de şimdiye kadar gelmişlerdir bile... Misafirleri karşılamak üzere dayımı bıraktım, kendim de buraya geldim. Eğer sen bir ahmak olmasaydın, ama şöyle, sırsıklam bir ahmak olmasaydın, kalkıp gelirdin!.. Bak Rodya, ne yalan söyleyeyim, akıllı bir çocuksun ama ahmaksın!.. İşte böyle ahmak olmasaydın, boş yere pabuç eskiteceğine, kalkıp bu akşam bize gelir, otururdun!.. Mademki bir defa sokağa çıkmışsın, yapılacak bir şey kalmıyor demektir. Sana rahat, yumuşak bir de koltuk bulurdum... Ev sahiplerin de var. Bir bardak çay içer, misafirlerle çene çalarsın! Bunu istemezsen, seni yatağa da yatırabilirim... Yanımızda yatarsın! Zosimov da gelecek... Gelirsin, değil mi?

– Hayır.

Sabrı tükenen Razumihin:

– Saçmalıyorsun, diye bağırdı. Hem ne biliyorsun? Sen kendinden sorumlu olamazsın ki... Hem senin bu işten bir şey anladığın yok!.. Benim de böyle binlerce defa insanlardan kaçtığım olmuştur... Ama yine geri dönerdim... Sonra bu davranışlarımdan utanır, yine insanlar arasına karışırdım... Aklında kalsın, Poçinkov'un apartmanı, üçüncü kat...

– Demek, siz böylece iyilik etmek uğruna, galiba kendinize dayak atılmasına bile izin vereceksiniz, bay Razumihin?

– Kime? Bana mı? Aklından geçirenin alnını karışlarım... Poçinkov'un apartmanı 47 numara... Memur Babuşkin'in dairesi.

Raskolnikov:

– Gelmeyeceğim Razumihin, dedi ve arkasını dönüp yürüdü.

Razumihin onun arkasından:

– Bahse girerim ki geleceksin, diye bağırdı. Yoksa... Yoksa sana selam bile vermem!.. Hey dursana! Zamiyotov orada mı?

– Evet.

– Seni gördü mü?

– Gördü.

– Seninle konuştu mu?

– Konuştu.

– Nelerden söz etti? Mademki istemiyorsun, canın cehenneme, anlatma!. Poçinkov apartmanı, 47 numara... Babuşkin'in dairesi... Unutma!..

Raskolnikov, Sadovoy bulvarına kadar geldi, köşeyi döndü. Düşünceye dalan Razumihin arkasından bakakaldı. Sonunda, "adam sen de," demek isteyen bir davranışla elini sallayarak binaya girdi. Ama, merdivenlerin ortasında durdu, âdeta yüksek sesle:

– Hay Tanrı cezasını versin, diye söylendi. Ne kadar akıllıca konuşuyor, oysa... Ben de ne budala insanım!.. Sanki deliler akıllıca konuşmazlar mı? Bana öyle geliyor ki Zosimov'un da asıl korktuğu bu. -Parmağıyla alnına vurarak- Ya, eğer... Onu bir başına nasıl bırakabildim? Belki de kendini suya atabilir... Hata ettim... Olmaz!..

Gerisin geri, Raskolnikov'un arkasından koştu. Ama delikanlının izi bile kalmamıştı. Razumihin tükürdü, hemen Zamiyotov'u sorguya çekmek üzere hızlı hızlı "Kristal Palas"a döndü.

Raskolnikov doğru ... köprüsüne gitti. Köprünün ortasında dirseklerini korkuluklara dayayarak, uzakları seyretmeye koyuldu. Razumihin'den ayrıldıktan sonra üstüne öylesine bir halsizlik çökmüştü ki, buraya kadar

zorla gelebilmişti... Canı, sokakta şöyle bir yere oturmak ya da uzanıp yatmak istiyordu. Suya sarkarak, batan güneşin son pembe yansılarına, koyulaşan alacakaranlıkta gittikçe loş bir hâl alan ev dizilerine kanalın sol kıyısında, çatı katındaki bir evin, camlarına vuran son güneş ışıklarıyla âdeta alev alev yanan uzak bir penceresine, kanalın kararan sularına, elinde olmayarak bakmaya başladı. Delikanlı, özellikle bu sulara dikkatle bakıyor gibi görünüyordu. Sonunda gözlerinde kırmızı birtakım dairecikler dönmeye, evler kaybolmaya, gelip geçenler, rıhtımlar, arabalar, çevresinde dans etmeye başladı.

Birden ürperdi. Kurduğu çirkin ve şaşırtıcı hayallerden kopmuş, yeni bir yaygınlıktan kurtulmuş gibiydi. Bu arada hemen yanı başında birinin durduğunu hisseder gibi oldu. Dönüp baktığında ince uzun boylu, başörtülü, zayıf yüzlü, solgun benizli bir kadınla burun buruna geldi. Ağlamaktan iyice kızaran gözleriyle zavallı kadıncağız da dik dik ona bakmaya başladı. Birden, sağ kolunu korkuluğa dayadı. Sağ ayağını kaldırıp korkuluktan aşırdı, sonra, sol ayağını da aynı biçimde aşırdı ve kendini kanala attı. Kirli sular yarıldı, bir anda kurbanını yuttu. Ama bir dakika sonra, kadın suyun yüzüne çıktı. Başı, ayakları suyun içinde, sırtı yukarıda, etekliği suyun üstünde toplanmış ve bir yastık gibi şişmiş olduğu hâlde, yavaş yavaş akıntıya kapılarak sürüklenmeye başladı. Birçok ses:

– Boğuldu!.. Boğuldu, diye bağrışıyordu. Sağdan soldan insanlar koşuşuyor, kanalın her iki kıyısı seyircilerle doluyordu. Köprünün üstünde, Raskolnikov’un çevresinde, onu arkasından itip kakan, büyük bir kalabalık toplandı. Çok da uzak olmayan bir yerden ağlamaklı bir kadın sesi duyuldu:

– Aman Tanrım! Meğer bu bizim Afrosinyüşka imiş? Tanrı hakkı için kurtarın şunu! Hayır sahipleri çıkarın su zavallıyı!..

Kalabalığın arasından:

– Kayık!.. Kayık, diye bağırıyorlardı.

Ama artık kayığın gereği kalmamıştı. Bir bekçi iskelenin merdivenlerinden kanala inmiş, ceketini, çizmelerini çıkararak suya atılmıştı. Yapılacak fazla bir şey yoktu. Akıntı, kadını iskelenin iki adım ötesinden götürüyordu. Bekçi, sağ eliyle onu elbisesinden yakaladı; sol eliyle de, bir arkadaşının uzattığı sırığa yapıştı. Kadın hemencecik kıyıya çıkarıldı. Granit iskeleye yatırıldı. Çok geçmeden de kendine geldi, doğrulup oturdu. Ellerini, anlamsız bir davranışla, ıslak entarisine silerek aksırmaya, hıçkırmaya başladı. Hiç konuşmuyordu.

Aynı kadın sesi ama bu sefer Afrosinyüşka’nın yanı başında uludu:

– Ah, kardeşler, bulut gibi sarhoştu, bulut gibi! Demin de kendini asmaya kalkıştıydı, ipten kurtardılar. Bakkala kadar gitmiştim, giderken de kıza göz kulak olmasını tembih etmiştim. Ama işte olanlar oldu. Bizim satıcı kadın kardeşler, bizim satıcı kadın. Nah şuracıkta, oturuyoruz, kenardan ikinci ev. Nah şuracıkta...

Kalabalık dağılıyordu. Polisler hâlâ kadınla uğraşıyorlardı. Oradakilerden biri karakoldan söz etti. Raskolnikov, bu olup biten şeylere, tuhaf bir ilgisizlik ve kaygısızlık duygusuyla bakıyordu. Bir tiksinti duydu. Kendi kendine: “Hayır, iğrenç... Su değmez...” diye söylendi ve arkasından ekledi: “Bir şey çıkmaz... Beklemeye değmez... Bu ne, karakol galiba... Zamiyotov niye karakolda değil? Saat dokuzu geçtiği hâlde karakol açık...”

Sırtını köprünün korkuluklarına çevirdi, çevresine bakındı...

Kesin bir kararla: “Eh, ne olacak sanki!” diye söylendi. “Gidelim!” Köprüden ayrıldı, karakolun bulunduğu yana yürüdü. Yüreği boş ve kapalıydı. Düşünmek istemiyordu. İçindeki sıkıntı da geçmişti. “Her şeye bir son vermek!” kararıyla evinden çıktığı zaman, duyduğu enerjiden eser bile kalmamış, bunun yerine tam bir uyuşukluk gelmişti.

Ağır ağır, uyuşuk bir hâlde kanalın kenarından yürürken: “Ne yapalım, diyordu, bu da bir çıkış yoludur. Ne olursa olsun buna bir son vereceğim... Çünkü istiyorum... Ama gerçekten de bu bir çıkış yolu mudur? Adam sen de!.. Nasıl olsa bir arşınlık bir alan bulunur. Ne sonu imiş bu! Gerçekten de bu bir son mu? Onlara söyleyeyim mi, söylemeyeyim mi? Eh, kör şeytan!.. Ne kadar da yorulmuşum; mümkün olsa da hemen şöyle bir yere uzanıp yatsam ya da otursam!.. İşin en utanılacak yanı, çok budalaca bir şey oluşudur. Adam sen de, bu da vız gelir... Tuh! Tanrı belasını versin, insanın aklına ne saçma şeyler geliyor...”

Karakola gitmek için dosdoğru yürümek, sonra ikinci dönemeçte sola sapmak gerekti. Karakol şuracıkta, hemen iki adımlık bir yerdeydi. Ama birinci dönemece gelince, durakladı, düşündü, sokağa saptı ve iki cadde öteden dolaşacak biçimde yürüdü. Bunu, belki hiçbir amaç gütmeden yapmıştı ama belki de, bir dakika olsun zaman kazanmak için böyle davranmıştı. Yere bakarak yürüyordu. Birden, sanki birisi kulağına bir şey fısıldar gibi oldu. Başını kaldırınca, o evin tam kapısı önünde durduğunu gördü. O akşamdan beri buraya gelmemiş, evin önünden bile geçmemişti.

İçindeki dayanılmaz merakın ve isteğin çekiciliğine boyun eğerek içeri girdi. Kapının altından geçerek sağa yöneldi. Çok iyi bildiği basamakları sabırla çıkarak dördüncü kata ulaşmaya karar verdi. Bu dar ve dik

merdivenler çok karanlıktı. Her sahanlıkta durarak, merakla etrafı gözden geçiriyordu. Birinci katın sahanlığındaki pencere tamamıyla çerçevelenmişti. “O zaman bu yoktu.” diye düşündü. İşte, Nikolaşka ile Mitka’nın çalıştıkları ikinci kattaki daire... “Kilitli; kapısı da yeniden boyanmış. Demek kiraya veriliyor.” İşte üçüncü ve dördüncü kat... “Burası!..” Delikanlıyı bir şaşkınlıktır aldı, kapı ardına kadar açıktı, içeride adamlar vardı, birtakım sesler geliyordu. Raskolnikov böyle bir şeyi hiç de beklemiyordu. Küçük bir duraksamadan sonra, son basamakları da çıktı, daireden içeri girdi.

Burasını da onarıyorlardı, içinde işçiler vardı. Delikanlı bu görünüşten şaşırır gibi oldu. Nedense burasını, bıraktığı gibi, eski hâlinde, hatta belki de cenazeleri bile olduğu yerde, döşemelerin üstünde bulacağını sanıyordu. Oysa şimdi ev tamtakır, duvarlar çıplaktı. Bu, tuhafına gitmişti. Pencereye doğru ilerledi, kenarına oturdu.

İçeride topu topu iki işçi vardı, ikisi de gençtiler. Duvarlara eski sarı, yıpranmış ve yırtılmış duvar kâğıtları yerine, eflâtun çiçekli beyaz ve yeni duvar kâğıtları yapıştırıyorlardı. Nedense bu, Raskolnikov’un hiç ama hiç hoşuna gitmedi. Her şeyin bu biçimde değişmiş olmasına, bu yeni duvar kâğıtlarına düşmanca bakıyordu.

İşçiler, herhâlde geç kalmış olacaklardı ki, şimdi acele ediyor, evlerine gitmeye hazırlanıyorlardı. Raskolnikov’un girişinin farkında bile olmadılar. Aralarında bir şeyler konuşuyorlardı. Raskolnikov ellerini kavuşturdu, onları dinlemeye koyuldu.

Biri öbürüne:

– İşte o kadın, bir sabah ama çok erken saatlerde, aşırı bir şekilde süslenmiş bir hâlde bana geldi. “Karşımda ne kırıtıp duruyorsun, ne kırılıp dökülüyorsun?” dedim. “Bundan böyle artık büsbütün sizin olmak istiyorum, Tit Vasilyiç.” dedi. İşte böyle azizim. Ama ne kadar süslenmişti, model, tıpkı bir model gibi...

Genci:

– Amcacığım, model ne demektir, diye sordu.

Herhâlde “amcacığından” bilgi ediniyordu.

– Kardeşçiğim, model demek, her cumartesi günü yabancı ülkelerden posta ile bura terzilerine gelen ve erkeklerle kadınların nasıl giyinmeleri gerektiğini gösteren renkli birtakım resimlerdir. Yani resim demek... Erkek modelleri daha çok belleri büzgülü kalın paltolarla gösterilmiştir. Kadın

resimlerine gelince kardeş, bunlar o kadar güzeldir ki, hani dünyayı versen azdır.

Genç işçi, aşırı bir heyecanla:

– Ah şu Petersburg'ta neler yok ki, diye bağırdı. Kuş sütünden başka her şey var. Yaşlısı, öğütler gibi:

– Evet kardeş, ondan başka her şey var, kararını verdi.

Raskolnikov kalktı, eskiden çekmeceyle karyolanın ve komodinin bulunduğu odaya gitti. Oda ona mobilyasız çok küçük göründü. Duvar kâğıtları hep aynı idi.

Köşede, Meryem Ana resmiyle Meryem Ana kandilinin izi, duvar kâğıdı üzerinde açıkça belli oluyordu. Bunları gözden geçirdi, yine penceresine döndü. Yaşlı işçi, göz ucuyla ona bakıyordu. Raskolnikov'a dönerek ansızın sordu:

– Siz ne istiyorsunuz?

Raskolnikov karşılık verecek yerde ayağa kalktı, koridora çıktı, kapı çıngırağının kordonunu çekti. Hep aynı çıngırak, aynı madeni sesti. Bir ikinci, bir üçüncü sefer daha çekti. Sese kulak verdi, hatırlamaya çalıştı. Eski korkunç, acı veren müthiş duygu, gittikçe daha parlak, daha canlı bir hâlde hatırlamaya başladı. Her çıngırak sesinden titriyor, keyfi arttıkça artıyordu.

İşçi ona doğru yürüyerek bağırdı:

– Ne istiyorsun? Sen kimsin? Raskolnikov, yine kapıdan içeri girdi:

– Daireyi kiralamak istiyorum, dedi, geziyorum.

– Daireler geceleyin kiralanmaz!.. Hem siz kapıcıyla birlikte gelmeliydiniz!..

Raskolnikov sözlerine devam ederek:

– Döşemeyi yıkamışlar; yoksa boyayacaklar mı? Hiç kan yok mu?

– Ne kanı?

– Canım hani kocakarıyla kardeşini öldürmüşlerdi ya... Burada koskocaman bir kan birikintisi vardı. İşçi korkuyla bağırdı:

– Sen ne biçim adamsın?

– Ben mi?

– Evet.

– Öğrenmek mi istiyorsun? Haydi karakola gidelim, orada söylerim.

İşçiler şaşkın şaşkın ona baktılar. Bunlardan daha yaşlısı:

– Gitme zamanımız geldi, geç kaldık, dedi. Gidelim, Alyoşa. Burasını kilitlemeliyiz. Raskolnikov, kayıtsız bir eda ile:

– Peki, gidelim, dedi. Önden çıkarak yavaşça merdivenlerden indi. Avlu kapısına gelince:

– Hey kapıcı, diye seslendi.

Kapının, tam sokaktan eve girilecek ağzında, geleni geceni seyreden birkaç kişi duruyordu. Bunlar: iki kapıcı, bir köylü kadın ve ropdöşambra benzer bir palto giymiş olan bir satıcı ve daha bazı kişilerdi. Raskolnikov doğruca bunların yanına gitti. Kapıcılardan biri:

– Ne istiyorsunuz, diye sordu.

– Karakola gittin mi?

– Şimdi oradaydım. Bir şey mi istiyorsunuz?

– Orada kimse var mı?

– Evet var.

– Komiser yardımcısı da orada mı?

– Az önce oradaydı. Siz ne istiyorsunuz?

Raskolnikov cevap vermedi. Düşünceli bir eda takınarak onların yanı başında durdu. Bu sırada yanlarına yaklaşan işçilerin büyüğü:

– Daireyi görmeye gelmiş, dedi.

– Hangi daireyi?

– Bizim çalıştığımız daireyi. Bize: “Kanı niye yıkamışlar, diye soruyor. Burada bir cinayet işlenmişti. Ben de burasını tutmaya geldim.” Sonra kapının çıngırağını çalmaya başladı, neredeyse koparacaktı. Bir aralık, karakola gidelim, diye tutturdu. Orada her şeyi ispat edeceğim, diye başımızın etini yedi.

Kapıcı, kaşlarını çatarak, şaşkın şaşkın Raskolnikov’u süzmeye başladı ve tehdide yakın bir eda ile:

– Siz kimsiniz, diye bağırdı.

– Ben, eski öğrencilerden Rodyon Romaniç Raskolnikov’um. Şurada sokağın içinde Şirin apartmanında oturuyorum. Hemen şuracıkta, 14 numaralı dairede. Kapıcıya sor... Beni tanır.

Raskolnikov, bütün bu sözleri, âdeta uyuşuk, düşünceli bir eda ile, hiç arkasını dönmeden, gittikçe karanlıklaşan caddeye dikkatle bakarak söylemişti.

– Peki, siz apartman dairesine ne yapmaya geldiniz?

– Görmeye geldim.

– Orada görülecek ne var?

Ropdöşambra benzeyen palto giymiş olan adam:

– Ne diye alıp karakola götürmüyorsun, düşüncesini ileri sürdü ve sustu.

Raskolnikov omuzu üzerinden ona bir göz attı, dikkatle süzdü. Yine aynı ağır ve uyuşuk eda ile:

– Gidelim, dedi.

Bu cevaptan cesaretlenen ropdöşambrlı adam:

– Alıp götürmeli, dedi. Ne diye o iş için kalkıp geliyor, herhâlde kafasının içinde bir şey olsa gerek, değil mi?

İşçi:

– Sarhoş mu, değil mi, onu Tanrı bilir, diye mırıldandı.

Gerçekten kızmaya başlayan kapıcı yeniden bağırdı:

– Siz ne istiyorsunuz? Niye başımıza bela olup duruyorsun?

Raskolnikov, alaycı bir gülümseyişle:

– Ne o, yoksa karakola gitmekten korktun mu, diye mırıldandı.

– Ne korkacakmışım? Hem sen ne diye başımıza bela olup duruyorsun? Köylü kadın:

– Yankesicinin biri, diye bağırdı. Sırtında önü açık bir köylü paltosu, belinde anahtarlar olan çok iri yapılı öteki kapıcı:

– Onunla ne diye çene çalıyorsunuz, diye çıkıştı. Defol! Gerçekten de yankesicinin biri! Defol bakayım!..

Bunları söyledikten sonra Raskolnikov'u omuzlarından tutup sokağa itti. Raskolnikov yuvarlanır gibi oldu ama düşmedi. Doğruldu. Hiçbir şey söylemeden dönüp kapıdakilere baktı ve yürüyüp gitti.

İşçi:

– Ne tuhaf adam, diye söylendi. Köylü kadın:

– Şimdi insanlar bir tuhaf olmuş, düşüncesini ileri sürdü.

Ropdöşambra benzer palto giymiş olan adam:

– Onu karakola götürmek gerekti, diye ekledi. İri yarı kapıcı:

– Onunla ilgilenmeye değmez, dedi. Yankesicinin biri. Kendisi çanak tutuyor ama bir kez selam verdin mi, yakanı kurtarabilirsen aşkolsun! Biz böylelerini biliriz!..

Raskolnikov, dört yol ağzında kaldırımların ortasında durup sanki birinin son sözü söylemesini bekliyormuş gibi etrafına bakınarak: "Gitmeli mi, gitmemeli mi?" diye düşünüyordu. Ama hiçbir yerden, hiçbir cevap alamadı. Her şey, ayaklarının altındaki taşlar gibi dilsiz ve ölüydü. Onun için ölüydü, yalnız onun için.

Ansızın yüz metre kadar ilerde, sokağın bitiminde, karanlığın ortasında bir insan sürüsünü gördü. İnsanlar bağırıyor, kavga eder gibi sesler çıkarıyorlardı. Caddenin ışığının altında, kalabalığın ortasında bir araba

duruyordu. Neler olup bittiği ilgisini çekmişti. Hiç beklemeden kalabalığa doğru yol almaya başladı. Bir şeylerle oyalanmak vakit geçirmek istiyordu. Bunu düşündükçe soğuk soğuk güldü. Çünkü herhâlde karakol işinde kesin kararını vermiş olacaktı. Şimdi her şeyin sona ereceğini kesin olarak biliyordu.

Bir çift oynak ve kır atın koşulu olduğu şık bir konak arabası yolun ortasında duruyordu. Arabanın içinde kimsecikler yoktu. Yerinden inmiş olan arabacı da arabanın yanı başında durmuştu. Beygirleri dizginlerinden tutuyorlardı. Arabanın çevresini koyu bir insan kalabalığı sarmıştı. En önde polisler vardı. Bunlardan biri, elinde bir fener, iki büklüm bir hâlde kaldırımda, tekerleklerin altında, bir şeyi aydınlatmaya çalışıyordu. Her kafadan bir ses çıkıyor, herkes bağırıp çağırıyor, "vah vah" sözleri işitiliyordu. Arabacı şaşırmış görünüyor, ikide birde:

– Aman Tanrım, ne felaket!.. Ah efendim ne felaket, deyip duruyordu.

Raskolnikov, elinden geldiği kadar kendine bir yol açtı ve sonunda, bu telaş ve meraka sebep olan şeyin ne olduğunu gördü. Yerde, az önce atların çiğnemiş olduğu, yüzü gözü kan içinde, görünüşe göre baygın bir hâlde, çok kötü ama "soyluya yaraşır" biçimde giyinmiş bir adam yatıyordu. Adamın başından ve yüzünden kan akıyordu. Yüzü yamyassı olmuş, biçimini kaybetmiş, derisi soyulmuştu. Adamın şöyle böyle değil de, ağırca çiğnendiği görülüyordu.

Arabacı:

– Daha nasıl dikkat edeyim, diye dert yanıyordu. Doludizgin atları sürseydim ya da ona avaz avaz bağırmasaydım, neyse... Oysa ağır ağır gidiyordum. Herkes gördü. Onlar yalan söylüyorsa, ben de yalan söylüyorum. Neredeyse yere yuvarlanacak kadar sallana sallana caddenin bir yanından öbür yanına geçtiğini fark ettim. Bir defa seslendim, bir ikinci defa, bir üçüncü defa seslendim. Atları durdurdum. Ama herif kendini düpedüz atların ayaklarının altına atmasın mı? Bile bile mi yaptı, yoksa çok mu sarhoştu, bilmiyorum. Hayvanlar genç, ürkek... Huylandılar... Adam bağırdı. Atlar büsbütün gemi azıya aldı ve işte bu felaket oldu.

Seyirciler arasında bulunanlardan biri de ona tanıklık etti:

– İş tıpkısı tıpkısına, anlattığı gibi oldu. Bir başka ses de:

– Arabacının bağırdığı doğrudur, diye doğruladı. Ona üç sefer bağırdı!.. Bir üçüncüsü:

– Evet, gerçekten de üç sefer bağırdı, bunu herkes işitti, diye söylendi.

Zaten arabacı da fazla üzülmüş ve korkmuş değildi. Herhâlde şimdi gelip kendisini almalarını bekleyen araba sahibinin zengin ve tanınmış bir kişi olduğu anlaşılıyordu. Polisler bu işi yoluna koymak için şüphesiz, az çaba harcamıyorlardı. Ezilen adamı, karakola ve hastaneye kaldırmak gerekiyordu. Kimse onun adını bilmiyordu.

Bu arada Raskolnikov biraz daha sokulmak ve yakından eğilip bakmak fırsatını buldu. Ansızın küçük fenerin ışığı, bu zavallının yüzünü iyice aydınlattı. Raskolnikov onu tanıdı. Büsbütün ileri geçerek:

– Beni bunu tanıyorum, ben bunu tanıyorum, diye bağırdı. Bu emekli bir memurdur, fahri müşavir Marmeladov. Hemen şuracıkta Kozel apartmanında oturuyor. Çabuk doktor çağırın! Parasını ben vereceğim!..

Raskolnikov cebinden para çıkarıp polislere gösterdi. Çok heyecanlıydı.

Polisler, ezilen adamın kim olduğunu öğrendiklerine sevindiler. Raskolnikov, kendi adını da söyledi, adresini verdi. Sanki ezilen kendi öz babasıymış gibi, baygın bir hâlde bulunan Marmeladov'u bir an önce evine götürmeleri için her çareye başvurarak onları kandırmaya çalışıyordu:

– Evi çok yakında, az ötede Kozel apartmanında evi, diye parçalanıyor, hastayı kurtarmaya çabalıyordu. Ben kendisini tanırım, işi gücü içmektir. Kendisini çok iyi tanırım. Karısı, çocukları bir de kızı vardır. Hastaneye varmadan ölür bu adam, yok mu burada bir doktor, parasını ben vereceğim. Hemen bir doktor bulalım, ölecek zavallı.

Hatta farkına vardırmadan, polislerden birinin avucuna para sıkıştırmak fırsatını bile buldu, zaten iş açık ve yasaldı. Sonra, herhâlde, burada kendisine daha çabuk yardım edilebilirdi. Yaralıyı tutup kaldırdılar. Yardım edenler de bulundu. Kozel apartmanı ancak otuz adım kadar ötedeydi. Raskolnikov arkadan gidiyor, dikkatle yaralının başını tutarak yolu gösteriyordu.

– Buraya, buraya, diye söylendi. Başı yukarıya gelmek üzere merdivenlerden çıkarmak gerekir. Çeviriniz... Hah, şöyle!.. Parasını ben vereceğim, minnettar kalacağım!..

Katerina Ivanovna, bir dakika boş kalır kalmaz, her zaman yaptığı gibi kollarını göğsü üstünde sımsıkı kavuşturmuş bir hâlde, kendi kendine konuşarak ve öksürerek, küçücük odasında pencereden sobaya ve sobadan pencereye gidip geliyordu. Son zamanlarda büyük kızı on yaşlarındaki Polya ile gittikçe sıklaşan uzun konuşmalara girişmeyi alışkanlık haline getirmişti. Gerçi Polya henüz birçok şeye akıl erdiremiyordu ama annesine gerekli olduğuna çok iyi aklı eriyordu. Bunun için de iri, zeki gözleriyle her

zaman onu izliyor, her şeyi anlıyormuş görünmek için de bütün kurnazlığını harcıyordu. Şu anda Polenka, bütün gün hastalıktan göz açamayan küçük kardeşini yatırmak üzere soyuyordu. Çocuk, gece yıkanacak olan gömleğinin çıkarılmasını bekleyerek ciddi bir yüzle, kıpırdamadan, dimdik bir sandalyede sessizce oturuyordu... Ökçeleri odadakilere çevrili, burunları da birbirlerinden ayrılmış bacaklarını, sımsıkı birbirine bitiştirmiş olarak ileri uzatmıştı. Yatırılmak için elbiseleri değiştirilen her uslu çocuğun yaptığı gibi, o da dudaklarını şişirmiş, gözlerini aşırı derecede açmış bir hâlde, annesiyle ablasının ne konuştuklarını dinliyordu. Onun küçüğü olan kız, tamamıyla paçavralara bürünmüş bir hâlde, paravananın yanında duruyor, sırasını bekliyordu. Merdivenlere bakan kapı, ardına kadar açıktı. Zavallı veremli kadın böylelikle, öteki odalardan saldıran ve kendisini uzun ve acılı öksürüklere boğan tütün dumanlarından biraz olsun korunmak çaresini bulabiliyordu. Bu son hafta içinde daha çok zayıflamışa benziyordu. Yanaklarındaki kızıl lekeler de eskisinden daha parlak yanıyordu.

Kadın odanın içinde dolaşarak:

– Polenka, diye seslendi. Evlenmeden önce babamın evinde ne kadar rahat, ne kadar zenginlik içinde yaşadığımı, ne kadar cıvıl cıvıl bir kız olduğumu bir bilsen. Ama sen babam olacak adamın hayatımızı kararttığına, sizin de benim de ölüme babam sayesinde adım adım yaklaştığımıza inanamazsın. Babamın yarbaylık rütbesine eşit sivil bir memurluk statüsü vardı. Yani senin anlayacağın, valilik gibi bir şey... Zaten vali olabilmesi için bir adımlık bir hamlesi kalmıştı. Herkes ona, “Biz zaten şimdiden sizi valimiz sayıyoruz, Ivan Mihayliç” diyordu. Son baloda... Ah, son baloda... Öhö öhö! -kadın, göğsünü tutup ağzındaki balgamı çıkararak haykırdı- oh melun hayat... Başkanın verdiği son baloda, Prenses Bezzemelnaya beni gördüğü zaman -bu kadın, Polya, sonraları babanla evlendiğimde beni kutsamıştı- hemen sormuştu: “Okulu bitirdiği gün şalıyla dans eden şu sevimli kız değil mi bu?” (Şu yırtığı dikmek gerek. İğneyi alsan da, sana öğrettiğim biçimde bunu tutturuversen!.. Yarına kalırsa, öhö!.. Yarına kalırsa öhö öhö delik büyür, diye boğularak haykırdı!) O sıralarda mabeyinci Prens Şcegolskiy, Petersburg’tan yeni gelmişti. Benimle bir mazurka oynadıktan sonra, ertesi gün gelip beni resmen isteyeceğini bildirdi. Ben de en nazik kelimelerle kendisine teşekkür ederek, kalbimi çoktan başkasına vermiş olduğumu söyledim. Bu başkası, senin babandı Polya. Babam bu işe çok kızdı. Su hazır mı? Ver şu gömleğini... Ya

çoraplarını?.. -Küçük kızına seslenerek- “Lida...” dedi, “Artık sen bu gece gömleksiz yatıver... Nasıl edersen et işte... Sonra çoraplarını da yanına koy... Hepsini birden yıkarım. Şu serseri niçin hâlâ gelmiyor? İçkici herif!.. Gömleğini paçavraya döndürmüş... Baştan başa parçalanmış... Bari hepsini birden yıkayayım da... Üst üste iki gece yorulmayayım...”

Kadın, koridordaki kalabalığa, bir şey taşıyarak kendi odasına doğru ilerlemeye çalışan adamlara bakarak:

– Aman Tanrım, diye bağırdı. Öhö öhö! Yine mi? Ne oluyor? Ne var böyle? Böyle ne getiriyorlar? Aman Tanrım!..

Kan içinde ve baygın bir hâlde olan Mermeladov’u odaya getirdikten sonra, polislerden biri, çevresine bakarak:

– Bunu nereye yatıracağız, diye sordu. Raskolnikov:

– Divanın üstüne! Doğruca divanın üstüne yatırın, diye yol gösterdi. İşte, başını bu yana koyun! Koridordaki kalabalığın arasından biri:

– Yolda araba çiğnemiş... Sarhoşmuş, diye bağırdı.

Katerina Ivanovna, sapsarı kesilmiş bir hâlde güçlükle soluk alıyordu. Çocuklar çok korkmuşlardı. Küçük Lidoçka, bir çığlık kopararak ablası Polya’ya atıldı, ona sarılarak bir yaprak gibi titremeye başladı.

Raskolnikov, Marmeladov ‘u yatırdıktan sonra Katerina Ivanovna’ya koştu... Telaşlı bir sesle:

– Tanrı aşkına sakin olunuz, korkmayınız, dedi. Yolda karşıdan karşıya geçerken araba çiğnemiş. Üzülmeyiniz, kendine gelir. Buraya getirmelerini ben söyledim. Ben eskiden de size gelmiştim, hatırlıyor musunuz? Kendine gelir, parasını ben vereceğim!

Katerina Ivanovna:

– Olanlar bana oldu, çığlığını basarak kocasına atıldı.

Delikanlı, Katerina Ivanovna’nın küçük bir olay karşısında ayılıp bayılmayı âdet hâline getiren kadınlardan biri olduğunu hemen anlamıştı. Oldukça soğukkanlıydı. Önce yaralının başının altına bir yastık koydu. Kendini iyice kaybeden, ısırdığı dudaklarıyla, kopmak üzere olan çığlıklarını zoraki tutabilen Katerina Ivanovna da ona yardım etmeye çalışıyordu. Kadın kocasını dikkatle soyuyor, yaralarını gözden geçirmeye çalışıyordu.

Bu arada Raskolnikov, oradakilerden birini, gidip doktor getirmeye razı etti. Meğer doktor, bir ev ötede oturmaktaymış. Hiç durmadan da Katerina Ivanovna’ya:

– Doktora adam yolladım, üzülmeyiniz, parasını ben vereceğim, diye tekrarlayıp duruyordu. Su yok mu? Bana bir peçete, bir havlu ya da buna benzer bir şey veriniz ama çabuk olunuz!.. Yaralarının ne çeşit olduğu daha belli değil... Yaralıdır ama ölmedi, buna inanınız!. Bakalım doktor ne diyecek?

Katerina Ivanovna pencereye koştu. Orada, köşede, oturulacak yeri çökmüş bir sandalyenin üzerinde, geceleyin çocuklarıyla kocasının çamaşırlarını yıkamak için hazırlanmış su dolu büyük bir toprak leğen vardı. Geceleyin bu çamaşır yıkama işini, en az haftada iki sefer, bazen de daha çok olmak üzere, Katerina Ivanovna kendisi görürdü. Çünkü artık o hale gelmişlerdi ki, yedek çamaşırları hemen hemen hiç kalmamıştı. Aile fertlerinden her birinin ancak birer kat çamaşırı vardı. Katerina Ivanovna pisliğe asla katlanamazdı. Evin içinde pislik görmedense, ıslak çamaşırları sabaha kadar iplerde kurutup temiz çamaşır verebilmek için, geceleyin herkes uyurken gücünün üstünde yorgunluklara katlanmayı yeğ sayardı. Raskolnikov'un istemesi üzerine, toprak leğeni getirmeye koştuysa da, az kalsın leğenle birlikte düşüyordu. Bereket versin Raskolnikov, bir havlu bulup ıslattı ve Marmeladov 'un kan içindeki yüzünü silmeye koyuldu. Katerina Ivanovna, güçlükle soluk alarak ve elleriyle göğsünü bastırarak yanı başında duruyordu. Kendisi de yardıma muhtaçtı. Raskolnikov, yaralıyı buraya getirmeleri için polisleri kandırmakla, belki kötü bir iş yapmış olduğunu anlamaya başladı. Bekçi de şaşkın şaşkın duruyordu. Katerina Ivanovna:

– Polya, diye bağırdı, çabuk Sonya'ya koş. Evde bulamazsan da zararı yok. Babasının, arabanın altında kaldığını, döner dönmez hemen buraya koşup gelmesi gerektiğini söyle!.. Çabuk ol Polya!.. Al da şu başörtüsüyle örtün!..

Sandalyede oturmakta olan çocuk, birdenbire:

– Yığdıyım gibi koş, diye bağırdı ve bunu söyledikten sonra, yine, gözlerini kocaman kocaman açarak ve ökçeleri bitişik, burunları ayrı bir hâlde ayaklarını ileri doğru uzatarak eski sessiz oturma durumuna geçti.

Bu arada oda öylesine dolmuştu ki, iğne atılsa yere düşmeyecek bir hâl almıştı. Polisler çekilip gitmişti. Yalnız bir tanesi, merdivenlerden üşüşüp gelen kalabalığı yine merdivenlere kovmak için kalmıştı. Buna karşılık iç odalardan, neredeyse Bayan Lippewehzel'in bütün kiracıları üşüşmüşlerdi. Önceleri yalnız kapıların önünde duruyorlardı. Sonraları, küme hâlinde odanın içine doldular. Katerina Ivanovna küplere bindi. Kalabalığa dönerek:

– Hiç olmazsa rahat rahat ölmesine izin veriniz; diye çıkıştı. Seyredecek başka tiyatro bulamadınız galiba!.. Üstelik sigaralarını da tellendirmişler!.. Khe-khe-khe!.. Yok ne gerek var, şapkalarınızla giriniz! İşte, gerçekten de biri şapkalı... Çık dışarı!.. Hiç olmazsa ölüye saygı gösterin!..

Bir öksürük nöbeti onu tıkadı. Ama çıkışması da işine yaradı. Anlaşılan Katerina Ivanovna'dan biraz çekiniyorlardı. Kiracılar birbiri peşinden kendi kapılarına çekildiler. Hepsinin hâlinde, en yakınlarının beklenmedik bir felaketi karşısında bile insanlarda her zaman görülen tuhaf bir sevinç duygusu vardı. En içten acıma, acısını paylaşma duygularına rağmen, istisnasız olarak hiç kimse böyle bir duyguya kapılmaktan kendini alamamıştır.

Zaten kapının ötesinden hastane lafları, buradakilerin boşu boşuna rahatsız edilmemesi gerektiği sözleri gelmeye başlamıştı.

Katerina Ivanovna:

– Ölmek de yasak, diye bağırdı, içindeki hıncı boşaltmak için kapıya atıldığı bir sırada, ev sahibi Lippewehzel ile burun buruna geldi. Bayan Lippewehzel, kazayı yeni haber almış, ortalığı düzene sokmak için koşup gelmişti. Bu, çok terbiyesiz ve kavgacı bir Alman kadınıydı. Ellerini birbirine vurarak, Alman şivesiyle:

– Aman Tanrım, diye söylendi. Sizin koca sarhoş, beygir çiğnemiş... Onu hastaneye gitmek... Ben ev sahibi...

Katerina Ivanovna kurumlu bir eda ile:

– Amaliya Lüdvigovna, diye söze başladı. Ne söylediğinizi düşünmenizi rica ederim. (Katerina Ivanovna, ev sahibi kadınla konuşurken "ona mevkiini hatırlatmak için" hep kurumlu bir eda takınırdı. Şu anda bile kendisini bu zevkten yoksun etmek istememişti.) Amaliya Lüdvigovna...

– Beni Amal Lüdvigovna diye çağırmamanızı size bundan önce de bir defa söylemiştim. Ben Amal Ivan'ım.

– Hayır, siz Amal Ivan değil, Amaliya Lüdvigovna'sınız!.. Ve ben, şimdi şu kapının ardında kıs kıs gülen aşağılık dalkavuğunuz Lebezyatnikov ayarında insan olmadığım için (gerçekten de bu sırada kapının arkasından bir kahkaha yükselmiş ve "iyice kapıştılar!" sözleri duyulmuştu,) bu isimden niçin hoşlanmadığınızı iyice bilmemekle birlikte, sizi hep Amaliya Lüdvigovna diye çağıracağım!.. Semiyon Zaharoviç'in başına neler geldiğini işte siz de görüyorsunuz!.. Adamcağız ölüyor. Hemen şu kapıyı kapamanızı, buraya da kimseyi sokmamanızı rica ederim. Bırakın da hiç olmazsa adamcağız rahat rahat can versin!.. Yoksa inanınız ki, bu

yaptıklarınız, yarından tezi yok, bizzat valinin kulağına gitmiş olacaktır. Prens, daha kızlığımdan beni tanır. Birçok sefer yardımlara boğduğu Semiyon Zaharoviç'i de çok iyi hatırlar. Semiyon Zaharoviç'in birçok dostu ve koruyucu bulunduğunu herkes bilir... Ama şu uğursuz düşkünlüğünü hissettiği için, soylu bir gururla, herkesten elini eteğini çekmişti. Ama şimdi, kocamın çocukluğundan beri tanıdığı, hâli vakti yerinde -Raskolnikov'u göstererek- şu yüksek kalpli delikanlı bize yardım ediyor. Emin olunuz ki, Amaliya Lüdvigovna...

Bütün bu sözler, gittikçe artan bir hızla, çok çabuk söylenmişti. Ama bir öksürük nöbeti, Katerina Ivanovna'nın bu güzel nutkunu yarıda kesti. Bu sırada, ölmekte olan yaralı da kendine gelerek inledi. Genç kadın ona koştu. Hasta, gözlerini açtı ama henüz kimseyi seçemediği, hiçbir şey anlamadığı için, başucunda duran Raskolnikov'a bakmaya başladı. Güçlükle, kesik kesik, ta ciğerlerinin derinliklerinden soluk alıyordu. Dudaklarının kenarında bir kan çizgisi fark ediliyor, alnında ter taneleri parlıyordu. Raskolnikov'u tanımadığı için, endişeli bakışlarla etrafı gözden geçirmeye başladı. Katerina Ivanovna, kocasına üzgün ama sert bakışlarla bakıyor, gözlerinden de yaşlar akıyordu.

Ağzından umutsuzca:

– Aman Tanrım, sözleri döküldü. Bütün göğsü yamyassı olmuş... Her yanı kan revan içinde!.. Elbiselerini büsbütün çıkarmak gerek. Semiyon Zaharoviç, eğer yapabilirsen, şöyle biraz dön!..

Marmeladov onu tanıdı. Kısık bir sesle:

– Bir papaz, diye fısıldadı. Katerina Ivanovna pencereye çekildi. Alnını pencere kenarına dayadı ve umutsuzluk içinde haykırdı:

– Oh, kohrolasıca hayat!..

Ölmekte olan yaralı, küçük bir sessizlikten sonra yine mırıldandı:

– Bir papaz! Katerina Ivanovna:

– Sus bakayım, diye çıkıştı.

Yaralı bu çıkışmaya boyun eğdi ve sustu, ürkek ve üzgün bakışlarla karısını aramaya başladı. Kadın, tekrar onun yanma dönüp başucunda durdu. Yaralı biraz yatıştı ama bu, uzun sürmedi. Çok geçmeden gözleri bir köşede sıtma nöbetine tutulmuş gibi titremekte ve şaşırmış çocuk gözleriyle kendisine bakmakta olan -babasının sevgilisi- küçük Lidoçka'ya takıldı. Onu göstererek:

– A... a, diye üzüntüyle kekeledi. Bir şeyler söylemek istediği anlaşılıyordu. Katerina Ivanovna:

– Daha ne istiyorsun, diye bağırdı. Yarı dalgın bakışlarıyla kızının çıplak ayaklarını göstererek, mırıldandı.
– Yalınayak!.. Yalınayak!..
Katerina Ivanovna sinirli sinirli bağırdı:
– Sussana!.. Niçin yalınayak olduğunu kendin bilirsin!.
Sevinen Raskolnikov:
– Hele şükür, doktor geldi, diye bağırdı.
Doktor çevresini kuşkulu gözlerle süzerek içeri girdi. Bu, kellifelli, ufak tefek ihtiyar bir Almandı. Hastaya yaklaştı. Nabzını yokladı. Dikkatle başını gözden geçirdi ve Katerina Ivanovna'nın yardımıyla, baştan başa kana bulanmış gömleğini çözerek, hastanın göğsünü açtı. Göğsü tamamıyla parçalanmış, ezilmiş, berbat olmuştu. Sağ yandaki kaburga kemiklerinin bazıları kırılmıştı. Sol yanda, tam kalbinin üzerinde, şiddetli bir çiftenin izini taşıyan, kocaman, sarımtırak, siyah, korkunç bir leke vardı. Doktor kaşlarını çattı. Polis yaralının tekerlekler arasına girerek kaldırımda otuz adım kadar sürüklendiğini anlattı.
Doktor, yavaşça Raskolnikov'a fısıldadı:
– Nasıl ayıldığına şaşıyorum. Raskolnikov sordu:
– Sizin düşünceniz ne?
– Şimdi ölecek.
– Hiç umut yok mu?
– Hayır, en küçük bir umut bile yok! Can çekişiyor. Üstelik başında da tehlikeli yarası var... Hım... Gerçi kan alınabilir, ama... Bunun da bir faydası olmaz. Beş on dakika sonra herhâlde ölecek.
– Şu hâlde kan alsanız iyi olur.
– Alalım... Ama bunun hiçbir faydası olmayacağını size peşinen söyleyeyim.
Bu sırada başka ayak sesleri duyuldu. Koridordaki kalabalık aralandı. Eşikte, elinde yedek şarap ve ekmekle kır saçlı ihtiyar bir papazcık göründü. Bir polis, ta sokaktan beri arkasından gelmekteydi. Doktor, hemen yerini papaza bıraktı. Papazla doktor anlamlı anlamlı bakıştılar. Raskolnikov, biraz daha beklemesini doktordan rica etti. Doktor omuzlarını silkti ve kaldı.
Herkes geri çekilmişti. Yaralının itirafları uzun sürmedi. Zaten bir şeyler anladığı şüpheliydi. Ağzından ancak, kesik kesik, anlaşılmaz birtakım sesler çıkmaktaydı. Katerina Ivanovna, Lidoçka'yı aldı. Küçük oğlanı sandalyeden indirdi. Soba tarafına köşeye çekilerek diz çöktü, çocuklarına

da önünde diz çöktürdü. Kızcağız, sadece titriyordu. Oğlan ise küçücük çıplak dizleri üzerinde durarak ölçülü bir biçimde elceğizini kaldırıyor, geniş hareketlerle haç çıkarıyor, alnını döşemelere çarpa çarpa yere kapanıyordu. Görünüşe göre de bu hareket çok hoşuna gidiyordu. Katerina Ivanovna dudaklarını ısırıyor, gözyaşlarını tutmaya çalışıyordu. O da zaman zaman oğlanın gömleğini düzelterek, yerinden kalkmadan, ibadetini bozmadan konsoldan çıkardığı bir başörtüsüyle fazlaca çıplak olan Lidoçka'nın omuzlarını örtmek fırsatını da bularak, dua ediyordu. Bu arada, buraya bakan iç odaların kapıları, yine meraklılar tarafından açılmaya başlanmıştı. Bütün daire kiracılarının meydana getirdiği koridordaki seyirciler ise gittikçe artıyor ama eşikten bu yana geçmiyorlardı. Bütün bu sahneyi yalnız bir mum artığı aydınlatıyordu...

Ablasını çağırmaya giden Polya, tam bu sırada kalabalığı yararak, hızlı hızlı koridordan geldi. Çok koşmaktan nefesi tutulmuş bir hâlde odaya girdi. Başörtüsünü çıkardı. Gözleri annesini arayarak yanına sokuldu:

– Geliyor, dedi, sokakta rastladım.

Annesi ona da kendi yanında diz çöktürdü. Kalabalığın arasından bir genç kız, ürkek ürkek, sessizce süzüldü. Yoksulluk, perişanlık, umutsuzluk ve ölüm havası esen bu odada onun görünüşü, tuhaf bir etki yapmıştı. Onun da üstü başı perişandı. Kılık kıyafeti işporta malıydı ama bu kıyafette, kendi özel dünyasının zevk ve kurallarına göre meydana gelen ve maksadı, göze batacak ve yüz kızartacak biçimde belli eden bir sokak kadınının şıklığı vardı. Sonya, koridoru geçerek tam kapının eşiğinde durmuş ama eşiği geçmemişti. Hiçbir şey anlamıyormuşçasına, sanki kendinden geçmiş bir hâlde bakınıyordu. Gerek eskiciden satın alınmış olup burası için uygunsuz görünen, gülünç ve uzun kuyruklu, bütün kapıyı kaplayan geniş ve kabarık etekli, renkli ipek robunu, açık renk iskarpinlerini, gerek geceleyin hiç de gerekli olmadığı hâlde yanında getirdiği, şemsiyesini, tepesinde ateş renginde sorguç bulunan gülünç, yuvarlak hasır şapkasını, hepsini, hepsini unutmuştu. Oğlan çocukları gibi yana yıktığı bu şapkanın altından zayıf, solgun, ürkmüş küçük bir yüz, açık bir ağız ve dehşetten hareketsiz bir hâl alan bir çift göz görünüyordu. Sonya, on sekiz yaşlarında, kısa boylu, zayıf ama oldukça şirin, sarışın bir kızdı. Mavi gözleri çok güzeldi. Gözlerini yataktan ve papazdan hiç ayırmıyordu. O da, koşmaktan nefes nefeseydi. Sonunda fısıltılar, kalabalığın içinde söylenen bazı sözler, herhâlde ona kadar gelmiş olacaktı. Başını eğerek eşikten atladı, odaya girdi. Ama yine de kapının yanında durdu.

Günah çıkarma ve dini tören bitmişti. Katerina Ivanovna yeniden kocasının yatağına yaklaştı. Papaz geri çekildi. Gitmeden önce de Katerina Ivanovna’ya veda yollu avutucu birkaç söz söyleyecek oldu.

Katerina Ivanovna, çocuklarını göstererek, sert ve sinirli bir eda ile onun sözlerini kesti:

– Peki, ya bunları ne yapacağım? Papaz:

– Tanrı büyüktür, onun rahmetinden umudunuzu kesmeyiniz, diyecek oldu.

– Eh... Büyük... Ama bize göre değil! Papaz, başını sallayarak:

– Günaha giriyorsunuz hanım, günaha giriyorsunuz, dedi.

Katerina Ivanovna ölmekte olan kocasını göstererek:

– Ya buna günah değil midir, dedi.

– İstemeyerek bu felakete sebep olanlar, hiç olmazsa kaybettiğiniz gelir kaynağının yerini tutacak bir zarar ödentisi vermeye belki de razı olacaklardır.

Katerina Ivanovna elini sallayarak, sinirli sinirli bağırdı:

– Siz beni anlamıyorsunuz! Bana ne diye zarar ödentisi versinler? Sarhoşlukla kaldırıp kendini atların ayakları altına atmış! Hem hangi gelir kaynağından söz ediyorsunuz? O bizim için gelir kaynağı değil, bir acı kaynağı idi. İçkicinin biriydi. Varını yoğunu içkiye veriyordu. Bizden çalıp meyhaneye götürüyordu. Hem onların hayatını, hem benim hayatımı meyhanelerde tüketti, öldüğüne bin şükür... Zararımız azalır...

– Ölüm döşeğindeki bir insanı bağışlamak gerekir. Böyle söylemek günahtır, hanımefendi... Böyle duygular beslemek büyük bir günahtır.

Katerina Ivanovna yaralının çevresinde, telaşlı telaşlı dolaşıyor, ona su veriyor, başındaki kan ve teri siliyor, yastığını düzeltiyor, bu iş arasında, arada sırada papazla da konuşmak fırsatını buluyordu. Papazın son sözleri üzerine, birden, âdeta deli gibi ona çıkıştı:

– Eh, babacığım! Bunların hepsi sadece laftan ibaret!.. Bağışlamak!.. Mesela, eğer atların altında ezilip çiğnenmeseydi, bugün yine sarhoş bir hâlde gelecekti. Sırtındaki kirli ve paramparça gömleğinden başka bir gömleği olmadığı için, yatıp zıbarır zıbarmaz, ben de sabaha kadar onun ve çocukların kirli çamaşırlarıyla uğraşacak, pencerede kurutacaktım. Sabah olur olmaz da sökükleri dikmeye, yırtıkları yamamaya oturacaktım, işte benim gecem... Bu durumda aftan söz etmenin lafı mı olur? Zaten ben onu bağışladım...

Şiddetli ve korkunç bir öksürük sağanağı sözünü kesti. Mendiline tükürdü ve görmesi için papaza uzattı, öteki eliyle de ağrıyan göğsünü tuttu. Mendil tamamıyla kan içindeydi.

Papaz başını eğdi, hiçbir şey söylemedi.

Marmeladov son dakikalarını yaşıyordu. Gözlerini tekrar üstüne eğilmiş olan Katerina Ivanovna'dan ayırmıyordu. Boyuna bir şeyler söylemek istiyordu. Hatta zorla elini oynatarak ve belli belirsiz bir şeyler mırıldanarak sözlerine başladı ama kocasının kendisinden af isteğinde bulunacağını anlayan Katerina Ivanovna, hemen emreden bir sesle:

– Sus, diye bağırdı, istemez! Ne söylemek istediğini biliyorum!..

Yaralı, sesini kesti. Ama hemen o anda, etrafta dolaşan bakışları, kapıya takıldı. Sonya'yı gördü.

Bu ana kadar onu fark etmemişti. Sonya köşede, gölgede duruyordu.

Yaralı, müthiş bir heyecan ve dehşet içinde, gözleriyle kızının durmakta olduğu kapıyı göstererek kısık bir sesle ve nefes nefese:

– Kim bu? Kim bu, diye sordu ve doğrulmaya çalıştı.

Katerina Ivanovna:

– Yat!.. Yat, diye bağıracak oldu. Ama yaralı olağanüstü bir çaba ile elleri üzerinde doğruldu. Âdeta onu tanımıyormuş gibi tuhaf ve dik bakışlarla, bir süre kızına baktı. Kızını asla bu kılıkta görmemişti. Derken birdenbire onu tanıdı. Genç kız alçalmış, perişan, süslü püslü ve utangaç ölmekte olan babasıyla vedalaşmak için boynu bükük, sırasını bekliyordu. Marmeladov 'un yüzünde, sonsuz bir acı anlatımı belirdi.

– Sonya! Kızım! Beni bağışla, diye bağırdı, ona elini uzatmak istedi. Ama, dayanağını kaybettiği için düştü, divandan aşağı, yüzükoyun yere yuvarlandı. Kaldırmaya koştular. Yatırdılar. Ama artık ölüyordu. Sonya hafif bir çığlık kopardı. Babasının yanına koşup kucakladı, öylece kalakaldı. Marmeladov, kızının kolları arasında can verdi.

Kocasının ölüsünü gören Katerina Ivanovna:

– Layığını buldu, diye bağırdı. Ama şimdi ben ne yapacağım!.. Cenazesini neyle kaldıracağım? Yarın şu çocukların karnını neyle, neyle doyuracağım?

Raskolnikov, Katerina Ivanovna'nın yanına sokuldu:

– Katerina Ivanovna, diye söze başladı. Geçen hafta, rahmetli kocanız bana, bütün hayatını ve durumunu anlatmıştı. Emin olunuz ki sizden, aşırı bir saygıyla söz ettiydi. Hepinize ne kadar bağlı olduğunu, hele size, Katerina Ivanovna, ne kadar saygı ve sevgi beslediğini öğrendiğim o

geceden beri, onunla dost olmuştuk. Şimdi bir hizmette bulunmama, dostuma olan borcumu ödememe izin vermenizi rica edeceğim. Burada... Galiba yirmi ruble olacak... Bunun size bir yardımı olabilirse... Ben... Bir kelimeyle, ben yine uğrarım. Hem mutlaka uğrarım. Hatta belki de yarın gelirim... Hoşça kalın.

Raskolnikov, hızla odadan çıktı. Kalabalığı yararak acele merdivenlere yürüdü. Kalabalığın arasında, kazayı öğrenen ve direktif vermek için gelen Nikodim Fomiç'le burun buruna geldi. Polis karakolundaki olaydan beri, birbirlerini görmemişlerdi. Ama Nikodim Fomiç onu hemen tanıdı.

– Ooo, siz misiniz, diye sordu. Raskolnikov:

– Öldü, cevabını verdi. Doktor geldi. Papaz geldi. Her şey yolunda... Yalnız şu zavallı kadını fazla rahatsız etmeyiniz. Zaten veremdir. Elinizden gelirse onu biraz yüreklendiriniz.

Sonra, polis komiserinin ta gözlerinin içine bakarak alaycı bir eda ile:

– Biliyorum, siz zaten iyi bir adamsınız, diye ekledi.

Fener ışığında, Raskolnikov'un yeleğinde taze birkaç kan lekesi gören Nikodim Fomiç:

– Nasıl da kana bulanmışsınız, dedi. Raskolnikov, biraz tuhaf bir eda ile:

– Evet, kana bulanmışım... Her yanım kan içinde, dedi. Sonra gülümseyerek, başıyla bir selam verdi ve merdivenlerden aşağı yürüdü.

Farkında bile olmadığı bir humma nöbeti içinde, sadece birdenbire bütün varlığını kaplayan dolu ve güçlü bir hayatın yeni ve sonsuz bir duygusuyla dolu olarak, acele etmeden, yavaşça merdivenlerden iniyordu. Bu duygu, umulmadık bir anda, bağışlandığı bildirilen bir idam mahkûmunun duyacağı heyecanla ölçülebilirdi...

Merdiven, ortasında, evine dönmekte olan papaz, arkasından yetişti. Raskolnikov, sessizce ona yol verdi. Sessizce selamlaştılar. Tam son basamakları inerken, arkasında acele birtakım ayak sesleri duydu. Birisi arkasından koşuyordu. Gelen Polya idi... Kız hem arkasından koşuyor, hem de, "Biraz bakar mısınız? Biraz bakar mısınız?.." diye sesleniyordu.

Raskolnikov, Polya'ya döndü. Kız, son basamakları koşarak indikten sonra, delikanlının tam karşısında bir basamak yukarısında durdu. Avludan buraya solgun bir ışık sızmaktaydı. Raskolnikov, Polya'nın kendisine gülümseyen ve çocuksu gözlerle bakan, zayıf ama sevimli yüzünü tanıdı. Kız, görünüşe göre, pek hoşuna giden bir görevle koşup gelmişti. Nefes nefese, acele acele sordu:

– Bana bakın, sizin adınız ne? Sonra... Siz nerede oturuyorsunuz?

Delikanlı ellerini kızın omuzlarına koydu, mutlu bir bakışla ona baktı. Nedenini kendisi de bilmeden, kıza bakmaktan büyük bir zevk duyuyordu.

– Sizi kim gönderdi bakayım, diye sordu.

Polya, daha büyük bir neşeyle gülümseyerek:

– Beni Sonya ablam gönderdi, diye cevap verdi.

– Sizi Sonya'nın gönderdiğini zaten biliyordum.

– Beni annem de gönderdi. Sonya ablam gönderirken annem de yanımıza gelerek "Aman Polyacığım, çabuk ol!" dedi.

– Sonya ablanızı seviyor musunuz? Polya, dikkati çeken bir kesinlikle:

– Ben onu herkesten çok severim, dedi. Gülümsemesi, birden daha ciddi bir hâl aldı.

– Beni de sevecek misiniz?

Cevap yerine, kızın yaklaşan yüzünü, kendisini öpmek için masumca uzanan şişkin dudaklarını fark etti. Birden kibrit çöpü gibi incecik iki kol, onu sımsıkı kucakladı. Polya'nın başı omzuna yaslandı. Kızcağız, yüzünü gittikçe daha çok delikanlının göğsüne bastırarak, yavaşça ağlamaya başladı. Bir dakika sonra da gözyaşlarından ıslanmış yüzünü kaldırdı, eliyle yaşlarını silerek:

– Babama acıyorum, dedi. Sonra, çocukların, "büyükler" gibi konuşmak hevesine kapıldıkları zaman takındıkları o ciddi eda ile ekledi: ne de olsa şimdi mutsuzluğa uğradık!

– Babanız da sizi sever miydi?

Bu sefer kızcağız büyük bir ciddiyetle, hiç gülümsemeyerek, bütünüyle büyüklerin konuştukları bir tavırla sözlerini sürdürdü:

– Babam en çok Lida'yı severdi. O, hepimizden küçük, dahası hastalıklı ve korunmaya ihtiyacı olduğu için babam ona çok bağlıydı. Ona elinden geldiğince hediyeler getirirdi. Tabi ki bize de okuma yazma öğretirdi. Bana da okuma yazmanın yanında din dersleri öğretirdi. Polya bu son cümleyi söylerken iyice gururlanmış, göğsünü şişirmişti. Annem bir şey söylemezdi. Ama biz onun bundan hoşlandığını bilirdik... Babam da bilirdi. Annem bana Fransızca öğretmek istiyor. Çünkü artık ben öğrenme çağına geldim.

– Siz dua etmesini bilir misiniz?

– A, elbet bilirim!.. Hem çoktan beri... Ben artık büyük olduğum için, kendi kendime dua ederim. Kolya ile Lidoçka, annemle birlikte yüksek sesle dua ederler, önce Meryem Ana" duasını okurlar; sonra: "Tanrım Sonya'yı bağışla ve kutsa!" duasını okurlar... Daha sonra: "Tanrım! Bizim

öteki babamızı da bağışla ve kutsa!” diye yalvarırlar. Çünkü bizim ilk babamız ölmüştür. Bu bizim başka babamızdır. Ama biz bunun için de dua ederiz.

– Poleçka, benim adım Rodyon’dur. Ara sıra benim için de dua ediniz!.. Sadece “Rodyon kulunuzu da” deyin, yeter!..

Polya ateşli ateşli:

– Bundan sonra bütün ömrümce size dua edeceğim, dedi ve yine gülümseyerek delikanlının boynuna atıldı, onu tekrar sımsıkı kucakladı.

Raskolnikov adını, adresini söyledi ve hemen ertesi gün ne olursa olsun geleceğine söz verdi. Kızcağız büyük bir sevinç içinde ondan ayrıldı. Delikanlı sokağa çıktığı zaman saat onu geçiyordu. Beş dakika sonra köprünün üstünde, tam o kadının bir süre önce kendini suya attığı yerde durmaktaydı.

Kararlı ve muzaffer bir eda ile: “Artık yeter!” diye söylendi ve sanki kara bir güce sesleniyor, ona meydan okuyormuş gibi, böbürlene böbürlene ekliyordu: “Ey seraplar, ey anlamsız korkular, ey hayaller hepiniz geri!.. Hayat denilen şey var. Sanki şimdi ben yaşamıyor muyum? Hayatım, henüz o ihtiyar kocakarıyla birlikte sönmedi. Tanrı sana rahmet etsin ama sen de başkalarını rahat bırak!.. Artık akıllandım, ışığa çıktım, irademi, gücümü kazandım. Şimdi görürüz! Boy da ölçüşürüz! Oysa ben, bir arşınlık bir alan üzerinde bile yaşamaya razı olmuştum!”

“... Şu anda, henüz çok hâlsizim ama... Bana öyle geliyor ki, bütün hastalığım geçti. Az önce evden sokağa çıkarken, hastalığımın geçeceğini biliyordum. İyi aklıma geldi! Poçinkov apartmanı, buradan iki adımlık yerde... Hoş daha da uzakta olsa, yine Razumihin’e ne olursa olsun uğramalıyım... Varsın iddiayı o kazansın!.. Varsın biraz da o alay etsin, ne çıkar!.. Güç gerek, güç!.. Güçsüz hiçbir şey elde edilmez. Oysa gücü güçle elde etmek gerek... İşte onlar bunu anlamıyorlar...” Raskolnikov bu sözleri, gururla, kendine inanmış bir eda ile söyledi ve bacaklarını zorla sürüyerek köprüde yürüdü. Gururu, kendine inancı, dakikadan dakikaya artıyordu. Daha aradan bir dakika geçer geçmez, bir dakika öncekinden bambaşka bir adam olmuştu. Onu böyle altüst edecek ne gibi bir olağanüstülük olup bitmişti? Bunu kendisi de bilmiyordu. Saman çöpüne sarılan biri gibi o da, “Yaşamanın mümkün olduğu, hayatın daha bitmediği, hayatının kocakarıyla birlikte ölmediği” düşüncesine sarılmıştı. Belki de yargıda bulunmakta çok acele etmişti. Ama o bunu düşünmüyordu.

“Yine de, Rodiyon kulu için dua etmesini rica ettim.” düşüncesi kafasında parladı. “Ama bu... Her ihtimale karşı...” diye ekledi. Ve bu çocukça düşüncesine gülmekten kendini alamadı. Keyfi pek yerindeydi.

Razumihin’i kolayca buldu. Poçinkov apartmanında yeni kiracıyı artık tanıyorlardı. Kapıcı hemen ona yol gösterdi. Daha merdivenin yarısında, kalabalık bir insan topluluğunun canlı konuşmalarını, gürültüsünü işitebiliyordu. Merdivene bakan kapı ardına kadar açıktı. Bağrışmalar, tartışmalar işitilmekteydi. Razumihin’in odası oldukça büyüktü. Toplantıda on beş kadar insan vardı. Raskolnikov, holde durakladı. Burada, tahta bölmenin arkasında, ev sahibinin iki hizmetçisi, ev sahibinin mutfağından getirilmiş iki büyük semaverin, şişelerin, tabakların, meze ve böreklerin etrafında pervane gibi dönüyorlardı.

Raskolnikov, Razumihin’i çağırttı. Beriki, büyük bir sevinçle koşup geldi. Daha ilk bakışta, aşırı denecek kadar çok içtiği fark ediliyordu. Gerçi Razumihin, hiçbir zaman sarhoş olacak kadar içemezdi ama bu sefer nedense sarhoşluğu belli oluyordu.

Raskolnikov hemen söze başladı:

– Bana bak, dedi, sana sadece iddiayı kazandığını, gerçekten de hiç kimsenin, başına neler gelebileceğini bilmediğini söylemeye geldim, içeri girmeye gelince, girmeyeceğim... Çünkü öylesine halsizim ki, neredeyse şimdi yere düşeceğim... İşte bunun için, sana hem günaydın, hem hoşça kal demeye geldim! Yarın da bana uğrayıver!..

– Mademki ayakta duracak halin olmadığını kendin söylüyorsun, bari dur seni eve kadar geçireyim...

– Ya misafirlerin ne olacak? Şimdi buraya bakan şu kıvırcık saçlı adam kim?

– Şu mu? Kim olduğunu şeytan bilir... Herhâlde dayımın dostlarından biri olacak. Kim bilir, belki de kendiliğinden gelmiştir... Dayımı misafirlere bırakırım. Dayım çok değerli bir adam. Onunla şimdi tanışamadığına çok yazık! Aman canım sen de, topunun canı cehenneme! Şimdi onların beni sorup arayacak halleri yok! Sonra benim de biraz hava almaya ihtiyacım var. Sen tam zamanında geldin. Daha iki dakika geçseydi, herhâlde içeride dövüşecektim, öyle palavralar savuruyorlar ki... Bir insanın artık ne derece palavra savurabileceğini göz önüne getiremezsin!.. Hoş niçin göz önüne getirmeyesin? Sanki biz, kendimiz de yalan söylemiyor muyuz? Hem varsınlar yalan söylesinler, buna karşılık ileride yalan söylemezler. Bir dakika bekle de Zosimov’u çağırayım...

Zosimov, âdeta can atarcasına Raskolnikov’a atıldı. Onda özel bir merak göze çarpmaktaydı. Çok geçmeden yüzü aydınlandı. Hastasını şöyle bir kontrol ettikten sonra:

– Hemen gidip yatmalısınız, kararını verdi. Geceleyin de bir şey almanız hiç de fena olmaz... Alır mısınız? Ben size az önce bir toz hazırlamıştım.

Raskolnikov:

– İsterse iki olsun, dedi. Tozu hemen oracıkta aldı... Zosimov, Razumihin’e dönerek:

– Onu eve kadar götürmekle çok iyi ediyorsun, dedi. Bakalım yarın ne olacak? Ama bugün hiç de fena değil. Eskisine göre büyük bir değişiklik var. İnsan yaşadıkça öğreniyor.

Sokağa çıkar çıkmaz Razumihin, Raskolnikov’a:

– Tam evden çıkıyordum ki, Zosimov yanıma gelip kulağıma eğildi. Ne söylediğini bir bilsen? Ama merak etme, hepsini anlatacağım. Zosimov senden laf almamı, sonra da bunları kendisine anlatmamı istedi. Çünkü onun kafasında senin delirdiğine, ya da buna yakın bir durumda olduğuna dair bir düşünce var. Düşün bir kere!.. Bir defa, sen ondan üç kat daha akıllısın; sonra mademki deli değilsin, o hâlde onun kafasında yer eden bu saçma-sapan düşüncelere boş verirsin. Daha sonra uzmanlık alanı operatörlük olan bu et kafalı adam, şimdi de sinir hastalıklarına merak sardırmış... Zamiyotov’la yaptığın bugünkü konuşma, Zosimov’un seninle ilgili düşüncelerini kesin olarak değiştirmesine sebep olmuş.

– Zamiyotov sana her şeyi söyledi mi?

– Evet, her şeyi söyledi, söylediğine de iyi etti. Şimdi meselenin içyüzünü büsbütün anladım. Zamiyotov da anladı. Hım, evet, bir kelimeyle Rodya... Mesele şu ki... Ben şimdi biraz çakırkeyfim... Ama bunun önemi yok... Mesele şu ki... Hani o düşünce yok mu? Anlıyorsun ya? Gerçekten de bir zamanlar o düşünce onların kafasında yer etmişti... Anlıyorsun, değil mi? Ama onlardan hiçbiri bu düşünceyi açıktan açığa söylemeye cesaret edemiyordu... Çünkü bu çok saçma, hiçbir anlam ifade etmeyen bir düşünceydi. Hele şu boyacının tutuklanışından sonra bütün bu düşünceler, sonsuz olarak sönüp gitti... Ama niçin onlar böyle salaktır? Ben o zaman Zamiyotov’a biraz çatmıştım... Ama rica ederim, bu aramızda kalsın!.. Bildiğini kesinlikle çaktırma! Dikkat ettim, Zamiyotov biraz alıngan adam... Bu, Laviza’nın evinde olmuştu. Ama bugün artık her şey anlaşıldı... Kabahat hep şu İlya Petroviç’te. O zaman karakolda bayılmandan

yararlanarak senden şüphe etmeye kalkışmıştı. Ama sonra kendisi de utandı. Ben zaten biliyordum...

Raskolnikov büyük bir ilgiyle dinliyordu. Razumihin sarhoşlukla boşboğazlık etmişti.

Raskolnikov:

– O zaman bayılmama sebep boğucu sıcak ve yağlı boya kokusuydu, dedi.

– Şuna bak, bir de açıklamada bulunuyor! Sebep yalnız boya kokusu değil ki... Sendeki bu hastalık bir aydan beri için için hazırlanmaktaymış... İşte Zosimov burada!.. Ya şu Zamiyotov çapkınının şimdi ne kadar üzgün olduğunu tahmin edemezsin: “Ben o adamın tırnağı bile olamam!” diyor... “O adam” dediği de sensin!.. Onda bazen iyi duygulara rastlanıyor. Ama bugün, “Kristal Palas” ta ona verdiğin ders yok mu, şaheser bir şey olmuş! Önceleri onu korkutmuşsun, adamcağız iliklerine kadar titremiş!.. Yahu, onu yeniden o anlamsız saçmalara inanmaya zorlamış, sonra da birden dilini çıkararak, “nasıl alır mısın?” gibilerden alay etmişsin!.. Mükemmel doğrusu!.. Şimdi adamcağız berbat, perişan bir hâlde... Tanrı şahit ki, senin ustalığına şapka çıkarılır. Onlara böylesi gerek!.. Yazık ki ben orada değildim. Zamiyotov şimdi seni büyük bir sabırsızlıkla bekliyordu. Porfiri de seninle tanışmak istiyor...

– Yaa... O da mı? Peki, kuzum ama bunlar ne diye beni deli sanıyorlar?

– Yani, deli değil canım... Kardeş, galiba ben sana gerektiğinden çok açıldım. Biliyor musun, senin sadece yalnız o noktayla ilgilenmen geçenlerde onu şaşırtmıştı. O noktanın seni niçin ilgilendirdiği şimdi besbelli... Bütün bu olup bitenleri öğrenince sonra da, bunların o zamanlar seni nasıl sinirlendirdiğini, hastalığınla aynı zamana rastladığını dikkate alınca... Ben şimdi biraz sarhoşum azizim. Yalnız, şeytan bilir ama Zosimov’un kendine özgü bir düşüncesi var... Sana söylüyorum, o şimdi sinir hastalıklarıyla aklını bozdu. Ama sen ona aldırma!

Yarım dakika kadar ikisi de sustular. Sonra Raskolnikov:

– Dinle Razumihin, dedi, seninle açıkça konuşmak istiyorum. Ben şimdi bir ölünün yanından geliyorum. Ölen bir memur... Bütün paramı onlara verdim. Bundan başka, şimdi beni öyle bir yaratık öptü ki... Eğer birini öldürmüş olsaydım bile, yine de... Kısaca ben orada bir başka yaratık daha gördüm... Başında ateş renginde sorguç bulunan bir yaratık... Neyse, gerektiğinden çok gevezelik ettim... Çok hâlsizim, tut beni... Hem şimdi merdivenden çıkacağız.

Telaşlanan Razumihin:

– Neyin var dostum? Ne oluyorsun, diye sordu.

– Biraz başım dönüyor... Ama bir şey değil... Önemli olanı şu ki, içimde üzgünlük var... Bir kadın gibi korkunç derecede üzgünüm... Ciddi söylüyorum. Baksana, bu ne? Bak!.. Bak!..

– Ne var?

– Görmüyor musun? Odamda ışık var, fark etmiyor musun? Delikten sızıyor...

Son merdivenin dibinde, ev sahibinin kapısı hizasında duruyorlardı. Gerçekten de, Raskolnikov'un odasında ışık bulunduğu, aşağıdan fark ediliyordu.

Razumihin:

– Tuhaf şey, diye söylendi. Belki de Nastasya'dır.

– Nastasya hiçbir zaman bu saatte benim odamda bulunmaz. Hem zaten o çoktan uyumuştur. Ama... Ne olursa olsun!.. Hoşça kal!..

– Ne oluyorsun? Seni geçireyim, içeri birlikte gireriz.

– İçeri birlikte gireceğimizi biliyorum. Ama ben burada senin elini sıkmak, seninle burada vedalaşmak istiyorum. Haydi bakalım, ver elini! Hoşça kal, sevgili dostum!

– Rodya, sana ne oluyor kuzum?

– Hiç; haydi gidelim, sen de tanıklık edersin!..

Merdivenden çıkmaya başladılar... Razumihin'in kafasında, Zosimov'un haklı olabileceği üzerine birden bir şimşek çaktı. Kendi kendine: "Gevezeliğimle çocuğun sinirlerini bozdum!" diye söylendi. Kapıya yaklaşınca, odada bazı sesler duydular.

Razumihin:

– Kuzum, burada ne oluyor, diye bağırdı.

Raskolnikov daha önce davranıp kapıyı ardına kadar açtı ve mıhlanmış gibi eşikte donakaldı.

Annesiyle kız kardeşi, orada, kanepeye oturmuş, bir buçuk saattir onu bekliyorlardı. Hareket ettiklerine, gelmek üzere olduklarına, neredeyse geleceklerine dair haberlerin daha bugün tekrarlanmasına rağmen, acaba neden herkesten az onları beklemiş, herkesten az onları aklına getirmişti? Bu bir buçuk saat içinde onlar, şu anda hâlâ karşılarında duran ve kendilerine her şeyi anlatmış bulunan Nastasya'yı sürekli bir soru yağmuruna tutmuşlardı. Hele Raskolnikov'un hasta hasta ve Nastasya'nın

anlatışına göre, herhâlde sayıklar bir hâlde “bugün kaçtığını” öğrendikleri zaman korkudan ödleri kopmuştu.

“Aman Tanrım, acaba ne oldu?” diye ikisi de ağlayıp durmuşlar, bu bir buçuk saatlik bekleme süresini, bir kabir azabı içinde geçirmişlerdi.

Raskolnikov’un kapıda görünüşü sevinçli, heyecanlı çığlıklarla karşılandı. İkisi de ona atıldılar. Ama delikanlı, ölü gibi duruyordu. Güçlü, ani bir düşünce, bir yıldırım gibi beynine vurmuştu. Onları kucaklamak için kolları da kalkmamış, kalkamamıştı. Annesiyle kız kardeşi onu bağırlarına basıyor, öpüyor, hem ağlıyor, hem gülüyorlardı... Raskolnikov bir adım attı, sallandı ve baygın bir hâlde yere düştü.

Telaş, korkulu bağrışmalar, iniltiler... Eşikte durmakta olan Razumihin, odaya atıldı. Hastayı güçlü kolları arasına aldı. Delikanlı bir anda kendini divanda buldu.

Razumihin annesiyle kız kardeşine:

– Bir şey değil, diye bağırıyordu. Küçük bir baygınlık, önemsiz bir şey... Doktor daha şimdi onun çok daha iyi olduğunu, tamamen sağlıklı bulunduğunu söyledi. Su verin!. Hah, işte, kendine geliyor... Bak işte ayıldı bile!..

Razumihin bunları söyledikten sonra, Duneçka’yı neredeyse kolunu çıkaracak gibi şiddetle, bileğinden kavrayarak, kardeşinin “ayıldığını” göstermek için eğilmeye zorladı. Gerek anne, gerek kız kardeş Razumihin’e bir kurtarıcı gözüyle, sevgi ve minnetle bakıyorlardı. Dunya ile baş başa bir konuşmasında, bizzat Pulheriya Aleksandrovna Raskolnikova’nın “Becerikli delikanlı” adını taktığı Razumihin’in, bütün hastalığı boyunca, Rodyalarına gösterdiği ilgiyi daha bu akşam Nastasya’dan dinlemişlerdi.

Az da olsa kendine gelen delikanlı doğrulmaya çalıştı, zoraki divanın üzerine oturdu. Dunya ile annesini yatıştırmak için dil döken, çabalayan Razumihin’i bir el hareketiyle durdurma ihtiyacını duydu. Sonra ikisini de ellerinden tutarak iki dakika kadar, konuşmadan, kâh birinin, kâh ötekisinin yüzüne baktı. Annesi bu bakışlardan korktu. Bu bakışlarda, insana acı verecek kadar güçlü bir duygu parıltısı tutuşuyor ama aynı zamanda hareketsiz, hatta delice bir şeyler bile seziliyordu. Pulheriya Aleksandrovna ağlamaya başladı. Avdotya Romanovna’nın yüzü sapsarı idi. Ağabeyisinin avucundaki eli titriyordu. Raskolnikov, Razumihin’i göstererek, kesik kesik:

– Onunla... Evinize gidin, dedi. Yarına kadar. Yarın her şeyi... Geleli çok mu oldu? Pulheriya Aleksandrovna:

– Bu akşam geldik, Rodya, dedi. Trenimiz çok gecikti... Ama Rodya'cığım, ben şimdi senden dünyada ayrılmam. Şuracıkta, yanı başında gecelerim.

Delikanlı elini sinirli sinirli sallayarak:

– Beni üzmeyin, dedi, Razumihin:

– Onun yanında ben kalırım, diye bağırdı. Bir dakika bile ondan ayrılmam. Evdeki misafirlerin canı cehenneme, varsın küplere binsinler. Dayım, iyi kötü onlarla ilgilenir.

Pulheriya Aleksandrovna tekrar Razumihin'in ellerine sarılarak:

– Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum, diye başladı ise de, Raskolnikov yine onun sözünü keserek, kızgın kızgın:

– Dayanamayacağım, dayanamayacağım, beni üzmeyiniz, diye tekrarladı. Yeter artık, gidin... Dayanamayacağım!

Korkmuş olan Dunya, annesinin kulağına:

– Anne lütfen gidelim, Rodya'yı üzmeye hakkımız yok, diye fısıldadı. En azından kısa bir süre de olsa onu yalnız bırakalım. Yoksa canını çok sıkacağız, bu da onun sağlığı için iyi olmayacak.

Pulheriya Aleksandrovna ağlamaya başladı:

– Üç yıllık bir ayrılıktan sonra nasıl olur da onu doya doya olsun seyretmeyeyim?

Raskolnikov tekrar onların sözünü keserek:

– Durun, dedi. Habire sözümü kesiyorsunuz, düşüncelerim de karmakarışık oluyor... Lujin'i gördünüz mü?

Pulheriya Aleksandrovna:

– Hayır, Rodya; ama geldiğimizi biliyor, dedi ve biraz çekinerek ekledi: Piyotr Petroviç'in seni bugün ziyaret etmek iyiliğinde bulunduğunu da işittik!

– Evet... O iyiliği benden esirgemedi... Dunya, az önce ben ona kendisini merdivenlerden atacağımı söyledim, buradan da kovdum.

Pulheriya Aleksandrovna korku ile:

– Ne diyorsun, Rodya! Sen sahiden de... Herhâlde onu demek istemedin, diye söze başladı ise de, Dunya'ya bir göz atınca durakladı.

Avdotya Romanovna, gözlerini ağabeyisinin yüzüne dikmiş, sözlerini bitirmesini bekliyordu. İkisi de bu sabahki kavgayı, anladığı ve anlatabildiği kadar Nastasya'dan dinlemişler, hayret ve meraka kapılarak çok üzülmüşlerdi.

Raskolnikov güçlükle sözüne devam etti:

– Dunya, ben bu evlenmenin olmasını istemiyorum, işte bunun için sen de, hemen yarın, ilk karşılaşmada, Lujin'e verdiğin sözü geri alırsın, artık onun lafını bile işitmek istemiyorum.

Pulheriya Aleksandrovna:

– Aman Tanrım, diye bağırdı. Avdotya Romanovna, hırsla:

– Ama kardeşim, ne dediğini düşün bir defa, diye söze başladı ise de, hemen kendini tuttu. Yumuşak bir eda ile: Belki de şimdi keyfin yerinde değil, yorgunsun, diye devam etti.

– Sayıkladığımı mı sanıyorsun? Hayır, sen Lujin'e benim yüzümden varıyorsun! Ben fedakârlık kabul etmiyorum. Bunun için yarından tezi yok ona bir mektup yaz... Vazgeçtiğini bildiren bir mektup... Sabahleyin bana okursun olur biter!

İyice kızan kız:

– Ben bunu yapamam, diye bağırdı. Hem ne hakla...

Korkan anne, Dunya'ya atılarak:

– Duneçka, dedi, sen de pek hırslısın! Kes artık... Yarın... Görmüyor musun? İyisi mi biz buradan gidelim.

İçki başına vuran Razumihin:

– Sayıklıyor, diye bağırdı. Yoksa ne cesaretle bunu söyleyebilirdi? Yarın bütün bu budalalıkları geçer... Ama bugün gerçekten de o adamı kovdu, iş dediği gibi oldu. Doğal olarak adam da kızdı... Burada bir nutuk çekti, bilgisini gösterdi, sonra da kuyruğunu bacakları arasında kısarak gitti.

Pulheriya Aleksandrovna:

– Demek doğru ha, dedi.

Dunya acıyan bir eda ile kardeşine:

– Yarın görüşürüz ağabey, dedi. Gidelim anneciğim... Hoşça kal, Tanrı'ya emanet ol, Rodya!

Raskolnikov, son gücünü toplayarak arkalarından:

– Anladın mı kardeşim, dedi ben sayıklamıyorum. Bu evlenme bir alçaklıktan başka bir şey değildir. Diyelim ki ben alçağım ama sen olmamalısın... Bir kişinin olması yeter... Gerçi ben alçağım ama böyle kardeşi, kardeşliğe kabul etmem! Ya ben, ya Lujin! Haydi, artık gidin.

Razumihin:

– Sen çıldırmışsın be, diye kükredi. Despot adam.

Ama Raskolnikov artık cevap vermedi, belki de cevap verecek hâli yoktu. Tam bir bitkinlik içinde divana uzandı, yüzünü duvardan yana döndürdü. Avdotya Romanovna merakla Razumihin'e baktı. Siyah gözleri

kıvılcımlandı. Razumihin bile bu bakışların altında titredi. Pulheriya Aleksandrovna, yıldırımla vurulmuş gibi duruyordu. Adeta umutsuz bir tavırla Razumihin'e fısıldadı.

– Ben dünyada gidemem! Ben şuracıkta bir yerde kalırım... Siz Dunya'yı götürün!

Razumihin kendinden geçerek aynı fısıltı ile:

– Bütün işleri de altüst edersiniz, dedi. Hiç olmazsa merdiven başına çıkalım. Nastasya, bize ışık tut!

Razumihin, merdivenlerde fısıltı ile devam etti:

– Size yemin ederim ki, daha bu sabah doktoru da, beni de az daha dövecekti! Anlıyor musunuz, doktoru bile dövmeye kalkıştı. Doktor da onu daha fazla sinirlendirmemek için direnmeyerek çekilip gitti. Ben ise aşağıda beklemek için kaldım. Raskolnikov da bu arada giyinip kaçmış. Şimdi de onu sinirlendirmeye kalkarsanız yine kaçıp gider. Geceleyin de kendine bir şeyler yapmaya kalkar.

– Ah, siz ne söylüyorsunuz?

– Sonra, Avdotya Romanovna da siz olmadan bir başına bu kiralık odalarda kalamaz! Nerede bulunduğunuzu hele bir düşünün! Şu Piyotr Petroviç alçağı sanki size daha iyi bir yer bulamaz mı idi? Ama biliyor musunuz, ben bu akşam biraz çakırkeyfim, bunun için., küfrediyorum... Kusura bakmayın.

Pulheriya Aleksandrovna direndi:

– Buranın ev sahibesine gidip Dunya ile bana, bu gece sığınacak bir köşe göstermesini rica edeceğim. Onu böyle bırakamam, hayır bırakamam!

Raskolnikov'un evinden bu şekilde çıkıp ev sahibi kadının kapısı önüne gelmişlerdi. Hizmetçi kız da elindeki fenerle onlara yol göstermeye çalışıyordu. Razumihin yüksek sesle konuşuyor, iyice coşuyordu. Daha yarım saat önce, Raskolnikov'u evine getirirken, kendisinin de itiraf ettiği gibi, gerektiğinden çok gevezelik etmekle birlikte, bu gece pek çok şarap içtiği hâlde, tamamıyla dinç ve hemen hemen aklı başında idi. Şimdi ise hâlinde âdeta bir çeşit coşkunluk ve heyecan görünüyordu. Sözde içtiği bütün şaraplar, birden iki kat bir güçle, yeniden başına vurmuştu. Kadınları kandırmaya çalışarak ve büyük bir açıklıkla bahaneler ileri sürerek ikisinin de ellerinden yakalamış bir hâlde, onlarla duruyordu. Herhâlde kendilerini daha çok inandırmak için olsa gerek, hemen her sözünde, kerpetenle sıkıyormuş gibi, acıtacak kadar ikisinin de ellerini sıkıyor ve hiç çekinmeden, gözleriyle yiyecekmiş gibi, Avdotya Romanovna'ya

bakıyordu. Kadınlar bazen acının etkisiyle onun kocaman ve kemikli pençelerinden ellerini kurtarıyorlardı. Ama o bunu fark etmemekle kalmıyor, hatta onları daha büyük bir güçle kendine çekiyordu. Eğer onlar şu anda, kendilerine bir hizmet olsun diye, merdivenden tepesi üstü kendini aşağı atmasını isteseydiler, delikanlı hiç düşünmeden ve gözünü kırpmadan hemen bunu yapardı. Rodya'sının telaşına düşen Pulheriya Aleksandrovna, Razumihin'in çok tuhaf bir insan olduğunu ve elini gerektiğinden çok sıktığını hissetmekle birlikte, şu anda delikanlı ona bir koruyucu olarak göründüğü için bütün bu tuhaflıkları görmezlikten geliyordu. Ama aynı telaş içinde bulunmasına rağmen Avdotya Romanovna, pısırık bir kız olmadığı hâlde bu ağabey dostunun yabani bir ışıkla tutuşan bakışları karşısında şaşkınlık, hatta korku duymaktan kendini alamıyordu. Dunya'yı, annesini de birlikte sürükleyerek bu delikanlının yanından kaçmaktan alıkoyan biricik şey, Nastasya'nın bu tuhaf adam üzerine anlattığı hikâyelerle içinde uyanan sonsuz güvendi. İhtimal ki genç kız, şimdi artık belki de ondan kaçmalarının mümkün olmayacağını da anlıyordu. Zaten on dakika sonra Avdotya bir hayli ferahladı. Çünkü Razumihin'in, ne durumda bulunursa bulunsun, bir anda bütün düşüncelerini açığa vurmak alışkanlığı vardı. Böylece onlar ne kıratta bir adamla karşı karşıya bulunduklarını pek çabuk anladılar.

Razumihin, Pulheriya Aleksandrovna'yı kandırmaya çalışarak:

– Ev sahibinin yanında kalamazsınız, diye bağırdı. Hem bu çok saçma bir şey olur. Gerçi siz annesiniz ama burada kalacak olursanız, Rodya'yı deli edersiniz, o zaman neler olacağını Tanrı bilir! Dinleyin, bakın şimdi ne yapmayı düşünüyorum: Nastasya şimdi Rodya'nın yanında kalır, ben de ikinizi evinize kadar götürürüm. Çünkü siz bir başınıza sokaklarda gidemezsiniz. Bizim Petersburg bu konuda... Ne ise boş verin! Sizi evinize bırakınca, hemen koşup buraya gelirim. Namusum üzerine söz veriyorum ki, on beş dakika sonra da, Rodya'nın durumu, uyuyup uyumadığı üzerine size bir haber getiririm. Sonra, dinleyin! Sonra, sizden koşa koşa kendi evime giderim. Evde bir yığın misafir var, hepsi de sarhoş... Zosimov'u alırım. Bu, Rodya'ya bakan doktordur. Şimdi bizdedir, sarhoş da değildir. O hiçbir zaman sarhoş değildir. Onu alıp Rodya'ya götürürüm. Sonra da hemen yine size gelirim. Böylece bir saat için de ondan iki sefer haber almış olursunuz! Hem de bir doktor ağzından... Benim gibi bir adamın ağzından değil de bir doktor ağzından... Çocuğun durumu kötü ise yemin ederim ki, sizi alıp buraya getiririm. Yok, durumunda bir iyilik varsa, siz de

yatıp uyursunuz! Ben ise gecemi burada, koridorda geçiririm. Rodya'nın haberi bile olmaz! Zosimov'a da, elimizin altında bulunması için, ev sahibinin yanında gecelemesini söylerim. Eeee, şimdi söyleyin bakalım, onun için siz mi daha yararlısınız, yoksa doktor mu? Hiç şüphe yok ki doktor daha yararlıdır. Şu hâlde şimdi eve gidin! Ama ev sahibi kadının yanında kalamazsınız! Ben kalabilirim ama siz kalamazsınız! Sizin kalmanıza razı olmaz... Çünkü... Çünkü sersemin biridir de ondan... Beni Avdotya Romanovna'dan kıskanır. Hatta açıkçası sizden de kıskanır. Hele Avdotya Romanovna'dan herhâlde kıskanır... Tuhaf ama çok tuhaf bir huyu var. Hoş, ben de budalanın biriyim... Neyse, boş verin! Gidelim! Bana inanıyor musunuz yoksa?

Avdotya Romanovna:

– Gidelim anneciğim, dedi. Herhâlde söz verdiği gibi davranacaktır. Kardeşimizi dirilten odur. Gerçekten de doktor burada gecelemeye razı olursa, bundan ötesi can sağlığı!

Razumihin coşkunluk içinde bağırdı:

– Hah işte... İşte siz beni anlıyorsunuz, çünkü siz bir meleksiniz! Gidelim! Nastasya, sen hemen ışıkla yukarı, onun yanına çık! Ben on beş dakikaya kadar gelirim.

Pulheriya Aleksandrovna, büsbütün inanmamakla birlikte, daha fazla karşı durmadı. Razumihin ikisinin de koluna girdi ve merdivenlerden sürükleyip götürdü. Bununla birlikte delikanlı, kadını biraz düşündürüyordu. "Gerçi becerikli, iyi yürekli bir çocuk ama acaba verdiği sözü yerine getirebilecek bir durumda mı? Çünkü öylesine sarhoş ki..." diye düşünmekten kendini alamıyordu.

Razumihin, iki kadını koşturduğunun farkında olmadan kocaman bacakları ile yaya kaldırımını arşınlarken Pulheriya Aleksandrovna'nın aklından geçenleri sezinleyerek:

– Anlıyorum, anlıyorum, beni sarhoş sanıyorsunuz, diye kadının düşüncesini yanda kesti. Ama boş laf! Yani... Gerçi ben körkütük sarhoşum ama mesele bu değil. Ben şaraptan sarhoş olmadım. Sizi görür görmez içki başıma vurdu. Siz bana boş verin! Aldırmayın! Ben yalan söylüyorum. Ben size layık bir insan değilim. Ben sizin tırnağınız bile olamam! Sizi götürür götürmez, hemen şuracıkta kanalda, başıma iki kova su dökeceğim. O zaman bir şeyciğim kalmaz! Ah sizi, ikinizi de ne kadar sevdiğimi bir bilseniz! Gülmeyiniz, hem darılmayınız! Herkese darılın ama bana darılmayınız! Ben onun dostuyum, bu hesaba göre sizin de dostunuz

sayılırım. Ben böyle istiyorum... Zaten bu benim içime doğmuştu. Geçen yıl öyle bir an olmuştu... Ama hayır, hiç de içime doğmamıştı, çünkü siz âdeta gökten indiniz! Ben galiba bu gece hiç uyumayacağım! Şu Zosimov, az önce onun çıldırmasından korkuyordu, işte bunun için onu hiç sinirlendirmemek gerek.

Anne:

– Siz neler söylüyorsunuz, diye bağırdı. Ürken Avdotya Romanovna:

– Sahiden de doktor böyle bir şey söyledi mi, diye sordu.

– Siz ona bakmayın, hiç olur mu öyle şey?.. Baksanıza Rodya'ya, onda delirecek bir hâl var mı?.. Sonra ona toz hâlinde bir ilaç verdi. Aha bu gözlerimle şahidim. Çok geçmeden de siz geldiniz! Ah... yarın gelseydiniz daha iyi ederdiniz! Ama kalkıp gittiğimize iyi ettik. Bir saat sonra da Zosimov size gelip her şeyi anlatacaktır. O benim gibi sarhoş değil... Bundan sonra ben de sarhoş olmayacağım! Ama ben ne diye böyle zilzurna olacak kadar içtim? Çünkü melunlar beni tartışmaya sürüklediler. Oysa ben tartışmamaya yemin etmiştim, öyle saçma sapan şeyler söylüyorlardı ki, nerede ise kendileri ile dövüşecektim! Onlara başkanlık etsin diye dayımı bıraktım, inanır mısınız, tam bir kişiliksizlik istiyorlar ve bundan büyük bir zevk duyuyorlar. Kendi kişiliklerinden uzaklaşmak, elden geldiği kadar kendilerine benzememek! İşte onlara göre en büyük ilerleme de budur! Hiç olmazsa savurdukları palavralar kendi uydurmaları olsa. Oysa... Pulheriya Aleksandrovna ürkek ürkek:

– Bana bakın, diye sözünü kesti. Ama bu, işi kızıştırmaktan başka bir şeye yaramamıştı.

Razumihin sesini daha çok yükselterek bağırdı:

– Siz ne sanıyorsunuz? Onlar palavra savurduğu için mi ben kızıyorum sanıyorsunuz? Saçma! Ben yalan dinlemesini severim. Yalan, insanların bütün öteki yaratıklara karşı üstünlüğünü sağlar. Yalanla gerçeğe ulaşılır. Ben yalan söylediğim için insanım. Hiç olmazsa önceden on dört sefer, hatta belki de yüz on dört sefer yalan söylemekten hiçbir gerçeğe ulaşılmamıştır. Ve bu, kendine göre bir şereftir. Oysa biz, kendi aklımızla yalan söylemesini bile beceremiyoruz. Bana kendin uydurduğun bir yalan söyle, seni alnından öpeyim! Kendi uydurman olan bir yalan söylemek, başka bir ağızdan işitilip tekrarlanmış bir gerçeği söylemekten daha iyidir. Birinci ihtimalde sen bir insansın, ikincisinde ise papağandan hiç farkın yoktur. Sanki biz neyiz şimdi? Şimdi istisnasız olarak hepimiz, bilgide, ilerlemede, düşüncede, buluşta, ülküde, istekte, liberalizmde, akılda,

tecrübede, her şeyde, her şeyde henüz daha jimnazyum hazırlık sınıfındayız! El âlemin aklı ile yetinmek hoşlarına gidiyor! Bu işe çok kötü alışmışlar.

Razumihin, her iki kadının da elini sarsarak ve sıkarak:

– Öyle değil mi? Öyle değil mi diyorum size? Öyle değil mi, diye bağırdı.

Zavallı Pulheriya Aleksandrovna:

– Oh aman Tanrım, ben bilmiyorum, dedi. Avdotya Romanovna, ciddi bir eda ile:

– Sizinle her alanda uyuşmamakla birlikte, evet... Evet, doğrudur diye onu onayladı ve can acısı ile haykırdı. Çünkü Razumihin bu defa genç kızın elini acıtacak kadar sıkmıştı.

Razumihin kendinden geçmiş bir hâlde:

– Evet mi? Evet mi diyorsunuz, diye bağırdı. Mademki böyle söylüyorsunuz şu hâlde... Şu hâlde siz, iyiliğin, temizliğin, akıl ve olgunluğun kaynağısınız! Verin bana elinizi, verin! Siz de elinizi verin, hemen şuracıkta diz çökerek ellerinizi öpmek istiyorum.

Delikanlı bunları söyledikten sonra, talihlerine bu sefer tenha olan caddenin kaldırımlarına diz çöktü.

Bu hâlden çok telaşlanan Pulheriya Aleksandrovna:

– Rica ederim, bırakın bunları, diye bağırdı. Ne yapıyorsunuz?

Telaş etmekle birlikte, gülmekten de kendini alamayan Dunya.

– Kalkınız, kalkınız, diyordu.

– Elinizi vermeden dünyada kalkmam! Hah şöyle... Oldu işte, kalktım bile... Şimdi gidelim artık! Ben mutsuz bir sersemim, size layık olmayan bir sarhoşum, kendimden utanıyorum... Sizi sevmeye layık değilim ama önünüzde saygı ile eğilmek, semerli bir eşek değilse her insanın borcudur. Ben önünüzde saygı ile eğildim. İşte oteliniz! Rodya’nın az önce sizin Piyotr Petroviç’i kovması, ortada başka bir şey olmasa bile, yalnız bu sebepten ötürü yerinde bir davranıştı. Ne cesaretle sizi böyle bir yere yerleştirdi? Bu kepazeliktir! Burada ne biçim insanlar yaşar, bilir misiniz? Oysa siz onun nişanlısısınız! Siz nişanlı değil misiniz? Bunu gördükten sonra artık nişanlınızın bir alçak olduğunu söyleyeceğim!

Pulheriya Aleksandrovna:

– Bana bakın Bay Razumihin, ileri gidiyorsunuz, diyecek oldu. Razumihin onun sözünü keserek:

– Belki de hakkınız var efendim. Bana kızdığınızı biliyorum, çünkü ölçüyü aştım. Dahası çok ayıp ettim. Ama yalvarırım böyle söylediğim için darılmayın bana. Çünkü ben candan söylüyorum, yoksa şeyden... ötürü değil, hımmm! Çünkü böyle bir davranış, pek alçakça bir şey olurdu. Bir kelime ile ben bunu, sizi şey ettiğim için değil... Hımmm! Ne ise öyle olsun, gereği yok, neden olduğunu söylemeyeceğim, cesaret edemiyorum Az önce, daha içeri girer girmez bu adamın bizim dünyamızdan olmadığını hepimiz anlamıştık. Ama sanmayınız ki saçlarını berberde maşalattığı için, bize bilgiçlik taslamaya kalkıştığı için biz ondan hoşlanmadık... Hayır, bir vurguncu, bir casus olduğu için biz onu beğenmedik... Bir Yahudi, bir soytarı olduğu için hoşumuza gitmedi; bu besbelli bir şey. Siz onu akıllı bir şey mi sanıyorsunuz? Hayır, o aptalın biridir. Hem o sizin denginiz mi? Oooh, Tanrı göstermesin.

Tam otelin merdivenlerinden çıkarken, birden duraklayarak:

– Biliyor musunuz bayanlar, diye devam etti. Gerçi benim evdekilerin hepsi de sarhoştur ama buna karşılık hepsi de namuslu insanlardır. Sonra, gerçi biz yalan da söylüyoruz, çünkü ben de yalan söylüyorum ama yalan söyleye söyleye eninde sonunda gerçeğe ulaşacağız! Çünkü biz dürüst bir yol tutturduk... Oysa Piyotr Petroviç'in tuttuğu yol dürüst değildir. Gerçi ben şimdi onları en ağır küfürle kalayladım ama yine de onları sayarım. Hatta şu Zamiyotov'a bile saygım olmadığı hâlde, onu da severim. Çünkü o, toy bir delikanlıdır. Evet, evet, hatta şu hayvan Zamiyotov'u bile... Çünkü namuslu ve işinin ehli bir adamdır. Eee, yeter artık, her şeyi söyledik ve bağışlandık. Bağışlandık, değil mi? Öyle değil mi? Eeee, haydi gidelim. Ben bu koridoru bilirim, gelmişliğim vardır. İşte şu üç numaralı odada bir kepazelik çıkmıştı. Siz burada hangi odadasınız? Kaç numarada? Sekiz numarada mı? Pekâlâ... Geceleyin kapınızı kilitleyiniz, kimseyi içeri sokmayınız! On beş dakika sonra yeni haberlerle sönmüş olacağım. Yarım saat sonra ise Zosimov'la birlikte geleceğim, görürsünüz! Hoşça kalın, ben gidiyorum!

Pulheriya Aleksandrovna, ürkek ve telaşlı bir hareketle kızına dönerek:

– Aman Tanrım, Duneçka, dedi. Bu ne olacak?

Duneçka, şapkasını ve şalını çıkararak:

– Sakin olunuz anneciğim, diye cevap verdi. Bu adamı bize düpedüz Tanrı gönderdi. Gerçi dosdoğru bir içki sofrasından geliyor ama bana inanın ki, ona güvenebiliriz. Hele kardeşime yaptığı bütün o şeylerden sonra...

– Ah Duneçka, gelip gelmeyeceğini Tanrı bilir! Ne cesaretle Rodya'yı bırakabildim? Onu bu hâlde bulacağımı hiç ama hiç ummuyordum! Ne kadar da sert davrandı, âdeta gelişimize sevinmemiş bir hâli vardı.

Kadının gözlerinde yaşlar parladı.

– Hayır anneciğim, öyle değil! Boyuna ağladığınız için görmek fırsatını bulamadınız! Geçirdiği büyük hastalık onu iyice sarsmış, işte bütün bu hallerin nedeni budur.

Annesi, ürkek bakışlarla kızının gözlerinin içine bakarak, kafasının içindeki bütün düşünceleri okumaya çalıştı. Dunya'nın, ağabeyini savunmasından onu bağışladığı sonucunu çıkardı ve bundan yarı yarıya avunarak:

– Ah şu hastalık! Bunda bir şeyler olacak, olacak bir şeyler! Hem seninle ne biçim konuştu Dunya, diye söylendi ve kızının düşüncelerini okumakta devam ederek ekledi: Ama ben yarın düşüncelerini değiştireceğine inanıyorum.

Avdotya Romanovna, annesinin sözünü keserek:

– Ben ise onun yarın da o mesele üzerine aynı şeyleri söyleyeceğine inanıyorum, dedi.

Hiç şüphe yok ki, bu işin kritik bir devresi idi. Çünkü burada Pulheriya Aleksandrovna'nın şimdi konuşmaktan çok fazla çekindiği bir nokta vardı. Dunya annesine yaklaşıp öptü. Annesi, bir kelime söylemeden kızını sımsıkı kucakladı. Sonra oturup üzüntülü bir merakla Razumihin'in dönüşünü beklemeye ve gözleri ile ürkek ürkek kızını izlemeye başladı. Kız da Razumihin'i bekliyordu. Ellerini göğsüne kavuşturmuş, kafasından bir şeyler geçirerek odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Böyle düşünceye dalmış bir hâlde, odanın içinde bir aşağı, bir yukarı dolaşmak, Avdotya Romanovna'nın âdetiydi. Annesi onun böyle zamanlardaki bu dalgın halini bozmaktan hep çekinirdi.

Razumihin, hiç şüphe yok ki, sarhoşluğu sırasında birdenbire Avdotya Romanovna'ya karşı alevlenen tutkusuyla gülünçtü. Ama hele şimdi, kollarını göğsü üstüne kavuşturmuş, düşünceli ve mahzun bir hâlde odada dolaşan Avdotya Romanovna'yı gördükten sonra, belki de birçokları delikanlıyı, bu sarhoş hâli hesaba katılmasa bile, haklı görürlerdi.

Avdotya Romanovna, gerçekten de çok güzeldi. Uzun boylu, çok düzgün vücutlu, gürbüz bir kızdı. Her davranışında kendine güvenen bir hâli vardı. Ne var ki onun bu hali, davranışlarındaki yumuşaklığı ve inceliği zerre kadar bozmuyordu. Yüzce ağabeyisine benziyordu. Ama onda

güzellik son aşamasını bulmuştu. Koyu kumral saçları, ağabeyininkinden biraz daha açıktı. Siyaha yakın gözlerinde pırıltı, gurur, zaman zaman da sonsuz bir iyilik seziliyordu. Benzi soluktu ama bu, hastalıklı bir solgunluk değildi. Yüzünden körpelik ve sağlık fışkırıyordu. Ağzı biraz küçüktü; kırmızı ve canlı alt dudağı, çenesi ile birlikte hafifçe ileri doğru çıkıktı. Bu çok güzel yüzdeki tek kusur da buydu. Ama bu da, bu yüze dikkati çeken bir özellik, âdeta bir kibirlilik vermekteydi. Yüzünün anlatımı her zaman, neşeli olmaktan çok ağır başlı ve düşünceli idi. Buna karşılık gülümseme bu yüze ne kadar da yaraşıyordu; neşeli, genç, kaygısız bir gülüş bu yüze ne kadar da uygun düşüyordu! Ateşli, candan, açık yürekli, biraz safça, dürüst, bir yiğit kadar güçlü, ömründe böyle bir şey görmemiş olan sarhoş Razumihin’in daha ilk görüşte serinkanlılığını kaybetmesi, pek doğaldı. Üstelik de rastlantı ona, sanki bile bile Dunya’yı ağabeyisi ile buluşmanın yarattığı o çok güzel sevgi ve sevinç anında karşısına çıkarmıştı. Daha sonra, ağabeyisinin kaba, sert emirleri karşısında, kızın alt dudağının, öfke ile nasıl titrediğini görmüş ve artık dayanamamıştı.

Razumihin az önce merdivenlerde bir sarhoş gevezeliği ile, Raskolnikov’un tuhaf ev sahibesi Praskovya Pavlovna’nın onu, değil yalnız Avdotya Romanovna’dan ama belki de Pulheriya Aleksandrovna’nın kendisinden de kıskanacağını söylerken doğru söylemişti. Pulheriya Aleksandrovna kırk üç yaşında olmasına rağmen, yüzü hâlâ eski güzelliğinin izlerini taşıyordu. Sonra, düşünce duruluğunu, duygu yeniliğini, yüreğinin temiz ateşini koruyabilmiş, hemen hemen bütün kadınlarda olduğu gibi, yaşından çok daha genç görünüyordu. Söz arasında şunu da söyleyelim ki, bütün bu saydıklarımızı koruyabilmek, ihtiyarlıkta bile güzelliğini kaybetmemenin biricik yoludur. Saçları artık ağarmaya ve seyrelmeye başlamış, gözlerinin etrafında, birbirinden uzaklaşan çizgicikler hâlinde kırışıklar, çoktandır belirmişti. Yanakları üzüntüden, acıdan çökmüş ve çukurlaşmıştı ama yine de bu yüz olağanüstü güzeldi. Alt dudağının ileri doğru uzanışı bir yana bırakılırsa, bu yüz, Avdotya Romanovna’nın yirmi yıl sonraki portresi idi. Pulheriya Aleksandrovna duygulu bir kadındı. Ama bu duygululuk aşırı derecede değildi. Bir hadde kadar sıkılgan ve uysaldı. Hatta kendi inançlarına uymasa bile, birçok alanda uysallık gösterebilir, birçok şeye boyun eğebilirdi. Ama onda, her zaman öylesine bir namus sınırı, öylesine birtakım prensipler ve aşırı inançlar vardı ki, hiçbir şey onu, bunların ötesine geçmeye zorlayamazdı.

Razumihin’in gidişinden tam yirmi dakika sonra, kapıya hafifçe ama arka arkaya iki kez vuruldu. Razumihin geri dönmüştü.

Kapıyı açtıktan zaman, hızlı hızlı:

– Hayır, girmeyeceğim, dedi, zamanım yok. Raskolnikov, derin, rahat, mükemmel bir uykuya dalmış bulunuyor. Tanrı vere de on saat böyle uyusa! Nastasya da yanında oturuyor. Ben dönünceye kadar ayrılmamasını tembih ettim. Şimdi gidip Zosimov’u getireceğim, o size durumu anlatır. Bundan sonra siz de yatarsınız; görüyorum ki yorgunluktan bitkin bir hâldesiniz!

Razumihin bunları söyler söylemez kendini koridora attı.

Çok sevinen Pulheriya Aleksandrovna:

Ne becerikli... Ne sadık bir delikanlı, diye söylendi.

Odanın içinde yeniden bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başlayan Avdotya Romanovna, biraz heyecanla:

– Çok iyi bir insana benziyor, dedi.

Bir saat kadar geçmişti ki, koridordan ayak sesleri gelmeye başladı ve hemen ardından kapıya vuruldu. Anne kız verdiği söze iyice bel bağladıkları delikanlıyı bekliyorlardı. Zaten inanmaktan başka çareleri yoktu. Delikanlı gerçekten de Zosimov’u getirmeyi başarmıştı. Zosimov, hemen ziyafet sofrasını bırakarak Raskolnikov’u gidip görmeye razı olmuştu. Ama sarhoş Razumihin’e güvenmediği için kadınların yanına istemeyerek ve inanmayarak gelmişti. Lakin çok geçmeden yatışmış, hatta gururu bile okşanmıştı. Gerçekten de kendisini, bir kâhini bekler gibi beklediklerini anladı. Kadınların yanında tam on dakika kaldı. Pulheriya Aleksandrovna’yı tamamıyla inandırmayı ve yatıştırmayı başardı. Büyük bir ilgi ile ama aşırılığa kaçmadan, âdeta zoraki bir ağırbaşlılıkla, önemli bir konsültasyona çağrılmış, tam anlamıyla yirmi yedi yaşındaki bir doktor edasıyla konuştu. Bu konuşma sırasında, konu dışında bir kelime söylemediği gibi iki kadından hiçbirisi ile daha kişisel ya da daha özel ilişkilere girişmek isteğini de göstermedi. Daha odaya girer girmez Avdotya Romanovna’nın göz kamaştırıcı güzelliğini fark eden delikanlı, ona hiç dikkat etmemeye çalışmış ve bütün ziyareti boyunca yalnız Pulheriya Aleksandrovna’ya bakarak konuşmuştu. Bütün bunlar ona büyük bir gönül ferahlığı veriyordu. Hastaya gelince, şu anda tamamen sevinç verici bir durumda bulunduğunu söyledi. Zosimov’un gözlemlerine göre, hastalığın, delikanlının son aylarda geçirdiği maddi sıkıntılardan başka, psikolojik bazı nedenleri de vardı. “Yani bu, maddi manevi birçok karmaşık etkenlerin,

bazı düşüncelerin doğurduğu korku, heyecan ve üzüntülerin ve daha bazı şeylerin ürünüdür.”

Zosimov, Avdotya Romanovna’nın kendisini büyük bir dikkatle dinlemeye başladığını fark edince, bu konu üzerinde biraz daha ayrıntılı açıklamalara koyuldu. Çocuğun “delirmesi ihtimali ile ilgili bazı kuşkuları” olup olmadığı üzerine Pulheriya Aleksandrovna’nın, üzüntülü ve ürkek bir eda ile sorduğu soruya, Zosimov, sakin ve candan bir gülümseme ile sözlerinin aşırı derecede büyütüldüğü karşılığını verdi. Gerçi hastada monomani’yi -kendisini, yani Zosimov’un özel bir ilgi ile şimdi incelemekte olduğu doktorluğun bu yeni bilgi dalını- andırır değişmez bir düşünce göze çarpmıyor değildi ama hastanın, bugüne kadar sayıklar bir hâlde bulunduğunu da hatırlamak gerekti. Sonra, hiç şüphe yok, annesi ile kız kardeşinin gelişi, onun kendisini toparlamasına, güçlenmesine yardım edecek ve üzerinde şifalı bir etki yapacaktı.

Zosimov anlamlı bir eda ile:

– Ancak, yeni, olağanüstü birtakım heyecanlardan kaçınmak mümkün olursa, diye ekledi.

Sonra kalktı, ağırbaşlı ve içten bir eda ile onları selamladı, kutsamalarla, candan teşekkürlerle, dualarla, hatta kendisi herhangi bir istek göstermeden sıkması için uzanan Avdotya Romanovna’nın küçücük eliyle uğurlanarak, bu ziyaretinden, özellikle kendinden pek memnun bir hâlde dışarı çıktı.

Zosimov’la birlikte çıkarken, Razumihin:

– Yarın konuşuruz, siz şimdi ne olursa olsun yatmalısınız, diye perçinledi. Yarın elden geldiğince erken veririm raporumu.

İkisi de sokağa çıktıkları zaman Zosimov, nerede ise dudaklarını yalayarak:

– Şu Avdotya Romanovna da ne harika bir kızmış, diye söylendi. Razumihin:

– Harika mı? Harika dedin ha, diye uludu ve birden Zosimov’un gırtlağına sarıldı. Sakın böyle bir şey yapayım demeyesin... Anlıyor musun? Anlıyor musun? -Doktoru duvara dayayarak ve yakasından tutup sarsarak bağırmaya devam etti- Anlıyor musun?

Zosimov kendini koruyarak:

– Sarhoş şeytan, bırak beni, diye bağırdı.

Sonra, Razumihin kendisini bırakınca uzun uzun yüzüne baktı ve birdenbire katıla katıla gülmeye başladı.

Razumihin onun karşısında, kolları sarkık, kapkara, ciddi birtakım düşüncelere dalmış olduğu hâlde ayakta duruyordu. Üzgün bir tavırla:

– Hiç şüphe yok ki ben eşeğin biriyim, diye söylendi. Ama gel gelelim... Sen de öylesin! Senin de benden hiçbir farkın yok sersem doktor parçası!..

– Amma yaptın ha! Hayır, dostum, ben hiç de öyle değilim! Çünkü ben senin gibi budalaca hayallere kapılmıyorum.

Sonra, ikisi de konuşmadan yürüdüler. Ancak Raskolnikov'un evine yaklaştıkları zaman derin birtakım düşüncelere dalmış olan Razumihin bu sessizliği bozarak Zosimov'a:

– Beni iyi dinle, diye söze girdi. Çok iyi bir çocuksun ama yetmiyor. Çünkü çok kötü bir kişiliğin, namus düşmanlığın var. Bunu çok iyi biliyorum. Aşağılık zampara parçasının tekisin sen! Sen sinirli, zayıf yürekli, şımarık bir adamsın! İyice şişmanladın, kendini hiçbir şeyden yoksun edemezsin! İşte ben bu gibi şeylere pis diyorum. Çünkü bunlar insanı düpedüz pisliğe kadar sürükler. Kendini öylesine kibarlığa alıştırdın ki, ne yalan söyleyeyim, en az aklımın erdiği nokta, bütün bunlara rağmen nasıl olup da iyi, hatta kendini esirgemez bir hekim olabildiğindir. Doktorumuz kuştüyü yatakta yatar, öte yandan da, hastaları için geceleri yatağından kalkar. Üç yıl sonra artık hastaların için kalkmaya katlanmayacaksın! Neyse, Tanrı cezanı versin, söylemek istediğim bu değil; şunu demek istiyorum: Sen bu gece ev sahibinin dairesinde yatarsın -kadını güç bela kandırdım- ben de mutfakta gecelerim. İşte size kısa yoldan bir tanışma fırsatı! Ama iş senin düşündüğün gibi değil! Dostum, burada senin düşündüğünün gölgesi bile yok...

– Zaten ilerisini hiç de düşündüğüm yok.

– Dostum, burada bir yandan utangaçlık, konuşmazlık, sıkılganlık, şiddetli bir erdem vardır. Bütün bunlarla birlikte, iç çekmeler, ahlar, ohlar, mum gibi erimeler gırla gider. Dünyadaki bütün şeytanlar adına sana yalvarırım, kurtar beni bu kadından. Çok hoş yaratıktır. Bu iyiliğini ömrüm boyunca unutmam!

Zosimov deminkinden daha şiddetli bir kahkaha attı:

– Seni amma da etkilemiş ha! Hem ben onu ne yapacağım, kuzum?

– İnan olsun ki çok çaba harcamayacaksın! Sadece aklına esen saçmaları ona anlatman, yanına oturup onunla konuşman yeter! Üstelik de sen doktorsun! Yemin ederim ki pişman olmayacaksın! Kadının bir orgu var. Sonra bilirsin ki, ben de biraz şarkı söylerim. Ona şöyle gerçek bir Rus şarkısı okumuştum: “Yalancı gözyaşları dökmüştüm” diye... O böyle

şarkıları sever. Ne ise aramızdaki ilişki şarkı ile başladı. Oysa sen piyanoda bir virtüöz, bir üstatsın, gerçek bir Rubinstein'sın... İnan ki pişman olmazsın!

– Yoksa ona söz falan mı verdin? Sakın senet falan vermiş olmayasın? Belki de evlenme sözü verdin.

– Hayır, hayır, asla böyle bir şey olmadı. Sonra o hiç de böyle bir kadın değil. Mesela Çebarov ona...

– Şu hâlde vazgeç şu kadından!

– Böyle durup dururken olmaz ki...

– Neden olmazmış?

– Hiiç, işte, sadece olmaz da onun için! Dostum, bu işin çekici bir başlangıcı var!

– Şu hâlde sen ne diye kadının aklını çeldin?

– Yanlış düşünüyorsun. Onu kandırmak gibi bir niyet taşımadım. O benim aklımı çeldi, onu görmeyince duramaz oldum. Kadına gelelim şimdi... Yanında ipini çeken bir insan bulunsun, yeter. Bu ister sen ol, ister ben olayım, önemi yok. Burada, dostum... bilmem ki sana nasıl anlatayım... Evet, burada... Ne bileyim işte, mesela sen matematiği çok iyi biliyorsun, hâlâ da uğraştığını biliyorum... İşte ona entegral aritmetikten bir şeyler anlat... Tanrı şahit şaka etmiyorum, ciddi söylüyorum. Onun için bunun zerre kadar önemi yoktur. O senin yüzüne bakıp içini çeker ve böylece bir yıl sürüp gider. Mesela yine bunun gibi ben ona iki gün üst üste Prusya senatosundan söz edip durmuştum -çünkü onunla hangi konu üzerinde konuşabilirdim?..- kadıncağız sadece içini çekip durdu. Yalnız ona aşktan söz etme, çünkü çok sıkılgandır. Sadece, ondan vazgeçemeyecekmişsin gibi bir eda takın, yeter. Konfor adamakıllı yerinde; tamamen evinde imişsin gibi davranabilirsin: Oku, yat, otur, yaz... Hatta öpebilirsin de ama dikkatli olmak şartıyla...

– Kuzum bu kadın benim neme gerek?

– Ooof, sana bir türlü anlatamıyorum ki! Biliyor musun ne? Siz âdeta birbiriniz için biçilmiş birer kaftansınız! Ben bundan önce de seni aklımdan geçirmiştim. Nasıl olsa böyle bir şey yapacaksın! Şu hâlde, ha şimdi olmuş, ha sonra, senin için ne fark eder? Eeeh kardeş, burada kuştüyü yatak ilkesi var. Hatta yalnız kuştüyü yatak da değil! Buraya seni alın yazın çekiyor. Burası senin için dünyanın sonudur. Burada demir atacağın sakin bir liman bulacaksın! Dünyanın göbeği, doğanın tabanı buradadır. Gözleme kokuları ortalığa yayılacak, kaymaklı börekler pişecek, akşam semaverleri

kaynayacak. Sessiz iç çekmeler gırla gidecek. Sıcacık kürkler, tandırlar emrine hazır olacak... Âdeta ölmüşken yaşayacaksın, yani bir taşla iki kuş vuracaksın! Ooof kardeş, amma da gevezelik ettim haa! Yatma zamanı geldi. Bana bak, ben bazen geceleri uyanırım. Kalkarsam, gider onu yoklarım. Sakın bunlara kulak asma! Her şey yolunda! Ortada telaş edecek bir şey yok. İstersen sen de çıkıp bir yokla! Eğer onda sayıklama yahut ateş ya da buna benzer bir şeyler görürsen hemen beni uyandır! Hoş, olması ihtimali yok ya!

II

Genç adam ertesi sabah yedi civarında uyandı. Hâlâ dünkü olayın etkisindeydi. Sanki yeni kuşkuların saldırısı altındaydı. Bu saldırıların nasıl olacağını önceden tahmin edemez hâldeydi. Böyle bir şey olacağını yıllar önce düşünse asla inanmaz, gülüp geçerdi. Dün yaşadıklarını en ince noktasına kadar hatırlıyor, olağanüstü bir şeyler olacağını tahmin ediyordu. Tanımadığı duygular benliğine yayılmış, iradesi felç noktasına gelmişti. Delikanlı, aynı zamanda kafasında kuruntu ettiği hayalin asla gerçekleşmeyecek bir şey olduğunu da apaçık anlıyordu. O derece gerçekleşemez bir şey ki, delikanlı böyle bir şeyi kuruntu ettiğinden utanç bile duymaya başladı. Hemen kendini dünkü lanetli günden miras kalan daha hayati başka birtakım kaygı ve düşüncelere kaptırdı.

Dünle ilgili en korkunç anısı “alçak ve iğrenç” bir insan durumuna düşmüş olması idi. Ama bu sadece sarhoş oluşundan ileri gelmemişti. Aynı zamanda, kızın durumundan yararlanarak, birdenbire içinde kabaran budalaca bir kıskançlıkla kızın yüzüne karşı nişanlısına uluorta küfür etmesinden de ileri geliyordu. Oysa nişanlısı ile kız arasındaki ilişkinin ve karşılıklı zorunlulukların derecesini bilmek şöyle dursun, hatta adamı bile iyice tanımıyordu. Sonra, bu adam üzerine böyle acele ve düşüncesiz yargılarda bulunmaya ne hakkı vardı? Hem onu, düşüncesini söylemeye kim çağırmıştı? Dahası da var... Avdotya Romanovna gibi bir yaratık, kendisine layık olmayan bir adama, parası için kendini verir mi idi? Demek ki herifin de bazı erdemleri olması gerekti. Peki, ya şu otel meselesi? Ama otelin bu çeşit bir yer olduğunu nereden bilebilirdi? Zaten adamcağız onlara bir başka ev de hazırlamakta idi... Tüüüh, bütün bu yaptığı şeyler ne kadar da adice idi. Sarhoş oluşu da ne önemli bir mazeretti sanki? Onu daha çok alçaltan budalaca bir bahane! Gerçek şarapta idi ve bu gerçek olanca çıplaklığı ile meydana çıkmıştı. “Yani, kıskanç ve kaba ruhunun bütün iğrençlikleri ortaya çıkmıştı!” Hem ona, Razumihin’e, bu çeşit “kuruntular, şu kadarcık olsun yaraşır mı idi? Böyle bir kızla kıyaslanınca o kim oluyordu? Kavgacı bir sarhoştan, dünkü palavracıdan başka bir şey olabilir mi idi? “Böyle gülünç ve küstahça bir kıyaslama yapmak mümkün müdür?” Razumihin, bu düşünce ile kıpkırmızı kesildi ve birdenbire, âdeta mahsus gibi tam da bu sırada, dün gece merdivenlerde onlara ev sahibi kadının kendisini Avdotya Romanovna’dan kıskanacağını nasıl söylediğini çok açık

olarak hatırladı... Artık bu kadarı da dayanılır şey değildi. Razumihin olanca gücü ile mutfaktaki ocağa bir yumruk indirdi. Bu vuruştan eli incindi, bir tuğla kırıldı.

Delikanlı bir dakika sonra derin bir aşağılık duygusu ile kendi kendine mırıldandı: "Şüphesiz, evet şüphesiz, bütün bu kepazelikleri ne şimdi, ne de hiçbir zaman unutturmaya ya da onarmaya imkân var. Demek oluyor ki, bu mesele üzerinde düşünmek de gereksiz... Onun için oraya sessizce gitmekten ve ödevlerimi de yine sessizce yapmaktan başka yapılacak bir şey de yok. Sonra, özür de dilememeliyim, hiçbir şey de konuşmamalıyım. Her şeyi kendi elleriyle mahveden bir ahmağım ben!"

Bununla birlikte, giyinirken elbiselerini her zamankinden daha dikkatli gözden geçirdi. Başka elbisesi yoktu. Ama olsaydı da belki yine giymeyecekti, "Hani bilerek giymeyecekti." Ama herhâlde pis ve murdar bir serseri olarak kalamazdı: Başkalarının duygularına tepeden bakmaya hakkı yoktu; üstelik bu başkalarının ona ihtiyaçları da vardı, kendileri onu arayıp çağırıyorlardı. Elbisesini dikkatle fırçaladı. Gömleği her zaman akça pakça idi; bu konuda özellikle temizdi.

Bu sabah özel bir özenle yıkandı. Nastasya'da sabun varmış, saçlarını, boynunu, özel olarak ellerini yıkadı. İş, tıraş olup olmamak meselesine geldiği zaman -Praskovya Pavlovna'nın rahmetli kocası Zarnitsin'den kalma çok iyi usturaları vardı- delikanlı bu meselede -hem de oldukça sertçe- olumsuz bir karar verdi: "Varsın böyle kalsın! Yoksa benim şey için tıraş olduğumu düşünebilirler... Hem herhâlde böyle düşünürler! Hayır, dünyada tıraş olmam!"

"Ve... Ve hepsinden önemlisi, o öyle kaba, öyle pis bir adamdır, uygunsuz hâlleri vardır. Hem... Tutalım ki, hiç olmazsa biraz da namuslu bir insan olduğumu bilmiş olsun! Ama namuslu bir insanım diye burada böbürlenecek ne var sanki? Herkes namuslu bir insan olmak zorundadır. Hatta temizce bir insan... Hem... Böyle olmakla birlikte (o bunu hatırlıyor) onun da ufak tefek yolsuz davranışları olmuştur. Gerçi bunlar öyle namussuzca işler falan değil ama ne de olsa işte! Oysa o neler düşünüyordu! Hımmm... Ve işte bütün bunları Avdotya Romanovna ile yan yana koymalı! Evet, canına yandığımın! Aman efendim varsın olsun! İnadına böyle kirli, pis, uygunsuz bir insan olarak kalacağım, bana vız gelir! Hatta bundan da beter olacağım!"

Praskovya Pavlovna'nın salonunda gecesini geçiren Zosimov, onu böyle kendi kendine konuşurken buldu.

Zosimov evine gidiyordu. Giderayak da hastayı şöylece bir yoklamak istemişti. Razumihin, hastanın bir tarla faresi gibi mışıl mışıl uyuduğunu haber verdi. Doktor, kendiliğinden uyanıncaya kadar ona dokunulmamasını tembih etti. Saat on bire doğru da uğrayacağına söz verdi.

– Yeter ki evde bulunsun, diye ekledi. Tüh, Tanrı cezasını versin! Bir doktor, hastasına söz geçiremezse, onu nasıl tedavi eder? Ne dersin, bu mu onlara gidecek, yoksa onlar mı buraya gelecek?

Sorunun amacını anlayan Razumihin:

– Öyle sanıyorum ki onlar gelecek, cevabını verdi. Tabi aile işlerini konuşacaklar... Ben kalkıp gideceğim. Sana gelince, doktor olman dolayısıyla, pek tabii olarak benden çok hakkın var.

– Ben papaz değilim ki... Uğrayıp gideceğim, onlarsız da işim başımdan aşkın!

Razumihin, kaşlarını çatarak arkadaşının sözünü kesti:

– Neye üzülüyorum, biliyor musun? Dün gece eve giderken Raskolnikov’la senin kulaklarını çınlattık. Sarhoşluğun da verdiği etkiyle saçma sapan şeyler söyledim. Senin, onun delirmesi ihtimalinden korktuğunu kaçırdım ağzımdan. Boşboğazlık işte, doktor...

– Sen dün gece aynı şeyi kadınlara da ağzından kaçırmışsın!

– Budalalık ettiğimi biliyorum, istersen döv beni! Ama bak, sahiden bunun üzerinde kesin bir düşüncen var mı idi?

– Bunların hepsi ipe sapa gelmez, dikkate bile alınmayacak saçmalıklar. Onun bir monomani olduğunu zaten sen kendin ortaya attın. Oysa biz, dün işi büsbütün kızıştırdık; yani, daha doğrusu sen... Şu boyacı hikâyeleri ile. Belki de bu yüzden aklını kaçıran bir adamın yanında konuşulacak ne güzel konu doğrusu! O zaman polis merkezinde olup bitenleri noktası noktasına bilseydim, orada bir hergelenin şu bilinen şüphe ile onu incittiğini haber alsaydım, dünkü konuşmalara izin vermezdim. Zaten şu monomanlar bir damla sudan bir derya yaratırlar... Kafalarındaki kuruntuları bir gerçek sanırlar. Hatırladığıma göre, benim için meselenin yarısı, dün Zamiyotov’un anlattığı şeylerle aydınlanmış bulunuyor. Yaaa, böyle işte! Ben bir olay biliyorum: Karasevdaya tutulmuş kırk yaşlarında bir adam, sekiz yaşında bir çocuğun sofra başındaki şakalarına dayanamayarak çocuğu boğazlamış. Burada, karşımızda, üstü başı perişan bir delikanlı, küstah bir polis ve başlangıç hâlinde bir hastalık, bir de böyle bir şüphe var... Hem de kimden? Sinirleri çok bozuk, karasevdaya tutulmuş bir hastadan... Üstelik de bu, delice şöhret hırsı besleyen biri olursa... Belki de hastalığın bütün hareket

noktası buradadır. Evet, Tanrı cezasını versin! İyi hatırıma geldi, şu Zamiyotov, gerçekten de sevimli bir çocuk ama hımmm... Dün gece boş yere bunların hepsini oturup anlattı... Çok geveze bir şey doğrusu!

– Kime anlattı canım? Seninle bana değil mi?

– Porfiri'ye de anlattı.

– Porfiri'ye anlattı ise ne olmuş sanki?

– Sırası gelmişken söyleyeyim: Şunlara, yani su anne ile kıza sözün geçer mi bilmem. Bugün çocuğa karşı dikkatli davransalar iyi olur.

Razumihin istemeyerek cevap verdi:

– Anlaşırlar.

– Sonra kuzum, bu çocuk Lujin'e ne diye atıp tutuyor? Hâli vakti yerinde bir adam, eh sonra galiba kız da ondan pek nefret etmiyor. Üstelik onların hiçbir şeyleri yok galiba! Öyle değil mi?

Razumihin sinirli bir eda ile:

– Ne diye ağzımı arayıp duruyorsun, diye bağırdı. Onların bir şeyleri olup olmadığını ben ne bileyim? Kendin sor, belki de öğrenirsin...

– Tüüüh, bazen ne kadar da uygunsuz oluyorsun! Dün geceki sarhoşluğun hâlâ geçmemiş! Hoşça kal. Gösterdiği konukseverlikten ötürü tarafımdan Praskovya Petrovna'ya teşekkür et! Odasına kapandı, kapının arkasından kendisine "Bonjur!" dedim, karşılık vermedi. Oysa saat yedide kalkmıştı. Mutfakta hazırlanan semaverini koridordan geçirdiler... Böylece yüzünü görmek şerefine bir türlü eremedim.

Tam saat dokuzda Razumihin, Bakaleyev oteline geldi. Kadınların ikisi de onu çoktandır sinirli bir sabırsızlıkla bekliyorlardı. Saat yedide, hatta belki de daha önce kalkmışlardı. Delikanlı, kapkaranlık, asık bir suratla içeri girdi. Beceriksizce bir selam verdi ve hemen bu hâlinden ötürü kendine içerledi. Oysa o, ev sahiplerini hiç hesaba katmamıştı. Pulheriya Aleksandrovna ona doğru atılarak iki elinden yakalamış, nerede ise bunları öpecek bile olmuştu. Razumihin ürkek bakışlarını Avdotya Romanovna üzerinde gezdirdi. Ama bu kibirli yüzde bile şu anda, alaycı bakışlar, iyi gizlenmemiş, elde olmayan bir tiksinti yerine, öylesine minnet ve dostluk anlatımı, delikanlının hiç beklemediği öylesine saygı dolu bir hâl vardı ki, doğrusu küfürle karşılaşsa idi, kendisi için çok daha kolay olurdu. Oysa şimdi, çok utanmıştı. Bereket versin elde konuşulacak hazır bir konu vardı, delikanlı dört elle buna sarıldı.

Oğlunun "Henüz uyanmadığını" ama "her şeyin yolunda gittiğini" öğrenen Pulheriya Aleksandrovna, bunun daha iyi olduğunu "Çünkü

kendisinin daha önce Razumihin'le konuşmak için, büyük ama çok büyük bir ihtiyaç duyduğunu" söyledi. Bundan sonra kahvaltı meselesi ve delikanlının kahvaltıya çağırılması düşüncesi ortaya atıldı. Ana kız, Razumihin'in gelmesini bekleyerek henüz kahvaltı etmemişlerdi. Avdotya Romanovna zili çaldı. Zil sesine, üstü başı yırtık pırtık, kir pas içinde bir adam geldi. Bu adama, çay getirmesini emrettiler. Ama servis öylesine berbat, öylesine pisti ki, kadınlar bu hâlden utandılar. Razumihin, otele okkalı bir küfür savurmak üzere iken, Lujin'i hatırlayıp sustu, utandı. Artık Pulheriya Aleksandrovna onu, ardı arası kesilmeyen bir soru yağmuruna tutmuştu. Buna çok sevindi.

Delikanlı bu sorulara cevap verirken, hiç durmadan sözleri kesilerek ve yeni yeni sorularla karşılaşarak tam üç çeyrek saat konuştu. Bu arada Rodyon Romanoviç'in son bir yıllık yaşamı üzerine bilebildiği başlıca ve gerekli olayları anlatmaya zaman buldu. Sözlerini, arkadaşının hastalığı üzerine verdiği ayrıntılı bilgi ile bitirdi. Ama gerektiği üzere, birçok noktayı, bu arada polis karakolunda geçen olayı, bütün sonuçları ile birlikte atladı. Kadınlar, anlattıklarını büyük bir dikkatle dinlemişlerdi. Ama hikâyesini bitirdiğini ve dinleyicilerini artık tatmin etmiş olduğunu sanırken, kadınlar için bu hikâyenin âdeta henüz başlamamış olduğu anlaşıldı.

Pulheriya Aleksandrovna acele ile sordu:

– Kuzum söylesenize, söylesenize bana şey... Ah bağışlayın, ben hâlâ adınızı bile bilmiyorum?

– Dimitri Prokofyiç.

– İşte böyle Dimitri Prokofyiç, oğlumun... Genellikle... Şeyleri nasıl anladığını... Yani, ne demek istediğimi anlayın işte, bilmem ki bunu size nasıl anlatsam, iyisi mi şöyle diyeyim: Oğlum neden hoşlanır, neden hoşlanmaz? Bunu bilmeyi çok ama çok isterdim. Her zaman böyle sinirli midir? Sonra eğer biliyorsanız istekleri, emelleri nelerdir? Şu anda özellikle ne gibi şeylerin etkisi altındadır? Bir kelime ile, isterdim ki...

Duneçka:

– Ah anneciğim, dedi, bütün bunlara böyle birdenbire nasıl cevap verilebilir?

– Oh aman Tanrım, ben onu hiç ama hiç de böyle bulacağımı tahmin etmemiştim, Dimitri Prokofyiç. Dimitri Prokofyiç:

– Bu pek doğal bir şey, diye cevap verdi. Benim anam yoktur. Dayım ise her yıl ziyaretime gelir ve hemen her seferinde, hatta dış görünüşüm

bakımından bile, beni güçlükle tanır. Oysa dayım zeki bir adamdır. Sizin birbirinizi görmediğiniz bu üç yıl içinde az şeyler mi oldu? Bilmem ki size ne söyleyeyim? Ben Rodya'yı bir buçuk yıldır tanıyorum. Somurtkan, kederli, gururlu, kendini beğenmiş bir hâli var. Son zamanlarda -belki de uzun süreden beri- kuruntulu ve melankolik bir insan oldu. İyi yürekli ve cömerttir. Düşüncelerini açığa vurmayı sevmez, yüreğindekileri sözle anlatmakdansa, gaddarlık etmeyi yeğler. Bununla birlikte, kimi zaman hiç de melânkolik değildir, sadece soğuk ve acımasız denecek derecede duygusuzdur. Ne yalan söyleyeyim, onda, sanki birbiriyle çelişen iki huy, nöbetleşe yer değiştirmektedir. Bazen hiç konuşkan değildir, hiç zamanı yoktur, herkes onu rahatsız eder, oysa hiçbir şey yapmadan sırt üstü yatmaktadır. Alaycı değildir. Ama bu, zekâsının kıtlığından ileri gelmez, belki bu hal, böyle saçma sapan şeylere harcayacak zamanı olmayışındandır. Anlatılan şeyleri sonuna kadar dinlemez! O anda herkesi ilgilendiren bir mesele, onu asla ilgilendirmez. Kendisine çok büyük bir değer verir ve galiba bu işte biraz haksız da değildir. Bilmem ki daha ne söyleyeyim? Bana öyle geliyor ki, buraya gelişiniz onun üstünde çok hayırlı bir etki yapacaktır.

Razumihin'in Rodya üzerine anlattığı şeylerden üzülen Pulheriya Aleksandrovna:

– Aaah, umarım, diye söylendi.

Razumihin ise artık, daha cesur bir bakışla Avdotya Romanovya'ya bir göz attı. Konuşma sırasında sık sık gözleri ona kaymıştı ama bu bakışlar kaçamak ve süreksiz olmuş, delikanlı gözlerini hemen başka yana çevirmişti. Avdotya Romanovna kâh masa başında oturup onu dikkatle dinlemiş, kâh ayağa kalkarak âdeti olduğu üzere ellerini göğsü üzerinde kavuşturmuş ve dudaklarını sımsıkı kapamış bir hâlde, bir aşağı bir yukarı dolaşmış, pek seyrek olarak da yürümesini kesmeden dalgın dalgın sorularını sormuştu. Onun da ağabeyisi gibi, söylenen şeyleri sonuna kadar dinlememek huyu vardı. İnce kumaştan yapılmış koyu renkte bir rob giymiş, boynuna da beyaz, şeffaf bir eşarp bağlamıştı. Razumihin, belirtilere bakarak iki kadının da çok yoksul olduklarını hemen anlamıştı. Eğer Avdotya Romanovna bir kraliçe gibi giyinmiş olsaydı, galiba delikanlı ondan hiç korkmayacaktı. Şimdi ise hele kızın böyle yoksulca giyinişi, delikanlının da bütün bu yoksulluğu görmüş olması, içine bir korku salmış ve o, ağzından çıkacak her sözden, bulunacağı her davranıştan korkmaya

başlamıştı. Zaten bunsuz da kendine güveni olmayan bir insan için bunun sıkıcı bir şey olması pek doğaldı. Avdotya Romanovna gülümseyerek:

– Ağabeyimin karakteri üzerine birçok meraklı şey anlattınız, hem de... Tam bir tarafsızlıkla anlattınız! Bu iyi bir şey... Oysa ben, ona büyük bir hayranlık duyduğunuzu sanmıştım, dedi. Ve düşünceli bir eda ile ekledi:

– Bana öyle geliyor ki, onun yaşamında bir kadının bulunması gerektiği noktası da doğrudur.

– Ben öyle bir şey söylemedim. Ama bununla birlikte belki siz bu noktada da haklısınız! Yalnız...

– Ne?

Razumihin:

– O, kimseyi sevmiyor ki, diye kesip attı. Belki de hiçbir zaman sevmeyecektir.

– Yani, sevmeye yetenekli mi değil? Razumihin'in ağzından, kendisi de farkında olmadan:

– Biliyor musunuz Avdotya Romanovna, siz ağabeyinize ne kadar da çok benziyorsunuz! Hatta her alanda benziyorsunuz, sözleri çıkıverdi. Ama daha şimdi genç kıza, ağabeyisi üzerine söylediği sözleri hatırlayarak, hemen bir ıstakoz gibi kızardı, utandı.

Avdotya Romanovna ona bakıp gülmekten kendini alamadı.

Biraz alınan Pulhenya Aleksandrovna:

– Rodya üzerine olan yargılarınızda ikiniz de yanılmış olabilirsiniz, dedi. Ben şimdikinden söz etmiyorum, Duneçka. Piyotr Petroviç'in şu mektubunda yazdığı şeyler... Ve ikimizin ileri sürdüğümüz tahminler belki de doğru değildir. Ama Dimitri Prokofyiç, siz onun ne kadar hayalci olduğunu, bilmem ki nasıl söyleyeyim, ne kadar maymun iştahlı bir çocuk olduğunu gözünüzde canlandıramazsınız! Hatta on beş yaşlarında bulunduğu sıralarda bile, ben onun karakterine asla güvenemezdim. Onun durup dururken, şimdi de hiç kimsenin aklına bile getiremeyeceği öyle birtakım şeyler yapabileceğine eminim. Hem uzağa gitmeye ne gerek var? Bilmem bilir misiniz, bundan bir buçuk yıl önce, ne idi canım şu, pansiyoncu Zarnitsa'nın kızı ile evlenmeye kalkıştığı zaman beni nasıl şaşırtmış, mahvetmiş, hatta nerede ise kederimden ölecek bir hale getirmişti?

Avdotya Romanovna:

– Bu konu üzerine ayrıntılı bir bilginiz var mıdır, diye sordu.

Pulheriya Aleksandrovna ateşli ateşli sözüne devam etti:

– Siz sanıyor musunuz ki, o zamanki gözyaşlarım, yalvarışlarım, hastalığım, hatta kederden ölüşüm, yoksulluğumuz onu kararından caydırabilirdi? Hayır, büyük bir sakinlikle bütün engellerin üzerinden atlayıp geçecekti. Yoksa, yoksa bizi sevmiyor mu?

Razumihin oldukça dikkatli bir cevap verdi:

– Bu mesele üzerine kendisi bana hiçbir zaman hiçbir şey söylememiştir. Ama ben Zarnitsina'nın kendisinden bazı şeyler duydum. Hoş, bu kadın da pek öyle konuşkan değildir ya! Duyduğum şeylere gelince, ne yalan söyleyeyim, bunlar bana biraz da tuhaf göründü.

İki kadın birden sordu:

– Neler, mesela neler duydunuz?

– Öyle hemen paniğe kapılmayın. Çok da dikkate alınacak bir şey değil. Fakat zaman bana şunu öğretti: Tamamen kararlaştırılmış, ancak kızın ölümüyle hayata geçirilmeyen evlenme işini Zarnitsina hiç de istemiyormuş. Bundan başka, anlattıklarına göre, kız güzel de değilmiş, hatta çirkinmiş bile... Sonra hastalıklı ve tuhaf bir kızmış işte. Ama galiba, bazı erdemleri varmış. Herhâlde bazı erdemleri olmalıydı, yoksa bu evlenme işini başka türlü açıklamak mümkün olamaz. Sonra kızın çeyizi falan da yokmuş, hoş Rodya çeyize meyize aldırış etmezdi ya! Genellikle böyle bir iş üzerine yargıda bulunmak zor bir şey...

Avdotya Romanovna kısaca:

– Ben bu genç kızın bazı erdemleri bulunduğuna inanıyorum, dedi.

Pulheriya Aleksandrovna:

– Tanrı suçumu bağışlasın ama ben o zaman bu kızın ölümüne sevinmiştim. Evlenselerdi hangisi hangisinin, kız mı oğlanın, oğlan mı kızın başını yiyecekti bilmiyorum, diye sözünü bitirdi. Sonra dura dura, tedbiri elden bırakmayarak ve ikide bir kızına bakarak -ki, herhâlde bu, kızın pek de hoşuna gitmese gerekti- Rodya ile Lujin arasında dün geçen olay üzerine yeniden Razumihin'i sorguya çekmeye başladı. Görünüşe göre bu olay onu, kendisine korku ve ürperti verecek kadar, hepsinden çok üzüyordu. Razumihin, her şeyi baştan, ayrıntılı olarak anlattı. Ama bu sefer kendi görüşünü de ekledi: O açıkça Raskolnikov'u, Piyotr Petroviç'e kasten kötü davranmakla suçluyor ve bu sefer hastalık mazereti üstünde de pek az duruyordu:

– Zaten daha hastalanmadan önce bunu tasarlamıştı, diye ekledi.

Pulheriya Aleksandrovna bitkin bir tavırla:

– Ben de öyle sanıyorum, dedi. Ama Razumihin'in bu sefer Piyotr Petroviç üzerine bu kadar dikkatli, hatta saygılı bir dil kullanması çok tuhafına gitti. Bu hal, Avdotya Romanovna'nın da tuhafına gitmişti.

Pulheriya Aleksandrovna:

– Demek ki, Piyotr Petroviç üzerine böyle düşünüyorsunuz ha, diye sormaktan kendini alamadı.

Razumihin, heyecanla ve kesin bir tavırla:

– Lujin üzerine başka türlü düşünmem de mümkün değil zaten, dedi. Bana inanın ki bunu kibarlık olsun diye de söylemiyorum. Çünkü Lujin kızınızın gelecekteki kocası ve birbirlerini tanıyarak karar vermişler. Eğer dün gece ona öyle küfür ettiysem, bu sadece körkütük sarhoş ve çılgın oluşumdan ileri gelmişti. Evet, çılgındım, aklım başımda değildi... Tamamen bir deli idim. Bugün ise o halimden utanıyorum.

Razumihin kızararak sustu. Avdotya Romanovna öfke ile parladı ama hiçbir şey söylemedi. Zaten Lujin'den söz etmeye başladıkları andan beri ağzını açıp bir kelime söylememişti.

Pulheriya Aleksandrovna ise kızından yardım görmediği için, görünüşe göre, kararsızlık içinde idi. Sonunda kekeleyerek ve gözlerini kızından ayırmayarak, şu anda bir meselenin kendisini çok kaygılandırdığını söyledi ve:

– Biliyor musunuz Dimitri Prokofyiç, diye başladı... Dunya, ben Dimitri Prokofyiç'e her şeyi açıkça söyleyeceğim?

Avdotna Romanovna annesine cesaret verici bir eda ile:

– Elbette ki söyleyebilirsin anneciğim, dedi.

İçindeki acının söylenmesine izin verilmekle, sanki sırtından büyük bir yük alınmış gibi ferahlayan Pulheriya Aleksandrovna acele acele:

– Bakınız mesele şu ki, diye söze başladı, dün buraya gelişimizi bildirmemize bir karşılık olmak üzere bu sabah çok erken saatlerde Piyotr Petroviç'ten bir pusula aldık. Verdiği söz gereğince, dün gelip bizi istasyonda karşılaması gerekiyordu. Kendisi geleceğine, bizi karşılamak ve kılavuzluk etmek üzere bir uşak göndermiş. Uşağın elinde bu otelin adresi vardı. Piyotr Petroviç'e gelince, bu sabah bizi ziyaret edeceğini haber vermesini uşağına emretmiş. Kendisi gelecek yerde bu sabah işte şu pusula geldi. İyisi mi onu bir kez kendiniz okuyun! İçinde beni çok üzen bir nokta var. Bunun ne demek olduğunu şimdi siz kendiniz de göreceksiniz! Hem bunun üzerine ne düşündüğünüzü bize açıkça söyleyin, Dimitri Prokofyiç! Rodya'nın karakterini siz herkesten iyi bilirsiniz, bu konuda herkesten iyi

bize öğüt verebilirsiniz! Size şunu haber vereyim ki, Duneçka daha ilk ağızda her şeyi çözdü. Ama ben nasıl davranacağımı henüz bilemiyorum. Dört gözle gelmenizi bekledim.

Razumihin, dünkü tarihi taşıyan pusulayı açtı ve şunları okudu:

“Sayın Bayan Pulheriya Aleksandrovna!

“Beklenmedik birtakım engeller yüzünden sizi istasyonda karşılamak imkânını bulamadığımı, bu maksatla da çok açıkgöz bir adamımı gönderdiğimi bildirmekle şeref duyarım. Yine böylece, gerek geri bırakılması elde olmayan Yargıtay’daki işlerim yüzünden, gerek sizin oğlunuzla, Avdotya Romanovna’nın da ağabeyi ile olacak candan görüşmelerinize engel olmamak düşüncesiyle, yarın sabah sizinle görüşmek şerefinden de kendimi mahrum ediyorum. Ancak yarın akşam, tam saat sekizde, sizi evinizde ziyaret ederek saygılarımı sunmakla şeref duyacağım. Bundan başka yapacağımız görüşmede, Rodyon Romanoviç’in bulunmamasını özellikle ve ısrarla rica etmek cesaretini göstereceğim. Çünkü dün, hastalığı dolayısıyla kendisini ziyaret ettiğim sırada, beni eşi görülmemiş şekilde aşağılama cesaretinde bulundu. Bu arada bilinen mesele üzerine size zorunlu ve ayrıntılı bazı açıklamalarda bulunmak ve sizin kişisel düşüncelerinizi öğrenmek gereğini de duymaktayım. Sonra, ricalarıma rağmen orada Rodyon Romanoviç’e rastlayacak olursam, hemen çıkıp gitmek zorunda kalacağımı da size önceden haber vermekle şeref duyarım. Tabi o zaman suçu kendinizde arayınız. Ziyaretim sırasında o derece hasta olan Rodyon Romanoviç, iki saat sonra birdenbire iyileşivermiş; sokağa çıktığına göre size de gelmesi ihtimalini düşünerek bunu yazıyorum. Çünkü buna kendi gözlerimle, arabanın altında kalarak ölen bir sarhoşun evinde tanık oldum. Oğlunuz, cenaze harcamaları bahanesiyle, ölenin uygunsuz kızına, dün yirmi beş ruble kadar bir para verdi. Bu parayı ne uğraşlarla ve zorluklarla kazandığınızı bildiğim için, bu olay beni çok şaşırttı. Sayın Avdotya Romanovna’ya, özel saygılarımı sunar, sizin de sonsuz bağlılıklarımı kabul buyurmanızı rica ederim.

Candan bağlı hizmetkârınız P. Lujin”

Pulheriya Aleksandrovna, âdeta ağlayarak:

– Şimdi ben ne yapacağım Dimitri Prokofyiç, diye sordu. Şimdi ben Rodya’ya gelmemesini nasıl teklif edebilirim? Oysa dün bu işten caydığımızı Piyotr Petroviç’e söylememiz için ne kadar da direnmişti. Şimdi ise onun eve gelmemesi isteniyor. Rodya bunu haber alınca, kalkıp

inadına gelir ve o zaman neler olur? Razumihin soğukkanlılıkla hemen şu cevabı verdi:

– Avdotya Romanovna’nın verdiği karara boyun eğiniz!

– Ah, aman Tanrım! Avdotya diyor ki... Ne dediğini Tanrı bilir... Maksadını da söylemiyor... Dunya diyor ki, bugün saat sekizde Rodya da, inadına gelirse daha iyi olur. Yani, daha iyi olur değil de, nedense Dunya ne olursa olsun gelmesi, ne olursa olsun karşılaşmaları gereklidir diyor... Oysa ben mektubu bile ona göstermek istememiş, yardımınızla bir kurnazlığa başvurarak onun gelmemesini sağlamak istemiştim. Çünkü Rodya öylesine sinirli ki... Sonra doğrusunu isterseniz, hiçbir şey anlamıyorum, şu arabanın altında kalıp ölen sarhoş kimmiş, hangi kızdan söz ediyor, hem nasıl oluyor da kalkıp bütün parasını bu kıza verebiliyormuş? Hem öyle bir para ki...

Avdotya Romanovna tamamladı:

– Siz onu ne büyük zorluklarla sağlamıştınız anneciğim!

Razumihin, düşünceli düşünceli:

– Rodya dün kendinde değildi ki, dedi. Onun dün bir gazinoda ne haltlar karıştırdığını bir bilseniz... Gerçi akıllıca şeyler ama... Hımmm... Dün gece eve gelirken, gerçekten de bana bir ölüden, bir kızdan falan söz etmişti ama ben bir kelimesini bile anlamadım. Hoş, zaten dün gece ben de...

– İyisi mi anneciğim, biz kalkıp ona gidelim. Bana inanın ki ne yapacağımızı hemen orada anlarız.

Genç kız bu sırada elbisesi ile fena hâlde çelişen, Venedik işi incecik bir kordonla boynuna asılı, mineli çok güzel altın saatine bir göz atarak:

– Üstelik de vakit, diye bağırdı. Aman Tanrım saat onu geçiyor.

Razumihin, “Nişanlısının armağanı” diye düşündü. Pulheriya Aleksandrovna korkulu bir telaşla:

– Ah, tam zamanı! Duneçka, tam zamanı, diye söylendi. Böyle geciktiğimizi görünce, dün gece olup bitenlere kızdığımızı sanacak. Ah aman Tanrım!

Pulheriya Aleksandrovna böyle söyleyerek, telaşlı telaşlı omuzlarına bir atkı atıyor, başına da bir şapka giyiyordu. Duneçka da giyindi. Kızın eldivenleri yalnız eskimiş olmakla kalmıyordu, aynı zamanda delinmişti de. Bu hâl Razumihin’in gözünden kaçmadı. Hal böyle iken, yoksul giysilerini kendilerine yakıştırmayı bilenlerde hep olduğu üzere, kostümün açıkça göze batan bu yoksul hali, her iki kadına özel bir soyluluk edası vermekte idi. Razumihin, derin bir saygı ile Duneçka’ya bakıyor, ona yoldaşlık edeceğinden gururlanıyordu. Aklından da: “Hapishanede kendi çoraplarını

yamayan kraliçe, hiç şüphe yok ki o dakikada, en görkemli törenlerde, taç giyme törenindeki kadar, hatta ondan da üstün bir kraliçe olarak görünmektedir” düşüncesini geçiriyordu.

Pulheriya Aleksandrovna:

– Aman Tanrım, bir gün gelip de oğlumla, sevgili Rodyam’la böyle görüşmekten korkacağım hiç aklıma gelir miydi, diye haykırdı. Ve Razumihin’e ürkek ürkek baktıktan sonra ekledi: Şimdi korkuyorum, Dimitri Prokofyiç!

Dunya annesini öperek:

– Korkmayın anneciğim, dedi, iyisi mi ona inanın. Ben inanıyorum. Zavallı kadın:

– Ah, aman Tanrım, diye söylendi. Ben de inanıyorum. Ama bütün gece uyumadım. Sokağa çıktılar.

– Biliyor musun Duneçka, dün gece sabaha karşı şöyle biraz kendimden geçince, rüyamda ölü Marfa Petrovna’yı görmeyeyim mi? Baştanbaşa beyazlar giyinmişti... Yanıma yaklaşıp elimden tuttu. Bana başını sallıyor, azarlar gibi sert sert yüzüme bakıyordu. Bilmem ki, bunu iyiye mi yormalı? Ah, aman Tanrım, Dimitri Prokofyiç, siz daha bilmiyorsunuz, Marfa Petrovna öldü.

– Hayır bilmiyorum; hangi Marfa Petrovna bu?

– Hiç beklenmeyen bir zamanda öldü... Hem düşününüz ki... Dunya söze karışarak:

– Sonra anlatırsın anneciğim, dedi, hem adamcağız Marfa Petrovna’nın kim olduğunu henüz bilmiyor ki...

– Ah, bilmiyor musunuz? Ben ise her şeyi bildiğinizi sanıyordum. Beni bağışlayınız Dimitri Prokofyiç. Bugünlerde âdeta aklım başımda değil. Doğrusunu isterseniz, sizi âdeta tanrısal bir güç saydığım için, her şeyi bildiğinize inanıyordum. Ben size bir akraba gözü ile bakıyorum. Böyle söylediğime sakın gücenmeyin! Ah aman Tanrım, sağ elinize ne olmuş böyle? Bir yere mi çarptınız?

Mutluluktan ağzı kulaklarına varan Razumihin:

– Evet, bir yere çarptım, dedi.

– Ben bazen gereğinden çok yürekten konuşurum... Öyle ki, Dunya sözlerimi düzeltir... Fakat aman Tanrım, ne biçim bir tavan arasında oturuyor! Acaba uyandı mı dersiniz? Onun ev sahibesi olacak kadın da bunu bir oda sayıyor ha? Bana bakın, siz Rodya’nın duygularını açığa vurmayı sevmediğini söylüyorsunuz, şu hâlde belki de ben... Ona olan

düşkünlüğümle onu bıktırırım?.. Dimitri Prokofyiç, acaba bana bir akıl öğretmez misiniz? Ona nasıl davranayım? Biliyor musunuz, âdeta kendimde değilmişim gibi bir halim var.

– Eğer suratını buruşturduğunu görürseniz, ona çok şey sormayın. Hele sağlığı ile ilgili pek öyle uzun boylu şeyler sormayın, hoşlanmaz!

– Ah Dimitri Prokofyiç, ana olmak ne zor şeymiş! İşte, daha şu merdivenler kaldı... Ne kötü merdivenler...

Dunya annesini okşayarak:

– Anneciğim sararmışsınız bile, biraz kendinize geliniz, dedi ve gözlerinde parlayan bir ışıkla ekledi: Sizi gördüğü için mutlu olması gerek, oysa siz kendinizi üzüp duruyorsunuz!

– Durun bakayım, ben önden gideyim de uyanıp uyanmadığına bakayım.

Kadınlar, önden gitmiş olan Razumihin'in arkasından yavaşça merdivenleri tırmanmaya başladılar. Dördüncü katta, ev sahibi kadının kapısı hizasına geldikleri zaman, kapının hafifçe aralık olduğunu, karanlığın içinden iki keskin gözün kendilerini gözetlediğini farkettiler. Bakışları karşılaşınca, kapı birdenbire öylesine bir gürültü ile kapandı ki, Pulheriya Aleksandrovna korkusundan az daha bir çığlık atacaktı.

III

Gelenleri gören doktor keyifli keyifli bağırdı: “İyidir, iyidir.” Zosimov henüz yeni gelmiş, divanın üzerinde yerini almıştı. Raskolnikov ise oldukça iyiydi. İyice giyinmiş, özenle yıkanmış, saçlarını taramış, tam doktorun karşısına kurulmuştu. Oda bir anda kalabalıklaşıvermişti. Bu arada Nastasya ne yapıp edip ziyaretçilerin arasından sıyrılarak konuşmalara kulak misafiri olmayı başarmıştı.

Gerçekten de Raskolnikov, hele dünle ölçülürse, âdeta iyi denecek bir hâlde idi. Yalnız çok solgun, somurtkan ve dalgındı. Dış görünüşüyle bir yaralıyı, ya da şiddetli acılar çekmekte olan bir adamı andırıyordu. Kaşları çatık, dudakları büzülmüş, bakışları ateşli, idi. Bir görevmiş gibi zorla, az ve isteksizce konuşuyor, zaman zaman davranışlarında üzüntü seziliyordu.

Parmağında çok ağrılı bir dolama çıkan, kolu ağrıyan ya da buna benzer durumda bulunan bir adama, büsbütün benzemesi için, kolunda sargısı ya da parmağında İngiliz yakısından kılıfı eksikti.

Bununla birlikte, annesi ile kız kardeşi içeri girdiği zaman, bu solgun ve somurtkan yüz, bir an için bir ışıkla aydınlandı. Ama bu hâl sadece delikanlının yüz anlatımına, bundan önceki dalgın somurtkanlık yerine, âdeta daha şiddetli bir acı eklemekten başka bir şeye yaramadı.

Raskolnikov’un yüzünü aydınlatan ışık çabuk söndü ama acı kaldı. Yeni doktorluğa başlayan genç bir hekimin bütün ateşiyle müşterisini inceleyen ve öğrenmeye çalışan Zosimov, akrabalarının gelişi ile Raskolnikov’da sevinç yerine, kaçınılması elde olmayan, bir, belki de iki saat sürecek bir işkenceye dayanmak için, âdeta gizli ve üzüntülü bir karar fark etti ve buna şaştı. Zosimov bundan sonraki konuşmada, hemen hemen her sözün, hastasının yaralarından birine dokunarak onları nasıl deştiğini de gördü. Ama bununla birlikte, bir gün önce en küçük bir sözden neredeyse küplere binen dünkü monomanın, kendini tutmada ve duygularını gizlemede, bugün harcadığı çabaya şaşmaktan da biraz kendini alamadı.

Raskolnikov, annesi ile kız kardeşini güler yüzle kucaklayarak:

– Evet, dedi, hemen hemen iyileştiğimi şimdi kendim de görüyorum.

Bu sözleri Pulheriya Aleksandrovna’yı hemen sevindirdi. Delikanlı, Razumihin’e döndü, dostça elini sıkarak:

– Hem ben bunu dünkü kafa ile söylemiyorum, diye ekledi.

Hastası ile konuşmasını on dakikada bitirdiği için konukların gelişine çok sevinen Zosimov:

– Bugün ben de ona çok şaştım, diye söze başladı. Bu böyle giderse, üç dört gün sonra tamamıyla eski halini, yani bir hatta iki ay önceki halini bulacak... Veya belki de üç ay önceki halini... Öyle değil mi? Zaten bu, bir hayli zaman önce başlamış, için için hazırlanmış olsa gerek, değil mi?

Zosimov âdeta, hâlâ onu kızdırmaktan çekiniyormuş gibi, dikkatli bir gülümseyişle ekledi:

– Şimdi şunu kabul edin ki, bu işte belki de siz suçlusunuz!

Raskolnikov soğuk bir eda ile:

– Çok mümkündür, diye karşılık verdi. Cesareti artan Zosimov sözlerine devam etti:

– Söylemek istediğim kısaca şudur: Sizin iyileşip şifa bulmanız tamamen kendi elinizde olan bir şeydir. Karşılıklı görüşüp hastalığınızın tanısını koyacağız. Sonrası kolay efendim. Benim dediklerimi yaparsanız şifa bulmanız çok kolaydır. Yoksa hâlinizin daha da kötüleşmesi mümkündür. Bu ilk sebeplerin ne olduğunu ben bilmiyorum. Ama sizce bunlar, herhâlde bilinen şeyler olsa gerek. Siz akıllı bir adamsınız, şüphesiz kendinizi gözlem altına almış olacaksınız! Bana öyle geliyor ki, hastalığınızın başlangıcı, biraz üniversiteden ayrılış zamanınıza rastlar. Boş durmamanız gerek. Bunun içindir ki, bence, çalışmanın ve kendinize kesin bir amaç seçmenin size büyük yardımı dokunabilir...

– Evet, evet... Tamamen haklısınız! İşte ben de elden geldiğince çabuk üniversiteye yazılacağım. Tabii o zaman bütün işler yoluna girer.

Biraz da kadınların üzerinde etki yapmış olmak için, bu akıllıca öğütlerine başlayan Zosimov, sözlerini bitirip de karşısındakinin yüzüne baktığı zaman, haklı olarak biraz şaşırdı. Çünkü Raskolnikov'un yüzünde gizlenmeyen alaycı bir anlatım görmüştü. Ama bu ancak bir saniye kadar sürdü. Pulheriya Aleksandrovna özellikle dün gece otele kadar gelişinden ötürü Zosimov'a teşekküre koyulmuştu.

Raskolnikov âdeta telaşlı bir eda ile:

– Nasıl, diye sordu. O size gece de geldi mi? Demek ki, böyle bir yolculuktan sonra siz de uyumadınız ha?

– Ah Rodya'cığım, bütün bunlar saat ikiye kadar olup bitti. Dunya ile ben, zaten evde de hiçbir zaman ikiden önce yatmayız ki...

Raskolnikov, kaşlarını çatarak ve başını eğerek sözlerini sürdürdü:

– Ona nasıl teşekkür edeceğimi ben de bilmiyorum. Para meselesini bir yana bırakalım -Raskolnikov Zosimov'a dönerek... Bundan söz ettiğim için beni bağışlamanızı rica ederim ama sizin böyle özel bir ilgi göstermenize nasıl ve ne yolda hak kazandığımı, doğrusu bilmiyorum. Düpedüz bunu anlamıyorum. Hem... Bu benim gücüme de gidiyor, çünkü bu anlaşılmayan bir şey, size düşüncelerimi açıkça söylüyorum.

Zosimov zoraki bir gülüşle:

– Canım efendim, sinirlenmeyiniz, dedi. Varsayalım ki, siz benim ilk müşterimsiniz, oysa hayata yeni atılmış doktorlar, ilk müşterilerini öz evlatları gibi severler. Hatta bazıları bunlara âşık bile olurlar. Ben ise müşteriden yana henüz yoksulum.

Raskolnikov, Razumihin'i göstererek ekledi:

– Aşağılamalarım ve angaryalarımdan başka benden hiçbir şey görmeyen şu adamdan söz bile etmiyorum. Razumihin:

– Amma da atıyor ha, diye bağırdı. Ne o, bugün hassaslığın üstünde?

Razumihin biraz daha anlayışlı olsaydı, ortada duygululuk falan olmadığını, hatta bunun tam tersi bir durum bulunduğunu görecekti. Nitekim bu hâl Avdotya Romanovna'nın dikkatinden kaçmamıştı. Kız, dikkatle ve üzüntü ile ağabeyisini süzmekte idi.

Raskolnikov, sabahtan beri ezberlediği bir dersi tekrarlar gibi sözlerine devam etti:

– Size gelince anneciğim, sizden söz etmeye bile cesaret edemiyorum. Dönüşümü bekleyerek, dün gece burada ne büyük üzüntülere katlanmış olabileceğinizi ancak bugün biraz anlayabildim.

Raskolnikov bunları söyledikten sonra, hiçbir şey söylemeden gülümseyerek elini kız kardeşine uzattı. Ama bu gülümseyişinde, bu sefer gerçek, içten bir duygunun ışığı parlamıştı. Dunya mutlu ve minnettar, kendisine uzatılan eli hemen tutup heyecanla sıktı. Ağabeyisi, dünkü tartışmadan sonra ilk defa kendisine sesleniyordu. Ağabeyle kız kardeşin bu sessiz ve kesin barışmasını gören annenin yüzü sevinç ve mutlulukla parladı.

Her şeyi büyüten Razumihin, sandalyesi üzerinde keskin bir hareketle dönerek:

– İşte ben onu, bu hâlinden ötürü severim, diye fısıldadı. Onun böyle davranışları vardır.

Annesi, kendi kendine:. "Bütün bunları ne kadar da iyi yapar, diye düşündü. Ne soylu coşkunlukları vardır. Hem, kız kardeşi ile olan dünkü

anlaşmazlığını nasıl da kolayca ve incelikle tatlıya bağladı. Tam zamanında elini uzatıp şöyle tatlı tatlı bakıvermek, her şeyi çözmeye yetti. Hem gözleri ne güzel! Fakat aman Tanrım, sırtındaki elbiselerin bu hâli ne? Ne kadar da kötü giyinmiş! Afanasi Ivanoviç'in dükkânındaki çırak Vasya'nın kılığı bile ondan düzgün. Ah, boynuna atılıp şöyle bir sarılsam, sonra da oturup ağlasam... Ama korkuyorum... Korkuyorum... Ama onda öyle bir hâl var ki... Gerçi çok şefkatli konuşuyor ama gel gelelim ben yine de korkuyorum. Ama neden böyle korkuyorum?"

Kadın, oğlunun sözlerine cevap vermekte acele ederek birdenbire atıldı:

– Ah Rodya'cığım, dün gece Duneçka ile ne kadar mutsuz olduğumuza inanmazsın! Ama şimdi, mademki her şey geçip gitti ve hepimiz yeniden mutluyuz, o hâlde anlatabilirim. Düşün bir kez, seni kucaklamak için nerede ise trenden iner inmez koşup buraya geliyoruz. Derken o kadın -ha bak, kendisi de burada imiş!.. Günaydın Nastasya- ateşler içinde yatakta yattığını, şimdi de sayıklar bir hâlde, doktordan habersiz, gizlice sokağa çıktığını, seni aramaya gittiklerini söylemez mi? Ne hale geldiğimiz düşünemezsin. Hemen hayalimde dostumuz, babanın arkadaşlarından teğmen Potançikov'un feci ölüm sahnesi canlandı. Sen onu hatırlamazsın Rodya, o da ateşler içinde, tıpkı senin gibi evden kaçmış ve avluda kuyuya düşmüştü. Adamcağızı ancak ertesi gün kuyudan çıkarabilmişlerdi. Biz doğal olarak, olayı olduğundan çok büyüttük. Hemen Piyotr Petroviç'i bulup hiç olmazsa onun yardımı ile... Çünkü bizim kimsemiz yok, kimseciğimiz...

Kadın bu sözleri acıklı bir sesle söylemiş ama "Hepsinin yeniden tamamen mutlu" oluşuna rağmen, Piyotr Petroviç'ten söz etmenin henüz daha oldukça tehlikeli olduğunu hatırlayarak, birdenbire susmuştu. Raskolnikov cevap olarak:

– Evet, evet... Bütün bunlar, şüphesiz, can sıkıcı şeyler, diye mırıldandı. Ama bu sözleri öylesine dalgın ve perişan bir hâlde söylemişti ki, Duneçka şaşkın şaşkın ona bakmaktan kendini alamamıştı.

Delikanlı, belleğini zorla toparlayarak sözlerini sürdürdü:

– Size bir şey daha söylemek istiyordum, ha evet, rica ederim anneciğim, sen de Duneçka, sakın bugün, ilkin benim ziyaretinize gelmek istemediğimi, önce sizin gelmenizi beklediğimi sanmayınız.

Pulheriya Aleksandrovna da şaşmaktan kendini alamayarak:

– Aman Rodya'cığım neler söylüyorsun, diye haykırdı.

Duneçka: “Ne o?” diye düşündü, “Yoksa düpedüz bir incelik borcu olarak mı bize cevap veriyor? Âdeta bir formalite tamamlar ya da bir ders tekrarlar gibi barışıyor, özür diliyor.

– Uyanır uyanmaz size gelmek niyetinde idim ama gömleğim engel oldu. Dün gece şeye, Nastasya’ya, şu kanı yıkamasını söylemeyi unutmuşum... Ancak şimdi giyinmeye fırsat bulabildim.

Pulheriya Aleksandrovna telaşlanarak:

– Kan mı? Ne kanı, diye sordu.

– Bir şey değil canım, meraklanma! Dün akşam, ateşler içinde, kendimi bilmez bir hâlde dolaşırken araba altında ezilmiş bir adama rastladım, bir memur... İşte ondan bulaşan kan...

Razumihin:

– Kendini bilmez bir hâlde mi, diye onun sözünü kesti. Ama her şeyi hatırlıyorsun!

Raskolnikov, arkadaşının bu sorusuna özel bir dikkatle cevap verdi:

– Orası doğru, en ince ayrıntılarına kadar her şeyi hatırlıyorum. Ama gel gelelim, falan şeyi niçin yaptığımı, oraya niçin gittiğimi, filan sözleri neden söylediğimi bir türlü iyice açıklayamıyorum.

Zosimov da lafa karışarak:

– Bu çok bilinen bir olaydır, dedi. Bazen iş çok ustaca, şaşılacak bir kurnazlıkla yapılır. Ama hareketin idaresi, başlangıcı bozuk ve çeşitli birtakım hastalıklı duygulara bağlıdır. Âdeta rüya gibi bir şey...

Raskolnikov: “Onun beni deli diye sayması, galiba da iyi bir şey” diye düşündü. Duneçka üzüntü ile Zosimov’a bakarak:

– Ama sağlıklı olanlar da belki böyle davranıyor, dedi.

Zosimov:

– Oldukça doğru bir görüş, diye cevap verdi. Bu anlamda gerçekten de hepimiz, hem de pek sık olarak hemen hemen deli gibiyiz! Yalnız şu küçük farkla ki, “hastalar” bizden biraz daha çok delidirler. Onun için burada bu noktayı ayırt etmek gerek. Kusursuz insanlara gelince, doğrusunu isterseniz bunlar yok gibidir. Bu gibilerine on binde, belki de yüz binde bir rastlanır, hem de oldukça zayıf örnekler hâlinde...

Pek sevdiği konu üzerinde dili çözülen Zosimov’un tedbirsizce ağzından kaçırdığı “deli” sözü, herkesin suratını ekşitmişti. Hiç aldırmıyormuş gibi bir eda takınan Raskolnikov, renksiz dudaklarında tuhaf bir gülümseyişle dalgın dalgın oturuyordu. O, bir şeyler düşünmekte devam ediyordu.

Razumihin acele acele:

– Peki, şu ezilen adamcağız ne oldu, diye bağırdı. Senin sözünü kesmiştim!

Raskolnikov, âdeta bir uykudan uyanır gibi:

– Ne, dedi. Ha evet... Onu eve taşıyanlara yardım ederken üstüm başım kana bulandı. İyi aklıma geldi anneciğim, dün bağışlanmayacak bir şey yaptım! Gerçekten de aklım başımda değildi. Bana gönderdiğiniz paranın hepsini, dün akşam... O adamın karısına verdim... Cenazenin gömülmesi için. Şimdi dul kaldı. Veremli, zavallı bir kadın... Üç de küçük yavrusu var... Hepsi de aç... Ev dersen tamtakır... Sonra bir kızı da var. Görseydiniz belki siz de verirdiniz! Böyle olmakla birlikte, hele bu parayı nasıl elde ettiğinizi bildikten sonra, böyle davranmaya hiç hakkım olmadığını itiraf ederim. Bir insanın yardıma kalkışması için, önce buna hakkı olması gerek, yoksa: “Crevez chiens, si vous n’etes pas contents!” öyle değil mi, Dunya?

Raskolnikov bunları söyledikten sonra güldü.

Dunya, kesin bir eda ile:

– Hayır, öyle değil, dedi. Delikanlı, kız kardeşinin yüzüne âdeta hınçla bakarak alaycı bir gülümseyişle mırıldandı.

– Vaay! Sen de ha... Bilerek, kasıtlı olarak söylüyorsun! Bunu düşünmeli idim. Ne diyelim, takdire layık. Hem senin için daha iyi... Öyle bir sınıra gelirsin ki, onu aşamazsan, mutsuz olursun, o sınırı aşarsan, belki o zaman daha da mutsuz olursun!

Sonra, elinde olmayarak bu kadar ileri gittiğine sinirlenmiş bir hâlde sert ve kesik kesik ekledi:

– Hem zaten bütün bunlar saçma şeyler! Maksadım sadece sizden af dilemekti anneciğim! Sevinen annesi:

– Bırak Rodya’cığım, dedi. Sen her ne yaparsan, bütün yaptığın şeylerin iyi olduğuna inanıyorum. Ağzını bir gülümseyişle çarpıtan Rodya:

– Hayır anneciğim, inanmayınız, dedi.

Bu sözleri bir sessizlik izledi. Bütün bu konuşmalarda, bu sessizlikte, bu barışmada hatta bu af dilemede sinirli bir şeyler vardı. Oradakilerin hepsi de bunu duymakta idi.

Annesi ile kız kardeşine göz ucu ile bakan Raskolnikov: “Âdeta benden korkuyorlar!” diye aklından geçirdi. Gerçekten de Pulheriya Aleksandrovna sustukça ürkekliği artıyordu.

Raskolnikov’un aklından: “Oysa olmadıkları zaman onları, galiba seviyordum!” düşüncesi geçti.

Pulheriya Aleksandrovna birdenbire yerinden fırlayarak:

– Biliyor musun Rodya, dedi, Marfa Petrovna öldü!

– Hangi Marfa Petrovna bu?

– Ah, aman Tanrım, hani canım şu Marfa Petrovna Svidrigaylova! Hani onun üzerine sana uzun uzadıya yazmıştım ya!..

Âdeta uykudan uyanır gibi canlanan Raskolnikov:

– Haa, evet, hatırlıyorum... dedi. Demek öldü ha? Ah, doğru mu söylüyorsunuz? Sahiden öldü mü? Neden öldü?

Oğlunun gösterdiği bu ilgiden cesaretlenen Pulheriya Aleksandrovna acele acele:

– Birdenbire oluverdi, dedi. Hem de tam sana mektup gönderdiğim sırada, hatta tam mektubu yazdığım gün. Ölümüne sebep de galiba o korkunç adam olmuş... Kadıncağızı fena hâlde dövmüş!

Delikanlı, kız kardeşine dönerek:

– Onlar hep böyle mi yaşıyorlardı, diye sordu.

– Hayır, hatta tersine, karısına karşı çok sabırlı, nazik davranırdı. Birçok durumda karısının kaprislerine büyük bir hoşgörüyle ve sıcak davranmıştır. Bu hâl tam yedi yıl sürdü. Ama işte bir gün, birdenbire sabrı tükenivermiş.

– Yedi yıl dayandığına göre, demek ki hiç de öyle korkunç bir adam değilmiş! Duneçka, galiba sen onu haklı buluyorsun?

Dunya, âdeta tüyleri ürpererek:

– Hayır, hayır diye karşılık verdi, o korkunç bir adamdır. Ondan daha korkunç bir şey gözümün önüne bile getiremem.

Genç kız bunları söyledikten sonra kaşlarını çattı, düşünceye daldı.

Pulheriya Aleksandrovna acele acele devam etti:

– Olay sabahleyin olmuş. Olaydan sonra da yemeğini yer yemez, kadın şehre gitmek için hemen arabayı koşmalarını emretmiş... Çünkü bu gibi hâllerde hep şehre gitmek alışkanlığı varmış. Anlattıklarına göre, öğle yemeğini büyük bir iştahla yemiş.

– Böyle bir dayaktan sonra, ha?

– Zaten her zaman böyle yaparmış... Yemeğini yer yemez, şehre geç kalmamak için, hemen banyoya koşmuş... Çiftliklerinde bir soğuk su kaynağı vardır, kadın her gün düzenli olarak bu kaynakta yıkanırmış... Ama işte o gün suya girer girmez, kalp krizinden ölüvermiş.

Zosimov:

– Hiç de şaşılacak bir şey değil, dedi.

– Kocası onu çok mu dövmüş? Dunya:

– Ama hepsi bir değil mi, dedi. Raskolnikov, sinirli sinirli, âdeta istemeyerek:

– Hımm, diye söylendi. Kuzum anneciğim ne diye böyle saçma sapan şeylerden söz edip duruyorsun? Pulheriya Aleksandrovna'nın ağzından:

– Ah evlâdım, konuşacak başka bir şey bilmiyorum ki, sözleri döküldü.

Raskolnikov, acı bir gülümseyişle:

– Kuzum ne oluyorsunuz, dedi, yoksa hepiniz benden korkuyor musunuz, nedir?

Dunya gözlerini kardeşine dikerek sert sert:

– Gerçekten de doğru söylüyorsun, dedi. Annem merdivenlerden çıkarken, korkusundan haç bile çıkardı.

Delikanlının yüzü, âdeta havaleye uğramış gibi çarpıldı.

Pulheriya Aleksandrovna şaşkınlık içinde:

– Ah Dunya, ne yapıyorsun, diye söylendi. Yalvarırım sana Rodya, sakın darılma! Ne gereği var Dunya! Evet, ben gerçekten de buraya gelirken, bütün yol boyunca vagonda, birbirimize kavuşunca neler konuşup, neler anlatacağız diye boyuna hayaller kurdum, öylesine mutlu idim ki, yolun uzunluğunu bile fark etmedim. Ah ben neler söylüyorum! Ben şimdi de mutluyum! Sen Dunya boş yere böyle söylüyorsun! Seni gördüğüm için şimdi öylesine, öylesine mutluyum ki Rodya...

Raskolnikov, heyecandan, annesinin yüzüne bakmadan elini sıkarak..

– Yeter anneciğim, diye mırıldandı. Daha bol bol konuşacak zamanımız var.

Bunları söyledikten sonra birden şaşırdı ve sarardı. Yine o az önceki korkunç duygu, bir ölüm soğukluğu ile ruhunu kapladı. Şu anda korkunç bir yalan söylediğini, şimdi artık bol bol konuşmak şöyle dursun ama artık hiçbir zaman, hiç kimse ile hiçbir şey üzerine konuşmasının mümkün olmadığını, yine çok açık bir biçimde anladı. Bu acı verici düşüncenin etkisi öylesine şiddetli idi ki, bir an için kendini büsbütün unutur gibi oldu. Yerinden kalkarak, kimsenin yüzüne bakmadan odadan çıktı.

Razumihin onu kolundan yakalayarak:

– Ne oluyorsun, diye bağırdı.

Delikanlı, yine eski yerine oturdu ve sessizce çevresini gözden geçirmeye başladı. Herkes ona şaşkın şaşkın bakıyordu. Hiç beklenmedik bir zamanda, birdenbire bağırdı:

– Hepiniz de ne kadar can sıkıcı insanlarsınız! Bir şeyler anlatsanıza! Hem sahi kuzum, böyle ne oturup duruyorsunuz! Haydi, bir şeyler

söylesenize! Oturup konuşalım... Hem toplandık, hem susuyoruz. Haydi, bir şeyler anlatın!

Pulheriya Aleksandrovna haç çıkararak:

– Tanrı korusun, yine dün geceki hâller başlayacak sanmıştım, diye söylendi.

Avdotya Romanovna kuşku ile sordu:

– Ne oluyorsun, Rodya?

Delikanlı:

– Hiç canım, aklıma saçma bir şey geldi de, diye cevap verdi ve güldü.

Zosimov divandan kalkarak:

– Eh, mademki saçma bir şeymiş, mükemmel öyle ise diye mırıldandı, hani ben de nerede ise... Benim zamanım geldi. Ben belki de yine uğrarım... Eğer sizi bulursam...

Odadakileri selamlayarak çıktı.

Pulheriya Aleksandrovna:

– Ne iyi adam, diye mırıldandı.

Raskolnikov beklenmedik bir hızla ve şimdiye kadar görülmemiş bir canlılıkla konuşmaya başladı:

– Evet, çok iyi, bilgili, akıllı bir adam... Hastalığımdan önce ona nerede rastladığımı hatırlamıyorum. Herhâlde bir yerlerde rastlamış olacağım. İşte -başıyla Razumihin'i işaret ederek- bu da iyi bir adam, dedi. Sonra Dunya'ya dönerek: Nasıl Dunya? Razumihin hoşuna gidiyor mu, diye sordu. Ve birdenbire nedense gülmeye başladı.

Dunya:

– Çok hoşuma gidiyor, diye cevap verdi.

Fena hâlde utanan ve kıpkırmızı kesilen Razumihin:

– Amma da uygunsuz konuşuyorsun, sırası mı bunların, diye söylendi ve iskemleden fırladı.

Pulheriya Aleksandrovna hafifçe gülümsedi, Raskolnikov ise gürültülü bir kahkaha attı.

– Sen nereye böyle?

– Ben de gidiyorum... İşim var.

– Hiçbir işin yok, sen kal! Zosimov gitti diye sen de kalkıp gidiyorsun! Hayır gitme. Acaba saat kaç? On iki oldu mu? Ne güzel saatin var, Dunya! Kuzum yine ne diye sustunuz? Boyuna ben, yalnız ben konuşuyorum!..

Dunya:

– Bu, Marfa Petrovna'nın armağanıdır, diye cevap verdi.

Pulheriya Aleksandrovna:

– Hem de çok pahalı bir saat, diye ekledi.

– Yaa, dedi. Bir zamanlar benim de âşık olduğuma benzemiyor, denilebilir. Dunya:

– Ben böylesini seviyorum, dedi. Razumihin: “Demek nişanlısının armağanı değilmiş!” diye düşündü ve nedense sevindi. Raskolnikov:

– Ben ise bunu Lujin’in bir armağanı sanmıştım, dedi.

– Hayır, o henüz Dunya’ya hiçbir şey armağan etmedi.

Raskolnikov:

– Yaa, dedi. Bir zamanlar benim de âşık olduğumu ve evlenmeye kalkıştığımı bilmem hatırlıyor musunuz anneciğim?

Delikanlı bu sözleri, bu beklenmedik söyleniş biçiminden ve edasından şaşıran annesine bakarak söylemişti. Aleksandra Pulheriya, Duneçka ile ve Razumihin’le bakışarak:

– Ah evet, dedi.

Raskolnikov birden âdeta yine dalgınlaştı, gözleri yerde, sözlerine devam etti:

– Hımmm! Evet! Size ne anlatabilirim? Hatta çok az hatırlıyorum. O hastalıklı bir kızcağızdı, hem de tamamen hastalıklı. Dilencilere sadaka vermesini sever, hep bir manastıra kapanmayı düşünürdü. Bir gün bana bu meseleden söz ederken gözlerinden yaşlar boşanmıştı. Evet, evet... Hatırlıyorum... Çirkince bir kızdı... Doğrusunu isterseniz o zamanlar ona niçin tutulduğumu pek de bilmiyorum. Belki de, hep hasta olduğu için onu sevmiştim. Üstelik topal ya da kambur olsaydı, ihtimal ki onu daha çok sevecektim -dalgın dalgın gülümsedi... Bu bir bahar sarhoşluğu idi işte...

Duneçka heyecanla:

– Hayır, bu sadece bir bahar sarhoşluğu değildi, dedi.

Raskolnikov gergin bir dikkatle kız kardeşine baktı. Ama sözlerini iyice duymamış ya da anlamamıştı. Sonra, derin bir dalgınlık içinde yerinden kalktı, annesine yaklaşarak öptü, tekrar yerine dönüp oturdu.

Duygulanan Pulheriya Aleksandrovna:

– Sen onu hâlâ seviyorsun, dedi.

– Onu mu? Hâlâ? Ah, evet... Siz kızdan söz ediyorsunuz! Hayır. Şimdi bunların hepsi de sanki bir başka dünyada... Hem de çoktan... Zaten beni çevreleyen her şeyde, sanki bu dünyada değilmiş gibi bir hâl var.

Delikanlı dikkatle onlara baktı:

– Mesela sizi ele alalım... Âdeta bin verstlik bir uzaklıktan size bakıyor gibiyim... Hem hangi şeytan bizi dürtüyor da bunlardan söz ediyoruz? -Canı sıkılmış bir hâlde- Hem ne diye soruşturuyorsunuz, diye ekledi. Tırnaklarını kemirerek tekrar eski dalgın halini aldı.

Pulheriya Aleksandrovna bu can sıkıcı sessizliği bozarak:

– Rodya'cığım, ne kötü bir odan var, dedi. Tıpkı bir mezar gibi... Eminim ki yarı yarıya bu oda yüzünden böyle melankolik bir hale geldin!

Rodya, dalgın dalgın cevap verdi:

– Odam mı? Evet, odamın çok etkisi olmuştur. Bunu ben de düşündüm.

Sonra, tuhaf tuhaf gülümseyerek ekledi:

– Ama bilseniz anneciğim, şimdi siz ne tuhaf bir düşünce ortaya attınız!

Biraz daha geçseydi, bu topluluk da, bu akrabalar da, üç yıllık bir ayrılıktan sonra, konuşmanın bu ailevi konuda, kesin olarak herhangi bir şey konuşmanın imkânsızlığı yüzünden, artık Raskolnikov için dayanılmaz bir hâl alacaktı. Bununla birlikte, şu ya da bu biçimde bugün mutlaka çözülmesi gereken, geri bırakılmaz bir iş vardı. Delikanlı, az önce, bu sabah yatağından kalkar kalkmaz böyle bir karar vermişti. Şimdi o, bir çıkış yolu olarak bu işe seviniyordu.

Ciddi ve soğuk bir eda ile söze başladı:

– Bana bak Dunya, dedi, dün olup bitenler için elbette senden af dilerim. Ama, ana düşüncelerimden caymadığımı sana hatırlatmayı da borç bilirim. Ya ben, ya Lujin. Ben alçak bir insan olayım ama sen olmamalısın! İkimizden birimizin olması yeter. Lujin'e varacak olursan, seni hemen kardeşlikten reddederim.

Pulheriya Aleksandrovna acıklı bir sesle:

– Rodya, Rodya, diye bağırdı. Ama bunlar yine hep dünkü şeyler! Sonra, ne diye boyuna kendine alçak diyorsun, ben buna katlanamıyorum. Dün de aynı şeyi yapmıştın!

Dunya da kesin ve ağabeyisi gibi soğuk bir eda ile:

– Kardeşim, diye cevap verdi, bütün bu meselelerde senin yanıldığın bir nokta var. Dün gece bunu enine boyuna düşündüm ve senin yanıldığın noktayı buldum. Bütün mesele şurada ki, galiba sen, sözde benim biri için kendimi başka birine feda ettiğimi sanıyorsun! Bu hiç de böyle değil. Ben sadece kendim için kocaya varıyorum. Çünkü benim kendi durumum ağır. Tabii bu arada akrabalarıma da yararım dokunursa, elbette sevinirim. Ama kararımın başlıca nedeni bu değil elbette.

Öfkesinden tırnaklarını kemiren Raskolnikov aklından şunları geçiriyordu: “Yalan söylüyor! Kibirli kız! İyilik etmek istediğini kabule yanaşmıyor! Ne çalım! Ohh, aşağılık insanlar! Tiksinir gibi seviyorlar! Ohh... Onların hepsinden nasıl da nefret ediyorum!”

Dunya sözlerine devam ederek:

– Tek kelimeyle, ben Piyotr Petroviç’le evleniyorum. Çünkü iki kötüden az kötüsünü seçiyorum, dedi. Benden beklediği her şeyi namuslu olarak yapmak niyetindeydim, bu hesaba göre de onu aldatmıyorum... Peki, sen şimdi öyle neye gülümsedin?

O da öfkelenmiş ve gözleri kıvılcımlanmıştı.

Raskolnikov acı bir gülümseyişle:

– Demek senden beklediği her şeyi yapacaksın, öyle mi?

– Belli bir dereceye kadar... Piyotr Petroviç’in hem isteyiş tarzından ve biçiminden, ona gerekli olan şeyleri hemen anladım. Hiç şüphe yok ki o, kendine, belki de çok fazla bir değer veriyor. Ama bana da bir değer verdiğini umarım. Yine niçin gülüyorsun?

– Ya sen yine neye kızıyorsun? Sen yalan söylüyorsun kardeşim. Bilerek yalan söylüyorsun. Sadece düşüncelerini bana kabul ettirmek için, sırf bir kadın inadı yüzünden yalan söylüyorsun! Sen Lujin’e saygı gösteremezsin! Ben onu gördüm, onunla konuştum. Demek ki, sen kendini para ile satıyorsun ve demek ki, herhâlde, adice davranıyorsun! Ama hiç olmazsa, hâlâ kızarabildiğine seviniyorum.

Duneçka bütün soğukkanlılığını kaybederek:

– Hayır, doğru değil, diye bağırdı, ben yalan söylemiyorum! Bana değer verdiğine, beni takdir ettiğine inanmasam onunla evlenmezdim. Ona saygı gösterebileceğime iyice inanmazsam, onunla evlenmezdim. Bereket versin buna kesin olarak inanç getirebilirim, hem de bugün. Böyle bir evlenme ise senin dediğin gibi, bir alçaklık sayılmaz. Sen, haklı da olsan, ben gerçekten de alçakça bir davranışta da bulunsam, benimle bu biçimde konuşman bir gaddarlık değil midir? Hem ne diye, belki kendinde bulunmayan bir kahramanlığı kalkıp benden istiyorsun? Bu despotluktur, bu zorbalıktır! Eğer ortada bir kötülük söz konusu ise bu kötülük olsa olsa ancak kendimedir. Henüz daha kimseyi öldürmedim. Bana niye öyle bakıyorsun? Niçin bu kadar sarardın? Rodya, ne oluyorsun? Rodya, sevgilim! Pulheriya Aleksandrovna:

– Aman Tanrım, diye bağırdı, en sonunda çocuğu bayılma derecesine getirdin!

– Hayır, hayır... Saçma... Bir şey değil. Biraz başım döndü, baygınlık falan değil. Aklınızı baygınlıkla bozmuşsunuz! Hımmm! Evet... Ne söyleyecektim? Evet, ona saygı gösterebileceğine, onun da sana değer verdiğine... Böyle söylemiştin değil mi? Hemen bugün nasıl inanç getirebileceksin? Bugün inanç getirebileceğini söylemiştin, değil mi? Yoksa bana mı öyle geldi?

Duneçka:

– Anneciğim, dedi, Piyotr Petroviç'in mektubunu ağabeyime göstersenize!

Pulheriya Aleksandrovna elleri titreyerek mektubu uzattı. Raskolnikov büyük bir merakla mektubu aldı. Ama açmadan önce, âdeta şaşarak Duneçka'nın yüzüne baktı. Aklına gelen yeni bir düşünce ile âdeta şaşırmış gibi, ağır ağır:

– Tuhaf şey, diye söylendi, sanki ne diye bu kadar uğraşıp duruyorum? Bütün bunlar da ne oluyor sanki? Kiminle istersen evlen!

Bu sözleri âdeta kendi kendine konuşur gibi söylemişti. Ama yüksek sesle konuşmuş ve sanki şaşırmış gibi bir süre kız kardeşine bakmıştı.

Yüzünde hâlâ tuhaf bir şaşkınlık olduğu hâlde, sonunda mektubu açtı. Sonra ağır ağır, dikkatle okumaya başladı, İki sefer üst üste okudu. Pulheriya Aleksandrovna büyük bir heyecan içinde idi. Zaten hepsi de bir olağanüstülük bekliyorlardı.

Raskolnikov, küçük bir duraksamadan sonra, mektubu annesine uzattı. Özel olarak kimseye bakmadan söze başladı:

– Şaşılacak şey doğrusu. Adam davalara giriyor, avukatlık ediyor, hatta konuşması da edalı... Oysa ne kadar da cahilce yazıyor.

Herkeste bir kıpırdama görüldü. Hiç bunu beklemiyorlardı.

Razumihin:

– Onların hepsi de böyle yazarlar, diye tutuk tutuk söylendi.

– Sen bu mektubu okudun mu ki?

– Evet, okudum.

Oldukça utanan Pulheriya Aleksandrovna:

– Biz gösterdik Rodya, diye başladı, az önce ona danışmıştık da...

Razumihin kadının sözünü keserek:

– Doğrusunu istersen, mahkeme üslûbu, dedi. Mahkeme belgeleri hâlâ hep böyle yazılır.

– Mahkeme üslûbu? Evet, özellikle mahkeme üslûbu, pratik bir üslûp. Artık pek öyle cahilce değilse de, pek de edebi değil... Bir iş adamı üslûbu...

Ağabeyisinin takındığı bu yeni tavrından biraz alınan Avdotya Romanovna:

– Piyotr Petroviç iyi bir öğrenim görmediğini zaten saklamıyor ki, dedi. Hatta kendi kendini yetiştirdiği için övünüyor bile.

– Övünüyorsa hakkı da yok değil. Ben de tersini iddia etmiyorum. Bu koca mektup üzerine böyle sudan görüşler ileri sürdüğüm için galiba bana kızdın, kardeşim. Sırf seni üzmek için, laf olsun diye bu saçma şeylerden söz ettiğimi sanıyorsun! Tam tersine, üslûp üzerine aklıma, şu anda hiç de gereksiz sayılmayacak bir düşünce geldi. Mektupta: “Suçu kendinizde arayınız!” biçiminde çok manalı ve açık bir cümle var. Bundan başka, ben gelirsem hemen kalkıp gideceği üzerine bir de korkutma var. Bu kalkıp gitme korkutmasının, sözünü dinlemezseniz ikinizi de fırlatıp atacağı- hem de şu anda sizi Petersburg’a getirdikten sonra fırlatıp atacağı- korkutmasından ne farkı var? Eee, sen ne düşünüyorsun bakalım? Lujin’in yazdığı bu sözleri -Razumihin’i göstererek- bu, yahut Zosimov ya da içimizden bir başkası yazmış olsa idi, bunlara da, Lujin’e kızdığımız kadar kızabilir mi idik?

Duneçka canlanarak:

– Hayır, diye cevap verdi. Bu düşüncelerin büyük bir saflıkla belirtilmiş olduğunu, belki de Lujin’in yazı yazmayı pek de beceremediğini çok iyi anladım. Sen, çok iyi düşünmüşsün ağabey. Hatta ben beklemiyordum bile...

– Mahkeme üslûbuyla belirtilmiş; oysa mahkeme üslûbuyla de bundan başka türlü yazılamaz. Bunun için, belki de bu cümle onun istediğinden daha kaba düşmüştür. Zaten ben seni biraz hayal kırıklığına uğratacağım. Bu mektupta bir cümle daha var. Bana yapılmış bir iftira, hem de oldukça aşağılık bir iftira. Ben dün, veremli, zavallı, dul bir kadına cenaze masrafı adı altında değil de düpedüz cenaze masrafı olarak para verdim. Sonra, onun yazdığı gibi “uygunsuz kızına” değil, (ben onu ömrümde ilk defa ancak dün gördüm) doğrudan doğruya dul kadına verdim. Ben, bütün bunlarda beni lekelemek ve sizinle aramı açmak gibi çok acele bir istek görüyorum. Tabii yine mahkeme üslûbuyla, yani maksadını pek fazla açığa vuran bir üslûp ve saf bir acelecilikle belirtilmiş. O akıllı bir adam ama akıllıca davranmak için sadece akıl yetmez ki! Bütün bunlar bize adamın portresini çiziyor ve... ben onun sana fazla değer verdiğini de sanmıyorum. Bütün bunları sana, sadece gerçeği öğrenmiş olman için söylüyorum. Çünkü içtenlikle senin mutluluğunu istiyorum.

Duneçka cevap vermedi. Zaten o, çoktan kararını vermişti, yalnız akşamı bekliyordu.

Rodya'nın sözlerindeki bu yeni iş edasından, büsbütün meraklanan Pulheriya Aleksandrovna:

– Sen neye karar veriyorsun Rodya, diye sordu.

– "Karar veriyorsun" da ne demek?

– Piyotr Petroviç bu gece bize gelmemeni, eğer gelirsen... Kalkıp gideceğini yazıyor ya, canım. Şu hâlde, şimdi sen... Nasıl davranacaksın? Raskolnikov soğuk bir eda ile:

– Pek tabii olarak bu işte karar vermek bana düşmez. Eğer Piyotr Petroviç'in bu isteği gücünüze gitmiyorsa, önce size düşer. Sonra da, eğer o da bu istekten gücenmiyorsa, Dunya'ya düşer, dedi ve kuru bir eda ile ekledi: Bana gelince, ben de işinize en elverişli biçimde davranırım.

Pulheriya Aleksandrovna cevap vermekte acele ederek:

– Duneçka kararını verdi bile, dedi. Ben de tamamen onun gibi düşünüyorum.

Dunya:

– Bu görüşmede, ne olursa olsun senin de bulunmanı rica etmeye, hem de ısrarla rica etmeye karar verdim. Gelecek misin?

– Geleceğim.

Genç kız, Razumihin'e dönerek:

– Bu akşam saat sekizde sizin de bizde bulunmanızı rica edeceğim, dedi. Anneciğim, ben Razumihin'i de çağırıyorum.

Pulheriya Aleksandrovna:

– Çok güzel Duneçka, dedi. Nasıl karar verdiyseniz öyle olsun. Bana gelince, üzerimden büyük bir yük kalkmış oldu. Yapmacıktan, yalandan hiç hoşlanmam. Gerçeği olduğu gibi söylemeniz daha iyi. Şimdi artık ister darıl, ister darılma, Piyotr Petroviç!

IV

Ailenin hararetle tartışıp karar vermeye çalıştığı sırada kapının yavaşça açıldığı görüldü. İçeri bir bayan girmişti. Meraklı bakışların yöneldiği bayan, Sonya Semyonovna Marmeladova'dan başkası değildi. Raskolnikov ilk başta tanıyamamıştı. Raskolnikov onu dün ilk defa görmüştü. Ama öyle bir kılıkta görmüştü ki, belleğine büsbütün başka, bir yüzün hayali yansımıştı. Şimdi ise karşısında sade, hatta yoksulca giyinmiş, temiz ama ürkek yüzlü, gösterişsiz, dürüst, hemen hemen bir kız çocuğunu andıracak kadar çok genç bir kız duruyordu. Sırtında çok sade, gündelik bir entari, başında modası geçmiş bir şapka vardı. Yalnız, yine dünkü şemsiye elinde idi. Hiç teklemediği hâlde odayı böyle dopdolu görünce, utanmaktan da kötü bir duruma düşerek büsbütün şaşırmış, küçük bir çocuk gibi ürkmüş, hatta gerisin geriye gitmeye bile davranmıştı.

Raskolnikov büyük bir şaşkınlıkla:

- Ah siz misiniz, diye söylendi. Birden kendisi de utandı.

Annesi ile kız kardeşinin, Lujin'in mektubundan, "uygunsuz" bir kız üzerine, az çok bazı şeyler bildikleri hemen o anda aklına geldi. Daha şimdi Lujin'in itiraflarını protesto etmiş, o kızı ilk defa gördüğünü söylemişti. Oysa işte, kız da birdenbire içeri girivermişti. Sonra, "uygunsuz bir kız" deyimine zerre kadar itiraz etmediğini de hatırladı. Bütün bunlar, bulanık bir biçimde bir anda aklından geçmişti. Ama kıza dikkatle bakınca, hemen bu zavallı yaratığın öylesine acınacak bir hâlde olduğunu gördü ki, yüreği sızladı. Hele kızın korkudan kaçacak gibi bir davranışta bulunduğunu görünce, içi âdeta altüst oldu. Gözleri ile onu durdurarak:

– Sizi hiç beklemiyordum, demekte acele etti. Oturmak lütfunda bulunmaz mısınız? Herhâlde Katerina Ivanovna'dan geliyorsunuzdur. Lütfen çekinmeyin, oraya değil, şuraya oturunuz!

Sonya içeri girdiği zaman, Raskolnikov'un üç iskemlesinden hemen kapının yanındakine oturmakta olan Razumihin, kıza yol vermek için hafifçe doğrulmuştu. Raskolnikov, önce kıza divanın köşesinde, daha önce Zosimov'un oturduğu yeri işaret etmişti. Ama divanın bir kadın için pek de uygun bir yer olmadığını ve kendisine yataklık görevini gördüğünü hatırlayarak, Razumihin'in oturduğu sandalyeyi göstermekte acele etti. Sonra, Razumihin'e dönerek:

– Sen de şuraya otur, sözleriyle, onu daha önce Zosimov'un oturmakta olduğu yere oturttu.

Sonya, âdeta korkudan titreyerek oturdu. Her iki kadına ürkek bir göz attı. Bunlarla nasıl olup da yan yana oturabildiğini kendisinin de anlamadığı besbelli idi. Bunu düşününce öylesine ürktü ki, birden tekrar ayağa kalktı. Büyük bir utangaçlık içinde Raskolnikov'a dönerek:

– Ben... Ben... diye kekeledi. Bir dakika için size uğramıştım. Beni Katerina Ivanovna gönderdi. Gönderecek başka kimsesi yoktu da... Katerina Ivanovna yarın sabah, sabah duasından sonra Mitrofan kilisesinde yapılacak cenaze töreninde hazır bulunmanızı... Sonra da bize... Şey, yani Katerina Ivanovna'ya yemeğe buyurmanızı özellikle rica etmem için bana emir verdi. Ondan bu şerefi esirgememenizi rica etmemi hatırlattı.

Sonya kekeledi ve sustu.

Raskolnikov da hafifçe doğruldu, o da kekeleyerek:

– Herhâlde çalışacağım... Herhâlde... diye sözünü bitirmeden kesti. Sonra birdenbire: Lütfen oturunuz, sizinle konuşmam gerek. Rica ederim, belki de acele işiniz var... İki dakikanızı bana vermek lütfunda bulununuz, dedi ve ona sandalyeyi gösterdi.

Sonya tekrar oturdu. Yine ürkek ve şaşkın bakışlarla her iki kadına da acele bir göz attıktan sonra, gözlerini yere indirdi.

Raskolnikov'un solgun yüzü kızarmıştı, âdeta altüst olmuştu. Gözleri parladı, sert ve kesin bir sesle:

– Anneciğim, dedi. Bu, dün gece gözlerimin önünde arabanın altında çiğnenen mutsuz Marmeladov'un kızı Sonya Semyonovna Marmeladova'dır. Zaten size ondan söz etmiştim.

Pulheriya Aleksandrovna, Sonya'ya baktı ve hafifçe gözlerini kırptı. Rodya'nın ısrarlı ve meydan okuyucu bakışları karşısında duyduğu şaşkınlığa rağmen, bu zevkten kendini bir türlü yoksun bırakamamıştı. Duneçka gözlerini ciddi bir bakışla zavallı kızın yüzüne dikerek onu ısrarla incelemeye koyuldu.

Raskolnikov'un kendisi üzerine söylediği bu sözleri işiten Sonya, yeniden gözlerini kaldırmak istediyse de eskisinden çok utandı. Raskolnikov hemen kıza dönerek:

– Bugün işleri nasıl yoluna koyduğunuzu sormak istemiştim... Sizi rahatsız eden olmadı ya? Mesela polis falan...

– Hayır, her şey yolunda gitti... Zaten neden öldüğü apaçık bir şey... Rahatsız eden olmadı. Yalnız, kiracılar biraz mırın kırın ettiler.

– Neden?

– Cenazenin uzunca bir süre kalışına. Havalar sıcak... Koku... Onun için bugün, akşam duasında mezarlığa götürecekler, yarına kadar mezarlık kilisesinde kalacak. Katerina Ivanovna önceleri buna razı olmak istemedi ama şimdi o da başka türlü olamayacağını görüyor.

– Demek bugün kaldırılacak?

– Katerina Ivanovna, yarın kilisede yapılacak cenaze törenine gelmenizi, ondan sonra da eve, yas sofrasına buyurmanızı rica ediyor.

– Katerina Ivanovna yemek mi veriyor?

– Evet efendim, kahvaltıya benzer bir şey. Dünkü yardımınızdan ötürü size teşekkür etmemi sıkı sıkıya tembihledi. Siz olmasaydınız cenazeyi gömdüremeyecektik!

Bunları söyler söylemez, genç kızın dudakları da çenesi de titremeye başladı. Ama gücünü toplayarak kendini tuttu, hemen gözlerini yine yere indirdi.

Konuşma sırasında Raskolnikov, kızı dikkatle süzmüştü. Zayıf ama çok zayıf, küçücük sivri burunlu, sivri çeneli, çizgileri pek de düzgün olmayan solgun bir yüzü vardı. Ona, güzel bile denemezdi. Ama buna karşılık mavi gözleri öylesine duru, canlandıkları zaman yüzünün anlatımı öylesine iyi ve saf bir hâl alıyordu ki insan elinde olmayarak ona ısınıyordu. Bundan başka yüzünde, sonra bütün görünüşünde, dikkate değer bir özellik vardı: On sekiz yaşında olduğu hâlde, yaşından çok küçük bir kız çocuğu, âdeta hepten bir çocuk gibi görünüyordu. Bu hal, onun bazı davranışlarında, hatta gülünç bir biçimde ortaya çıkmakta idi.

Israrla konuşmayı sürdüren Raskolnikov sordu:

– Ama Katerina Ivanovna bu kadar az bir para ile işin içinden nasıl çıkabildi? Üstelik yemek de veriyor?

– Tabut çok sade bir şey olacak. Zaten her şey sade... Onun için pek pahalıya mal olmayacak. Biz, az önce Katerina Ivanovna ile her şeyi hesapladık, bunun için yas sofrasına da para kalıyor. Katerina Ivanovna bunun böyle olmasını çok istiyor... Hem olmaz ki... Onun avuntusu. O öyle bir kadın ki, siz zaten bilirsiniz...

– Anlıyorum... Anlıyorum... Elbette. Ne o, odama mı bakıyorsunuz? Annem de burasının bir tabuta benzediğini söylüyor.

Soneçka, bu sözlere karşılık, birdenbire güçlü ve acele bir fısıltı ile:

– Dün bize bütün varınızı yoğunuzu verdiniz, dedi ve yine hızla başını yere eğdi. Dudakları ile çenesi yeniden titremeye başlamıştı. Daha geldiği

dakikadan beri Raskolnikov'un odasındaki sefalete şaşakalmıştı. Şimdi ise bu sözler, kendiliğinden ağzından dökülüvermişti.

Ortalığa bir sessizlik çökmüştü. Duneçka'nın gözleri sanki bir ışıkla tutuşmuş, hatta Pulheriya Aleksandrovna bile Sonya'ya güler yüzle bakmıştı. Kalkarken:

– Rodya, dedi, tabii öğle yemeğini birlikte yiyeceğiz. Dunya'cığım, haydi kızım gidelim. Sen de Rodya, biraz çıkıp dolaşsan iyi edersin! Sonra yatıp dinlenirsin! Ama çabuk gel! Seni yormuş olmamızdan korkuyorum.

Raskolnikov ayağa kalkarken acele acele cevap verdi:

– Evet, evet gelirim. Bununla birlikte, işim de var.

Razumihin şaşarak Raskolnikov'a baktı ve bağırdı:

– Nasıl olur, böyle ayrı ayrı yemek yemek? Sen ne yapıyorsun böyle?

– Evet, evet, geleceğim, tabi... Sen bir dakika burada kalıver! Şimdilik ona ihtiyacınız yok, değil mi anneciğim? Sakın onu elinizden almış olmayayım?

– Oh... Hayır, hayır! Dimitri Prokofyiç, siz de yemeğe buyurun, bu iyiliği bizden esirgemezsiniz tabii... Dunya da:

– Lütfen geliniz, ricasında bulundu. Razumihin, yüzü bir ışıkla aydınlanarak saygı ile eğildi. Bir an için hepsi de tuhaf bir utangaçlık duydular.

– Hoşça kal Rodya, daha doğrusu yine görüşelim. "Hoşça kal" demeyi sevmiyorum! Hoşça kal Nastasya... Bak, yine "Hoşça kal" dedim.

Pulheriya Aleksandrovna, Sonya'yı da selamlamak niyetinde idi ama nedense elinden gelmedi, telaşla odadan çıktı.

Ama Avdotya Romanovna, sanki sırasını bekliyormuş gibi, annesinin ardı sıra Sonya'nın önünden geçerken, derin, dikkatli ve nazik bir reveransla onu selamladı. Soneçka şaşırdı, telaşlı ve ürkek bir selam verdi. Avdotya Romanovna'nın dikkat ve nezaketi sanki ona acı ve üzüntü vermiş gibi, yüzünde hastalıklı bir duygunun yankıları dolaştı.

Raskolnikov sofadan bağırdı:

– Dunya, hoşça kal! Elini versene! Dunya, sevimli, biraz da sıkılgan bir eda ile dönerek:

– Verdim ya, dedi, unuttun mu?

– Ne çıkar, bir daha ver!

Delikanlı, kız kardeşinin parmaklarını kuvvetle sıktı. Duneçka kızararak ona gülümsedi. Elini çabucak kurtardı ve annesinin arkasından yürüdü. O da, nedenini bilmediği bir sevinçle dopdolu idi.

Raskolnikov odasına dönünce, Sonya'ya neşeli bir göz atarak:

– İşte bu çok iyi oldu, dedi. Tanrı ölülerin kusurlarını bağışlasın, yaşayanlara da uzun ömürler versin! Öyle değil mi? Öyle değil mi? Ama öyle değil mi? Sonya, delikanlının birdenbire neşe ile aydınlanan yüzüne şaşkın şaşkın bakıyordu. Raskolnikov, birkaç saniye hiçbir şey söylemeden, dikkatle genç kıza baktı. Kızın rahmetli babasının onun üzerine anlattığı şeyler aniden aklına gelivermişti.

•••

Pulheriya Aleksandrovna sokağa çıkar çıkmaz hemen söze başladı:

– Aman Tanrım, Duneçka! Hemen kendimizi dışarı attığımıza şimdi ne kadar sevindim! Âdeta hafiflemiş gibiyim. Dün trende gelirken, böyle bir şeye sevineceğimi hiç aklımdan geçirebilir miyim?

– Anneciğim, size bir kez daha söylüyorum ki, o hâlâ hastadır! Nasıl oluyor da bunu görmüyorsunuz? Belki de bizim yüzümüzden çektiği üzüntüler onun sinirlerini bozmuştur. Onu biraz hoş görmeli, kusurlarına göz yummalıyız.

Pulheriya Aleksandrovna, ateşli ve sinirli bir tavırla hemen kızının sözünü kesti:

– Ama hiç de, sen hoş görür değildin! Biliyor musun Dunya, ikinize şöyle baktım da, tıpkı ağabeyine benziyorsun. Yüzce olduğu kadar, huyca da... İkiniz de melânkoliksiniz, ikiniz de durgun huylu, çabucak parlamaya hazırsınız! İkiniz de kibirli, ikiniz de iyi yüreklisiniz! Onun bir bencil olması mümkün mü Duneçka? Ne dersin? Hele bu akşam bize geleceğini aklıma getirdikçe âdeta yüreğim kopacak gibi oluyor!

– Üzülme anneciğim, olması gereken şey ne ise o olacak!

Pulheriya Aleksandrovna birden patavatsızca ağzından şu sözleri kaçırıverdi:

– Duneçka! Ne hâlde olduğumuzu hele bir düşün bakalım! Ya Piyotr Petroviç sözünden cayarsa? Duneçka, küçümseyen ve hırçın bir sesle:

– Bunu yaparsa artık onun ne değeri kalır, dedi. Pulheriya Aleksandrovna, kızının sözünü keserek acele acele:

– Evden çıktığımıza ne iyi ettik, dedi. Acele bir işi vardı galiba... Varsın biraz dolaşsın, hava alsın! Odası çok sıkıcı... Hoş, insan burada, sanki nerede hava alabilir?.. Bura sokaklarının da penceresiz odalardan bir farkı yok ki! Aman Tanrım, ne şehir! Dur, dur, kenara çekil, çiğneneceksin, bir şeyler götürüyorlar!.. Bir piyano götürdüler... Doğrusu... Ne kadar da itip kakıyorlar... Ben bu kızdan çok korkuyorum...

– Hangi kızdan, anneciğim?
– Hangi kızdan olacak canım, Sonya Semyonovna'dan... Şu az önce odasında olan kızdan.
– Korkacak ne varmış?
– İçimde öyle bir önsezi var, Dunya! İster inan ister inanma, bu kız odaya girer girmez, hemen o dakikada bütün olup bitenlerin bu kızın başı altından çıktığını düşündüm.
Dunya, canının sıkıldığını belli eden bir sesle bağırdı:
– Hiç de bir şey çıktığı yok! Siz de şu önsezilerinizle kabak tadı veriyorsunuz anneciğim! Ağabeyim, ancak dünden beri bu kızla tanışıyor, nitekim şimdi odaya girdiği zaman onu tanıyamadı bile.
– Peki, görürsün! Öyle korktum ki. Kız gözlerini dikmiş bana bakıp duruyordu... Hem öyle bir gözleri var ki... İskemlede zor oturabildim. Sonra, onu bize nasıl tanıtmaya koyuldu, farkında mısın? Doğrusu tuhafıma gitti. Piyotr Petroviç bu kız için bize neler yazdı, o kalkmış onu bize tanıtıyor, hem de sana tanıtıyor! Demek ki bu kıza değer veriyor!
– Sen onun yazdığına ne bakıyorsun! Bizim için de neler söylemediler, neler yazmadılar, unuttun mu yoksa? Ben bu kızın çok iyi olduğuna inanıyorum. Onun üzerine söylenen şeyler de tamamıyla saçmadır!
– Tanrı vere de öyle olsun! Duneçka birdenbire:
– Piyotr Petroviç'e gelince, kötü bir dedikoducudan başka bir şey değil, diyerek konuşmayı kesti.
Pulheriya Aleksandrovna hemen sustu. Konuşma da böylece sona ermiş oldu.
Raskolnikov, Razumihin'i pencereye doğru çekerek:
– Bana bak, dedi, seninle görüşülecek bir işim var.
Sonya gitmeye davranarak onları bir baş işareti ile selamladı ve çabuk çabuk:
– Şu hâlde, Katerina Ivanovna'ya geleceğinizi söyleyeyim, dedi.
– Bir dakika Sonya Semyonovna, bizim gizli kapaklı hiçbir şeyimiz yok, bizi rahatsız edecek değilsiniz. Size iki kelimecik bir söz daha söylemek isterdim.
Sonra, âdeta sözünü bitirmeden, birdenbire Razumihin'e dönerek:
– Bana bak, dedi. Sen şu şeyi... Tanırsın, adı ne canım? Şu Porfiri Petroviç'i?
Razumihin:

– Tanımaz olur muyum? Akrabamdır, dedi ve şiddetli bir merakla ekledi: Ne var, ne olacak?

– Şimdi o, şu... Meselenin, canım hani dün gece sözünü ettiniz ya, şu cinayet meselesinin soruşturma işini idare etmiyor mu?

Razumihin birdenbire gözlerini açarak:

– Evet... Ne olacak, dedi.

– Rehin yatıranların soruşturmalarını yapıyormuş... Ben de o kadına bazı şeylerimi rehine vermiştim. Gerçi önemsiz şeyler ama buraya gelirken kız kardeşimin yadigâr olarak verdiği bir yüzükle, baba yadigârı gümüş bir saat, topu topu beş altı ruble değerinde bir şey ama hatıra oldukları için bence değerli... Şimdi ben ne yapayım? Bunların kaybolmasını istemiyorum, hele saatin. Az önce, Dunya'nın saatinden konuşulurken, annem benimkini soracak diye ödüm koptu. Babamdan kalan biricik miras... Bu saat kaybolursa, annem üzüntüsünden hasta olur. Kadın milleti! Şimdi ben ne yapayım, bana bir akıl öğret! Karakola başvurmam gerektiğini biliyorum! Doğrudan Porfiri'ye başvursam daha iyi olmaz mı, ne dersin? Bu konuda sen ne düşünüyorsun? İşi bir an önce bitirmek istiyorum. Göreceksin ki annem, öğle yemeğinden önce saati soracaktır.

Razumihin, olağanüstü bir heyecanla bağırdı:

– Sakın ha, karakola değil, mutlaka Porfiri'ye başvur! Doğrusu bu işe pek sevindim! Hem bekleyecek ne var; hemen şimdi gidelim. Şunun şurasında iki adımlık yer. Evde bulacağımıza da şüphe yok!

– Peki, gidelim!

– Porfiri seninle tanışmaktan, çok ama çok büyük bir sevinç duyacaktır. Ona senden, çeşitli zamanlar, birçok kez söz etmişimdir. Hatta dün bile sözünü ettiydim, gidelim... Demek ki, o kocakarıyı sen de tanıyordun, ha? Ne ise, bütün işler öyle güzel bir yola döküldü ki... Ah, evet, Sofya Ivanovna...

Raskolnikov:

– Sonya Semyonovna, diye düzeltti. Sonya Semyonovna, bu benim dostum Razumihin'dir, hem çok iyi bir çocuktur.

Sonya, Razumihin'in yüzüne bile bakmadığı için büsbütün utanarak:

– Hemen şimdi gitmek zorunda iseniz, diye başladı.

Raskolnikov:

– Peki, gidelim, kararını verdi. Ben hemen bugün size uğrarım Sonya Semyonovna, yalnız bana adresinizi veriniz!

Halinde bir şaşkınlık olduğu söylenemezdi ama acele acele konuşuyor, genç kızın gözlerine bakmaktan kaçınıyordu. Sonya, ona adresini verdi, bunu yaparken de kızardı. Hep birlikte sokağa çıktılar.

Razumihin, arkalarından merdivenden inerken sordu:

– Kapını kilitlemiyor musun?

– Hiçbir zaman kilitlemem. Ama bununla birlikte, iki yıldır hep kilit alacağım, diye gelişigüzel ekledi.

Sonra, gülerek Sonya'ya döndü: Kilitleyecek şeyleri olmayanlar ne kadar mutludur, değil mi, dedi. Sokakta, kapının ağzında durdular.

– Siz sağa mı sapıyorsunuz Sonya Semyonovna? İyi hatırıma geldi, evimi nasıl bulabildiniz?

Raskolnikov bunu, sanki büsbütün başka şeylerden söz etmek istiyormuş izlenimini veren bir eda ile sormuştu. Boyuna genç kızın durgun ve duru gözlerine bakmak istiyor ama bunu bir türlü beceremiyordu.

– Dün akşam adresinizi Poleçka'ya vermiştiniz ya!..

– Polya?.. Ha, evet... Poleçka! Şu, küçük kız çocuğu... Sizin kardeşiniz değil mi? Demek ona adresimi vermişim, ha?..

– Yoksa unuttunuz mu?

– Hayır, hatırlıyorum.

– Sonra, rahmetli babam da bana sizden söz etmişti. Yalnız o zaman henüz adınızı bilmiyordum... Zaten o da bilmiyordu. Şimdi işte geldim... Dün adınızı öğrenince... Bugün gelip Bay Raskolnikov nerede oturuyor diye sordum? Bir pansiyoner olarak oturduğunuzu bilmiyordum. Tanrı'ya emanet olun. Ben Katerina Ivanovna'ya söylerim.

Artık onlardan ayrıldığına son derece sevinmişti. Gözleri yerde hızlı hızlı yürüdü. Elinden geldiği kadar delikanlının gözlerinden çabucak kaybolmak, yine elinden geldiği kadar, şu yirmi adımı geçerek sağdaki sokağa çabucak sapmak istiyordu. Oraya varınca kimsenin yüzüne bakmadan, hiçbir şeyin farkında olmadan, çabuk çabuk yürüyerek düşünecek, söylenen her sözü, yapılan her davranışı hatırlamaya çalışacaktı. Şimdiye kadar asla, asla buna benzer bir duyguya kapılmamıştı. Hiç bilmediği, yepyeni, belirsiz bir dünya, ruhunda doğuvermişti. Sonra birden Raskolnikov'un kendisine gelmek istediğini hatırladı. Belki, yarın sabah, belki de şimdi gelebilirdi. Âdeta ürkmüş bir çocuğun birine yalvarması gibi, kalbi durarak mırıldanıyordu:

– Yalnız bugün gelmesin de, rica ederim bugün olmasın da... Aman Tanrım! Bana... O odaya... Her şeyi görecek... Oh... Tanrım!

Pek tabii olarak kızcağız, bu anında, tanımadığı birinin kendisini ısrarla gözetlediğini, adım adım izlediğini fark edemezdi. Bu adam onu, kapıdan çıktığı dakikadan beri izlemeye başlamıştı. Üçü: Razumihin, Raskolnikov ve Sonya iki üç kelime konuşmak için tam yaya kaldırımında durdukları bir sırada bu adam yanlarından geçmişti. Sonya'nın söylediği "Bay Raskolnikov nerede oturuyor, diye sordum?" sözleri bir rastlantı olarak kulağına çalınınca, âdeta titremişti. Üçünü, özellikle Sonya'nın seslendiği Raskolnikov'u acele bir bakışla ama dikkatle süzmüştü. Sonra da eve bakmış, onu zihnine çivilemişti. Bütün bunlar, göz açıp kapayacak kadar kısa bir zamanda, yürürken olmuştu. Yolcu, kendini belli etmemeye çalışarak ve birini bekliyormuş gibi adımlarını ağırlaştırarak ilerliyordu. Sonya'yı beklemekte idi. Üç gencin vedalaşmakta olduklarını ve Sonya'nın şimdi evine gideceğini fark etmişti. Sonya'nın yüzünü tanır gibi oldu, aklından şunları geçirdi: "Acaba nerede oturuyor? Yüzü bana hiç yabancı gelmiyor? Anlamak gerek!"

Köşeye varınca, sokağın karşı tarafına geçti. Arkasına dönüp baktı. Sonya'nın hiçbir şeyin farkında olmadan, aynı yoldan, arkasından gelmekte olduğunu gördü. Köşeye gelince, o da aynı sokağa saptı. Adam, gözlerini kızdan ayırmadan, karşı kaldırımdan, arkasından yürüdü. Elli adım kadar yürüdükten sonra, yine karşı kaldırıma, kızın yürümekte olduğu tarafa geçti. Kıza yetişti, beş adım kadar gerisinden yürümeye başladı.

Bu, ortadan biraz uzun boylu, iriyarı, kendisine hafifçe kamburumsu bir hâl veren geniş ve dik omuzlu, ellilik bir adamdı. Şık ve zarif kılığı ile kellifelli bir beyefendiyi andırıyordu. Elinde, her adım attıkça kaldırımların üzerinde tıkırdattığı güzel bir baston vardı. Ellerine yeni eldivenler geçirmişti. Ablak ve elmacık kemikleri çıkık yüzü, oldukça hoştu. Yüzünün canlı tazeliği Petersburglu olmadığını gösteriyordu. Şurasında burasında, tek tük akları bulunan açık sarı saçları, henüz çok sıktı. Dümdüz, düzgün bir biçimde aşağıya inen geniş ve gür sakalı ise saçlarından daha açık renkte idi. Soğuk, dik ve dalgın bir bakışla bakan mavi gözleri vardı. Dudakları kırmızı idi. Kısacası bu, yaşını göstermeyen, olduğundan çok daha genç görünen bir adamdı.

Sonya, kanal boyuna çıkınca, ikisi yaya kaldırımında yan yana geldiler. Gözlerini kızdan ayırmayan yabancı, onun dalgınlığını, düşünceli halini fark etmekte gecikmedi. Sonya, evinin önüne gelince, kapıdan girdi. Biraz şaşırır gibi olan yabancı adam da kızın arkasından yürüdü. Kız avluya girince sağa, kendi oturduğu daireye çıkan merdivenin bulunduğu köşeye

doğru yürüdü. Yabancı adam “Bak sen!” diye söylenerek, kızın arkasından merdivenleri tırmanmaya başladı. Sonya, ancak burada onu fark etti. Kız, üçüncü kata gelince koridora saparak, kapısında tebeşirle Terzi Kapernaumov yazılı olan 9 nolu daireyi çaldı. Bu tuhaf rastlantıdan şaşıran yabancı adam “Bak seen!” sözlerini bir daha tekrarlayarak yanındaki 8 nolu dairenin kapısını çaldı. İki kapı arasında ancak altı adımlık bir ara vardı. Yabancı adam Sonya’nın yüzüne bakıp gülümseyerek:

– Siz Kapernaumov’un dairesinde mi oturuyorsunuz, dedi. Dün yeleğimi dikmişti. Ben de burada, sizin yanı başınızda, Madam Resslich’in, Gertnıt Karlovna’nın dairesinde oturuyorum, ne güzel bir rastlantı.

Sonya ona dikkatle baktı. Beriki özellikle pek keyifli bir eda ile devam etti:

– Demek komşuyuz. Petersburg’a geleli bugün ancak üçüncü gün oluyor. Ne ise şimdilik hoşça kalın.

Sonya cevap vermedi. Kapı açılmıştı, süzülüp içeri girdi. Nedense hem utanmış, hem ürker gibi olmuştu.

Porfirim’in evine giderlerken Razumihin pek coşkun bir hâlde idi. Birkaç sefer:

– Kardeş, bu çok iyi bir şey oldu, çok, çok sevindim, diye tekrarladı.

Raskolnikov, kendi kendine: “Neye seviniyorsun?” diye düşündü.

– Ben senin de kocakarıya bazı şeyler rehine yatırdığını bilmiyordum. Bu... Bu... Çok eskiden mi olmuştu? Yani sen oraya uğrayalı çok mu oldu? Raskolnikov kendi kendine: “Ne saf budala!” diye düşündü. Duraklayarak hatırlamaya çalıştı:

– Dur bakayım ne zaman? Yanılmıyorsam ölümünden üç gün önce gitmiştim. Sonra, rehine koyduğu şeylere karşı beslediği özel ve acele ilgiyi belirten bir sesle ekledi: Ama ben şimdi rehine koyduklarımı kurtarmaya gitmiyorum. Dünkü kahrolası sayıklama yüzünden yine şimdi topu topu bir gümüş rublem var.

Sayıklama kelimesini, özellikle dikkati çekecek biçimde söylemişti.

Razumihin acele acele ve neyi doğruladığı belli olmadan:

– Evet, evet, evet, diye söylendi. Demek o zamanlar bunun için... Biraz buna şaşmıştım... Biliyor musun, hastalığında da birtakım yüzükleri, kordonları sayıklayıp durmuştun! Evet, evet... Apaçık bir şey, şimdi her şey apaçık...

Raskolnikov kendi kendine: “Bak hele! Bu düşünce pekâlâ da onların arasında yayılmış işte! Mesela şu adam benim için seve seve çarmıha

gerilmeye razıdır, oysa sayıklarken yüzüklerden niçin söz ettiğimin meydana çıkışına ne kadar da çok seviniyor! Ama işte gerçekten de hepsinin kafasında yer etmiş!” diye düşündü.

Yüksek sesle de:

– Acaba onu evde bulacak mıyız, diye sordu. Razumihin acele acele:

– Bulacağız, bulacağız, diye karşılık verdi. Çok iyi bir çocuktur, sen de göreceksin ya! Yalnız biraz patavatsızdır. Yani, gerçi görgü kurallarını bilen bir adamdır, ben onun bir başka bakımdan patavatsız olduğunu söylüyorum. Akıllı, zeki bir çocuktur. Hiç de budala değildir. Ne var ki, düşünce biçimi biraz kendine göredir. Kimseye güvenmez, her şeyden şüphe eder, edepsizdir. Aldatmayı sever, yani aldatmayı değil de alay etmesini sever. Maddi delillere dayanan eski usul. Ama, işinin ehlidir haaa!.. Geçen sene, hemen hemen bütün izleri kaybolmuş bir cinayet işini meydana çıkarmıştı. Seninle tanışmayı çok ama pek çok istiyor!

– Ne diye benimle tanışmayı pek çok istiyormuş?

– Yani, şey olsun diye değil... Biliyor musun, hastalanmanla ilgili olarak son zamanlarda ona senden pek çok, sık sık söz etmem gerekmişti de... Doğal olarak anlattıklarımı dinledi, senin de hukuk öğrenimi yaptığını, maddi zorluklar yüzünden üniversiteyi bitiremediğini öğrenince: “Çok yazık olmuş!” dedi. Ben de şu sonuca vardım ki... Yani bütün bunlar bir arada alınınca, sonra yalnız bunlar da değil... Dün Zamiyotov... Biliyor musun Rodya, dün gece eve gelirken, sarhoşlukla bazı gevezelikler ettim... Bunları zihninde büyütmüş olmandan korkuyorum.

– Ne gibi? Onların, deliliğim üzerine olan düşünceleri mi? Belki de hakları var. Raskolnikov zorla gülümsedi.

– Evet, evet... şey canım, tüüü, hayır! Evet, dün akşam sana söylediklerimin hepsi de -öteki şeyler de- saçmaydı, sarhoşlukla söylenmiş laflardı.

Raskolnikov büyütülmüş bir öfke ile:

– Canım ne diye özür diliyorsun, diye bağırdı.

Bütün bunlardan ne kadar da bıktım, usandım!

Raskolnikov bunu biraz da yalancıktan yapıyordu.

– Biliyorum, biliyorum. Anlıyorum, inan ki anlıyorum. Hatta lafını etmek bile ayıp.

– Mademki ayıp, o hâlde etme!

İkisi de sustular... Razumihin, aşırı bir coşkunluk içinde idi. Raskolnikov tiksinerek onun bu haline bakıyordu. Razumihin’in Porfiri

üzerine şimdi söylediği şeyler de onu kuşkulandırmıştı. Yüzü sararak ve yüreği çarparak zihninden şunları geçiriyordu: Şimdi oturup onun da gözünü boyamak gerekecek. Hem de elden geldiği kadar tabii bir eda ile... Bunun en doğalı, gözünü boyamaya hiç kalkışmamaktır. Kendimi zorlayarak hiçbir şey yapmamalıyım. Hayır, zorlamak hiç de doğal kaçmaz! Artık bakalım işler orada nasıl ve ne renk alacak, görürüz... Şimdi... Oraya gitmekle iyi mi ediyorum, yoksa kötü mü? Pervaneler kendiliğinden mum ışığına koşarlar... Yüreğim çarpıyor, işte bu kötü!

Razumihin:

– İşte şu gri renkli evde, dedi.

"Hepsinden önemlisi, Porfiri benim, dün bu cadının evine gittiğimi ve kan meselesini sorduğumu biliyor mu bilmiyor mu? Bunu hemen ilk ağızda öğrenmeliyim, İçeri girer girmez bunu yüzünden anlamalıyım... Mahvolacağımı bilsem yine de bunu anlamalıyım !"

Çapkın bir gülümseyişle birdenbire Razumihin'e dönerek:

– Biliyor musun ne, dedi. Bugün dikkat ettim, sabahtan beri, hiç görülmemiş bir heyecan içindesin? Öyle değil mi?..

Razumihin suratını ekşiterek:

– Ne heyecanı, dedi. Bende hiç de heyecan meyecan yok!

– Hayır, dostum, bu apaçık bir şey! Az önce iskemlede, şimdiye kadar hiç oturmadığın bir biçimde âdeta bir ucuna ilişircesine oturuyordun. Vücudun tir tir titriyordu. Durduğun yerde zıp zıp zıplıyordun. Bazen öfkeleniyor, bazen de yüzün, nedense şeker gibi tatlı bir hâl alıyordu. Hatta kızarıyordu; hele yemeğe çağrıldığın zaman kıpkırmızı kesildin!

– Hiç de öyle bir şey yapmadım, yalan söylüyorsun! Hem sen ne demek istiyorsun?

– Bir okul öğrencisi gibi ne şımarıp duruyorsun! Tüüüü, bak yine kızardın.

– Sen ne domuzsun!

– Niye bozum oldun? Romeo! Dur hele, bugün bunu bir yerde anlatayım da... Hah hah, haaa! Annemle birlikte bir başkasını güldüreyim de sen gör!

Büsbütün şaşıran ve dehşetinden buz kesilen Razumihin:

– Dinle, dinle, beni dinle, diye söylendi. Ama ciddi söylüyorum... Ama bu... Yani ne oluyor sanki... Onlara ne anlatacaksın? Ben, azizim... Ulan ne domuzsun sen!

– Tıpkı bir bahar gülü! Bunun sana ne kadar yaraştığını bir bilsen!.. İki metre boyunda bir Romeo! Bugün amma da yıkanmışsın, tırnaklarını da ne güzel temizlemişsin, haaa? Bu zamana kadar görülmüş bir şey mi? Dur, dur, Tanrım sen krem de sürmüşsün? Eğil bakayım!

– Domuz!

Raskolnikov, âdeta kendini tutamayacak kadar gülüyordu. Böylece kahkahalar ata ata Porfiri Petroviç'in apartmanına girdiler. Raskolnikov'a gerekli olan da bu idi, gülerek içeri girdikleri, holde de hâlâ gülmeye devam ettikleri içeriden duyulabilecekti.

Razumihin, Raskolnikov'un omzundan yakalayarak büyük bir öfke ile:

– Burada bir tek kelime söylersen seni gebertirim, diye mırıldandı.

Raskolnikov artık odaya giriyordu. İçeri girerken onda, makaraları koyuvermemek için bütün çabasını harcayan bir insan hâli vardı. Onun peşi sıra, tamamen eğilmiş ve öfkeli bir hâlde, yüzü bir şakayık gibi kıpkırmızı, uzun boylu ve patavatsız Razumihin, utana utana içeri girdi. O anda gerek yüzü gerek bütün vücudu gerçekten de gülünç ve Raskolnikov'un kahkahalarına hak verdirecek bir hâlde idi. Henüz daha tanıtılmamış olan Raskolnikov, odanın ortasında durmakta ve sorgu dolu gözlerle kendilerine bakmakta olan ev sahibinin önünde eğildi. Neşesini yenmek ve kendisini tanıtmak üzere hiç olmazsa iki üç kelime söylemek olanağını elde etmek için, hâlâ göze görünür büyük bir çaba harcamakta olduğunu belli eden bir anlatım ile elini uzatıp Porfiri'nin elini sıktı. Ama tam ciddi bir tavır takınıp birkaç kelime mırıldanmak fırsatını bulduğu bir sırada, birdenbire, âdeta elinde olmayarak gözü yine Razumihin'e ilişince kendini tutamadı. O zamana kadar zorla tutulan, tutulduğu ölçüde de güçlenen bir kahkaha attı. Bu "içten" gülüşlere karşı Razumihin'in takındığı pek öfkeli eda, bu sahneye çok candan bir neşe, hepsinden önemlisi, bir doğallık havası vermişti.

Üstelik Razumihin, sanki bilerek yapmış gibi bu hale yardım da etti; kollarını sallayarak:

– Hay İblis herif, diye uludu. Savrulan eli, üstünde boş bir çay bardağı bulunan tabureye çarptı. Hepsi şangır şungur yerlere yuvarlandı.

Porfiri Petroviç, neşeli bir sesle bağırdı:

– İskemleleri ne diye kırıyorsunuz baylar! Hazineyi zarara sokuyorsunuz.

Sahne şöyle idi: Elini ev sahibinin avucunda unutan Raskolnikov, katıla katıla gülüyor ama ölçüyü de elden bırakmayarak bu hale çabuk ve doğal

bir biçimde son verecek zamanın gelmesini bekliyordu. Taburenin devrilişinden ve bardağın kırılışından fena hâlde utanan Razumihin, yerdeki bardak kırıklarına dertli dertli baktıktan sonra tükürdü, keskin bir davranışla arkasını odadakilere dönerek pencereye gitti, çok asık bir suratla, bir şey görmeyerek, pencereden bakmaya başladı. Porfiri Petroviç gülüyor, gülmek de istiyordu. Ama durumun kendisine açıklanması gerektiği de apaçıktı. Köşedeki iskemlelerden birinde Zamiyotov oturuyordu. Konukların içeri girdiğini görünce şöyle hafifçe doğruldu, ağzı bir gülümseme ile yarı açık, bekler bir hâl aldı. Ama bu sahneyi şaşkınlıkla, hatta biraz da inanmayarak seyrediyor, hele Raskolnikov'a bozularak bakıyordu. Burada bulacağını ummadığı için Zamiyotov'la karşılaşması Raskolnikov'da üzüntülü bir şaşkınlık uyandırmıştı. Kendi kendine: "Bunu da düşünmek gerek" diye söylendi. Sonra, çok utangaç bir eda ile:

– Bağışlayınız, diye söze başladı, ben, Raskolnikov...

Porfiri Petroviç:

– Aman efendim, çok sevindim... Ne neşeli gelişti o!.. Ne o -başıyla Razumihin'i işaret ederek- selam bile vermek istemiyor?

– Tanrı şahit ki efendim, bana niçin bu kadar kızdığını bilmiyorum. Şimdi, yolda gelirken ona Romeo'ya benzediğini söyledim ve... Kanıtladım... Galiba işte hepsi bu kadar...

Razumihin yüzünü çevirmeden:

– Domuz, diye homurdandı. Porfiri:

– Bir kelimeye bu kadar kızmak için herhâlde ortada çok ciddi birtakım nedenler olması gerek, dedi.

Razumihin, sanki hiçbir şey olmamış gibi, birdenbire güldü. Yüzü sevinçten pırıl pırıl Porfiri'ye doğru yürüdü ve:

– Bay sorgu yargıcı, sen de çok oluyorsun, diye kısaca cevap verdi. Hepinizi şeytanlar alsın!.. Artık yeter!.. İşimize bakalım. İşte dostum Rodyon Romanis Raskolnikov! Birincisi, senden kendisine çok söz ettiğim için tanışmak isteğini gösterdi, ikincisi: Seninle görülecek küçük bir işi de var... Vay Zamiyotov!.. Senin burada ne işin var? Hem siz tanışıyor muydunuz? Ne zamandan beri arkadaşsınız?

Raskolnikov telaşlanarak: "Bu da ne demek?" diye düşündü.

Zamiyoter utanır gibi oldu. Ama bu çok sürmedi, laubali bir eda ile:

– Dün senin evinde tanışmamış mıydık, dedi.

– Bak şu rastlantı ne güzel şeyler yapar... Bir ilanla onu sana, Porfiri, tanıtmam için geçen hafta bana yalvarıp durmuştu. Meğer siz bensiz de

yakınlaşmışsınız! Tütünün nerede Porfiri?

Porfiri Petroviç ev kılığında idi. Sırtında ropdöşambr, ayaklarında ökçeleri basık terlikler vardı. Çamaşırları tertemizdi. Otuz beş yaşlarında, ortadan biraz kısa boylu, tombul, hatta göbeklice bir adamdı, yüzü tıraşlı idi. Ne bıyığı, ne de favorileri vardı. Saçları çok kısa kesilmişti. Hele ensesine doğru bir çıkınlı meydana getiren başı kocaman ve yuvarlaktı. Biraz basık burunlu idi. Şişkin ve değirmi yüzünün koyu sarıya çalar hastalıklı bir rengi vardı. Ama bu yüz oldukça canlı, hatta alaycı görünüyordu. Sanki birine işaret ediyormuş gibi kırpışan, âdeta beyaz denecek kadar açık kirpiklerinin örttüğü duru su rengindeki gözlerinin anlatımı olmasa, bu yüzde, biraz da iyi yürekliliğe benzer bir hâl okunabilirdi. Bakışları, hatta biraz da kadınsı vücudunun genel görünüşü ile tuhaf bir çelişme meydana getirmekte ve bu vücuda, ilk bakışta beklenebileceğinden çok daha ciddi bir hâl vermekte idi.

Porfiri Petroviç, misafirinin kendisi ile görülecek “küçük bir işi” olduğunu işitir işitmez, hemen divana oturmasını rica etti. Kendisi de divanın öteki ucuna ilişti ve büyük bir sabırsızlıkla meselenin anlatılmasını bekleyerek gözlerini misafirine dikti. Genel olarak yeni tanıştığınız biri, anlattığınızı dinlemek için böyle derin ve yersiz bir ilgi gösterirse, bu ilgi daha ilk ağızda sizi rahatsız eder. Hele bu anlatacağı görüşünüze göre, karşınızdakinin gösterdiği büyük ilgi ile ölçülemeyecek kadar basit ise bu sıkar. Ama Raskolnikov kısa ve düzgün birkaç sözle ne istediğini açıkça ve noktası noktasına anlattı. Hatta bu hâlinden öylesine memnun kaldı ki, Porfiri’yi bile iyice dinlemek fırsatını buldu. Porfiri Petroviç de bütün bu konuşma süresince, gözlerini karşısındakinden bir saniye bile ayırmadı. Aynı masada, onların karşısında oturan Razumihin, işin anlatılmasını sinirli bir sabırsızlıkla izliyor, gözleri, biraz da işin ölçüsünü kaçırarak her an birinden ötekine gidip geliyordu.

Raskolnikov içinden “Ahmak!” diye bir küfür savurdu.

Porfiri:

– Polise şöyle bir dilekçe vermeniz gerek. Şöyle bir olaydan, yani cinayetten haberim oldu, şu, şu eşyalar benimdir, bunları rehinden kurtarmak istiyorum. Durumun bu işle uğraşan sorgu yargıcına bildirilmesini rica ederim, dersiniz... Ya da... Ama size yazarlar.

Raskolnikov elinden geldiği kadar utanmış görünmeye çalışarak:

– Ama mesele şu ki efendim, şu anda benim hiç param yok. Hatta böylesine önemsiz bir şey için bile verecek param yok. Şimdi sadece bu

eşyaların benim olduğunu, param olduğu zaman da bunları rehinden kurtaracağımı bildirmek istiyorum.

Parayla ilgili bu açıklamayı soğukça karşılayan Porfiri:

– Bunun önemi yok, dedi. Bununla birlikte isterseniz aynı şeyi doğrudan bana da yazabilirsiniz. Şöyle bir olay öğrendim: Şu şu eşyalar benimdir. Bunların...

Raskolnikov, yine işin para yanıyla ilgilenerek, karşısındakinin sözünü kesmekte acele etti:

– Bayağı bir kâğıda yazabilirim, değil mi efendim?

Porfiri Petroviç:

– Oh, tamamıyla adi bir kâğıda, dedikten sonra birdenbire gözlerini süzerek ve sanki göz kırparak, açıktan açığa alaylı bir bakışla Raskolnikov’a bakar gibi oldu. Ama belki de bu sadece Raskolnikov’a öyle gelmişti. Çünkü bu ancak bir saniye kadar kısa bir zaman sürmüştü. Ama ne olursa olsun böyle bir şey olmuştu. Raskolnikov, Porfiri’nin kendisine göz kırptığına yemin edebilirdi ama kim bilir hangi maksatla?..

Kafasında “Biliyor!” düşüncesi bir şimşek gibi çaktı. Sonra:

– Sizi böyle anlamsız şeylerle rahatsız ettiğim için bağışlayınız, dedi ve biraz şaşırarak sözlerine devam etti: Gerçi rehine koyduğum şeylerin değeri topu topu beş ruble ama bana hediye edenlerin bir hatırası olduğu için, bence değerleri pek büyüktür. Sonra, ne yalan söyleyeyim, öğrenince çok korkmuştum.

Bu sırada Razumihin de apaçık bir maksatla:

– Kocakarıya rehin yatıranların Porfiri tarafından sorguya çekildiklerini Zosimov’a söylediğim zaman, dün senin telaşlanman meğer bundan ötürü imiş!

Artık bu kadarı da fazla idi. Raskolnikov dayanamadı. Kara gözlerinin öfke dolu bakışları ile Razumihin’e baktı. Ama hemen kendini toparladı. Ustaca tertiplenmiş yapmacık bir öfke ile:

– Dostum, galiba sen benimle alay ediyorsun, dedi. Senin saçma saydığın bu şeylere belki de gerektiğinden çok ilgi gösterdiğimi biliyorum. Ama bunun için beni ne bencil ne de cimri saymalısın! Bu iki önemsiz şeyin, belki de benim gözümde bambaşka bir değeri vardır. Az önce sana söylemiştim ki, şu birkaç mangırlık gümüş saat, biricik baba yadigârıdır. Sen benimle alay et ama -birdenbire Porfiri’ye dönerek- annem geldi, eğer bu saati elden çıkardığımı öğrenecek olursa -yine hemen Razumihin’e

döndü, sesini titretmeye özellikle önem vererek- yemin ederim ki harap olur. Kadın işte!..

Razumihin üzgün bir sesle bağırdı:

– Hiç de öyle değil! Ben hiç de bu anlamda söylemedim. Ben büsbütün tersini söyledim. Porfiri Petroviç nedense sordu:

– Anneniz mi geldi?

– Evet.

– Ne zaman geldi?

– Dün akşam.

Porfiri sustu. Düşünüyor gibi idi. Sonra soğuk ve sakin bir sesle devam etti:

– Zaten eşyalarınızın ne olursa olsun, kaybolmasına imkân yoktu. Hem ben sizi çoktandır bekliyordum, dedi.

Ve durmadan sigara küllerini halıya silken Razumihin'e, sanki hiçbir şey olmamış gibi, özenle bir sigara tablası uzattı. Raskolnikov irkildi ama hâlâ Razumihin'in sigarasıyla ilgilenmekte olan Porfiri, ona bakmıyor gibi idi.

Razumihin bağırdı:

– Ne? Bekliyor muydun? Demek onun oraya rehin yatırdığını biliyordun?

Porfiri Petroviç doğrudan doğruya Raskolnikov'a dönerek:

– O, sizin her iki şeyinizi, yani saat ve yüzüğünüzü bir kâğıda sarmış, kâğıdın üzerine de kurşun kalemle okunaklı olarak adınızı yazdığı gibi, bunların sizden alındığı tarihi de belirtmişti.

Raskolnikov, özellikle Porfiri'nin ta gözlerinin içine bakmaya çalışarak:

– Ne kadar da dikkatlisiniz, diye acemice gülümseyecek oldu. Ama dayanamayarak, birdenbire ekledi:

– Yani, demek istiyorum ki, oraya rehin yatıranlar herhâlde pek çoktu. Bunların hepsini hatırlamak pek de kolay bir iş olmasa gerek. Oysa siz, tam tersine bir bir hepsini öyle iyi aklınızda tutmuşsunuz ki... Ve... Ve...

"Ne budalaca laflar! Zayıf kaçtı! Bunu ekleyecek ne vardı sanki!"

Porfiri, belli belirsiz alaycı bir eda ile:

– Hemen hemen bütün rehin sahipleri artık biliniyor. Bir gelmeyen siz vardınız, dedi.

– Biraz rahatsızdım da...

– Bundan haberim var efendim. Sonra, nedense sinirlerinizin çok bozuk olduğunu da işittim. Hatta şimdi bile yüzünüz solgun gibi görünüyor?

Raskolnikov birden tavrını değiştirerek hırçın ve öfkeli bir sesle:

– Hiç de solgun değilim, dedi. Tersine çok iyiyim.

İçinde, bir türlü yenemediği bir öfke kaynayıp duruyordu. "Öfke ile ağzımdan bir şey kaçırırım" diye düşündü. "Hem ne diye bana böyle eziyet ediyor?"

Razumihin de lafa karışarak:

– Biraz rahatsızmış! Bu da laf mı? Daha düne kadar âdeta kendinden geçmiş bir hâlde sayıklayıp duruyordu! İnanır mısın Porfiri, bacakları üstünde duracak hâli yoktu. Oysa Zosimov'la ben kapıdan çıkar çıkmaz, seninki hemen giyinerek sıvışıvermiş; ta gece yarılarına kadar kim bilir nerelerde sürtüp durmuş. Hem düşün ki, ateşler içinde yanarken, kendini bilmez bir hâlde bunu yapıyor! Ömür bir iş, değil mi?

Porfiri başını bir kadın edasıyla sallayarak:

– Gerçekte, tamamıyla kendini bilmez bir hâlde mi? Şaşılacak şey doğrusu!

Raskolnikov fena hâlde canı sıkılmış bir eda ile:

– Eeee, saçma, diye söylendi, inanmayınız! Hoş, zaten ben söylemesem de siz yine inanmazsınız!

Ama Porfiri Petroviç bu tuhaf sözleri işitmemişe benziyordu. Razumihin de birden parlayarak:

– Kendini bilmez bir hâlde olmasaydın nasıl dışarı çıkabilirdin? Niçin çıktın? Ne yapmaya çıktın? Sonra, ne diye özellikle gizlice çıktın? Bütün bunları yaparken aklın başında mı idi sanki? Şimdi her tehlike geçtikten sonra bunu sana açıkça söylüyorum.

Raskolnikov, küstahça meydan okuyan bir gülümseme ile birdenbire Porfiri'ye döndü:

– Dün fena hâlde canımı sıktılar. Ben de, bir oda tutmak üzere onlardan kaçtım. Beni bulamayacakları bir yere taşınmak niyetindeydim. Giderken de bir yığın para almıştım yanıma. Zamiyotov da paraları gördü ya! Siz hakem olunuz Bay Zamiyotov. Dün benim aklım başımda mı idi, yoksa kendimi bilmez bir hâlde mi idim?

Zamiyotov'un bakışı ve susuşu ona öylesine çirkin görünüyordu ki, elinden gelse şu dakikada onu boğabilirdi.

Zamiyotov kuru bir sesle:

– Bence siz dün çok akıllıca, hatta zekice konuştunuz dedi. Yalnız çok sinirli idiniz! Porfiri Petroviç ekledi:

– Nikodim Fomiç bugün bana, dün gece size bir hayli geç saatlerde, atların çiğnemiş olduğu bir memurun evinde rastladığını söyledi.

Razumihin de söze karışarak:

– Hah, hiç olmazsa şu memur olayı! Memurun evinde iken şuurun yerinde mi idi sanki! Meteliğine kadar bütün paralarını, cenaze masrafı olarak memurun dul karısına verdin! Canın yardım etmek istiyordu ise ver on beş, haydi bilemedin yirmi ruble, bu arada hiç olmazsa kendine de üç ruble bırak. Hayır, sen tut da yirmi beş rublenin hepsini ver!..

– Ne biliyorsun, belki de ben bir yerde define buldum? Dün de cömertliğim tuttu. Bay Zamiyotov benim böyle bir define bulduğumu biliyor.

Sonra, dudakları titreyerek Porfiri'ye döndü:

– Yarım saatten beri böyle saçma sapan şeylerle sizi rahatsız ettiğimiz için beni bağışlayın. Sizi bıktırdık, değil mi?

– Rica ederim, tersine, tam tersine! Beni ne kadar ilgilendirdiğinizi bilseniz! Sizi seyretmek de dinlemek de çok meraklı bir şey! En sonunda, buraya geldiniz ya, ne yalan söyleyeyim, beni çok sevindirdiniz!

Razumihin:

– Yahu, hiç olmazsa bir çay ver, boğazım kurudu, diye bağırdı.

– Parlak bir düşünce... Belki herkes buna katılır. Çaydan önce... Daha esaslı bir şey istemez misiniz?

– Haydi koş!

Porfiri Petroviç çay söylemeye gitti.

Raskolnikov'un kafasının içindeki düşünceler bir kasırga gibi dönüp duruyordu. Son derece sinirliydi.

"Hepsinden önemlisi, gizlenmeye, teklife bile gerek görmüyorlar. Mademki beni hiç tanımıyorsun, ne diye Nikodim Fomiç'le benden söz ediyorsun? Demek ki, bir köpek sürüsü gibi beni izlediklerini gizlemek bile istemiyorlar. Açıkça suratıma tükürüyorlar -öfkesinden tir tir titriyordu... Kedinin fareyle oynaması gibi oynayacağınıza, düpedüz saldırsanıza! Hem bu kibarca bir davranış da değil Porfiri Petroviç, ben belki henüz buna izin vermeyebilirim de... Şöyle bir kalkar, bütün gerçeği suratınıza haykırıveririm! Sizlerden ne kadar tiksindiğimi o zaman anlarsınız -güçlükle nefes alıyordu!.. Ya bu sadece benim bir kuruntumdan başka bir şey değilse? Bir serap ise ve ben bütün bu işlerde yanılıyorsam, tecrübesizliğimden öfkeleniyorsam? Oynadığım alçakça role katlanamıyorsam? Belki de bunların hiçbirinde kötü bir niyet yoktur.

Söyledikleri bütün sözler gelişigüzel söylenmiştir ama bu sözlerde yine de bir şeyler var. Porfiri Petroviç kocakarıdan söz ederken niçin “O” demişti? Zamiyotov niçin benim zekice konuştuğumdan söz etti? Sonra, niçin öyle bir eda ile konuştular? Evet, eda... Razumihin de burada idi. Niçin o hiçbir şeyden kuşkulanmıyor? Zaten bu masum geveze, hiçbir zaman, hiçbir şeyden kuşkulanmaz ki! İşte yine kriz başlıyor. Demin Porfiri bana göz kırptı mı, yoksa kırpmadı mı? Herhâlde saçma bir düşünce; niçin göz kırpmış olabilir? Sinirlerimi mi bozmak istiyorlar, nedir? Yoksa beni kızdırmak mı istiyorlar? Ya bunların hepsi bir kuruntu, ya da biliyorlar! Hatta Zamiyotov bile küstah... Zamiyotov gerçekten de küstah mı? Zamiyotov bir gece içinde düşüncelerini değiştirmiş... Düşüncelerini değiştireceğini zaten hissetmiştim. Burada kendi evinde imiş gibi davranıyor, oysa bu eve ilk defa geliyor. Porfiri onu misafir bile saymıyor, ona arkasını dönüp konuşuyor. Koklaşıp anlaşmışlar... Herhâlde bu anlaşma benim yüzümden olacak... Biz gelmeden önce herhâlde benden söz ediyorlardı. Acaba o eve gittiğimi biliyorlar mı? Aaaah, bunu bir an önce öğrenebilsem! Bir oda kiralamak için dün sokağa çıktığımı söylediğim zaman üzerinde durmadı, mesele yapmadı. Şu oda meselesini de pek ustaca sokuşturdum hani... Sonradan işime yarayacak. Ateşler içinde, sanki kendimi bilmez bir hâlde yapmış oluyorum... Hah hah, haaa. Dün akşam olup bitenlerin hepsini biliyor... Annemin gelişinden haberi yokmuş! Cadı karı, kâğıdın üstüne kurşun kalemle tarihini de yazmışmış... Yalan söylüyorsunuz, beni faka bastıramazsınız! Durun bakalım, bunların hiçbirisi henüz daha bir kanıt sayılamaz... Bunlar hayal ürünü şeyler... Yok sevgili dostum, ben delil isterim, delil!.. Oda meselesi de bir delil değil, bir sayıklamadır... Onlara ne söyleyeceğimi ben biliyorum. Oda meselesini biliyorlar mı? Bunu öğrenmeden buradan gitmeyeceğim. Ben buraya niçin geldim? Bak işte, şimdi öfkelendiğim meselesi galiba bir gerçek... Vay canına, ne kadar da sinirliyim. Ama bu belki de iyi bir şey: Hasta rolü oynarım. Beni yokluyor, şaşırtmak istiyor. Buraya ne diye geldim?”

Bütün bunlar, bir şimşek hızı ile aklından geçti. Porfiri Petroviç hemen geri döndü. Birdenbire sanki neşelenmişti. Bambaşka bir ses ve tavırla gülerek Razumihin’e:

– Azizim, dedi. Dün geceki senin şeyinden beri başım çok kötü ağrıyor... Hem bütün vücudum sanki kırılıyor.

– Nasıl, bari enteresan oldu mu? Sahi, ben sizi en meraklı bir noktada bırakmıştım. İddiayı kim kazandı?

– Canım kim kazanacak, hiç kimse... Şu başlangıcı belirsiz davayı tazelediler. Havaya yumruk salladılar, durdular.

– Düşün Rodya'cığım nasıl bir mesele ortaya attılar?.. Suç var mıdır, yok mudur? Bununla ilgili olarak öylesine çok laf ettiler, öylesine tartıştılar ki!

Raskolnikov dalgın dalgın cevap verdi:

– Burada şaşılacak ne var sanki? Basit bir sosyal sorun.

– Mesele pek de öyle konmamıştı.

Âdeti olduğu üzere ateşlenen Razumihin, acele acele arkadaşının düşüncesini hemen kabul etti:

– Evet, doğru, mesele pek de öyle konmamıştı. Bak Rodyon, beni dinle de düşüncelerini söyle! Ben istiyorum. Dün gece onlara laf anlatacağım diye yırtındım durdum, seni bekledim. Senin geleceğini onlara da söylemiştim. Mesele sosyalist görüşün tartışılmasından çıktı. Bilinen görüş: Suç, sosyal düzenin uygunsuzluğuna karşı bir protestodur. İşte hepsi bu kadar. Bundan başka, hiçbir sebep kabul edilmiyor.

Porfiri Petroviç:

– Yalan, diye bağırdı.

Öyle görünüyor ki, Porfiri canlanmıştı. Razumihin'e bakarak ikide bir gülüyor, bu haliyle delikanlıyı büsbütün öfkelendiriyordu.

Razumihin ateşli bir eda ile Porfiri'nin sözünü kesti:

– Başka hiçbir sebep kabul edilmiyor. Yalan söylemiyorum. Sana onların kitaplarını göstereceğim. Onlara göre, bütün kötülüklerin nedenini "çevrenin bozukluğunda" aramak gerek, başka hiçbir şeyde değil. Onların en sevdikleri cümle budur. Bundan da şu sonuç çıkıyor: Eğer toplum normal bir biçimde düzenlenecek olursa, ortada protesto edilecek bir şey kalmayacağına göre, bütün suçlar hemen kalkıverecek. Herkes bir anda dürüst oluverecek... Burada doğa hiç hesaba katılmıyor, kapı dışarı ediliyor. Doğaya kimsenin metelik verdiği yok. Onlara göre, canlı bir akış hâlinde, tarih boyunca gelişen insanlığın, eninde sonunda, kendi kendine düzenli bir toplum haline gelmesi değil; tam tersine matematik bir kafadan doğan sosyal sistemin, canlı bir akıştan önce, tarihsel ve canlı bir evrim olmadan, bütün insanlığı bir anda düzenlemesi, dürüst, kusursuz bir hale getirmesi söz konusudur. Onların, bir içgüdü ile rezaletten ve budalalıktan başka bir şey olmayan" tarihi bu kadar sevmemeleri bundan ötürüdür. Böylece her şeyi aynı budalalıkla açıklamaktadırlar. Hayatın canlı akışını sevmemeleri de bundandır. Canlı varlığa ne gerek var! Canlı varlık hayat ister, canlı

varlık makineye boyun eğmez! Canlı varlık kuşkucudur, canlı varlık gericidir. Oysa bunda, gerçi bir ölü kokusu var, böylesini kauçuktan da yapmak mümkün. Ama buna karşılık cansızdır, iradesizdir. Köle ruhludur, hiçbir zaman başkaldırmaz! Döndürüp dolaştırıp sonunda her şeyi sadece tuğla istifine, falan sterlerde koridor ve odaların yapımına getirip dayıyorlar. Evet, falan sterler hazır ama bu falan sterler için gerekli doğa henüz hazır değil. O yaşamak istiyor, henüz hayat yolunu tamamlamamış... Daha mezara göç etmenin zamanı değil... Yalnız, kuru bir mantıkla doğanın üstünden atlayıp geçemezsin. Mantık ancak üç hâli önceden kestirebilir. Oysa bunlar hayatta milyonlarcadır! Bütün bu milyonları kesip atmak, bunların topunu bir konfor meselesine dönüştürmek, meselenin en kolay çözüm yoludur. İmrenilecek kadar açık, düşünmek bile gereksiz! Hayatın bütün sırlarını iki formanın içine sığdırabilirsin! Porfiri gülerek:

– Dümbelek çalmaktan yırtındın be! Şunun kollarını bağlamalı! (Sonra Raskolnikov’a dönerek) Düşününüz, dün gece de böyle... Bir odada altı ses birden. Üstelik de önceden hepimize bol bol punç içirmişti. Anlarsınız ya! Hayır dostum, sen yalan söylüyorsun! “Çevre”nin suç işlemede büyük bir rolü vardır, bunu sana kanıtlayacağım.

– Büyük bir rolü olduğunu ben de biliyorum ama sen bana şunu söyle: Kırklık bir adam on yaşında bir kızı kirletirse, onu bu işi yapmaya zorlayan çevre midir?

Porfiri, insanı şaşırtan bir ağırbaşlılıkla cevap verdi:

– Evet, kelimenin tam anlamıyla çevredir. Kızı kirletme suçu, hem de pekâlâ “çevre” ile açıklanabilir.

Razumihin öfkesinden kudurma derecesine gelmişti:

– Nasıl, ister misin, beyaz kirpikli oluşunun yalnız ve yalnız Ivan Veliki çan kulesinin otuz beş sajen yüksekliğinde olmasından ileri geldiğini şimdi sana kanıtlayayım, diye gürledi. Hem de bunu sana açıkça, büyük bir doğrulukla, ileri bir usulle, hatta özgür bir görüşle kanıtlayayım! Nasıl, bahse girer misin?

– Kabul! Dinleyelim bakalım, nasıl kanıtlayacak? Razumihin yerinden fırladı. Kolunu sallayarak bağırdı:

– İşi gücü hep alay! Seninle oturup konuşmak değer mi sanki? Sen onu daha bilmezsin Rodya, bilerek böyle yapar. Dün akşam da onlardan yana çıkması, sadece onları aldatmak, onlarla alay etmek içindi. Aman Tanrım, dün akşam onlara neler söylemedi. Onlar da bu laflara pek sevindilerdi... Hem o, tam on beş gün bu tavrı takınmakta devam edecektir. Geçen yıl da

nedense, papaz olacağına bizi inandırmıştı. Tam iki ay bu maksatla bizi oyaladı durdu. Geçenlerde de evleneceği masalına bizi inandırmak aklına esti. Nikâh için gerekli bütün hazırlıkları tamamladığını söylüyordu. Hatta bir de yeni elbise diktirmişti. Biz kendisini tebrike bile koyulduk. Oysa gelin melin diye ortada bir şey yoktu, hepsi hayaldi.

– Bak işte yalan söyledin! Ben elbiseyi daha önce diktirmiştim. Zaten bu elbiseyi ısmarlayınca biraz sizlerle alay etmek aklıma esti.

Raskolnikov gelişigüzel sordu:

– Gerçekten siz bu kadar şakacı mısınız?

– Olmadığımı mı sanıyorsunuz? Durun hele, sizi de bir atlatayım, hah, hah, haaa!.. Hayır, durun da ben size bütün gerçeği söyleyeyim. Bütün bu meseleler, suçlar, çevreler, küçük kızlar dolayısıyla şimdi sizin suçlar üzerine veya nasıldı bakayım, neyse, başlığı aklımda kalmamış bir makalenizi -hoş, bu yazınız beni sürekli ilgilendirmişti ya...- hatırladım. İki ay önce Periyodiçeskaya Reç gazetesinde okumak zevkini tatmıştım.

Raskolnikov şaşarak sordu:

– Benim bir makalem? Periyodiçeskaya Reç’te?.. Gerçi bundan altı ay önce, üniversiteden ayrıldığım sıralarda, bir kitap üzerine bir makale yazmıştım ama bunu o sıralarda Periyodiçeskaya Reç gazetesine değil de Yejenedelnaya Reç gazetesine vermiştim.

– Ama işte yazınız Periyodiçeskaya Reç’te çıktı.

– Çünkü “Yejenedelnaya Reç” kapandı, onun için de yazımı basmadılar.

– Evet, dediğiniz doğru! Ama, Yejenedelnaya Reç kapanınca, “Periyodiçeskaya Reç” ile birleşti. Yazınız da bundan ötürü iki ay önce “Periyodiçeskaya Reç” te çıktı. Siz bilmiyor muydunuz?

Raskolnikov’un gerçekten de bundan hiç haberi yoktu.

– Bravo doğrusu, gidip onlardan yazınızın parasını isteyebilirsiniz! Ne tuhaf huyunuz var, öylesine kabuğunuza çekilmişsiniz ki, doğrudan sizi ilgilendiren şeylerden bile haberiniz yok. Bu bir gerçek!

Razumihin bağırdı:

– Bravo Rodya! Bunu ben de bilmiyordum! Bugün hemen bir okuma odasına gidip bu sayıyı arayacağım, iki ay önce mi? Acaba tarihi nedir? Adam sen de, nasıl olsa bulurum! Bak sen! Söylemez de?

– Bunun benim yazım olduğunu nereden anladınız? Altında imza yerine takma adım var.

– Rastlantı olarak... Hem de bugünlerde... Derginin müdüründen öğrendim. Kendisi dostumdur. Yazı beni çok ilgilendirmişti de...

– Hatırımda kaldığına göre suçun devamı süresince, suçlunun psikolojik durumunu inceledim.

– Evet efendim. Aynı zamanda suçlunun, suç işleme ânında hep hasta olduğu noktasında ısrar ediyorsunuz! Çok ama çok orijinal bir düşünce... Ama, doğrusunu isterseniz beni ilgilendiren, makalenizin bu bölümü değildir. Belki yazınızın sonlarına doğru ileri sürülen bir düşüncedir. Yalnız ne yazık ki, siz bu düşünceyi açık olarak değil de, üstü kapalı bir biçimde ortaya atmışsınız! Kısacası, hatırlayacak olursanız, yazınızda şöyle bir ima var: Dünyada sanki öyle birtakım insanlar varmış ki, bunlar her türlü namussuzlukları, cinayetleri işleyebilirlermiş... Yani, işleyebilirlermiş değil de, daha doğrusu işlemeye hakları varmış... Hatta bunlar için, sözde kanun diye bir şey de yokmuş!

Raskolnikov, düşüncelerinin böyle gelişigüzel ve maksatlı olarak değiştirilmesine gülümsedi.

Razumihin âdeta korku ile sordu:

– Nasıl? Bu da ne demek? Suç işlemek hakkı mı? Sakın bu “çevre bozduğu için” olmasın? Porfiri:

– Hayır, hayır, hiç de bundan ötürü değil, diye cevap verdi. Bütün mesele şu ki, onun makalesinde bütün insanlar “sıradan” ve “olağanüstü” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sıradan insanlar, söz dinler kişiler olarak yaşamak zorundadırlar. Yasaların dışına çıkmaya hakları yoktur. Çünkü onlar, bilinen şey, sıradan insanlardır. Olağanüstü insanlara gelince, bunların her türlü suçları işlemeye, bütün yasaları çiğnemeye hakları vardır. Çünkü bunlar olağanüstü insanlardır. Yanılmıyorsam siz böyle yazmıştınız, değil mi? Razumihin şaşkınlık içinde:

– Bu nasıl olur, diye söylendi. Bunun böyle olması mümkün değil.

Raskolnikov yine gülümsedi. Meselenin ne olduğunu, kendisini nerelere sürüklemek istediklerini hemen anlamıştı. Makalesini hatırladı. Bu meydan okumayı kabul etti. Basit ve alçakgönüllü bir eda ile:

– Hiç de öyle değil, diye söze başladı. Bununla birlikte, ne yalan söyleyeyim, düşüncelerimi hemen hemen aslına uygun bir biçimde, hatta doğrusunu isterseniz, tastamam aslına uygun olarak özetlediniz -tamamen aslına uygun olduğunu kabul etmek âdeta hoşuna gitmişti... Aramızda sadece şu fark var: Ben yazımda olağanüstü insanların, sizin söylediğiniz gibi, her zaman, her türlü kepazelikleri mutlaka yapmaları gerektiği noktasında hiç de direnmiyorum. Yoksa öyle sanıyorum ki, böyle bir makalenin çıkmasına zaten izin vermezlerdi. Ben sadece “olağanüstü”

insanın, ancak ve ancak idealini -bu ideal kimi zaman bütün insanlık için kurtarıcı bir nitelik taşıyabilir- gerçekleştirme safhasında, o da gerekli görüyorsa, bazı sınırları aşmaya kendinde bir hak bulabileceğini, yani resmi bir hak değil de vicdanının sesine uyabileceğini anlatmak istemiştim. Siz makalemin açık olmadığını söylemiştiniz! Elimden geldiği kadar onu size açıklamaya hazırım. Tahminlerimde yanılmıyorsam, sizin istediğiniz de budur, sanırım; buyurunuz öyleyse. Bence, eğer Kepler'in ya da Newton'un buluşlarını insanlık herhangi bir kombinezon yüzünden bu buluşlara engel olan, ya da bu buluşların yolunu kapayan bir, on, yüz kişinin hayatları feda edilmeden asla öğrenemeyecektiyse... Newton'un bu buluşunu insanlığa duyurabilmesi için bu on ya da yüz kişiyi ortadan kaldırmaya hakkı vardı, hatta bunu yapmak zorunda idi. Elbette bundan, Newton'un, her önüne geleni ya da her aklına eseni öldürmeye veya çarşı pazarda soygunculuk etmeye hakkı olduğu sonucunu asla çıkaramayız! Sonra, hatırımda kaldığına göre, makalemde şöyle bir düşünce ileri sürmekteyim: En eskilerinden başlayarak Likürg'le, Solon'la, Muhammet'le, Napolyon'la sürüp giden, insanlığın bütün kurucu ve kanun yapıcıları, hiç olmazsa yeni bir kanun yaparken, toplumun kutsal saydığı eski, babadan kalma kanunları çiğnedikleri için istisnasız olarak birer suçluydular. Tabi bunlar, kendilerine yardımı dokunuyorsa, kar dökmekten -hem de bazen eski kanunlara sadık kalmaktan başka suçu olmayan, tamamıyla masum kişilerin kanını dökmekten- çekinmemişlerdir. Hatta asıl olağanüstü olan şey, bu iyiliksever kişilerden, bu insanlığın kurucularından çoğunun özellikle korkunç birer kan dökücü olduklarıdır. Kısacası, ben şöyle bir sonuç çıkarıyorum: Büyükler şöyle dursun ama toplumun içinde biraz olsun sivrilenler yani küçücük bir yenilik yapmak yeteneğini gösterenler, yaradılışları gereğince, herhâlde -tabii az ya da çok- birer cani olmak zorundadırlar. Yoksa sivrilmelerine imkân yoktur. Herkesle eşit seviyede kalmaya ise yine yaradılışları gereğince razı olamazlar. Bence zaten razı olmamak zorundadırlar. Tek kelimeyle, görüyorsunuz ki, görüşlerimin bu bölümünde hiçbir yenilik yok. Bu düşünceler, binlerce sefer yazılmış ve söylenmiş şeylerdir, insanları sıradan ve olağanüstü olarak ayırt etmeme gelince, bu sınıflandırmanın biraz öznel olduğunu kabul ederim. Zaten ben kesin sayılar üzerinde durmuyorum. Ben sadece ana düşüncelerime inanıyorum. Bu ana düşünceye göre insanlar, doğa yasaları gereğince, genellikle iki sınıfa ayrılırlar: Aşağı sınıf -sıradan insanlar- dediğimiz insanlar ki, biricik görevleri, kendileri gibi birtakım yaratıkların çoğalmasına yarayacak

materyal görevi görmekten ibarettir. Bir de kendi çevrelerinde yeni bir söz söylemek yetenek ve ustalığını kendinde gören insanlar sınıfı. Tabii bu arada bir yığın da ara bölüm vardır. Ama bu iki sınıfın ayırt edici çizgileri oldukça keskindir. Birinci bölüm, yani kendileri gibi yaratıkların çoğalmasına materyal görevini görenler, yaradılışları gereğince tutucu insanlardır. Uysal bir yaşayış sürerler, boyun eğerek yaşamayı isterler... Bence bu çeşit insanlar söz dinler ve uysal olmak zorundadırlar, çünkü bu onların görevidir. Onlar, böyle bir yaşamada gururlarını incitecek hiçbir şey görmezler. İkinci sınıfa gelince, bunlar boyuna kanun sınırlarını aşarlar, yeteneklerine göre yıkıcıdırlar ya da buna yatkındırlar. Bu sınıf insanların suçları pek doğal olarak nispi ve çok çeşitlidir. Büyük bir çoğunlukla ve pek çeşitli sözlerle bugünün, daha iyi şeyler adına yıkılmasını isterler. Ama bunlardan birinin, ülküsüne erişmesi için bir ölünün, bir kan selinin üzerinden atlaması bile gerekse, bence büyük bir gönül rahatlığı ile kendine bu kan seli üzerinden atlama iznini verebilir. Tabii bu, ülküye, ülkünün niteliğine göredir, buna dikkat ediniz! Ben makalemde, ancak bu anlamda, insanların cinayet işlemeye hakları olduğundan söz ettim -tartışmamızın bir hukuk konusu olduğunu tabi hatırlarsınız!.. Ama pek de öyle telaş etmenin gereği yok. Yığın, hemen hemen hiçbir zaman onlara böyle bir hak tanımamıştır. Onları -az ya da çok- kesip asmıştır ve bununla tamamen haklı olarak kendi tutucu görevini yerine getirmiştir. Buna rağmen, gelecek kuşaklarda aynı kara kalabalık bu astıklarının heykelini bir taban üstünde oturtarak -az ya da çok- bunlara tapınır. Bu birinci grup insanlar hep bugünün; ikinci grup insanlarsa, yarının efendilerdir. Birinciler dünyayı korurlar ve onu sayıca çoğaltırlar ikinciler ise dünyayı hareket ettirirler ve onu bir hedefe doğru götürürler. Birincilerin de, ikincilerin de yaşamak, aynı derece haklarıdır. Bir kelime ile bence her iki grup da aynı derece haklara sahiptir. Vive la guerre éternelle, şüphesiz yeni bir Kudüs’e kadar.

– Böylece, demek ki siz yeni bir Kudüs’e inanıyorsunuz?

Raskolnikov tok bir sesle:

– Evet, inanıyorum, cevabını verdi.

Gerek bu cevabı verirken, gerek bütün o uzun sözleri söylerken başını hiç kaldırmamış, halının üzerindeki bir noktayı seçerek hep yere bakmıştı.

– Tanrı’ya da inanıyor musunuz? Bu kadar meraklı davrandığım için beni bağışlayınız!

Raskolnikov gözlerini Porfiri’ye kaldırarak tekrarladı:

– İnanıyorum.

– Lazar'ın dirilişine inanıyor musunuz?

– Evet, buna da inanıyorum. Ama siz bütün bunları bana ne diye soruyorsunuz?

– Gerçekten inanıyor musunuz?

– Evet, gerçekten inanıyorum.

– Demek böyle ha! Merakımı gidermek için sordum, bağışlayınız. Ama izin veriniz, deminki konumuza dönüyorum. Ne var ki, onların her zaman tamamen tersine...

– Hayatta iken zaferlerini kutlarlar? Oh evet, bazıları gerçekten de hayatta iken bu zaferi kutlarlar. O zaman da...

– Bizzat kendileri idam etmeye kalkışırlar?

– Evet, gerektiği zaman, doğrusunu isterseniz bu da sık sık olan bir şeydir. Genel olarak, düşünceniz pek zekice!

– Teşekkür ederim. Yalnız bana şunu söyleyiniz: Şu olağanüstü insanları sıradan insanlardan nasıl ayırt etmelidir? Yoksa doğuştan bazı belirtileri mi var? Bana öyle geliyor ki, bu işte biraz daha açıklık, yani daha çok bir dış ayrılık gerek. Pratik ve iyi niyet sahibi bir insanın bu tabii endişesini mazur görünüz ama mesela özel bir üniforma ya da herhangi bir rozet bulunamaz mı? Çünkü yarın bir yanlışlık olur da bir gruptan birisi, öteki gruptan olduğunu sanır da, sizin öylesine güzel bir biçimde açıkladığınız gibi bütün engelleri kaldırmaya kalkarsa... İşte o zaman...

– Ooooh, bu sık sık olan bir şey. Bu düşünceniz az önce ileri sürdüğünüz düşünceden de ince!

– Teşekkür ederim.

– Bir şey değil! Yalnız şunu dikkate almalısınız ki, bu çeşit yanlışlıklar ancak, belki hiç de başarılı olmayarak "sıradan" adını verdiğim birinci grup insanlar tarafından yapılabilir... Onların doğuştan olan boyun eğme eğilimlerine rağmen, bazen doğanın, ineklerden bile esirgemediği bir oyunu ile bunlardan birçoğu kendilerini bir öncü, bir "yıkıcı" olarak düşünmeyi, yenilik hareketlerine burunlarını sokmayı severler. Bunu da büyük bir içtenlikle yaparlar. Ama tersliğe bakın ki bunlar, çoğu zaman gerçek devrimcileri fark etmezler. Hatta geri ve aşağılık düşünceli insanlar olarak onları küçümserler. Ama bence burada ciddi bir tehlike söz konusu olamaz! Hem doğrusu sizin telaş etmeniz için de bir sebep yok. Çünkü bunlar hiçbir zaman çok ileri gidemezler. Gönül eğlendirmek, onlara toplumdaki yerlerini hatırlatmak için bazen bu gibilerini kırbaçlamak da mümkündür. Ama işte, bundan ilerisine gitmemelidir. Hatta bu işi yapacak adama bile gerek

yoktur. Onlar kendi cezalarını kendileri verirler. Çünkü çok dürüst kişilikli insanlardır. Bazen bu yardımı karşılıklı olarak birbirlerinden esirgemezler, bazen de kendi elleriyle kendi cezalarını verirler. Bu gibi hâllerde, kendilerini -güzel ve ibret verici bir görünüş meydana getiren- açık itiraflara zorlarlar. Kısacası, üzülmeniz için hiçbir sebep yok... Yasalar böyle.

– Eh, hiç olmazsa bu yönden biraz olsun yüreğime su serptiniz! Ama insanı üzen bir nokta daha var, başkalarını boğazlamak hakkını kendilerinde gören şu olağanüstü" insanlar çok mudur, kuzum? Ben, elbette bunların önünde saygı ile eğilmeye hazırım ama bunların sayıları çoksa, siz de kabul edersiniz ki, bu, insana korku verir, öyle değil mi?

Raskolnikov, aynı tonla sözlerine devam ederek:

– Oh, hayır, bu bakımdan da hiç üzülmeyiniz, dedi. Genel olarak kafalarında yeni birtakım düşünceler bulunan, az çok yeni bir söz söylemek yeteneğinde olan insanlar çok seyrek, hatta şaşılacak kadar seyrek doğarlar. Şurası bir gerçektir ki, bütün bu sınıflara ve gruplara bağlı insanların doğuş düzeni herhâlde bir doğa yasası ile çok doğru ve kesin olarak belirtilmiş olsa gerektir. Gerçi bu yasayı biz henüz bilmiyoruz ama ben onun var olduğuna, sonraları tanınacağına inanıyorum. Yeryüzünde bu kadar kalabalık bir insan yığını, sadece birtakım çabalarla, hâlâ sır niteliğinde olan birtakım eylemlerle, cins ve türlerin birbirine karışmasıyla, binde bir kişi olsun, az çok bağımsız bir insan dünyaya getirmek gibi bir görev yapmak için yaratılmıştır. Daha yüksek bağımsızlık niteliklerini taşıyan bir insan ise belki de on binde bir çıkabilir. Tabii ben bunu yaklaşık olarak söylüyorum. Daha yükseği ise ancak yüz binde bir doğabilir. Dâhiler milyonda bir yetişir, insanlığı olgunlaştıran büyük deha sahiplerinin yetişmesi için ise belki de milyonlarca insanın yeryüzünden göçüp gitmesi gerekmektedir. Bir kelime ile ben bütün bunların olup bittiği imbiğe gidip bakmadım. Ama herhâlde bunun belli bir yasası vardır ve olması gerekir. Bu işte rastlantının yeri olamaz!

Sonunda Razumihin dayanamayarak bağırdı:

– İkiniz de ne oluyorsunuz, kuzum, alay mı ediyorsunuz nedir? Yoksa birbirinizle eğleniyor musunuz? Oturmuşlar birbirleriyle alay ediyorlar! Rodya sen ciddi mi konuşuyorsun kuzum?

Raskolnikov solgun ve âdeta üzgün yüzünü sessizce ona doğru kaldırdı, hiç karşılık vermedi. Bu sakin ve hüzünlü yüzün yanı sıra, Porfiri'nin

gizlenmeyen, can sıkıcı, sinirli, terbiyesiz alaycılığı, Razumihin'e pek tuhaf görünmüştü.

– Kardeş, bu söylediklerin gerçekten de ciddiyse, bunun yeni bir şey olmadığını, bizim binlerce sefer okuduğumuz ve dinlediğimiz şeylere benzediğini söylemekle, hiç şüphe yok ki sen haklısın! Ama bütün bu söylenenlerde orijinal olan ve gerçekten de senin olan şey, bunu dehşetle söylüyorum, vicdan sesine uyularak -hem de beni hoş gör, nasıl bir tutuculukla- kan dökülmesine izin vermendir. Makalendeki ana düşünce, bu nokta üzerinde toplanmaktadır. Hem bu, vicdan sesine uyularak kan dökmek, bence yasalar yolu ile kan dökmekten daha korkunçtur.

Porfiri de lafa karışarak:

– Çok doğru, dedi. Böylesi daha korkunçtur.

– Hayır, düşüncelerini belirtirken biraz ileri gitmişsin! Herhâlde bunda bir yanlışlık olsa gerek. Bunu okuyacağım! Sen böyle söylemek istememişsindir! Sen böyle bir şeyi aklından bile geçiremezsin! Alıp bunu okuyacağım!

Raskolnikov:

– Makalemde bunların hiçbiri yok. Ben yalnız bazı imalarda bulundum, dedi. O kadar. Porfiri yerinde duramıyordu:

– Evet, evet, şimdi artık ben cinayet üzerine ne düşündüğünüzü aşağı yukarı anlamış bulunuyorum... Ama... Sizi rahatsız ettiğim için bağışlayın -sizi çok rahatsız ettiğim için âdeta utanıyorum- iki grubu birbirine karıştırmak yanlışlığı konusunda az önce beni tamamıyla yatıştırdınız! Ama beni hâlâ düşündüren bazı pratik noktalar var. Mesela günün birinde, bir adam veya bir delikanlı çıkar da kendini -tabii geleceğin- bir Likürg'ü ya da bir Muhammed'i yerine koyarsa, önündeki bütün engelleri kaldırmaya girişecektir. Tabii bunun önünde uzun bir sefer durmaktadır. Sefer için ise paraya ihtiyaç vardır. Tabii bu parayı sağlamaya çalışacaktır. Paranın nasıl sağlanacağını bilirsiniz!

Zamiyotov bulunduğu köşeden güldü. Raskolnikov o yana bakmadı bile. Sakin bir sesle:

– Evet, dedi. Bu çeşit olayların olabileceğini kabul etmek zorundayım. Aptal ve şöhret düşkünü bazı kişiler, hele gençler bu tuzağa yakalanabilirler.

– Gördünüz mü? Şu hâlde? Raskolnikov gülümseyerek:

– Şu hâlde, bu işte suçlu olan herhâlde ben değilim. Şimdiye kadar hep böyle olagelmiştir, bundan sonra da böyle olacaktır. İşte -başı ile

Razumihin'i göstererek- şu delikanlı az önce, benim kan dökülmesine izin verdiğimi söylüyordu. Bundan ne çıkar? Toplum, sürgünlerle, hapishanelerle, sorgu yargıçlarıyla, kürek cezalarıyla güven altına alınmamış mıdır? Ne diye tasalanıyorsunuz? Arayın hırsızı!

– Ya bulursak?

– O zaman da ona acınmaz.

– Sözleriniz hiç değilse mantığa uygun... Ama ya vicdan?

– Vicdandan size ne?

– Hiiç, bir insanlık duygusu ile sordum.

– Vicdanı olan hatasını kabul ediyorsa, varsın acı çeksin!.. Bu, kürek cezasından başka ona ayrı bir cezadır.

Razumihin kaşlarını çatarak sordu:

– Peki, gerçek dâhilerin hani canım şu kendilerine insanları boğazlamak hakkı verilenlerin, hatta döktükleri kanlar için bile, hiç acı çekmemeleri gerekir, değil mi?

– Gerekir sözünün burada işi ne? Burada, ne emir ne de yasak var. Kurbanına acıyorsa, varsın acı çeksin! Istırap ve acı geniş vicdanlarla derin yürekler için her zaman zorunludur. Bana öyle geliyor ki, gerçekten büyük insanlar şu dünyada büyük acılar çekmek zorundadır.

Raskolnikov bu sözleri ansızın, düşünceli bir edayla, hatta bundan önceki sözlerine hiç benzemeyen bir tonla eklemişti. Sonra gözlerini kaldırdı, dalgın, hülyalı bir bakışla herkesin yüzüne baktı, gülümsedi ve kasketini aldı. Az önce buraya girişi sırasındaki haline göre çok sakindi. Kendisi de bunun farkında idi. Hepsi ayağa kalktılar.

– Bana küfür etseniz de etmeseniz de, darılsanız da darılmasanız da, size bir soru daha sormaktan kendimi alamayacağım. Söyleyecek -sizi gerçekten de rahatsız ettiğimi biliyorum- küçücük bir düşüncem var. Sadece unutmamak için...

Porfiri'nin önünde bekler bir hâlde durmakta olan Raskolnikov ciddi ve solgun:

– Buyurunuz, dedi, küçük düşüncenizi söyleyiniz!

– Bilmem ki, bunu nasıl daha iyi anlatayım? Düşüncem çok kaypak ve psikolojiktir. Siz şu makalenizi yazarken hiç olmazsa bir an için kendinizi, heh, heh, heh!.. Yeni bir söz söyleyen şu "olağanüstü" insanlardan biri olarak saymamış olmanız mümkün mü? Tabii şu sizin anladığınız anlamda değil mi?

– Çok mümkün, dedi. Razumihin bir harekette bulundu. Porfiri:

– Mademki böyle düşünüyorsunuz şu hâlde siz günlük bir başarısızlığınızı veya sıkıntınızı gidermek için, ya da insanların hayrına olarak acaba önünüze çıkan engelleri aşar mısınız? Ne bileyim işte mesela birini öldürüp soymak gibi?..

Porfiri bunları söyledikten sonra, tıpkı az önce yaptığı gibi, ona sanki sol gözünü kırpar gibi oldu ve sessizce güldü.

Raskolnikov, meydan okuyucu, kibirli bir küçümseme ile karşılık verdi:

– Böyle bir şey yapmış olsaydım bile, herhâlde oturup size söyleyecek değildim.

– Yok canım, ben yalnız şöylece ilgilendim. Makalenizi, hele edebi bakımdan, daha iyi anlamak için...

Raskolnikov tiksinti ile: “Ne kadar da belli, ne kadar da utanmazca!” diye düşündü. Sonra soğuk bir edayla:

– İzninizle size şunu söyleyeyim ki, ben kendimi ne Muhammet ne de Napolyon sayıyorum. Ne de bu çapta bir adam. Böyle olduğuna göre, kendimi onlardan biri yerine koymadan böyle anlarda ne yapacağıma dair sizi hoşnut edecek bir karşılık veremem.

Porfiri korkunç bir laubalilikle:

– Bırak efendim, dedi, bugün bizde, Rusya’da kendini Napolyon saymayan kim var ki?

Bu sefer Porfiri’nin sesinin tonunda bile gizlenmeyen gizli bir düşünce vardı.

Zamiyotov da bulunduğu köşeden şu sözleri ağzından kaçırdı:

– Geçen hafta bizim Alyona Ivanovna’yı balta ile öldüren de şu gelecek Napolyonlardan biri olmasın?..

Raskolnikov susuyor, ısrarlı bakışlarla, dik dik Porfiri’yi süzüyordu. Razumihin iyice suratını asmıştı. Zaten bir süreden beri bazı şeyler sezinlemeye başlamıştı. Çevresine öfkeli bir göz gezdirdi. Ortalığa, bir dakika kadar süren, karanlık, ağır bir sessizlik çöktü. Raskolnikov gitmeye davrandı.

Porfiri, büyük bir incelik ve kibarlıkla elini uzatarak, çok sevimli bir sesle:

– Artık gidiyor musunuz?.. Tanıştığımıza çok, pek çok sevindim. Ricanıza gelince, hiç merak etmeyin! Size anlattığım biçimde bir şey yazıverin. Ya da iyisi mi, eliniz değdiği zaman, hatta mümkünse yarın, kendiniz geliniz! Saat on bir sularında, ben herhâlde orada olacağım! Her şeyi yoluna koruz... Konuşuruz, dedi.

Sonra, çok iyi yürekli bir insan tavrı ile ekledi:

– Hem oraya en son gidenlerden biri olmanız dolayısıyla, belki de bize bazı şeyler söyleyebilirsiniz! Raskolnikov sert bir tonla:

– Usulüne uygun biçimde, resmi olarak beni sorguya mı çekmek istiyorsunuz, diye sordu.

– Ne ilgisi var efendim? Şimdilik böyle bir şeyi hiç de gerekli görmüyorum. Galiba siz beni anlamadınız! Biliyor musunuz, ben bu mesele ile ilgili hiçbir fırsatı kaçırmadım ve... Şimdiye kadar oraya rehin yatırmış olanların hepsiyle de görüşmüş bulunuyorum. Onlardan deliller topladım. Siz bunların sonuncusu oluyorsunuz! Haaa, bak sırası gelmişken...

Porfiri, sözünün bu noktasında, birden bir şeye sevinerek Razumihin'e döndü ve sözlerine devam etti:

– Sırası gelmişken iyi hatırıma geldi, hatırlıyor musun şu Nikolaşka yüzünden kafamın etini yemiştin... Hoş, ben kendim de biliyorum ya, (Raskolnikov'a dönerek) çocuğun tertemiz olduğunu ben kendim de biliyorum... Ama elden ne gelir. Mitka'yı da rahatsız etmek gerekliliğini duyduk. Bakınız mesele ne, işin en önemli noktası şu: Siz merdivenlerden çıkarken... İzin veriniz... Siz zaten saat sekiz sularında orada idiniz, değil mi?

Raskolnikov:

– Evet, sekiz sularında, diye cevap verdi ve hemen o anda, bunu söylememenin de elinde olduğunu, canı sıkılarak hissetti.

– Saat sekize doğru, merdivenden çıkarken, ikinci katta, kapısı açık bir dairede... Hatırladınız mı? Çalışan iki işçiyi, hiç olmazsa bunlardan birini olsun görmediniz mi? Orasını boyuyorlardı? Hiç fark etmediniz mi? Bu onlar için çok ama çok önemlidir.

Raskolnikov hafızasını yoklar gibi yaptı. Ama aynı anda, bu soruda nasıl bir tuzak gizlendiğini anlamak için âdeta merakından ölerek ve ağzından bir şeyler kaçırmamak için bütün benliğiyle dikkat kesilerek ağır ağır cevap verdi:

– Boyacıları mı? Hayır, görmedim. Sonra, kapısı açık böyle bir apartman dairesini de nedense fark etmedim. Ama bak, dördüncü katta (kendisine kurulan tuzağın ne olduğunu artık büsbütün anlamış bulunuyordu, büyük bir sevinçle sözlerine devam etti) iyi hatırlıyorum, oradaki dairelerden birinden bir memur taşınıyordu... Tam Alyona Ivanovna'nın karşısındaki daireden... Evet, hatırlıyorum, askerler bir kanepe taşıyorlardı, beni de duvara sıkıştırdılar. Ama boyacılara gelince,

bak onların olduğunu hatırlamıyorum. Sonra, oralarda açık bir daire de yoktu gibime geliyor... Hayır, hayır, yoktu.

Kendini toparlayan ve işin ne olduğunu anlayan Razumihin birdenbire bağırdı:

– Sen ne yapıyorsun kuzum? Boyacılar tam cinayetin işlendiği gün orada çalışıyorlardı, oysa Raskolnikov cinayetten üç gün önce oraya gitmişti. Sen ne soruyorsun kuzum?

Porfiri elini alnına vurarak:

– Tüüüh, günleri birbirine karıştırdım yahu! Hay Tanrı cezasını versin! Bu iş benim bütün aklımı fikrimi allak bullak etti.

Sonra âdeta özür dileyen bir eda ile Raskolnikov'a dönerek:

– Bir kimsenin yedi ile sekiz sularında boyacıları apartman dairesinde görmüş olması bizim için çok önemlidir. Bunu sizden öğrenebileceğimi sanmıştım, oysa günleri tamamen karıştırmışım...

Razumihin asık bir suratla:

– Daha dikkatli olmak gerek, dedi.

Bu son sözler kapının antresinde söylenmişti. Porfiri Petroviç onları büyük bir kibarlıkla kapıya kadar geçirdi... İkisi de asık ve üzüntülü bir yüzle sokağa çıktılar. Birkaç adım hiç konuşmadan yürüdüler. Raskolnikov derin bir nefes aldı.

V

Razumihin, arkadaşı Raskolnikov'un delillerini bütün gücüyle çürütmeye çalışarak şaşırmış bir hâlde:

– İnanmam!.. İnanamam! deyip duruyordu.

Böyle konuşa konuşa Pulheriya Aleksandrovna ile Dunya'nın epey zamandır kendilerini beklemekte oldukları Bakaleyev'in oteline yaklaşmışlardı. Razumihin, o meseleyi ilk defa açıkça konuşmalarının verdiği heyecan ve şaşkınlık içinde geçen tartışmanın ateşi ile yolda, adım başında duraklıyordu.

Raskolnikov, soğuk ve kayıtsız bir gülümseyişle:

– Sen istersen inanma, diyordu, âdetin olduğu üzere hiçbir şeyin farkında değilsin. Ama ben her kelimenin üstünde, kılı kırk yararcasına durdum.

– Sen kuruntulu bir adamsın, onun için de her kelimenin üstünde duruyorsun! Hımmm.. Gerçi, Profiri'nin tonu bir hayli tuhaftı... Bunu kabul ediyorum', hele şu Zamiyotov hergelesinin.. Sen haklısın, onda bir şeyler vardı. Ama niçin? Niçin?

– Bir gecede düşüncesini değiştirmiş olacak!

– Hayır tersine, tersine! Eğer onların kafasında bu sakat düşünce yer etmiş olsaydı, onlar, sonradan gafil avlamak için, bütün güçleriyle bu düşünceyi gizlemeye, kozlarını saklamaya çalışırlardı... Oysa herifler ne kadar pervasız ve küstahça konuştular.

– Eğer ellerinde deliller, yani gerçek deliller bulunsaydı ya da az çok esaslı birtakım kuşkuları olsaydı, o zaman daha iyi bir kazanç umuduyla gerçekten de oyunlarını gizlemeye çalışırlardı -bu arada çoktan bir arama yaparlardı. Ama gel gelelim ellerinde hiçbir delil yok. Onlarınki hep kuruntudan ve tahminden ibaret... Gelip geçici birtakım düşünceler... Bunun için de edepsizliğe başvurarak insanı şaşırtmak yolunu tutuyorlar. Belki de elinde hiçbir delil olmadığı için öfkeleniyor, can sıkıntısından böyle yapıyor. Akıllı bir adama benziyor. Kim bilir, belki de bilir görünerek beni korkutmak istiyor. Herifin kendine göre bir psikolojisi var. Ama ne olursa olsun, bütün bu açıklamalar bana iğrenç görünüyor. Bırakalım artık bunları. Hem onur kırıcı, evet onur kırıcı! Seni çok iyi anlıyorum. Ama... Mademki artık bu konuyu açıkça konuşmaya başladık -artık bu meseleyi açıkça konuşmaya başlamış olmamız çok iyi oldu, ben buna sevindim... Şimdi ben

sana düpedüz söyleyeyim ki, ben onların kafasında böyle bir düşüncenin yer ettiğini çoktandır sezinlemiştim. Gerçi, bütün bu zaman içinde, bu sadece, belli belirsiz bir kuşkudan ileri geçmiyordu ama böyle de olsa, bu sadece bir kuşkudan ileri geçmemiş de olsa, onlar böyle bir şeyi ne cesaretle düşünebiliyorlar? Böyle bir düşüncenin kökleri nereden, nerelerden güç alıyor? Ne kadar öfkelendiğimi bir bilsen! Neymiş, yoksulluğunu, melankolinin pençesinde inleyen kuruntulu, gururlu, değerini bilen zavallı bir üniversiteli genç düşün, tavan arasındaki ininde altı ay kimsenin yüzünü görmemiştir. Ağır hezeyanlı bir hastalığın arifesinde belki de tam hastalığın başlamış olduğu bir sırada -buna dikkat et!- sırtında yırtık pırtık gömleği ile tabansız kunduraları ile kendini birdenbire karakolda, birtakım polislerin karşısında buluyor. Burada beklenmedik bir borçla karşılaşıyor, burnuna, saray müşavirlerinden Çebarov'un, vadesi geçmiş bir borç senedini dayıyorlar. Ortalığı kaplayan ağır boya kokusu, otuz derece sıcaklık, odanın pis ve boğucu havası, karakolu dolduran bir yığın insan, bu arada daha bir gün önce evine gittiği bir kocakarının öldürüldüğü haberini alıyor. Bütün bunlara bir de açlığı eklerseniz, bu zavallıcık bayılmaz da ne yapar! Ve işte bütün kuşkular bunun üzerine kuruluyor. Tanrı belasını versin! Bunun can sıkıcı bir şey olduğunu biliyorum. Ama ben senin yerinde olsam Rodya'cığım heriflerin burunlarına kahkahayı basar, ya da iyisi mi şöyle suratlarına, hem de okkalıca tarafından tükürür, topunu iyice bir kalaylardım. Sen de böyle yap Rodya'cığım! Cesaret! Doğrusu çok ayıp!

Raskolnikov: "Doğrusu güzel özetledi" diye düşündü. Sonra acı acı şunları söyledi:

– Suratlarına tükür... Söylemesi kolay ama yarın yine sorguya çekileceğiz. Onlara yine mi meram anlatmaya kalkacağız? Dün gece gazinoda şu Zamiyotov'la konuştuğum için bile kendi kendimi yiyorum.

– Tüh Tanrı belanı versin! Porfiri'ye ben kendim gideceğim! Onu şöyle akrabaca sıkıştıracağım! Dilinin altında ne varsa hepsini çıkarsın bakalım! Zamiyotov'a gelince...

Raskolnikov: "Sonunda aklı başına gelebildi, şükür," diye düşündü.

Razumihin birdenbire Raskolnikov'u omzundan yakalayarak:

– Dur, diye bağırdı, dur!.. Sen demin saçma bir şey söyledin!.. Ben iyice düşündüm, sen demin saçma bir şey söyledin! Bunun tuzak neresinde canım? İşçiler üzerine sorduğu şeyler bir tuzaktır diyorsun? Düşün bir defa: Bu cinayeti sen işlemiş olsaydın, daireyi boyadıklarını... İşçileri gördüğünü

hiç söyler miydin? Tersine, görmüş olsaydın bile hiçbir şey görmediğini söyleyecektin! Kendi aleyhinde kim tanıklık eder?

Açık bir tiksinti ve isteksiz bir eda ile cevap vermekte devam eden Raskolnikov:

– Bu işi ben yapmış olsaydım boyanan apartman dairesini ve işçileri gördüğümü herhâlde söylerdim.

– Peki ama kendi aleyhinde niçin konuşasın?

– Çünkü yalnız köylüler ya da hiç tecrübesi olmayan acemiler, sorgu sırasında her şeyi inkâr ederler. Ama az çok uyanık, görmüş geçirmiş kişiler ise yok edilmesi elde olmayan bütün maddi delilleri, mutlaka ve imkân nispetinde kabul etmeye çalışırlar. Yalnız bunları başka türlü yorumlarla, büsbütün başka bir anlam ve nitelik alacak biçime sokarlar, bambaşka bir ışık altında gösterirler. İşte Porfiri de herhâlde buna güvenerek, benim de mutlaka böyle cevap vereceğimi, gerçeğe uymuş olmak için, mutlaka işçileri gördüğümü söyleyeceğimi ve bu konuda bazı yorumlara girişeceğimi tahmin etmiş olacak.

– İyi ama o zaman da o sana, cinayetten iki gün önce işçilerin orada bulunmasına imkân olamayacağını, bu hesaba göre de, senin, tam cinayetin işlendiği gün, yediyi geçe orada bulunmuş olman gerekeceğini hemen söyleyiverecekti. Böylece seni çok basit bir noktadan avlayıverecekti.

– O da zaten buna güvenmiş, benim düşünmeye zaman bulamayacağımı ve özellikle doğru cevap vermekte acele edeceğimi, cinayetten iki gün önce işçilerin orada bulunmasına imkân olmadığını unutacağımı tahmin etmişti.

– İnsan bunu unutabilir mi hiç?

– Hepsinden kolay. Kurnaz insanlar bu en basit meselelerde çok daha kolay tuzağa düşerler. İnsan ne kadar kurnaz olursa, basit bir noktada tuzağa düşürüleceğinden o kadar az şüphe eder. Çok kurnaz bir adamı özellikle en basit bir meselede tuzağa düşürmek gerekir. Porfiri hiç de senin sandığın gibi budala bir adam değil.

– Öyle ise aşağılık adamın biriymiş.

Raskolnikov, gülmekten kendini alamadı. Ama aynı zamanda, son açıklamada bulunurken duyduğu canlılık ve hissettiği ilgi ona tuhaf göründü. Oysa bundan önce bütün konuşmalarını herhâlde zorunlulukların doğurduğu bir maksatla olsa gerek, üzüntülü bir tiksintiyle yapmıştı.

Kendi kendine: “Anlaşılan bu sorulardan bazıları hoşuma gidiyor!” diye düşündü. Ama hemen hemen aynı zamanda, sanki beklenmedik korkutucu bir düşünce onu rahatsız etmiş gibi, birdenbire üzüntülü bir hâl aldı. Bu

üzüntüsü artmakta devam etti. Artık Bakaleyev apartmanlarının kapısına gelmişlerdi. Raskolnikov:

– Sen yalnız gir, ben şimdi gelirim, dedi.

– Nereye gidiyorsun? İşte geldik artık!

– Gitmem gerek, işim var... Yarım saate kadar gelirim. Sen onlara anlatırsın!..

– Pekâlâ, ben de seninle geleceğim!..

– Yoksa sen de mi bana işkence etmek istiyorsun?.

Raskolnikov bu sözleri öyle acı bir öfke ile, gözlerinde öylesine derin bir umutsuzlukla söylemişti ki, Razumihin'in kolları yanına düştü. Bir süre merdivenlerde durarak, hızlı adımlarla kendi sokağına doğru yürüyen Raskolnikov'u seyretti. En sonunda, dişlerini kilitleyerek ve yumruklarını sıkarak, hemen o gün Porfirinin, bir limon gibi suyunu sıkıp nesi var nesi yoksa öğreneceğine yemin ettikten sonra, gecikmelerinden ötürü meraklanan Pulheriya Aleksandrovna'yı yatıştırmak için merdivenlerden çıkmaya başladı.

Raskolnikov kendi evine vardığı zaman, şakakları terden sırsıklam olmuştu, güçlükle nefes alıyordu. Merdivenleri hızla çıktı, kilitlenmemiş odasına girdi, hemen kapıyı çengelledi. Sonra korkmuş, âdeta çılgına dönmüş bir hâlde, o zaman kocakarıdan çaldıklarını koyduğu, duvar kâğıdı altındaki deliğin bulunduğu köşeye atıldı. Elini deliğe soktu, birkaç dakika süresince duvar kâğıdının en küçük kıvrımlarına varıncaya kadar bütün deliği dikkatle araştırdı. Hiçbir şey bulamayınca, ayağa kalktı ve derin bir nefes aldı.

Az önce Bakaleyev apartmanının kapısı önüne geldiği zaman, kafasında şimşek gibi bir düşünce çakmıştı. Deliğin bir köşesinde o zaman gözden kaçmış herhangi bir şey mesela bir kordon, kol düğmesi ya da bunların sarılı bulunduğu, kocakarının el yazısıyla işaretlenmiş, bir kâğıt parçası kalmış olabilirdi. Bu şeyler, sonradan çürütülmesi elde olmayan bir delil hâlinde ansızın karşısına çıkabilirdi.

Âdeta bir rüyada imiş gibi olduğu yerde duruyordu. Dudaklarında küçümseyici, biraz da bilinçsiz bir gülümseme uçuşuyordu. Sonunda kasketini aldı, sessizce odadan çıktı. Düşünceleri karmakarışıktı. Dalgın bir hâlde kapının önüne vardı. Birden kalın bir ses: "Hah, işte kendisi..." diye bağırdı. Raskolnikov başını kaldırdı. Kapıcı, kulübenin kapısı önünde durmuş, onu esnaf kılıklı ufak tefek bir adama gösteriyordu. Adamın sırtında yelek ve ropdöşambrı andıran bir redingot vardı. Bu haliyle uzaktan

bir köylü karısına çok benziyordu. Yağlı bir kasketle örtülü başı, öne doğru eğikti. Zaten adam, bütün görünüşü ile, bir kambura benziyordu. Pörsük, buruşuk yüzü, ellisini aşkın gösteriyordu. Çukura gömülü, küçücük gözlerinde mahzun, sert ve hoşnutsuz bir anlam vardı.

Raskolnikov kapıcıya yaklaşarak:

– Ne var, diye sordu.

Esnaf kılıklı adam, onu, hiç acele etmeden göz ucuyla, uzun uzun, dikkatle süzdü. Sonra ağır ağır arkasını döndü, hiçbir şey söylemeden evin kapısından sokağa çıktı.

Raskolnikov:

– Ne oluyor yahu, diye bağırdı.

– Ne bileyim işte, şu adam geldi, adınızı vererek, şu isimli üniversite öğrencisi burada mı oturuyor, kimin yanında oturuyor, diye sordu. Tam bu sırada siz indiniz, ona sizi gösterdim, o da çekilip gitti, görüyorsun işte!..

Bir dereceye kadar kapıcı da şaşırmıştı ama öyle pek de fazla değil. Şöyle, birazcık düşündükten sonra, dönüp gerisin geriye kulübesine girdi.

Raskolnikov hemen adamın arkasından koştu, onu caddenin öteki yanında, gözleri yerde, bir şeyler düşünüyormuş gibi, aynı ağır ve denk adımlarla yürürken gördü. Ona pek çabuk yetişti. Ama bir süre arkasından yürüdü. Sonunda onunla bir hizaya geldi ve yandan yüzüne baktı, öteki, hemen onu sezdi. Acele bir göz attı ama yine gözlerini indirdi. Böylece bir dakika kadar hiçbir şey konuşmadan, yan yana yürüdüler. En sonunda Raskolnikov:

– Kapıcıya beni sormuşsunuz, dedi. Ama bu sözler ağzından pek yavaş çıktı.

Esnaf kılıklı adam hiç cevap vermedi, hatta ona dönüp bakmadı bile... Ortalığa yine bir sessizlik çöktü.

– Ne demek istiyorsunuz? Gelip beni soruyorsunuz... Sonra da susuyorsunuz. Bu da ne demek yani?

Delikanlının sesi kesiliyor, sanki sözleri ağzından açıkça çıkmak istemiyordu.

Yabancı adam bu sefer gözlerini kaldırdı, uğursuz, ters bir bakışla Raskolnikov'u süzdü. Birdenbire ağır ama çok açık ve anlaşılır bir sesle:

– Katil, diye söylendi.

Raskolnikov, onun yanı sıra yürümekte idi. Birdenbire bacakları çok kötü gevşedi. Sırtında soğuk ürpermeler dolaştı. Bir an için yüreği âdeta çarpmaz oldu. Sonra birden, sanki bir çengelden kurtulmuş gibi, hızla

çarpmaya başladı. Böylece yüz adım kadar yan yana, hiç konuşmadan yürüdüler.

Esnaf kılıklı adam ona hiç bakmıyordu.

Raskolnikov çok zor işitilebilen bir sesle:

– Siz kimsiniz? Nesiniz? Katil olan kim, diye mırıldandı.

Beriki, daha etkili, daha iyi seçilebilen bir sesle:

– Sen katilsin, dedi. İçinde kin dolu bir zaferin sevinci okunan gülümseyişle tekrar Raskolnikov’un solgun yüzüne ve bir ölününki gibi donuklaşmış gözlerine baktı. Bu sırada ikisi de dört yol ağzına gelmişlerdi. Esnaf kılıklı adam soldaki caddeye saptı, etrafına bakmadan yoluna devam etti. Raskolnikov olduğu yerde durarak, uzun süre adamın arkasından bakakaldı. Elli adım kadar yürüdükten sonra onun, dönüp kendisine baktığını gördü. Raskolnikov, hâlâ kımıldamadan olduğu yerde durmakta idi. Gerçi seçmek mümkün değildi ama Raskolnikov’a öyle gelmişti ki, adam ona bu sefer de yine içinde hınç dolu bir zaferin sevincini taşıyan gülümseyişle bakmıştı.

Raskolnikov, ağır, dermansız bir yürüyüşle, dizkapakları titreyerek ve fena hâlde üşüyerek, gerisin geriye döndü, odasına çıktı. Kasketini çıkarıp, masanın üzerine attı. On dakika kadar öylece kımıldamadan durdu. Sonra, gücünü kaybettiğini anlayarak kendisini divana attı, hastalıklı, hafif bir inilti ile iyice uzandı. Gözleri kapalı idi. Yarım saat kadar öylece yattı.

Hiçbir şey düşünmüyordu. Yalnız, birbirleriyle bağlantısı olmayan, dağınık birtakım düşünceler ya da düşünce kırıntıları kafasında uçuşuyor, daha çocukluğunda gördüğü, ya da şurada burada ömründe bir sefer karşılaştığı ve hiçbir zaman hatırlayamayacağı birtakım insan yüzleri, gözü önüne geliyordu. V... kilisesinin çan kulesi; meyhanede bir bilardo masası ve onun başında bir subay, bodrum katında bir tütüncü dükkanındaki puro kokusu, bir birahane, çirkef sularıyla kirletilmiş, her yanı yumurta kabuğu içinde kapkara, tamamıyla karanlık bir merdiven, bir yerlerden gelen çan sesleri... Bütün bunlar, bir kasırga gibi dönüyor, değişiyordu. Bunlardan bazıları hoşuna bile gidiyor, onları yaşatmaya çalışıyordu ama bunlar çabucak kayboluyor, sönüyordu. Hem genel olarak içinde, onu ezen bir şeyler vardı... Ama pek de öyle fazla değil... Hatta bazen hoşlandığı bile oluyordu. Hafif ürpermeler henüz dinmemişti. Bunu duymak bile biraz hoşuna gidiyordu.

Razumihin’in hızlı adımlarını ve sesini işitti. Gözlerini yumarak uyur gibi yaptı. Razumihin kapıyı açtı, bir süre düşünür gibi eşikte durdu. Sonra

yavaşça içeri girdi, dikkatle divana yaklaştı. Nastasya'nın fısıltısı duyuldu:

– Elleme! Bırak uyusun! Yemeğini sonra yer.

Razumihin:

– Haklısın, dedi.

İkisi de usulca odadan çıkıp kapıyı kapadılar. Aradan bir yarım saat daha geçti. Raskolnikov gözlerini açtı, kollarını başı altına koyarak sırtüstü döndü.

"Kim bu adam? Yerin dibinden çıkar gibi karşıma çıkan bu adam kim? Bu adam nerede idi, ne gördü? Bütün olup bitenleri gördüğü besbelli... İyi ama o zaman nerede duruyordu, nereden bakıyordu? Sonra, ne diye ancak şimdi yerin dibinden çıkıyor? Hem nasıl görebildi, bu mümkün mü idi?.."

Sırtında buz gibi ürpermeler dolaşan Raskolnikov, düşüncelerine devam etti:

"Hımmm... Ya Nikolay'ın kapının arkasında bulduğu mahfaza... Bu da hatıra gelir miydi? Suç delilleri... Küçük bir noktayı gözden kaçırırsın, karşına Mısır piramitleri büyüklüğünde bir suç tutamağı olarak çıkar... Bir sinek uçtu, o da gördü. Böyle şey olur mu?"

Derin bir tiksinti ile zayıfladığını, vücutça güçten düştüğünü hissetti. Acı bir gülümseme ile düşüncelerine devam etti:

"Ben bunu bilmeliydim. Kendimi bildiğim, başıma ne geleceğini önceden sezinlediğim hâlde, ne cesaretle baltayı alıp ellerimi kana buladım! Önceden bilmeliydim..."

Umutsuzluk içinde mırıldandı: "Eh! Ben zaten bunu önceden biliyordum!"

Bazen, aklına gelen bir düşüncenin karşısında hareketsiz kalıyordu: "Hayır, o adamlar böyle yaratılmamıştır. Kendine her şey mubah olan gerçek lider, Toulon'u topa tutar, Paris'te kırımlar düzenletir, ordularını Mısır'da unutur, Moskova seferinde yarım milyon insan harcar, Vilna'da bir kelime oyunu ile yakasını kurtarır; ölünce de heykelleri dikilir... Demek ki, onun her şey yapmasına izin verilir... Hayır! Anlaşılıyor ki, bu insanların vücudu etten değil, tunçtandır!"

Birdenbire aklına gelen yabancı bir düşünce onu âdeta güldürdü:

"Napolyon, piramitler, Waterloo ve bir memurun dul karısı, karyolasının altında kırmızı çekmece bulunan pis, sıska, iğrenç, tefeci bir kocakarı... Bunlara bizim Porfiri Petroviç'i nasıl inandırmalı? Böyle şeye o inanır mı? Buna estetik engel olur. Napolyon bir kocakarının karyolası altına girer mi hiç, budala!"

Zaman zaman âdeta sayıklar gibi olduğunu hissediyor, ateşli bir heyecanın etkisine kendini kaptırıyordu. “Kocakarı, boş laf!” diye ateşli ve kesik kesik düşünüyordu. Kocakarı, belki de bir yanılgıdır ama iş onda değil! Kocakarı sadece bir hastalıktı. Ben çabucak onun üstünden aşmak istedim. Ben insan öldürmedim, bir prensibi yere serdim. Prensibi öldürmesine öldürdüm ama üstünden aşıp ötesine geçemedim, bu yanda kaldım. Sadece adam öldürmeyi becerebildim. Hoş, görünüşe göre bunu da beceremedim ya!.. Prensip?.. Şu Razumihin budalası ne diye geçenlerde sosyalistlere küfretti?.. Sosyalistler çalışkan insanlar... Bunlar “genel mutluluk” için uğraşan kişiler... Hayır, ben dünyaya bir defa gelirim, bir daha hiçbir zaman gelemem. Ben “genel mutluluk”u beklemek istemiyorum. Ben kendim için yaşamak istiyorum, yoksa yaşamamam daha iyi... Ne yapalım? Ben sadece “genel mutluluk” bahanesiyle cebimdeki rubleyi sımsıkı tutarak aç bir annenin önünden geçmek istemedim. Diyorlar ki: “Genel mutluluğu kurmak için gerekli tuğlaları taşıyor, bundan da gönül ferahlığı duyuyorum.” Hah hah, hah!.. O hâlde beni ne diye unuttunuz? Benim de ancak bir canım var, ben de yaşamak istiyorum.

Delikanlı, iç konuşmasının bu noktasında: “Eh, ben bir estetik böcekten başka bir şey değilim” dedi ve deli gibi gülmeye koyuldu. Sonra bu düşünceye, başkasının felaketine sevinenlerin o hain sevinci ile saplanarak, onu didik didik etmeye, onunla oynaşmaya, ondan avuntu ummaya başladı. “Ben gerçekten de bir böceğim. Yalnız şunun için bir böceğim; önce şimdi bir böcek olduğum düşüncesi üzerinde durduğum için bir böceğim. İkincisi, bütün bir ay maksadımın sözde ne kişisel bir çıkar ne de bir zevk olduğunu, bu işi sadece büyük ve parlak bir amaca erişmek için yaptığımı, o büyük varlığı rahatsız ederek şahit tuttuğum için bir böceğim. Hah hah, hah!.. Üçüncüsü, hareketin yapılışında ölçü, sınır ve aritmetik bakımından mümkün olan adalet prensiplerine uymayı esas olarak kabul etmiştim. Böceklerden en faydasızını seçmiş, onu öldürdükten sonra da malından, ancak ilk adımını almak için bana gerekli olacak kadarını, ne fazla ne eksik, almayı tasarlamıştım -geriye kalanı da demek oluyor ki, dini vasiyeti gereğince manastıra verilecekti, hah, hah, hah!.. Çünkü, çünkü, çünkü ben, kesin olarak bir böceğim.” Dişlerini gıcırdatarak devam ediyordu: “Çünkü ben, belki de öldürülen böcekten daha iğrenç, daha kötü bir böceğim. Çünkü cinayeti işledikten sonra kendime bunu söyleyeceğimi önceden sezinlemiştim. Acaba dünyada bu korku ile ölçülebilecek başka bir şey var mıdır? Ah, ne adilik! Ah, ne alçaklık! Ah, atının üstünde palasını sallayan

“Peygamber”i şimdi ne iyi anlıyorum: Tanrı böyle emretti, ey tiril tiril “titreyen” yaratık, boyun eğ! Bataryasını sokağın genişlemesine yerleştirip, açıklama yapmayı bile gerekli görmeden iyilere de kötülere de ateş eden “Peygamber” in bence yerden göğe kadar hakkı var. Boyun eğ, tiril tiril “titreyen” yaratık ve sakın bir şey isteme, çünkü sen böyle şeylere karışamazsın! Oh, şu melun kocakarıyı asla, asla affetmeyeceğim!”

Saçları terden sırılsıklam olmuş, titreyen dudakları kurumuştu. Dik bakışları tavana saplanmıştı:

“Annem, kız kardeşim; ben onları ne kadar da çok seviyordum! Şimdi neden onlardan nefret ediyorum? Evet, onlardan nefret ediyorum, maddeten nefret ediyorum, yanımda bulunmalarına katlanamıyorum. Demin anneme yaklaşıp öptüğümü hatırlıyorum. Onu kucaklamak, sonra da yaptığımı bilseydi, diye düşünmek.. Acaba o zaman ona söylemeli miydim? Bu benim için ne iyi olurdu. Hımmm -gittikçe bütün benliğini kaplayan sayıklama haliyle mücadele ediyormuş gibi, büyük zorlukla düşünerek ekledi!.. O da herhâlde bana benziyordu. Ah, şimdi şu kocakarıdan ne kadar tiksiniyorum, bana öyle geliyor ki, dirilse, onu bir daha öldürürdüm. Zavallı Lizavetta! O da oraya nereden çıkageldi! Çok tuhaf, sanki onu öldürmemişim gibi, ne diye onu hiç hatırlamıyor, aklıma getirmiyorum? Lizavetta! Sonya! Zavallı, yumuşak başlı, yumuşak, tatlı bakışlı insanlar... Sevimli insanlar... Acaba niçin onlar ağlamıyorlar? Niçin inlemiyorlar? Onlar her şeylerini verirler... Sessiz ve tatlı bir bakışla bakıyorlar. Sonya, cana yakın Sonya!”

Kendini kaybetti. Nasıl olup da kendini sokakta bulduğunu hatırlaması çok tuhafına gitmişti. Artık akşam iyice ilerlemişti. Karanlık gittikçe koyulaşıyordu. Yusyuvarlak bir ay, gittikçe daha parlak bir ışıkla ortalığı aydınlatıyordu. Ama hava çok boğucu idi. Yollarda kalabalık bir insan seli akıyordu. Esnaf ve iş güç sahibi kişiler evlerine dağılıyor, ötekiler geziniyorlardı. Havada kireç, toz ve durgun su kokusu vardı. Raskolnikov dalgın, tasalı bir hâlde yürüyordu. Belli bir maksatla sokağa çıktığını, bir şeyler yapmak, acele etmek gerektiğini çok iyi hatırlıyor ama bu şeyin ne olduğunu bir türlü hatırlamıyordu. Ansızın durakladı, caddenin öteki tarafında, yaya kaldırımında bir adamın durduğunu, kendisine eliyle birtakım işaretler yaptığını gördü! Karşıdan karşıya geçerek ona doğru yürüdü. Ama adam, birdenbire arkasını döndü ve sanki hiçbir şey olmamış gibi yürümeye başladı. Başını eğmiş, hiç arkasına bakmıyordu; sanki çağıran kendisi değilmiş gibi bir tavır takınmıştı.

Raskolnikov: “Yoksa çağırmadı mı?” diye düşündü. Ama yine de arkasından koşmaya başladı. Ama on adım atmadan, bunun kim olduğunu anladı ve bir korkuya kapıldı. Bu, az önce kapıya gelen esnaf kılıklı adamdı. Yine sırtında ropdöşambra benzeyen aynı redingot vardı, yine öyle kamburumsu idi. Raskolnikov onu uzaktan izliyor, yüreği hızlı hızlı çarpıyordu. Bir sokağa saptılar. Adam hâlâ arkasına dönüp bakmamıştı. Raskolnikov: “Acaba arkasından yürüdüğümün farkında mı?” diye düşündü. Adam, büyük bir evin kapısından girdi. Raskolnikov hemen seğirtip kapıya yaklaştı ve bakmaya başladı. Acaba adam arkasına dönüp kendisini çağırmayacak mı idi? Adam, gerçekten de, kapıdan geçip avluya girince birdenbire arkasına dönüp baktı, yine tıpkı demin yaptığı gibi, sanki ona işaret etti. Raskolnikov da kapıyı geçip avluya girdi. Ama adam artık görünürlerde yoktu. Anlaşılan ilk merdivenlerden birine sapmış olacaktı. Raskolnikov da arkasından koştu, gerçekten de iki kat yukarıdaki basamaklardan, ağır ve düzgün ayak sesleri işitilmekte idi. Tuhaf şey, bu merdiven ona sanki bildik bir yer gibi görünüyordu. İşte birinci katın penceresi. Camlardan süzülen ay ışığında gamlı ve gizem dolu bir hâl vardı. İşte ikinci kat. Vay! Burası boyacıların çalıştığı daire idi. Nasıl olmuştu da burasını tanıyamamıştı? Önünden gitmekte olan adamın ayak sesleri kesilmişti. “Demek ki, ya durdu, ya da bir yere gizlendi.” İşte üçüncü kat. “Daha çıksam mı acaba?” Ortalıkta korkunç bir sessizlik vardı. Ama yine de yoluna devam etti. Kendi ayak sesleri onu korkutuyor, rahatsız ediyordu. Aman Tanrım, ne karanlık! Adam mutlaka köşelerden birine gizlenmiş olacaktı. Aaa!.. Merdiven üzerindeki dairenin kapısı ardına kadar açık... Biraz düşündükten sonra içeri girdi. Hol çok karanlık ve boştu. Ne in vardı ne de cin. Sanki her şeyi alıp götürmüşlerdi. Parmaklarının ucuna basarak yavaşça salona girdi. Bütün oda parlak bir ışıkla dolmuştu. Her şey, sandalyeler, ayna, sarı divan, çerçevelerdeki resimler, hep yerli yerinde idi. Bakır kırmızısı, koskocaman, yuvarlak bir ay pencereden bakıyordu.

Raskolnikov: “Bu sessizlik aydan ileri geliyordur, herhâlde şimdi ay bir bilmece söylüyor olmalıydı” diye, düşündü... Durmuş bekliyordu. Uzun uzun bekledi. Ayın sessizliği arttıkça, onun da yüreğindeki çarpıntı artıyor, hatta bir ağrı duymaya başlıyordu. Sessizlik bir türlü dinmiyordu. Ansızın, sanki bir dal kırılmış gibi, bir an süren kuru bir çatırtı duyuldu. Sonra, yine her şey sessizleşti. Uyanan bir sinek, uçarak cama çarptı ve şikâyet dolu bir sesle vızıldadı. Tam o anda, köşede, komodinle pencere arasında duvarda asılı duran kadın mantosuna benzer bir şey görür gibi oldu. “Bu manto da

nereden çıktı, eskiden burada böyle bir şey yoktu" diye düşündü. Usulca mantoya yaklaştı ve bunun arkasında, birinin gizlenmiş olduğunu sezinler gibi oldu. Dikkatli bir şekilde mantoyu kaldırdı. Burada bir sandalyenin bulunduğunu gördü. Sandalyenin üstünde, köşede yumulmuş bir hâlde kocakarı oturmakta idi. Kadının başı eğikti, bundan ötürü yüzünü bir türlü görmek mümkün olamıyordu. Ama bu, o idi. Bir süre başucunda durdu. "Korkuyor" diye düşündü. Usulca baltayı ilmiğinden kurtardı ve kocakarının tepesine indirdi; bir, bir daha vurdu. Ama tuhaf değil mi, kocakarı bu vuruşlardan kımıldamadı bile, sanki tahtadan yapılmıştı. Delikanlı korktu, biraz daha eğilip ona yakından baktı. Ama kocakarı da başını biraz daha eğdi. Bunun üzerine delikanlı da ta döşemelere kadar eğildi, aşağıdan yüzüne baktı ve korkudan donakaldı. Kocakarı sandalyesinde oturmuş, sessiz bir gülüşle kıs kıs gülüyor, Raskolnikov'un, bu gülüşünü duymaması için bütün gücünü harcıyordu. Delikanlıya birdenbire sanki yatak odasının kapısı aralanıyor gibi geldi. Sanki oradan da gülüşmeler ve fısıldaşmalar gelmeye başladı. Delice bir öfkeye kapıldı. Bütün gücü ile kocakarının kafasına vurmaya başladı. Ama baltayı her vuruşunda, yatak odasından gelmekte olan gülüşme ve fısıltılar da gittikçe artıyor, daha iyi işitiliyordu. Kocakarı ise katıla katıla gülmekte idi. Raskolnikov kaçmak istedi. Ama, bütün antre insanlarla dolmuştu. Merdivene bakan kapı ardına kadar açıktı. Merdivenin başı, ta yukardan aşağıya kadar basamaklar, iğne atsanız yere düşmeyecek kadar insan dolu idi. Hepsi de bakıyorlardı. Ama hepsi de gizlenmiş bekliyor ve susuyorlardı. Delikanlının yüreği sıkıştı, bacakları, büyümüş gibi kımıldamaz oldu, bağırmak istedi ve uyandı.

Ağır ağır soludu. Ama tuhaf değil mi, gördüğü rüya sanki hâlâ sürüyordu. Kapısı ardına kadar açıktı, kapının eşiğinde, hiç tanımadığı bir adam durmuş, gözlerini kırpmadan ona bakıyordu.

Raskolnikov, daha gözlerini açmaya zaman bulamadan tekrar kapadı. Sırt üstü yatıyor, hiç kımıldamıyordu. "Gördüğüm rüya, yoksa hâlâ mı sürüyor?" diye düşündü ve belli olmayacak bir biçimde kirpiklerini aralayarak baktı. Yabancı adam hâlâ olduğu yerde duruyor ve ona bakmakta devam ediyordu. Birdenbire, usulca eşikten atladı, dikkatle kapıyı kapadı. Masanın yanına kadar geldi. Bir dakika kadar bekledi -bütün bunları yaparken de Raskolnikov'dan gözlerini hiç ayırmamıştı- yavaşça, gürültü etmeden divanın yanındaki sandalyeye oturdu. Şapkasını yanına, yere bıraktı, iki elini bastonuna, çenesini de ellerine dayadı. Uzun bir bekleyişe

hazırlandığı belli idi. Raskolnikov, kımıldamakta olan kirpikleri arasından seçebildiğine göre, bu, pek de genç olmayan, tıknazca vücutlu beyaz denilecek kadar açık sarı ve sık sakallı bir adamdı.

Aradan on dakika kadar geçti. Ortalık hâlâ aydınlıktı ama artık akşam oluyordu. Odada derin bir sessizlik vardı. Hatta merdivenlerden bile hiçbir ses gelmiyordu. Yalnız uçarken cama çarpan bir sineğin vızıltısı duyuluyordu. En sonunda bu, dayanılmaz bir hâl aldı: Raskolnikov, birdenbire doğruldu, divana oturdu ve sordu:

– Eee, söyleyiniz bakalım, ne istiyorsunuz?

Yabancı adam sakin bir gülümseyişle şu tuhaf cevabı verdi:

– Ben zaten uyumadığınızı, sadece uyur gibi yaptığınızı anlamıştım. İzin veriniz de kendimi tanıtayım: Adım Arkadi Ivanoviç Svidrigaylov’dur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

Raskolnikov bir kez daha, “yoksa hâlâ düş mü görüyorum?” diye düşündü. Karşısında duran, davetsiz misafire güvensizlikle, kuşkuyla baktı. Sonunda şaşkınlık içinde:

- Svidrigaylov!? Ama bu... Çok saçma! Olacak şey değil, diye söylendi.

Onun bu şaşkınlığı konuğu hiç de şaşırtmışa benzemiyordu:

- Size uğramamın iki nedeni var: Birincisi, sizinle tanışmak istemem. Ne zamandır hakkınızda son derece ilginç şeyler duyuyorum. İkincisi, doğrudan kız kardeşiniz Avdotya Romanovna’nın çıkarlarının söz konusu olduğu bir girişimde benden yardımınızı esirgemeyeceğinizi ummam... Hakkımdaki düşüncelerinden dolayı kız kardeşiniz birinin tavsiyesi olmadan bana kapısından içeri adım bile attırmaz. Ama siz yardım ederseniz, öyle sanıyorum ki...

Raskolnikov onun sözünü keserek:

- Yanılıyorsunuz, dedi.

- İzninizle sorabilir miyim?.. Onlar daha dün geldiler, öyle değil mi?

Raskolnikov karşılık vermedi.

- Dün geldiler, biliyorum. Ben de önceki gün geldim zaten. Bakın Radyon Romanoviç, kendimi aklamaya çalışacak değilim ama açıklamama izin verin... Boş inançları bir yana bırakarak sağduyuyla düşünecek olursak, bütün bu olup bitenlerde benim yönümden özellikle suç sayılabilecek bir şey var mı?

Raskolnikov hiç konuşmadan ona bakmayı sürdürüyordu.

- Beni, evimde bana ve aileme hizmet eden kardeşine işkence etmek, iğrenç bir teklifle onun namusuna zarar vermekle suçluyorlar. Tam doğru olmasa bile bu suçlardan bazılarını işlediğimi kabul ediyorum. Bana inanın Raskolnikov, kız kardeşini çok sevdim. Ben de bir insanım, etten ve kemikten yapılmışım. Dahası bir kalp taşıyorum. Benim de sevme hakkım yok mu? Bunlar Tanrı’dan gelen, benim elimde olmayan kutsal duygulardır. Ben bir vahşi, bir canavar değilim. Sevdiğim bir kıza benimle beraber Amerika’ya, İsviçre’ye ya da başka bir yere kaçmasını teklif ederken ona karşı kalbimde dünyanın en masum ve temiz duygularını taşıyordum. Benim tek gayem ikimizin de bir ömür mutlu olması. Belki de problemin kaynağı aklımızın ve irademizin tutkularımızın esiri olması, ön plana

çıkamaması. İnanın ki yaşanan olaylar ondan çok beni etkiledi. Öyle ki, dünyam allak bullak oldu Bay Raskolnikov.

Raskolnikov, tiksinti ile onun sözünü kesti:

- Mesele hiç de bunda değil! Siz ister haklı olun, ister olmayın, düpedüz sizden tiksiniyorum! Sizi bilmek ve tanımak istemiyorum, sizi kovuyorum. Defolun!

Svidrigaylov, bir kahkaha attı ve bu candan gülme arasında:

- Olur şey değil, diye söylendi, vay canına, sizi kandırmak elde değil, önce kurnazlık etmek istedim ama hayır, siz düpedüz meselenin can alacak noktasına parmak bastınız!

- Ama siz şu anda bile kurnazlık etmeyi sürdürüyorsunuz!

Svidrigaylov katıla katıla gülerek:

- Ne olmuş sanki? Ne olmuş, diye üsteledi. Fransızların bonne guère adını verdikleri bu kurnazlığa pekâlâ göz yumabilirdiniz. Ama siz sözümü bitirmeme fırsat vermediniz! Her ne ise ben yine de tekrarlıyorum: Eğer o bahçe olayı olmasaydı hiçbir tatsızlık da olmayacaktı. Marfa Petrovna...

Raskolnikov kabaca onun sözünü keserek:

- Söylediklerine göre, Marfa Petrovna'yı da öbür dünyaya siz göndermişsiniz!

- Demek bu haber size kadar da geldi. Aslında duymamanız gerekirdi. Sizin sorunuza gelirsek, ben bu işte çok rahatım. Vicdanımda en küçük bir huzursuzluk bile yok. Ama yine de ne diyeceğimi bilemiyorum. Doktor raporları, ölümün tıka basa yemek yedikten, bir şişeye yakın da şarap içtikten hemen sonra tok karnına banyoya girmekten doğma bir kalp krizinden ileri geldiğini söylüyor. Bunun dışında başkaca hiçbir sebep bulamadılar. Hayır, bundan yana hiç tasam yok. Ama zaman zaman, hele yolda gelirken vagonda: "Onu sinirlendirerek ya da başka bir biçimde bu felaketin ruhsal sebebini ben hazırlamış olmayayım?" diye düşünmekten de kendimi alamadım. Ama böyle bir şeyin de olamayacağı sonucuna vardım. Raskolnikov gülmeye başladı:

- Böyle üzülmenizin ne gereği var efendim!

- Gülmeniz çok tuhafıma gidiyor, bunda gülünecek hiçbir durum yok delikanlı. Şöyle bir düşünün, ben ona en fazla iki kırbaç vurdum. Öyle sert de değildi. Yoksa izi kalırdı. Sakın beni arsız, yüzsüz biri sanmayınız. İyi biliyorum ki çok iğrenç, utanılacak bir durumla karşı karşıyayım. Ama Marfa Petrovna'nın da demem doğru ise, benim bu merakımdan memnun kaldığını çok iyi biliyorum. Kız kardeşinizle ilgili o olay, son kertesine

kadar kötüye kullanıldı. Marfa Petrovna, üçüncü gündür evde oturmak zorunda kalmıştı. Artık kasabaya inmek için bir sebep kalmamıştı. Çünkü o ünlü mektubu ile herkesi bıktırmıştı. Mektubun okunması hikâyesini herhâlde duymuşsunuzdur? İşte tam bu sırada, bu iki kırbaç vuruşu gökten iner gibi ağır bir etki yaptı. Kırbaçları yer yemez, ilk işi arabayı hazırlatmak oldu. Bazı kadınların öfkelenmiş gibi görünmelerine rağmen, aşağılanmaktan büyük bir zevk duyduklarını söylemeyi bile gerekli görmüyorum. İnsan denilen yaratık, genel olarak aşağılanmayı çok, hem de pek çok sever, buna pek bayılır. Hatta denilebilir ki, yalnız bununla gönül eğlendirir.

Bir aralık Raskolnikov kalkıp gitmeyi böylece bu görüşmeye bir son vermeyi düşündü. Ama tuhaf bir merak, hatta bir dereceye kadar, hesaplı bir düşünce bir an için onu, bunu yapmaktan alıkoydu.

Dalgın dalgın sordu:

- Dövüşten, kavgadan hoşlanır mısınız? Svidrigaylov sakin sakin:

- Öyle dövüş ve kavgadan haz alan bir huyum yoktur Bay Raskolnikov, dedi. Tekrar Marfa Petrovna olayına gelelim. Evliliğimiz boyunca hep iyi geçindik. Çok iyi anlaşıyorduk, karım benden çok memnundu. Ona karşı ilk kırbacı evliliğimizin ikinci ayında, çiftliğe yeni geldiğimizde kullandım. İkincisini de biliyorsun işte. Yedi yıllık evliliğimiz boyunca onu hoş tuttum. Sizin sandığınız gibi bir canavar, kölelik taraftarı, yobaz biri değilim. Hah hah, hah!.. İyi hatırıma geldi Rodyon Romanoviç, bundan birkaç yıl önce henüz mahkemelerin açık görüldüğü o önemli devirde, bir Alman kadınını vagonda kırbaçlayan, adını unuttuğum bir soylunun gerek halk, gerek basın tarafından nasıl kepaze edildiğini bilmem hatırlıyor musunuz? Yanılmıyorsam “Çağımızın çirkin davranışı” adlı olay da yine o zamanlar, aynı yıl içinde olmuştu -Mısır Geceleri, Siyah Gözler, Gençliğimizin Altın Günleri gibi genel konferansları hatırlıyor musunuz?..- Her neyse, benim düşüncem şudur ki, Alman karısını kırbaçlayan adama hiçbir sempatim yok. Çünkü gerçekten de bu davranış... Hem ne diye sempati duyayım! Bununla birlikte, şunu da söylemekten kendimi alamayacağım: Kimi zaman, insanı çileden çıkaran öyle “Alman kadınları” vardır ki, hiçbir ileri görüşlü insan, şu soylunun yaptığı işi yapmayacağına söz veremez! Ama o zamanlar bu olayı hiç kimse bu bakımdan incelememişti. Oysa, asıl insanca olan bu noktadır, hak ve adalet budur!..

Bu sözleri söyledikten sonra, Svidrigaylov yine gülmeye başladı. Bu adamın kesin olarak bir şeylere karar verdiği, aynı zamanda gizli birtakım

düşünceleri bulunan kurnaz bir insan olduğu Raskolnikov için apaçıktı. Svidrigaylov'a:

- Siz galiba birkaç gündür üst üste hiç kimse ile konuşmamış olacaksınız, diye sordu.

- Hemen hemen öyle. Herhâlde siz benim böylesine aklı başında bir insan oluşuma şaşıyorsunuzdur?

- Hayır, ben sizin gerektiğinden çok aklı başında bir insan oluşunuza şaşıyorum.

- Sorularınızın kabalığına gücenmediğim için değil mi?.. Evet.. Ne diye gücenecekmişim? Sonra insanı şaşırtan bir saflıkla:

- Sorunuzu nasıl sorduysanız ben de öyle cevapladım, diyerek dalgın dalgın konuşmaya başladı. Artık hiçbir şey umurumda değil. Bundan sonra beni ilgilendirmeyecek de. Fakat demin kız kardeşinle ilgili düşünce ve kararlarımı öğrendin. Bundan sonra yüzünüze güldüğümü de düşünebilirsiniz. Böyle düşünmekte belki haklı da sayılabilirsiniz Bay Raskolnikov. Ama size açıkça söyleyeyim ki, canım çok sıkılıyor. Hele şu son üç günden beri... Onun için sizi gördüğüme çok sevindim. Sakın darılmayın Rodyon Romanoviç ama nedense siz bana çok tuhaf bir insan olarak görünüyorsunuz! Ne derseniz deyiniz ama sizde bir şeyler var. Hele şu sıralarda, yani şu dakikada demek istemiyorum, genel olarak bu sıralarda... Yok, yok, vazgeçtim, vazgeçtim, kaşlarınızı çatmayınız! Sandığınız kadar kaba saba bir adam değilim.

Raskolnikov üzgün bir bakışla onu süzerek:

- Siz, belki hiç de kaba saba bir adam değilsiniz, dedi. Hatta bana öyle geliyor ki, siz çok iyi bir sosyete adamısınız ya da hiç değilse, gerektiği zaman insanlarla, özellikle büyük adamlarla hemen ilişki kurabilen bir insan olmayı biliyorsunuz!

Svidrigaylov soğuk, hatta biraz da kendini beğenmiş bir insan edasıyla:

- Doğrusunu isterseniz, ben kimsenin düşüncelerini pek de umursamam. Hatta böylesi ülkemizde geçer akçe sayıldıktan sonra, niçin bayağı bir adam olmayacakmışım dedi ve gülerek ekledi: Hele insanın yaradılışı da buna elverişli ise...

- Ne olursa olsun, burada pek çok tanıdığınız bulunduğunu işittim. Siz gerçekten de "çevresi geniş" denilen insanlardansınız! Böyle olunca, özel bir amacınız olmasa, beni ne diye gelip arayacaksınız?

Svidrigaylov ana soruya karşılık vermeden:

- Pek çok tanıdıklarım olduğu doğrudur, dedi. Bugün üçüncü gündür ki, şehirde sürtüp duruyorum. Bunlarla karşılaştım. Ben onları tanıdım, yanılmıyorsam onlar da beni tanıdı. Oldukça iyi giyiniyorum, hâli vakti yerinde bir insan olarak sayılıyorum. Toprak köleliğinin kaldırılması da bize dokunmadı. Ormanlarım, sulak çayırlarım olduğu için gelirim azalmadı. Ama... Oraya gitmem. Oraları beni önceleri de sıkıyordu. Taban teptiğim şu üç gün içinde, kimseye yakınlık göstermedim. Sözüm ona burası da şehir işte!.. Söyle bana Tanrı aşkına, nasıl kurulmuş bu şehir?.. Memurlar ve her çeşit seminer öğrencisi şehri. Doğrusu, sekiz yıl önce burada serserilik ettiğim sıralarda, birçok şeyin farkında olmamıştım. Bugün artık anatomiden başkasına güvenemiyorum. Tanrı şahit ki!

- Ne anatomisi bu?

Svidrigaylov yine sorulan sorunun farkında olmadan sözlerini sürdürdü:

- Şu sizin kulüplerinize, Dussaud adlı restoranlarınıza, balelerinize hatta ilerlemelerinize gelince, benden yana paso, azizim. Oyunda hilecilik etmeye hiç de hevesli değilim!

- Oyunda hilecilik de ettiniz mi?

- Bunsuz olur mu hiç? Bundan sekiz yıl önce geniş bir çevresi ve tanıdıkları olan insanlardan kurulu kalabalık bir gruptuk. Zaman öldürecek şeyler arıyorduk. Hem biliyor musunuz, hepimiz de bir sosyetede nasıl davranılacağını bilen insanlardık. Aramızda şairler, kapitalistler vardı. Hem genel olarak bizde, Rus toplumunda en iyi davranışlı insanlara, oyunda hile yapanlar arasında rastlandığının bilmem farkında mısınız? Zaten bunun içindir ki, şimdi köyde bulamıyorum. Ama yine de o sıralarda Niejinli mendebur bir Yunanlıya olan borcum yüzünden az kalsın kodesi boyluyordum. Burada Marfa Petrovna imdadıma yetişti. Yunanlı ile pazarlığa girişip, otuz bin ruble kurtulmalık vererek beni kurtardı. Bütün borcum yetmiş bin rubleydi. Bunun üzerine kendisiyle resmi olarak evlendik. Kadın, sanki bir hazine imişim gibi, beni alıp hemen köydeki çiftliğine götürdü. Benden beş yaş büyüktü. Beni çok seviyordu. Yedi yıl köyden dışarı adımımı atmadım. Sonra, şunu da dikkate almalısınız ki karım, başkasının adına yapılmış otuz bin rublelik bir borç senedini, gerekirse bana karşı kullanmak üzere, ömrü boyunca silâh olarak elinde tuttu. Hanı şöyle aklıma esip de bir baş kaldıracak olsaydım, hemen beni kapana kıstırırdı. Hani yapardı da haa!.. Zaten, bütün kadınlarda bu çelişkiler bir arada yaşar.

- Eğer karınız böyle bir belgeye sahip olmasaydı kaçmayı düşünür müydünüz?

- Bilmem ki, size ne diyeyim? Bu belge beni hemen hemen hiç rahatsız etmemiştir. Zaten bir yere gitmek isteğini de duymamıştım. Marfa Petrovna'nın kendisi, çiftlikte pek sıkıldığımı görerek, Avrupa'ya gitmemi teklif etmişti. Ne olacak!.. Eskiden de Avrupa'ya gitmiştim ama her seferinde orada canım çok sıkılmıştı. Hani öyle pek can sıkıntısı değil de, ne bileyim işte... Gün doğuşları, Napoli Körfezi, engin denizler, bunları seyrederken insanın içine âdeta bir dert çöker... Bütün bunların içinde beni en çok tiksindiren şey, gerçekten de bu can sıkıntısıdır. Hayır dostum, burası daha iyi. Hiç olmazsa burada her şey var, başkasını suçlar, kendini temize çıkarırsın. Şimdi ben, bir yolculuk heyetiyle belki de Kuzey Kutbuna gideceğim. Çünkü jais vin mauvais, içkiden de tiksiniyorum. Oysa şarabı bir yana bırakırsak benim için başka hiçbir şey kalmıyor... Bir denesem bunu, ne dersin? Diyorlar ki, Berg, pazar günü Yusupov parkından büyük bir balonla uçacakmış, yanına da belli bir para karşılığında bazı yol arkadaşları alacakmış, doğru mu acaba?

- Eee, siz de biner misiniz?

Birden gözleri uzaklara dalan Svidrigaylov:

- Ben mi? Yok canım, diye kekeledi. Laf olsun diye.

Raskolnikov içinden: "Gerçekten de bu adam ne istiyor acaba?" diye düşündü.

Svidrigaylov dalgın dalgın sözlerini sürdürdü:

- Hayır, bu senet beni üzmüyordu. Çiftlikten kendi isteğimle dışarı çıkmıyordum. Hem zaten Marfa Petrovna doğum günümde bu senedi bana geri vereli bir yıl oluyor. Üstelik buna, hatırı sayılır bir para da ekledi. Kadın zaten zengindi. Söz arasında bana: "Arkadi ivanoviç, size ne kadar inandığımı görüyorsunuz işte!" demişti. Böyle söylendiğine inanmıyor musunuz? Ama biliyor musunuz, ben gerçekten de köyde hatırı sayılır bir patron olmuştum. Bölgede beni tanırlar. Kitaplar da getirtmeye başladım. Marfa Petrovna önceleri bu davranışımı iyi karşılıyordu ama sonraları, okuya okuya beynim sulanır diye korkmaya başladı.

- Galiba Marfa Petrovna'yı çok özlediniz?

- Ben mi özledim? Belki de... Belki de gerçekten öyle. Aklıma gelmişken sorayım: Siz hortlaklara, hayaletlere inanır mısınız?

- Hangi hortlaklara?

- Hangilerine olacak, basbayağı hortlaklara işte!..

- Ya siz inanıyor musunuz?
- Evet, belki de hayır. Yani inanırım ama pek o kadar değil!
- Bunların size göründüğü oluyor mu? Svidrigaylov tuhaf bir bakışla onu süzdü ve tuhaf bir gülümseyişle:
- Marfa Petrovna ara sıra ziyaret etmek iyiliğinde bulunuyor, diye fısıldadı.
- Ne demek ziyaret etmek iyiliğinde bulunuyor?
- Şimdiye kadar üç sefer geldi. Birinci seferinde onu, cenazeyi gömdüğümüz gün, mezardan döndükten bir saat sonra görmüştüm. Buraya hareketimin arifesindeydi. İkinci sefer, önceki gün... Yolda, şafak sökerken, Malayavişere istasyonunda gördüm. Üçüncüsünde ise iki saat önce, oturduğum odada gördüm, yalnızdım.
- Uyanık mı idiniz?
- Tamamıyla. Her üç seferinde de uyanıktım. Geliyor, bir dakika kadar konuştuktan sonra, kapıdan çıkıp gidiyor. Her seferinde kapıdan girer. Adeta yürüdüğünü duyar gibi olurum.
Raskolnikov’un ağzından:
- Başınıza mutlaka buna benzer bir şeyler geldiğini ben de düşündüm, sözleri çıkıverdi. Ve hemen o anda bu sözleri söylediğine kendisi de şaştı. Büyük bir heyecan içindeydi.
Svidrigaylov şaşarak sordu:
- Demek öyle ha?.. Demek siz bunu düşündünüz?.. Nasıl oldu da bu aklınıza geldi? Ama aramızda ortaklaşa bir nokta bulunduğunu ben size söylememiş miydim?
Raskolnikov sert ve heyecanlı bir sesle:
- Hiçbir zaman böyle bir şey söylemediniz, dedi.
- Demek söylemedim?..
- Hayır!..
- Söyledim sanıyordum. Az önce buraya girip de sizi yatakta, uyuyormuş gibi yaparak, gözleriniz kapalı yatar görünce, kendi kendime hemen: “İşte ta kendisi!” demiştim.
Raskolnikov:
- Ne demek bu, “ta kendisi”?.. Bu sözlerinizle neyi söylemek istediniz, diye bağırdı.
Svidrigaylov saf bir şaşkınlıkla:
- Neyi mi, diye kekeledi. Doğrusunu isterseniz neyi söylemek istediğimi ben de bilmiyorum.

Bir dakika kadar sustular, göz göze bakışıyorlardı. Raskolnikov canı sıkılmış bir tavırla:

- Bütün bunlar saçma şeyler, diye bağırdı. Marfa Petrovna geldiği zaman size neler söylüyor?

- O mu ne söylüyor? Düşünün ki en önemsiz şeylerden söz ediyor, insan oğlunun ne olduğunu görün işte!.. Zaten beni çileden çıkaran da budur!.. Birinci seferinde geldiği zaman, ben çok yorgundum. Cenaze töreni, ruhun rahatlığı için okunan dualar yas sofrası falan beni iyice yormuştu. Sonunda çalışma odamda yalnız kalmış, bir sigara tellendirmiştim. Karmakarışık şeyler düşünüyordum. Birdenbire kapıdan girdi. “Arkadi Ivanoviç, bugünkü telaşınız arasında yemek odasındaki saati kurmayı unutmuşsunuz!” dedi. Gerçekten de, o saati yedi yıldır her hafta hep ben kurardım. Unuttuğum zamanlarda da bunu bana o hatırlatırdı. Ertesi günde buraya gelmek üzere yola çıkmıştım. Sabaha karşı istasyonda indim. Gece biraz kestirmiştim, vücudum kırılıyordu, gözlerim hâlâ mahmurdu. Bir kahve getirttim. Birdenbire ne göreyim? Marfa Petrovna, elinde bir deste oyun kâğıdı ile gelip yanıma oturdu. “Arkadi Ivanoviç, yolculuğunuzun nasıl geçeceğini, falınıza bakıp söyleyeyim mi?” diye sordu. Karım, fal bakmakta pek usta idi. Falıma baktırmadığım için kendimi hiç bağışlamayacağım!.. Çünkü çok korktum ondan. Tabi çare olarak da kaçmayı buldum. Ben kaçarken kampana da çalmaya başlayıverdi. Bugün de bir lokantadan gelen yemekler midemi bozmuştu. O arada oturmuş bir sigara yakmıştım. Tam yarısına gelmiştim ki, tüylerim diken diken oldu. Ansızın yine, Marfa Petrovna içeri girdi. Sırtında, yeşil ipekli kumaştan yapılmış, uzun etekli yeni ve çok şık bir tuvalet vardı. “Günaydın Arkadi ivanoviç” dedi. “Elbisemi beğendiniz mi? Aniska böylesini dikemez.”

Aniska, bizim köyde oturan Moskova atölyelerinde çıraklık etmiş eski toprak kölelerinden pek cici bir terzi kızdı... Karım, karşımda durmuş, dönüyordu. Önce tuvaletini gözden geçirdim, sonra da dikkatle yüzüne bakarak: “Marfa Petrovna, böyle incir çekirdeği doldurmayan şeyler için bana kadar gelmenin, rahatsız olmanın ne gereği vardı?” dedim. “Ah aman Tanrım, demek artık seni rahatsız etmek de olmayacak!” diye karşılık verdi. Ona biraz takılmak için, “Marfa Petrovna” dedim. “Ben evlenmek istiyorum.” “Bu sizin bileceğiniz şey Arkadi Ivanoviç” dedi, “Ama karınız ölür ölmez hemen evlenmeye kalkışmanız size şeref vermez! Bari iyi birini seçseydiniz! Yoksa biliyorsun, bu ne ona ne de sana mutluluk getirir. Sadece kendinizi el âleme güldürmüş olacaksınız!” Karım, bunları

söyledikten sonra çıkıp gitti. Âdeta eteğinin hışırtısını duyar gibi olmuştum. Pek saçma bir şey, değil mi?

Raskolnikov:

- Belki de bunların hepsini siz uyduruyorsunuz, dedi.

Svidrigaylov, bu sorudaki kabalığın hiç farkında olmamış gibi dalgın dalgın karşılık verdi:

- Ben çok seyrek yalan söylerim.

- Eskiden, bu olaydan önce, ömrünüzde hiç hayalet, hortlak görmüşlüğünüz var mıdır?

- Evet, altı yıl önce, ömrümde yalnız bir sefer görmüştüm. Toprak kölelerimizden Filka adlı bir adamım vardı. Gömüldüğü gün, alışkanlıkla: "Filka çubuğumu getir!" diye seslenmiştim. Bu seslenişim üzerine Filka içeri girdi, doğru çubuklarımın durduğu rafa yürüdü, oturduğum yerde: "Galiba benden öç alıyor" diye düşündüm. Çünkü ölümünden az önce ona iyice çıkışmıştım: "Böyle yırtık dirseklerle yanıma gelmeye nasıl cesaret ediyorsun? Çık dışarı çapkın!" diye bağırmıştım. Dönüp çıktı, bir daha da hiç gelmedi. O zamanlar bu olaydan Marfa Petrovna'ya hiç söz etmemiştim.

- Bir doktora başvursanıza!..

- Doğrusunu isterseniz hastalığımın ne olduğunu bilmemekle birlikte, siz söylemeseniz de hasta olduğumu biliyorum. Bana kalırsa, herhâlde sizden beş kat daha sağlıklıyım. Ben size, hortlakların göründüklerine inanıp inanmadığınızı sormuştum.

Raskolnikov, biraz da öfkeyle:

- Hayır, asla inanmıyorum, diye bağırdı.

Svidrigaylov âdeta kendi kendine konuşuyormuş gibi, başı biraz yana eğik ve başka yana bakarak mırıldandı:

- Bu gibi hâllerde, genel olarak ne derler? Size derler ki: "Sen hastasın, şu hâlde sana görünen şeyler aslı olmayan bir karabasandan başka bir şey değildir." Zaten işin mantığa sığar yanı da yok. Hayaletlerin, hortlakların yalnız hastalara göründüklerini kabul ediyorum. Ama bu hal, hayaletlerin, hortlakların sadece hastalara görünebileceklerini kanıtlar, yoksa onların hiç olmadıklarını değil!..

Raskolnikov öfkeli öfkeli direndi:

- Tabii, hortlak falan yok.

Svidrigaylov, ağır ağır gözlerini ona döndürerek sözlerini sürdürdü:

- Demek yok ha?.. Siz böyle düşünüyorsunuz öyle mi? Peki, şöyle düşünemez miyiz? Siz de bana yardım edin: “Hayaletlerle hortlaklar, başka dünyaların parçaları, bölümleridir, onların başlangıcıdır. Sağlıklı bir adamın hortlakları görmesine sebep yok. Çünkü sağlıklı bir adam, her şeyden çok yeryüzünün çocuğudur. Bu hesaba göre de yaradılış kanunları gereğince, yalnız bir dünya yaşamı sürmek zorundadır. Ama bu sağlıklı adam biraz hastalanıverince, organizmadaki normal yeryüzü düzeni biraz bozuluverir, hemen başka dünya parçalarının görünmesi de olağan bir hâl almaya başlar. Adamın hastalığı arttığı ölçüde öteki dünya ile olan ilişkisi de artar. Böylece insan, büsbütün öldüğü zaman da öteki dünyaya göçer!” Ben bu nokta üzerinde çoktandır düşünüp duruyorum. Eğer siz de öteki dünyaya inanıyorsanız, bu düşüncelere inanabilirsiniz!

Raskolnikov:

- Ben öteki dünyaya inanmıyorum, dedi. Svidrigaylov dalgın bir hâlde duruyordu. Birden:

- Peki, ya orada örümceklerden veya bunlara benzer yaratıklardan başka bir şey yoksa, dedi.

Raskolnikov içinden “Bu herif kaçığın biri!” diye düşündü.

- İnsanoğlu sonsuzluğu, başka bir deyişle ölümü hep soyut bir düşünce olarak algılar. Öyle bir şey ki, insanın havsalasını aşar bu durum. Size soruyorum, bunun kaynağı nedir? Bunu biraz da basite indirgeyelim. Ölümsüzlüğü, gideceğimiz yeri minnacık bir oda, bir köy hamamı gibi isli bir yer varsayalım. Etraftan sarkan örümcek ağlarını gözümüzde canlandıralım. Alın size koskocaman bir ölümsüzlük. Belki güleceksiniz ama bu tip zihin jimnastiklerini sık sık tekrarlarım ben...

Raskolnikov haftalıklı bir duygu ile bağırdı:

- Nasıl, nasıl oluyor da bundan daha iç açıcı, daha insaflı bir şey düşünemiyorsunuz?

Svidrigaylov belirsiz bir gülümseyişle:

- Daha insaflı? Ne biliyorsunuz, belki de en insaflısı budur. Hem elimden gelse, ben öteki dünyayı mahsus bu biçime sokardım, diye karşılık verdi.

Bu uygunsuz karşılık üzerine Raskolnikov, birden üşür gibi oldu. Svidrigaylov başını kaldırdı. Dikkatle ona baktı ve kahkahalarla gülmeye başladı.

- Yok ama düşünün bir kez, diye bağırdı. Yarım saat önce henüz birbirimizi görmemiştik. Birbirimize düşman sayılıyorduk. Aramızda henüz

çözülmemiş bir mesele var. Biz bu işi bir yana bırakarak, nasıl bir konuşmaya daldık? Biz aynı tarlanın ürünleriyiz, dediğim zaman doğru söylememiş miyim?

Raskolnikov sinirli sinirli:

- Ziyaret sebebinizi, buraya niçin şeref verdiğinizi, elden geldiği kadar çabuk anlatmanızı rica etmeme izin verir misiniz? Çünkü, çünkü acele ediyorum, hiç zamanım yok... Hemen evden gitmek zorundayım.

- Peki peki. Kız kardeşiniz Avdotya Romanovna, Piyotr Petroviç Lujin ile evleniyormuş, öyle mi?

- Kız kardeşimle ilgili bütün sorunları bir yana bırakmak, onun adını ağzınıza almamak elinizden gelmez mi? Siz gerçekten Svidrigaylov iseniz, benim yanımda onun adını ne cesaretle ağzınıza aldığınızı bir türlü anlamıyorum.

- Peki ama ben buraya özellikle onun üzerine konuşmaya geldim, nasıl olur da onun adını ağzıma almam?

- Anladık, anladık, konuşun! Yalnız biraz çabuk olun!..

- Karım tarafından akrabam olan Lujin'i, hiç olmazsa yarım saatçik görmek fırsatını bulduysanız ya da onunla ilgili kesin ve doğru bazı şeyler işittiyseniz, eminim ki onun üzerine bir fikir edinmişsinizdir. O, Avdotya Romanovna'nın dengi değil!.. Bence, Avdotya Romanovna bu işte, ruh soyluluğu ile kendini ailesi uğruna hesapsızca feda ediyor. Hakkınızda edindiğim bilgilere dayanarak, kız kardeşinizin zararına olmamak şartıyla, bu evlenme işi bozulursa, çok sevineceğiniz düşüncesine vardım. Şimdi sizi tanıdıktan sonra ise bu inancım büsbütün güçlendi.

Raskolnikov:

- Bütün bunlar sizin hesabınıza çok safça, hatta bağışlayın, çok küstahça şeylerdir, dedi.

- Bu sözlerinizden şunu anlıyorum: Ben kendi çıkarını düşünen bencil bir adamım. Bay Raskolnikov hiç üzülmeyin, ben kendi çıkarını düşünen biri olsam sizinle bu kadar içten ve açık konuşmazdım. Yoksa budalalık yapmış olurdum. Hatta aklıma gelmişken izninizle psikolojik bir tuhaflıktan bahsedeyim size. Demin kız kardeşinize olan aşkımı ortaya dökerken bu işte tek kurbanın ben olduğumu ifade etmiştim. Şunu çok iyi bil Bay Raskolnikov: Artık Avdotya Romanovna'ya karşı hiçbir sevgi duymuyor, hiçbir şey hissetmiyorum. Buna ben de şaşırıyorum. Bunlar bir zamanlar yaşadığım, geçmişte kalan şeylermiş...

Raskolnikov onun sözünü keserek:

- Bu hâl avareliğinizin, zevk ve eğlence düşkünlüğünüzün bir sonucudur, dedi.

- Gerçekten de ben zevk ve eğlence düşkünü, avare bir adamım. Ama söz aramızda, kız kardeşinizin o kadar çok erdemleri var ki, ben bile ona karşı bazı duygulara kapılmaktan kendimi alamamıştım. Ama şimdi, kendim de farkındayım ki bütün bunlar saçma şeylermiş!..

- Çoktan mı farkındasınız?

- Önceleri de bunun farkında idim. Ama kesin olarak üç gün önce, Petersburg'a ayak bastığım gün buna inandım. Oysa Moskova'da iken hâlâ, Avdotya Romanovna'yı sizden istemeyi ve Lujin'e rakip olmayı düşünüyordum.

- Sözünüzü kestiğim için bağışlayın, lütfen işi kısa tutup, doğrudan asıl konuya gelemez misiniz? Acele işim var, sokağa çıkmak zorundayım.

- Büyük bir sevinçle... Buraya gelip de uzunca bir yolculuğa çıkmaya karar verince, ilk iş olarak bazı zorunlu işlerimi yoluna koymayı düşündüm. Çocuklarım teyzelerinin yanında kaldı. Onlar zengin, bana ihtiyaçları yok. Sonra benim nasıl bir baba olduğum da bilinen bir şey! Yanıma sadece Marfa Petrovna'nın geçen yıl bana bağışladığı parayı aldım. Bu bana yeter. Bağışlayın, şimdi asıl maksada geliyorum. Yapacağımı sandığım şu yolculuktan önce Lujin'le olan kozumu da paylaşmak istiyorum. Bunu, ondan pek fazla hoşlanmadığıma vermeyiniz! Şu kadarını bilin ki, karımla olan kavgam onun yüzünden çıkmıştır. Çünkü Lujin'in evlenme işini karımın pişirip kotardığını öğrenmiştim. Şimdi sizin aracılığınızla -hem de herhâlde sizin yanınızda- kız kardeşiniz Avdotya Romanovna ile görüşmek istiyorum. Ona önce, Piyotr Petroviç'ten kendisine en küçük bir fayda gelmek şöyle dursun, tam tersine, açıkça zarar geleceğini anlatmak istiyorum. Sonra da, bir zamanlar kendisine ettiğim kötülüklerden ötürü af dileyerek ona on bin ruble vermek için izninizi rica etmek istiyorum. Böylece kız kardeşinizin Lujin'le olan ilişkisini kesmesini kolaylaştırmış olacağım ki, fırsat olursa, onun da seve seve bu işi yapacağına inanıyorum.

Raskolnikov öfkeden çok şaşkınlığını gösteren bir tonla:

- Siz gerçekten ama gerçekten de düpedüz delisiniz, diye bağırdı. Böyle şeyleri ne cesaretle söyleyebiliyorsunuz?

- Zaten bağıracağınızı biliyordum. Ama her ne kadar ben zengin bir adam değilsem de bu on bin rubleyi tamamıyla bu işe verebilecek bir durumdayım, yani bu para bana hiç ama hiç gerekli değil! Eğer Avdotya Romanovna bu parayı kabul etmeyecek olursa ben bunu nasıl olsa har

vurup harman savuracağım. Bu bir... İkincisi: Vicdanım tamamen rahattır. Çünkü bu parayı hiçbir çıkar düşüncesiyle vermiyorum. Siz buna ister inanın, ister inanmayın ama sonraları siz de, Avdotya Romanovna da bunu öğreneceksiniz! Bütün mesele şu ki gerçekten de ben bir zamanlar çok saygıdeğer kız kardeşinizin başını derde sokmuş, ona felaketler getirmiştim. Şimdi amacım, içten bir pişmanlık duygusuyla günahlarımın kefaretini, ettiğim kötülükleri para ile ödemek değil, sadece kötülük etmek ayrıcalığını taşımadığımı göstererek onun yararına bir iş yapmaktır. Teklifimin arkasında milyonda bir olsun bir çıkar kaygısı bulunsaydı bu kadar açık konuşmazdım. Hem, daha beş hafta önce çok fazlasını teklif ettiğim hâlde bugün sadece on bin ruble vermeye kalkışmazdım. Dahası var, az, hem de çok az bir zaman sonra genç bir kızla evlenmem ihtimali var. Şu hâlde. Avdotya Romanovna'ya karşı herhangi bir gizli maksat beslemek kuşkuları da bununla ortadan kalkmış olacaktır. Son olarak şunu da söyleyeyim ki, Avdotya Romanovna Lujin'le evlenmekle yine bu paraları almış olacaktır ama başka yandan. İşte böyle, Rodyon Romanoviç. Kızmayınız, işi sükûnetle, soğukkanlılıkla düşününüz!

Svidrigaylov bu sözleri söylerken, olağanüstü sakin ve soğukkanlı idi. Raskolnikov:

- Rica ederim susunuz, dedi. Ne olursa olsun, bu davranışınız bağışlanamaz bir küstahlıktan başka bir şey değildir.

- Hiç de öyle değil. Ama ne yapalım ki şu dünyada insanoğlunun kendi cinsinden olanlara kötülük etmekten başka elinden bir şey gelmez. Bunun tam tersine olarak, boş ve anlamsız birtakım formaliteler yüzünden de zırnık kadar iyilik etmesine hakkı yoktur. Çirkin şeyler bunlar. Peki, mesela ben ölseydim de bu parayı kız kardeşinize bırakmış olsaydım, acaba o zaman da bunu almamazlık edecek mi idi?

- Kuvvetli bir ihtimalle belki de almazdı.

- Yok artık, bu kadarı da olmaz ya! Her ne ise öyle olsun! On bin ruble, yerine göre çok iyi bir paradır. Her ne hâl ise bu söylediklerimi Avdotya Romanovna'ya iletmenizi rica edeceğim!

- Hayır, iletmeyeceğim!

- O hâlde Rodyon Romanoviç, onunla görüşmek çarelerini ben kendim aramak, dolayısıyla da onu rahatsız etmek zorunda kalacağım.

- Bu söylediklerinizi kendisine iletirsem, onunla görüşmek çarelerine başvurmayacaksınız değil mi?

- Doğrusu ne söyleyeceğimi bilemiyorum! Onunla bir defa görüşmeyi çok isterdim.

- Hiç ummayın!

- Yazık. Ama siz beni bilmiyorsunuz! Belki de ileride dost oluruz.

- Dost olacağımızı mı umuyorsunuz? Svidrigaylov gülümseyerek:

- Niçin olmayacakmışız, dedi ve ayağa kalkarak şapkasını aldı. Zaten sizi rahatsız etmek de istemiyordum. Gerçi bu sabah sizi gördüğüm zaman her ne kadar yüzünüz üzerimde çarpıcı bir etki yaptıysa da, yine de buraya gelirken pek umutlu değildim.

Raskolnikov üzüntü ile sordu:

- Siz bu sabah beni nerede gördünüz?

- Bir rastlantı ile gördüm. Bana öyle geliyor ki sizde bana benzeyen bir şeyler var. Ama sakın üzülmeyin, ben öyle can sıkıcı bir adam değilimdir. Ben kumarda hile yapanlarla uzlaşmasını bildim, uzak akrabalarımdan Prens Svirbey'i hiçbir zaman bıktırmadım. Madam Prilukova'nin albümüne, Rafael'in Madonna'sı üzerine birkaç satır karalamayı becerdim. Bir yere adım atmadan Marfa Petrovna ile yedi yıl aralıksız yaşadım. Bir zamanlar Viyazemski'nin Samanpazarı'ndaki evinde de yatmıştım. Belki de Berg ile balona biner, uçarım.

- Çok güzel! İzin verin de sorayım, bu geziye yakında mı çıkıyorsunuz?

- Hangi geziye?

- Hangi geziye olacak, şu az önce sözünü ettiğiniz geziye!

- Gezi? Ha, evet! Gerçekten de ben size böyle bir geziden söz etmiştim. Bu geniş bir konudur. Ama bana ne sorduğunuzu bir bilseydiniz… - Svidrigaylov sözünün bu noktasında birden kısa ama gürültülü bir kahkaha atarak konuşmasını sürdürdü: Ben belki de geziye çıkacak yerde evlenirim. Bana bir kız teklif ediyorlar.

- Burada mı?

- Evet.

- Ne zaman bunu becerdiniz?

- Ama yine de Avdotya Romanovna ile bir kez de olsa görüşmeyi çok isterdim. Sizden bunu ciddi olarak rica ediyorum. Eh, Tanrı'ya emanet olun! Ah, evet! Az kaldı unutuyordum. Marfa Petrovna'nın, ölümünden önce kendisine üç bin ruble bıraktığını Avdotya Romanovna'ya haber veriniz! Bu tamamen doğrudur. Marfa Petrovna, ölümünden bir hafta önce vasiyetnamesine bunu koydurttu. Bu benim yanımda oldu. Avdotya Romanovna iki üç hafta içinde bu parayı alabilir,

- Bunu söylerken ciddisiniz, değil mi?

- Sahi söylüyorum. Bunu kendisine söyleyiniz. Hoşça kalın, ben de sizden pek uzak sayılmam, şuracıkta oturuyorum.

Svidrigaylov çıkarken, kapıda Razumihin ile burun buruna geldi.

II

Saat nerdeyse sekiz olacaktı. Bakaleyev'in pansiyonuna Lujin'den önce varabilmek için ikisi de adımlarını sıklaştırdılar.

Sokağa çıktıklarında, Razumihin:

- Kimdi deminki adam, diye sordu.

- Svidrigaylov... Evlerinde dadı olarak çalıştığı sırada kız kardeşime sarkıntılık eden çiftlik sahibi. Bu olay yüzünden karısı Marfa Petrovna Dunya'yı kovmuş ama daha sonra kendisinden özür dilemişti. Geçenlerde de birdenbire ölüverdi. Bugün annem anlatıyordu hani... Neden, bilmiyorum; ama ben bu adamdan çok korkuyorum. Karısının cenazesinden hemen sonra buraya gelmiş. Çok tuhaf bir adam, bir şeyler yapmaya kararlı görünüyor... Ve sanki bildiği bir şeyler var... Dunya'yı ondan korumak gerek... Sana bunu söylemek istiyorum, duyuyor musun?

- Korumak mı? Avdotya Romanovna'ya ne yapabilir ki o? Ama benden böyle bir şey istediğin için sana teşekkür ederim, Rodya... Avdotya Romanovna'yı, koruruz! Nerede oturuyormuş adam?

- Bilmiyorum.

- Niye sormadın? Yazık! Neyse, ben öğrenirim!

Raskolnikov bir süre sustu, sonra:

- Sen onu gördün mü, diye sordu.

- Evet, yüzüne iyice dikkat ettim.

Raskolnikov inat etti:

- Sen onu iyice gördün mü? Net biçimde gördün mü?

- Evet, kendisini çok iyi hatırlıyorum. Bin kişi içinde görsem, tanırım. Gördüğüm insanların yüzlerini hiç unutmam.

Yeniden sustular. Sonra Raskolnikov:

- Hımm... diye söylendi. Evet, öyle bu... Biliyor musun?.. Bunlar hep bir hayalmiş gibi geliyor bana.

- Ne demek istediğini pek iyi anlayamadım?

Raskolnikov çarpık bir gülümsemeyle:

- Hani siz hepiniz bana deli diyorsunuz ya, dedi, bu şimdi bana da öyle geliyor... Yani ben gerçekten bir deliyim ve yalnızca bir hayalet gördüm...

- Ne saçmalıyorsun kuzum?

- Kim bilir? Belki de ben düpedüz bir deliyim. Şu son günlerde bütün olup bitenlerin hepsi de sadece benim hayalimde yaşamış olabilir.

- Ah, Rodya! Yine senin sinirlerini bozmuşlar! O herif sana neler anlattı. Buraya niçin gelmiş?

Raskolnikov karşılık vermedi. Razumihin biraz düşündükten sonra:

- Dinle, sana raporumu veriyorum, diye söze başladı. Sana uğradım, uyuyordun. Öğle yemeğini yedik, sonra da Porfiri'ye gittim. Zamiyotov hâlâ orada idi. Söze başlamak istedim ama olmadı. Bir türlü istediğim gibi konuşamadım. Adeta beni anlamıyor, anlayamıyor. Ama onda sıkılmak diye bir şey yok. Sonunda dayanamadım, Porfiri'yi pencere kenarına çektim ve konuşmaya başladım. Ama yine de istediğim gibi olmadı. Ben bir yana bakıyordum o da bir yana... En sonunda yumruğumu burnuna dayadım, şöyle dostça, akrabaca, suratını yamyassı edeceğimi söyledim. Sadece yüzüme bakmakla yetindi. Tükürdüm ve çıktım. İşte hepsi bu kadar... Çok budalaca şeyler! Zamiyotov'a gelince, onunla bir kelime bile konuşmadım. Ama biliyor musun, bana öyle geliyor ki bir çuval inciri berbat ettim. Merdivenlerden inerken kafamda doğan bir düşünce ile yüreğime biraz su serpildi: Sen ve ben ne diye telaşlanıp duruyoruz? Ortada senin için bir tehlike ya da buna benzer bir şey olsaydı, eh, o zaman ne ise! Oysa şimdi sana ne? Senin bu gibi şeylerle ne ilgin var? Boş ver keratalarını! Sonra biz onlarla alay edeceğiz! Ben senin yerinde olsam birtakım yalanlar uydurur, onlarla alay ederdim. Sonraları, bu yaptıklarından ne kadar utanacaklardır. Boş ver! İleride kafalarına vururuz, şimdi yalnız gülmekle yetinelim!

Raskolnikov:

- Şüphesiz öyle, dedi. İçinden de: "Yarın ne diyeceksin bakalım?" diye düşünmekten kendini alamadı. Tuhaf değil mi? Şimdiye kadar bir sefer olsun "Öğrendiği zaman Razumihin ne diyecek?" düşüncesi aklından geçmemişti. Bunu hatırlayınca arkadaşına dikkatle baktı. Razumihin'in Porfiri'ye gidişiyle ilgili olarak şimdi anlattığı şeyler onu çok az ilgilendirmişti. Çünkü o zamandan beri birçok şey önemini kaybetmiş, birçok yeni şey ortaya çıkmıştı.

Koridorda Lujin'le karşılaştılar. O tam sekizde gelmişti. Kadınların odasını ararken karşılaşmış, üçü birlikte içeri girmişlerdi. Ama ne birbirlerinin yüzüne bakmışlar, ne de birbirlerine selam vermişlerdi. Delikanlılar önden yürüdüler. Piyotr Petroviç, nezaket gereğince paltosunu çıkarırken, antrede biraz oyalandı. Pulheriye Aleksandrovna onu karşılamak üzere hemen kapıya koştu. Dunya, ağabeyisi ile selamlaştı.

Piyotr Petroviç Lujin içeri girdi. Oldukça nazik ama aşırı bir ağırbaşlılıkla kadınları selamladı. Ne var ki bakışlarında, şaşırmış da henüz

kendini toparlayamamış bir insan hâli vardı. Pulheriya Aleksandrovna'da da bir şaşkınlık sezilmekte idi. Misafirlerin hepsine ayrı ayrı, üzerinde semaver kaynayan yuvarlak masa çevresinde yer gösterdi. Dunya ile Lujin, masanın birer ucunda karşı karşıya oturdular. Razumihin ile Raskolnikov, Pulheriya Aleksandrovna'nın karşısında yer aldılar. Razumihin, Lujin'e yakın düşmüş, Raskolnikov ise kız kardeşinin yanına oturmuştu.

Ortalığa derin bir sessizlik hâkimdi. Bu arada Lujin, yavaş yavaş belki de zaman kazanmak amacı ile kendinden emin bir şekilde cebinden patiska bir mendil çıkardı. İşte tam bu sırada ortama nefis bir esans kokusu yayıldı. Piyotr Petroviç incinen gururunu tamir etmek için hesap sormaya kalkışan bir adam tavrı ile burnunu sildi. Aslında onun buraya gelirken bir tek amacı vardı: Emirlerine kulak asmayan ana kıza şiddetli bir ceza vermek ve hesap sormak. O zaman Bay Lujin'in kim olduğunu ve her şeyi çok iyi anlayacaklardı. Ama bunu yapmaya cesaret edemedi. Bundan başka, bu adam, bilinmeyen şeyleri sevmezdi. Oysa burada öğrenilmesi gereken bir nokta vardı: Emirleri böylesine açıkça dinlenmemişse demek ki ortada bir sebep vardı. Bu sebebi önceden öğrenmek, elbette, daha doğru olurdu. Ceza vermeye gelince bu her zaman mümkün ve elinde idi.

Resmi bir eda ile Pulheriya Aleksandrovna'ya sordu:

- Umarım ki yolculuğunuz iyi geçmiştir?

- Tanrı'ya şükür, Piyotr Petroviç.

- Çok sevindim. Avdotya Romanovna da yorulmadılar ya? Dunya:

- Ben genç ve güçlüyüm, öyle kolay kolay yorulmam, dedi. Ama bu yolculuk annem için çok sıkıntılı geçti.

- Elden ne gelir? Milli yollarımız pek uzun. Denildiği gibi "Rusya Anamız" da pek geniş. O kadar istediğim hâlde dün gelip sizi karşılayamadım. Bununla birlikte umarım ki fazla sıkıntı çekmediniz?

Pulheriya Aleksandrovna, sesinde tuhaf bir tonla karşılık vermekte acele etti:

- Oh hayır Piyotr Petroviç, doğrusu dün cesaretimiz çok kırılmıştı. Eğer Tanrı Dimitri Prokofyiç'i yardımımıza göndermeseydi herhâlde perişan olurduk.

Kadın bunları söyledikten sonra Razumihin'i göstererek Lujin'e tanıttı:

- Sözünü ettiğim Dimitri Prokofyiç işte budur!..

Lujin, dostça olmayan bir bakışla Razumihin'i süzerek:

- Dün o şerefi elde etmiştim efendim, diye kekeledi ve kaşlarını çatarak somurttu.

Piyotr Petroviç, genel olarak, salonlarda pek kibar görünen, özellikle kibar olmak iddiasında bulunan insanlar takımındandı. Bu gibiler isteklerine aykırı küçücük bir durum karşısında bütün imkânlarını ve ellerindeki kozlarını kaybederler. Böylece salonu şenlendiren bir insan olmaktan çıkarak, bir un çuvalı kadar anlamsız hale gelirler.

Oda yine sessizleşti. Raskolnikov ısrarla susuyor, Avdotya Romanovna zamanı gelmeden konuşmak istemiyordu. Razumihin'in zaten söyleyecek bir sözü yoktu. Bu hâl karşısında Pulheriya Aleksandrovna yine telaşlandı. Her zamanki çareye başvurarak:

- Marfa Petrovna ölmüş, duydunuz mu, diye sordu.

- Duymaz olur muyum, elbette ki duydum. ilk ağızdan haberini aldım. Hatta Arkadi Ivanoviç Svidrigaylov'un karısını gömer gömmez hemen buraya, Petersburg'a hareket ettiğini size haber vermeye geldim. Hiç değilse güvenilir kaynaklardan aldığım bilgi budur.

Duneçka telaşla:

- Petersburg'a mı, buraya mı, diye sordu ve annesiyle bakıştı.

- İyi bildiniz Avdotya. Buraya gelmiş. Bu kadar acele gelişinde ve elini çabuk tutuşunda elbette çeşitli sebepler olmalı. Bunu anlamaktan daha kolay ne var ki?

Pulheriya Aleksandrovna:

- Aman Tanrım, diye haykırdı. Yoksa burada da Duneçka'ya rahat vermeyecek mi?

- Bana kalırsa, ne sizin, ne de Avdotya Romanovna'nın telaşlanmanız için hiçbir sebep yoktur. Yeter ki siz kendiniz onunla ilişki kurmak için herhangi bir istek göstermeyesiniz! Bana gelince, gözümü ondan ayırmayacağım. Şu anda nerede oturduğunu da araştırıyorum.

Pulheriya Aleksandrovna sözlerini sürdürerek:

- Ah Piyotr Petroviç, dedi. Şimdi beni ne kadar korkuttuğunuzu tahmin edemezsiniz! Ben onu topu topu iki kez gördüm. Bana korkunç, çok korkunç bir insan olarak göründü. Zavallı Marfa Petrovna'nın ölümüne de onun sebep olduğuna eminim.

- Bilmem bu konu üzerinde konuşmamak daha doğru olur. Elimde esaslı bilgiler var. İddia etmem. Belki de hakaretleriyle, manevi olarak kadının ölümünü hızlandırmış olabilir. Hal ve gidişatına, ahlak niteliklerine gelince, bu alanda ben de tıpkı sizin gibi düşünüyorum. Şu anda zengin olup olmadığını, Marfa Petrovna'nın kendisine neler bıraktığını bilmiyorum. Ama bütün bunları en kısa bir zamanda öğreneceğim! Elinde biraz olsun

maddi imkânlar varsa, burada Petersburg'ta, pek doğal olarak, yine hemen eski yaşayışına dönecektir. Svidrigaylov gırtlağına kadar zevk ve eğlenceye, ahlaksızlık çamuruna gömülmüş olan bu çeşit insanların en kötüsüdür. Sekiz yıl önce derin bir aşkla Svidrigaylov'a bağlanan ve borçlarını ödeyen Marfa Petrovna'nın başka bir alanda da ona büyük bir hizmeti dokunduğuna inanmam için elimde ciddi sebepler var. Sadece karısının ilgi ve fedakârlığı sayesinde, daha başlangıçta, canavarca insan öldürme ile karışık bir cinayet davası önlenmiş, böylece Svidrigaylov, Sibirya'yı boylamaktan kurtulmuştur. İşte öğrenmek istiyorsanız, Svidrigaylov denilen adam böyle bir yaratıktır.

Pulheriya Aleksandrovna:

- Ah, aman Tanrım, diye haykırdı.

Raskolnikov anlatılanları dikkatle dinliyordu. Dunya, sert ve dokunaklı bir sesle sordu:

- Bu konuda, elinizde esaslı bilgiler bulunduğuna dair söylediğiniz sözler doğru mudur?

- Anlattıklarım sadece, Marfa Petrovna'nın bir sır olarak bana söyledikleridir. Şunu da işaret etmeliyim ki bu mesele adalet bakımından bütünüyle karanlıklara gömülüdür. O sıralarda burada Resslich adlı yabancı bir kadın yaşamakta imiş. Galiba bu kadın hâlâ burada imiş. Ufak tefek tefecilik işleriyle uğraşıyor bu arada başka işler de yapıyormuş. İşte bu Resslich ile Svidrigaylov arasında çok eskiden beri sıkı fıkı ve gizemlerle dolu bir ilişki varmış. Resslich denilen bu kadının yanında uzak akrabalarından bir yeğen, galiba on dört-on beş yaşlarında sağır ve dilsiz bir kızcağız barınmakta imiş. Resslich bu kızcağızı hiç sevmez, yedirdiği her lokma ekmeği başına kakar, hatta hiç acımadan dövermiş! Bir gün zavallı kızcağızı tavan arasında asılmış olarak bulmuşlar. Olayın bir intihar olduğuna karar verildi. Bu işlerde yapılması gerekli soruşturmadan sonra mesele kapandı. Ama sonraları, çocuğun Svidrigaylov tarafından tecavüze uğradığına dair bir ihbar yapıldı. Doğrusu bütün bunlar pek karanlık şeylerdi. İhbarı, sabıkalı, kendisine inanılması zor bir başka Alman kadını yapmıştı. Kısacası, Marfa Petrovna'nın çabası ve parası sayesinde bu ihbardan bir sonuç çıkmadı. Olay bir dedikodu çerçevesini aşamadı. Bununla birlikte, bu dedikodunun büyük bir anlamı vardı. Avdotya Romanovna, herhâlde siz de altı yıl önce, daha toprak köleliği sıralarında dayaktan ve işkenceden ölmüş olan Filip adlı adamın macerasını işitmiş olacaksınız!

- Ben, bu Filip'in kendini astığını işittim.

- Evet dediğiniz doğrudur ama onu bu istemediği ölüme zorlayan, daha doğrusu sürükleyen şey, Svidrigaylov'un sürekli eziyet ve işkenceleri olmuştur.

Dunya kuru bir sesle:

- Ben bunu bilmiyorum, dedi. Ben sadece bununla ilgili çok tuhaf bir hikâye dinledim. Filip denilen bu kişi, görünüşe göre, melânkolik bir adam, bir ev filozofu imiş. Ev halkının söylediklerine göre kitap okuya okuya bu hale gelmiş! Kendini asması Svidrigaylov'un işkencesinden çok bu okumuşluğu ile alay edilmesinden ileri gelmiş! Ben orada bulunduğum sıralarda Svidrigaylov çiftlik halkına iyi davranırdı. Hatta onlar da Filip'in ölümünden ötürü onu suçlamakla birlikte, yine de kendisini severlerdi.

Lujin, manalı bir gülümseyişle sırıtarak:

- Avdotya Romanovna, dedi. Görüyorum ki birdenbire onu temize çıkarmak eğilimine kapılmış bulunuyorsunuz! Gerçekten de o, kurnaz ve kadınlar için çok çekici bir adamdır. Çok tuhaf bir biçimde ölen Marfa Petrovna, bu konuda ağlanacak bir örnek olarak ortada zaten. Maksadım, bu adamın ileride olması çok muhtemel yeni saldırılarına karşı sizin ve annenizin dikkatini çekmektir. Benim düşünceme gelince, ben kesin olarak eminim ki, bu adam eninde sonunda borç yüzünden yine hapishanelere düşecektir. Çocuklarını göz önünde tutan Marfa Petrovna, ona asla, hiçbir zaman bir şeyler bırakmak niyetinde değildi. Eğer ona bir şeyler bıraktıysa bile bu ancak, pek küçük, şöyle böyle geçinmesine yarayacak kadar önemsiz bir şeydir. Bu para çeşitli alışkanlıkları olan böyle bir adama bir yıl bile yetmez!

Dunya:

- Piyotr Petroviç, dedi, rica ederim şu Svidrigaylov konusunu kapayalım artık, çünkü bu benim canımı sıkıyor.

Raskolnikov ilk defa ağzını açarak:

- Bu adam az önce bana gelmişti, dedi. Her yandan bağrışmalar yükseldi. Bütün yüzler ona çevrildi. Hatta Piyotr Petroviç bile heyecanlandı. Raskolnikov sözlerine devam ederek:

- Bir buçuk saat önce ben uyurken odama girmiş, dedi. Beni uyandırdı, kendisini tanıttı, oldukça laubali ve neşeli bir hâli vardı. Onunla dost olacağıma kesin bir inancı vardı. Seninle görüşmekte çok diretiyor, Dunya! Bu iş için benim aracılık etmemi rica ediyor. Sana bir teklifi var. Bu teklifin ne olduğunu bana da söyledi. Bundan başka Marfa Petrovna'nın,

ölümünden bir hafta önce hazırladığı vasiyetnamesiyle sana da üç bin ruble bıraktığını resmi olarak haber verdi. Bu parayı pek kısa bir zamanda alabilirmişsin.

Pulheriya Aleksandrovna haç çıkararak:

- Hay Tanrı razı olsun, dedi. Onun için dua et Dunya, dua et!

Lujin'in ağzından:

- Evet, bu gerçekten de doğrudur, sözleri çıktı. Sabırsızlanan Duneçka:

- Eee, sonra ne oldu, diye sordu.

- Sonra bana, kendisinin zengin olmadığını, çiftliğin tamamen, şimdi teyzelerinin yanında bulunan çocuklara kaldığını söyledi. Daha sonra, benden pek de uzak olmayan bir yerde oturduğunu bildirdi. Ama bu yerin nerede olduğunu bilmiyorum. Kendisine sormadım.

Fena hâlde korkmuş bulunan Pulheriya Aleksandrovna:

- Duneçka'ya ne teklif edecekmiş bakalım, bunu sana söyledi mi, diye sordu.

- Evet, söyledi.

- Ne imiş bakalım?

Raskolnikov:

- Sonra söylerim, diyerek sustu ve çayını içmeye koyuldu.

Piyotr Petroviç saatini çıkararak baktı ve kuşkulanmış bir eda ile:

- Benim biraz işim var, böylece size engel de olmamış olurum, dedi ve sandalyesinden kalkmaya davrandı:

Dunya:

- Piyotr Petroviç, bu akşam gitmemenizi, bizimle kalmanızı istiyorum, dedi. Zaten söz de vermiştiniz. Dahası yazmış olduğunuz mektupta annemle bir mesele üzerine konuşmaktan söz etmiştiniz. Beni kırmayacağınızı umuyorum.

Piyotr Petroviç, şapkasını hep elinde tutarak tekrar sandalyeye oturdu, kurumlu bir tavırla:

- Evet, dediğiniz doğrudur Avdotya Romanovna, dedi. Ben gerçekten de gerek sizinle, gerek sayın annenizle çok önemli bazı meseleler üzerine konuşmak istiyordum. Ama nasıl ki kardeşiniz benim yanımda, Svidrigaylov'un bazı teklifleri üzerine açıklamalarda bulunamıyorsa, ben de önemli, hem çok önemli bazı meseleleri başkalarının yanında konuşmak istemiyorum ve konuşamam da... Bundan başka, çok esaslı ve başlıca ricamın da dikkate alınmadığını görüyorum.

Lujin, suratına gösterişli ve soylu bir mimik yükleyerek sustu.

Dunya:

- Kardeşimin bu akşamki toplantıda bulunmaması konusundaki ricanız, özellikle benim direnişim üzerine yerine getirilmemiştir, dedi. Mektubunuzda, ağabeyim tarafından aşağılandığınızı yazmışsınız. Ben öyle düşünüyorum ki, bu nokta hemen aydınlanmalı ve siz barışmalısınız. Eğer Rodya gerçekten de size kötü davranmışsa sizinle barışması gerekir ve o bunu yapacaktır.

Piyotr Petroviç bu sözlerden hemen cesaretlendi:

- Avdotya Romanovna, öyle bazı aşağılamalar vardır ki,en iyi niyetlerimize rağmen onları bir türlü unutamayız! Her şeyin bir sınırı vardır ki, bunun aşılması tehlikelidir. Çünkü bu sınır bir kez aşıldı mı, artık bir daha geri dönülmez.

Dunya biraz da sabırsızlığını gösteren bir eda ile onun sözünü keserek:

- Hayır Piyotr Petroviç, dedi. Ben yalnız bunu söylemek istememiştim. Şunu iyice bilmelisiniz ki, bizim bütün mutluluğumuz, bu anlaşmazlığın elden geldiği kadar çabuk çözülüp çözülmemesine, aydınlanıp aydınlanmamasına bağlıdır. Size ilk ağızda apaçık söylüyorum ki, bu meseleyi başka türlü görmem elimde değildir. Bana biraz olsun değer veriyorsanız, biraz güç olmakla birlikte, bu mesele hemen bugün çözülmelidir. Tekrar ediyorum, ağabeyim suçlu ise sizden özür dileyecektir.

Gittikçe öfkesi kabaran Lujin:

- Avdotya Romanovna, meseleyi bu biçimde getirişinize şaşıyorum, diye söze başladı. Size değer verdiğim, ne diyeyim, size taptığım hâlde, ailenizden biri pekâlâ hoşuma gitmeyebilir. Sizinle evlenmeyi kendim için bir şeref saymakla birlikte, bununla bağdaşması elde olmayan birtakım yükümlülükler altına gitmeyi de...

Dunya, dokunaklı bir sesle onun sözünü keserek:

- Sevgili Piyotr Petroviç, dedi. Bu çabuk gücenme alışkanlığını bir yana bırakınız da benim sizde sürekli gördüğüm ve görmek istediğim akıllı ve soylu bir insan niteliğiyle konuşunuz! Size büyük bir söz verdim, sizin nişanlınızım. Bu işte bana güveniniz, taraf tutmadan karar verebilecek bir güçte olduğuma inanınız! Bu meselede bir hakem rolü oynayışım, sizin için olduğu kadar kardeşim için de bir sürpriz niteliğindedir. Mektubunuzu aldıktan sonra, bugünkü toplantımıza mutlaka onun da gelmesini kendisinden rica ettiğim zaman tasarı ve niyetlerimden ona asla söz etmemiştim. Şunu anlamanız gerekir ki, eğer barışmayacak olursanız, ikinizden birini, ya sizi ya da onu seçmek zorunda kalacağım! Mesele sizin

için de, onun için de böyle bir renk almıştır. Ben bu, birinizden birini seçme işinde yanılmak istemiyorum ve yanılmamalıyım. Sizin hatırınız için, sizin uğrunuza ağabeyimi, ağabeyimin hatırı için sizi feda etmek zorundayım. Onun benim için gerçekten bir ağabey olup olmadığını kesin olarak bu akşam öğrenmek istiyorum ve öğreneceğim. Size gelince: Beni sevip sevmediğinizi, bana değer verip vermediğinizi, bir kelime ile benim için gerçek bir koca olup olmayacağınızı anlayacağım.

Lujin ekşi bir suratla:

- Avdotya Romanovna, sözleriniz benim için büyük bir anlam, hatta daha da ileri giderek diyeceğim ki, sizinle kurmak şerefini elde ettiğim ilişki de hesaba katılırsa, bir aşağılama kokusu taşıyor. Beni şu kendini beğenmiş delikanlı ile bir teraziye koymak gibi tuhaf ve aşağılama ile ölçüştürmenizi bir yana bırakalım ama sözlerinizle, bana verdiğiniz sözden caymak imkânları da yaratıyorsunuz! “Ya siz, ya o?” demekle, bana ne kadar az değer verdiğinizi gösteriyorsunuz! Aramızdaki ilişkiden, karşılıklı olarak verdiğimiz sözden sonra böyle bir şeye katlanamam.

Dunya öfke ile:

- Nasıl, nasıl, diye bağırdı. Çıkarınızı, bugüne kadar hayatta benim için en değerli olan şeylerle, bütün hayatımı meydana getiren şeylerle bir tutuyorum da siz hâlâ size az değer verdiğimi ileri sürerek bana gücenmeye kalkıyorsunuz öyle mi?

Raskolnikov sessizce ve alaycı alaycı gülümsedi. Razumihin suratını buruşturdu. Piyotr Petroviç ise Avdotya Romanovna’nın itirazını dikkate almadı. Tam tersine âdeta bundan zevk alıyormuş gibi gittikçe daha söz anlamaz, daha sinirli bir hâl almaya başladı. Ukalaca bir eda ile:

- Bir kızın gelecekteki hayat arkadaşına, kocasına beslediği sevgi, kardeşine olan sevgisinden üstün olmalıdır, dedi. Hem, ne olursa olsun ben onunla bir tutulamam. Gerçi az önce, gelişimin nedenini meydana getiren konuları kardeşinizin yanında konuşamayacağımı, konuşmak istemediğimi ısrarla söylemiştim. Buna rağmen şimdi çok önemli ve benim için çok üzücü bir noktanın aydınlanması için çok sayın annenize başvurmak niyetindeyim. -Pulheriya Aleksandrovna’ya dönerek- Oğlunuz, dün, Bay Posutkin’in yanında -Razumihin’e dönerek nazik bir selamla- bilmem doğru mu söyledim, affınızı rica ederim, adınızı unutmuşum, dedi. Özel bir görüşmemiz sırasında, kahvelerimizi içerken size açmış olduğum bazı düşüncelerimi değiştirerek beni aşağıladı. O gün ben size evlenme üzerine olan düşüncelerimi söylerken hayattan her türlü nasibini almış zengin bir

kızla evlenmektense, hayatın bütün acılarını tatmış yoksul bir kızla evlenmenin, gerek karı-kocalık ilişkisi, gerek ahlak bakımından daha doğru olacağını söylemiştim. Oğlunuz kelimelerin anlamını bile bile değiştirerek beni kötü birtakım niyetler beslemekle suçladı. Bunu yaparken de benim düşünceme göre, sizden aldığı bir mektuba dayanmakta idi. Siz Sayın Pulheriya Aleksandrovna, beni bunun tersine inandırmak, böylelikle yüreğime su serpmek imkânını bulursanız kendimi mutlu sayacağım. Rodyon Romanoviç'e yazdığınız mektupta, sözlerimi hangi deyimlerle belirttiğinizi lütfen söyler misiniz? Şaşıran Pulheriya Aleksandrovna:

- Tanrı şahit ki hatırlamıyorum, dedi. Sözlerinizi nasıl anladı isem öyle yazmışımdır. Rodyan'ın bunları size nasıl tekrarladığını bilmiyorum. Biraz büyütmüş olabilir.

- Siz aklına sokmasaydınız o bunu yapamazdı. Pulheriya Aleksandrovna ağırbaşlı bir tavırla:

- Piyotr Petroviç, dedi, Dunya ile benim, sözlerinizi pek de kötü bir manaya almadığımızın en iyi delili burada bulunuşumuz değil midir?

Dunya, annesinin sözlerini destekleyerek:

- Çok doğru anneciğim, dedi, Lujin alınarak:

- Demek ki bu işte de ben suçluyum, dedi. Bu hâlden cesaretlenen Pulheriya Aleksandrovna:

- Ama bakınız, Piyotr Petroviç, siz hep Rodyon'u suçluyorsunuz. Oysa geçenlerde, siz kendiniz de mektubunuzda onunla ilgili doğru olmayan şeyler yazdınız!

- Doğru olmayan bir şey yazdığımı hatırlamıyorum. Raskolnikov yüzünü Lujin'e çevirmeden sert bir sesle:

- Dün elimdeki yirmi beş rubleyi, arabanın altında ezilen adamın kızına verdiğimi yazmışsınız. Oysa ben parayı kızına değil, anasına verdim. Ben bu kızı ömrümde ilk kez, dün annemle bacımın yanında gördüm. Böyle davranmaktaki tek gayeniz, ailemle aramı açmaktı. Üstelik yüzünü bile görmediğiniz zavallı bir kızdan öyle bilgisizce ve iftiralarla söz ettiniz ki, tek kelimeyle iğrendim. Böyle davranmak alçaklığın, bilgisizliğin daniskasıdır.

- Affedersiniz efendim, mektubumda sizden ve davranışlarınızdan söz ettiysem, bunu sadece annenizin ve kız kardeşinizin isteklerini yerine getirmek kaygısıyla yapmışımdır. Çünkü onlar benden, sizi nasıl bulduğumu, üzerimde bıraktığınız izlenimi kendilerine yazmamı rica etmişlerdi. Mektupta söz konusu ettiğim meselelere gelince, orada doğru

olmayan bir satır bile bulunabileceğini iddia edemezsiniz! Yani size gönderilen paraları gereksiz harcamadığınızı, mutsuz olan o aile içinde şerefsiz insanlar bulunmadığını iddia edebilir misiniz?

- Bence, bütün erdemlerinizle birlikte, şimdi taş attığınız o mutsuz kızın küçük parmağı bile olamazsınız!

- Demek ki siz onu annenizle kız kardeşinizin çevresine sokmak cesaretini de göstereceksiniz?

- Eğer öğrenmek istiyorsanız, bunu yaptım bile... Bugün o kızı annemle, kız kardeşimle yan yana oturttum.

Pulheriya Aleksandrovna:

- Rodya, diye bağırdı.

Dunya kızardı; Razumihin kaşlarını çattı. Lujin alaycı ve kurumlu bir eda ile gülümsedi:

- Buyurunuz, kendiniz görünüz Avdotya Romanovna, dedi. Burada bir anlaşmaya varmak mümkün mü? Şimdi artık umarım ki, bu iş kesin olarak aydınlanmış, mesele kalmamıştır. Bu aile toplantısının tadını daha fazla kaçırmamak sırlarınızı birbirinize söylemenize engel olmamak için işte ben gidiyorum! -İskemleden kalkarak şapkasını aldı... Ama giderayak size şunu da söyleyeyim ki, bundan sonra bu gibi buluşmalardan ve uzlaşmalardan beni uzak tutacağınızı umuyorum. Bunu özellikle sizden rica edeceğim, çok Sayın Pulheriya Aleksandrovna, çünkü mektubum size yazılmıştı, başkasına değil.

Pulheriya Aleksandrovna biraz kırılır gibi oldu:

- “Adeta bizi büsbütün avucunuzun içine alıyorsunuz” Piyotr Petroviç! Dunya size, isteğinizin niçin yerine getirilmediğini anlattı. Onun çok iyi niyetleri vardı. Sonra, siz bana âdeta emreder gibi yazıyorsunuz! Yoksa bütün isteklerinizi bir buyruk gibi saymamızı mı istiyorsunuz? Ben ise tamamen bunun tersini iddia ederek diyeceğim ki: Şimdi sizin bize karşı daha nazik, daha hoş görülü davranmanız gerekir. Çünkü biz size inanarak her şeyimizi bıraktık, kalkıp buraya geldik. Böylece, dolayısıyla şimdi tamamıyla sizin elinizdeyiz!

- Hayır, Pulheriya Aleksandrovna, hele Marfa Petrovna’nın vasiyetnamesiyle size üç bin ruble bırakıldığı şu sırada bu hiç de doğru değil... Hele bana karşı takındığınız bu tavıra bakılırsa bu paranın tam zamanında gelmiş olduğuna inanmak gerekecek.

Lujin bu son cümleyi alaycı bir tonla eklemişti.

Dunya sinirli sinirli:

- Bu düşüncenize bakılacak olursa, sizin gerçekten de bizim kimsesiz oluşumuza bel bağladığınıza inanmak gerekecek!

- Ama hiç olmazsa şimdi buna bel bağlayamam. Sonra Arkadi Ivanoviç Svidrigaylov'un, ağabeyiniz aracılığıyla yaptığı gizli tekliflerin size ulaştırılmasına da engel olmayı hiç istemiyorum. Anladığıma göre bu tekliflerin sizin için büyük bir önemi ve hoş bir anlamı olsa gerek.

Pulheriya Aleksandrovna:

- Ah, aman tanrım, diye bağırdı. Razumihin yerinde duramıyordu. Raskolnikov kız kardeşine:

- Nasıl kardeşim, şimdi utanmıyor musun, diye sordu.

Dunya:

- Utanıyorum Rodya, dedi.

Sonra öfkesinden sararmış bir hâlde Lujin'e dönerek:

- Piyotr Petroviç, defolun, diye bağırdı.

Piyotr Petroviç, galiba, işin böyle bir sonuca varacağını hiç de beklemiyordu. Kendisine, otoritesine, kurbanlarının yoksulluğuna çok bel bağlamıştı. Buna hâlâ da inanamıyordu. Sapsarı kesildi, dudakları titremeye başladı:

- Avdotya Romanovna, dedi. Böyle bir uğurlamadan sonra -bunu hesaba katınız- ben şu kapıdan çıkarsam bir daha asla geri dönmem! İyice düşününüz, sözüm sözdür.

Dunya hızla yerinden fırlayarak:

- Bu ne küstahlık, diye bağırdı. Tekrar geri dönmenizi ben zaten istemiyorum ki...

İşin böyle bir sonuca varacağına son dakikaya kadar inanmayan, bundan ötürü de şimdi ipin ucunu büsbütün elinden kaçıran Lujin:

- Nasıl? Demek böyle ha, diye bağırdı. Demek öyle! Ama Avdotya Romanovna, biliyorsunuz ki sizi protesto edebilirim.

Pulheriya Aleksandrovna, ateşli ateşli kızını savunmaya koyuldu:

- Onunla böyle konuşmaya ne hakkınız var? Onu nasıl protesto edebilirsiniz? Hem hangi hakka dayanarak bunu yapabilirsiniz? Dunya'mı senin gibi bir adama ben zor veririm! Haydi defolup gidin, bizi tamamen rahat bırakın! Böyle doğru olmayan bir işe girişmekle yanılmışız, hele hepsinden çok ben!

Lujin, öfkeden gözleri dönmüş bir hâlde:

- Ama Pulheriya Aleksandrovna, bana verilmiş sözünüzle beni bağladınız, şimdi bu sözünüzden cayıyorsunuz! Sonra, sonra... Bu yüzden

birtakım paralar da harcadım.

Lujin’in bu son yakınışı, karakterine öylesine uygundu ki, öfkeden ve öfkesini tutmak için harcadığı çabadan sapsarı bir hale gelen Raskolnikov, artık daha fazla dayanamadı ve bir kahkaha attı.

Pulheriya Aleksandrovna ise artık büsbütün çileden çıkmıştı:

- Harcamalarınız mı? Ne imiş bu harcamalar? Sakın sandığımızı kastetmiş olmayasınız? Merak etmeyin, kondüktör ondan para almadı. Aman Tanrım, biz onu bağlamışız! Aklınızı başınıza toplayınız Piyotr Petroviç, siz bizim ellerimizi ayaklarımızı bağladınız, yoksa biz sizin değil.

Avdotya Romanovna:

- Yeter artık anneciğim, rica ederim yeter, diye yalvardı. Sonra Lujin’e dönerek:

- Piyotr Petroviç, buradan bir an önce gider misiniz, dedi.

Artık büsbütün kendini tutamayacak bir hale gelen Lujin:

- Gidiyorum efendim, dedi, gidiyorum. Yalnız son bir sözüm var. Sizinle ilgili dedikoduların bütün şehri sardığı bir sırada sizi almaya karar verdiğimi, anneniz galiba büsbütün unutmuş görünüyor. Sizin için kamuoyunu hiçe saydıktan ve eski itibarınızı yerine getirdikten sonra, artık buna karşılık hiç değilse bir ödül, bir minnettarlık duygusu beklemek hakkım değil miydi? Ancak şimdi gözlerim açıldı! Kamuoyunu küçümsemekle çok ama pek çok yanlış yaptığımı şimdi çok iyi görüyorum.

Sandalyesinden fırlayan ve dövüşe hazırlanan Razumihin:

- Bu herif yoksa canından mı bezmiş, nedir, diye bağırdı.

Dunya:

- Siz aşağılık ve kötü yürekli bir insansınız, dedi. Raskolnikov, Razumihin’i tutarak:

- Ne bir söz, ne de bir davranış, diye haykırdı. Sonra Lujin’in ta burnu dibine kadar sokularak yavaş ve tane tane:

- Lütfen defolur musunuz, dedi. Bir kelime daha demeyesiniz, yoksa!..

Piyotr Petroviç, öfkeden sapsarı kesilmiş ve ekşimiş bir yüzle ona birkaç saniye baktı, sonra arkasını dönerek çıkıp gitti. Bu adamın yüreğinde Raskolnikov’a karşı beslediği kini çok az kimse can düşmanına karşı duymuştur. Bütün bu olup bitenlerin biricik sorumlusu yalnız o idi! İşin en hoş yanı, merdivenlerden inerken Piyotr Petroviç’in, hâlâ belki henüz her şeyin bitmediğini, hele kadınlarla anlaşmanın pekâlâ mümkün olabileceğini hayal etmesi idi.

III

İşin en can alıcı noktası şuydu: Lujin son görüşmede, son ana kadar böyle bir sonuçla burun buruna geleceğini asla beklemiyordu. Zaten yoksul olan anne-kız kendi buyruğundan çıkamayacaklardı. Böyle kaba saba davranmasının, gerektiğinde onları aşağılamasının altında yatan tek sebep Piyotr Petroviç'in varlığına aşırı şekilde güvenmesiydi. Bu adam tamamen kendine âşıktı ve şöhret için her şeyi yapabilirdi. Hiçten kolayca mevki sahibi olan Piyotr Petroviç, hastalık halini alacak kadar kendine hayranlık beslemeye alışmıştı. Yetenek ve zekâsına büyük bir değer verir, hatta bazen, yalnız bulunduğu zamanlar, aynanın karşısına geçerek kendini uzun uzun seyrederdi. Ama dünyada her şeyden çok sevdiği ve değer verdiği şey emeğiyle ya da her vasıta ile kazandığı paraları idi. Bu paralar sayesinde o kendinden yüksek olan herkese ve her şeye erişebiliyordu. Az önce Dunya'ya, kendisine karşı yöneltilen dedikodulara rağmen onunla evlenmeye karar verdiğini büyük bir esefle hatırlatırken tamamen içtendi. Hatta kızın "bu kapkara nankörlüğü" karşısında fena hâlde sinirlenmekten de kendini alamamıştı. Oysa Piyotr Petroviç, Dunya'ya evlenme teklifinde bulunduğu sıralarda, bütün bu dedikoduların anlamsızlığına kesin olarak inanmış bulunuyordu. Çünkü bu dedikodular, Marfa Petrovna'nın kendisi tarafından herkesin önünde yalanlanmış ve artık kızın suçsuzluğuna candan inanmış bulunan kasaba halkı, bunları çoktan unutup gitmişti. Hatta şu anda kendisi de o zamanlar bütün bunları bildiğini inkâr edemezdi. Bununla birlikte Dunya'yı kendi seviyesine yükseltmek cesaretine büyük bir değer veriyor ve bu davranışını âdeta bir kahramanlık sayıyordu. Şimdi bunları Dunya'ya söylerken, kendi sırrını, sevgi ve büyük bir özenle besleyip büyüttüğü düşüncelerini de ona açmış oluyordu. Birçok kez hayranlık beslediği bu düşüncelerine, bu yiğitçe davranışına başkalarının nasıl olup da hayranlık duymadıklarını bir türlü anlayamıyordu. Raskolnikov'u görmeye gittiği gün de odaya, büyük bir iyilikte bulunmuş, şimdi de bunun meyvelerini toplamaya, çok tatlı iltifatlar işitmeye hazırlanmış bir insan duygusuyla girmişti. Şimdi merdivenlerden inerken, pek doğal olarak kendini aşağılanmış, değeri anlaşılmamış bir insan durumunda görmekte idi.

Dunya, onun için vazgeçilmez bir şeydi. Ondan ayrılmak, Lujin için imkânsızdı. Çoktandır, daha birkaç yıl önce, evlenmeyi hayal etmiş ama hep

para biriktirerek beklemişti. Kalbinin en gizli köşelerinde sakladığı hülyalarına âdeta büyük bir sarhoşluk tutkusuyla sarılmıştı. Dürüst, yoksul -yoksul olması olmazsa olmaz bir kuraldı Lujin için- çok genç, çok güzel, iyi bir aileden, okumuş bir kız alacaktı. Bu kız, hayatta çok acı çekmiş, ürkek, onun önünde hep boynu bükük bir kız olacaktı. Ona saygı gösterecek, ömrü boyunca onu bir velinimet sayacak, sözünü dinleyecek, ona yalnız ona hayranlık duyacaktı. İşten kurtularak dinlendiği zamanlar, bu çekici, bu neşeli konu üzerinde, hayalinde ne sahneler, ne tatlı olaylar yaratmıştı. Yıllardan beri yaşattığı bu hülyalar işte şimdi, nerede ise gerçekleşmek üzere idi. Avdotya Romanovna’nın güzelliği, okumuşluğu onu âdeta şaşırtmıştı. Kızın güçsüz hali, onu büsbütün coşturmuş, ona umut vermişti. Hatta burada onun hayal ettiğinden de fazla bir şeyler vardı. Karşısına gururlu, karakterli, erdemli, öğrenim ve eğitim bakımından kendisinden üstün bir kız çıkmıştı -o bunu hissetmekteydi- Ve işte böyle bir yaratık yaptığı fedakârlıktan ötürü ömrü boyunca kendisine minnet besleyecek ve kul köle olacaktı. O ise kızın üzerinde sınırsız ve kesin bir egemenlik kuracaktı. Sanki bile bile yapmış gibi, bu evlenme girişiminden az önce, uzun düşünce ve tereddütlerden sonra, artık kesin olarak mesleğini değiştirmeye ve daha geniş bir iş alanına atılmaya karar vermişti. Bu sayede, yavaş yavaş, öteden beri büyük bir tutku ile hayal ettiği yüksek tabakaya girmek imkânlarını da elde etmiş olacaktı. Bir kelime ile Petersburg’u denemeyi kararlaştırmıştı. Kadınlar aracılığıyla “çok, hem de pek çok” şey elde edebileceğini biliyordu. Güzel, namuslu, kültürlü bir kadının çevresine saçacağı cazibe şaşılacak kadar yolunu güzelleştirir, kendisine sempatik alanlar yaratabilir, başına bir hale örebilirdi... Oysa şimdi bunların hepsi de yıkılıp gidiyordu... Bu beklenmedik, bu çirkin bozuşma onu, yıldırımla vurulmuşa döndürmüştü. Bu çirkin bir şaka idi, anlamsız bir şeydi. Küçücük bir saygısızlıkta bulunmuştu. Hatta doğru dürüst düşüncesini bile söylemeye fırsat bulamamıştı. O sadece biraz şaka etmiş, kendini kaptırıvermişti. Oysa iş ne kadar da ciddi bir durum almıştı. Artık o, Dunya’yı kendine göre seviyordu. Hayallerinde artık ona egemen bile olmuştu. Derken!.. Hayır! Hemen yarın, yarından tezi yok, bu işi onarmalı, düzeltmeli, açılan yaraları sarmalıydı. Ama her şeyden önce de, bütün bu uygunsuzluklara sebep olan, şu kendini beğenmiş, ağzı süt kokan çocuğu ortadan kaldırması gerekiyordu. Hastalıklı bir duygu ile âdeta elinde olmayarak Razumihin de aklına geldi. Ama böyle olmakla birlikte, bu yandan pek çabuk yatıştı. “Yok, artık böylesini de kendisiyle bir mi

sayacaktı?” Ama onun korktuğu, çekindiği biricik insan Svidrigaylov’du. Kısacası, daha önünde çok iş vardı.

Dunya, annesini kucaklayıp öperek:

- Hayır, hayır anneciğim, hepinizden çok ben suçluyum, diyordu. Ben onun parasına kapıldım... Ama yemin ederim ki kardeşim, onun böylesine adi bir insan olduğunu hatırıma bile getirmemiştim. Eğer onu biraz olsun anlayabilseydim, hiçbir şeye kapılmaz, açgözlülük etmezdim. Beni suçlama kardeşim!

Pulheriya Aleksandrovna:

- Tanrı bizi kurtardı! Tanrı bizi kurtardı, diye mırıldandı. Ama bu sözler ağzından bilinçsizce, gelişigüzel dökülüvermişti. Sanki hâlâ olup bitenlerin farkında değildi.

Hepsi de seviniyorlardı. Hatta beş dakika sonra, gülmeye bile başladılar. Yalnız zaman zaman Duneçka sararıyor, olup bitenleri düşündükçe kaşlarını çatıyordu. Pulheriya Aleksandrovna bu olaya sevinebileceğini aklına bile getiremezdi. Daha bu sabah, Lujin’le bir bozuşma, kendisine korkunç bir felaket olarak görünüyordu. Ama Razumihin sevincinden uçuyordu. Gerçi, sevincini henüz daha büsbütün açığa vuramıyordu ama sıtmaya tutulmuş gibi tir tir titriyor, sanki yüreğinden seksen kiloluk bir ağırlık kalkmışçasına hafiflik duyuyordu. Şimdi artık bütün hayatını onlara vermeye, onlara hizmet etmeye hakkı vardı. Şimdi neler neler yapmazdı! Böyle olmakla birlikte kafasında yer eden gelecekle ilgili düşünceleri kendisinden uzaklaştırıyor, kendi hayallerinden korkuyordu. İçlerinde yalnız Raskolnikov, suratı asık, hatta dalgın bir hâlde, olduğu yerde oturuyordu. Lujin’in kovulmasında herkesten çok o direttiği hâlde, şimdi bütün bu olup bitenlere en az ilgi gösteren sanki oydu. Dunya, elinde olmayarak, ağabeyisinin hâlâ kendine kızmakta olduğunu düşünüyor, Pulheriya Aleksandrovna ise oğlunu ürkek ürkek süzüyordu.

Dunya, ağabeyisine yaklaşarak:

- Svidrigaylov sana ne söyledi, diye sordu. Pulheriya Aleksandrovna da:

- Sahi sahi, diye atıldı.

- Sana, ne olursa olsun on bin ruble bağışlamak istiyor. Bu arada benim yanımda bir defa seni görmek istediğini de söylüyor.

Pulheriye Aleksandrovna:

- Görmek mi? Tanrı saklasın, diye bağırdı. Hem ne cesaretle ona para teklif ediyor?

Sonra Raskolnikov -oldukça baştan savma bir biçimde- Svidrigaylov ile aralarında geçen konuşmayı anlattı. Yalnız bu arada, yeni bir konuya girmemek ve hiç hoşlanmadığı gereksiz birtakım konuşma kapıları açmamak için, Marfa Petrovna'nın hayalet olarak görünüşü ile ilgili bölümleri atladı.

Dunya:

- Sen ona ne cevap verdin, diye sordu.

- Kendisine, "Bu teklifini kardeşime asla söylemeyeceğim..." dedim. O da bütün çarelere başvuracağını, bir yolunu bularak seninle görüşeceğini söyledi. Bir zamanlar sana karşı beslediği duyguların gelip geçici bir hevesten başka bir şey olmadığını, artık bunların geçmişte kaldığını itiraf etti. Lujin'le evlenmene karşı çıkıyor ve o adamdan şüpheleniyor. Ama doğrusunu istersen tam net olarak konuşmadı. Bir şeyleri gizliyor gibi geldi bana.

- Senin bu adam üzerine olan düşüncelerin nedir, Rodya? Kendince onu nasıl buldun?

- Ne yalan söyleyeyim, hiçbir şey anlamıyorum. Bir yandan on bin ruble teklif ediyor, öte yandan zengin olmadığını söylüyor. Bir yerlere gitmek istediğinden söz ediyor, on dakika sonra da bu söylediklerini unutuyor. Bu arada, birdenbire evlenmek istediğini, hatta kendisine bir kız bile bulduklarını bildiriyor. Bir şeyler tasarladığı besbelli... Hem de kuvvetli bir ihtimalle, kötü şeyler... Ama işte seninle ilgili kötü birtakım niyetleri olsaydı, böyle budalaca davranamazdı. Doğrusu şaşkınlık içindeyim. Kolayca tahmin edeceğin üzere parayı, senin adına, kesin olarak reddettim. Genel olarak bu adam bana çok tuhaf göründü. Hatta... Doğrusunu isterseniz, onda biraz delilik belirtileri de sezdim. Ama yanılmış da olabilirim. Belki de bütün bunlar bir aldatmacadır. Marfa Petrovna'nın ölümü anlaşılan ona çok dokunmuş.

Pulheriya Aleksandrovna:

- Toprağı bol olsun, diye söylendi. Bütün, bütün ömrümce ona dua edeceğim! Düşün bir kere Dunya, şu üç bin ruble olmasaydı şimdi halimiz ne olurdu? Bu para sanki gökten indi. Ah Rodya'cığım, topu topu üç rublemiz kalmıştı. Bu herif kendiliğinden akıl edinceye kadar ondan para istememek için, tez elden saatlerimizi bir yere rehine koymayı düşünmüştük.

Svidrigaylov'un teklifi Dunya'yı pek şaşırtmıştı. Kafası hep bununla doluydu. Titreyerek, bir fısıltı hâlinde kendi kendine:

- Herhâlde korkunç bir şeyler düşünmüş olacak, diye söylendi.

Kız kardeşindeki bu müthiş korku Raskolnikov'un gözünden kaçmadı. Dunya'ya:

- Galiba onu birkaç kez daha görmem gerekecek, dedi.

Razumihin enerjik bir tavırla:

- Onun peşini bırakmayacağız, diye bağırdı. Ben onu arayıp bulacağım! Gözümü üstünden ayırmayacağım! Rodya bana izin verdi. Az önce bana: "Kardeşimi koru, Romanovna." diye tembih etmişti. Siz de izin veriyor musunuz Avdotya Romanovna?

Dunya gülümseyerek ona elini uzattı. Ama yüzündeki üzüntü hâlâ kaybolmamıştı. Pulheriya Aleksandrovna, ürkek gözlerle kızına bakıyordu. Bununla birlikte üç bin rublenin, onun yüreğine su serptiği anlaşılıyordu.

Aradan on beş dakika geçmeden hepsi de canlı bir konuşmaya dalmış bulunuyorlardı. Raskolnikov bile, konuşmamakla birlikte, bir süre onları dikkatle dinledi. Razumihin uzun nutuklar çekiyordu. Âdeta kendinden geçmiş bir hâlde heyecanlı heyecanlı konuşuyordu:

- Niçin, ne diye gidecekmişsiniz? Hem kasabada ne yapacaksınız? En önemlisi, burada hepiniz birbirinize gereklisiniz! Hem ne kadar gereklisiniz, bir bilseniz! Hiç olmazsa bir süre kalın! Beni de aranıza, arkadaşlığınıza alınız. İnanın bana, çok güzel bir iş kurarız. Beni dinleyin, tasarladığım plânı bütün ayrıntılarıyla size anlatayım. Bu sabah, daha henüz bu işlerin hiçbiri ortada yokken aklıma geldi. Bakın size anlatayım: Benim bir dayım var -sizi tanıştırırım, çok iyi, çok saygıdeğer bir ihtiyarcıktır- Dayımın bin ruble kadar bir parası var. Emekli maaşı aldığı için bu paraya el sürmez. Bu bin rubleyi alarak kendisine yüzde altı faiz vermem için iki yıldır kafamın etini yiyip duruyor. Ben işin içyüzünü biliyorum; düpedüz bana yardım etmek istiyor. Geçen yıl ihtiyacım yoktu. Ama bu yıl gelir gelmez bu parayı almaya karar verdim. Siz de alacağınız üç bin rublenin binini verirsiniz, şimdilik bu bize yeter, ortak oluruz. Yapacağımız iş nedir?

Bunun üzerine Razumihin, planını anlatmaya koyuldu. Bizdeki kitapçıların ve editörlerin bastıkları kitaplardan nasıl çok az anladıklarını, çünkü büyük bir çoğunlukla kötü editörler olduklarını, oysa iyi eserlerin genellikle iyi satıldığını, bazen de çok iyi para getirdiğini uzun uzun anlattı. İki yıldır başkaları hesabına çalışan Razumihin, kitap baskı işi üzerinde hayaller kurup duruyordu. Gerçi Raskolnikov'u kandırıp aldığı çevirinin yarısını ve bunun üç ruble tutan avansını vermek maksadıyla, daha altı gün önce Almancadan Schwach olduğunu söylemişti. Tabii bu, yalandı. Çünkü

Razumihin, işe yarayacak kadar üç Avrupa dili biliyordu. Nitekim Raskolnikov da onun o gün yalan söylediğini çok iyi biliyordu.

Razumihin ateşli ateşli sözünü sürdürüyordu:

- Başlıca araçlardan biri olan parayı elimize geçirmişken, niçin, niçin bu fırsatı kaçıralım? Gerçi biliyorum, çok çalışmamız, çok yorulmamız gerekecek! Ne çıkar, siz Avdotya Romanovna, ben ve Raskolnikov el ele verir çalışırız. Bazı eserler şimdi çok iyi bir gelir sağlıyor. Başlıca avantajımız, neleri çevirmemiz gerekeceğini bilmemizdir. Bir yandan çeviriler yapar, bir yandan da bunları basarız. Bu arada öğrenimimize de devam ederiz. Benim bir hayli tecrübem olduğu için, size yararlı olabilirim. İşte aşağı yukarı iki yıldır kitapçı dükkânlarını aşındırıyorum, inanın bana, yapılmayacak bir iş değil bu! Böyle bir imkândan ne diye yararlanmayalım? Bir sır olarak gizlediğim öyle iki üç eser biliyorum ki, çevirtmek üzere bizim editörlerden birine söylesem, bu hizmetime karşılık, her biri için bana yüzer ruble verir. Hele bunların arasında, öyle bir tanesi var ki, adını beş yüz rubleye bile söylemem... Ne sanıyorsunuz? Bunlar öyle odun heriflerdir ki birine söylemeye kalksam şüpheye bile düşebilir. Yayınevinin matbaa kâğıt, satış işleri gibi maddi yanlarına gelince, onları bana bırakınız! Piyasanın bütün köşe bucağını bilirim. Küçükten başlar, yavaş yavaş işi büyütürüz. Hiç değilse ekmek parasını çıkarır, herhâlde koyduğumuzu alırız.

Dunya'nın gözleri parlıyordu:

- Bu söylediğiniz şeyler çok hoşuma gidiyor Dimitri Prokofyiç, dedi.

Pulheriya Aleksandrovna da düşüncesini söyledi:

- Ben tabii bu işlerden hiç anlamıyorum, dedi. Bu, belki de iyi bir şeydir ama yine de Tanrı bilir. Hiçbir iş başlangıçta belli olmaz! Doğal olarak hiç olmazsa bir süre için burada kalmamız gerek.

Sözlerini bitirince dönüp Rodya'ya baktı.

Dunya da:

- Ya sen bu konuda ne düşünüyorsun kardeşim, diye sordu.

Raskolnikov:

- Razumihin'in düşünceleri harika. Onlara harfi harfine katılıyorum. Ama bir de madalyonun öbür yüzü var. Yalnız bugünden büyük bir işyeri açma hayaline kimse kendini kaptırmasın. İlk başta topu topu altı yedi kitap çıkarılabilir. Fakat bir eser biliyorum ki, yok satacak. Tabi bu konuda Razumihin'e güveniyorum. O işini bilir. Neyse, şimdilik bu kadar yeter.

Daha önümüzde uzun zamanlar var. Her şeyi en ince noktasına kadar konuşur, kararımızı öyle veririz.

Razumihin:

- Yaşa, diye bağırdı... Durun hele, burada, bu apartmanın içinde, aynı adamın bir dairesi daha var. Bu odalarla hiç ilgisi olmayan özel, ayrı bir daire... Hem dayalı döşeli bir yer. Kirası da ucuz. Derli toplu üç odacık!.. Şimdilik bunu tutun! Saatinizi yarın rehine kor, paranızı da getiririm. Her şey yoluna girer, asıl önemli olanı, üçünüzün birlikte oturabilmesidir. Rodya da sizinle oturabilir. Rodya, sen böyle nereye gidiyorsun kuzum?

Pulheriya Aleksandrovna, hatta biraz da korku ile sordu:

- Nasıl? Rodya sen artık gidiyor musun? Razumihin:

- Hem de böyle bir anda, diye bağırdı.

Dunya kardeşine, güvensizlik okunan bir şaşkınlıkla baktı. Raskolnikov kasketini eline almış, gitmeye hazırlanıyordu. Tuhaf bir sesle:

- Sanki beni mezara gömüyorsunuz ya da büsbütün birbirimizden ayrılıyormuşuz gibi bir tavır takınıyorsunuz, dedi.

Delikanlı sanki gülümser gibi yaptı ama bu bir gülümseme de değildi. Sonra birdenbire, âdeta elinde olmayarak ağzından çıkıverdi:

- Kim bilir, belki de son defa görüşüyoruz!

O bu sözleri aklından geçirmek istemiş ama elinde olmayarak ağzından kaçıvermişti. Annesi:

- Kuzum sen ne oluyorsun, diye bağırdı.

Dunya da tuhaf bir tavırla sordu:

- Rodya, sen nereye gidiyorsun?

Raskolnikov, söyleyip söylememekte kararsızmış gibi belirsiz bir anlatımla:

- Öyle işte, mutlaka gitmem gerek, dedi. Ama solgun yüzünde kesin bir kararın belirtisi vardı.

- Bugün yolda, sizlere söylemeye karar vermiştim. Anneciğim, sana ve sevgili kardeşim Dunya'ya şunları diyeceğim: Bir süre için birbirimizden ayrılmak zorundayız. Bizim için çok daha iyi olacak. Çünkü kendimi çok kötü hissediyorum, hastayım. Merak etmeyin en kısa sürede tekrar geleceğim. Hatıralarınız kalbimde yaşıyor, sizleri seviyorum... Ama beni bırakın. Beni yalnız bırakın! Buna önceden karar vermiştim... Kararım kesindir... Ne olursam olayım, ister gebereyim, ister kalayım ama herhâlde yalnız olmalıyım... Beni büsbütün unutunuz! Bu türlüsü daha iyi... Beni şuna buna sormayın, aramayın! Zamanı gelince, ben kendim gelir sizi

bulurum ya da sizi çağırtırım. Belki zamanla her şey düzelir. Ama şimdi, beni seviyorsanız, benden el çekiniz! Yoksa sizden nefret ederim, bunu hissediyorum. Elveda!

Pulheriya Aleksandrovna:

- Aman Tanrım, diye bağırdı.

Annesi de kız kardeşi de müthiş bir korkunun heyecanı içinde idiler. Razumihin de aynı durumda idi. Zavallı anne:

- Rodya, Rodya diye inledi. Barış bizimle yavrum, yine eskisi gibi olalım!

Raskolnikov, yavaş yavaş kapıya doğru yürüdü, yine yavaş yavaş odadan çıktı. Dunya arkasından koşarak ona yetişti, öfkeden kor gibi yanan bakışlarla:

- Ağabey! Anneme ne yapıyorsun, dedi. Raskolnikov yarım sesle ve âdeta ne söyleyeceğini bütünüyle bilmeyen bir adam haliyle:

- Bir şey değil, ben yine gelirim, diye mırıldandı ve odadan çıkıp gitti. Dunya:

- Acımasız herif, zalim egoist, diye bağırdı. Razumihin, genç kızın elini şiddetle sıkarak ateşli ateşli kulağına fısıldadı:

- Hayır, o acımasız biri değildir, o bir delidir. Aklını kaçırmış bir zavallıdır. Nasıl olup da bunun farkında değilsiniz? Böyle yaparsanız asıl acımasız sizsiniz!

Sonra âdeta taş kesilen Pulheriya Aleksandrovna'ya dönerek:

- Ben şimdi gelirim, dedi ve odadan çıktı. Raskolnikov onu koridorun sonunda bekliyordu.

- Zaten arkamdan koşup geleceğini biliyordum, dedi. Geri dön de onlarla kal... Yarın da, hatta hiçbir zaman onlardan ayrılma! Ben belki de gelirim... Mümkün olursa... Haydi, hoşça kal!

Raskolnikov bunları söyleyerek elini bile uzatmadan yürüyüp gitti.

Büsbütün şaşıran Razumihin:

- Nereye gidiyorsun? Ne oluyorsun? Neyin var? Hiç böyle şey yapılır mı, diye mırıldandı. Raskolnikov bir defa daha durdu.

- Son defa söylüyorum: Bana hiçbir zaman, hiçbir şey sorma, sana verilecek hiçbir cevabım yok. Evime de gelme! Belki ben buraya uğrarım. Beni bırak ama onlardan ayrılma! Ne demek istediğimi anladın, değil mi?

Koridor karanlıktı. Onlar, bir lambanın yanında durmuşlardı. Hiçbir şey konuşmadan, bir dakika kadar sessizce birbirlerini süzdüler. Razumihin ömrü boyunca bu dakikayı hep hatırladı. Raskolnikov'un bir kor gibi yanan

delici bakışları, âdeta her saniye biraz daha güçlenerek Razumihin’in ta ruhuna, bilincine kadar işliyordu. Razumihin birden irkildi. Sanki aralarında tuhaf bir şey geçti... Birdenbire ikisinin de anladığı korkunç, yabani bir düşünce, bir ima, birinden ötekine geçti. Razumihin ölü gibi sarardı.

Hastalıklı bir anlatımla yüzü kırışan Raskolnikov: “Şimdi anladın ya?” dedi. Sonra birdenbire: “Dön, onların yanına koş!” diye ekledi ve hızla arkasını dönerek evden çıktı.

Razumihin yanlarına döndükten sonra o gece Pulheriya Aleksandrovnalarda neler olduğunu, Razumihin’in ana kızı nasıl yatıştırdığını, Rodya’ya hastalığı sırasında dinlenmek fırsatı vermek gerektiğini onlara nasıl anlatmaya çalıştığını, Rodya’nın mutlaka geri döneceğine, her gün kendilerini ziyaret edeceğine Rodya’nın sinirlerinin çok ama çok bozuk olduğuna, onu kızdırmamak gerektiğine, kendisinin onunla nasıl ilgileneceğine, nasıl en iyi doktorları bulup getireceğine, gerekirse konsültasyon yaptıracağına yeminler ederek onları nasıl inandırmaya çalıştığını şimdi oturup anlatmayacağım. Kısacası o akşamdan beri Razumihin onların oğlu ve kardeşi oldu.

IV

Kız kardeşi ve annesinden hüzünlü bir şekilde ayrılan Raskolnikov'un kendini toparlaması uzun sürmedi. Doğruca Sonya'nın evine yöneldi. Sonya, kanal kıyısındaki bir evde oturuyordu. Üç katlı, yeşil boyalı binanın kapıcısından Bay Kopernaumov'un hangi dairede oturduğunu sordu. Aldığı bilgi net değildi. Avlunun köşesinde dar ve güneş yüzü görmeyen karanlık bir merdivene uzanan kapıdan içeri girip ikinci kata tırmanmaya başladı. Ardından avluya bakan koridora yöneldi. Kapernaumov'un dairesini merak ederek koridorda yürürken hemen önündeki kapı yarı açıldı. Delikanlı da bir ümit ve merakla kapının önünde dikildi. Ürkek ve ince bir kadının sesi geldi kulaklarına:

- Kim o, diye sordu. Raskolnikov:

- Benim... Sizi görmeye geldim, diye karşılık verdi ve küçücük bir hole girdi. Burada, kırık bir sandalyenin üstünde, eğri bir bakır şamdana dikilmiş bir mum yanıyordu. Olduğu yerde dona kalan Sonya zayıf bir sesle haykırdı:

- Siz misiniz? Aman Tanrım! Raskolnikov:

- Odanıza nereden giriliyor? Buradan mı, diye sordu ve kızın yüzüne bakmamaya çalışarak hızla odaya girdi.

Bir dakika sonra, elinde mumla Sonya da girdi. Mumu yerine koydu. Delikanlının karşısına geçip ayakta durdu. İyice şaşırmış bir hâlde, anlatılamaz bir heyecan içinde idi. Raskolnikov'un bu beklenmedik gelişinden ürkmüşe benziyordu. Birden solgun yüzünü bir kızıllık kapladı, hatta gözlerinde yaşlar parladı... Bu ziyaretten hem utanç, hem acı, hem de tat duymuştu.

Raskolnikov sert bir hareketle döndü ve masa başındaki bir sandalyeye oturdu. Çok kısa da olsa, odaya bir göz atmayı ihmal etmedi.

Oda kocamandı ama tavanı çok alçaktı. Kapernaumov'un kiraya verdiği biricik oda da ancak buydu. Sol duvardaki kapalı kapıdan onlara giriliyordu. Karşı taraftaki sağ duvarda bir başka kapı daha vardı ki her zaman sımsıkı kilitli dururdu. Bunun arkasında, ayrı numara taşıyan bir başka daire bulunmakta idi. Sonya'nın âdeta ambara benzeyen odası, düzgün olmayan bir eşkenar dörtgen biçiminde idi. Bu yüzden de çok çirkin bir görünümü vardı. Kanala bakan üç pencereli duvarı, odayı âdeta çaprazlamasına kesiyordu. Bu yüzden de çok sivri olan bir köşesi, derin bir

girinti meydana getiriyordu. O kadar ki, cılız bir ışık altında orada neler bulunduğunu iyice seçmek bile mümkün olamıyordu. Öteki köşe ise çirkin ve uygunsuz denilecek kadar açık ve belirsizdi. Bu kocaman odada eşya adına hemen hemen hiçbir şey yoktu. Sağdaki köşede karyola bulunuyordu; onun yanında, kapıya yakın sandalye duruyordu. Yine karyolanın bulunduğu tarafta, yabancı daireye açılan kilitli kapının önünde üzeri mavi örtü ile örtülü kaba ağaçtan yapılmış bir masa vardı. Masanın etrafına iki hasır sandalye konulmuştu. Karşı duvarda, sivri köşeye yakın bir yerde, adi ağaçtan yapılmış, âdeta boşlukta kaybolmuş izlenimini veren bir komodin durmaktaydı. İşte odadaki eşyanın hepsi buydu. Sarımtırak duvar kâğıtları islenmiş, yıpranmış, köşelerde kapkara bir hâl almıştı. Kışın burasının rutubetli ve dumanlı olduğu anlaşılıyordu. Yoksulluk apaçık göze çarpıyordu. Hatta yatakta perde bile yoktu.

Sonya, odasını bu kadar dikkatle ve teklifsizce süzmekte olan misafirine sessiz sedasız bakıyordu. Artık, âdeta alın yazısını belirtecek birisinin, bir yargıcın karşısında imiş gibi, korku ile titremeye başladı.

Raskolnikov, yine gözlerini yerden kaldırmadan:

- Geç gelmiş olacağım... Saat on bir oldu mu acaba, diye sordu.

Sonya:

- Oldu, diye mırıldandı. Ve sanki kendisi için biricik kurtuluş yolu buymuş gibi birdenbire, çabuk çabuk, evet, tam on bir, diye devam etti. Şimdi ev sahiplerinin saati çaldı... Kulaklarımla işittim, evet, on bir.

Bu ilk gelişi olmasına rağmen, Raskolnikov üzüntülü bir tavırla:

- Size son defa geliyorum, dedi. Belki de sizi bir daha hiç görmeyeceğim!

- Bir yere mi gidiyorsunuz?

- Bilmiyorum... Her şey yarın... Sonya titrek bir sesle sordu:

- Demek yarın Katerina Ivanovna'ya gelmeyeceksiniz!

- Bilmiyorum. Her şey yarın sabah belli olacak. Mesele bu değil. Size bir şey söylemeye geldim.

Delikanlı dalgın gözlerini kaldırıp genç kıza baktı ve ancak o zaman kendisinin oturduğunu, kızın ise hâlâ karşısında ayakta durmakta olduğunu fark etti. Büsbütün değişen tatlı ve yumuşak bir sesle:

- Niçin ayakta duruyorsunuz, dedi, oturunuz! Genç kız oturdu. Raskolnikov, sevimli, hatta şefkat dolu bir bakışla onu bir dakika kadar süzdükten sonra:

- Ne kadar zayıfsınız, hele şu ellere bakın! Âdeta incecik... Parmaklarınız bir ölü parmağına benziyor, dedi ve genç kızın elini avuçları içine aldı.

Sonya hafifçe gülümsedi:

- Ben her zaman böyle idim, dedi.

- Evde iken de böyle mi idiniz?

- Evet.

Raskolnikov kesik kesik:

- Pek tabi, dedi.

Yüzünün anlatımı, sesinin uyumu yine birdenbire değişivermişti. Gözlerini bir defa daha çevresinde gezdirdi.

- Bu odayı siz Kapernaumovlardan mı kiraladınız?

- Evet efendim!

- Onlar, şu kapının arkasındaki odada oturuyorlar, değil mi?

- Evet. Bu odanın bir tıpkısı da onlardadır.

- Hepsi bir odada mı oturuyorlar?

- Hepsi bir odada... Raskolnikov asık bir suratla:

- Ben bu odada geceleri korkardım, dedi. Hâlâ kendine gelemeyen ve bu ziyaretin anlamını kestiremeyen Sonya:

- Ev sahiplerim çok iyi, çok ince insanlardır, dedi. Bütün şu mobilyalar, her şey, her şey onlarındır. Çok iyi yürekli insanlardır. Çocukları da bana sık sık gelip giderler.

- Onlar kekeme idiler galiba?

- Evet efendim. Adam hem kekeme, hem topaldır. Karısı da öyle... Hani ona pek kekeme de denemez. Kelimeleri tamamıyla söyleyemiyor. Çook, çok iyi bir kadındır. Kapernaumov eski toprak kölelerinden bir köylüdür. Yedi çocukları var. Bunlardan yalnız en büyükleri konuşurken kekeler, ötekiler sadece hastalıklıdır ama kekelemezler.

Sonya bunları anlattıktan sonra, gizlenemeyen bir şaşkınlıkla sordu:

- Peki, bütün bunları siz nereden biliyorsunuz?

- Babanız bana hepsini anlatmıştı. Sizin başınızdan geçenleri de söylemişti. Hatta sizin nasıl saat altıda evden çıkıp sekizi geçe döndüğünüzü, sonra Katerina Ivanovna'nın yatağınızın yanında diz çöktüğünü bile anlatmıştı.

Sonya utandı, duraksayarak mırıldandı.

- Bugün onu görür gibi oldum.

Kimi?

- Babamı. Sokakta yürüyordum. Şurada köşe başında, saat dokuzla on arası... O da sanki önümden gidiyordu. Tıpkısı tıpkısına o idi. Koşup Katerina Ivanovna'ya haber vermek istedim.

- Dolaşmaya mı çıkmıştınız?

Sonya, yine utanarak gözlerini indirdi, kesik kesik:

- Evet, cevabını verdi.

- Ama babanızın yanında iken Katerina Ivanovna sizi galiba dövüyormuş?

Sonya ona, âdeta korkmuş gibi bakarak:

- Yok canım, siz ne söylüyorsunuz, neler söylüyorsunuz. Hayır efendim, dedi.

- Demek onu seviyorsunuz?

Sonya, ıstıraplı bir eda ile ellerini kavuşturarak, acıklı bir sesle:

- Elbette seviyorum, hem de çok... Keşke onu tanımış olsaydınız efendim... O bir çocuk gibi tatlıdır. Bu ara kocasını kaybetti ya, perişan oldu zavallıcık. Çok acı çekti, çok... O, akıllı olduğu kadar cömert, temiz yürekli, insanları seven mükemmel bir kadındır. Onu tanımış olsaydınız bana sonuna kadar hak verdiniz.

Sonya bu sözleri âdeta umutsuzluk içinde, heyecanla, acı ile ellerini ovuşturarak söylemişti. Solgun yanakları yeniden kızarmış, gözlerinde acı bir anlatım belirmişti. En duygulu bir yerine dokunulduğu, ne olursa olsun bir şeyler anlatmak, söylemek, Katerina Ivanovna'yı savunmak istediği her hâlinden belli idi. Birdenbire, yüzünün bütün çizgilerinde, bu deyimi kullanmak doğru ise doymak bilmeyen bir acıma belirdi.

- Beni dövüyormuş, ha? Siz ne diyorsunuz efendim! Aman Tanrım, beni dövecek! Hem tutalım ki dövmüş olsun, ne çıkar?.. Bundan ne çıkar?.. Siz hiç ama hiçbir şey bilmiyorsunuz! O zavallı kadın öylesine mutsuz, öylesine mutsuzdur ki... Üstelik de hasta... Her şeyde doğruluk olması gerektiğine öylesine inanıyor ki, bunu istiyor. Siz ona işkence bile etseniz, yine de haksız bir iş yaptıramazsınız. Dünyada hak ve adalet olamayacağına bir türlü inanmak istemez, bu yüzden de boyuna sinirlenir... O, çocuk gibidir, çocuk gibi... Çok dürüsttür, çok doğrudur.

- Peki, siz ne olacaksınız?

Sonya, sorar gibi bir bakışla ona baktı.

- Şimdi onlar, sizin başınıza kaldı. Gerçi eskiden de onlar yine başınızda idi. Hatta babanız da içki parasını gelip sizden alırdı. Peki, ya şimdi ne olacak?..

Sonya tasalı bir eda ile:

- Bilmiyorum, dedi.

- Onlar orada mı kalacaklar?

- Bilmiyorum. Orayı kira vermeleri gerek. Yalnız duyduğuma göre, ev sahibi kadın bugün onları evden çıkaracağını söylemiş. Bunun üzerine Katerina Ivanovna da artık orada bir dakika bile kalamayacağını bildirmiş.

- Nesine güvenerek böyle kabadayılık ediyor? Yoksa size mi güveniyor?

Sonya birden yine heyecanlandı, hatta öfkelendi. Hali, tıpkı ürkütülmüş bir kanaryanın ya da ona benzer küçük bir kuşun haline benziyordu:

- Ah, hayır, öyle söylemeyin, dedi. Biz ikimiz biriz, aramızda ayrılık gayrılık yoktur.

Sonra daha büyük bir heyecan ve ateşle:

- Elbette bana güvenecek, başka çaresi mi var sanki? Efendim, bugün o kadar çok ağladı ki, görseniz yüreğiniz parçalanırdı. Hayattan o kadar bıkmış ki, neredeyse aklını kaybedecek. Bir hâli bir hâlini, bir günü öbür gününü tutmuyor. Bazen bir çocuk gibi her şeyin tamam olması için telaşlanıyor... Çok geçmeden ağlamaya, çırpınmaya başlıyor; kafasını duvarlara çarpıyor. Sonra hiçbir şey olmamış gibi duruluyor, kendini avutuyor. Bay Raskolnikov onun tek ümidi, bel bağladığı tek kişi sensin. Tek yardımı sizden gördüğünü söylüyor, sizin için dua ediyor. Birilerinden borç alarak memleketine gideceğini, bizi de yanına alacağını, orada genç kızlar için yurt açacağını söylüyor. Yurdun müdürlüğüne de beni getirecekmiş. Gönlü insan sevgisiyle öyle dolu ki, bize ve insanlara yardım etmek tek gayesi. Boynuma sarılıyor, beni öpüyor, avutuyor! Zavallıcık kendi kuruntularına öylesine inanıyor, öylesine inanıyor ki... Hiç ona itiraz edilir mi? Bugün bütün gününü ortalığı silip süpürmekle, çamaşır yıkamakla, öteberi yamamakla geçirdi. Bu güçsüz haliyle, koca tekneyi odasına kadar çıkardı, Lena'ya pabuç almak için birlikte çarşıya gitmiştik. Zavallıların pabuçları paramparça olmuştu. Ama paramız çıkışmadı. Evdeki hesap çarşıya uymadı. Arada büyük bir fark vardı. Çünkü Katerina Ivanovna, pek güzel pabuçlar seçmişti. Bilmezsiniz, onun ne ince bir zevki var! Para çıkışmadı diye oracıkta, satıcıların yanında ağlamaya başladı. Ah bilseniz yüreğim nasıl parçalandı!..

Raskolnikov acı bir gülümseyişle:

- Bunları öğrendikten sonra niçin böyle yaşadığınız kolayca anlaşılıyor, dedi.

Sonya yine atıldı:

- Sanki siz, siz de ona acımıyor musunuz? Daha bir şey görmeden ona son meteliğinizi verdiğinizi biliyorum. Ya her şeyi görseydiniz, oh, Tanrım! Ya ben kaç sefer, kaç sefer onu ağlatmışımdır. Daha geçen hafta... Babamın ölümünden bir hafta önce... Katerina'ya karşı çok gaddar davrandım. Hem ben bunu kaç sefer, kaç sefer yaptım. Şimdi ise her Tanrı'nın günü bunları hatırlamak insana ne kadar acı geliyor!

Sonya konuşurken, bunu hatırlamanın verdiği acı ile ellerini ovuşturuyordu.

- Acımasız olan siz misiniz? Genç kız ağlayarak sözlerini sürdürdü:

- Evet, benim, ben! O gün eve gitmiştim. Babam:

“Sonya, dedi, bilmem niçin, başım ağrıyor, bana biraz kitap oku... İşte şu kitabı! Elinde Andrey Semyoniç Lebezyatnikov'dan aldığı bir kitap vardı. Bu adam şuracıkta oturuyor, hep böyle tuhaf ve gülünç kitaplar buluyor. Babama: “Zamanım yok, gitmem gerek” dedim. Kitabı okumak istemedim. Eve de özellikle, yeni aldığım yakaları Katerina Ivanovna'ya göstermek için uğramıştım. Bohçacı Lizavetta bana çok ucuz yakalar, parmaksız eldivenler getirmişti. Motifli, yeni ve çok güzel şeyler... Katerina Ivanovna bunları çok beğendi. Takıp aynanın karşısına geçti. Baktı ve pek hoşlandı: “Sonya çok rica ederim, bunları bana hediye et!” dedi. Bunları kendisine vermem için bana rica ediyordu. Çünkü içinde bunlara karşı büyük bir istek duymuştu. Oysa bu yakayı hangi elbisesine takacaktı? Hiç, olsa olsa, eski mutlu günlerini hatırlamış olabilirdi. Aynanın karşısına geçip hayran hayran kendisini seyretti. Oysa sırtına giyecek hiç ama hiç giysisi yoktu. Kaç yıldır hiçbir şey yapmamıştı. Hiçbir zaman, hiç kimseden hiçbir şey istemez. Gururludur, başkasından bir şey istemektense, elindeki son kırıntıyı vermeyi yeğ tutar. Ama işte bu yakaları benden tutup istemişti. Herhâlde çok hoşuna gitmiş olacaktı. Ben ise onları vermeye kıyamadım: “Bunlar sizin nenize gerek Katerina Ivanovna?” dedim. Evet, böyle söyledim: “Neyinize gerek?” Ama işte, ona bunu söylememeliydim. Bana öyle bir bakışı vardı ki... Ona bu yakaları vermeyişim öylesine gücüne gitmişti ki... Onun bu halini görmek mahvetti, bitirdi beni. Onun gücüne giden, yakayı alamayışı değil, benim vermek istemeyişimdi. Bunu açıkça görmüştüm. Ah, elimden gelse de şimdi, bütün olup bitenleri geri çevirebilsem ve sözleri geri alabilsem... Ah, ben neler söylüyorum... Bunlar sizi ilgilendirmez ki...

- Şu bohçacı Lizavetta'yı tanır mıydınız?

Biraz şaşıran Sonya, Raskolnikov'un sorusuna bir soru ile karşılık verdi:

- Evet... Siz de onu tanır mıydınız? Raskolnikov sorulan soruya karşılık vermedi. Biraz sustuktan sonra:

- Katerina Ivanovna son dönemine girmiş bir veremlidir. Yakında ölecek, dedi.

Sonya, âdeta söylediği sözleri onun da doğrulamasını istercesine, bilinçsiz bir davranışla Raskolnikov'un ellerine sarılarak:

- Oh hayır, hayır hayır, diye bağırdı.

- Ama ölmesi, onun için daha iyi. Sonya korkmuş bir hâlde, bilinçsizce:

- Hayır, daha iyi değil, daha iyi değil, hiç de daha iyi değil, diye tekrarladı.

- Peki, ya çocuklar? Yanınıza alamayacağınıza göre onlar ne olacak?

Sonya, elleriyle başını yakalayarak âdeta umutsuzca:

- Oh, bilmiyorum, bilmiyorum, diye bağırdı.

Bu düşüncenin birçok kez onun da aklına geldiği besbelliydi. Şimdi Raskolnikov bu düşünceyi hatırlatmış olmaktan başka bir şey yapmamıştı.

Raskolnikov acımadan sözlerini sürdürdü.

- Peki, eğer siz Katerina Ivanovna'nın sağlığında hastalanır ve hastaneye kaldırılırsanız o zaman onların hâli ne olur?

Sonya'nın yüzü müthiş bir korku ile çarpıldı:

- Ah, siz neler söylüyorsunuz, neler! Böyle şey olmaz!

Raskolnikov gaddar bir gülümseyişle:

- Nasıl olmazmış? Hastalığa karşı sigortalı değilsiniz ya? O zaman onların hâli ne olur? Hepsi de cümbür cemaat sokağa dökülecekler. Katerina Ivanovna öksüre öksüre dilenecek ve bugün yaptığı gibi başını duvarlara vuracak, polisler gelip onu karakola götürecek, oradan da hastaneye kaldıracaklar... Tabii sonu ölüm... Ya çocuklar?..

Artık Sonya'nın sıkışmış göğsünden:

- Oh hayır, Tanrı bu kadarına razı olmaz, sözleri çıktı.

Kızcağız, sanki her şey ona bağlı imiş gibi, delikanlının yüzüne bakarak ve sessiz bir yalvarışla ellerini kavuşturarak, mazlum mazlum onu dinliyordu.

Raskolnikov ayağa kalkarak odada dolaşmaya başladı. Aradan bir dakika kadar geçti. Sonya, kollarını iki yanına sarkıtmış, başını eğmiş bir hâlde, müthiş bir acı içinde ayakta duruyordu.

Raskolnikov, birden Sonya'nın önünde durarak sordu:

- Biraz para biriktirmek mümkün değil mi? Kara gün için üç beş kuruş artırmak? Sonya:

- Hayır, diye mırıldandı. Delikanlı, âdeta alay edercesine:

- Pek doğal olarak, hayır... Ama hiç bunu yapmayı denemediniz mi, diye sordu.

- Denedim.

- Hiçbir şey elde edemediniz değil mi? Zaten böyle olacağı da apaçık ortada. Böyle bir soruyu sormam bile saçma...

Raskolnikov yine odanın içinde dolaşmaya başladı. Aradan bir dakika daha geçti.

- Her gün kazanmıyorsunuz, değil mi? Sonya eskisinden daha çok utandı, yüzü yine kıpkırmızı kesildi. Acılı bir çaba ile:

- Hayır, diye fısıldadı.

Raskolnikov, âdeta damdan düşercesine:

- Herhâlde Poleçka'nın da başına gelecek budur, dedi.

Sonya, sanki bir yerine bıçak saplamışlar gibi büyük bir umutsuzluk içinde bağırdı:

- Hayır, hayır böyle bir şey olamaz! Bu kadar iğrenç bir şeye Tanrı razı olamaz!

- Ama başkalarına razı oluyor.

Zavallı kızcağız, âdeta kendinden geçmiş bir hâlde:

- Hayır, hayır! Onu Tanrı korur, Tanrı, diye tekrarladı.

Raskolnikov, tıpkı başkasının felaketine sevinen bir insan edasıyla gülerek kızın yüzüne baktı ve:

- Belki de Tanrı hiç yoktur, dedi.

Sonya'nın yüzü birdenbire, korkunç denilecek biçimde değişti. Yüzünün her çizgisi ayrı ayrı seğirdi. Anlatılması zor bir sitemle delikanlıya baktı. Bir şeyler söylemek istedi ama ağzından bir tek söz çıkmadı. Yalnız, elleriyle yüzünü kapayarak, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Raskolnikov biraz sustuktan sonra:

- Aklını oynatan sadece Katerina Ivanovna değil Sonya. Sen de aynı duruma düşeceksin, ben de düşeceğim, diye fısıldadı.

Delikanlının bu ürperten sözlerinden sonra odaya bir ölüm sessizliği çöktü ve dakikalarca sürdü. Raskolnikov başını önüne eğmiş, odada volta atıyordu. Sonunda birden değişen ve kıvılcımlar saçan gözleriyle Sonya'ya yaklaştı. Omuzları Raskolnikov tarafından sıkılan zavallı kızın gözpınarlarından yaşlar boşandı. Delikanlı, güzel gözlere dakikalarca baktı.

Bu bakışlarda keskinlik, ateşlilik okunuyordu. Raskolnikov şimşek hızıyla eğildi ve Sonya'nın ayağını aynı hızla öptü. İyice korkan zavallı kız kendini geri çekerken vücudu titriyordu. Delikanlının şu an deliden hiçbir farkı yoktu.

Genç kız sapsarı kesilmişti. Yüreği acı ile burkularak:

- Ne yapıyorsunuz, ne yapıyorsunuz öyle? Hem de benim gibi bir kızın, diye kekeledi.

Raskolnikov hemen kalktı. Pencereye doğru yürüyerek, âdeta yabani bir sesle:

- Ben senin önünde yere kapanmadım, insanlığın çektiği bütün acıların önünde eğildim, dedi.

Sonra, bir dakika geçmeden yeniden kızın yanına dönerek ekledi:

- Dinle: Az önce, canımı sıkan herifin birine, senin küçük parmağın bile olamayacağını, kız kardeşimi de senin yanına oturtmakla onu şereflendirdiğimi söyledim.

Sonya âdeta korkuyla bağırdı:

- Ah, bunu nasıl söyleyebildiniz! Hem de kız kardeşinin yanında? Benimle yan yana oturmak bir şerefmiş, ha! Ama ben şerefsiz bir kızım. Bunu nasıl da söyleyebildiniz?

- Ben bunu söylerken, ne senin şerefsizliğini, ne de işlediğin günahları hatırıma getirdim. Sadece, çektiğin büyük çileyi düşünerek böyle söyledim. Senin, büyük bir günahkâr oluşuna gelince...

Raskolnikov sözlerinin burasında birdenbire coştu:

- Günahkâr olduğun muhakkak! Senin en büyük günahın kendini boşa boşuna öldürmen, feda etmendir. Bu kadar korkunç bir şey olamaz! Hem bu kadar iğrendiğin bir çamurun içinde yaşayan -hem de küçücük bir dikkatle anlayacağın üzere- bu davranışınla kimseye yardım etmediğini, kimseyi hiçbir şeyden kurtarmadığını bilesin, bu, korkunç bir şey olmaz mı?

Raskolnikov sözlerinin burasında âdeta köpürdü:

- Söyle bakayım: Nasıl oluyor da sende birbiriyle taban tabana çelişen iki duygu yer alabiliyor. Bu yüz karası, bu bayağılık, bu kutsal duygu ile nasıl bağdaşabiliyor? Çünkü senin durumunda olan birisi için kendisini balıklama suya atıp her şeye bir son vermesi daha akıllıca, daha doğru, bin defa daha doğru bir davranış olurdu.

Sonya, acı dolu gözlerle ama aynı zamanda onun teklifine hiç de şaşmamış bir insan edasıyla Raskolnikov'a bakarak zayıf bir sesle sordu:

- Ya onlar ne olacak?

Delikanlının gözleri bulandı, bakışları şaşkınlaştı. Genç kızın, yalnız bu bakışında bir anda her şeyi okumuştu. Demek ki, gerçekten de onun kafasında bu düşünce vardı. Belki de birçok kez umutsuz anlarda, birdenbire her şeye son vermeyi ciddi olarak düşünmüştü; hem de öylesine ciddi ki, şu anda Raskolnikov'un bu teklifine hiç şaşmamıştı. Hatta sözlerindeki gaddarlığın bile farkında olmamıştı. Sitemlerin anlamını, hele kızın yüzkarasını nasıl bambaşka bir görüşle yargıladığını da Sonya, pek tabii olarak hiç anlamamıştı. Raskolnikov için bu besbelli bir şeydi. Böyle iğrenç, böyle namussuzca yaşadığını düşünmenin o zavallıya, hem de çoktan, ne canavarca acılar çektirdiğini Raskolnikov iyi anlamış bulunuyordu. Bu kızı şimdiye kadar hayatına son vermek kararından alıkoyan ne olabilirdi diye düşündü. İşte ancak o zaman bu zavallı küçük yetimlerin ve kafasını duvarlara çarpan bu veremli, bu acınacak yarı deli kadının, Katerina Ivanovna'nın, Sonya için nasıl bir anlam taşıdığını büsbütün anladı.

Delikanlı bir şeyi daha çok iyi görüyordu. Sağlam bir kişiliğe sahip olan, dahası çok iyi bir eğitim alan Sonya ömür boyu fahişelik yapmayacak, ne yapıp edip bu iğrenç hayattan kurtulacaktı. Ama ne olursa olsun, delikanlının çözemediği bir sorun vardı: Sonya kendisini suya atmak cesaretini gösteremediğine göre, nasıl olmuştu da çıldırmadan bu kadar uzun bir süre bu durumda kalabilmişti? Sonya'nın durumu ne yazık ki, ayrı ve hiç de kendi başına bir olay olmamakla birlikte, toplumda bir rastlantı niteliği taşıyordu. Ama bu rastlantı, bu yarım yamalak gelişim ve Sonya'nın bundan önceki bütün yaşamı, bu iğrenç yolun daha ilk adımında bu kızı pekâlâ öldürebilirdi. O hâlde, onu tutan neydi? Herhâlde zevk ve eğlenceye düşkünlük isteği olmasa gerekti!.. Bu çirkef, herhâlde yalnız onun vücuduna bulaşmış olsa gerekti. Gerçek ahlak bozukluğunun bir damlası bile henüz onun ruhuna işlememiş, yüreğine girmemişti. Raskolnikov bunu çok iyi görüyordu. Genç kız onun karşısında bütün çıplaklığıyla duruyordu. Raskolnikov kendi kendine şöyle düşündü: "Bu kızın önünde üç yol var: Ya kendini kanala atmak ya tımarhaneyi boylamak ya da eninde sonunda, dimağını uyuşturan, yüreğine bir taş duygusuzluğu veren zevk ve eğlenceye düşkünlük çirkefine gırtlağına kadar gömülmek." Raskolnikov'u hepsinden çok bu sonuncu ihtimal iğrendiriyordu. Ama artık o, şüpheci bir ruh taşıyordu. Henüz gençti, soyuttu, gerçeklerden uzaktı, bundan ötürü de acımasızdı. Bunun için de bu ihtimaller arasında en güçlüsünün yine üçüncü ihtimal olduğuna inanmaktan da kendini alamıyordu.

Kendi kendine “Acaba böyle bir şeyin doğru olması mümkün mü?” diye düşündü. Henüz ruhunun saflığını koruyan bu yaratık, bile bile kendini bu iğrenç, bu murdar çirkef çukuruna atabilir mi? Yoksa manevi düşüş başlamış mıdır? Acaba bu yüzkarası artık ona o kadar iğrenç görünmediği için midir ki, şimdiye kadar buna dayanabildi?” Az önce Sonya’nın bağırdığı gibi o da, “Hayır, hayır, böyle şey olamaz!” diye içinden bağırdı. “Onu şimdiye kadar, kendini kanala atmaktan alıkoyan günah korkusu ve onlardı. Eğer şimdiye kadar henüz aklını kaçırmadıysa... Hem onun aklını kaçırmamış olduğunu kim söyledi? Bakalım tamamen aklı yerinde midir? Aklı yerinde bir insan, şimdi onun konuştuğu gibi mi konuşur?.. Aklı yerinde bir insan, şimdi onun düşündüğü gibi mi düşünür?.. Uçurumun kenarında, tam onu çeken çirkef çukurunun başında oturup elleriyle imdat işaretleri yapmak, sonra da kendisine tehlikeden söz edilince, kulaklarını tıkamak, aklı başında bir insanın yapacağı bir iş midir? Yoksa, bir mucizenin meydana gelmesini mi bekliyor, nedir?.. Herhâlde öyle olsa gerek... Bütün bunlar, birer delilik belirtisi sayılmaz mı?”

Raskolnikov ısrarla bu düşünce üzerinde durdu. Bu çıkış yolu ona hepsinden daha hoş görünmekte idi. Genç kızı dikkatle incelemeye koyuldu.

- Demek ki sen, Tanrı’ya çok dua ediyorsun, Sonya, diye sordu.

Sonya susuyor, Raskolnikov da onun karşılık vermesini bekleyerek yanı başında duruyordu. Sonya çabuk çabuk, enerjik bir sesle:

- Tanrı olmasaydı benim halim ne olurdu, diye mırıldandı. Kıvılcımlanan gözlerini birdenbire ona kaldırdı ve eliyle de delikanlının elini sıktı.

Raskolnikov: “Tamam, tahmin ettiğim gibi!” diye düşündü ve kızın ağzını aramayı sürdürerek sordu:

- Buna karşılık Tanrı sana, senin için ne yapıyor?

Sonya, âdeta verecek karşılık bulamıyormuş gibi uzunca bir süre sustu. Zayıf göğsü heyecandan kalkıp iniyordu.

Delikanlıya sert sert, hatta öfke ile bakarak birdenbire:

- Susunuz! Bana böyle şeyler sormayın! Siz buna layık değilsiniz, diye bağırdı.

Raskolnikov, içinden ısrarla: “Evet, tahmin ettiğim gibi, tahmin ettiğim gibi!” diye tekrarladı.

Genç kız, yine gözlerini yere indirerek, çabuk çabuk:

- Her şeyi yapıyor, diye fısıldadı.

Raskolnikov abartılı bir merakla genç kızı süzerek: “İşte çıkış yolu, işte çıkış yolunun açıklanması!” diye kendi kendine karar verdi...

Yeni, tuhaf, âdeta hastalıklı bir duygu ile bu küçük, solgun, zayıf, düzgün olmayan, köşeli yüzü süzüyor; böyle bir ışıkla, böylesine sert ve enerjik bir duygu ile tutuşabilen bu tatlı mavi gözlere hâlâ öfke ve hoşnutsuzluktan titreyen bu küçük vücuda bakıyordu... Bütün bunlar ona, gittikçe daha tuhaf, hemen hemen imkânsız gibi görünüyordu. İçinden: “Kaçık! Kaçık!” diye söylendi.

Komodinin üstünde bir kitap duruyordu. Odada bir aşağı bir yukarı dolaşırken her önünden geçtikçe, onu görüyordu. Şimdi de eline alıp baktı. Bu, İncil’in Rusça çevirisiydi. Eski, kullanılmış, meşin kaplı bir kitaptı. Odanın öteki ucundan: “Bu nereden geldi?” diye seslendi. Genç kız, yine eski yerinde, masadan üç adım ötede durmakta idi. Gözlerini Raskolnikov’a kaldırmadan, âdeta istemeyerek:

- Biri getirdi, karşılığını verdi.

- Kim getirdi?

- Lizavetta getirdi. Ben istemiştim.

“Lizavetta! İşte bu tuhaf, diye düşündü. Sonya’daki her şey ona gittikçe daha tuhaf, daha olağanüstü görünmeye başlamıştı. Kitabı muma yaklaştırarak yapraklarını çevirmeye koyuldu. Birden:

- Lazar’dan hangi sayfada söz ediliyor, diye sordu. Sonya ısrarla önüne bakıyor, karşılık vermiyordu. Masaya biraz yanlamasına durmuştu.

- Lazar’ın öldükten sonra dirilişini anlatan yer neresi? Bana onu bulsana Sonya!

Sonya, göz ucuyla delikanlıya baktı. Ona yaklaşmadan, sertçe:

- Baktığınız yerde değil, dördüncü İncil’de, diye fısıldadı.

Raskolnikov oturdu. Dirseklerini masaya, başını da eline dayayarak kederli kederli etrafına baktı dinlemeye hazırlandı:

- Bul da, bana orasını oku.

İçinden de: “Üç hafta sonra buyurun bakalım yedinci verste! Bana öyle geliyor ki, eğer daha kötüsü olmazsa, ben kendim oraya gitmiş olacağım!” diye söylendi.

Sonya, kararsızca masaya yaklaştı. Raskolnikov’un bu tuhaf isteğini pek de içten bulmamıştı. Ama yine de kitabı aldı. Masanın öbür yanından göz ucuyla ona bakarak:

- Gerçekten siz bunu okumadınız mı, diye sordu. Sesi gittikçe acılaşıyordu.

- Çok eskiden... Okula giderken... Haydi başla!..
- Kilisede de dinlemediniz mi? “
- Ben... Kiliseye gitmem. Ya sen, sık sık gidiyor musun?..
Sonya:
- Hayır, diye mırıldandı. Raskolnikov gülümsedi:
- Anlıyorum... Şu hâlde yarın, babanın cenaze töreninde bulunmayacaksın!..
- Hayır, bulunacağım!.. Ben, geçen hafta da kiliseye gitmiştim. Dua etmiştim.
- Kimin için?
- Lizavetta için. Zavallıyı balta ile öldürdüler. Raskolnikov’un sinirleri gittikçe geriliyordu. Başı da dönmeye başlamıştı.
- Lizavetta senin dostun muydu?..
- Evet... Çok doğru bir kadındı. Bana gelirdi... Ama seyrek gelirdi... Çünkü zamanı olmazdı. Birlikte okur ve dertleşirdik. O şimdi Tanrı’yı görüyordur.
Kitaptan alınma bu sözler, Raskolnikov’un kulaklarında pek tuhaf çınlamalar yapıyordu. İkisi de her şeyini kaybeden bu iki kadın arasındaki bu esrarlı buluşma da ona tuhaf görünmüştü.
İçinden: “Bu gidişle ben de kaçıracağım! Bu bulaşıcı bir şey” diye düşündü. Sonra birden sinirli bir ısrarla bağırdı:
- Oku!..
Sonya, hâlâ kararsızlık içindeydi. Kalbi hızlı hızlı çarpıyordu. Ona, okumaya âdeta cesaret edemiyordu. Delikanlı bu “mutsuz deliye” acı ile bakıyordu.
Sonya, tıkanırcasına fısıldadı:
- Siz inanmıyorsunuz ki... Size ne diye okuyayım?.. Raskolnikov direndi:
- Oku!.. Ben böyle istiyorum!.. Lizavetta’ya okuyordun ya!..
Sonya kitabı açtı, istenilen yeri aramaya başladı. Elleri titriyor, sesi çıkmıyordu. İki sefer okumaya başladı ama ikisinde de ilk heceleri bir türlü söyleyemedi. En sonunda, büyük bir çaba ile: “Beytanya halkından Lazar adlı birisi hasta idi...” diye başlayabildi. Ama daha üçüncü kelimede sesi titredi ve çok gerilmiş bir tel gibi koptu. Soluğu kesilmiş, yüreği sıkışmıştı.
Delikanlı, Sonya’nın durumunu, kitabı niçin okuyamayacak kadar korktuğunu az da olsa anlayabiliyordu. Bunu anladıkça da, genç kızı kitabı okuması için biraz daha zorluyor, kararında diretiyordu. Sonya iç dünyasını

ortaya dökmekten çekiniyor, utanıyordu. Raskolnikov bunu çok iyi kavramıştı. Delikanlı bu duyguların, gerçekten de genç kızın, belki de daha erginlik çağında başlayan, mutsuz babasının, acıdan deliye dönmüş üvey annesinin, aç çocukların yanında çirkin bağrışıp çağrışmalar ve başa kakmalar arasında geçen, daha aile hayatı zamanına ait eski ve gerçek sırrını meydana getirdiğini anlıyordu. Delikanlı aynı zamanda, genç kızın, şimdi okumaya başlarken sıkıldığını, bir şeylerden fena hâlde korktuğunu ama bütün bu korku ve sıkılganlığına rağmen sonradan bir şeyler olmaması için özellikle ona, hem de şimdi okumak için önüne geçilmez bir istek duyduğunu da kesin olarak anlamış bulunuyordu. O, bu isteği genç kızın gözlerinde okumuş, onu sarsan heyecanından anlamıştı.

Sonya yavaş yavaş kendini topladı, ilk parçayı okurken, sesinin çıkmasına engel olan heyecanını yendi ve Yohana İncili'nin on birinci bölümünü okumaya devam etti. Böylece 19'uncu ayete kadar okudu:

"Yahudilerden birçokları, kardeşlerinden ötürü başsağlığı dilemek için Marta ile Meryem'in yanına gelmişlerdi. Marta, İsa'nın gelmekte olduğunu duyunca, onu karşılamaya koştu. Meryem ise evinde kaldı. Bunun üzerine Marta İsa'ya, "Efendimiz, eğer siz burada bulunsaydınız kardeşim ölmezdi ama şimdi bile Allahtan her ne dilerseniz, vereceğini biliyorum" dedi.

Sonya buraya gelince, yine sesinin titrediğini ve kesilmek üzere olduğunu utanarak fark etti, yine durakladı.

"İsa ona şu karşılığı verdi: "Kardeşin dirilecektir!.." Marta ise: Evet, son gün, kıyamet günü dirileceğini biliyorum, dedi. İsa ona: "Kıyamet ve hayat benim," dedi. "Bana inanan, ölse bile, dirilecektir. Hayatta olup bana inananlar, ebedi olarak ölmezler. Sen buna inanıyor musun?" Marta İsa'ya… -buraya gelince Sonya, sanki vaaz eden kendisiymiş gibi, acıyla içini çekerek, tane tane yüksek sesle okudu:

"Evet, efendimiz, dedi. Ben senin, dünyaya gelmesi beklenen Tanrı'nın oğlu Mesih olduğuna inanıyorum."

Genç kız durur gibi oldu. Delikanlıya acele, kaçamak bir göz attı. Ama çabucak kendisini toparlayarak okumasını sürdürdü. Raskolnikov dirseklerini masaya dayamış, kızdan yana dönmeden, kımıldamadan oturuyor, başka yana bakarak dinliyordu. Otuzikinci âyete geldiler.

"Meryem ise İsa'nın bulunduğu yere gelip de onu görünce, ayaklarına kapandı. Ona Tanrım! Eğer sen burada olsaydın kardeşim ölmezdi, dedi. İsa onun ağladığını ve onunla birlikte gelen Yahudilerin ağladıklarını görünce ruhu acı ile titredi. Heyecanla, Onu nereye koydunuz, dedi. Ona: Efendimiz

gelin de görün, dediler. İsa ağladı. Bunun üzerine Yahudiler: Bakınız, meğer onu ne kadar seviyormuş, dediler. Bazıları ise: “Körlerin gözlerini açan bu adam, bunun ölmemesi için bir şeyler yapamaz mıydı?” diye sordular.

Raskolnikov, kıza doğru dönerek, heyecanla baktı: Evet, doğru tahmin etmişti. Genç kız, sıtmaya tutulmuş gibi zangır zangır titriyordu. Rodya bunu bekliyordu. Sonya, o işitilmemiş muhteşem mucize sahnesine yaklaşıyordu. Büyük zafer duygusu bütün benliğini sarmıştı. Sesinde madeni bir ahenk çınlamakta idi. Bu seste bir zafer ve sevinç ahengi vardı, ona bu gürlüğü veren de bu idi. Önündeki satırlar birbirine karışıyordu. Çünkü gözleri kararmıştı. Şaşılacak şeydi. Sonya okuduğu bu konuyu ezbere biliyordu. Ayetteki: “Körlerin gözlerini açan bu adam... Bir şeyler yapamaz mıydı?” sözlerini okurken sesini alçaltmış, bir dakika sonra, yıldırımla vurulmuş gibi yerlere kapanarak ağlayacak ve imana gelecek olan, gözleri doğru yol ışığından yoksun, imansız Yahudilerin şüphe, nefret ve aşağılamalarını, büyük bir tutku ve sıcaklıkla vermeye çalışmıştı. Genç kız: “Bu da, bu da, doğru yol ışığından yoksun bu imansız da şimdi bunu duyacak, o da imana gelecektir. Evet, evet! Şimdi, şu anda!” diye aklından geçiriyor ve bu sevinçli bekleyişten içi titriyordu.

“İsa yine içinden bir ah çekerek mezara geldi. Bu bir mağara olup, önüne bir taş konulmuştu. İsa: “Taşı kaldırınız!” dedi. Ölenin kız kardeşi Marta, “Efendimiz!” dedi. “Şimdiye kadar kokmuştur, çünkü gömüleli dört gün oluyor.”

Genç kız bu dört gün sözlerini, üzerine basa basa okumuştu.

“İsa ona cevap verdi: Eğer iman edersen, Tanrı’nın büyüklüğüne şahit olacaksın, dememiş miydim? Böylece ölünün bulunduğu mağaranın önündeki taşı kaldırdılar. Bunun üzerine İsa gözlerini göğe kaldırarak: Baba! Dileklerimi kabul ettiğin için sana şükürler olsun, dedi. Gerçi dileklerimi her zaman kabul ettiğini biliyordum. Ama bunu, etrafımı çeviren bu insanların, beni senin gönderdiğine inanmaları için söylüyorum. İsa bunları söyledikten sonra yüksek sesle: Ey Lazar, dışarı çık, diye bağırdı ve ölmüş olan Lazar dışarı çıktı.”

Genç kız, bu mucize sahnesine sanki kendisi tanık olmuş gibi, heyecandan ürpererek bu pasajı yüksek sesle okumuştu.

“Ölünün ayaklarıyla elleri kefenle sarılı, yüzü mendille bağlı idi. İsa onlara: “Çözün elini ayağını, bırakın gitsin.” dedi.

“O zaman, Meryem’e gelen ve bu mucizeyi gören Yahudiler’den birçokları İsa’ya iman ettiler.”

Sonya bundan ötesini okumadı; zaten okuyamazdı da. Kitabı kapadı, hızla sandalyeden kalktı. Hırçın bir sesle, kesik kesik:

- Lazar'ın dirilişiyle ilgili bölüm bu kadardır, dedi ve utancından Raskolnikov'un yüzüne bakmaya cesaret edemeyerek başını başka yana çevirdi, kımıldamadan durdu. Sıtma nöbeti hâlâ geçmemişti.

Çoktandır sönmeye yüz tutan eğri şamdandaki mum, bu ölümsüz kitabı okumak için bu yoksulluk kokan odada çok tuhaf bir biçimde buluşan bu katille orospuyu hayal meyal aydınlatıyordu. Aradan beş dakika, belki de daha az bir süre geçti.

Yerinden kalkıp Sonya'ya yaklaşan Raskolnikov, kaşlarını çatarak, yüksek sesle:

- Seninle bir iş üzerine konuşmaya gelmiştim, dedi.

Sonya hiçbir şey söylemeden gözlerini kaldırıp ona baktı. Raskolnikov'un sert bakışlarında yabani bir karar okunuyordu.

- Bugün ailemi bıraktım, annemle kız kardeşimden ayrıldım. Artık bir daha onların yanına dönmeyeceğim! Onlarla olan bütün ilişkimi kestim.

Âdeta şaşkına dönen Sonya:

- Niçin, diye sordu.

Kısa bir süre önce, Raskolnikov'un annesiyle ve kız kardeşiyle olan karşılaşma, Sonya'nın üzerinde kendisi için belirsiz olmakla birlikte olağanüstü bir etki yapmıştı. Bu bozuşma haberini âdeta korkuya kapılarak dinledi.

Raskolnikov sözünü sürdürerek:

- Artık senden başka kimsem yok, diye ekledi. Birlikte gidelim. Ben bunun için sana geldim, ikimiz de lanetlemeyiz, ikimiz birlikte gidelim.

Delikanlının gözleri bir kor gibi yanıyordu. Sonya, "kaçık!" diye düşündü. Sonra, elinde olmayarak geri çekildi, korku ile:

- Nereye gideceğiz, diye sordu.

- Ben ne bileyim? Bildiğim biricik şey, aynı yolun yolcusu olduğumuzdur. Bunu kesin olarak biliyorum. Hepsi bu kadar! Amaçlarımız da birdir.

Genç kız ona bakıyor, hiçbir şey anlamıyordu. Anladığı biricik şey bu zavallı delikanlının çok, hem de korkunç denilecek kadar çok mutsuz olduğu idi.

Delikanlı sözüne devam etti:

- Sen onlara oturup anlatsan da, kimse bir şey anlamaz. Ama ben seni anlıyorum. Sen bana gereklisin, bunun için de kalkıp buraya geldim.

Sonya:

- Anlamıyorum, diye fısıldadı.

- Sonra anlarsın! Sen de aynı şeyi yapmadın mı? Sen de toplum kurallarını çiğnedin... Çiğnemek cesaretini gösterebildin! Kendi kendini öldürdün... Kendi hayatını mahvettin! Zekânla, aklınla yaşayabilirdin, oysa Samanpazarı'nda sürünerek hayatını tüketeceksin! Ama sen buna katlanamazsın! Yalnız kalırsan günün birinde sen de benim gibi aklını kaçırırsın! Zaten şimdiden bir deliden farkın yok! Şu hâlde, birlikte gitmemiz, aynı yoldan yürümemiz gerek. Haydi gidelim!

Bu sözlerden tuhaf ve güçlü bir heyecana kapılan Sonya:

- Niçin? Niçin bunları söylüyorsunuz, dedi.

- Niçin mi? Çünkü böyle kalamazsın, işte bunun için... Tanrı'nın da razı olmayacağı bu çocukça ağlamaları bir yana bırakarak, sonunda aklını başına toplaman, ciddi düşünmen gerek! Söyle bana bakayım, yarın seni götürüp hastaneye yatırırlarsa ne yapabilirsin? Katerina Ivanovna'nın aklı başında değil, üstelik de veremli, yakında ölecek. O zaman çocukları ne olacak? Poleçka da mahvolmayacak mı sanki? Dilenmek için annelerinin gönderdiği köşe başlarındaki çocukları hiç görmedin mi? Bu annelerin nerede, ne gibi şartlar altında yaşadıklarını öğrendim. Buralarda çocuklar, çocuk olarak kalmazlar. Buralarda, yedi yaşına giren çocuklar bir orospu ya da hırsızdır. Oysa çocuklar İsa'nın birer sembolüdür: "ilahi saltanat onlarındır."

Ellerini ovuşturarak sinirli sinirli hıçkıran Sonya:

- Ne yapmalı? Peki ne yapmalı, diye tekrarlıyordu.

- Ne mi yapmalı? Ne gerekiyorsa! Kesin olarak her şeyi kesip atacaksın, işte hepsi bu kadar! Bu arada acılarla boğuşmayı da göze alacaksın. Hâlâ anlamadın mı? Daha sonra anlarsın! İnsana her şeyden önce özgürlük ve güç gerekir, özellikle güç! Bütün titreyen yaratıkların, bütün karınca yuvalarının üzerinde bir egemenlik kurmak gerek, işte hedef! Bunu hatırla! Benim sana giderayak öğüdüm budur! Belki de seninle son defa konuşuyorum! Eğer yarın gelmezsem, o zaman her şeyi kendin öğrenirsin. O zaman şimdi sana söylediğim bu sözleri hatırla! Yıllarca sonra, bir gün gelir, hayat tecrübelerinle belki de bu sözlerimin manasını anlarsın! Eğer yarın gelirsem Lizavetta'yı kimin öldürdüğünü sana söylerim. Hoşça kal!

Sonya korkudan titredi. Dehşetten vücudu buz gibi oldu. Raskolnikov'a yabani yabani bakarak sordu:

- Lizavetta'yı kimin öldürdüğünü sahiden biliyor musunuz?

- Evet, biliyorum, sana da söyleyeceğim. Ama yalnız sana! Bunu söylemek için seni seçtim. Senden bağışlamanı dilemeye gelmeyeceğim, sana gelip sadece söyleyeceğim. Bunu söylemek için, seni çoktan seçmiştim... Daha baban bana senden söz ettiği zaman, henüz daha Lizavetta sağ iken bunu düşünmüştüm. Hoşça kal. Bana elini verme! Yarın!

Raskolnikov çıktı. Sonya, onun arkasından bir deliye bakar gibi baktı. Ama onun da deliden farkı yoktu, bunu kendisi de hissetmekte idi. Başı dönüyordu. “Aman Tanrım! Lizavetta’yı öldürenin kim olduğunu nereden biliyor? Bu sözlerin anlamı neydi? Ne korkunç şey!” Kız bunları düşünüyor ama bu cinayeti onun yapabileceği düşüncesi, asla aklına gelmiyordu. “Herhâlde çok mutsuz olmalıydı! Annesiyle kız kardeşini bırakmıştı. Neden acaba? Ne olmuştu? Ne yapmak niyetindeydi? Ona söylediği şeyler ne idi? Onun ayağını öpmüş ve artık onsuz yaşayamayacağını söylemişti... Oh Tanrım, yardım et!”

Sonya, bütün geceyi ateşler içinde, sayıklayarak geçirdi. Kâh yatağında sıçrayarak uyanıyor, ağlıyor, avuçlarını ovuşturuyor; kâh yine hummalı bir uykuya dalıyor, rüyasında Poleçka’yı, Katerina Ivanovna’yı, Lizavetta’yı, İncil okuma sahnesini ve... Sapsarı yüzü ile, kor gibi yanan gözleriyle onu, Raskolnikov’u görüyordu. Ayaklarını öpüyor, ağlıyordu... Oh, aman Tanrım!

Sonya’nın odasını Gertrude Karlovna Resslich’in dairesinden ayıran sağdaki kapının ardında, Madam Resslich’in dairesine ait olup çoktandır boş duran ve Resslich tarafından kiraya verilen bir oda vardı. Bunu bildirmek için evin ana kapısına bir kâğıt asılmış, odanın kanala bakan pencere camlarına da ilanlar yapıştırılmıştı. Sonya eskiden beri bu odanın boş olmasına alışmıştı. Oysa onların konuştukları bütün bu süre içinde, boş odanın kapısında duran Svidrigaylov, onların konuşmalarını gizlice dinlemişti. Raskolnikov çıkıp gittikten sonra bir süre durup düşünmüş, sonunda parmaklarının ucuna basarak, boş odaya bitişik olan kendi odasına gitmiş, bir sandalye alarak bunu yavaşça Sonya’nın odasına açılan kapının arkasına koymuştu. Delikanlı ile Sonya arasındaki konuşma ona çok anlamlı ve enteresan görünmüş, çok ama pek çok hoşuna gitmişti. Öylesine hoşuna gitmişti ki, bir başka sefere, mesela yarın, yine böyle bir saat ayakta durmak gibi bir zahmete katlanmamak, daha iyi yerleşip her bakımdan daha çok keyiflenmek için koşup bir sandalye getirmişti.

V

Delikanlı, bir gün sonra, saat on bire doğru X.. polis karakolundaki sorgu yargıçlığına başvurup Porfiri Petroviç'le görüşmek istediğini belirtti. Ama o kadar çok beklettiler ki, buna kendisi de şaştı. Neredeyse aradan çeyrek saat geçmişti. En sonunda çağırdılar. O sanıyordu ki, karakola girer girmez kendisini yaka paça tutup sorguya çekeceklerdi. İnsanlar koridorlarda telaşlı telaşlı dolaşıyorlar. Bitişik odadaki sekreter yazı yazmakla meşguldü. Hiç kimse Raskolnikov'u merak etmiyor, hakkında en küçük merak duymuyorlardı. Delikanlı, etrafını şüpheyle süzüyor, kendisini tutuklamaya gelecek bir polis, bir asker var mı diye araştırıyordu. Ama olağanüstü hiçbir durum yoktu. Herkes önündeki işiyle uğraşıyor, ona aldırış etmiyorlardı bile. Buradan istese elini kolunu sallayarak, rahatça çıkabilirdi. Kafasında, gittikçe güçlenen bir düşünce doğmuştu: Adeta yerin altından çıkar gibi beliren dünkü esrarlı adam, şu hayalet, gerçekten de her şeyi görmüş, bilmiş olsaydı, acaba ona, yani Raskolnikov'a, şimdi böyle rahat rahat beklemek olanağını verirler miydi? Kendisi bunun gereğini anlayıp gelinceye kadar, böyle on birlere kadar onun keyfini beklerler miydi? Bu esaba göre, ya bu adam henüz gelip bildiklerini söylememiştir yahut... Yahut o da bir şeycik bilmiyordu, kendi gözleriyle hiçbir şey görmemiştir. Hoş zaten nasıl ve nereden görebilirdi? Şu hâlde, bütün o dünkü olaylar, yine işkilli ve hasta hayalinin büyüttüğü birtakım kuruntulardı. Bu tahmin, hatta daha dün, en şiddetli heyecanlar ve umutsuzluklar içinde kıvrandığı bir sırada onda doğmaya başlamıştı. Şimdi bütün bunları yeniden enine boyuna düşünüp yeni bir savaşa hazırlanırken, birden, titrediğini hissetti. Şu nefret ettiği Porfiri Petroviç'in karşısına çıkmaktan korktuğu için böyle titrediğini aklına getirince, bütün benliğini korkunç bir öfke kapladı. Onun için en korkunç olan şey, yeniden bu adamla karşı karşıya gelmekti. Raskolnikov bu adamdan aşırı derecede tiksiniyor ve bu nefretinden ötürü kendini ele vermesinden korkuyordu. Duyduğu öfke öylesine güçlü, öylesine şiddetli idi ki, hemen titremesini bastırdı. Porfiri Petroviç'in karşısına soğuk, hiçbir şeyden korkmayan bir yüzle çıkmaya hazırlandı. Elden geldiği kadar fazla konuşmamaya, gözlerini dört açıp kulak kesilmeye, ne olursa olsun hiç olmazsa bu sefer sinirlerini frenlemeye karar verdi. İşte tam bu sırada gelip onu, Porfiri Petroviç'in yanına çağırdılar.

Porfiri Petroviç, odasında yalnızdı. Odası ne büyük ne de küçüktü. Odanın eşyası, muşamba kaplı divanın önündeki büyük bir yazı masasından, köşede bir çalışma masası ile bir dolaptan ve birkaç sandalyeden ibaretti. Bunların hepsi de sarı ağaçtan yapılmış cilalı, beylik eşyalardı. Arka duvarın köşesinde veya daha doğrusu bölmede, kapalı bir kapı vardı. Demek ki bölmenin ötesinde daha başka odaların da olması gerekiyordu. Raskolnikov içeri girer girmez Porfiri Petroviç, delikanlının girdiği kapıyı kapadı, böylece ikisi odada baş başa kaldılar. Görünüşe göre Porfiri, misafirini pek neşeli, güler yüzle karşıladı. Ancak birkaç dakika sonra Raskolnikov, bazı belirtilere bakarak, onda telaşlı bir hâl sezinledi. Sanki birdenbire bazı hazırlıklarını bozmuş ya da onu çok gizli bir iş üzerinde yakalamışlardı. Porfiri Petroviç iki elini birden uzatarak:

- O, saygıdeğer! Demek siz de bizim semtlere uğrarsınız, diye başladı. Şöyle buyurun oturun, aslanım! Ama belki de “saygıdeğer” “aslanım” diye çağrılmaktan hoşlanmazsınız! Bunu bir saygısızlık saymayınız rica ederim. Şöyle divana buyurun!

Raskolnikov, gözlerini ondan ayırmaksızın oturdu, içinden de “bizim semt”, sonra, söylediği saygısız sözlerden ötürü özür dilemesi. Bütün bunlar dikkate değer belirtilerdi. “İki elini bana uzattığı hâlde, bir biçimine getirip hiçbirini vermeden geri çekti” diye düşündü ve hemen kuşkulandı.

İkisi de gözleriyle birbirlerini izliyorlar ama bakışları karşılaşır karşılaşmaz, şimşek hızıyla birbirinden kaçırıyorlardı.

- Size o kâğıdı getirdim... Hani şu saat meselesi için! İşte! Bilmem doğru mu yazılmış, yoksa yeniden mi yazmak gerekecek!

- Ne? Kâğıt mı? Evet, evet... Merak etmeyin, tam gerektiği gibi yazılmış.

Porfiri Petroviç bu sözleri, sanki acele bir yere gidiyormuş gibi söyledi ve ancak bundan sonra kâğıdı eline alarak gözden geçirdi. Yine aynı telaşla:

- Evet, tam gerektiği gibi yazılmış... Başka bir şey eklemeye de gerek yok, dedi ve kâğıdı masanın üzerine koydu. Biraz sonra da bir başka şeyden konuşurlarken, kâğıdı masadan alarak katladı ve kendi çalışma masası üzerine koydu.

Yine Raskolnikov:

- Hatırımda kaldığına göre, dün, şu öldürülen kocakarı ile aramdaki ilişki üzerine resmi olarak beni sorguya çekeceğinizi söylemiştiniz, diye söze başladı. Aklından da şimşek hızıyla “Şu hatırımda kaldığına göre laflarını da ne diye ekledim?” düşüncesi geçti. Bunun arkasından, yine

şimşek hızıyla şunları düşündü: “Hatırımda kaldığına göre sözlerini eklediğim için sanki ne diye bu kadar üzülüyorum?”

Sadece Porfiri ile karşılaşmanın, yalnız bir çift sözün, iki bakışın onda uyandırdığı kuruntunun bir anda korkunç denilebilecek kadar büyüdüğünü ve bunun çok tehlikeli bir şey olduğunu hissetti. Sinirleri bozulacak, heyecanı artacaktı. “Felaket! Felaket! yine ağzımdan bir şey kaçıracağım!” diye düşündü.

Odanın içinde, yazı masasının etrafında bir aşağı bir yukarı, hem de akla yakın hiçbir sebep yokken dolaşan, bazen pencereye, bazen kendi çalışma masasına, oradan da yine yazı masasına atılan; bazen de gözlerini Raskolnikov’un kuşkulu bakışlarından kaçıran, kâh birdenbire onun önünde durarak bakışlarını delikanlının üzerinde toplayan Porfiri:

- Evet, evet, evet! Hiç merak etmeyiniz! Zamanımız çok, zamanımız çok, diye söylendi.

Dört bir yana yuvarlanan, duvarlara, köşelere çarparak hemen geri dönen bir lastik topu andıran bu tombalak, bu yuvarlak, bu küçücük adamın bu hali pek tuhaf bir görüntü meydana getiriyordu.

Porfiri, misafirine sigara ikram ederek sözlerini sürdürdü:

- Zamanımız var, zamanımız var! Sigara içer misiniz? Sigaranız var mı? Buyurunuz size bir sigara! Biliyor musunuz, sizi burada kabul ediyorum ama benim odam şuracıkta, şu bölmenin arkasındadır. Devletin bana verdiği beylik oda... Ama ben şimdi, geçici bir zaman için kirada oturuyorum. Burada ufak tefek bazı onarımlar yapmak gerekmişti de... Hemen hemen bitmek üzere... Beylik bir odada oturmak hoş bir şey değil mi? Siz ne dersiniz?

Raskolnikov, onun yüzüne âdeta alaycı bir eda ile bakarak:

- Evet, hoş bir şey, karşılığını verdi. Porfiri Petroviç, sanki birden bambaşka bir düşünceye dalmış gibi:

- Hoş bir şey hoş bir şey, diye tekrarlayıp durdu.

Sonra, delikanlının bulunduğu yere iki adım kalıncaya kadar sokularak ve birden gözlerini ona dikerek, âdeta bağırırcasına:

- Evet, hoş bir şey, diye söylendi.

Beylik bir odanın hoş bir şey olduğunu, böyle budalaca bir biçimde birçok kez tekrarlamak, bayağılığı bakımından, Porfiri’nin şimdi misafirine çevirdiği ciddi, düşünceli ve gizem dolu bakışlarla taban tabana çelişiyordu.

Ama bu hal, Raskolnikov’un içinde kabaran öfkeyi büsbütün azdırdı. Bu yüzden de, alaycı ve hayli tedbirsizce bir meydan okuyuştan kendini

alamadı.

Âdeta küstahça bir bakışla Porfiri'yi süzerek ve bu küstahlığından keyiflenerek ansızın sordu:

- Yanılmıyorsam, bütün sorgu yargıçlarınca uygulanan bir hukuk kuralı, bir hukuk usulü olduğunu herhâlde biliyorsunuzdur? Bu usule göre sorgu yargıçları, önce pek dolambaçlı yollardan, saçma birtakım laflarla ya da ciddi olmakla birlikte, asıl dava ile hiç ilgisi olmayan sözlerle işe başlarlar. Maksatları, söylenmesi uygunsa, sanığı cesaretlendirmek ya da daha doğrusu dikkatini dağıtmak, kuşkusunu uyutmak, sonra da birdenbire, hiç beklenmedik bir zamanda, en tehlikeli, en korkunç bir soruyu bir tokmak gibi tam tepesine indirmektir. Öyle değil mi? Yanılmıyorsam bu, sizin meslekte âdeta bir din bağnazlığı ile uygulanan bir usuldür.

- Bak sen!.. Yoksa şu beylik oda hikâyesi ile sizi... Şey etmek istediğimi mi sandınız?

Porfiri Petroviç, bunları söyledikten sonra gözlerini kırpıştırdı. Yüzünde neşeli, kurnaz bir ışık tutuştu. Alnındaki küçücük çizgiler siliniverdi. Küçücük gözleri süzüldü, yüzünün çizgileri uzadı, doğrudan Raskolnikov'un ta gözlerinin içine bakarak, bütün vücudunu hoplatan, sinirli, uzun bir gülüşle, sarsıla sarsıla gülmeye başladı.

Raskolnikov da biraz kendini zorlayarak, gülecek gibi oldu. Ama Porfiri Petroviç, delikanlının da güldüğünü görünce, öyle katıla katıla gülmeye başladı ki, yüzü kıpkırmızı kesildi. Raskolnikov'un duyduğu tiksinti, ona her türlü dikkati unutturacak kadar büyüktü. Gülmekten vazgeçti. Kaşlarını çattı, yapmacık hissini veren, bir türlü dinmek bilmeyen bu uzun kahkahalar devam ettiği sürece o da, gözlerini indirmeksizin Porfiri Petroviç'i kinli bir bakışla uzun uzun süzdü.

İki tarafın da tedbirsizlik ettiği apaçıktı. Porfiri Petroviç, misafirinin yüzüne karşı alay etmiş, öteki bunu tiksinti ile karşıladığı hâlde, Porfiri bu hâlden hiç alınmamıştı. Bu nokta Raskolnikov için çok anlamlı idi. O, az önce de Porfiri Petroviç'in hiç alınmadığını, tersine, kendisinin kapana kısıldığını çok iyi anlamıştı. Porfiri'nin bu davranışında açıkça, kendisinin bilmediği bir şey, bir maksat vardı. Belki de her şey hazırlanmıştı. Şimdi, hemen şu anda işin meydana çıkması, her şeyin altüst olması mümkündü.

Hemen, işe girişti. Ayağa kalkarak şapkasını aldı, kararlı ama oldukça sinirli bir hâlde:

- Porfiri Petroviç, diye söze başladı. Beni sorguya çekmek amacıyla size gelmem için dün bir istekte bulunmuştunuz. -Raskolnikov özellikle

“sorguya çekmek” kelimeleri üstünde durmuştu!.. İşte geldim. Soracak bir şeyiniz varsa, buyurunuz sorunuz, soracak bir şeyiniz yoksa, bırakın da gideyim. Boşuna harcayacak hiç zamanım yok, yapılacak işlerim var. Dün bir arabanın altında kalarak ölen, hani şu sizin de bildiğiniz, zavallı memurun cenaze töreninde bulunmak zorundayım.

Raskolnikov “hani şu sizin de bildiğiniz” sözlerini ekler eklemez, bunları eklediğine sinirlenmiş, daha öfkeli bir hâlde sözlerini sürdürmüştü:

- Bütün bunlardan bıktım artık, işitiyor musunuz, hem de çok bıktım... Biraz da bu yüzden hastalandım. Bir kelime ile -Raskolnikov, hastalıkla ilgili bu cümlenin daha da yersiz olduğunu düşünerek yine sinirlendi ve âdeta bağırarak sözlerine devam etti- evet bir kelime ile. Ya beni sorguya çekiniz ya da hemen çekilip gitmeme izin veriniz! Sorguya çekecekseniz, ancak usulüne uygun, resmi bir biçimde sorguya çekebilirsiniz, başka türlüsüne izin vermem! Şu hâlde, artık ikimiz arasında görüşülecek bir mesele olmadığına göre, şimdilik izninizle...

Porfiri Petroviç, bir anda tonunu da, görünüşünü de değiştirmiş, gülmesini kesmişti. Tavuk gıdaklamasını andıran bir sesle:

- Aman Tanrım, diye konuşmaya başladı, siz neler söylüyorsunuz kuzum! Sizi ne diye sorguya çekecekmişim? Rica ederim meraklanmayınız!

Porfiri bunları söylerken, yine az önce olduğu gibi kâh odanın içinde fır dönüyor, kâh Raskolnikov’un yanına gelerek onu oturtmaya çalışıyor, bu arada da:

- Zamanımız var efendim, zamanımız var, diye söyleniyordu. Zaten bütün bunlar önemsiz şeyler... Tam tersine, buraya gelişinize öylesine sevindim ki... Sizi bir misafir olarak kabul ediyorum. Şu lanetli gülüşüme gelince, beni bağışlayın Rodyon Romanoviç! Adınızla baba adınız Rodyon Romanoviç’ti, değil mi? Ben sinirli herifin biriyim...Zekice, nükteli sözlerinizle beni güldürdünüz! Bazen, bir lastik top gibi zıp zıp zıplayarak, katıla katıla gülerim. Bu durumun yarım saat sürdüğü bile olur. Gülmek, benim bir hastalığımdır. Vücudumun yapısını dikkate alarak, bu yüzden günün birinde bana inme ineceğinden bile korkuyorum. Otursanıza canım, ne oluyorsunuz? Oturmazsanız, Tanrı şahit ki bana gücendiğinize inanacağım!

Raskolnikov hâlâ kaşları çatık, öfkeli öfkeli somurtuyor, hiç konuşmadan onu dinliyor, her hareketini inceliyordu. En sonunda, kasketini elinden bırakmadan oturdu.

Porfiri Petroviç, odada dolaşarak, yine eskisi gibi âdeta misafiriyle göz göze gelmemeye çalışarak konuşmasını sürdürdü:

- Size, karakterimi anlatmak için kendimle ilgili bazı şeyler söyleyeceğim, Rodyon Romanoviç! Biliyorsunuz ki, ben bekâr bir adamım. Hiç çevrem yoktur, beni kimse tanımaz! Üstelik işi bitmiş, suyu çekilmiş, tohuma kaçmış bir insanım... Hem... Bilmem farkında mısınız, Rodyon Romanoviç, bizde, yani Rusya'da, hele hepsinden çok Petersburg çevrelerinde, henüz iyice tanışmayan, mesela bizim gibi ama karşılıklı olarak birbirine saygı gösteren iki aydın adam, ilk buluştukları gün bir türlü konuşacak konu bulamazlar. Bütün bir yarım saat, birbirlerinden sıkılarak, konuşmadan, put gibi dururlar. Oysa herkesin, mesela kadınların konuşacak bir konusu vardır. Mesela sosyete insanları, salon adamları her zaman konuşacak bir şeyler bulurlar. Ama bizim gibi orta halli, yani aydın insanların hepsi de utangaç, hiç konuşmayan kişilerdir. Azizim bu neden böyle oluyor? Toplumsal ilgilerimiz mi zayıf, yoksa çok namusluyuz da birbirimizi aldatmak mı istemiyoruz, nedir? Ne dersiniz? Bu alanda ne düşünüyorsunuz? Canım şu kasketinizi bıraksanıza, sanki hemen kalkıp gitmek isteyen bir hâliniz var... Görünüşü bile insana rahatsızlık veriyor. Oysa ben tam tersine o kadar memnunum ki...

Raskolnikov kasketini masanın üzerine bıraktı, ağzını açmadan, kaşları çatık, ciddi ciddi, Porfiri Petroviç'in, zaman zaman kesilip yine başlayan gevezeliklerini dinlemekte devam etti. İçinden de: "Ne yapmak istiyor acaba, yoksa bu budalaca gevezeliklerle dikkatimi başka yana çekmek mi istiyor, nedir?" diye düşündü.

Porfiri Petroviç, hiç aralık vermeden sözlerini sürdürüyordu:

- Size kahve ikram edemeyeceğim, çünkü yeri değil! Ama şöyle biraz zaman geçirmek için beş dakikalık bir zamanımızı bir dostumuza ne diye ayırmayalım? Resmi hayatın bütün bu gereklerini bilirsiniz! Sonra kuzum, rica ederim, benim bir aşağı bir yukarı dolaşmalarıma da kızmayınız! Beni bağışlayınız dostum, sizi darıltmaktan çok korkuyorum... Oysa bu küçücük gezintiler benim için âdeta bir zorunluluktur. Boyuna oturup duruyorum, beş dakikalık bir dolaşma bana büyük bir zevk veriyor. Üstelik bende hemoroit de var... Hep idmanla tedaviye niyetleniyorum. Anlattıklarına göre, devlet müşavirleri, eylemli devlet mücavirleri, gizli müşavirler, ip atlamayı eğlenceli bir iş haline getirmişler!.. Görüyorsunuz zamanımızda bu bile bir bilim... İşte böyle efendim... Buradaki işlerimize, sorgulara, bütün o formalitelere gelince... Azizim, şimdi siz kendiniz bu sorgulardan söz

etmiştiniz! Bilir misiniz, azizim gerçekten de bazen bu sorgular, sorguya çekilenden çok sorguya çekeni yanıltır. Daha demin siz kendiniz çok zekice ve çok doğru olarak buna işaret buyurmuştunuz -Raskolnikov hiç de böyle bir şey söylememişti!.. İnsan şaşırıyor, Tanrı şahit ki, ipin ucunu kaçırıyor! Hep aynı şey, değişmeyen trampet gürültüsü gibi hep aynı şey! İşte reform yapıyoruz, hiç olmazsa adlarımız değişecek! Ha, ha, ha! Bizim hukuk usulümüze gelince, sizin pek zekice deyişlerinizle söyleyeyim, bu alanda ben de tamamen sizin gibi düşünüyorum... Sorarım size, sanıkların içinde, hatta ayağı çarıklı köylüler de bunların arasında olmak üzere, konu ile hiç ilgisi olmayan saçma sapan birtakım sorularla önce dikkatlerini uyutmaya çalıştıklarını -yine sizin o başarılı deyiminizi kullanıyorum- sonra da birdenbire, asıl sorulacak soruyu, tam tepelerinin ortasına indirdiklerini bilmeyen var mıdır? Ha, ha, ha! Yine sizin deyiminizi kullandım. Tam tepelerinin ortasına indirmek! Sahi siz, şu beylik evden söz edişimi, sizi şaşırtmak isteyişime mi verdiniz? Ha, ha, ha! Çok tuhaf bir adamsınız vesselam! Yok canım, öyle şey yapmam! Ha bak, hatırıma bir şey geldi, laf lafı açar derler, bir düşünce de başka bir düşünceyi doğurur... Az önce usulden söz etmiştiniz, hani şu usulüne uygun sorgudan... Usul de ne imiş sanki! Birçok durumda usul, tamamıyla anlamsızdır. Bazen dostça bir konuşma çok daha elverişli olur. Siz hiç merak etmeyin, usul hiçbir zaman kaybolmaz, buna emin olabilirsiniz! Hem size sorarım, nitelik bakımından usul nedir? Bir sorgu yargıcının elini kolunu her zaman usul formaliteleriyle bağlamamak gerekir. Sorgu yargıçlığı kendine göre serbest sanat kolu ya da bunun gibi bir şeydir. Ha, ha, ha!

Porfiri Petroviç, soluk almak için bir dakika durdu.

Habire, durmaksızın konuşuyor, kelimeler ağzından mermi hızıyla dökülüyordu. Bazen hiç anlamı olmayan sözcükleri sıralıyor, bazen muammalı kelimelere dalıyordu. Çok geçmeden muammalı kelimeler yerini yine saçma sapan sözlere bırakıyordu. Porfiri Petroviç voltaları bırakmış, adeta koşarcasına tur atmaya başlamıştı. Gözlerini yere mıhlamış, sağ kolunu arkasına atmış olan bu şişman adam, sol kolu ile de birtakım hareketler ve jestler yapmaya başlamıştı. Ama bu jestleriyle sözleri arasında insanı şaşırtacak kadar bir uygunsuzluk vardı. Raskolnikov, Porfiri'nin, odada koşup dururken, iki sefer kapının önünde âdeta bir an için duraklar gibi olduğunu ve bir şeylere kulak kabarttığını fark etti: "Yoksa bir şeyler mi bekliyor?" diye düşündü.

Porfiri Petroviç neşeli, çok babacan bir tavırla Raskolnikov'a bakarak yeniden sözlerine başladı. Raskolnikov bu bakışlardan şiddetle irkildi ama bir anda yine kendini topladı.

- Rodyon Romanoviç, biraz düşününce size hak vermeye başladım, biliyor musunuz? İyice hantallaşan adalet ve yargı usulleriyle bu kadar zekice alay eden siz, baştan sona kadar, tamamen haklısınız. Ha, ha, ha! Şu -tabii bazı- derin düşünceli, psikolojik usullerimiz çok gülünç, hatta kalıplara sıkı sıkıya bağlı kalındığı zamanlar, büsbütün faydasızdır. Evet efendim, yine usulden söz edeceğim. Soruşturması bana verilen herhangi bir işte; tutalım ki falan ya da filan adamın bu suçu işlediğini biliyorum; yahut daha doğrusu, işlediğinden şüphe ediyorum... Zaten siz de hukuk öğrenimi yapıyorsunuz, değil mi Rodyon Romanoviç?

- Evet, bir zamanlar yapıyordum.

- Durun size, ileride işinize yarayacak bir örnek vereyim... Ama sakın size ders vermeye kalkıştığımı sanmayınız! Hele cinayet işleri üzerine makaleler yazmış bir kişiye böyle bir şey yapmaya kalkışmak, asla! Durun, ben size olay hâlinde bir misal vereyim. Falan ya da filan kişilerin katil olduğundan şüphelendiğimi varsayalım. Elimde bu adamın aleyhinde deliller de olsa, sorarım size, zamanından önce onu rahatsız etmenin ne faydası var? Buna karşılık, mesela bir başkasını hemen yakalatmak zorundayım... Çünkü ötekisi bambaşka bir yaradılıştadır, o hâlde, şehirde serbest serbest dolaşmasına pekâlâ göz yumabilirim. Ha, ha, ha! Hayır, meseleyi iyice kavramadığınızı görüyorum. Şu hâlde size durumu daha açık anlatayım. Mesela şüphelendiğim adamı zamanından önce yakalatacak olursam, ona kendi elimle manevi bir destek sağlamış olacağım, ha, ha, ha! Gülüyorsunuz, değil mi? -Oysa Raskolnikov gülmeyi hiç de düşünmemişti. Dudaklarını sımsıkı kapamış, kor gibi yanan gözlerini Porfiri Petroviç'in gözlerinden hiç ayırmadan oturuyordu... Ya, işte böyle sevgili dostum... Oysa bir başkasına, daha başka türlü davranırım. Çünkü insanlar pek çeşitlidir, hepsine ayrı bir yöntem kullanmak gerekir. Şimdi siz bana, "peki, ya delilleriniz..." diyeceksiniz! Evet, elimizde delil bulunduğunu da tutalım. Ama dostum, deliller çoğu zaman iki ağızlı bir kılıç gibidir. Bense, ne yalan söyleyeyim, sonunda bir sorgu yargıcı, dolayısıyla zayıf bir insanım. Soruşturma sonucunu matematik bir kesinlikle ortaya koymak isterim, öyle bir delil bulmalıyım ki iki çarpı iki dört eder gibi açık ve kesin olsun! Çürütülmesi imkânsız, gün gibi aşikâr bir şey olsun! Onun suçlu olduğuna kesin olarak inansam bile, zamanından önce yakalatacak olursam, ileride

onun suçluluğunu meydana çıkaracak vasıtaları kendi elimle ortadan kaldırmış olurum. Neden mi, diyeceksiniz? Çünkü yakalanmakla, onu sınırları belli bir duruma sokmuş olurum, yani suçluyu manevi bir rahatlığa erdiririm. Böylece sanık, benden uzaklaşarak kendi kabuğuna çekilir. Artık kesin olarak tutuklu olduğunu anlar. Anlattıklarına göre, Sivastopol kuşatmasında, Alma olayından hemen sonra bazı akıllı kişiler, düşmanın açık kuvvetlerle saldırıya geçerek şehri çabucak düşüreceğinden çok korkmuşlardı. Ama düşmanın yolunca bir kuşatmayı tercih ettiğini ve kuşatma hendeklerini kazmaya koyulduğunu gören o akıllı kişiler pek sevinmiş ve rahatlamışlardı. Demek ki iş bir iki ay daha sürüncemede kalacak, sonra şehir kuşatma ile düşecekti. Bakın yine gülüyorsunuz, yine inanmıyorsunuz! Ama tabii sizin de hakkınız var. Haklısınız, haklı! Bunların hepsi de özel olaylardır. Ben de sizin gibi düşünüyorum. Örnek olarak anlattığım olay gerçekten de özeldir. Ama bütün bu işlerde, benim aziz Rodyon Romanoviç'im, dikkate alınması gereken bir nokta vardır: Bütün hukuk kurallarının, hukuk usullerinin dayandığı, şu kitapların yazdığı genel olaylar zaten hiç yoktur. Çünkü her olay, hiç olmazsa her cinayet daha işlenir işlenmez, gerçekte, hemen tamamen özel bir olay halini alır. Hatta bu olaylardan bazıları kendinden öncekilere hiç mi hiç benzemez! Bazen içlerinde pek tuhaf, pek gülünç olanlarına bile rastlanır. İşte, bu çeşit olaylardan birinin sanığını, yakalatıp içeri tıktıracak yerde serbest bıraktığımı, rahatsız etmediğimi tutalım. Ama o şartla ki, sanık, benim her şeyi, işin bütün gizli kapaklı yanlarını bildiğimi, gece gündüz onu izlediğimi, sessizce ona bekçilik ettiğimi her an bilsin ya da hiç olmazsa bundan şüphe etsin! Bu koşullar altında sürekli olarak şüphe ve korku içinde yaşayacak olan bu adam, yemin ederim ki eninde sonunda bu hâle dayanamayarak kendi ayağı ile kapana girecek, hatta iki kere iki dört eder gibi matematik bir kesinlik gösteren delillerin ortaya çıkmasına yardım edecek, bazı patavatsız davranışlarda bile bulunacaktır. Güzel olan usul de budur işte! Bu hâl kaba, cahil bir köylünün de, aklı başında, aydın, üstelik kendi alanında sivrilmiş bir insanın da başına gelebilir. Sonra, dostum, bir insanın hangi alanda sivrildiğini bilmek de çok önemli bir noktadır. Ya sinirler, ya sinirler? Siz bunları unutmuşa benziyorsunuz! Şimdi bütün sinirler, hasta. Ya öfke, öfke... Bu herkeste tümen tümen... Size şunu söyleyeyim ki yerine göre bütün bu hallerin kaynağı, metali bunlardır. Sonra, onun serbest serbest şehirde dolaşmasından ben ne diye rahatsız olacağım? Şimdilik varsın dolaşsın, bundan ne çıkar? Onun nasıl olsa

benim bir kurbancığım olduğunu, benden hiçbir yere kaçamayacağını biliyorum; hem zaten nereye kaçabilir ki? Ha, ha, ha! Yabancı ülkelere mi? Bir Polonyalı olsa bunu yapabilir. Ama o kaçamaz! Üstelik de gözüm hep onun üstündedir. Gerekli tedbirleri almış bulunuyorum. Yoksa Rusya'nın içerilerine mi kaçacak? Ama orada, bizim ayağı çarıklı, gerçek Rus köylülerimiz vardır. Bugünün aydın adamı, bizim köylülerimiz gibi yabancılar arasında yaşamaktansa, hapishaneyi boylamayı tercih eder. Ha, ha, ha! Ne ise bunların hepsi de kuru birer laftır, konumuz dışında kalan şeylerdir. Hem kaçmak da ne demek? Bu sadece bir formaliteden, bir biçimden ibareti! Asıl önemli olanı onun, sadece gidecek bir yeri olmadığından kaçmak istemeyişi değildir. Belki psikolojik bazı nedenlerden ötürü kaçamayışıdır; Ha, ha, ha! Ne güzel anlatım, değil mi? Hatta kaçacak bir yeri olsa bile, yine de doğa kanunu yüzünden kaçamaz! Bir mumun çevresindeki pervaneleri gördünüz mü? İşte o da, tıpkı mumun çevresindeki pervane gibi, boyuna etrafımda dönüp duracak, benden kaçamayacaktır. Bir gün gelecek, artık özgürlük onun için çekilmez bir hâl alacak, kendisini derin birtakım düşüncelere kaptıracak, yavaş yavaş sersemleyecek, sonunda ağa düşmüş bir balık gibi, ölesiye bir korkuya kapılacaktır. Dahası var, iki çarpı iki dört eder gibi, matematik bir kesinlik taşıyan delilleri de yine kendisi hazırlayacaktır. Bunun için de ona uzunca bir hazırlanma süresi vermem yeter. Artık etrafındaki uçuş dairelerini daralta daralta, hop diye ağzıma düşecektir, ben de onu yutuvereceğim! Bu ne kadar hoş bir şeydir, ha, ha, ha! İnanmıyor musunuz?

Raskolnikov karşılık vermedi. Sararmış bir hâlde, hareketsiz oturuyor, aynı gergin dikkatle Porfiri'nin yüzüne bakıyordu. Buz gibi kesilerek: "Ders pek mükemmel!" diye düşündü. "Hem bu artık, dün olduğu gibi, fare ile oynayan kedi de değil! Sonra, hiç şüphe yok ki, o boşu boşuna bana gücünü göstermek, kulağıma sokmak da istemiyor. Çünkü, bunu yapmayacak kadar zekidir. Herhâlde onun bambaşka bir maksadı olmalıdır. Ama bu maksat nedir? Haydi canım, bunların hepsi de palavra, kurnazlık edip beni korkutmak istiyorsun! Elinde delil falan da yok, dünkü adam da yok! Bütün maksadın sadece beni şaşırtıp hazırlıksız bastırmaktır. Zamanından önce beni sinirlendirmek, bu halimden yararlanarak, beni enselemek istiyorsun! Ama yanılıyorsun, sonra bozum olursun, bozum! Ama ne diye bana bu kadar açıldın? Yoksa hasta sinirlerime mi güveniyor? Haydi bakalım, neler hazırladığını elbet göreceğiz!"

Delikanlı, artık hiçbir felaketten korkmuyordu. Bu da ona müthiş bir güven ve rahatlık veriyordu. Hatta şu an kalkıp Porfiri Petroviç'in boğazına sarılıp onu hemen gebertme arzusuyla yanmaya başlamıştı bile. Ama hemen kendini toparladı. Yanlış bir hareketinin kendisi için hiç de iyi sonuçlar doğurmayacağının bilincindeydi. Dudaklarının kuruduğunu, yüreğinin hızla çarptığını, ağzının köpürdüğünü hissediyordu. Ama ne olursa olsun, susmaya, sırası gelmedikçe bir kelime bile söylememeye karar verdi. Kendi durumunda bulunan bir insan için bunun en iyi bir taktik olduğunu anladı. Çünkü böyle davranmakla, kendisi ağzından bir şey kaçırmamakla kalmayacak, tam tersine, susuşu ile düşmanını sinirlendirecek, böylelikle belki de onun ağzından bazı laflar alacaktı. Hiç değilse, Raskolnikov bunu umuyordu.

Gittikçe neşesi artan, sevincinden durmadan kesik kesik kahkahalar atan Porfiri, odanın içinde yeniden dolaşmaya başladı:

- Bay Raskolnikov, bana inanmadığınızı, şaka yaptığımı sandığınızı okuyorum gözlerinizde. Belki kendi açınızdan haklısınız da. Belki de benim komik suratıma, bozuk tipime bakarak içinizden kahkahalar atıyorsunuz. Ama ne yapalım beni de Tanrı yaratmış. Bir soytarıdan farkım yok! Ama bir defa daha tekrar ediyorum ki, siz Rodyon Romanoviç, benim gibi bir ihtiyarın kusuruna bakmayınız! Henüz çok gençsiniz, ömrünüzün baharını yaşıyorsunuz, bütün gençler gibi siz de, insan zekâsına dünyada her şeyden çok değer veriyorsunuz! Zekânın kıvrak inceliği, akıl ve mantığın soyut delilleri, sizi çekiyor! Askerlik konularından söz etmek ne derece yetkim içindedir, bilmem ama mesela bu noktası noktasına, eski Avusturya Hof-Kricgsrathlarına benziyor. Avusturyalılar kâğıt üstünde, masa başında Napolyon'u yenerek esir etmişlerdi. Oysa onlar bürolarda, bu ince ve zekice hesaplarla uğraştıkları bir sırada, Avusturya ordularının başkomutanı General Mack, ordusu ile birlikte teslim olmuş bulunuyordu. Ha, ha, ha! Sivil bir adam olduğum hâlde boyuna savaş tarihinden örnekler aldığım için, görüyorum ki, azizim Rodyon Romanoviç, benimle alay ediyorsunuz. Ne yapalım, elimde değil, bu da benim zaafım işte, askerliği seviyorum. Her çeşit askerlik bültenlerini okumayı öylesine çok seviyorum ki... Ben mesleğimi büsbütün yanlış seçmişim. Doğrusu ben asker olmalıymışım! Belki bir Napolyon olmazdım ama bir binbaşı olurdum, ha, ha, ha! İşte böyle, sevgili dostum. Şimdi ben size şu özel olay hakkındaki bütün gerçeği ayrıntılarıyla anlatayım: Gerçeklik ve doğa, muhterem efendimiz, çok önemli bir şeydir. Ah kimi zaman bunlar en ince hesapları bile altüst eder.

Siz şu yaşlı adama kulak veriniz, ciddi söylüyorum. Rodyon Romanoviç. - Bunları söylerken henüz, ancak otuz beş yaşlarında bulunan Porfiri Petroviç, gerçekten de sanki birdenbire ihtiyarlayıvermişti; hatta sesi bile değişmiş, vücudu iki kat olmuştu- Sonra ben açık yürekli bir insanım. Ne dersiniz, ben açık yürekli bir insan mıyım? Siz ne düşünüyorsunuz? Öyle sanıyorum ki, ben tamamen açık yürekli bir insanım. Hiçbir karşılık beklemeden, size öyle şeyler anlatıyorum ki, ha, ha, ha! Ne ise sözüme devam ediyorum, bence zekâ harikulade güzel bir şeydir. Ne diyeyim doğanın süsü, hayatın avuntusudur. Sonra bazen de her zaman olduğu gibi kendi kuruntularına kendini kaptırmış olan zavallı bir sorgu yargıcının, işin içinden çıkamayacağı birtakım hokkabazlık oyunlarına da imkân verebilir. Çünkü en sonunda, sorgu yargıcı da bir insandır. Çok geçmez, yaradılış zavallı sorgu yargıcının imdadına yetişir, işte felaket! Kendilerini zekânın çekiciliğine kaptırmış olan -dün çok zekice ve kurnazca belirttiğiniz gibi- ve “bütün engelleri aşan” gençlik ise bunu, yani yaradılışı, aklına bile getirmez! Onun, yani özel olaydaki sanığın, Incognito’nun yalan söylediğini, hem de en mükemmel, en kurnaz bir biçimde yalan söylediğini varsayalım. Tam zekâsının meyvelerini toplayacağı, zaferin kendisine gülümsediği bir sırada, her şey altüst olur. En elverişsiz, en ilgi çekici bir yerde düşüp bayılır. Varsayalım ki bunu hastalıkla, odadaki boğucu hava ile açıklamaya çalışsın! Ama işte ne de olsa, ne de olsa bu, mide bulandırıcı bir şeydir, bir ipucudur. Yalan söylemesine gelince, olağanüstü söylemiştir ama gel gelelim yaradılışı hesaba katmayı hiç bilememiştir. İşte, işin püf noktası burada! Bir de bakarsınız ki bir başka sefer, zekâsının kıvraklığına güvenerek, kendisinden şüphe eden adamla alay etmeye kalkışır... Âdeta alay ediyormuş gibi, yapmacıktan benzi atar. Ama bu atış biraz fazla doğal kaçar, bu sararış gerektiğinden çok gerçek bir hâl alır. İşte yine bir ipucu! Gerçi ilk ağızda onu atlatmıştır ama geceleyin: “Acaba bir pot kırdım mı?” diye uzun uzun düşünmekten de kendini alamamıştır. İşte, her adımda bu böyledir. Daha ne söyleyeyim ki?.. Bazen sebepsiz ileri atılır, çağrılmadığı yerlere burnunu sokar. Anlatılması şöyle dursun, tam tersine, susulması gereken konular üzerinde durmadan gevezelik eder. Kinayeli kinayeli konuşmaya koyulur. Ha, ha, ha! İkide bir gelip, kendisini hâlâ ne diye tutuklamadıklarını sormaya başlar. Ha, ha, ha! Hem bu hal, en zeki bir insanın, bir psikologun, bir edebiyatçının da başına gelebilir. Yaradılış bir aynadır, hem de aynaların en parlağı! Karşısına geç de kendini hayran hayran seyret! Ama siz böyle niye sarardınız, Rodyon Romanoviç? Yoksa

hava mı sıcak? Pencereyi açayım mı? Raskolnikov birdenbire bir kahkaha atarak:

- O, rica ederim rahatsız olmayınız, dedi. Rahatsız olmayınız rica ederim.

Porfiri, delikanlının karşısında durdu. Biraz bekledikten sonra o da Raskolnikov gibi bir kahkaha attı. Raskolnikov divandan kalktı. Birdenbire, sert bir hareketle sinirli kahkahasını kesti. Titreyen bacakları üstünde pek zor tutunmasına rağmen, yüksek sesle ve tane tane konuşmaya başladı:

- Porfiri Petroviç, şu kocakarı ile kız kardeşi Lizavetta'yı benim öldürmüş olmamdan düpedüz şüphe ettiğinizi açıkça görüyorum. Bütün bunlardan çok bıktığımı size resmi olarak söylüyorum. Hakkımda kanuni bir kovuşturma yapmak gerekliliğine inanıyorsanız, kovuşturma yapınız! Tutuklamak gerekliliğine inanıyorsanız, tutuklayın! Ama benimle alay etmenize, bana eziyet etmenize izin veremem!

Ansızın dudakları titredi. Gözleri korkunç bir öfke ile tutuştu. O zamana kadar tutmayı başardığı sesi çınlamaya başladı. Birdenbire masaya bir yumruk indirerek sesinin bütün gücüyle bağırdı:

- Böyle bir davranışa izin veremem! Anlıyor musunuz Porfiri Petroviç? İzin veremem.

Porfiri Petroviç bütünüyle korkmuş bir hâlde:

- Ah, aman Tanrım, yine ne oluyor, diye bağırdı. Azizim Rodyon Romanoviç, benim sevgili dostum, ne oldu size?

Raskolnikov bir defa daha:

- Hayır, izin veremem, diye bağırdı. Porfiri Petroviç yüzünü Raskolnikov'un yüzüne yaklaştırarak âdeta korkuya kapılmış bir hâlde fısıldadı:

- Dostum biraz yavaş ol! Duyarlarsa koşup gelirler. O zaman onlara ne söyleriz? Düşünün hele!

Raskolnikov yine ama bu sefer fısıltıyla, bir makine gibi tekrarladı:

- İzin veremem, izin veremem!

Porfiri hızla döndü, pencereyi açmaya koştu.

- Biraz temiz hava size iyi gelir! Sonra, bir yudum su içseniz hiç de kötü olmaz yavrucuğum! Yine bir nöbet geçiriyorsunuz!

Porfiri bunları söyledikten sonra, su getirtmek için kapıya atıldı. Ama tam bu sırada, köşede su dolu bir sürahi gözüne ilişti. Sürahiyi alarak Raskolnikov'un yanına koştu:

- İçin dostum, için, diye fısıldadı. Belki iyi gelir. Porfiri Petroviç'in korku ve üzüntüsü öylesine tabii idi ki Raskolnikov sesini kesti. Yabani bir merakla onu incelemeye koyuldu. Ama suyu içmedi.

- Sevgili Rodyon Romanoviç'im benim, bana inanın ki, böyle yaparsanız aklınızı oynatırsınız! Ah, ah! Biraz su için, hiç olmazsa bir yudumcuk alın!

Porfiri bu sözlerle onu, bardağı eline almaya zorladı. Raskolnikov bir makine davranışıyla suyu dudaklarına götürürken, birden, kendine geldi. Bardağı, tiksinti ile masanın üzerine koydu.

Porfiri dostça bir üzüntü ile ama hâlâ şaşkın bir tavırla:

- Yine bir nöbet geçirdiniz, dedi. Yine eski hastalığınızı depreştireceksiniz! Aman Tanrım, nasıl da kendinizi hiç korumuyorsunuz? Bak, dün bana Dimitri Prokofyiç gelmişti... Biliyorum, biliyorum, çok kötü, çok alaycı bir huyum var. Bakın, bundan nasıl bir sonuç çıkarıyorlar! Aman Tanrım! Evet, dün sizden sonra bana geldi. Birlikte yemek yedik. Anlattı, anlattı, ben sadece ellerimi açmakla yetindim! Düşündüm de... Aman Tanrım! Siz mi gönderdiniz onu? Otursanıza canım, Tanrı aşkına oturun!

Raskolnikov sert bir sesle:

- Hayır, ben göndermedim, dedi. Ama size gittiğini, hatta niçin gittiğini biliyordum.

- Biliyor muydunuz?

- Evet biliyordum. Ama bundan ne çıkar?

- Sevgili dostum bundan şu çıkar ki, yalnız bu çeşit kahramanlık hikâyelerinizi bilmekle kalmıyorum ama sizinle ilgili her şeyi biliyorum. Mesela akşam saatlerinde, ortalığın kararmaya yüz tuttuğu bir sırada, şu apartmanı kiralamaya nasıl gittiğinizi, kapıdaki çıngırağı nasıl uzun uzun çaldığınızı, yerdeki kanların ne olduğunu sorduğunuzu, bu davranışınızla orada çalışan işçileri ve kapıcıları nasıl şaşırttığınızı da biliyorum. O zamanlar, içinde bulunduğunuz ruh halini çok iyi anlıyorum. Ama yemin ederim ki, siz böylelikle aklınızı kaçıracaksınız! Kendinizi kaybedeceksiniz! Önce talihinizden yediğiniz darbeler, sonra da karakoldaki polislerden gördüğünüz aşağılanma, içinizde soylu bir öfkenin şiddetle kabarmasına yol açtı. Bunun içindir ki, bütün bunlara bir son vermek düşüncesiyle, neleri varsa bir an önce ortaya dökmeleri, ne biliyorlarsa hepsini söylemeleri için şuraya buraya başvuruyorsunuz! Çünkü bütün bu aptalca davranışlarda etrafınızı saran bu şüphelerden bıkmış, usanmış bulunuyorsunuz! Öyle değil mi? İçinde bulunduğunuz ruh halini

iyi anlamamış mıyım? Ama böyle yapmakla yalnız kendinizi değil, benim zavallı Razumihin'imi de şaşkına döndürüyorsunuz! Çünkü siz de bilirsiniz ki, bu gibi işlerde o, gerektiğinden çok iyi yürekli bir çocuktur. Siz hasta, o da iyi yürekli; onun iyi yürekliliği, hastalığınızın ona da bulaşmasına neden olabilir. Sinirleriniz biraz yatışınca, bunların hepsini anlatacağım, dostum! Tanrı aşkına otursanıza! Rica ederim biraz dinleniniz. Yüzünüzde renk diye bir şey kalmamış. Oturun hele!

Raskolnikov oturdu. Titremesi yayılıyor, bütün vücudunu bir ateş sarıyordu. Korkmuş olan ve kendisine büyük bir dostluk gösteren Porfiri Petroviç'i, büyük bir şaşkınlık içinde, can kulağıyla dinliyordu. İçinden ona inanmak için tuhaf bir eğilim duymakla birlikte yine de bir lafına bile inanmıyordu. Porfiri'nin apartman dairesi ile ilgili beklenmedik sözleri onu şaşırtmıştı. İçinden: "Şu apartman dairesi işini nereden biliyor? Hem nasıl oluyor da bunu bana söylüyor?" diye düşündü.

Porfiri, çabuk çabuk konuşmaya başlayarak:

- Evet, dedi. Bir zamanlar neredeyse bunun aynısı bir olay yaşanmıştı. Psikolojik bir olaydı. Adamın biri yine cinayet işlediğini itiraf etmiş, yani kendisini ihbar etmişti. Olayın uydurma olduğu uydurduğu hayallerden, ileri sürdüğü saçma sapan delillerden ortaya çıkmıştı. Herkes şaşkınlık içindeydi. Adamın kendini ihbar etmesindeki sebep, isteyerek de olsa bir cinayete yol açmasıydı. Fakat cinayetteki payı çok azdı. Cinayeti öğrenir öğrenmez korkunç bir üzüntüye kapılmış, yemeden içmeden kesilmiş, aklını oynatacak hale gelmişti. Birtakım hayaller görmeye başladı. Kısacası iyice aklını kaçırdı. Katilin kendisi olduğuna kendisini inandırdı. Sonunda Yargıtay davayı bozdu, adamcağız beraat etti ve gözaltına alındı. Aferin şu Yargıtay'a doğrusu! İnsan böyle, geceleri gidip kapı zillerini çalarsa, kapıcılardan kanı ne yaptıklarını sorarsa, zaten hasta olan sinirlerini büsbütün örseleyerek sayıklama illetine tutulabilir. Ben bu psikolojiyi kendi tecrübelerimle öğrendim. Bazı insanlar kendilerini pencereden ya da çan kulesinden atmak hevesine kapılırlar. Sizin çıngırak hikâyesi de yine böyle önüne geçilmez bir tutku, bir hastalık eseriydi. Rodyon Romanoviç, bir hastalık eseri! Hastalığınızı çok küçümsemeye başladınız! Tecrübeli bir doktora başvurmalıydınız. Sizin şu şişko da kim oluyor canım! Sizde sayıklama hastalığı var! Siz bütün bunları sayıklama hâlinde, yani kendinizde değilken yapıyorsunuz.

Bir anda Raskolnikov'un etrafındaki her şey fırıl fırıl dönmeye başladı. Aklından: "Acaba şimdi de yalan mı söylüyor? Buna imkân yok, imkân

yok!” düşüncesi geçti. Ama bu düşüncenin kendisini ne korkunç, ne delice bir öfkeye sürükleyebileceğini, bu öfkeden aklını kaçırmasının mümkün olduğunu önceden hissettiği için, onu kendinden uzaklaştırmaya çalıştı.

Porfiri Petroviç’in nasıl bir tuzak kurduğunu anlayabilmek için bütün zekâsını toplamaya çalışarak:

- Hayır, diye bağırdı, ben onu sayıklama hâlinde iken değil, tamamen aklım başımda iken yaptım. İşitiyor musunuz, tamamen aklım başımda iken yaptım.

- Kızmayın, sakin olun Bay Romanoviç. Elbette ki işitiyorum ve sizi anlayabiliyorum. Hatırlarsanız, bir gün önce de sayıklama hâlinde yapmadığınızı söylemiş ve bu konuya ısrarla parmak basmıştınız. Ne demek istediğinizi anlamayacak kadar budala bir adam değilim ben. Saygıdeğer dostum Rodyon Romanoviç, beni iyi dinleyin ve şu durumu hiç gözden uzak tutmayın... Siz gerçekten de suçlu olsaydınız ya da bu melun işe, şu ya da bu biçimde karışmış bulunmaydınız, rica ederim, kalkar da bütün bu işleri, kendinizi bilmez bir hâlde, yani sayıklama hâlinde değil de, tamamıyla aklınız başınızda olarak yaptığınızı iddia eder, bu noktada direnir miydiniz? Evet, hem de özellikle ısrar ederek, büyük bir inatla bunun üzerinde direnip durur muydunuz? Söyleyin bana rica ederim, böyle şey olur mu hiç? Bence, büsbütün tersine davranırdınız! Kendinizden biraz olsun şüpheniz olsaydı, bu işi, kendinizi bilmez bir hâlde, yani sayıklama hâlinde yaptığınızı iddiaya kalkışmanız, bu nokta üzerinde özellikle direnmeniz gerekmez miydi? Öyle değil mi? Söyleyin bana?

Porfiri’nin bu sorusunda hilesi bir ahenk çınlıyor gibiydi. Raskolnikov, kendi üzerine eğilmiş olan Porfiri’den uzaklaşmak için, kendini divanın arkalığına doğru çekti. Hiçbir şey söylemeden, merak ve şaşkınlık okunan bakışlarını Porfiri’nin yüzüne mıhladı.

- Ya da şu Razumihin’in beni ziyareti meselesi, yani Razumihin dün bana kendiliğinden mi gelmişti, yoksa bunu onun kulağına siz mi soktunuz? Siz onun, özellikle kendiliğinden geldiğini iddia ederek, sizin dürtüklemenizle bu işi yaptığını saklayacaktınız! Oysa siz bunu saklamıyorsunuz! Tersine sizin dürtüklemelerinizle beni ziyaret ettiği noktasında diretiyorsunuz!

Oysa Raskolnikov hiç de böyle bir şey söylememiş, bu nokta üzerinde diretmemişti. Sırtında soğuk bir ürperme dolaştı. Dudaklarında acı bir gülümseme olduğu hâlde, ağır ve zayıf bir sesle:

- Böyle yalan konuşmayı nasıl beceriyorsunuz, hayret doğrusu, diye söze başladı. Yine, bütün oyunlarımı bildiğinizi, vereceğim cevapları önceden tahmin ettiğinizi anlatmak istiyorsunuz? -Şimdi söylediği sözleri yeter derecede ölçüp biçemediğini şu anda kendisi de hissetmekteydi... Beni korkutmak istiyorsunuz... Ya da düpedüz benimle alay ediyorsunuz!

Bunları söylerken Porfiri'nin yüzüne dik dik bakmakta devam ediyordu. Birdenbire gözlerinde sonsuz bir öfkenin ateşi parladı:

- Biliyor musunuz, siz yalancının tekisiniz Bay Porfiri Petroviç, diye haykırdı. Siz kendiniz de çok iyi bilirsiniz ki, bir caninin başvuracağı en iyi hile, elden geldiği kadar doğruyu söylemek, gizlenmemesi mümkün olan şeyleri, elden geldiği kadar gizlememektir. Ben size inanmıyorum!

Porfiri bıyık altından gülerek:

- Kuzum, siz de habire düşüncelerinizi değiştiriyor, kararsızlık içinde bocalıyorsunuz, dedi. İnsan, size nasıl yaranacağını da bilmiyor! Kafanızda bir monomani yer etmiş, ondan başka bir şey bilmiyorsunuz! Demek bana inanmıyorsunuz, ha? Ama size şunu söyleyeyim ki, hiç değilse söylediklerimin dörtte birine inanıyorsunuz. Lakin ben öyle yapacağım ki, bana büsbütün inanacaksınız! Çünkü sizi gerçekten seviyorum, candan da iyiliğinizi istiyorum.

Raskolnikov'un dudakları titredi.

Porfiri Petroviç, delikanlının kolunu, biraz dirseğinin üzerinden, dostça bir edayla, hafifçe tutarak sözlerini sürdürdü:

- Rodyon Romanoviç, kıymetli dostum, şuna kesinlikle inanmanızı bir kez daha yineliyorum, sizi çok seviyorum. Sizin iyiliğinizi istiyorum sadece. Lütfen sağlığınıza dikkat edin ve kendinize iyi bakın. Sonra, üstelik şimdi aileniz de buraya gelmiş bulunuyor; ailenizi düşününüz! Onların rahatını sağlamak, onlara güleryüz göstermek gerek! Oysa siz onları ürkütüp duruyorsunuz!

- Benim ailevi ve özel konularım sizi ilgilendirmez. Hem ailemin geldiğini nereden biliyorsunuz? Sonra bu işlere ne diye ilgi gösteriyorsunuz? Demek ki beni izliyorsunuz, bu davranışınızla da bunu bana anlatmak istiyorsunuz, öyle mi?

- Yapmayın Rodyon Romanoviç, bunların hepsini kendiniz söylediniz. Sizin ağzınızdan duydum her şeyi. Heyecan arasında, bana da, başkalarına da her şeyinizi önceden söylediğinizin hiç farkında değilsiniz! Dün Dimitri Prokofyiç Razumihin'den de oldukça meraka değer ayrıntılı bilgiler edindim. Hayır, sözümü kestiniz! Size şunu söyleyeyim ki, kuruntunuz

yüzünden, bütün zekânıza rağmen, olaylar üzerindeki sağlam görüşünüzü kaybetmiş bulunuyorsunuz! Mesela yine şu konuyu, kapının çıngırağı meselesini ele alalım. Bu kadar değerli bir şeyi, böyle bir gerçeği -hem de başlı başına bir gerçek- tutup da size haber verdim. Hem de bir sorgu yargıcı olduğum hâlde... Siz bunda hiçbir şey görmüyor musunuz? Sizden biraz olsun şüphe etseydim böyle mi davranırdım? Tam tersine, önce şüphelerinizi uyutmam, bu olayı bildiğimi size hiç çıtlatmamam gerekirdi. Böylece sizi tamamen ters bir yöne sürükler, sonra da birdenbire -sizin deyiminizi kullanayım- bir tokmak gibi tepenize inerdim! “Eee, lütfen söyleyin bakayım bana, gecenin saat onunda, hatta nerede ise on birinde, cinayetin işlendiği apartman dairesinde ne işiniz vardı? Kapının çıngırağını neye çaldınız? Kanı ne yaptıklarını niçin sordunuz? Kapıcıları ne diye şaşırttınız, sonra da karakola, polis komiserine neye götürmeye kalkıştınız ?” diye sorardım. Sizden zerre kadar şüphe etseydim, işte böyle davranmam gerekirdi. Resmi olarak, usulüne uygun bir biçimde sizi sorguya çekmem, evinizde arama yapmam, hatta sizi tutuklamam bile gerekirdi. Demek sizden şüphe etmiyorum. Yoksa başka türlü davranırdım. Oysa siz, tekrar ediyorum, olayları sağlam bir gözle görmek imkânını yitirdiğiniz için, hiçbir şey görmüyorsunuz!

Raskolnikov’un bütün vücudunda bir ürperme dolaştı, öyle ki, Porfiri Petroviç bile açıkça bunun farkında oldu...

- Siz boyuna yalan söylüyorsunuz, diye bağırdı. Nasıl bir amaç güttüğünüzü bilmiyorum ama boyuna yalan söylüyorsunuz! Az önce bunları hiç de bu anlamda söylememiştiniz, benim yanılmama imkân yok, siz yalan söylüyorsunuz!

Görünüşe göre sinirlenen ama en neşeli ve alaycı edasını koruyan, galiba da Raskolnikov’un kendisiyle ilgili düşüncelerini hiç de umursamayan Porfiri Petroviç:

- Ben mi yalan söylüyorum, dedi. Ben mi yalan söylüyorum? Ama az önce size karşı nasıl davranmıştım? Hem de bir sorgu yargıcı olduğum hâlde, size bütün savunma silahlarını veren, kulağınıza fısıldayan ben değil miyim? “Yok, hastalık, sayıklama hali, hakarete uğramıştım, ne yaptığımı bilmiyordum... Melankoli... Polisler...” gibi bu ve buna benzer daha başka psikolojik mazeretleri ileri süren ben değil miyim? Ha? Ha, ha, ha! Sırası gelmişken söyleyeyim, gerçi bütün bu psikolojik savunma araçları, bahaneler, hileler çok temelsiz şeylerdir; üstelik de iki ağızlı birer kılıçtır. “Hastalık, evet sayıklama, rüya, hayal, hatırlamıyorum.” İyi, güzel ama

azizim, hastalık ve sayıklama hâlinde niye bu çeşit rüyalar görülüyor da başka şeyler görülmüyor? Başka şeyler de görülemez mi sanki? Öyle değil mi? Ha, ha, ha!

Raskolnikov onu gururlu, küçümser bir bakışla süzdü. Ayağa kalkarak ve bu hareketi yaparken Porfiri'yi biraz iterek ısrarla ve yüksek sesle:

- Uzun lafın kısası, diye bağırdı, ben bilmek isterim: Beni bütün şüphelerden kesin olarak uzak tutuyor musunuz, yoksa tutmuyor musunuz? Evet mi, hayır mı? Söyleyin Porfiri Petroviç, hem de açıkça, kesin olarak, hemen şimdi. Çabuk söyleyin!

Porfiri Petroviç, son derece neşeli, kurnaz, büsbütün heyecandan uzak bir tavırla:

- Zor bir iş doğrusu! Gerçekten de, sizinle çok zor! Henüz daha sizi hiç rahatsız etmeye bile başlamadıkları hâlde öğrenip de bu kadar çok şey öğrenip de ne yapacaksınız? Küçük bir çocuktan hiç farkınız yok: "İlle de şu ateşi avucuma koyun!" diye tutturmuşsunuz! Niçin bu kadar üzülüyorsunuz? Hem ne diye durmadan kendinizi bize hatırlatıp duruyorsunuz? Bunun sebebi ne? Ha ha, ha!

Raskolnikov, müthiş bir öfke ile:

- Size tekrar ediyorum, diye bağırdı, artık buna katlanamam...

Porfiri onun sözünü keserek:

- Neye katlanamazsınız? Kararsızlığa mı, diye sordu.

Raskolnikov:

- Benimle alay etmeyiniz! İstemiyorum. Size, istemiyorum diyorum! Artık katlanamam, istemiyorum! Anlıyor musunuz? Anlıyor musunuz, diye bağırdı ve yine masaya bir yumruk indirdi.

Porfiri bir fısıltı hâlinde:

- Yavaş olun, yavaş! Dışarıdan duyabilirler! Size ciddi olarak söylüyorum, kendinizi tutunuz! Ben şaka etmiyorum, diye söylendi. Ama bu sefer yüzünde, deminki iyi yürekli bir yargıcın o ürkmüş hâli yoktu. Tersine şimdi o, şiddetle kaşlarını çatmış, sanki bir anda bütün gizemleri, cinaslı konuşmaları bir yana atmış, düpedüz emreden bir tavır takınmıştı. Ama bu hâl ancak birkaç saniye sürdü. Şaşıran Raskolnikov, birden korkunç bir öfkeye kapıldı. Ama ne tuhaf, delice öfkesine rağmen yine de Porfiri'nin yavaş konuşma buyruğuna boyun eğdi.

Porfiri'nin emrine karşı gelemeyeceğini büyük bir acı ve tiksinti ile kendi kendine itiraf eden ve bu düşünceden büsbütün kuduran Raskolnikov, az önce olduğu gibi:

- Bana eziyet edilmesine izin veremem, diye fısıldadı. Beni tutuklayınız, üzerimi arayınız ama bütün bunları usulüne uygun bir biçimde yapınız! Yalnız benimle oynamayınız! Sakın ha buna cesaret edeyim demeyesiniz!

Porfiri Petroviç büyük bir zevkle Raskolnikov'u seyrederek, aynı alaycı gülümseme ile sözünü kesti:

- Usulden yana hiç merak etmeyiniz, dedi. Sizi buraya tamamen özel bir şekilde, bir dost gibi çağırdım.

- Sizin dostluğunuzu istemiyorum, tüküreyim böyle dostluğun içine, anlıyor musunuz? İşte kasketimi alıp gidiyorum. Beni tutuklamaya karar verdiyseniz ne diyeceksiniz bakalım şimdi?

Kasketini alıp kapıya doğru yürüdü.

Ama tam kapıdan çıkacağı sırada, Porfiri yine onu dirseğinin biraz üstünden, kolundan tutarak:

- Acaba sürprizimi görmek istemez misiniz, diye durdurdu.

Porfiri, görünüşe göre, gittikçe daha neşeli, daha şakacı bir hâl almakta idi. Bu ise Raskolnikov'u büsbütün çileden çıkarıyordu. Birdenbire durdu, korku ile Porfiri'ye bakarak:

- Ne sürprizi? Ne demek istiyorsunuz, diye sordu. Porfiri, oturmakta olduğu beylik daireye açılan bölmedeki kapalı kapıyı parmağıyla göstererek:

- Sürpriz... Şuracıkta, kapının arkasında oturup duruyor, dedi. Hatta kaçmasın diye onu kilitledim. Ha ha ha!

- Bu ne demek? Nerede? Ne oluyor? Raskolnikov, kapıya yaklaşarak açmak istedi ama kapı kilitli idi. Porfiri:

- Kilitlidir, işte anahtar, dedi. Gerçekten de cebinden bir anahtar çıkararak Raskolnikov'a gösterdi. Artık kendini tutamayan Raskolnikov:

- Baştanbaşa yalan, yalan söylüyorsun melun soytarı, diye uludu ve geri geri kapıya doğru çekilen ama hâlinde hiçbir korku belirtisi sezilmeyen, Porfiri'nin üzerine atıldı.

- Hepsini, hepsini anlıyorum, diyerek Porfiri'nin yanına sıçradı. Yalan söylüyor ve beni kızdırıyorsun! Böylece kendimi ele vermemi istiyorsun!

- Bir insan bundan fazla kendini ele veremez, Rodyon Romanoviç! Öfkeden deli gibi oldunuz! Bağırmayın, yoksa adam çağırmak zorunda kalırım.

- Yalan söylüyorsun, hiçbir şey olacağı yok! Çağır adamlarını! Hasta olduğumu biliyordun, maksadın beni sinirlendirip zıvanadan çıkarmak, böylece kendimi ele vermemi sağlamaktır. Hayır, çıkar bakalım şu

delilleri... Şimdi ben her şeyi anladım. Senin elinde hiçbir delil yok! Senin elinde Zamiyotov'un pis, önemsiz tahminlerinden ve şüphelerinden başka hiçbir şey yok! Sen benim karakterimi biliyordun, beni çileden çıkarmak, sonra da birdenbire papazlarla, heyetlerle beni şaşırtmak istiyordun... Onları bekliyorsun? değil mi? Ne bekliyorsun? Hani ya neredeler? Çağırsana!

- Hangi heyetlerden söz ediyorsunuz dostum? Şunun kuruntusuna bak! Hem, sizin deyiminizle söyleyeyim, usulüne uygun olarak böyle davranılmaz ki... Dostum, görüyorum ki siz usulden falan anlamıyorsunuz! Usule gelince, siz de göreceksiniz ki, usul hiçbir yere gitmez!

Porfiri hem bunları söylüyor, hem de kapıya kulak veriyordu.

Gerçekten de bu sırada, öteki odaya açılan kapının ağzında birtakım gürültüler işitildi.

Raskolnikov:

- Hah işte geliyorlar, dedi. Demek sen adam gönderip onları çağırtmışsın! Demek sen onları bekliyordun! Onlara güveniyordun! Haydi, öyleyse çağır şunları. Heyetleri, tanıkları, canın kimi isterse çağır şunların hepsini! Ben hazırım, hazır!

Ama bu sırada, işin normal gidişine göre öylesine beklenmedik, öylesine tuhaf bir olay oldu ki, pek tabii, ne Raskolnikov ne Porfiri Petroviç, bu sahnenin böyle sonuçlanacağını tahmin edemezlerdi.

VI

Delikanlı, daha sonra bu anı hatırına getirdikçe belleğinde bu sahne şu şekilde canlanacaktı:

Dışarıdaki gürültü iyice artmış, kapı hafifçe aralanmıştı. Durum sorgu hâkiminin canını sıkmış, “Ne var, neler oluyor orda?” diye bağırmasına yol açmıştı. Porfiri: “Ben size hatırlatmamış mıydım?” diye haykırıyordu.

Porfiri Petroviç’in bu fırçasına ilk anlarda karşılık gelmemişti. Fakat kapının önünde bir grup toplanmış, birinin itekleyerek kovmaya çalıştığı görülüyordu.

Porfiri Petroviç telaşla:

- Orada ne oluyor öyle, diye tekrarladı. Dışarıdan bir ses:

- Tutuklu Nikola’yı getirdiler, diye karşılık verdi. Porfiri Petroviç kapıya atılarak:

- İstemez! Defol! Beklesin, diye bağırdı. Burada ne işi varmış? Bu ne düzensizliktir! Yine aynı ses:

- Efendim, kendisi... diye başladıysa da, birdenbire kesildi.

Dışarıda, ancak iki saniye kadar süren gerçek bir dalaşma oldu. Sonra, birdenbire sanki biri zorla birini itip uzaklaştırdı. Bunun arkasından da yüzü sapsarı bir adam, Porfiri Petroviç’in odasına girdi.

İlk bakışta bu adamın görünüşü çok tuhaftı. Dosdoğru önüne bakıyor ama sanki hiç kimseyi görmüyordu. Gözlerinde bir karar ışığı yanıyordu. Yüzünü idam sehpasına götürülüyormuş gibi, bir ölüm sarılığı kaplamıştı. Bembeyaz dudakları hafifçe titriyordu.

Henüz çok genç, işçi kılıklı, orta boylu, zayıfça, saçları daire biçiminde kesilmiş bir adamdı bu! Yüz çizgileri ince ve âdeta sertti. Bunun, birdenbire iterek elinden kurtulduğu adam da birinci olarak arkasından odaya koşmuş, Nikolay’ı omzundan yakalamayı başarmıştı. Bu, muhafız jandarmalardan biriydi. Ama Nikolay kolunu çekerek onun elinden bir daha kurtuldu.

Bazı meraklılar kapıya toplanmıştı. Bunlardan kimisi içeri girmeye çalışıyordu. Bütün bu anlattıklarımız, bir anda olup bitmişti.

Çok canı sıkılan ve planları altüst olan Porfiri Petroviç:

- Defol, daha sırası değil! Çağırılmanı bekle! Niye bunu zamanından önce getirdiler, diye söylenip duruyordu.

Ama Nikolay birdenbire diz çöktü. Şaşıran Porfiri:

- Ne yapıyorsun öyle, diye bağırdı. Nikolay, biraz nefes nefese ama oldukça yüksek sesle, birdenbire:

- Suçluyum! Günah işledim! Ben katilim, diye bağırdı.

Âdeta hepsi de taş kesilmiş gibi, odada on saniye kadar süren derin bir sessizlik oldu, hatta muhafız jandarma bile elini Nikolay'dan çekmiş, bir daha ona yaklaşmamış, gerisin geriye, kapıya kadar çekilerek orada durmuştu.

Uğradığı bir anlık şaşkınlıktan kendini kurtaran Porfiri Petroviç:

- Ne var, ne diyorsun, diye bağırdı. Nikolay, bir saniye kadar sustuktan sonra:

- Ben... Katilim, diye tekrarladı.

- Nasıl, sen nasıl katil oluyormuşsun? Kimi öldürdün?

Porfiri Petroviç'in iyice şaşırdığı görülüyordu.

Nikolay, yine bir saniye kadar sustuktan sonra birden:

- Alyona Ivanovna ile kız kardeşi Lizavetta Ivanovna'yı ben öldürdüm... Balta ile... Gözlerim kararmıştı, diye ekledi.

Hâlâ diz çökmüş bir hâlde durmakta idi.

Porfiri Petroviç, ne yapacağını düşünür gibi birkaç saniye duraladı. Sonra yine, birdenbire parladı, çağrılmayan tanıkların çekilip gitmesi için eliyle bir işaret yaptı. Hepsi gözden kayboldular. Kapı kapandı. Bunun üzerine Porfiri Petroviç, köşede duran ve yabani bakışlarla Nikolay'ı süzmekte olan Raskolnikov'a baktı. Ona doğru bir adım attı ama birdenbire durakladı. Gözleri Raskolnikov'dan Nikolay'a, Nikolay'dan Raskolnikov'a gidip gelmeye başladı. Ve birdenbire, sanki cezbedilmiş gibi, yine Nikolay'a atıldı. Âdeta öfkeli bir sesle ona bağırdı:

- Göz kararmalarınla ne acele edip duruyorsun? Gözünün kararıp kararmadığını ben sana daha sormadım. Söyle bakalım: Sen mi öldürdün?

Nikolay:

- Evet, katil benim... İtiraf ediyorum, dedi.

- Ah! Ne ile öldürdün?

- Balta ile... Önceden edinmiştim.

- Ah, yine acele ediyor... Bir başına mı? Nikolay bu soruyu anlamadı.

- Yalnız başına mı öldürdün?

- Evet, yalnız başıma! Mitka'nın hiç suçu yok, hem bu işle hiçbir ilgisi de yok!

- Bırak şu Mitka'yı, onu karıştırma! Ah... Peki, o zaman nasıl, nasıl merdivenlerden inebildin? Oysa kapıcılar ikinize birlikte rastlamışlardı?

Nikolay, âdeta önceden hazırlanmış gibi acele acele:

- Ben o zaman aldatmak için bilerek öyle yaptım, diye cevap verdi. Bilerek Mitka'nın arkasından koştum. Porfiri öfkeyle:

- Tahmin ettiğim gibi, diye bağırdı. Sonra, âdeta kendi kendine konuşur gibi:

- Kendi ağzı ile konuşmuyor, diye mırıldandı ve birdenbire gözü yine Raskolnikov'a ilişti.

Görünüşe göre aklı Nikolay'a öylesine takılmıştı ki, bir an için Raskolnikov'u bile unutmuştu. Şimdi birden aklı başına geldi, hatta biraz da utandı. Hemen ona atılarak:

- Aziz dostum Rodyon Romanoviç! Affınızı rica ederim, diye özür diledi. Böyle olmaz efendim... Lütfen... Artık sizin burada bir işiniz kalmadı... Ben de... Görüyorsunuz, ne yaman bir sürpriz! Lütfen buyurunuz!

Porfiri Petroviç bunu söyleyerek Raskolnikov'u elinden tuttu ve ona kapıyı gösterdi.

Pek tabii olarak bu olup bitenlerin anlamını pek de kavrayamamış olan ama iyice cesaretlenen Raskolnikov:

- Galiba bunu beklemiyordunuz, dedi.

- Evet ama dostum, siz de beklemiyordunuz! Bak hele, eliniz de ne kadar titriyor! Ha, ha, ha!

- Siz de titriyorsunuz, Porfiri Petroviç!

- Evet, ben de titriyorum. Çünkü böyle bir şey beklemiyordum!

Artık kapının ağzında duruyorlardı. Porfiri Petroviç, Raskolnikov'un çıkıp gitmesini dört gözle bekliyordu.

Raskolnikov:

- Şu sizin sürprizinizi, demek göstermeyeceksiniz, diye sordu.

- Şuna bak hele, dişleri birbirine çarparken bile alayı elden bırakmıyor! Ha, ha, ha! Çok alaycı bir adamsınız vesselam! Ne ise yine görüşürüz umarım!

- Bence Tanrı'ya emanet olun demek daha doğru olur. Porfiri Petroviç zoraki bir gülümseyişle:

- Tanrı nasıl isterse öyle olur, Tanrı nasıl isterse öyle olur, dedi.

Büronun içinden geçerken Raskolnikov, birçok kimsenin kendisine dikkatle bakmakta olduğunu fark etti. Sofada, kalabalık arasında, o gece kendilerine karakola gitmeyi teklif ettiği o evin iki kapıcısının da bulunduğunu gördü. Orada durmuş, bir şey bekliyorlardı.

Ama merdivenlere henüz ayak atmıştı ki arkasında, birdenbire yine Porfiri Petroviç'in sesini duydu. Dönüp bakınca, Porfiri'nin nefes nefese koşup kendisine yetiştiğini gördü.

- Bir kelimecik daha Rodyon Romanoviç! Tabii bütün bu işler Tanrı nasıl emretmişse öyle olacak ama usul gereğince, yine de size bazı şeyler sormam gerekecek... Onun için sizinle yine görüşeceğiz!

Porfiri Petroviç bu sözleri söyledikten sonra gülümseyerek delikanlının önünde durdu ve:

- Ya işte böyle, diye ekledi.

Halinden daha bazı şeyler söylemek istediği tahmin edilebilirdi ama nedense ağzını açıp bir şey söylemedi.

Önüne geçilmez bir incelik taslama isteğini gösterecek kadar kendini toplayan Raskolnikov:

- Az önceki davranışlarımdan ötürü beni bağışlamanızı rica ederim Porfiri Petroviç, biraz sinirlenmiştim de...

Porfiri Petroviç âdeta keyiflenerek:

- Zararı yok efendim, zararı yok, dedi. Benim de sizden geri kalır yanım yok... Benim de kötü bir huyum var, hatamı kabul ediyorum, hatamı kabul ediyorum! Tanrı kısmet ederse yine görüşürüz, hem de daha birçok kez…

Raskolnikov:

- Hem de kesin olarak birbirimizi tanımış olacağız değil mi, diye ekledi.

Porfiri Petroviç delikanlının sözlerini tekrarlayarak:

- Hem de kesin olarak birbirimizi tanımış olacağız, dedi ve gözlerini kırpıştırarak ciddi ciddi Raskolnikov baktıktan sonra ekledi:

- Şimdi bir doğum günü partisine gidiyorsunuz, değil mi?

- Hayır, bir yas sofrasına!

- Evet, sahi, bir yas sofrasıydı. Sağlığınızı koruyunuz, sağlığınızı!

Merdivenleri inmeye başlayan ama yine birdenbire Porfiri Petroviç'e dönen Raskolnikov:

- Size, bilmem ki nasıl bir dilekte bulunayım? İşinizde büyük başarılar dilerim. Çünkü görüyorsunuz, öyle gülünç bir meslek seçmişsiniz ki...

- Niye gülünç olsun?

- Niye olmasın a efendim? Mesela şu zavallı Nikolay'a suçunu itiraf ettirinceye kadar, kendi usulünüzce, kim bilir ne psikolojik işkenceler ettiniz. Herhâlde, karşısına geçip gece gündüz: “Sen katilsin! Sen katilsin!” diye kafasına sokmaya çalıştınız! Şimdi ise adamcağız suçunu itiraf eder etmez, yine karşısına geçip: “Hayır yalan söylüyorsun! Sen katil değilsin!

Sen katil olamazsın!.. Kendi ağzınla konuşmuyorsun.” diye başının etini yemeye başlayacaksınız! Bütün bunlardan sonra, mesleğiniz gülünç olmaz da ne olur?

- Ha, ha, ha! Demek demin Nikolay’a “Kendi ağzınla konuşmuyorsun?” dediğimin farkına vardınız ha?

- Farkına varmaz olur muyum?

- Ha ha, ha! Zekisiniz, çok zekisiniz! Her şeyi fark ediyorsunuz! Çok kıvrak, çok alaycı bir zekânız var. Parmağınızı en komik tele basmayı biliyorsunuz! Ha, ha ha! Derler ki, yazarlar içinde bu özelliği en yüksek kertesine vardıran Gogol’muş?

- Evet, Gogol’dur.

- Evet, Gogol. Tanrı izin verirse yine görüşürüz!

- Umarım yine görüşürüz!

Raskolnikov, doğruca evine gitti. Öylesine bitkin, öylesine perişandı ki, evine gelip de kendini divana atınca, yalnız dinlenmek ve biraz olsun aklını başına toplamak için on beş dakika öylece oturdu. Nikolay’ın davranışı üzerinde düşünmeye bile kalkışmadı. Tam anlamı ile şaşkına döndüğünü, Nikolay’ın itirafında, kendisinin şimdi bir türlü anlayamadığı, açıklaması elde olmayan, şaşılacak bir şey bulunduğunu hissediyordu. Ama Nikolay’ın itirafı gerçek bir olaydı. Bu olayın sonuçlarını kestirmekte gecikmedi. Nikolay’ın yalanlarının anlaşılmamasına imkân yoktu. Tabii yine onun peşine düşeceklerdi. Ama hiç olmazsa bu itirafın uydurmalığı anlaşılıncaya kadar serbest kalacaktı. Bu zaman içinde kendisi için herhâlde bir şeyler yapması gerekti. Çünkü tehlike kaçınılmaz bir hâlde idi.

Ama bununla birlikte, ne dereceye kadar? Durum aydınlanmaya başlamıştı. Porfiri ile aralarında geçen bütün sahneyi taslak hâlinde hatırlayınca korkudan bir defa daha titremekten kendini alamadı. Hiç şüphe yok ki, Porfiri’nin neler yapmak istediğini henüz bilmiyordu. Onun deminki hesaplarına akıl erdirmesine imkân yoktu. Bununla birlikte, Porfiri’nin nasıl bir oyun oynadığını bir dereceye kadar kavramıştı. Pek tabii olarak da Porfiri’nin oynadığı oyundaki bu elin kendisi için ne derece tehlikeli olduğunu yine bizzat kendisinden daha iyi kimse anlayamazdı. Bu hâl biraz daha sürseydi, bütün maddi delilleriyle birlikte kendisini tamamen ele verebilirdi. Raskolnikov’un hastalıklı karakterini bilen, ilk bakışta onu avucuna alan, onu anlayan Porfiri fazla kesin olmamakla birlikte, ona karşı hemen hemen güvenilir bir yol tutmuş bulunuyordu. Raskolnikov’un az önce de bizzat kendisi üzerine bir hayli gölge düşürdüğü tartışılmaz bir

gerçekti; ama buna rağmen iş delillere kadar daha gelmemişti. Henüz her şey zan ve tahminden ileri geçmiyordu. Ama bununla birlikte, şu anda her şeyi, gerçekte olduğu gibi görüyor muydu? Acaba tahminlerinde yanılmıyor muydu? Bugün Porfiri nasıl bir sonuca varmıştı? Bugün gerçekten de bir şeyler hazırlanmış mıydı? Bu hazırlığı ne idi? Gerçekten de bugün bir şeyler bekliyor muydu, yoksa beklemiyor muydu? Şu beklenmedik Nikolay olayı patlak vermeseydi acaba bugün birbirlerinden nasıl ayrılacaklardı?

Porfiri hemen hemen bütün planını açığa vurmuştu. Gerçi tehlikeyi göze almıştı ama yine de açığa vurmuştu. Hem Porfiri'nin elinde gerçekten de bundan fazla bir şey olsaydı, bunları da ortaya atmaktan çekinmeyecekti. Şu "sürpriz" dediği şey de ne idi acaba? Yoksa bir alay mıydı? Bunun herhangi bir değeri var mıydı, yoksa yok muydu? Bunun altında gerçeğe, olumlu suçlamaya benzer bir şey gizlenmiş olabilir miydi? Yoksa bu, dünkü adam mı idi? Bu adam hangi yerin dibine batmıştı? Bugün nerelerde idi? Porfiri'nin elinde gerçekten de olumlu bir şey vardı ise bu herhâlde dünkü adamla bağlı bir şey olmalı idi.

Raskolnikov, dirseklerini dizine dayamış, yüzünü de avuçları içine gömmüş, gözlerini yere dikmiş bir vaziyette divanda oturuyordu. Sinirle karışık bir titreme bütün vücudunu esir almıştı. Sonra divandan kalkarak şapkası elinde kapıya doğru yürüdü. Oldukça düşünceli olduğu gözleniyordu.

Bir önsezi, hiç olmazsa bugün için, kendini güven altında sayabileceğini ona kesin olarak söylüyor gibiydi. Ansızın yüreğinde bir sevinç duyar gibi oldu. Hemen elden geldiği kadar çabuk, Katerina Ivanovna'ya gitmek isteğine kapıldı. Tabii artık cenaze törenine geç kalmıştı ama yas sofrasına yetişecek, orada da Sonya'yı görecekti.

Duraklayıp düşündü, dudaklarında sahte bir gülümseme belirdi. Kendi kendine:

- Bugün! Bugün! Evet, hemen bugün! Böyle olması gerek, diye tekrarladı.

Tam kapıyı açmak üzere iken, kapı, kendiliğinden açılmaya başladı. Raskolnikov irkilerek geri çekildi. Kapı, ağır ağır, sessizce açılmakta idi. Birdenbire, yerin dibinden çıkan dünkü adamın resmi belirdi.

Adam eşikte durdu. Sessizce Raskolnikov'a baktı, odanın içine bir adım attı. Dünkü boy bos, dünkü kılık, her şey tıpkısı tıpkısına dünkü gibiydi. Yalnız, adamın yüzünde ve bakışlarında derin bir değişiklik göze çarpmakta idi. Şu anda gözlerinde âdeta üzüntülü bir hâl okunuyordu. Biraz durduktan

sonra, derin derin içini çekti. Bu haliyle, büsbütün bir köylü karısına benzemesi için yüzünü avucunun içine alması ve başını bir yana eğmesi yeterdi.

Bir ölü gibi sapsarı kesilen Raskolnikov:

- Ne istiyorsunuz, diye bağırdı.

Adam karşılık vermedi. Delikanlının önünde ta yerlere kadar eğildi. Sağ elindeki yüzük, döşemeye değmişti.

Adam yavaşça:

- Sizden af dilerim, dedi.

- Niçin?

- Kötü düşüncelerimden ötürü, ikisi de birbirlerine baktılar.

- Canım sıkılmıştı. O gece, belki de biraz çakır keyif olarak, gelip kapıcıları karakola çağırdığınız ve kanları ne yaptıklarını sorduğunuz zaman, onların sözlerinize kulak asmamalarına, sizi sarhoş sanmalarına, doğrusu canım sıkılmıştı... Öylesine canım sıkılmıştı ki, uykularım kaçtı. Adresinizi hatırlayarak dün buraya gelip soruşturduk...

Bir anda işin aslını anlamaya başlayan Raskolnikov:

- Kim gelmiş, diye adamın lafını kesti.

- Ben... Yani size kötülük ettim.

- Demek siz o evdensiniz?

- Evet, ben o evde oturuyorum. O akşam ben de onlarla kapının önünde duruyordum. Bilmem hatırladınız mı? Öteden beri bizim orada bir atölyemiz vardır, biz kürkçüyüzdür, esnafız... Eve iş alır, çalışırız. Üstelik çok canım sıkılmıştı.

Delikanlı, kocakarıyı öldürdüğü apartmanın girişinde önceki gün geçen sahneyi, bütün açıklığı ile gözünde canlandırdı. Orada kapıcının dışında başkaları da vardı. Hatta bir ses “Onu hemen karakola götürün!” diye yankılanıyordu. Fakat ne kadar uğraşsa da o sesin kime ait olduğunu kestiremiyordu. Kestiremeyecekti de. Fakat bu yüzünü göremediği meçhul sese yine de cevap vermiş, bir şeyler söylemeyi başarmıştı.

Bak sen, ödünü patlatan şu dünkü olay nasıl bir sonuca bağlanmıştı! İşin en korkunç yanı, böylesine önemsiz bir mesele yüzünden gerçekten de mahvolmasına kıl payı kaldığını, kendi kendini az daha mahva sürükleyeceğini düşünmekti. Demek ki bu adam, evi kiralamak isteğinden ve kanla ilgili konuşmasından başka hiçbir şey söyleyemezdi. Demek ki Porfiri’nin elinde de bir sayıklamadan, iki başlı psikolojiden başka hiç ama hiçbir delil, olumlu hiçbir şey yoktu. Yine demek ki, daha başka deliller

ortaya çıkmazsa ona ne yapabilirlerdi? Hatta tutuklasalar bile, kesin olarak onu ne ile suçlayabilirlerdi? Yine demek ki, Porfiri ancak şimdi, ancak az önce şu apartman dairesini kiralama işini öğrenmişti. Demek ki şimdiye kadar, Porfiri'nin bundan haberi bile yoktu.

Ansızın kafasında doğan bir düşünce ile şaşkına dönen Raskolnikov:

- O apartmana geldiğimi bugün Porfiri'ye söyleyen siz misiniz, diye bağırdı.

- Hangi Porfiri'ye?

- Sorgu yargıcına.

- Ben söyledim. O gün kapıcılar gitmeyince ben kalkıp gittim.

- Bugün mü?

- Evet, sizden bir dakika önce gitmiştim. Hem, size nasıl işkence ettiğini, hepsini, hepsini işittim.

- Nerede? Ne gibi? Ne zaman?

- Canım orada, şu bölmenin arkasında idim. Hep orada oturdum.

- Nasıl? Onun şu "sürpriz" dediği şey siz miydiniz? Bu nasıl olabilir? İnsaf edin!

Esnaf kılıklı adam anlatmaya başladı:

- Kapıcıların artık gecikmiş olduklarını, zamanında başvurmadıkları için yargıcın kızacağını ileri sürerek, benim sözümle adliyeye gitmediklerini görünce, çok kötü canım sıkıldı, uykularım kaçtı. Soruşturmaya başladım. Dün, istediklerimi öğrenince bugün kalkıp gittim. Birinci seferinde yargıcı bulamadım. Bir saat sonra bir daha gittim, bu sefer de beni yanma sokmadılar. Ancak üçüncü gelişimde yanına girebildim. Ona her şeyi, olduğu gibi, nasıl geçtiyse öylece anlattım. Odanın içinde zıp zıp zıplamaya, göğsünü yumruklamaya koyuldu. Bu arada "Ah sizi haydutlar, ah siz bana böyle ne yaptınız? Bu işten haberim olsaydı, onu buraya jandarmalarla getirtirdim." diye söylenmeye başladı. Sonra yine benim yanıma gelerek beni sorguya çekmeye ve küfretmeye başladı. Bu arada beni bir hayli de azarladı. Ben ona her şeyi anlattım. Dün size söylediğim sözlere karşı cevap vermeye cesaret edemediğinizi, beni tanımadığınızı bir bir ona anlattım. Bu sözlerim üzerine yine odada koşmaya, göğsünü yumruklamaya başladı. Hem küplere biniyor, hem odada koşuyordu. Sizin geldiğinizi haber verdikleri zaman bana: "Şu bölmenin arkasına geç, şimdilik bekle, her ne işitirsen işit, sakın yerinden kımıldama!" dedi. Kendi eliyle bana bir sandalye getirdi. Üstüme de kapıyı kilitledi. Belki seni çağırırım!" diye

ekledi. Nikolay'ı getirdikleri zaman, siz gittikten sonra, beni dışarı çıkardı: "Ben seni yine çağırıp sorguya çekeceğim!" dedi.

- Senin yanında Nikolay'ı sorguya çekti mi?

- Siz dışarı çıkar çıkmaz beni de hemen arkanızdan dışarı çıkardı ve Nikolay'ı sorguya çekmeye başladı.

Adam bunları söyledikten sonra durup yeniden yüzüğü döşemelere değecek biçimde, yerlere kadar eğildi.

- Ettiğim iftiradan ve kötülükten ötürü beni bağışlayınız!

Raskolnikov:

- Tanrı bağışlasın, karşılığını verdi.

Delikanlı bunu söyler söylemez adam tekrar ama bu sefer yerlere kadar değil de, göbeğine kadar eğildi. Sonra, ağır ağır arkasını dönerek odadan çıktı.

Raskolnikov, "Şimdi onda şüpheli deliller, yalnız iki başlı deliller var" diye tekrarladı ve her zamandan daha dinç, odadan çıktı.

Merdivenlerden inerken kinli bir gülümseyişle "Şimdi biz seninle daha çok çarpışacağız!" diye söylendi. Duyduğu bu kin ve öfke, doğrudan kendisine idi. Gösterdiği "korkaklığı" utançla, tiksinerek hatırlamıştı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

I

Lujin, Duneçka ve annesi Pulheriya Aleksandrovna ile aralarında yaşanan tatsızlığın sabahı, kendine gelmiş, dinç bir şekilde uyandı. Henüz bir gün önce hayal gibi görünen, daha doğrusu imkânsız gibi gördüğü olayı, geri dönülmesi mümkün olmayan bir olgu, bir emri vaki kabul etmek zorunda kaldı. Hem de hiç hoşuna gitmediği hâlde. Gururu incinmiş, dünyası allak bullak olmuştu. Yataktan kalkan Lujin'in ilk işi aynaya bakmak oldu. Bu acıların kendisini sarılığa itmesinden korkuyordu. Fakat durumu iyiydi, yüzünde de hiçbir anormallik yoktu. Son günlerde biraz tombullaşmış yüzünü aynada seyreden Lujin, kendi kendine mırıldanıyordu: "Canını sıktığın şeye bak Piyotr Petroviç, sana başka kız mı yok?" Ama hemen kendine geldi. Başını yana çevirerek enerjik bir hareketle tükürdü. Bu davranışıyla genç dostu ve oda arkadaşı Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov'un yüzünde, sessiz ama alaycı bir gülümseme uyandırdı. Bu gülümseme, Piyotr Petroviç'in gözünden kaçmadı. İçinden, hemen bunu genç arkadaşının borç hesabına yazdı. Son zamanlarda arkadaşının hesabına geçirdiği bu borçların toplamı bir hayli kabarmıştı. Dünkü olayları Andrey Semyonoviç'e anlatmaması gerektiğini düşününce, öfkesi bir kat daha kabardı. Bu, hırslanarak, gereksiz bir atılganlıkla, öfke sarhoşluğu içinde dün işlediği ikinci hata olmuştu. Sonra, bütün o sabah süresince, sanki inadına terslikler birbirini kovalamıştı. Hatta Yargıtay'da izlediği bir davada bile onu başarısızlık beklemekte idi. Piyotr Petroviç'i en çok sinirlendiren şeylerden biri de yakında evleneceğini hesaba katarak kiraladığı ve kendi hesabına tamir ettirdiği evin sahibi oldu. Zenginleşmiş Alman esnafından biri olan ev sahibi, daha yeni imzaladığı kontratı kesin olarak bozmaya yanaşmıyor, Piyotr Petroviç'in apartmanı, âdeta yeniden yapılmış bir hâlde ona teslim etmesine rağmen "kontratta yazılı cayma tazminatının tamamıyla ödenmesinde inat ediyordu. Yine bunun gibi mobilyalar için verdiği kaparonun bir rublesini bile asla geri vermek istememişlerdi. Piyotr Petroviç, dişlerini gıcırdatarak, kendi kendine: "Mobilyanın hatırı için evlenecek değilim ya!" diye söylendi. Yine o anda, kafasında bir defa daha, bir ümit ışığı uyandı: "Acaba, gerçekten de her şey, bir daha dönmemek üzere bitmiş, kaybolmuş muydu? Acaba bir kez daha deneyemez miydi?" Duneçka'yı düşünmek, bir kez daha acı acı yüreğini sızlattı. O dakika acıyla kıvrandı. Hiç şüphe yok ki, sadece bir istekle

Raskolnikov’u öldürmek elinde olsaydı, Piyotr Petroviç, hemen bu isteği göstermekte gecikmeyecekti.

Sıkıntıdan patlıyordu. Elinde olmadan Lebezyatkinov’un odasına yöneldi. “Herhâlde hatalarımdan biri cimri olmak, onlara para vermemekti. Ben niye bu kadar cimriyim, kahretsin! Onları yokluk içinde bırakıp kendime mahkûm etmeyi düşünmekle hayatımın hatasını işledim galiba. Ama onlar ne yapmışlardı? Tuh!.. Hayır, mesela bütün bu süre içinde, çeyizlerini düzmek, hediyeler, çeşitli kokular, tuvalet takımları, mercanlar, kumaşlar sağlamak için, ne bileyim işte, Knop’tan, İngiliz mağazasından alacakları bütün incik boncuk için onlara bin beş yüz ruble verseydim, iş daha temiz ve daha sağlam olurdu. Şimdi, benden bu kadar kolay yüz çevirmeyeceklerdi. Bunlar o yaradılışta insanlardır ki, bir ayrılık anında, hediyeleri de paraları da geri vermeyi kesin bir ödev sayacaklardı. Oysa bunları geri vermeye hem kıyamayacaklardı hem de bu onlara zor gelecekti. Sonra bunu vicdanlarına da yediremeyecekler, “Bugüne kadar, bu derece nazik ve cömert davranmış olan bir adamı böyle birdenbire kovmak yakışık alır mı?” diye düşüneceklerdi. Evet, pot kırdım!” diye düşünen, bir defa daha dişlerini gıcırdatan Piyotr Petroviç, kendi kendine -tabii içinde- aptal, dedi.

Bu sonuca varınca, dışarı çıktığından iki kat daha huysuz ve öfkeli bir hâlde evine döndü.

Katerina Ivanovna’nın odasında yapılan yas sofrası hazırlıkları, bir dereceye kadar ilgisini çekti. Dün de bu yas sofrasıyla ilgili bazı şeyler duymuştu. Hatta hatırladığına göre, galiba kendisi de bu törene çağrılmıştı. Ama kendi telaşı yüzünden olup bitenlerin hiçbirine dikkat edememişti. Bilgi edinmek üzere hemen o anda mezarlıkta olduğu için, orada bulunmayan Katerina Ivanovna adına sofra ile ilgili hazırlıkları yöneten Madam Lippevechzere başvurdu. Ondan, yas sofrasının bir ziyafet sofrası halini alacağını, aralarında rahmetlinin tanımadıkları da bulunan hemen hemen bütün kiracıların çağrılmış olduğunu; hatta bir zamanlar Katerina Ivanovna ile kavga etmiş olmasına rağmen, Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov’un da çağrılmış olduğunu; Piyotr Petroviç’e gelince, sadece çağrılmak şöyle dursun, bütün kiracılar arasında en önemli bir misafir olduğu için, sabırsızlıkla beklendiğini öğrendi. Amalya Ivanovna’ya gelince, aralarındaki bütün o eski tatsızlıklara rağmen, o da büyük bir incelikle çağrılmıştı. Âdeta zevk duyduğu şimdiki çalışmaları, ev sahibi rolünü oynayışı bundandı. Üstelik de pek şıktı. Gerçi, yas elbisesi giymişti

ama bunlar yepyeni, ipekli ve pek şıktı. Bununla da öğünüyordu. Bütün bu bilgi ve olaylar, Piyotr Petroviç'e bazı düşünceler fısıldadı. Biraz dalgın bir hâlde odasına, daha doğrusu Andrey Semyoniç Lebezyatnikov'un odasına çekildi. Sorun şu ki, çağrılanlar arasında Raskolnikov'un bulunduğunu da öğrenmişti.

Her zamankinin aksine evden çıkmayan Andrey Semyonoviç, Piyotr Petroviç'in ilişki kurduğu, diyaloga girdiği ender insanlardan biriydi. Piyotr Petroviç, onun odasına yerleştiği günden beri, bu adamdan fena hâlde nefret ediyor, onu küçümsüyordu. Ama aynı zamanda ona karşı, korkuya benzer bir çekingenlik de duyuyordu. Petersburg'a gelir gelmez hemen ona inmesi, başlıca sebep bu olmakla birlikte, sadece cimriliğinden ileri gelmiyordu, işin içinde başka nedenler de vardı. Kendisi daha taşrada bulunduğu sıralarda, bir zamanlar vasisi olduğu Andrey Semyonoviç'in en ilerici gençlerden biri olduğunu, hatta bazı meraklı ve akla sığmaz derneklerde önemli roller üstlendiğini duymuştu. Buna şaşırmıştı. İşte bu güçlü, her şeyi bilen, herkesi küçümseyen ve herkesi dile düşüren dernekler, çoktandır Piyotr Petroviç'te kendisinin de anlayamadığı özel, bununla birlikte tamamen belirsiz bir korku uyandırmaktaydı. Pek doğal olarak kendisinin, üstelik taşrada, bu konuda hiçbir şey üzerine kesin ya da kesine yakın bir düşüncesi olamazdı. Herkes gibi o da Petersburg'ta birtakım nihilistlerin, ilericilerin, dile düşürücülerin ve buna benzer kişilerin bulunduğunu duymuştu ama birçokları gibi o da bu kelimelerin anlam ve niteliklerini bozuyor ve saçmalık derecesinde büyütüyordu... İşte birkaç yıldan beri, her şeyden çok dile düşürülmekten korkuyordu. İşini Petersburg'a taşımayı tasarladığı bir sırada, gittikçe büyüyen sürekli tedirginliğinin başlıca nedeni bu idi. Bu konuda o, bazen küçük çocuklar nasıl korkutulursa öyle korkutulmuştu. Bundan birkaç yıl önce taşrada, meslek hayatının henüz ilk basamaklarında bulunduğu sırada, o ana kadar kendilerinden yardım ve korunma gördüğü, taşranın oldukça önemli kişileriyle ilgili yeni dile düşürülme olaylarıyla karşılaşmıştı. Bunlardan biri, dile düşürülen kişinin hesabına büyük bir skandalla kapanmıştı. İkincisi ise az kalsın çok daha belalı bir biçimde sona erecekti. İşte bunun içindir ki Piyotr Petroviç, Petersburg'a gelir gelmez, hemencecik işin aslını öğrenmeyi, gerekirse her ihtimale karşı, acele de olsa "genç kuşaklarımız"ın yüzüne gülmeyi gerekli bulmuştu. Bu alanda Andrey Semyonoviç'e güveniyordu. Mesela, Raskolnikov'u görmeye gittiği zaman, başkasından kapma belli bazı cümleleri gelişi güzel sıralamayı artık öğrenmiş bulunuyordu.

Piyotr Petroviç, çok geçmeden Andrey Semyonoviç'in kişiliğini çözmekte gecikmedi: O oldukça basit, sığ, sıradan bir insandı. Ama bu durum onun ne inancını ne de cesaretini değiştirdi. Bütün reform ve ilericilik yanlılarının Semyonoviç gibi aptal olması ile onun tedirginliğine "dur" diyemeyecekti. Andrey Semyonoviç'in attığı nutuklar, empoze etmeye çalıştığı düşüncelerin artık hiçbiri onu ilgilendirmiyordu. O, kendine göre bir hedef belirlemiş, onu gerçekleştirecekti. Fakat bu arada cevap aradığı, öğrenmek istediği bazı sorular beynini kurcalıyordu: Burada neler dönüyordu? Bu adamlar güçlü müydü, değil miydi? Kendisi için korkulacak bir şey var mı idi? Şu ya da bu işe girişirse kendisini dile düşürürler mi idi? Eğer dile düşürürlerse, ne münasebetle, neden, özellikle şu anda hangi noktadan dile düşürmeye kalkışırlardı? Bundan başka gerçekten de güçlü iseler, şu ya da bu biçimde onlardanmış gibi görünerek kendilerini kafese koymak mümkün değil mi idi? Bunu yapmalı mı idi, yapmamalı mı idi? Mesela, iyi bir yer kapmak için, onları kullanmak mümkün değil mi idi? Kısacası, önünde yüzlerce soru duruyordu.

Bu Andrey Semyonoviç cılız, sıracalı, kısa boylu bir adamdı. Bir yerde memur olarak çalışıyordu. Saçları beyaz denilecek bir sarılıkta, favorileri kotlet biçiminde idi. Kendisi bu favorileriyle öğünürdü. Üstelik gözleri de hemen her gün ağrırdı. Oldukça yumuşak huylu olduğu hâlde, sözlerinde kendini beğenmişlik, hatta bazen büyük bir küstahlık vardı. Bu hal, onun görünüşüyle komik bir zıtlık taşıyordu. Bununla birlikte, Amalya Ivanovna'nın evinde oldukça hatırlı kiracılardan biri sayılırdı. Çünkü içki içmez, kirasını da düzgün olarak öderdi. Bütün bu değerlerine rağmen Andrey Semyonoviç, gerçekten de aptalca bir adamdı. Onu, ilericilere ve "genç kuşaklarımız" a götüren ihtirası olmuştu. O, hemen bayağılaştırmak için yürürlükteki en yeni düşüncelere hemen ve mutlaka burnunu sokan, bazen dürüst olarak hizmet ettikleri her şeyi gülünç bir hale getiren çeşit çeşit, zamansız doğmuş cılız insanlar, her alanda bilgisi eksik budalalar ve kendini beğenmişler sürüsünden bir kişi idi.

Öte yandan Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov, eski oda arkadaşından bıkmaya başlamıştı. Olay öyle birdenbire belirmişti ki, nedenini bulmak çok zordu. Semyonoviç bütün saflığına, temiz kalpliliğine rağmen Piyort Petroviç'ten şüphelenmeye başlamıştı bile. Bu adam kendisini küçümsüyor, aldatmaya çalışıyordu. Belki kılık kıyafeti, giyimi kuşamı temizdi ve göz alıcıydı ama kalbi pisliklerle doluydu. Göründüğü gibi bir adam değildi. Ona, Fourier'in sistemini ve Darvin teorisini anlatacak olmuştu ama Piyotr

Petroviç, hele son zamanlarda kendisini âdeta çok alaycı bir eda ile dinlemeye başlamış, bu son günlerde ise onu azarlamaya bile koyulmuştu. Mesele şu ki, o, içgüdüsü ile Lebezyatnikov'un, sadece bayağı ve budala bir insan olmakla kalmadığını ama belki de bir palavracı olduğunu, hatta bağlı olduğu dernekte önemli bir konumu olmadığını, ancak üçüncü ağızdan bazı şeyler kaptığını anlamakta gecikmemişti. Bundan başka, Lebezyatnikov ödevi olan propaganda işini de galiba gerektiği gibi beceremiyordu. Çünkü nedense sık sık şaşırıyordu. Bu koşullar altında bir dile düşürücü olmak onun harcı değildi! Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim ki, bu on gün içinde, Piyotr Petroviç, Andrey Semyonoviç'in savurduğu pek tuhaf iltifatları seve seve kabul ediyordu. Yani, mesela Andrey Semyonoviç, Piyotr Petroviç'in yakın bir gelecekte Meşçenskaya caddesinde yeni bir "komün" kuruluşuna yardım etmeye hazır olduğunu ya da mesela, eğer Duneçka, evlendiğinin daha ilk ayında kendisine bir âşık edinmek isteğine kapılırsa, ona engel olmayacağını veya ileride doğacak çocuklarını vaftiz ettirmeyeceğini ve buna benzer daha başka şeyleri söylediğini onun üstüne attığı zaman Piyotr Petroviç, bunlara karşı çıkmıyor, ses çıkarmıyordu. Piyotr Petroviç, âdeti olduğu üzere, kendisine yüklenen bu çeşit iftiralara itiraz etmez, hatta bu biçimde övülmesine bile izin verirdi. Her çeşit övgü onun öylesine hoşuna gidiyorduki.

Kim bilir hangi sebeple bu sabah, %5 faizli tahvillerden birkaç tanesini satan Piyotr Petroviç, masa başına oturmuş, banknot destelerini sayıyordu. Hemen hiçbir zaman parası olmayan Andrey Semyonoviç odada dolaşıyor, bütün bu banknot destelerini ilgisizce, hatta küçümseyerek seyreden bir tavır takınıyordu.

Piyotr Petroviç, Andrey Semyonoviç'in, bu paraları gerçekten de ilgisizce seyredebileceğine asla inanamıyordu. Andrey Semyonoviç'e gelince, o da kendi payına Piyotr Petroviç'in kendisi hakkında gerçekten de bu biçimde düşünmeye yatkın olduğunu; hatta masanın üstündeki banknot tomarlarının yarattığı durumdan yararlanarak genç dostunun hiçliğini veya ikisi arasında sözde var olan farkı hatırlatmak yolu ile onu kışkırtmaktan ve alaya almaktan zevk duyacağını, üzüntü ile düşünüyordu.

Andrey Semyonoviç, ona en sevdiği bir konuyu, yeni ve özel bir "komün"ün kuruluşunu anlatmaya koyulduğu hâlde, Piyotr Petroviç'i bu sefer, son derece sinirli ve dikkatsiz buldu. Bilyelerin hesap tahtası üzerinde gidip gelmelerinden çıkan sesler geçici bir zaman için durduğu sırada, Piyotr Petroviç'in ağzından dökülen kısa itirazlar ve düşünceler, pek açık ve

kasten söylenmiş, terbiyesizce alaylarla doluydu. Ama "insancıl" Andrey Semyonoviç, Piyotr Petroviç'in bu ruh halini, Duneçka ile dünkü bozuşmasının doğurduğu etkiye veriyor, bu konuya bir an önce girebilmek isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Onun bu konuda söyleyeceği bazı ilerici ve propagandacı görüşleri vardı ki, bunlar, sayın dostunu avutabilir ve "şüphesiz" bundan sonraki gelişmesine de yararlı olabilirdi.

Piyotr Petroviç, arkadaşının sözünü en meraklı bir yerinde kesereksordu:

- Şu şeyin... Şu dul kadının hazırladığı yas sofrası da nedir?

- Sanki bilmiyorsunuz, ben daha dün bu konu üzerinde sizinle görüşmüş, bütün bu törenler üzerine olan düşüncelerimi açıklamıştım... İşittiğime göre, zaten o sizi de çağırmış. Siz kendiniz de dün onunla konuşmuşsunuz... Bir hazırlık ki, sorma.

- Bu salak dilenci kadının, öteki salaktan... Raskolnikov'dan aldığı bütün paraları böyle bir yas sofrasına harcayacağını hiç beklemezdim. Şimdi oradan geçerken, âdeta şaşakaldım. Şaraplar... Birçok kelimeyi de çağırmış... Ne oluyor sanki, şeytan bilir!..

Piyotr Petroviç, soruşturarak ve konuşmayı belli bir amaçla bu konuya sürükleyerek devam etti:

- Ne? Beni de çağırdıklarını mı söylüyorsunuz? -Başını kaldırarak ekledi- Ne zaman olmuş bu?.. Hatırlamıyorum. Zaten gitmeyeceğim de. Orada ne işim var benim? Dün kendisiyle sadece bir memurun yoksul dul karısı niteliğiyle, bir seferlik bir yardım olmak üzere, kocasının bir yıllık maaş tutarını alabileceği üzerine, şöyle ayaküstü konuşmuştum. Yoksa beni bunun için mi çağırıyor? Hah hah, hah!

Lebezyatnikov:

- Benim de gitmeye niyetim yok, dedi.

- Ona ne şüphe! Kadını elceğizinizle pataklädınız. Gayet doğaldır ki, gitmek için de yüz ister!.. Hah hah, hah!

Birdenbire telaşlanan ve kıpkırmızı kesilen Lebezyatnikov:

- Kim dövmüş? Kimi dövmüş, diye bağırdı.

- Katerina Ivanovna'yı siz dövmüşsünüz, galiba bir ay kadar önce olmuş! Ben bunu dün işittim. Bak sen şu ülkü sahiplerine... Kadın sorununu ne güzel de çözüyorlar! Hah hah ha...

Kendisini biraz avutmuş olan bu sözlerden sonra, Piyotr Petroviç, tekrar hesap tahtasının bilyelerini şıkırdatmaya başladı.

Bu olayın hatırlatılmalından hep ürken Lebezyatnikov:

- Nereden uyduruyorsunuz? Saçma, dikkate bile alınmayacak şeyler bunlar, diye bağırdı. İşin aslı hiç de böyle değil, büsbütün başka türlü. Size yanlış anlatmışlar! Bu bir dedikodu... Ben o zaman sadece kendimi savunmuştum, önce tırnaklarıyla bana saldıran o oldu. Bütün favorilerimi yoldu. Sanıyorum, herkesin savunma hakkı vardır. Hem ben, hiç kimsenin bana zorbalık etmesine izin vermem. Bu benim için bir ilke meselesidir. Çünkü bu, hemen hemen bir zulüm sayılır. Ne yapmalı idim yani? Onun karşısında elim kolum bağlı mı durmalı idim? Onu sadece ittim...

Lujin, acı acı alay etmeye devam etti:

- Hah hah, ha!..

- Bugün öfkeli olduğunuz için bana sataşıyorsunuz, kızıyorsunuz... Bunların hepsi saçma şeyler... Kadın sorunuyla hiçbir ilgisi yok... Siz işi yanlış anlıyorsunuz! Ben şöyle düşünmüştüm: Mademki kadının her alanda, hatta güç alanında -ki bunu tasdik ediyorlar- eşit olduğu kabul ediliyor, o hâlde burada da eşitlik gerek. Gayet doğal olarak, sonra yine düşündüm ki, aslında böyle bir meselenin olmaması gerek... Çünkü kavganın da olmaması gerek... Zira yarınki toplumda kavga düşünülemez... Böyle olunca, kavgada eşitlik aramak da, gayet doğaldır ki tuhaf olur. Ben o kadar budala değilim. Gerçi bununla birlikte, kavga var. Yani ilerde olmayacak... Ama şimdilik henüz var. Tuh, hay Tanrı layığını versin... İnsan sizinle konuşurken şaşırıyor!.. Beni yas sofrasına gitmekten alıkoyan bu can sıkıcı olay değildir. Ben düpedüz bir ilke olarak iğrenç bir kör inançtan başka bir şey olmayan yas sofrasına katılmamak için oraya gitmeyeceğim, mesele bundan ibaret. Bununla birlikte, belki de oraya gitmesine giderdim, sadece alay etmek için... Ama ne yazık ki papazlar bulunmayacak... Yoksa ne olursa olsun giderdim.

- Yani, çağırıldığın sofranın başına geçip oturacak, sonra da içine tüküreceksin!.. Bu, seni çağıranların suratına tükürmek gibi bir şey olmaz mı?

- Hayır, söz konusu olan hiç de tükürmek değil, protesto etmektir. Bunu da yararlı bir gaye ile yapardım. Dolayısıyla ilerleyişe ve propagandaya yardım ederdim. Herkes ilerleyişe ve propagandaya yardım etmek zorundadır ve bu, ne kadar sert olursa o kadar iyi olur. Ben düşünceyi, tohumu ekebilirim, bu tohumdan bir olay filizlenir. Onları ne yolda gücendiriyorum? Önce gücenirler ama sonradan onlara yararlı olduğumu kendileri de anlarlar... Şimdi komün üyesi bulunan Terebyeva, ailesinden kaçıp kendisini büsbütün topluma verdiği zaman, kör inançlar arasında

yaşamak istemediğini, serbest bir evlenme yapacağını annesiyle babasına bir mektupla bildirmişti. Bu yazılış biçiminin, annesiyle babasına karşı sözde büyük bir kabalık olduğunu, onlara acıyarak daha yumuşak bir dille yazmasının elde olduğunu ileri sürerek Terebyeva'yı suçlamışlardı. Bence bunların hepsi de boş şeyler... Daha yumuşak olması hiç gerekli değil!.. Tam tersine, protesto etmek gerek. Bak mesela, Varente, kocasıyla yedi yıl yaşadıktan sonra, iki çocuğunu bırakarak, kocasına yazdığı şu mektup ile her şeyi kesip atmış. "Sizinle mutlu olamayacağımı anlıyorum. Komün biçiminde yeni bir toplum düzeni bulunduğunu benden gizlediğinizi asla bağışlamayacağım... Ben, bütün bunları, tamamen kendimi verdiğim, birlikte bir komün kuracağım; yüksek kalpli bir adamdan yeni öğrenmiş bulunuyorum. Bunu açıkça söylüyorum. Çünkü sizi aldatmayı bir namussuzluk sayarım. Siz de canınızın istediği gibi davranınız! Beni, geri çevireceğinizi beklemeyiniz. Çünkü çok geç kaldınız. Mutlu olmanızı dilerim." Bu çeşit mektuplar bak nasıl yazılıyormuş!..

- Bu Terebyeva, hani şu üçüncü sefer serbest evlenme yaptığını söylediğiniz kadın değil mi?

- Doğrusunu isterseniz bu onun henüz ikinci serbest evlenişidir! Ama isterse, dördüncü ya da on beşinci evlenmesi olsun, bundan ne çıkar?.. Annemle babamın ölümüne acıdığım bir an olduysa, bu herhâlde şu andır. Hâlâ sağ olsaydılar, suratlarına protestoyu nasıl yapıştırırdım, diye hayal ettiğim birçok zamanlar olmuştur. Onları öyle bir duruma sokardım ki... Öyle bir "özgürlüğü seçme" numarası yapardım ki, onlara gösterirdim!.. Onları öylesine bir şaşırtırdım ki!.. Gerçekten de kimsem olmayışına çok üzülüyorum!..

Piyotr Petroviç, onun sözünü keserek:

- Şaşırtmak için, değil mi? Ha, ha, ha! Neyse, nasıl isterseniz öyle yapın ama siz bana şunu söyleyin: Şu, ölen adamın kızını tanıyor musunuz?.. Şu cılız, sıska kızı?.. Gerçekten de onun üzerine söylenen şeylerin hepsi doğru mu?

- Ne olmuş sanki? Bence, yani benim kişisel inancıma göre, bu, bir kadının en doğal durumudur. Niçin olmasın? Yani distinguons. Bugünkü toplumda hiç şüphe yok ki, pek doğal sayılamaz, çünkü zorunluluklardan doğmadır. Ama yarınki toplumda bu hal, doğal sayılacak. Çünkü bu, serbest olacak... Ama bu kız, böyle davranmakta haklıdır. Yoksulluk ve perişanlık içinde idi. Öte yandan istediği gibi kullanmakta serbest olduğu bir kaynağı, bir sermayesi vardı. Pek doğaldır ki yarınki toplumda bu kaynaklara, bu

sermayeye gerek kalmayacak... Ama bu çeşit kızların rolü başka bir anlam taşıyacak, rasyonel bir biçimde düzenlenecek, şarta bağlanacak. Sonya Semyonovna'nın kendisine gelince, şu anda ben onun davranışını topluma karşı enerjik ve canlı bir protesto olarak görüyorum. Bu davranışından ötürü ona derin bir saygı besliyorum; hatta ona bakarak bir sevinç duyuyorum.

- Ama onu bu evden kapı dışarı edenin siz olduğunuzu bana söylediler.

Lebezyatnikov, fena hâlde öfkelenerek:

- Bu da başka bir iftira, diye bağırdı. Hayır, işin aslı böyle değil, iş hiç de böyle olmadı. Bunlar hep Katerina Ivanovna'nın uydurmaları, çünkü işin içyüzünü anlamamıştı. Ben hiçbir zaman Sonya Semyonovna'nın sempatisini kazanmaya çalışmadım. Ben, onda bir protesto duygusu uyandırmaya çalışarak, hiçbir çıkar gözetmeden, düpedüz onu uyarmaya çalıştım. Bana gerekli olanı sadece protesto idi. Bu durum karşısında, Sonya Semyonovna, kendiliğinden artık bu evde kalamayacağını anladı.

- Onu komüne mi çağırdınız?

- Sizin bildiğiniz tek şey alay etmek. Ama bakıyorum bunu da beceremiyorsunuz. Kusura bakmayın bunu söylemek zorundayım. Komünde böyle roller yoktur. Zaten komünün kurulma amacı da budur. Bak göreceksin, komün kurulduğu zaman bu rol niteliğini tamamen değiştirecektir. Burada ahmakça sayılan bir şey, yarın komünde bir zekâ eseri olarak gösterilecek; bugünkü koşullar içinde doğaya aykırı görülen bir mesele, komünde tamamıyla doğal sayılacaktır... Her şey insanın, içinde yaşayacağı koşullara ve ortama bağlıdır. Her şey ortam ile olur. İnsana gelince, o bir hiçtir. Sonya Semyonovna'ya gelince benim şimdi de onunla aram iyi. Bu size, onun beni hiçbir zaman düşman ve kendisini inciten bir adam olarak saymadığını gösteren en güçlü delildir. Ben onu şimdi komüne çekmeye çalışıyorum. Ama büsbütün başka koşullar altında... Niye gülüyorsunuz? Biz kendimize ait, eskilerinden büsbütün daha geniş temeller üzerinde özel bir komün kurmak istiyoruz. Biz inançlarımızla daha ileri gitmiş bulunuyoruz. Biz daha çok inkâr ediyoruz. Eğer Dobrolübov mezarından kalksaydı onunla tartışırdım... Belinski'ye gelince, onu da alt ederdim. Şimdilik Sonya Semyonovna'yı geliştirmeye devam ediyorum. Bu, eşi görülmemiş, eşine rastlanmamış bir yaratıktır.

- Vay! Bari bu eşi görülmemiş yaratıktan yararlanıyor musunuz? Hah hah!..

- Hayır, hayır!.. Oh, hayır! Tersine... Ben onun zor durumundan faydalanacak kadar alçak biri miyim?

- Vay, tersine, ha!.. Hah hah, hah!.. Amma da laf ettiniz ha!

- Şimdi alayı bırakın ve bana inanın Bay Piyotr Petroviç!.. Söyler misiniz bana, böyle bir şey yapsaydım niye saklayayım? Beni korkutan ve tutan bir şey mi iyice utangaçlaşıyor. O, benim gözümde çok yüce bir varlık.

- Tabii siz de onu geliştiriyorsunuz!.. Hah hah!.. Bütün bu utangaçlıkların saçma bir şey olduğunu ona kanıtlıyorsunuz, değil mi?..

- Hayır, hiç de değil, hiç de değil! Şu “geliştirmek” kelimesini ne kadar da kabaca -oh, affedersiniz- hatta ne kadar da budalaca bir manada anlıyorsunuz!.. Siz hiçbir şey anlamıyorsunuz! Aman Tanrım, siz hiç olgun değilsiniz! Biz kadının özgür olmasını istiyoruz, sizin kafanız ise yalnız bir düşünceye takılı... Niteliği bakımından faydasız, hatta saçma bir şey olan namusluluk ve kadın utangaçlığı sorununu büsbütün bir yana bırakarak, bana karşı namuslu olmasını tamamen haklı görüyorum. Çünkü böyle davranmak tamamen onun hakkı, onun bileceği şeydir. Şüphesiz, eğer bana gelip de: “Benim olmanı istiyorum.” deseydi, kendimi çok mutlu bir insan sayardım. Çünkü şu anda, hiç olmazsa şu anda, herhâlde hiç kimse, hiçbir zaman benim ona gösterdiğim kibarlık ve inceliği layık olduğu saygıyı göstermemiştir... Bekliyor ve umut ediyorum, hepsi bu kadar!

- İyisi mi, ona bir şeyler hediye ediniz. Bunu aklınıza bile getirmediğinize iddiaya girerim.

- Dedim ya, siz bir şey anlamıyorsunuz! Ne çare, onun durumu böyle... Ama burada başka, büsbütün başka bir mesele var. Siz düpedüz bu kızı aşağı görüyorsunuz. Haksız olarak küçümsemeye layık gördüğünüz bir olaya dayanarak bu yaratığa, insanca gözlerle bakmayı reddediyorsunuz! Siz onun nasıl bir yaratık olduğunu daha bilmiyorsunuz! Yalnız son zamanlarda, nedense okumayı bıraktığı ve gelip artık benden kitap almadığı için çok üzgünüm. Oysa eskiden gelip alırdı. Bütün enerjisine ve - önceleri bir sefer gösterdiği- protesto azmine rağmen, bazı kör inançlardan ve budalalıklardan kesin olarak kurtulabilmesi için gerekli olan bağımsızlık, kendi başına buyruk olma, red ve inkâr yeteneklerinin hâlâ kendisinde yeteri kadar bulunmaması da çok kötü bir şey!.. Buna rağmen, bazı sorunları çok iyi anlıyor. Mesela el öpme sorununu, yani erkeğin, kadının elini öpmek eşitsizliğiyle onu aşağıladığını çok iyi anlamış bulunuyor. Bu mesele aramızda tartışılmış, ben de hemen kendisine ulaştırmıştım. Fransa’daki işçi sendikaları üzerine anlattıklarımı da yine dikkatle

dinlemişti. Şimdi ben ona, gelecek toplumda odalara serbestçe girme meselelerini anlatmaya çalışıyorum.

- Bu da ne demek?

- Bu son zamanlarda tartışma konusu olan bir mesele idi. Komün üyelerinden biri, yine komün üyelerinden kadın, erkek herhangi birinin odasına, istediği zaman girebilir mi, giremez mi? Girebileceği yolunda karar verildi.

- İyi ama odada bulunan kadın ya da erkek, o sırada vazgeçilmez ihtiyaçlarından birini görmekte ise ne olacak? Hah hah!..

Andrey Semyonoviç kızdı ve tiksinti dolu bir sesle:

- Siz hep iki bacak arasını düşünüyorsunuz, diye bağırdı. Sizin için varsa yoksa kahrolası hayvani zevkiniz. Size kuracağımız sistemi, o iğrenç ihtiyaçları zamansız anlattığıma şimdi çok üzülüyorum. Zaten bunu sizin gibilerin anlaması da mümkün değil. Araştırmadan, anlamadan önünüze gelen şeyle alay etmek ve ileri geri konuşmak tam sana göre, bayım. Sizinle hiç anlaşamayacağız, boşuna çene yoruyorum galiba. Hem rica ederim bana söyleyin bakayım: çirkef çukurunda bile utanılacak, hor görülecek ne var sanki? Bu çirkef çukurlarından hangisini isterseniz, ben herkesten önce temizlemeye hazırım. Bu işte ben bir fedakârlık bile görmüyorum. Burada sadece soylu bir iş, bütün öteki işlerden farkı olmayan, topluma yararlı bir çalışma var. Hem bu çalışma, mesela, herhangi bir Raphael ya da Puşkin’in çalışmalarından daha yüksektir; çünkü daha yararlıdır.

- Ve daha soylu, daha soyludur!.. Hah hah, hah!

Piyotr Petroviç gülmekten katılıyordu. Artık paralarını hesaplamayı bitirmiş, saklamıştı. Bununla birlikte, bunlardan bir bölümünü, nedense, masanın üstünde bırakmıştı. Bu “çirkef çukuru meselesi”, bütün bayağılığına rağmen, Piyotr Petroviç ile genç arkadaşı arasında birçok kez bir bozuşma ve anlaşmazlık sebebi oldu. Bütün saçmalık şurada idi ki Andrey Semyonoviç, gerçekten de kızıyordu. Oysa Lujin içini döküyordu; şu anda ise ille de Lebezyatnikov’u kızdırmak hevesinde idi.

Genel olarak söylemek gerekirse, bütün “bağımsızlığına”, bütün “protestocu” ruhuna rağmen, Piyotr Petroviç’e itiraz etmekten âdeta çekinen ve genel olarak eskiden kalma bir alışkanlıkla ona hâlâ saygı besleyen Lebezyatnikov artık dayanamayarak:

- Bu hırçınlığın, bu öfkeli halin, herhâlde dün uğradığın başarısızlığın bir sonucu olsa gerek, diye söylendi.

Piyotr Petroviç kurumlu bir edayla ve canı sıkılmış bir hâlde, onun sözünü keserek:

- İyisi mi siz bana şunu söyleyin, onu buraya, daha doğrusu, az önce adı geçen şu genç haspa ile gerçekten ve onun hemen şimdi, bir dakika için, buraya, bu odaya gelmesini rica edecek kadar senli benli misin, diye sordu. Herhâlde hepsi de mezarlıktan dönmüş olacaklar... Ayak seslerini duyuyorum, şu haspayı görmem gerek!..

Lebezyatnikov, şaşarak sordu:

- Onu ne yapacaksın?

- Hiç, lâzım işte... Bugün yarın buradan gidiyorum, bunun için kendisine bildirmem gerek... Hem biz konuşurken lütfen siz de burada bulununuz!.. Hatta böylesi daha iyi olur. Yoksa belki de, Tanrı bilir neler düşünürsünüz:

- Hiçbir şey düşünmem... Laf olsun diye sordum. Bir işiniz varsa onu buraya çağırmaktan kolay bir şey yok. Hemen gidiyorum. Hem merak etmeyin, sizi rahatsız etmem.

Gerçekten de beş dakika sonra, Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov, Sonya ile birlikte döndü. Sonya, büyük bir şaşkınlık içinde, âdeti olduğu üzere, ürkek bir hâlde odadan içeri girdi. Sonya, bu gibi hâllerde hep ürkek davranır, yeni kişilerden, yeni tanışmalardan çok korkardı. Eskiden beri, daha çocukluğunda böyleydi. Şimdi ise bu hâl büsbütün artmıştı. Piyotr Petroviç onu, “nazik ve sevimli” bir yüzle; ama kendisi gibi kelli felli ve vakarlı bir kişinin Sonya gibi genç ve bazı bakımlardan enteresan bir yaratığa karşı kendisince pek uygun saydığı, bir dereceye kadar neşeli bir vurdumduymazlık havası içinde karşıladı. Onu “yüreklendirmekte” acele etti ve masa başında, karşısında yer gösterdi. Sonya oturdu. Etrafına bakındı. Lebezyatnikov’a, masa üstünde duran paralara bir göz attı. Sonra yine, birdenbire bakışlarını Piyotr Petroviç’e dikti, bir daha da gözlerini sanki mıhlanmış gibi, ondan hiç ayırmadı. Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov, kapıya doğru yöneldi. Piyotr Petroviç, ayağa kalktı. Sonya’ya oturması için işaret etti. Kapıda Lebezyatnikov’u durdurarak fısıltı ile sordu:

- Şu Raskolnikov orada mı? Gelmiş mi?

- Raskolnikov mu? Orada, ne olacak? Evet, orada.. Demin girerken gördüm. Ne olacak?

- O hâlde, burada bizimle birlikte kalmanız ve beni şu kızla baş başa bırakmamanız için ısrarla rica edeceğim... Mesele basit ama kim bilir ne

anlam verirler. Raskolnikov'un gidip bu işi orada anlatmasını istemiyorum. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi?

Birdenbire işi sezen Lebezyatnikov:

- Anlıyorum, anlıyorum, dedi. Hakkınız var. Benim görüşüme göre çekingenliğinizin sınırlarını biraz fazla genişletmekle birlikte, yine de hakkınız var. Peki, dediğiniz olsun, kalıyorum. Şuracıkta, pencerenin yanında dururum, sizi rahatsız etmem. Bence hakkınız var.

Piyotr Petroviç, divana doğru geldi. Sonya'nın karşısına geçip oturdu. Dikkatle genç kıza baktı. Birdenbire çok ciddi, hatta biraz sert bir görünüş takındı. Bu görünüşünde: "Sakın bir şey hatırına gelmesin, küçük hanım!" diyen bir hâl vardı. Sonya fena hâlde bozuldu.

Piyotr Petroviç çok ciddi ama aynı zamanda oldukça sevimli bir sesle söze başladı:

- Her şeyden önce, Sonya Semyonovna, çok sayın annenizden, benim adıma özür dilemenizi rica ederim. Aldanmıyorum değil mi, efendim? Katerina Ivanovna analığınızdır!

Piyotr Petroviç'in hâlinden, pek dostça birtakım niyetleri olduğu anlaşılıyordu.

Sonya, hızlı hızlı, ürkek bir eda ile:

- Evet, efendim, Katerina Ivanovna, gerçekten de analığımdır.

- Şu hâlde, elimde olmayan sebeplerden ötürü gelememek ve annenizin nazik çağrısına rağmen, yas sofrasına katılamamak zorunda olduğum için annenizden, suçumu bağışlamasını söylemenizi rica ediyorum.

Sonya:

- Peki efendim; söylerim. Hemen şimdi söylerim, dedi ve hızla sandalyeden fırladı.

Piyotr Petroviç, genç kızın saflığı ve görgüsüzlüğü karşısında gülümseyerek onu durdurdu:

- Acele etmeyin, biraz bekleyin lütfen, dedi. Daha söyleyeceklerim var. Sadece kendimi düşünerek sizi buraya çağırdığımı sanmayın. Sizi rahatsız etmek gibi bir niyetim de yok. Böyle bir şey aklınızdan geçiyorsa, beni hiç tanımıyorsunuz güzel Sonya Semyonovna. Benim maksadım bambaşka bir şey.

Sonya, hızla oturdu. Masadan kaldırılmamış olan gri renkli yüz rublelik banknotlar bir sefer daha gözünün önünden şimşek gibi gelip geçti. Ama kızcağız, çabucak onlardan başını çevirip Piyotr Petroviç'e bakmaya başladı. Onun, hele onun gibi bir kızın, başkasının paralarına bakması,

kendisine çok yakışıksız bir davranış gibi göründü. Gözlerini Piyotr Petroviç'in sol elinde tuttuğu altın çerçeveli gözlüğe ve bununla birlikte aynı elin orta parmağındaki sarı taşlı, kocaman, fevkalâde güzel saf altın yüzüğe dikecek oldu. Ama birdenbire bundan da vazgeçti. Nereye bakacağını bir türlü kestiremeyerek sonunda gözlerini doğrudan Piyotr Petroviç'in gözlerine dikti.

Piyotr Petroviç, biraz sustuktan sonra, deminkinden daha önemli bir tavırla sözlerini sürdürdü:

- Dün giderayak zavallı Katerina Ivanovna ile bir iki kelime konuşmak fırsatını buldum. Bu iki kelime, onun -deyim yerindeyse- doğaya ne kadar aykırı bir durumda bulunduğunu bana öğretmeye yetti.

Sonya:

- Evet efendim, doğaya aykırı bir durumda, diye doğrulamakta acele etti.

- Ya da daha açık, daha anlaşılır bir biçimde söylemek gerekirse hastalıklı bir durumda.

- Evet, efendim; daha açık, daha anlaşılır... Hastadır efendim.

- Tamam, işte ben de, insanlık duygularımdan ve... Ve... Ve... Merhametten ötürü, zavallının kaçınılmaz kara yazısını önceden görerek, ne yolda olursa olsun ona yararlı olmak isterdim.

Sonya, birdenbire ayağa kalkarak:

- Bir şey sormama izin verir misiniz efendim? Bir emekli maaşı bağlanmasının mümkün olduğunu dün kendisine siz mi söylediniz?.. Çünkü ona emekli maaşı bağlanması için uğraşmaya başladığınızı kendisi bana dün söylemişti. Bu doğru mu, efendim?

- Hayır, kesinlikle. Hatta bir bakıma anlamsız bir şey... Ben sadece, görev sırasında ölmüş bir memurun dul karısına - o da bir arkası olduğu takdirde - geçici bir yardım yapılmasının mümkün olduğunu çıtlatmıştım. Oysa rahmetli babanız, emekli maaşını hak edecek hizmet süresini doldurmak şöyle dursun, öldüğü sırada devlet hizmetinde bile bulunmuyordu. Bir kelime ile, gerçi bir umut olabilirdi ama tamamen geçici bir umut. Çünkü bu durumda, yardım için hiçbir sebep yok... Hatta tersine... O ise kendisine maaş bağlanacağını kafasına takmış. Hah hah, hah... Açıkgöz bir hanım.

- Evet efendim, emekli maaşını... Çünkü o, saf, iyi yürekli bir kadındır, iyi yürekliliğinden ötürü de her şeye inanır işte efendim... Onun yaradılışı böyledir. Evet efendim, afedersiniz!

Sonya bunları söyledikten sonra, gitmek üzere tekrar ayağa kalktı:

- İzin veriniz lütfen, beni sonuna kadar dinlemediniz! Sonya:

- Evet efendim, sizi sonuna kadar dinlemedim, diye mırıldandı.

- Öyle ise oturunuz!

Fena hâlde utanan Sonya, üçüncü sefer tekrar oturdu.

- Zavallı yavrularıyla içinde bulunduğu durumu göz önünde tutarak - daha önce de söylediğim gibi- gücümün yettiği kadar, herhangi bir biçimde ona yararlı olmak istiyorum. Elbette ki, gücümün yettiği kadar, fazla değil. Bu gibi hâllerde her zaman yapıldığı üzere, yakınları ya da genel olarak yardım etmek isteğinde bulunan kişilerce, mesela, onun yararına bir yardım defteri açılabilir veya bir piyango ya da buna benzer bir şey düzenlenebilir. İşte size bunu bildirmek istemiştim. Böyle bir şey yapmak mümkündür.

Sonya, ısrarla Piyotr Petroviç'e bakarak:

- Çok iyi olur efendim... Tanrı sizden razı olsun diye mırıldandı...

- Evet, mümkündür... Ancak... Bunu sonra konuşuruz... Hatta bugün de başlayabiliriz... Akşama buluşur, konuşur, ana hatlarını belirleriz. Şöyle saat yediye doğru bana geliniz.. Andrey Semyonoviç'in de bize katılacağını umarım... Yalnız... Burada, üzerinde önceden dikkatle durulması gereken bir nokta var. Sizi buraya çağırtarak rahatsız edişimin sebebi de budur. Sonya Semyonovna, mesele şu ki bence, paraları bizzat Katerina Ivanovna'nın eline vermek hem doğru değil, hem tehlikelidir. Bugünkü yas sofrası buna en güçlü delildir. Yarına yiyecek bir lokma ekmeği, ayağına giyecek bir çift pabucu, kısacası hiçbir şeyi yokken, bugün kalkıp Jamaika romu, Madera şarabı ve kahve satın alıyor. Demin geçerken gördüm. Yarın yine her şey, bir lokma ekmeğine varıncaya kadar, hep sizin sırtınıza yüklenecek. Artık bu kadarı da saçma... İşte bundan ötürü, benim görüşüme göre, paralar o biçimde toplanmalıdır ki, mutsuz dulun bunlardan haberi olmasın. Mesela, bunu yalnız siz bilmelisiniz! Dediklerim doğru değil mi?

- Ben bilmem efendim, o yalnız bugün öyle davrandı. Bu, hayatta ancak bir sefer olur. Rahmetliyi anmak, anısını yüceltmek için büyük bir istek duymuştu. Yoksa o, çok akıllı bir kadındır. Ama bununla birlikte, siz nasıl uygun görürseniz öyle yapın! Ben size pek... Pek... Pek çok... Onlar da, onların hepsi de size... Tanrı sizden... O yetimler de...

Sonya sözlerini bitiremedi, ağlamaya başladı.

- Bunu böyle bilmenizi istiyorum. Lütfen şimdi vereceğim parayı kabul buyurunuz. Çünkü ailenizin buna çok ihtiyacı var. Bunu içimden gelerek

yapıyorum ve ailenizle aramda sır kalmasını istiyorum. Daha çok vermek isterdim ama şimdilik gücüm buna yetiyor. Buyurun, paranız!..

Lujin bunları söyledikten sonra, Sonya'ya on rublelik bir banknot uzattı. Genç kız o kadar çok kızarmış ve utanmıştı ki, elleri titreyerek parayı aldı. Ardından da hızla yerinden kalktı ve bir şeyler mırıldanarak koşarcasına oradan uzaklaştı. Tabi giderken Piyotr Petroviç'le vedalaşmayı da unutmadı. Kendini kapıdan dışarı atan Sonya, bitkin bir hâldeydi. Kalbi heyecandan hızlı hızlı çarparak analığının evine doğru yollandı.

Bütün bu sahne süresince, Andrey Semyonoviç, konuşulanları kesmemek için ya pencere önünde durmuş ya da odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmıştı. Sonya çıkıp gidince, Piyotr Petroviç'e yaklaşarak coşkunlukla ona elini uzattı, özellikle "gördüm" kelimesi üzerinde durarak:

- Her şeyi işittim ve hepsini gördüm, dedi. Bu hareketiniz soylu yani demek isterim ki, insancaydı. Farkındayım, size karşı minnet duymalarının da önüne geçmek istediniz! Gerçi, ne yalan söyleyeyim, kişisel iyilikseverliklere karşıyım. Çünkü, bu çeşit iyilikseverlikler, kötülükleri kökünden kazımak şöyle dursun, bunları büsbütün besleyip güçlendirir. Bununla birlikte, bu davranışınızı sevinçle karşıladığımı söylemekten de kendimi alamayacağım. Evet evet, bu davranışınız hoşuma gitti.

Piyotr Petroviç, Lebezyatnikov'u dikkatle süzerek biraz heyecanlı bir sesle:

- Bunların hepsi saçma, dedi.

- Hayır, saçma değil! Sizin gibi, dünkü olayla aşağılanan, sinirleri bozulan bir adam, aynı zamanda başkalarının mutsuzluğu ile de ilgilenmek imkânını buluyorsa, bu davranışıyla sosyal bir hata da işlemiş olsa, yine de saygıya değer. Doğrusu Piyotr Petroviç, düşüncelerinize bakarak sizden böyle bir şey beklemiyordum.

Piyotr Petroviç'e yeniden yakınlık duyan iyi yürekli Andrey Semyonoviç:

- Mesela, dünkü başarısızlık sizi ne kadar da heyecanlandırıyor, diye bağırdı. Hem sonra evlenmeye, böyle meşru bir biçimde evlenmeye ne olursa olsun ihtiyacınız mı vardı, a benim soylu ruhlu, pek sevimli Piyotr Petroviç'im? Hem evlenmenin ne olursa olsun meşru olmasını neden gerekli görüyorsunuz? İsterseniz beni dövünüz ama bu evlenmenin olmayışına, sizin serbest kalışınıza, insanlık için henüz büsbütün kaybolmayışınıza, ben çok, çok sevindim. Görüyorsunuz ya; düşündüklerimi söyledim.

Kafası aşırı derecede bir şeyle iyice dolan Piyotr Petroviç Lujin çok dalgındı. Bir karşılık vermiş olmak için:

- Sizin serbest evlenme usullerinizle boynuz takmamak ve başkalarının çocuklarına babalık etmemek için meşru bir evlenmeyi gerekli görüyorum, dedi.

Andrey Semyonoviç, saldırı borusunu duyan bir savaşçı gibi irkildi:

- Çocuklar mı? Çocuklara mı değindiniz? Evet, çocukların sosyal bir sorun, hem de birinci derecede önemi olan sosyal bir sorun olduğunu kabul ediyorum. Ama çocuk sorunu başka türlü çözümlenecektir. Çocuklar işini sonra konuşuruz, şimdi gelin de şu boynuz meselesiyle ilgilenelim. Ne yalan söyleyeyim, bu benim zayıf noktamdır. Bu kötü deyimin, bu palavracı, bu Puşkin deyiminin, yarının sözlüklerinde yer alması ihtimali yoktur. Hem boynuz da ne demektir? Oh, bu ne yanlış düşünce? Hangi boynuz? Hem niçin boynuz olsun?! Ne saçma şey! Tam tersine, serbest evlenme durumlarında asla boynuz olmayacak! Boynuz ancak her meşru evlenmenin bir sonucu, deyim yerindeyse, onun düzeltilmesidir. Bir protestodur. Bu anlamda alınırsa, boynuzlar hiç de küçültücü bir şey değildir. Olacak şey değil ya, neyse eğer günün birinde, meşru bir biçimde evlenecek olursam, şu sizin melun boynuzlarınızı taşımaktan sevinç bile duyacağım. O zaman karıma dönüp: “Sevgili karıcığım,” diyeceğim. “Bugüne kadar sadece seni sevmekle yetindim. Şimdi ise sana saygı da duyuyorum, çünkü sen isyan etmesini bildin!” Gülüyorsunuz! Çünkü kendinizde kör inançlardan kurtulma gücünü bulamıyorsunuz! Tanrı cezasını versin, meşru bir evlenmede birbirini anlatmanın özellikle, neden can sıkıcı bir şey olduğunu ben gerçekten anlıyorum. Çünkü bu, sadece her ikisini de alçaltan adi bir olayın adi bir sonucudur. Oysa, serbest birleşmede olduğu gibi, boynuzlar açıkça takılınca, yok olur... Tersine karınız, onun mutluluğuna engel olmaya gücünüz yetmediğini, yeni kocasından ötürü ondan intikam almaya kalkışmayacak kadar ileri görüşlü olduğunuzu varsaymakla, sadece size saygı gösterdiğini kanıtlamış olur. Tanrı cezasını versin. Bazen kendi kendime düşünürdüm. Eğer bir gün kocaya varırsam, tuh, şey, yani evlenirsem -ister serbest olarak, ister meşru bir biçimde, hepsi bir- karım da kendisine bir âşık bulmakta gecikirse, bana öyle geliyor ki, ben kendi elimle ona bir âşık bulur ve, “Karıcığım, ben seni seviyorum ama ayrıca bana saygı göstermeni de istiyorum, işte!” derdim. Doğru değil mi? Doğru mu söylüyorum?

Lujin, bu sözleri dinlerken bıyık altından gülmekle birlikte, fazla bir ilgi göstermedi. Hatta bunlara pek de kulak asmadı. Kafasının bir şeyle oyalandığı muhakkaktı. Nitekim Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov da sonunda bunun farkına vardı. Hatta Piyotr Petroviç heyecan yüklüydü. Ellerini ovuşturuyor, bir şeyler düşünüyordu. Andrey Semyonoviç, bütün bunları sonradan anladı ve hatırladı.

Katerina Ivanovna'nın hasta kafasında, şu anlamsız yas sofrası düşüncesini doğuran sebeplerin ne olduğunu kesin olarak belirtmek güçtü. Gerçekten de bu yas sofrasına, Marmeladov'un cenaze töreni için Raskolnikov'dan alınan yirmi küsur rublenin on rublesi harcanmıştı. Belki de Katerina Ivanovna, bütün kiracıların, ayrıca Amaliya Ivanovna'nın "kocasının kendilerinden hiç de aşağı olmadığını, belki de onlardan çok daha üstün olduğunu", onlardan hiçbirinin merhumun karşısında "böbürlenmeye" hakkı olmadığını bilmeleri için, kocasının hatırasına "gerektiği gibi" saygı göstermeyi, rahmetliye karşı bir borç saymıştı... Belki de burada, günlük yaşamımızda her birimiz ve hepimiz için zorunlu olan bazı sosyal törenlerde, birçok yoksul insanı sadece "başkalarından geri kalmamak" ve o başkaları tarafından "ayıplanmamak" düşüncesiyle son çabalarını ve biriktirdikleri son meteliği harcamaya zorlayan o yoksullar topluluğunun hepsinden çok etkisi olmuştur. Katerina Ivanovna'nın, özellikle bu fırsattan yararlanarak dünyada herkes tarafından bırakılmış sanıldığı, özellikle şu anda, bütün bu "değersiz ve kötü kiracılara" değil, yalnız "görgü kurallarını ve yiyip içmesini bildiğini", aynı zamanda böyle bir kadere boyun eğmek için yetiştirilmediğini, "soylu, hatta aristokrat bir albay evinde" eğitim gördüğünü... Tahta silmeye, geceleri çocuk bezleri yıkamaya hiç de hazırlanmadığını göstermeyi istemiş olması da pek mümkündür. Bu gurur ve şöhret düşkünlüğü nöbetlerinin, bazen çok yoksul ve çok mazlum insanlara da bulaştığı ve bunun, zaman zaman onlarda, sinirli, önüne geçilmez bir ihtiyaç halini aldığı görülmüştür. Üstelik Katerina Ivanovna, mazlum insanlardan da değildi. Bazı hâllerde onu büsbütün mahvetmek mümkündü ama onun manevi varlığını yok etmek, onu korkutup iradesine gem vurmak kimsenin elinden gelmezdi. Bundan başka, onun aklını oynattığına dair Soneçka'nın söylediği sözler, hiç de yabana atılacak cinsten değildi. Gerçi bunu olumlu ve kesin olarak söylemek henüz mümkün değildi. Ama gerçekten de son zamanlarda, şu son bir yıl içinde, onun zavallı kafası, biraz olsun bozulacak kadar acı

çekmişti. Doktorların söylediği gibi, verem halleri de insanın akıl dengesinin bozulmasına yol açmaktadır.

Ortaya konan şaraplar öyle fazla ve çeşitli değildi. Söylendiği gibi, Madera şarabı ise hiç yoktu. Birileri bunu fazlasıyla abartmıştı. Hatta şarapların kalitesi düşük sayılırdı ama davetlilere yetiyordu. Yemekleri ise Amilya Ivanovna hazırlamıştı. Baş köşeye gözleme oturmuştu. Yemekten sonrası için hazırlanan çay ve punç için iki semaver hazırlanmıştı. Satın alma işiyle Katerina Ivanovna'nın kendisi uğraşmıştı. Bunun için de Madam Lippevechzel'in evinde, hangi sebeple oturduğu pek de bilinmeyen yoksul bir Polonyalıdan yardım gördü. Bu Polonyalı, hemen Katerina Ivanovna'nın emrine verildi: dünkü bütün gün ve bu sabah, dili bir karış dışarıda, âdeta parçalanırcasına öteye beriye koşup durdu. Galiba bu halinin göze çarpması için ayrıca çaba harcadı. İkide bir en saçma şeyler için, Katerina Ivanovna'ya başvuruyor, hatta onu Gostinniy Dvor pazarında bile arayıp buluyor, boyuna ona, "Pani Harunjina" deyip duruyordu, önceleri Katerina Ivanovna, "Bu hatır sayan iyi yürekli" adam olmasaydı mahvolacağını söylediği hâlde, artık Polonyalı bu haliyle kabak tadı vermiş, kadını bıktırmıştı. Rastgele, ilk defa gördüğü birini, hemen en iyi, en parlak renklerle süslemek, utandıracak kadar göklere çıkarmak, övmeye sebep olacak birtakım erdemler uydurmak, biraz sonra da kendi uydurduğu bu erdemlerin doğruluğuna gönülden inanmak... Sonra da birdenbire hayal kırıklığına uğramak, her şeyi parçalayıp kırmak, daha birkaç saat önce tam anlamıyla taptığı adamı ite kaka kapı dışarı etmek, Katerina Ivanovna'nın huyuydu. Yaradılıştan şakacı, neşeli, barışsever bir kadındı ama uğradığı bitmez tükenmez mutsuzluklar ve çektiği acılar yüzünden herkesin neşe ve huzur içinde yaşamasını, başka türlü yaşamaya cüret edememesini, öylesine şiddetle dilemeye ve istemeye başlamıştı ki, hayatta karşılaştığı küçücük bir düzensizlik, en küçük bir başarısızlık onu hemen çileden çıkarıyordu ve o, en parlak umut ve hayallerden sonra, birden kaderine lanet etmeye, eline geçen her şeyi kırıp atmaya, başını duvarlara vurmaya başlıyordu. Amaliya Ivanovna da nedense, Katerina Ivanovna'nın gözünde birdenbire büyük bir önem kazanmış, ondan olağanüstü bir saygı görmeye başlamıştı. Bu, belki de sadece şu yas sofrasının hazırlanmasından ve Amaliya Ivanovna'nın bütün bu hazırlıklara candan ortak olmasından ileri gelmişti. Sofrayı o hazırlamış, masa örtüsünü, peçeteleri, kap-kacağı ve öteki gerekli şeyleri o hazırlamış, yemekleri kendi mutfağında o pişirmişti. Katerina Ivanovna mezarlığa giderken, her alanda ona yetki vermiş, onu kendi yerine

bırakmıştı. Gerçekten de her şey pek iyi hazırlanmıştı. Masaya oldukça temiz sofra örtüleri konmuş, kiracılardan ödünç alınan tabaklar, çatallar, bıçaklar, kadehler, bardaklar, fincanlar, pek doğal olarak başka başka biçimlerde ve boylarda olmakla birlikte, kararlaştırılan saatte hepsi yerli yerine konmuştu. Kendisine verilen işi çok iyi başardığını anlayan Amaliya Ivanovna, cenazeden dönenleri biraz gururlu bir eda ile karşıladı. Süslenmiş, hotozuna yeni siyah kurdeleler takmış, siyah bir rop giymişti. Hak edilmiş olmakla birlikte, bu gurur nedense Katerina Ivanovna'nın hoşuna gitmedi. Aklından şunları geçirdi: "Hele şuna bak, görenler âdeta Amaliya Ivanovna olmasa sofrayı bile kuramayacağımızı sanacaklar!" Yeni kurdelelerle süslü hotozu da hoşuna gitmedi, içinden: "Yoksa şu alık Alman karısı ev sahibi olduğu, yoksul kiracılara merhametinden ötürü yardım etmek tenezzülünde bulunduğu için mi böbürleniyor?" diye düşündü. "Merhametinden ötürü! Hele şuna bakın! Bir albay; hem de nerede ise valilik etmiş bir albay olan Katerina Ivanovna'nın babasının evinde, bazen kırk kişilik sofralar kurulduğu oluyordu. Orada Amaliya Ivanovna daha doğrusu Ludvigovna gibilerini mutfağa bile sokmazlardı". Gerçi Katerina Ivanovna mutlaka, hem de bugünden tezi yok Amaliya Ivanovna'ya haddini bildirmeyi, ona gerçek yerini hatırlatmayı içinden tasarlamıştı. Yoksa kim bilir bu kadın kendini ne sanacaktı. Bununla birlikte, şimdilik duygularını açığa vurmamaya karar verdi. Sadece ona soğuk davranmakla yetindi. Bir başka tatsızlık daha onu sinirlendirmeye az çok sebep oldu. Ne yapıp edip mezarlığa da gelmek fırsatını bulan Polonyalıdan başka cenaze törenine çağrılan kiracılardan hemen hiçbirisi bu törene gelmemişti. Ama iş yas sofrasına, yani yemeğe dayanınca, en önemsizlerine, en yoksullarına varıncaya kadar hepsi de gelmişlerdi. İçlerinden çoğu, doğal kılıkta olmak şöyle dursun, berbat bir hâlde idiler. Davetlilerin daha hatırı sayılır, daha kelli fellileri ise sanki aralarında sözleşmişler gibi, hiç gelmemişlerdi. Mesela, kiracıların en hatırı sayılanlarından biri olan Piyotr Petroviç Lujin, gelmemişti. Oysa Katerina Ivanovna, daha dün akşam herkese, her önüne gelene, yani Amaliya Ivanovna'ya, Poleçka'ya, Sonya'ya, Polonyalıya, Piyotr Petroviç'in pek çok dostu bulunan zengin, dünyanın en soylu, en hatırlı bir insanı, ilk kocasının eski dostu olduğunu, babasının evine girip çıktığını, kendisine dolgunca bir maaş bağlatmak için bütün gücünü harcamaya söz verdiğini anlatıp durmuştu. Burada şunu da kaydedelim ki, Katerina Ivanovna birinin zenginliğiyle, hatırlı ve güçlü dostlarıyla övünürken, bunu en küçük bir çıkar düşüncesinden uzak, cömertçe bir

duygu ile sadece övme ve övülene daha büyük bir değer verme zevkini tatmak için yapardı. Piyotr Petroviç Lujin'den sonra, herhâlde, "ondan örnek alarak" şu kötü, aşağılık Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov da gelmemişti. "Şu herif de kendini ne sanıyordu? Onu zaten iyilik olsun diye çağırmışlardı.

Çünkü Piyotr Petroviç'in dostu idi. Onunla bir odada oturuyordu. Çağırmamak biraz tuhaf olurdu." "Tohuma kaçmış" kızıyla birlikte kendini beğenmiş bir kadın da gelmemişti. Bunlar, Amaliya Ivanovna'nın apartmanına taşınalı ancak iki hafta olduğu hâlde, hele merhumun sarhoş olarak eve geldiği zamanlar, Marmeladov'un odasında kopan gürültülerden birkaç kez şikâyet etmişlerdi. Tabii Katerina Ivanovna da bu şikâyetleri Amaliya Ivanovna'dan öğrenmişti. Ev sahibi kadın, Katerina Ivanovna ile kavgaya tutuşup, bütün aileyi kapı dışarı etmekle korkuttuğu zaman, "pabucu bile olamayacağı kibar kiracıları" rahatsız ettiğini, avazı çıktığı kadar bağırarak bütün dünyaya duyurmuştu. Katerina Ivanovna "sözde pabucu bile olamayacağı" söylenen, özellikle, şimdiye kadar kendisiyle rastlantı sonucu her karşılaşmasında, kurumlu bir eda ile arkasını dönen, şu kadınla kızını çağırmayı ille de aklına koymuştu. Böylece ona, burada "daha soylu düşünceler ve duygular taşıdıklarını, yapılan kötülükleri hatırlamadan çağırdıklarını" bildirecek, Katerina Ivanovna'nın bu koşullar altında yaşamaya alışık olmadığını göstermiş olacaktı. Bütün bunları sofrada merhum babasının valiliği ile birlikte, sayıp dökmeyi kesin olarak aklına koymuştu. Bu arada, karşılaştıkları zaman arkasını dönmenin hiç de gerekli olmadığını, bunun pek budalaca bir davranış olduğunu, bir fırsatını bularak ona çıtlatıverecekti. Şişman yarbay -aslında eski üsteğmen- da gelmemişti. Ama onun, daha dün sabahtan beri "ayakları vücudunu taşıyamayacak kadar" yorgun olduğu anlaşıldı. Tek kelimeyle, gelenler yalnız Polonyalı ile frakı çok kirli, üstü başı leş gibi kokan, yüzü sivilceli, miskin, sessiz bir memurdan... Sonra da Amaliya Ivanovna'nın evindeki odasının kirası çok eskiden beri kimin tarafından ve niçin ödendiği belli olmayan, bir zamanlar bilmem hangi postanede çalışmış olan sağır ve hemen tamamıyla kör bir ihtiyarcıktan ibaretti. Bir de terbiyesizce kahkahalar atan, sarhoş bir emekli levazım teğmeni, daha doğrusu bir muamele memuru da geldi. Hem de düşünün ki, yeleksiz olarak... Biri de Katerina Ivanovna'ya selam bile vermeden, doğrudan doğruya geçip masaya kuruldu. Son olarak bir kişi de, elbisesi olmadığı için, hırka ile boy gösterdi. Ama bu hal öylesine terbiyesizce bir davranıştı ki, bu zat Amaliya

Ivanovna’nın ve Polonyalının çabasıyla hemen oradan uzaklaştırıldı. Polonyalı da Amaliya Ivanovna’nın evinde hiçbir zaman oturmamış ve bu evde bugüne kadar hiç görülmemiş olan iki hemşehrisini de getirmişti. Bütün bunlar, Katerina Ivanovna’yı fena hâlde kızdırmıştı. “Böyle olduktan sonra: bütün bu hazırlıklar kimin için yapılmış oluyordu?” Hatta yerden kazanmak için çocukları, zaten bütün odayı kaplamış olan masaya oturtmamışlar, onlara arka köşede, sandık üstünde bir sofra hazırlamışlardı, iki küçük bir sıraya oturtulmuştu.

Küçüklerle Poleçka ilgileniyordu. Karınlarını doyurmak, burunlarını silmek görevi ona verilmişti. Katerina Ivanovna, aslında huyu olmadığı hâlde konuklarını kurumlu bir edayla karşıladı. Bazılarını sert sert süzüyor, biraz böbürlenerek sofraya oturttu. Gelmeyenlerin suçunu da Amaliya Ivanovna’ya yükleyerek zavallıya haddinden fazla sert davrandı. Bunun farkına varan Amaliya Ivanovna bu duruma bayağı içerlemişti. Böyle giderse iş kötüye varacaktı. En sonunda herkes sofradaki yerini almıştı.

Raskolnikov, tam mezarlıktan dönüldüğü bir anda içeri girmişti. Katerina Ivanovna onun gelişine pek sevindi. Birincisi, o, bütün misafirler içinde “biricik kültürlü” insandı. “Bilindiği üzere”, iki yıl sonra Üniversitede kürsü sahibi olmaya hazırlanmakta idi. ikincisi; o, hemen pek saygılı bir tavırla, çok istemesine rağmen, cenaze töreninde bulunamadığından ötürü özür dilemişti. Katerina Ivanovna ona dört elle sarıldı. Sofrada soluna oturttu -Amaliya Ivanovna’yı sağına almıştı... Yemeklerin doğru dürüst dağıtılması ve herkese yetmesi gibi bitmez tükenmez çaba ve telaşı arasında, hele galiba bu son iki gün içinde iyice yerleşen, boyuna kendisine acı veren, konuşmasına engel olan öksürük nöbetlerine rağmen, durmadan Raskolnikov’a laf yetiştirmeye çalışıyor, bütün içindekileri, yas sofrasının uğradığı başarısızlıktan duyduğu haklı öfkeyi ona fısıldamakta acele ediyordu. Bununla birlikte bu öfkesi, sık sık misafirlere özellikle ev sahibi kadına yöneltilmiş olağanüstü şen, tutulmaz bir kahkaha halini alıyordu.

Katerina Ivanovna, bir baş hareketiyle Amaliya Ivanovna’yı işaret ederek:

- Bütün suç şu kendini beğenmiş kadında, dedi. Tabii kimden söz ettiğimi anlıyorsunuz; ondan, ondan! Hele şuna bir bakın; nasıl da gözlerini fal taşı gibi açmış... Kendisinden söz ettiğimizi anlıyor ama neler söylediğimizi kestiremiyor, gözlerini devirip duruyor... Tuh, baykuş karı, hah, hah, hah!.. Öhö öhö! Ya şu başındaki hotoza ne dersiniz? Öhö öhö!

Farkında mısınız? Herkesin onun beni koruduğunu, buraya gelmekle bana şeref verdiğini sanmasını istiyor!.. Adam diye ondan, özellikle rahmetlinin tanıdığı iyi kişileri çağırmasını rica etmiştim. Oysa bakın kimleri toplamış buraya? Bir alay soytarıyı, kaba saba herifi! Hele şu kirli suratlı herife bakın, tam sümüklü böcek! Ya şu pis Polonyalılar... Hah hah hah!.. Öhö öhö! Onları burada bir kerecik bile gören olmamıştır. Ben de hiç görmedim. Sorarım size, burada işleri ne? Yan yana ne de resmî oturuyorlar...

Katerina Ivanovna, bunlardan birine seslendi:

- Hey, efendi, gözlemelerden aldınız mı? Biraz daha alınız... Bira içiniz, bira!.. Votka istemiyor musunuz? Bakın, bakın, nasıl da yerlerinden fırlayıp selam veriyorlar, herhâlde çok aç zavallılar... Varsın karınlarını doyursunlar... Hiç olmazsa gürültü etmiyorlar... Yalnız, doğrusunu isterseniz, ev sahibinin gümüş kaşıklarının sonucu beni korkutuyor.

Bu sırada, ev sahibine dönerek, yüksek bir sesle:

- Amaliya Ivanovna, diye seslendi, gümüş kaşıklarınızı yürütürlerse, önceden söyleyeyim ki, ben hiçbir sorumluluk kabul etmiyorum: Hah hah hah!

Söylediklerinden kendi de memnun kalarak, kahkahalarla gülmeye başladı. Sonra yine Raskolnikov’a döndü, yine başı ile kadını göstererek:

- Anlamadı!.. Yine anlamadı, dedi. Baksanıza, ağzı bir karış açık, aptal aptal bakıyor... Baykuş, hem de baykuşun ta kendisi. Yeni kurdeleli baykuş... Hah hah hah!..

Ama bu sırada kahkahaları, beş dakika süren dayanılmaz bir öksürük nöbetine dönüştü. Mendili kana bulandı. Alnında ter damlaları belirdi. Katerina Ivanovna, kan lekelerini sessizce Raskolnikov’a gösterdi. Büyük bir heyecanla ve yanakları pembe penbe, güçlükle soluyarak hemen Raskolnikov’un kulağına fısıldadı:

- Baksanıza, ona, o bayanla kızını çağırmak gibi çok ince bir iş vermiştim. Kimden söz ettiğimi tabii anlıyorsunuz?.. Bu işte, büyük bir incelik göstermek, çok ustaca bir incelikle davranmak gerekirdi. Oysa Amaliya Ivanovna öyle davrandı ki, bu yeni gelen sersem kadın, bu kendini beğenmiş yaratık, bu ciğeri beş para etmez taşralı kadın -çünkü o, sadece, kendisine maaş bağlatmaya, devlet dairelerinin kapılarını aşındırmaya gelmiş, ölü bir binbaşı karısıdır- elli beşinde olduğu hâlde allık kullanıyor, sürme çekiyor -bu bilinen bir şey... İşte bu gibi hâllerde başvurulması gereken en basit incelik kurallarını bile yerine getirmedi. Gelmediği gibi birini gönderip özür bile dilemedi. Piyotr Petroviç’in gelmeyişine de bir

türlü aklım ermiyor! Peki Sonya nerede? Acaba nereye gitti? Hah, işte o da geldi. Sonya, sen nerede idin?. Babanın gömüldüğü böyle bir günde bu ihmalcilik çok tuhaf doğrusu! Rodyon Romanoviç, izin verin de gelip yanınıza otursun... İşte senin yerin Soneçka... Ne istersen al!.. Sövüş al, o daha iyi... Şimdi nerede ise gözlemeler de gelecek... Acaba çocuklara verdiler mi? Öhö öhö öhö! Çok iyi öyle ise... Lenya, uslu uslu otur... Sen de Kolya, ayaklarını sallama... Terbiyeli bir çocuk gibi otur. Sen ne diyorsun Soneçka?

Sonya, herkesin işitebileceği bir sesle konuşmaya çalışarak Piyotr Petroviç'in nasıl özür dilediğini, özellikle onun kullandığı ve kendisinin süslediği en ince, en seçme deyimlerle hemen anlatmaya başladı. Sonya, Piyotr Petroviç'in vakit bulur bulmaz, iş üzerine baş başa konuşmak ve ilerde neler yapmak, ne gibi tedbirler almak mümkün olacağını kararlaştırmak üzere, mutlaka geleceğini söylemesini ayrıca hatırlattığını ekledi.

Sonya, bu söylerden Katerina Ivanovna'nın yatışacağını, bunlardan hoşlanacağını ve hepsinden önemlisi gururunun okşanacağını biliyordu. Genç kız, Raskolnikov'un yanına oturdu. Kendisini hafifçe selamlayarak, meraklı bakışlarla ona bir göz attı. Zaten, bütün yemek süresince ona bakmaktan da, onunla konuşmaktan da âdeta kaçınmıştı. Gerçi Katerina Ivanovna'ya yaranmak için gözlerini ondan ayırmamakla birlikte, âdeta dalgın bir hâli vardı. Yas elbiseleri olmadığı için, ne o ne de Katerina Ivanovna yas elbisesi giymemişlerdi. Sonya, koyu renk bir entari giymişti. Katerina Ivanovna'nın sırtında ise çizgili, koyu renkli basma bir entari vardı. Bu, onun biricik entarisi idi. Piyotr Petroviç ile ilgili haber, çok iyi karşılandı. Katerina Ivanovna, Sonya'nın anlattıklarını ciddi bir eda ile dinledikten sonra, aynı ciddiyetle, Piyotr Petroviç'in sağlığını sordu. Sonra hemen, Piyotr Petroviç gibi mevki sahibi, hatırlı bir adamın, ailesine olan bağlılığına ve babasıyla olan eski dostluğuna rağmen, "böyle acayip bir topluluğun" arasına katılmasının gerçekten de tuhaf olacağını, âdeta yüksek sesle Raskolnikov'un kulağına fısıldadı. Sonra yüksek sesle ekledi:

- Hatta bu koşullar içinde bile, bir çorbamızı içmek iyiliğini bizden esirgemediğiniz içindir ki, Rodyon Romanoviç, size ayrıca teşekkür ederim. Bununla birlikte, rahmetli kocamla aranızdaki özel dostluğun da sözünüzü tutmakta büyük bir payı olduğuna eminim.

Katerina Ivanovna, bundan sonra gururla, vakarla, misafirlerini bir defa daha gözden geçirdikten sonra, özel bir ilgiyle, masanın ucundan sağır

ihtiyara: “Daha kızarmış et isteyip istemediğini, kendisine Porto şarabı verilip verilmediğini” yüksek sesle sordu. İhtiyarcık cevap vermedi. Etrafındakilerin, alay olsun diye onu dürtüklemelerine rağmen, uzunca bir süre, kendisine ne sorulduğunu anlayamadı. Sadece, ağzını açarak aptal aptal etrafına bakındı. Onun bu hali, genel neşeyi büsbütün artırdı.

Katerina Ivanovna sözlerini sürdürerek:

- Ne salak şey! Hele şuna bakın! Onu buraya ne diye getirmişler, dedi. Piyotr Petroviç’e gelince, ben ona her zaman inandım. Hiç şüphe yok ki o...

Katerina Ivanovna, sözünün burasında, onu ürkütecek kadar yüksek sesle ve sert bir yüzle Amaliya Ivanovna’ya seslendi:

- Sizin o rüküş yosmalarınıza benzemez!.. Babam onları mutfağına aşçı olarak bile almazdı. Rahmetli kocam ise tabii sonsuz iyiliğinden ötürü, onları kabul etmekle, kendilerine şeref verirdi.

Emekli levazım subayı on ikinci kadeh votkayı yuvarlarken birdenbire bağırdı:

- Evet, içkiyi severdi; içkiye karşı düşkünlüğü vardı, içerdi.

Katerina Ivanovna hemen onun yakasına yapıştı:

- Rahmetli kocamın gerçekten de bu düşkünlüğü vardı. Bunu da herkes bilir. Ama o, ailesini seven, ona saygı besleyen, iyi yürekli, soylu bir adamdı. Yalnız onun biricik kusuru, iyi kalpliliği yüzünden, her ahlaksıza, gerektiğinden çok dostluk göstermesi idi. Kim bilir kimlerle, hatta pabucunun tozunu almaya layık olmayanlarla bile kadeh tokuşturmuştu. Düşünün Rodyon Romanoviç, bir gün cebinde, çavdar unundan yapılmış horoz biçimli bir kurabiye bulmuştuk. Zilzurna sarhoş olmasına rağmen, yine de çocuklarını düşünmüştü. Levazım teğmeni:

- Horoz mu? Siz horoz dediniz, değil mi efendim, diye bağırdı.

Katerina Ivanovna, ona cevap vermeye gerek bile duymadı. Dalgınlaştı, derin derin göğüs geçirdi. Sonra, Raskolnikov’a dönerek sözlerine devam etti:

- Herhâlde herkes gibi siz de benim ona karşı çok sert davrandığımı sanırsınız. Oysa hiç de böyle değil... O bana saygı beslerdi, bana derin bir saygısı vardı, iyi yürekli bir insandı. Bazen ona öylesine acırdım ki. Zaman olur bir köşeye büzülür, oradan mahzun mahzun bana bakardı. Böyle anlarda yüreğim sızlar, onu sevip okşamak isteğine kapılırdım. Ama hemen kendimi toplar, içimden: “Azıcık yumuşarsam yine içkiye başlar.” diye düşünürdüm. Çünkü onu ancak sertlikle biraz tutabiliyordum.

Emekli levazım subayı:

- Evet, saçlarının yolunduğunu, hem de bunun sık sık tekrarlandığını biliriz, diye uludu ve bir kadeh votka daha yuvarladı.

Katerina Ivanovna, emekli levazım subayının sözünü keserek:

- Öyle bazı uygunsuz kişiler vardır ki, onların saçlarını yolmak yetmez, kendilerini süpürge sopasıyla okşamak gerekir, dedi. Şimdi rahmetli kocamdan söz etmiyorum!

Yanaklarındaki kırmızı lekeler gittikçe alevlenip tutuşuyor, göğsü kalkıp kalkıp iniyordu. Biraz daha damarına basılırsa bir kepazelik çıkarmaya hazırdı. Sofradakilerin çoğu kıs kıs gülüyor, bu hâl herhâlde hoşlarına gidiyordu. Emekli levazım subayını dürtüklemeye başladılar. Kulağına bir şeyler fısıldıyorlar, herhâlde onu kışkırtmak istiyorlardı.

Emekli levazım subayı bu kışkırtmaların etkisiyle:

- Mü-mü-müsaade ediniz de neden söz ettiğinizi, yani kimden söz ettiğinizi sorayım. Siz şimdi dediniz ki... Adam sen de, gerekmez!.. Değmez!.. Dul bir kadın... Zavallı bir dul... Onu hoş görüyorum!.. Benden pas, diye söylendi ve bir kadeh daha yuvarladı...

Delikanlı, bir kenardan olayları kayıtsızca, biraz da tiksinerek izliyordu. Tabağına doldurulan yemeklerden Katerina Ivanovna'yı üzmemek için zoraki alıyordu. Gözleri arada bir Sonya'ya kayıyordu. Sonya ise gördükleri karşısında bu yemek faslının tatlılıkla bitmeyeceğine iyice inanmaya başlamıştı. Zaten Katerina Ivanovna'nın öfkesi yavaş yavaş artıyordu. Sonya olanlarda kendi payının da olduğunu görüyor ve üzülüyordu. Amaliya Ivanovna'dan öğrendiğine göre, taşralı kızın annesi bu ziyafete çağırdıklarını öğrenir öğrenmez kızmış, ev sahibi kadına: "Kızını böyle bir sokak kızı ile yan yana nasıl oturtabileceğini" sormuştu. Sonya, Katerina Ivanovna'nın şu ya da bu yoldan bunu öğrendiğini sezmişti. Oysa Katerina Ivanovna, Sonya'ya edilen bir hakareti kendisine, çocuklarına, babasına edilen bir hakaretten daha ağır sayardı. Bir kelime ile böyle bir şey onun için öldürücü bir davranıştı. Yine Sonya biliyordu ki, Katerina Ivanovna bu "şırfıntılara haddini bildirmeden" bir türlü yatışmayacaktı. Bu sırada, sanki bilerek yapılmış gibi, masanın öbür ucunda oturanlardan biri, üstünde, kara ekmek içiyle yapılmış ve okla delinmiş iki yürek resmi bulunan bir tabağı Sonya'ya gönderdi. Katerina Ivanovna öfkesinden deliye döndü ve hemen karşıdan karşıya, yüksek sesle, bunu gönderenin "sarhoş bir eşekten" başka bir şey olmadığını söyledi. Havada bir tatsızlık sezen, aynı zamanda Katerina Ivanovna'nın takındığı kibirli edadan ruhunun en derin noktalarına kadar incinmiş olan Amaliya Ivanovna da gergin havayı yumuşatmak ve

misafirlerin dikkatini başka tarafa çekmek, bu arada fırsattan yararlanarak, odadakilerin gözünde kendini büyütmek için, damdan düşercesine şu fıkrayı anlatmaya başladı: Tanıdıklarından Kari adlı bir eczacı kalfası, bir gece araba ile gidiyormuş. Arabacı onu öldürmek istemiş. Kari de, kendisini öldürmemesi için ona çok, pek çok yalvarmış. Boynunu büküp ağlamış.. Çok korkmuş.. Korkudan yüreğine inmiş... Katerina Ivanovna, gülümsemekle birlikte, hemen arkasından, Amaliya Ivanovna'nın Rusça fıkra anlatmaması gerektiğini de söylemekten kendini alamadı. Amaliya Ivanovna, bu sözlerden büsbütün alındı ve itiraz ederek onun "Vater aus Berlin'in çok çok önemli bir kişi olduğunu ve hep eli cepte dolaştığını" söyledi. Alaycı Katerina Ivanovna kendini tutamadı, çılgın kahkahalarla katıla katıla öylesine güldü ki, artık tahammülünün son kertesine gelen Amaliya Ivanovna, kendini zor tuttu. Âdeta neşelenen Katerina Ivanovna hemen Raskolnikov'a dönerek tekrar:

- Ne baykuş karı, diye fısıldadı. "Elleri cebinde dolaşıyordu" demek istedi. Oysa söylediği sözlerden, başkalarının ceplerini karıştırıyordu, anlamı çıktı. Hah hah hah!. Bilmem siz de farkında mısınız, hele şuradan buradan yurdumuza gelmiş Almanların hepsi de hep bizden budala insanlardır. Ama siz de hak verin, bir fıkra böyle mi anlatılır? "Eczacı kalfası Kari, korkudan yüreğine inmiş!" Salak, arabacının elini kolunu bağlayacak yerde kendisi "Boynunu büküp ağlamış, yalvarıp yakarmış!" Ah, ahmak karı!.. Üstelik de hikâyesinin pek dokunaklı bir şey olduğunu sanıyor, bu alanda en küçük bir kuşkusu bile yok. Ne salak şey.. Bence, şu sarhoş levazım subayı bozuntusu bile ondan çok daha akıllı. Hiç olmazsa bu içkicinin, son akıl kırıntısını da kadehindeki içki ile birlikte yuvarladığı besbelli. Oysa ötekilerin takındıkları şu ciddi tavra .. Kadına bak, nasıl da gözlerini fıldır fıldır döndürüyor!.. Kızıyor da!.. Kızıyor da! Hah hah hah, Öhö! Öhö! Öhö!

Neşelenen Katerina Ivanovna, hemen açıklamalara koyuldu ve birdenbire, kendisine bağlanacak aylıkla, doğduğu T.. şehrinde soylu kızlar için nasıl bir yurt açacağını anlatmaya başladı... Oysa bu mesele üzerine Katerina Ivanovna, Raskolnikov'a henüz daha hiçbir şeyi söylemediği hâlde, ballandıra ballandıra birçok ayrıntı anlatmaya koyuldu. Bu sırada, nasıl ortaya çıktığı pek de belli olmayan bir "diploma", birdenbire kadının elinde beliriverdi. Hani, Marmeladov'un karısı Katerina Ivanovna'nın, enstitüyü bitirirken omzunda şalla "Valinin ve öteki bazı kişilerin" önünde dans ettiğini, meyhane köşesinde Raskolnikov'a anlattığı sırada sözünü

ettiği şu bilinen diploma! Anlaşılan bu diploma şimdi, Katerina Ivanovna'ya pansiyon açmak hakkını tanıyan bir belge görevi yapacaktı. Ama bu diploma daha çok, yas sofrasına gelirlerse, "şu iki rüküş şıllığı" kesin olarak yere sermek ve Katerina Ivanovna'nın en soylu, "Hatta aristokrat tabakadan bir albay kızı olduğunu ve herhâlde son zamanlarda ortalıkta pek fazla türeyen maceracı bazı kadınlardan çok daha üstün bulunduğunu" açıkça onlara göstermek amacıyla hazırlanmıştı.

Diploma hemen sarhoş misafirler arasında elden ele dolaştı. Katerina Ivanovna buna engel olmadı. Çünkü diplomada, gerçekten de kendisinin albay rütbesine eşit bir danışman ve bir süvari kızı olduğu en toutes lettre yazılıydı. Ateşlenen Katerina Ivanovna, ilerde T... kasabasında süreceği sakin ve tatlı yaşayışı, pansiyonuna ders vermek üzere çağıracağı lise öğretmenlerini, daha enstitüde iken kendisine Fransızca öğreten sayın ihtiyar Fransız Mangot'yu hayalinin bütün zenginliği ile hemen anlatmaya koyuldu. İhtiyar Mangot, ömrünün son günlerini yine orada geçirmekte idi. Herhâlde, az bir ücretle Katerina Ivanovna'ya gelecekti. Artık, Sonya da söz konusu oldu: "Katerina Ivanovna ile birlikte T... ye gidecek ve orada her alanda kendisine yardım edecekti." Bu sözler üzerine birisi, masanın öte yanından kıs kıs güldü. Gerçi Katerina Ivanovna, masanın öte yanından yükselen bu gülüşün farkında değilmiş gibi küçümser bir eda takınmaya çalıştı ise de, hemen bilerek sesini yükseltip büyük bir heyecanla Sonya Semyonovna'nın kendisine yardımcı olmaya layık, kuşku götürmez erdemleri olduğunu "yumuşak başlılığını, fedakârlığını, sabırlı oluşunu, soyluluk ve kültürünü" anlatmaya koyuldu. Bu arada Sonya'nın yanağını okşadı, hafifçe yerinden kalkarak onu iki sefer candan kucaklayıp öptü. Sonya kızardı, Katerina Ivanovna ise birden ağlamaya başladı. Hemen o anda, kendisinin "sinirli zayıf bir budala olduğunu çok duygulandığını, buna bir son vermek gerektiğini, yemeğin bittiğine göre, artık çay verilmesi zamanı geldiğini" işaret etti. Tam bu sırada, bütün bu konuşmalar yapılırken bir kelime olsun söylemek fırsatını bulamayışından, hatta kimsenin kendisine önem bile vermeyişinden fena hâlde canı sıkılmış olan Amaliya Ivanovna, son bir denemede bulunmak cesaretini gösterdi, 'gizli bir üzüntü ile, Katerina Ivanovna'ya, çok akla yakın ve çok anlamlı bir noktayı işaret etmek cesaretinde bulundu. Açılacak bu pansiyonda kızların -die Wasch- çamaşırlarının temiz olmasına özel bir özen göstermeli, sonra da "bu çamaşırlara yakından ilgi gösterecek iyi bir kadın -die Dame- mutlaka bulunmalıdır." İkincisi "genç kızların geceleri gizlice hiçbir roman

okumamaları da sağlanmalı”dır. Gerçekten de çok sinirli ve çok yorgun olan, bu yas sofrasından da bıkkınlık getiren Katerina Ivanovna, Amaliya’nın “saçmaladığını” ve hiçbir şeyden anlamadığını; kızların çamaşırlarına bakmak pansiyon müdiresinin değil, idare memurunun işi olduğunu… Roman okuma meselesine gelince, böyle bir istekte bulunmanın düpedüz uygunsuz bir davranış olduğunu kendisinden susmasını rica ettiğini söyleyerek hemen lafı kadının “ağzına tıkadı.” Öfkesinden kıpkırmızı kesilen Amaliya Ivanovna, maksadının sadece “iyilik etmek” olduğunu; “bol bol iyilikten başka” bir dileği olmadığını, Katerina Ivanovna’ya gelince, “çoktandır ev kirası bile ödemediğini” söyledi. Katerina Ivanovna, Amaliya’nın “maksadının sadece iyilik etmek olduğunu” iddia etmekle yalan söylediğini, çünkü daha dün sabah, rahmetli kocası henüz daha masada yatarken, gelip kendisini kira için üzdüğünü söyleyerek kadının sözlerini “sertçe” kesti. Bunun üzerine Amaliya Ivanovna, mantığa çok uygun olarak, kendisinin “o bayanları çağırdığını, ancak onlar soylu olduğu için soylu olmayan bir bayanın çağrısını kabul edemeyeceklerini” bildirdi. Katerina Ivanovna hemen, Amaliya Ivanovna bir bulaşıkçı olduğuna göre, gerçek soyluluğun ne olduğu üzerine bir yargıda bulunamayacağını “işaret” etti. Amaliya Ivanovna bu sözlere dayanamadı. Hemen, “Babasının -Vater aus Berlin- çok çok büyük bir adam olduğunu, elleri cebinde dolaşarak puf puf diye sesler çıkardığını” söyledi. Babasını gerçeğe daha uygun bir biçimde anlatmak için yerinden fırladı, ellerini ceplerine soktu, yanaklarını şişirerek, ağzından puf pufa benzer düzensiz birtakım sesler çıkarmaya başladı. Amaliya bunu, iki kadın arasında bir kavga kopacağını sezmiş ve Amaliya Ivanovna’nın davranışını uygun bulmak suretiyle onu mahsus kışkırtan, bütün misafirlerin gürültülü kahkahaları arasında yapmıştı. Katerina Ivanovna artık buna dayanamazdı. Hemen, herkesin işitebileceği yüksek bir sesle, tane tane, belki de Amaliya Ivanovna’nın hiç babası olmadığını, kadının düpedüz, Petersburg’ta doğmuş sarhoş bir Finlandiyalı olduğunu, bundan önce de herhâlde, şurada burada aşçılık ettiğini, belki de daha aşağılık işlerde çalıştığını ileri sürdü. Amaliya Ivanovna bir istakoz gibi kızardı Islık çalar gibi bir sesle, asıl Katerina Ivanovna’nın hiç babası olmadığını, kendisinin Berlinli bir babası olduğunu, babasının uzun redingot giydiğini ve bağıra bağıra “puf puf!” ederek dolaştığını söyledi. Katerina Ivanovna, küçümseyen bir edayla, kendi soyunun sopunun herkesçe bilindiğini şu masum diplomada da babasının albay olduğunun basılı harflerle yazılı bulunduğunu; Amaliya

Ivanovna'nın babasına gelince -eğer bir babası vardıysa- bunun olsa olsa, sütçülük eden ve Petersburg'ta doğmuş bir Finlandiyalı olabileceğini ama hiç babası olmadığının akla daha yakın bir şey olduğunu; çünkü hâlâ baba adının Ivanovna mı, yoksa Ludvigovna mı olduğunun pek de belli olmadığını ileri sürdü.

Bu sözler üzerine büsbütün deliye dönen ve masaya bir yumruk indiren Amaliya Ivanovna, adının Ludvigovna değil Amaliyan olduğunu, babasının Yohan diye çağırıldığını ve belediye başkanlığı yaptığını, oysa Katerina Ivanovna'nın babasının asla belediye başkanlığı yapmadığını bağırarak söyledi

Katerina Ivanovna, sandalyesinden kalktı. Solgun yüzüne ve heyecanla kalkıp inen göğsüne rağmen, ağırbaşlı bir eda ile, "Eğer Amaliya Ivanovna, bir kez daha aşağılık babasını kendi sayın babasıyla yan yana getirmeye kalkarsa, başındaki hotozu kapıp yere atacağını ve ayaklarının altında çiğneyeceğini" bildirdi Bu sözleri işiten Amaliya Ivanovna, kendisinin ev sahibi olduğunu, Katerina Ivanovna'nın hemen şimdi evinden çıkıp gitmesi gerektiğini avazı çıktığı kadar bağırarak söyledi ve odada koşmaya başladı. Sonra nedense masaya saldırarak, gümüş kaşıkları toplamaya koyuldu. Ortalıkta kızılca kıyamet koptu. Çocuklar ağlamaya başladı. Sonya., Katerina Ivanovna'yı tutmak üzere, kalkmaya hazırlandı. Ama Amaliya Ivanovna, bağıra bağıra bir şeyler söyleyince, Katerina Ivanovna, Sonya'yı itti ve galiba az önce hotoz üzerine savurduğu tehdidi yerine getirmek için, Amaliya Ivanovna'nın üzerine atıldı. Tam bu sırada kapı açıldı, odanın eşiğinde birdenbire Piyotr Petroviç Lujin göründü. Ayakta duruyor, sert ve dikkatli bakışlarla toplantıdakileri süzüyordu. Katerina Ivanovna ona doğru atıldı.

- Piyotr Petroviç, diye bağırdı, hiç olmazsa siz bizi koruyunuz!.. Felaket içinde bulunan soylu bir bayana karşı böyle davranmaya hakkı olmadığını, bunun için mahkemeler olduğunu şu uygunsuz yaratığa anlatınız!.. Doğrudan doğruya ekselans valiye şikâyet edeceğim. Hesabını versin bakalım... Babamdan gördüğünüz konukseverliğin hatırı için olsun, şu yetimleri koruyunuz!

Piyotr Petroviç, bir el hareketiyle Katerina Ivanovna'yı durdurmaya çalışarak:

- İzin veriniz, hanımefendi... İzin veriniz, izin veriniz hanımefendi, dedi. Siz de bilirsiniz ki, ben hiçbir zaman babanızı tanımak şerefine ermedim... İzin veriniz, hanımefendi. Bu sırada biri bir kahkaha attı... Amaliya

Ivanovna ile aranızdaki bitmez tükenmez kavgalara da karışmak niyetinde değilim... Ben buraya kendimle ilgili bir iş için gelmiş bulunuyorum ve hemen, üvey kızınızla Sonya Ivanovna idi galiba? Görüşmek istiyorum, izin veriniz de geçeyim...

Piyotr Petroviç, Katerina Ivanovna'nın yan tarafından dolaşarak, Sonya'nın bulunduğu karşı köşeye yöneldi...

Katerina Ivanovna, yıldırımla vurulmuş gibi, olduğu yerde kalakaldı. Piyotr Petroviç'in, babasından gördüğü konukseverliği nasıl olup da inkâr edebildiğine bir türlü akıl erdirememişti. Çünkü bu konukseverliği bir defa kafasında yarattıktan sonra, ona kendisi de tam anlamıyla inanmış bulunuyordu. Piyotr Petroviç'in soğuk, kuru, hatta küçümserlikle dolu korkutucu edası onu şaşırtmıştı. Sonra onun gelişiyle herkes, yavaş yavaş âdeta sinmişti. Bundan başka, odadaki kalabalıkla büyük bir çelişki meydana getiren bu "ciddi iş adamının" buraya çok önemli bir şey için geldiği de belli idi. Herhâlde, ancak olağanüstü bir sebep onu böyle bir yere getirmiş olabilirdi. Demek ki, şimdi bir şeyler olacak, bir şeyler meydana gelecekti. Sonya'nın yanında durmakta olan Raskolnikov, Piyotr Petroviç'in geçebilmesi için kenara çekildi. Piyotr Petroviç, onu hiç de fark etmemişe benziyordu. Bir dakika sonra, Lebezyatnikov da eşikte belirdi. Odaya girmedi ama o da şaşkınlığa yakın bir merakla durdu. Konuşulanlara kulak kabartıyordu. Ama görünüşe göre, uzun bir süre hiçbir şey anlayamadı.

Piyotr Petroviç, hiç kimseyi ayrıca seçmeyerek ortaya söyledi:

- Toplantınızı yarıda bıraktığım için, özür dilerim, diye söze başladı. Ama mesele oldukça önemlidir. Hatta bunun kalabalık önünde oluşundan memnunum. Amaliya Ivanovna, biraz sonra benimle Sofya Ivanovna arasında geçecek konuşmaya dikkat etmenizi, ev sahibi olmanız dolayısıyla ayrıca rica ederim.

Sonra, haddinden fazla şaşırmış ve önceden korkuya kapılmış olan Sonya'ya dönerek sözlerini sürdürdü:

- Hemen sizin ziyaretinizden sonra, arkadaşım Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov'un odasındaki masamın üzerinden yüz rublelik bir banknotum kayboldu. Her nasıl olursa olsun, bu paranın şu anda nerede olduğunu biliyorsanız ve bize söylerseniz, burada bulunanlar tanık olsun, sizi namusumla temin ederim ki, bu iş burada kapanıp gidecektir. Yoksa çok ciddi tedbirlere başvurmak zorunda kalacağım... O zaman... Artık suçu kendinizde arayınız...

Odayı tam bir sessizlik kapladı. Hatta ağlayan çocuklar bile sustu. Ölü gibi sararmış bir hâlde ayakta duran Sonya, Lujin'e bakıyor, hiç cevap vermiyordu. Söylenen sözleri anlamamış gibi bir hâli vardı. Aradan birkaç saniye geçti.

Lujin, gözlerini kızın yüzüne dikerek:

- E, ne diyeceksiniz bakalım, diye sordu. Sonya, sonunda hafif bir sesle:

- Bilmiyorum... Ben bir şey bilmiyorum... diyebildi. Lujin:

- Hayır mı?.. Bilmiyor musunuz, diye üsteledi ve birkaç saniye sustuktan sonra, sert ama hâlâ öğüt veriyormuş gibi bir eda ile sözlerine devam etti:

- İyice düşününüz, matmazel, durumu iyice düşününüz! Düşünebilmek için size gerekli zamanı vermeye hazırım. Bakınız, durumdan bu kadar emin olmasaydım, bunca tecrübelerimle, kalkıp da düpedüz sizi suçlamaya cesaret edemezdim. Düpedüz, herkesin gözü önünde yapılan bu çeşit suçlamalar, hatta yanlış suçlamalar, kendine göre bir suçtur. Bunu biliyorum. Bu sabah, bazı ihtiyaçlarımı karşılamak üzere, üç bin ruble tutarında %5 faizli birkaç tahvil satmıştım. Hesabı cep defterimde yazılıdır. Eve gelince -Andrey Semyonoviç de buna tanıktır - oturup paraları saydım, iki bin üç yüz rublesini cüzdanıma yerleştirdim. Cüzdanımı da ceketimin yan cebine koydum. Masada, banknot olarak aşağı yukarı beş yüz ruble kalmıştı. Bu banknotlardan üç tanesi yüzer rublelik kaymeler hâlinde idi. İşte tam bu sırada -benim davetim üzerine- içeri siz girdiniz! Odamda kaldığınız sürece, sürekli olarak çok heyecanlı idiniz!.. Hatta konuşmamız sırasında, konuşmamız henüz bitmediği hâlde, nedense, üç sefer kalkıp gitmeye davrandınız! Andrey Semyonoviç, bunların hepsine tanıklık edebilir... Herhâlde matmazel, sizi Andrey Semyonoviç aracılığıyla çağırtışımın sadece, analığınız Katerina Ivanovna'nın -ben yas sofrasına gelememiştim- acınacak feci durumu üzerinde sizinle konuşmak, gerekirse bir yardım defteri açmak, veya onun yararına bir piyango düzenlemek ya da buna benzer şeyler yapmakla ilgili bir iş için olduğunu inkâr edecek değilsiniz?.. Siz bana teşekkür ettiniz, hatta gözleriniz yaşardı. Bundan sonra, üvey annenizin yararına kendi adıma ilk yardım niteliğinde olarak üzere masadan on rublelik bir banknot alarak size verdim. Bütün bunları Andrey Semyonoviç de gördü, daha sonra sizi kapıya kadar geçirdim. Yine aynı heyecan ve telaş içinde idiniz! Andrey Semyonoviç ile baş başa kaldık. Kendisiyle on dakika kadar konuştuktan sonra o da çıkıp gidince, önceden tasarladığım gibi, sayıp ayrıca yerleştirmek için, tekrar paraların durduğu

masaya yaklaştım. O zaman banknotlar arasında yüz rublelik bir kaymenin eksilmiş olduğunu büyük bir şaşkınlıkla gördüm. Şimdi buyurun düşünün bakayım?.. Andrey Semyonoviç'ten asla şüphe edemezdim. Hesabımda yanılmama da imkân yoktu. Çünkü siz gelmeden daha bir dakika önce hesaplarımı yapmış, toplamın tam olduğunu görmüştüm. Telâş ve heyecanınızı, kalkıp gitmek için gösterdiğiniz aceleciliği, paraların durduğu masa üzerinde bir an için ellerinizin dolaştığını hatırlayınca, sonra da sosyal durumunuzu da dikkate alınca, büyük bir dehşetle, hatta istek ve irademe rağmen - hiç şüphe yok ki, zalim ama - haklı bir şüpheye kapılmak zorunda kaldığımı siz kendiniz de kabul edersiniz!.. Şunu da ekliyor ve tekrar ediyorum ki, keskin ve açık inanışıma rağmen, benim suçlamamda kendim için bazı tehlikeler olduğunu da biliyorum. Ama görüyorsunuz ki, bir an için bile duraksamadım, isyan ettim. Niçin olduğunu da size söyleyeyim: Bunun biricik nedeni, evet biricik nedeni, sizin apaçık nankörlüğünüzdür. Nasıl?.. Ben sizi sadece yoksul ailenizin iyiliği için çağırayım, kendi gücüme göre on rublelik bir yardım yapayım da, siz hemen o dakika, bütün bunlara karşılık olarak bana bunu edesiniz!.. Hayır, doğrusu bu hiç de iyi bir şey değil! Artık size bir ders vermek farz oldu. Ama düşünün bir kere, bundan başka, gerçek bir dostunuz sıfatıyla sizden rica ediyorum, aklınızı başınıza toplayınız! Yoksa merhametsiz davranacağım... Nasıl, kabul ediyor musunuz?..

Sonya, büyük bir dehşet içinde:

- Ben sizden bir şey almadım, diye fısıldadı. Siz kendiniz bana on ruble vermiştiniz, işte paranız, alın.

Sonya, bunu söyledikten sonra, cebinden mendilini çıkardı, düğümlediği yerini arayıp buldu, düğümü çözdü, on rublelik banknotu çıkarıp Lujin'e uzattı.

Piyotr Petroviç Lujin, parayı almayarak, ısrarla ve çıkışarak sordu:

- Demek yüz rubleyi aldığınızı hâlâ kabul etmiyorsunuz?

Sonya etrafına göz gezdirdi. Herkes ona aynı korkunç, sert, alaycı, nefret dolu gözlerle bakıyordu. Gözlerini Raskolnikov'a çevirdi. O, arkasını duvara vererek kollarını kavuşturmuş, ayakta duruyor ve alev alev yanan gözlerle genç kıza bakıyordu:

Sonya'nın ağzından:

- Aman Tanrım, sözleri döküldü. Piyotr Petroviç Lujin, yumuşak, hatta şefkat dolu bir sesle:

- Amaliya Ivanovna, dedi. Bunu polise bildirmek gerek, bunun için sizden çok rica ederim. Şimdilik kapıcıyı çağırtınız!

Amaliya Ivanovna, ellerini birbirine vurarak:

- Ben zaten onun bir hırsız olduğunu biliyordum, diye bağırdı.

Piyotr Petroviç Lujin, bu sözlere mim koydu.

- Demek biliyordunuz? Şu hâlde böyle bir inanca varmanız için,eskiden de bazı kuşkularınızın olması gerekiyor. Çok sayın Amaliya Ivanovna, söylediğiniz bu sözleri hatırlamanızı rica edeceğim.. Hoş, tanıklar önünde söylenmiş sözlerdir bunlar.

Birdenbire her yandan gürültülü konuşmalar başladı. Herkes kımıldadı.

Birdenbire aklını başına toplayan Katerina Ivanovna:

- Nasıl, diye bağırdı ve yayından fırlayan bir ok gibi Lujin'in üstüne atıldı. Nasıl? Siz onu hırsızlıkla mı suçluyorsunuz?.. Sonya'yı ha?.. Ah, alçak herifler!

Sonra, Sonya'ya koşarak, kurumuş kollarıyla onu bir mengene gibi kucakladı:

- Sonya! Sen ne cesaretle bu adamın verdiği on rubleyi aldın? Ah, deli kız!.. Ver onu buraya!.. Hemen şimdi geri ver o parayı! Hah, şöyle!

Sonya'nın elinden parayı alarak avucunda buruşturduktan sonra, olanca hızıyla Lujin'in suratına fırlattı. Kâğıt topağı Lujin'in tam gözüne geldi ve oradan yere fırladı. Amaliya Ivanovna parayı yerden kaldırmak için atıldı. Piyotr Petroviç öfkelendi:

- Tutun şu deli kadını, diye bağırdı:

Bu sırada kapıda, Lebezyatnikov'un yanında birkaç kişi daha belirdi. Onların arasında taşralı o iki kadın da vardı.

Katerina Ivanovna:

- Nasıl?.. Deli mi?.. Ben mi deliyim, diye bağırdı. Aptal!. Seni aptal seni!. Seni mahkeme simsarı seni! Alçak adam!.. Sonya, Sonya onun parasını alacak ha? Sonya hırsızlığa tenezzül edecek ha!.. Senden bir şey çalmak şöyle dursun, o sana üste para verir, aptal!..

Katerina Ivanovna, bu sözlerin arkasından sinirli bir kahkaha attı. Parmağıyla herkese Lujin'i göstererek ve odanın dört bir yanına atılarak:

- Şu aptalı görüyor musunuz, diye bağırdı. Gözüne ev sahibi Amaliya Ivanovna ilişince:

- Nasıl! Sen de mi?.. Sen de mi onun "çaldığını" iddia ediyorsun, pis Alman! Seni Prusyalı! Seni fistanlı tavuk seni! Ah siz, ah! Alçak herif, kızcağız senin yanından geldikten sonra, odadan dışarı bile çıkmadı.

Şuracıkta benim yanımda oturdu. Bunu herkes gördü. Nah şurada, Rodyon Romanoviç’in yanında oturdu Arayın üstünü!.. Mademki hiçbir yere çıkmadı. Şu hâlde, para üstünde demektir. Ara, ara üstünü!.. Ama bir şey bulamazsan, afedersin ama azizim, halin haraptır. Gidip seni hükümdara, doğruca hükümdara, bizzat şefkatli çara şikâyet edeceğim. Ayaklarına kapanacağım! Hemen şimdi, şimdi bugün.. Ben zavallı bir kadınım. Huzuruna çıkmama izin verirler. Bırakmazlar sanıyorsun değil mi?.. Yalan söylüyorsun, yanına gireceğim. Gireceğim işte!.. Onun yumuşak başlı bir kız olduğunu bildiğin için bu işi yaptın, değil mi?.. Buna bel bağladın, öylemi? Ama dostum, buna karşılık ben gözü pek bir kadınım. Söktüremeyeceksin!.. Arasana?. Ara, ara üstünü!..

Katerina Ivanovna bir yandan bunları söylüyor, öte yandan da, durmadan Lujin’i sarsarak, Sonya’ya doğru çekiyordu.

Piyotr Petroviç Lujin:

- Ben hazırım. Davranışlarımın hesabını da verebilirim, diye mırıldandı. Ama hanımefendi, siz lütfen kendinize geliniz?.. Gözü pek bir kadın olduğunuzu biliyorum. Ama... Ama... Nasıl olur?.. Bunu polis önünde yapmak gerek. Gerçi şimdi de yeteri kadar tanık var... Ben hazırım. Ama ne olursa olsun, zor bir durum... Bilinen şey, cinsiyet meselesi... Amaliya Ivanovna’nın yardımı olursa... Ama yine de böyle yapılmaz... Bilmem ki nasıl etmeli?

Katerina Ivanovna:

- Kimi isterseniz çağırınız, diye bağırdı. Kim isterse arasın! Sonya çevir ceplerini tersine de görsünler!.. Nah, işte!.. Bak canavar herif, işte bomboş, görüyorsun ya!.. İşte ikinci cep, işte, işte... Görüyorsun ya, görüyorsun ya!

Katerina Ivanovna, tersine çevirmek şöyle dursun her iki cebi birbiri arkasından, koparırcasına dışarı çekmişti. Ama ansızın, ikinci sağ cepten bir kâğıt fırladı. Odada bir kavis çizdikten sonra, Piyotr Petroviç Lujin’in ayaklan dibine düştü. Bunu herkes görmüştü. Bağrıştılar. Piyotr Petroviç Lujin eğildi, iki parmağıyla kâğıdı yerden aldı. Herkesin gözü önünde kaldırdı ve açtı. Bu, sekize katlanmış yüz rublelik bir banknottu. Piyotr Petroviç Lujin, banknotu herkese göstererek elini havada dolaştırdı.

Amaliya Ivanovna:

- Hırsız!.. Defol evimden, diye bağırdı. Polis, polis!.. Bunları Sibirya’ya sürmeli! Defol!

Her kafadan bir ses çıkıyordu. Raskolnikov, susuyordu. Gözlerini Sonya’dan hiç ayırmıyor, arada sırada Lujin’e de acele bir göz atıyordu.

Sonya aynı yerde, şuurunu kaybetmiş bir hâlde duruyordu. Bu olup biten şeyler karşısında âdeta şaşkınlık bile göstermiyordu. Birdenbire yüzünü bir kırmızılık kapladı. Bir çığlık atarak elleriyle yüzünü kapadı. Yürekler paralayıcı bir ses:

- Hayır, bunu ben yapmadım! Ben almadım! Ben, hiçbir şey bilmiyorum, diye inledi. Ve Katerina Ivanovna'ya atıldı. Katerina Ivanovna, onu göğsü ile herkesten korumak istiyormuş gibi, sımsıkı bağrına bastı... Bir çocuk gibi onu kollarında sarsıyor, ellerini yakalayarak dudaklarına götürüyordu. Her şeyin apaçık olmasına bakmayarak:

- Sonya! Sonya! Ben inanmıyorum! Görüyorsun ki senin almış olabileceğine inanmıyorum! Bunlar ne sersem insanlar! Aman Tanrım, diye söyleniyordu.

Sonra odadakilere dönerek:

- Siz hepiniz budalasınız, budala, diye çıkıştı. Siz onun nasıl bir yürek taşıdığını, nasıl bir kız olduğunu henüz bilmiyorsunuz! Hayır, bilmiyorsunuz. O çalacak ha!.. Eğer ihtiyacınız varsa, son gömleğini çıkarıp satar, kendisi yalınayak kalır, size verir. O, böyle bir kızdır. Çocuklarımın açlıktan ölmemeleri için vesikalı oldu. Bizim için kendini sattı. Ah rahmetli kocam, rahmetli kocam! Zavallı rahmetli kocam! Şu olup bitenleri görüyor musun? Görüyor musun? İşte sana yas sofrası!.. Baylar, onu korusanıza! Hepiniz böyle ne duruyorsunuz, Rodyon Romanoviç, siz onu niçin savunmuyorsunuz? Yoksa siz de inanıyor musunuz? Hepiniz ama hepiniz bir araya gelseniz, onun serçe parmağı bile olamazsınız. Tanrım! Onu savunsanıza!

Bu çaresiz, bu kimsesiz, bu veremli kadının hıçkırıkları, görünüşe göre, orada bulunanlar üstünde büyük bir etki yapmıştı. Burada, hastalığın tükettiği bu veremli bitkin yüzde, yer yer kan pıhtılarının bulaştığı bu kuru dudaklarda, bu kısık kısık haykıran seste, çocuk ağlamasını andıran bu hıçkırıklı ağlayışta, bu saf, bu çocuksu, aynı zamanda umutsuzca yardım isteyişte, öylesine acı, öylesine dokunaklı bir anlam vardı ki, görünüşe göre, bu mutsuz kadına herkes acımıştı. Hiç değilse Piyotr Petroviç, ona hemen acımıştı. Heybetli bir sesle:

- Hanımefendi! Hanımefendi, diye seslendi, bu olup bitenlerin sizinle ilgisi yok. Hiç kimse, kötü bir niyetiniz olduğunu ya da bu işte bir hatanız bulunduğunu söyleyerek sizi suçlamaya cesaret edemez! Zaten, cepleri ters çevirmekle işi meydana çıkaran sizsiniz! Şu hâlde hiçbir şeyden haberiniz yoktu. Sonya Semyonovna bu işi yoksulluğun etkisiyle yaptıysa, onu hemen

bağışlamaya hazırım. Ama matmazel, bunu niçin itiraf etmek istemediniz? Şerefsiz bir duruma düşmekten mi korktunuz? Belki de bu işi ömrünüzde ilk defa yapıyorsunuz? Belki de kendinizi kaybettiniz?.. Evet, mesele açık; hem çok açık!.. Ama bununla birlikte, bu kadar düşmemek gerekti.

Piyotr Petroviç, bunları söyledikten sonra, bütün hazır bulunanlara dönerek:

- Efendiler, dedi, bir şefkat ve acıma duygusunun etkisiyle, uğradığım aşağılanmalara bakmayarak, şimdi onu bağışlamaya hazırım.

Sonra Sonya'ya dönerek:

- Matmazel, dedi, bu işten duyduğunuz utanç, ilerisi için size bir ders olsun. Artık ben bu işi kurcalamayacağım... Bunu burada kapatıyorum. Yeter!..

Piyotr Petroviç Lujin, göz ucu ile Raskolnikov'a baktı. Bakışları karşılaştı. Delikanlının ateşli bakışları Lujin'i mahvetmeye hazırdı. Katerina Ivanovna ise artık hiçbir şey işitmiyordu. Bir çılgın gibi Sonya'yı kucaklayıp öpüyordu. Çocuklar da mini mini kollarıyla Sonya'yı dört bir yandan sarmışlardı. Olup bitenleri pek de iyi kavrayamayan Poleçka, hıçkırıklardan tıkınarak, gözyaşlarından sırsıklam olmuş ve ağlamaktan şişmiş güzel yüzünü Sonya'nın omzuna dayayarak saklıyordu.

Birdenbire kapı tarafından bir ses yükseldi:

- Bu ne alçaklık!

Piyotr Petroviç, Lujin, hızla etrafına bakındı: Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov, dik dik Lujin'in gözlerinin içine bakarak:

- Bu ne alçaklık, diye tekrarladı.

Piyotr Petroviç Lujin, irkilir gibi oldu. Bunu herkes fark etti -sonraları bunu hatırladılar. Lebezyatnikov odanın içine doğru bir adım attı. Piyotr Petroviç Lujin'e yaklaşarak:

- Bir de beni tanık olarak göstermeye cesaret ettiniz ha, dedi.

Piyotr Petroviç Lujin:

- Bu ne demek Andrey Semyonoviç, diye kekeledi. Siz ne demek istiyorsunuz?

Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov çok öfkelenmişti. Aşırı miyop gözleriyle sert sert Lujin'e bakarak ateşli ateşli:

- Bu şu demektir ki, siz iftiracısınız, diye söylendi, işte ben bunu demek istiyorum!

Raskolnikov, söylenen her sözü birer birer yakalayıp tartıyormuş gibi, gözlerini ona dikmişti. Ortalığı yeniden bir sessizlik kapladı. Piyotr

Petroviç, hele ilk anlarda, âdeta kendini kaybeder gibi olmuştu. Kekeleyerek:

- Eğer bunu bana söylüyorsanız... diye başladı... Peki kuzum ne oluyorsunuz? Aklınız başınızda mı?

- Benim aklım başımda ama siz bir sahtekârsınız! Ah, ne bayağı şey. Ben hepsini işittim. Her şeyi anlamak için bilerek sonuna kadar bekledim. Çünkü, ne yalan söyleyeyim, bu yaptıklarınız hâlâ mantığıma aykırı geliyor... Bütün bunları ne diye yaptınız, anlamıyorum?

- Ben ne yapmışım?.. Bu bilmeceli, saçma sapan laflarınıza bir son vermeyecek misiniz? Yoksa sarhoş musunuz?

- Aşağılık herif, ben değil ama içen sizsiniz! Prensiplerime aykırı olduğu için, ben asla içki kullanmam... Düşününüz ki, bu yüz rublelik banknotu, kendi eliyle Semyonovna'ya vermişti. Bunu gözümle gördüm. Buna şahidim. Yargıç huzurunda yemin ederim.

Lebezyatnikov, bütün odadakilere dönerek:

- Evet, veren odur, o, diye tekrarladı. Lujin, ıslığı andıran bir sesle:

- Yoksa siz çıldırdınız mı, toy çocuk, diye bağırdı. O, kendisi benden, on rubleden başka para almadığını, şimdi şuracıkta, gözünüzün önünde, herkesin yüzüne karşı söylemedi mi? Bu durum karşısında, nasıl olur da ben ona yüz ruble vermiş olabilirim?

Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov, devamla:

- Gördüm, gördüm, diye bağırdı. İnanışlarıma aykırı olmakla birlikte, hemen şimdi, mahkemede istenilen biçimde yemin etmeye hazırım. Çünkü parayı kızın cebine acele ile nasıl sokuşturduğunuzu gözlerimle gördüm. Yalnız, ben budala, iyi yürekliliğinizden böyle gizlice verdiğinizi sanmıştım. Kapıda kendisiyle vedalaşırken, kızcağız döndüğü bir sırada, bir elinizle onun elini sıkarken öteki elinizle de usulca cebine sokuşturdunuz! Bunu gözümle gördüm, gördüm.

Lujin sapsarı kesildi:

- Ne yalan söylüyorsun, diye küstahça bağırdı. Hem pencere yanında bulunduğunuz bir sırada banknotu nasıl seçebildiniz? Miyop gözlerinizle hayal görmüşsünüz. Siz sayıklıyorsunuz!..

- Asla!.. Yalan malan söylemiyor, hayal de görmüyorum. Gerçekten de ben uzakta duruyordum ama yine de her şeyi, her şeyi gördüm. Gerçi siz doğru söylüyorsunuz, pencerenin yanından banknotu seçebilmek gerçekten de zordur. Ama, ben bir başka vesile ile, bunun özellikle yüz rublelik bir banknot olduğunu kesin olarak biliyorum. Çünkü, Sonya Semyonovna'ya

on rublelik bir banknot verirken, masadan yüz rublelik bir banknot da almıştınız. Ben bunu gözlerimle gördüm -gördüm çünkü o sırada yanınızda idim. Hemen o anda aklıma bir düşünce geldiği için, elinizde yüz rublelik bir banknot bulunduğunu unutmadım... Siz yüz rubleliği katlamış ve Sonya ile konuştuğunuz sürece onu hep elinizde tutmuştunuz! Sonra ben bunu yine unuttu ama siz ayağa kalkınca, parayı, sağ elinizden sol elinize aldınız, bu sırada da az kalsın parayı yere düşürüyordunuz! Bu vesile ile ben onu yine hatırladım. Çünkü aklıma aynı düşünce gelmişti. Yani, benden gizli olarak kıza bir iyilik etmek istediğiniz düşüncesine kapılmıştım. Bu durum üzerine, davranışlarınızı ne büyük bir dikkatle izlemeye başladığımı kolayca tahmin edersiniz!.. Sonunda, parayı gizlice onun cebine nasıl sokuşturduğunuzu görmeyi başardım. Gözlerimle gördüm. Mahkemede yemin etmeye hazırım.

Lebezyatnikov, nerede ise tıkanacaktı. Odanın her yanından çeşitli sesler yükselmeye başladı. Bunların çoğu şaşkınlık duygularını belirten seslerdi. Ama bunların arasında, tehdit dolu sesler de vardı. Odadakiler, Piyotr Petroviç'i bir çember içine almışlardı. Katerina Ivanovna, Andrey Semyonoviç'e atılarak:

- Andrey Semyonoviç, dedi, sizi yanlış anlamışım! Onu koruyunuz. Sizi Tanrı gönderdi. Benim iyi Andrey Semyonoviç'im!

Katerina Ivanovna, bunları söyledikten sonra, ne yaptığının farkında olmadan, Andrey Semyonoviç'in önünde diz çöktü.

Öfkeden deliye dönün Piyotr Petroviç Lujin:

- Saçma, diye bağırdı. Boyuna saçma sapan şeyler söylüyorsunuz; "Unutmuştum, sonra hatırladım; hatırladım, sonra unuttum?" Bu saçma sapan laflar da ne demek? Bu hesaba göre ben bu parayı onun cebine kötü bir amaçla sokuşturmuş oluyorum? Niçin? Hangi maksatla? Bu kızla benim ne alışverişim var?

- Niçin?.. İşte bunu ben de anlamıyorum. Ama onun bir olayı anlattığı da bir gerçektir. Bu işte ben o kadar yanılmıyorum ki, aşağılık adam, bununla ilgili olarak hemen o anda, elinizi sıkıp size teşekkür ettiği sırada, aklıma gelen bir soruyu çok iyi hatırlıyorum. O parayı kızın cebine niçin gizlice koymuştunuz? Yani, niçin ille de gizlice? Acaba sadece benim tersine bir inanç beslediğimi, kökünden bir çözüm yolu olmadığından, kişisel yardımları reddettiğimi bildiğiniz için mi, yaptığınız bu iyiliği benden gizlemek istemiştiniz? Sonra düşündüm ki, benim yanımda bu kadar parayı vermekten utanmış olabilirsiniz!.. Kim bilir, belki de, cebinde

bir yüz rublelik para bulması yolu ile kızcağızı şaşırtmak, ona bir sürpriz yapmak istediğinizi de sanmış olabilirim. Çünkü bazı iyiliksever kişilerin, yaptıkları iyiliklerin duyulmasından hiç hoşlanmadıklarını da biliyorum. Sonra, onu denemek, yani parayı bulduktan sonra size teşekkür etmeye gelip gelmeyeceğini anlamak istemiş olabileceğinizi de düşünmüştüm. Kısacası o anda, kim bilir daha ne ihtimaller aklımdan geçmişti. Ama ben bütün bu ihtimaller üzerinde daha sonra düşünmeye karar verdim. Bununla birlikte, sırrınızı bildiğimi belli etmeyi de bir terbiyesizlik saydım. Yine hemen o anda, aklıma bir başka düşünce daha gelmişti: Sonya Semyonovna, kendisine yapılan iyiliğin farkında olmadan pekâlâ parayı kaybedebilirdi. İşte bu sebepledir ki buraya gelmeye, Sonya'yı çağırarak, cebine yüz ruble koyduğunuzu söylemeye karar verdim. Ama geçerken, "olumlu metodun genel sonuçlarını vermek, ayrıca Piderit'in -bu arada Yagner'in- makalesini tavsiye etmek üzere, daha önce Bayan Kobilyatnikovlara uğradım. Sonra da kalkıp buraya geldim ve bu olaya tanık oldum. Eğer Sonya'nın cebine yüz ruble koyduğunuzu gerçekten görmeseydim, bütün bu düşünce ve fikir yürütmeler nereden, nereden aklıma gelebilirdi?..

Andrey Semyonoviç, bu uzun düşüncelerini, demecinin sonunda böyle bir mantıki sonuca bağladığı zaman çok yorulmuş, hatta yüzü ter içinde kalmıştı. Ama ne yazık ki, gerektiği kadar Rusça konuşmasını bilmediği için -başka hiçbir dil de bilmiyordu- bu avukatça kahramanlığından sonra âdeta birdenbire tükenivermiş, hatta sanki zayıflayıvermişti. Böyle olmakla birlikte sözleri, büyük bir etki yapmıştı. Öylesine coşkun bir eda ile öylesine inanarak konuşmuştu ki, görünüşe göre, sözlerine herkes inanmıştı. Piyotr Petroviç işin sarpa sardığını anladı:

- Aklınıza gelen saçma sapan düşüncelerden bana ne, diye bağırdı. Bunlar delil sayılmaz! Siz bütün bunları rüyanızda görmüş olabilirsiniz, hepsi bu kadar! Ben de size, yalan söylüyorsunuz diyorum! Yalan söylüyor ve kim bilir hangi kuyruk acınız için bana iftira ediyorsunuz?.. Herhâlde sizin serbest ve dine karşı sosyal düşüncelerinizi paylaşmadığım için bana içerlemiş olacaksınız! İşte mesele bundan ibaret...

Ama bu kurnaz manevra, Piyotr Petroviç'e bir fayda sağlamadı. Tam tersine, her yandan homurtular yükselmeye başladı.

Lebezyatnikov:

- İşi bak, nerelere götürüyorsun, diye bağırıyordu. Yalan söylüyorsun!.. Çağır öyle ise polisi!.. Sözlerimin doğruluğuna yemin edeceğim... Yalnız

anlayamadığım bir nokta var: Böyle alçakça bir davranışa niçin cüret ettin? Ah, aşağılık namussuz adam!

Sonunda Raskolnikov da söze karışarak, yüksek bir sesle:

- Böyle bir davranışa niçin cüret ettiğini ben açıklayabilirim. Gerekirse yemin de ederim, dedi ve ileriye doğru birkaç adım attı.

Sakin ve kendisine güvenen bir hâli vardı. Odadakilerin hepsi de, bir bakışta onun gerçekten de işin iç yüzünü bildiğini ve bilmecenin çözümüne yaklaşıldığını anlamışlardı.

Raskolnikov, doğrudan Andrey Semyonoviç'e:

- Şimdi artık her şeyi iyice anlıyorum, dedi. Zaten olayın başından beri, işin içinde iğrenç bir tuzak bulunduğundan kuşkulanmaya başlamıştım. Yalnız benim bildiğimi, şimdi de hepinize anlatacağım bazı özel sebeplerden ötürü bu kuşku bende uyanmıştı. İşin püf noktası burada. Size gelince, Andrey Semyonoviç, değerli sözlerinizle, kesin olarak bana her şeyi aydınlatmış oldunuz! Herkesin ama herkesin dikkatle dinlemesini rica ederim. Bu bay, -Lujin'i gösterdi- geçenlerde bir kızla, yani açıkçası, kız kardeşim Avdotya Romanovna Raskolnikova ile evlenmek istemişti. Ama önceki gün, Petersburg'a gelir gelmez, daha ilk görüşmemizde, benimle kavga etti. Ben de onu odamdan kovdum. Bu olaya iki kişi tanıktır. Bu adam, çok kötü ruhlu bir yaratıktır... Önceki gün, ben onun burada, Andrey Semyonoviç'in odasında oturduğunu henüz bilmiyordum. Demek ki, kendisiyle kavga ettiğimiz gün, yani önceki gün, rahmetli Marmeladov'un dostu sıfatıyla, karısı Katerina Ivanovna'ya, cenaze parası olarak birkaç kuruş vermiştim. Meğer Piyotr Petroviç Lujin bunu görmüş, hemen anneme bir mektup yazarak elimde avucumdaki bütün paraları, Katerina Ivanovna'ya değil de, Sonya Semyonovna'ya verdiğimi fitlemiş. Bunu yaparken de, en namussuzca sözlerle, Sonya Semyonovna'nın karakterine, yani benim Sonya Semyonovna'ya olan ilgimin niteliği üzerine imalarda bulunmuştur. Anlıyorsunuz ya, bütün bunlardan maksadı da, bana gönderdikleri son paraları, ne kadar kötü bir yolda har vurup harman savurduğumu onlara göstermek, annem ve kız kardeşimle aramı açmaktı. Dün akşam annemle kız kardeşim ve onun hazır bulunduğu bir aile toplantısında, paraları Sonya Semyonovna'ya değil de, cenaze harcamaları olarak Katerina Ivanovna'ya verdiğimi, önceki gün yani paraları verdiğim gün, Sonya Semyonovna ile henüz tanışmamış olduğumu, hatta yüzünü bile görmediğimi kanıtlamak yoluyla gerçeği ortaya çıkardım. Sonra, Piyotr Petroviç'e dönerek, bütün meziyetleriyle birlikte, kendisinin, Sonya

Semyonovna'nın tırnağı bile olamayacağını ekledim. Sonya Semyonovna'yı, kız kardeşimle yan yana oturtup oturtmayacağım sorusuna karşılık da, daha o sabah bu işi yapmış olduğum karşılığını verdim. Annemle kız kardeşimin, onun iftiralarıyla benimle bozuşmadıklarına içerleyen Piyotr Petroviç, konuşma uzadıkça, onlara karşı bağışlanamaz kabalıklarda bulunmaya başladı. Sonunda, bütün bağlar kesin olarak koptu, onu kapı dışarı ettik. Bütün bunlar dün akşam oldu. Simdi özellikle dikkat etmenizi rica ederim... Düşünün bir kere: Eğer o şimdi Sonya Semyonovna'nın hırsız olduğunu kanıtlamayı başarsaydı, her şeyden önce, şüphelerinde haklı olduğunu, Sonya Semyonovna ile kız kardeşimi bir tuttuğum için bana kızmaya hakkı bulunduğunu, bana hücum etmekle, benim kız kardeşimi, yani kendi nişanlısını savunduğunu, bu hesaba göre de namusunu koruduğunu, annemle kız kardeşime ispatlamış olacaktı. Bir kelimeyle bütün bunlar sayesinde, yeniden ailemle aramı açabilir, pek doğal olarak da, tekrar onların gözüne girmeyi umabilirdi. Sonya Semyonovna'nın şeref ve mutluluğuna büyük bir değer verdiğimi tahmin etmekte haklı olduğu için, benden öç almayı tasarladığını söylemeyi gerekli görmüyorum. Onun bütün tahminleri bu idi. Ben bu meseleyi işte böyle anlıyorum. Onun sadece bu işi yapmasını doğuran nedenleri bunlardır, başka bir şey olamaz

Raskolnikov, çeşitli seslerle sözünü sık sık kesen ama dikkatle dinleyen kalabalığa karşı sözlerini böyle bitirdi. Delikanlı bütün bu kesişlere rağmen, sert ama sakin, açık, duru, kendine güvenir bir eda ile konuşmuştu. Hırçın sesi, inanmış edası, yüzünün sert anlatımı, herkesin üzerinde büyük bir etki yapmıştı.

Lebezyatnikov, heyecanla:

- Evet, evet, doğru, diye onayladı. Herhâlde böyle olması gerek. Çünkü Sonya Semyonovna odaya girer girmez, Lujin sizin orada olup olmadığınızı, Katerina Ivanovna'nın konukları arasında sizi görüp görmediğimi özel olarak bana sordu. Bunu öğrenmek için beni pencere yanına çağırdı, orada yavaşça sordu. Demek ki sizin burada bulunmanız, ona herhâlde gerekli idi. Evet böyle, tamamen böyle...

Lujin susuyor ve küçümser bir eda ile gülümsüyordu. Ama yüzü limon gibi sapsarıydı. Bu işin içinden nasıl sıyrılacağını düşündüğü anlaşılıyordu. Belki de her şeyi yüzüstü bırakıp gitmek canına minnetti. Ama şu anda böyle bir davranış hemen hemen imkânsızdı. Çünkü bu, Sonya Semyonovna'ya gerçekten de iftira ettiği yolunda kendisine yöneltilen

suçlamaları düpedüz kabul ettiği anlamına gelirdi. Üstelik içki başlarına vuran misafirler, pek coşmuşlardı. Hele emekli muamele memuru, söylenenleri pek de anlamamakla birlikte, herkesten çok bağırıyor, Lujin'in hiç de hoşuna gitmeyecek bazı yollara başvurulmasını ileri sürüyordu. Ama odada sarhoş olmayanlar da vardı. Evin bütün kiracıları buraya üşüşmüşlerdi. Her üç Polonyalı da fena hâlde öfkelenmişti. Durmadan Lujin'e "Pane aydak!" diye küfür ediyor, bu arada Lehçe, daha başka tehditler de savuruyorlardı.

Sonya, büyük bir dikkatle dinliyordu. Ama o da her şeyi anlamamış görünüyordu. Bütün dayanağının o olduğunu hissettiği için, gözlerini Raskolnikov'dan hiç ayırmıyordu. Katerina Ivanovna, hırıltılı sesler çıkararak, zorlukla nefes alıyor ve çok bitkin görünüyordu. Amaliya Ivanovna'nın herkesten daha aptal bir hâli vardı. Ağzını açmış, alık alık etrafına bakınıyordu. Gördüğü biricik şey, Piyotr Petroviç'in kötü bir duruma düşmüş olması idi. Raskolnikov, tekrar konuşmak ister gibi oldu. Ama sözlerini bitirmesine fırsat vermediler. Herkes küfürler, tehditler savurarak Lujin'in etrafını sarmış, bağırıp çağırıyordu. Ama Piyotr Petroviç Lujin, yılgınlık göstermedi. Sonya'ya kurduğu tuzağın tamamen boşa gittiğini görünce, işi palavraya döktü. Kalabalığın arasından kendisine bir yol açmaya çalışarak:

- İzin verin baylar, izin verin, dedi. Şöyle dağılın da bana yol verin! Sonra lütfen beni korkutmaya kalkışmayın!.. Bana inanın ki, bundan bir şey çıkmaz, bir şey yapamazsınız!.. Ben böyle kuru gürültüye pabuç bırakacak adam değilim. Tam tersine, zorla bir suçu örtbas ettiğiniz için sorumlu duruma düşersiniz! Hırsız tamamen meydana çıkmıştır, hemen yasal kovuşturmaya girişeceğim... Mahkemedekiler ne kör, ne de sarhoştur... Sersemlikleri yüzünden kendilerinin itiraf ettikleri kişisel kinlerinden ötürü beni suçlayan bu iki dinsize, serbest düşünceli bu iki âsi adama inanmaz! Evet efendim, izin verin!..

- Odamda gölgenizin bile kalmasına katlanamam. Hemen gidiniz! Aramızda her şey bitmiştir. Tam iki hafta, onu ağırlamak için ne kadar didindiğimi düşündükçe!..

- Andrey Semyonoviç, odanızdan çıkmak istediğimi söylediğim zaman, beni alıkoymak isteyen siz değil mi idiniz? Şimdi sözlerime yalnız şunu ekleyeceğim: Siz aptalın birisiniz!.. Kör gözlerinizi tedavi ettirmenizi dilerim. İzin verin, baylar!

Piyotr Petroviç Lujin, bunu söyleyerek kalabalığı yardı. Ama levazımcı onun, yalnız küfürle böyle ucuz kurtulmasına bir türlü razı olmak istemedi. Masanın üstündeki bardaklardan birini kapınca, gerildi ve Piyotr Petroviç'e fırlattı. Ama bardak, doğruca Amaliya Ivanovna'ya çarptı. Kadın bir çığlık attı. Levazımcı ise hızını alamadığı için, dengesini kaybederek bütün ağırlığı ile masanın altına yuvarlandı. Piyotr Petroviç, odasına döndü. Yarım saat sonra da evden ayrıldı. Yaradılıştan ürkek olan Sonya, kendisini mahvetmenin herkesten kolay olduğunu öteden beri biliyordu. Kalbini kırmaya gelince, hemen hemen ceza görmeden, bunu herkes yapabilirdi. Ama şu son dakikaya kadar, herkese karşı takındığı ihtiyatlı, yumuşak başlı, uysal tavırla, şu ya da bu biçimde, felaketten kaçınabileceğini sanıyordu. Ama şimdi müthiş bir hayal kırıklığına uğradı. Hiç şüphe yoktu ki, büyük bir teslimiyetle, hemen hemen yakınmadan her şeyi, hatta bu son olayı bile sineye çekebilirdi. Ama bu son olay ilk anlarda, ona gerçekten de çok ağır gelmişti. Kazandığı zafere, temize çıkmasına rağmen -ilk korkulu an, ilk şaşkınlık anı geçtikten ve her şeyi apaçık anlayıp düşündükten sonra- umutsuzluk ve hakarete uğrama duygusu, acı verecek kadar onu bunalttı. Sinir krizleri geçirmeye başladı. Artık daha fazla dayanamadı. Kendini odadan dışarı attı ve koşa koşa evine gitti. Bu gidiş, Lujin'in gidişinden hemen sonra olmuştu. Amaliya Ivanovna, odadakilerin kahkahaları arasında bardağı yiyince, başkaları yüzünden uğradığı bu harekete dayanamadı. Bir çığlık atarak, bütün bu olup bitenlerden sorumlu tuttuğu Katerina Ivanovna'ya kudurmuşçasına saldırdı:

- Defol evimden!.. Hemen şimdi! Marş!

Amaliya Ivanovna bu sözleri söyleyerek, Katerina Ivanovna'nın eşyasından eline geçirdiklerini alıp alıp yerlere atmaya başladı... Zaten bunsuz da pek bitkin bir hâlde bulunan, nerede ise bayılma noktasına gelen Katerina Ivanovna, yüzü sapsarı nefes nefese -bitkin bir hâlde kendini atmış olduğu- yataktan fırladı ve Amaliya Ivanovna'nın üzerine atıldı. Ama kavgada hiç eşitlik yoktu. Amaliya Ivanovna, onu bir tüy gibi fırlatıp attı.

Zavalı kadın, hıçkırıklarla sarsıla sarsıla bağırmaya başladı:

- Ne!.. Tanrı'dan korkmadan Sonya'ya iftira ettikleri yetmiyormuş gibi, şimdi de bu hayvan bana saldırıyor!.. Kocamın mezara konduğu gün beni evden kovuyor!.. Tuzumu ekmeğimi yedikten sonra bu yetimlerle beni sokağa atmaya kalkışıyor!.. Ben nereye gidebilirim?

Katerina Ivanovna, gözlerinden ateşler saçarak birdenbire bir çığlık kopardı.

- Tanrım!.. Adalet diye bir şey kalmadı mı? Bizim gibi yetimleri korumazsan kimleri koruyacaksın?.. Ama görürüz!.. Yeryüzünde mahkemeler ve adalet var, ben bulacağım! Hemen şimdi... Biraz bekle Tanrı tanımaz yaratık!.. Poleçka, sen çocuklarla kal, ben döneceğim. Gerekirse beni sokakta bekleyin!.. Yeryüzünde adalet var mı, yok mu görürüz?..

Katerina Ivanovna, rahmetli kocası Marmeladov'un sözünü ettiği yeşil darp de dames şalını başına örttü, hâlâ odayı doldurmakta olan ev halkının meydana getirdiği karmakarışık ve sarhoş kalabalığı yararak kendisine yol açtı. Hıçkırık ve gözyaşları arasında, hemen şimdi, ne olursa olsun adaleti bulmak kararıyla kendini sokağa attı. Poleçka, korku içinde, kardeşleriyle birlikte köşedeki sandığın üzerine büzüldü, iki küçüğü kucakladı. Tir tir titreyerek annesinin dönmesini beklemeye başladı. Amaliya Ivanovna, odanın içinde bir fırtına gibi dolaşıyor, bağırıyor, çağırıyor, ağlıyor, eline geçen her şeyi yerlere atarak kuduruyordu. Kiracılar müthiş gürültü ediyor, her kafadan bir ses çıkıyordu. Bazıları, olup bitenler üzerine bildikleri kadar düşüncelerini söylüyor; bazıları tartışıp küfür ediyor; bazıları ise şarkı söylüyorlardı.

Raskolnikov: “Artık benim de gitme zamanım geldi. Sonya Semyonovna, şimdi bakalım ne diyeceksiniz?” diye düşündü ve genç kızın evine yollandı.

II

Rodyon Romanoviç, yaşadığı onca korku, üzüntü ve işkenceye rağmen, Sonya'nın hep yanındaydı. Piyotr Petroviç Lujin'in bütün saldırılarına göğüs germek onun için zevkti. Ama bugün yaşadığı bunca acıdan sonra Sonya'yı korumasına sebep olan duygulardan ve kendisini iyice boğan izlenimlerini değiştirmeye vesile olan bu olaya çok sevinmişti. Bundan başka, Sonya ile randevusu vardı; kızla yapacağı bu görüşme, özellikle zaman zaman kendisini fena hâlde ürkütüyordu. Sonya'ya, Lizavetta'yı kimin öldürdüğünü bildirmek zorunda idi. Bunun kendisine vereceği korkunç acıyı önceden duyuyor, bu düşünceyi âdeta kafasından uzaklaştırmak istiyordu. Bunun için, Katerina Ivanovna'nın evinden çıkarken: "E. Sonya Semyonovna, şimdi bakalım ne diyeceksiniz?" sözlerini söylediği sırada herhâlde, henüz Lujin'e meydan okumanın ve az önce ona karşı kazandığı zaferin doğurduğu cesaret ve heyecanın etkisi altında bulunuyordu. Ama ona tuhaf bir hâl oldu. Kapernaumov'un evine gelince, ani bir dermansızlık ve korku hissetti. Kapının önünde kararsız bir hâlde durdu ve kendi kendine şu tuhaf soruyu sordu: "Lizavetta'yı kimin öldürdüğünü söylemek gerek mi?" Çünkü ağzından çıkar çıkmaz, hemen anladı ki, bunu Sonya'ya söylememek şöyle dursun, kısa bir zaman için de olsa, bunu geciktirmek bile imkânsızdı. Bunun, niçin imkânsız olduğunu henüz bilmiyordu; ama sadece bunu hissediyor ve zorunlulukların karşısında güçsüz olduğunu hissetmek ona acı veriyor, onu âdeta eziyordu. Daha fazla düşünmemek ve acı çekmemek için, hızla kapıyı açtı, eşikte durarak Sonya'ya baktı. Genç kız, dirseklerini küçük bir masaya dayamış elleriyle yüzünü kapayarak oturuyordu. Ama Raskolnikov'u görünce hemen yerinden fırladı, âdeta gelişini bekliyormuş gibi onu karşılamaya koştu. Odanın ortasında yan yana gelince, çabuk çabuk:

- Siz olmasaydınız, benim halim ne olacaktı, dedi. Vakit kaybetmeden, hemen ilk ağızda bu sözleri söylemek istediği her hâlinden belli idi. Bunu söyledikten sonra sustu, bekledi.

Raskolnikov, masaya yaklaştı, az önce kızın kalktığı sandalyeye oturdu. Sonya, tıpkı dünkü gibi, yine onun iki adım ötesinde ayakta durdu.

Delikanlı:

- E, Sonya, diye başladı ve birdenbire sesinin titrediğini hissetti. Biliyor musun, bütün mesele, "sosyal duruma ve ona bağlı geleneklere"

dayanıyordu. Demin bunu anladınız mı?

Sonya'nın yüzünde bir acı belirdi:

- Ne olursunuz, benimle dünkü gibi konuşmayınız, diye onun sözünü kesti. Rica ederim, yine başlamayınız. Zaten çektiğim acılar yeter...

Sonra, belki delikanlının bu sitemden alınacağını düşünerek korktu ve tatlı tatlı gülümsedi:

- Budalalık edip oradan ayrıldım. Şimdi orada neler oluyor? Gitmek istiyordum ama nerede ise hep siz gelirsiniz diye düşündüm.

Raskolnikov, Amaliya Ivanovna'nın onları evden kovduğunu, Katerina Ivanovna'nın "adalet aramak" üzere bir yerlere koşup gittiğini anlattı.

Sonya, bir çığlık atarak:

- Ah, aman Tanrım! Hemen gidelim, diye bağırdı ve mantosunu kaptı.

Raskolnikov sinirli sinirli söylendi:

- Hep aynı hikâye! Aklınız fikriniz hep onlarda! Biraz da benimle oturun.

- Ya... Katerine Ivanovna ne olacak? Raskolnikov homurdanarak:

- Merak etmeyin, Katerina Ivanovna sizden vazgeçmez! Evden çıktığına göre, kendisi buraya gelir. Ama gelir de sizi bulamazsa karışmam.

Sonya, üzüntülü bir kararsızlık içinde sandalyeye ilişti. Raskolnikov, önüne bakarak susuyor, aklından bir şeyler geçiriyordu.

Sonya'ya bakmadan:

- Diyelim ki, Lujin şimdi istemedi, diye söze başladı: Ama isteseydi ya da hesabına uygun gelseydi, Lebezyatnikov'la ben de olmasaydık, sizi hapse attırabilirdi! Öyle değil mi?

Sonya, hafif bir sesle:

- Evet, dedi. Sonra dalgın ve korku içinde, evet, diye tekrarladı.

- Ben, gerçekten de, orada bulunmayabilirdim. Lebezyatnikov ise tam bir rastlantıyla gelmişti. Sonya, susuyordu:

- Peki, ya sizi hapse tıksalardı o zaman ne olurdu?.. Dün size söylediklerimi hatırlıyor musunuz?

Sonya, yine hiçbir karşılık vermedi. Raskolnikov biraz bekledi. Sonra, zoraki bir gülümseyişle:

- Yine: "Ah, bunlardan söz etmeyin, kesin artık!" diye bağıracaksınız sanmıştım!

Aradan bir dakika geçtikten sonra sordu:

- Ne o, yine susuyorsunuz? Bir şeyler konuşmak gerekmez mi? Lebezyatnikov'un dediği gibi bir "meseleyi" nasıl çözeceğinizi anlamak

benim için ayrıca meraka değer -âdeta saçmalamaya başlamıştı... Hayır ama ciddi söylüyorum. Lujin'in bütün niyetlerini önceden bildiğinizi düşünün! Bunun yüzünden Katerina Ivanovna'nın, çocuklarının, fazladan da (kendinizi bir hiç saydığınıza göre, fazladan diyorum) kendinizin tamamen mahvolacağınızı (hem de kesin olarak) biliyorsunuz! Poleçka'nın da... Çünkü o da o yolun yolcusu. Haydi bakalım, şimdi söyleyin bana: Dünya'da şunun ya da bunun yaşaması, yani Lujin'in yaşayarak kötülük etmesi yahut Katerina Ivanovna'nın ölmesi sizin isteğinize bırakılsa nasıl bir karar verirdiniz? Bunlardan hangisinin ölmesi gerektiğine karar verirdiniz? Size soruyorum. Sonya, üzüntülü gözlerle ona baktı. Kesin olmayan ve ona uzaktan uzağa bir şeyler hatırlatan bu sözlerde gizli bir maksat sezmişti. Meraklı bakışlarla onu süzerek:

- Bana, buna benzer şeyler soracağınızı önceden sezmiştim, dedi.

- Peki, öyle olsun. Ama, siz nasıl bir karar verirdiniz?.. Onu söyleyin!.. Sonya, tiksinti ile:

- Ne diye bana olmayacak şeyler üzerine sorular soruyorsunuz, dedi.

- Şu hâlde Lujin'in yaşaması ve kötülükler etmesi daha uygun. Ama siz buna da karar vermek cesaretini gösteremediniz!..

- Tanrının takdirini ben bilemem ki... Hem, sorulmaması gereken şeyleri bana ne diye soruyorsunuz? Bu anlamsız soruları bana niçin soruyorsunuz? Hem nasıl olur da benim isteğime bağlı kalabilirmiş? Falanın yaşaması ya da yaşamaması gerektiğine karar vermek hakkını bana kim vermiş?

Raskolnikov, somurtarak homurdandı:

- İşin içine Tanrı'nın takdiri karışınca yapılacak bir şey kalmıyor demektir. Sonya acı ile:

- Ne istediğinizi açıkça söylerseniz daha iyi edersiniz. Yine dilinizin altında bir şey var. Yoksa sadece bana işkence etmek için mi geldiniz, diye bağırdı ve kendini tutamayarak birdenbire acı, acı ağlamaya başladı. Raskolnikov ona, tasalı gözlerle uzun uzun baktı. Aradan beş dakika kadar geçti. En sonunda:

- Sen gerçekten de haklısın Sonya, diye fısıldadı. Delikanlı birdenbire değişmişti. Az önce takındığı yapmacık küstahlıkları, meydan okuyan tavırdan onda eser bile kalmamıştı. Hatta sesi bile zayıflamıştı. Sözlerini sürdürdü:

- Dün kendim, sana af dilemeye gelmeyeceğimi söylemiştim. Oysa sözlerime hemen hemen af dilemekle başladım. Bu af dileyişim, Lujin'e ve Tanrı'nın takdirine dair söylediklerim içindir, Sonya!

Raskolnikov gülümsemek istedi ama bu zayıf gülümseyişte derin bir yorgunluk ve bezginlik belirdi. Başını eğdi, yüzünü elleriyle kapadı.

Birdenbire yüreğinde, Sonya'ya karşı tuhaf ve beklenmedik keskin bir nefret duygusu depreşti. Bu duygudan âdeta şaşırmış ve ürkmüş bir hâlde, başını kaldırdı. Dikkatle Sonya'ya baktı... Ama Sonya'nın üzgün, acı verecek kadar ilgi dolu bakışlarından başka bir şeyle karşılaşmadı. Bu bakışlarda aşk vardı, içindeki bütün nefret, bir hayal gibi eriyip dağıldı. Hayır, bu o değildi. Bir duygunun yerini bir başka duygu almıştı. Bu sadece, o anın geldiğini gösteriyordu.

Raskolnikov, yine elleriyle yüzünü kapadı. Başını eğdi. Birdenbire sarardı. Oturduğu iskemleden kalktı. Sonya'ya baktı ve bir şey söylemeden otomatik bir davranışla gidip kızın yatağına oturdu.

Bu anda duyduğu izlenim, baltayı ilmiğinden çıkardıktan sonra, kocakarının arkasında durup artık "bir dakika bile kaybetmemek gerektiğini" hissettiği andaki izlenime öylesine korkunç benziyordu ki!

Fena hâlde ürken Sonya:

- Neyiniz var, iyi misiniz Bay Raskolnikov, diye sordu.

Raskolnikov, konuşamıyordu. Ona yapmak istediği açıklamayı hiç de ama hiç de böyle tasarlamamıştı. Şu anda ne olduğunun kendisi de farkında değildi. Sonya usulca Raskolnikov'a yaklaşarak onun yanı başına, yatağa oturdu. Gözlerini ondan ayırmaksızın beklemeye başladı. Yüreği çarpıyor, duracakmış gibi oluyordu. Durumu, dayanılmaz bir hâl almıştı. Delikanlı, ölü gibi sararan yüzünü genç kıza çevirdi. Dudakları bir şeyler söyleyebilmek için mecalsizce çarpılıp duruyordu. Sonya'nın yüreğini korku kapladı. Delikanlının yanından biraz çekilerek:

- Neyiniz var, diye üsteledi. Raskolnikov:

- Korkma Sonya, bir şey değil, dedi. Sonra kendini kaybetmiş bir insanın sayıklayan haliyle:

- Doğrusunu istersen, saçma, yalnız, ne diye sana eziyet etmeye geldim, diye mırıldandı. Sonra genç kıza bakarak ekledi:

- Gerçekten de niçin?.. Durmadan kendi kendime hep bunu soruyorum, Sonya...

O, belki on beş dakika önce de bu soruyu kendi kendine sormuştu. Ama şimdi bu soru, yarı bilinçsiz bir hâlde, bütün vücudu sürekli bir titreme ile sarsılarak, tam bir güçsüzlük içinde ağzından çıkmıştı.

Sonya ona bakarak derin bir acıma duygusu ile:

- Ah, ne kadar da acı çekiyorsunuz, dedi.

- Hepsi saçma!.. Aldırma!.. Bana bak Sonya -nedense, birdenbire iki saniye kadar süren zayıf bir gülümseme dudaklarında uçuştu- dün sana söylemek istediklerimi hatırlıyor musun?..

Sonya, korku ile bekledi.

- Dün buradan giderken, belki de seninle sonsuza kadar vedalaştığımı söylemiş, eğer bugün gelirsem, Lizavetta'yı kimin öldürdüğünü sana haber vereceğimi bildirmiştim.

Genç kız birden bütün vücuduyla titremeye başladı.

- İşte şimdi bunu söylemeye geldim.

Sonya, kendini zorlayarak:

- Evet, dün, siz... Gerçekten de, diye kekeledi. Sonra, birden aklı başına gelmiş gibi, telaşla sordu:

- Peki ama bunu siz nereden biliyorsunuz? Genç kız güçlükle nefes almaya başladı. Yüzü gittikçe sararıyor, sararıyordu.

- Biliyorum!

Sonya bir dakika kadar sustuktan sonra, ürkek bir sesle:

- Yoksa onu buldular mı, diye sordu.

- Hayır, bulamadılar.

Genç kız, bir dakika daha bekledikten sonra, zor duyulabilen bir sesle tekrar sordu:

- Peki ama siz bunu nereden biliyorsunuz?

Raskolnikov, genç kıza dönerek büyük bir dikkatle yüzüne bakıp, az önceki çarpık ve bitkin gülümseyişle:

- Tahmin et, dedi.

Sonya'nın bütün vücudunu bir ürperme kapladı. Bir çocuk gülümseyişi ile fısıldadı:

- Ama siz... Beni... Niçin böyle korkutuyorsunuz?

Raskolnikov âdeta gözlerini ondan ayırmak elinde değilmiş gibi, dik dik genç kıza bakarak sözlerine devam etti:

- Bunları bildiğime göre, demek ki onun çok yakın dostuyum. O, Lizavetta'yı öldürmek niyetinde değildi... Onu... İstemeyerek öldürdü. O, kocakarıyı öldürmek istemişti... Kocakarı yalnızken içeri girdi. Ama tam o sırada Lizavetta üzerine geldi... Orada... Onu da öldürdü.

Aradan müthiş bir dakika daha geçti, ikisi de hep birbirlerine bakıyorlardı.

Delikanlı, kendini çan kulesinden aşağı atan bir adamın ruh hâli içinde sordu:

- Peki, tahmin edemez misin? Sonya, zor işitilir bir sesle:

- Hayır, diye kekeledi.

- İyice düşün bakalım.

Delikanlı bunu söyler söylemez, yine eski, bildik, buz gibi bir duygu, bütün ruhunu dondurdu. Genç kıza baktı ve ansızın onun yüzünde Lizavetta'nın yüzünü görür gibi oldu. O zaman elinde balta, Lizavetta'ya yaklaşırken, o da yüzünde çocuksu bir korku ile ellerini ileri uzatarak geri geri duvara doğru çekilirken kadının yüzünde beliren anlatımı açıkça hatırladı. Bu anlatım tıpkısı tıpkısına- birden bir şeyden korkmaya başlayan, korku dolu gözlerini kendilerini korkutan şeye diken, elceğizlerini ileriye doğru uzatarak geri geri çekilen ve ağlamaya hazırlanan küçük çocukların yüz anlatımını andırıyordu. Şimdi Sonya da hemen hemen aynı hâlde idi. Aynı çaresizlik, aynı korku içinde bir süre ona baktı ve birdenbire sol elini ileri uzatarak parmağının ucunu hafifçe delikanlının göğsüne dayadı. Israrla ona bakmakta devam ederek ve gittikçe ondan uzaklaşarak yavaş yavaş karyoladan kalkmaya başladı. Genç kızın duyduğu korku ona da bulaştı. Onun da yüz çizgilerinde aynı korku belirdi. O da, dudaklarında, aynı çocuksu gülümseme olduğu hâlde, aynı bakışlarla genç kızı süzmeye başladı. Sonunda:

- Öğrendin mi, diye fısıldadı.

Sonya'nın göğsünden:

- Aman Tanrım, diye korkunç bir çığlık koptu. Sonra, yatağa yığılarak, yüzünü yastığa gömdü. Ama biraz sonra hızla doğruldu, hızla delikanlıya yaklaştı, iki elinden kavradı, onları, incecik parmaklan arasında bir mengene gibi sıkarak, âdeta yapışıkmış gibi gözlerini ondan ayırmadan dikkatle yüzüne bakmaya başladı. Bu son ve umutsuz bakışlarla, hiç olmazsa son bir umut ışığı bulmak ve yakalamak istiyordu. Ama bu umut boşa gitti. Hiç kuşkusu kalmamıştı. Her şey onun dediği gibi idi. Hatta çok sonraları genç kız bu dakikayı hatırladığı zaman, artık hiçbir kuşkusu bile kalmadığını, o zaman, özellikle niçin öyle gördüğünü, hem tuhaf hem garip bulmuştu. Mesela, buna benzer bir şeyin içine doğduğunu herhâlde söyleyemezdi. Oysa şimdi Raskolnikov kendisine bunu söyler söylemez, ona öyle geldi ki, sanki gerçekten de bu şey onun da içine doğmuştu.

Delikanlı acı acı:

- Yeter Sonya, yeter!.. İşkence etme bana, diye yalvardı.

Meseleyi ona hiç de böyle açmayı düşünmemişti ama işte böyle olmuştu.

Sonya, kendisinden geçerek yerinden fırladı. Ellerini ovuşturarak odanın ortasına kadar gitti. Sonra, çabucak dönüp âdeta omuzu omzuna değecek biçimde, yine onun yanında durdu. Sonra birden, sanki bir yerine bir şey saplanmış gibi irkildi, bir çığlık attı. Niçin olduğunun kendisi de farkında olmadan, delikanlının önüne atılarak diz çöktü ve büyük bir üzüntü ile:

- Ne yaptınız, kendinize böyle ne yaptınız, diye söylendi. Sonra ayağa kalkarak delikanlının boynuna atıldı, onu kollarıyla sımsıkı kucakladı.

Raskolnikov geri geri çekildi. Üzgün bir gülümsemeyle kıza bakarak:

- Sen ne tuhaf kızsın, Sonya, dedi. Sana o şeyi söylediğim sırada beni kucaklayıp öpüyorsun! Ne yaptığını bilmiyorsun!

Sonya, Raskolnikov'un söylediğini duymadan, şiddetli bir heyecan içinde:

- Hayır, hayır, şu anda bütün dünyada senden daha mutsuz hiç kimse ama hiç kimse yoktur, diye bağırdı ve bir isteri bunalımı içinde hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Delikanlı, çoktandır yabancısı olduğu bir duygunun bir sel gibi yüreğine aktığını ve onu yumuşattığını hissetti. Buna karşı koyamadı. Gözlerinden iki damla yaş yuvarlandı, kirpiklerinde asılı kaldı.

Genç kıza umutla bakarak:

- Demek benden yüz çevirmiyorsun, Sonya, dedi. Sonya:

- Hayır, hayır, diye bağırdı. Hiçbir zaman hiçbir yerde! Hep peşinden geleceğim... Her yere peşinden geleceğim... Aman Tanrım. Oh, ne kadar mutsuzum... Niçin, niçin seni daha önce tanımadım! Niçin daha önce bana gelmedin?. Oh, Tanrım!

- Görüyorsun ya, geldim işte!.. Sonya, onu bir daha kucaklayarak, âdeta kendinden geçmiş bir hâlde:

- Ama şimdi!.. Ah, ben şimdi ne yapacağım, diye durmadan tekrarlamaya başladı. Kürek cezasını çekmeye de seninle birlikte gideceğim...

Bu sözler üzerine Raskolnikov'un vücudu şiddetle kasıldı. Az önceki kinli ve mağrur gülümseme, yine dudaklarında belirdi:

- Belki de ben henüz küreğe gitmek niyetinde değilim Sonya, dedi.

Sonya, hızla gözlerini ona çevirdi. Bu mutsuz insana karşı duyduğu ilk heyecan ve acıma duygusundan sonra, tekrar korkunç katillik düşüncesi vücuduna bir sancı gibi saplandı. Raskolnikov'un sözlerinin değişen ahengi Sonya'ya birden bir katili hatırlatmıştı. Şaşkın şaşkın ona bakıyordu. Bu iş

neden, nasıl, niçin olmuştu, henüz hiçbir şey bilmiyordu. Şimdi bütün bu sorular, birden genç kızın bilincinde canlanmıştı. Yeniden şüphe etmeye başladı. “O mu, o mu katil!.. Bu olacak şey mi?” diye aklından geçirdi ve hâlâ kendine gelmemiş gibi derin bir şaşkınlıkla bağırdı:

- Ne oluyor! Neredeyim ben? Nasıl olur da sizin gibi bir adam böyle yapabilir? Hem bunu niçin yaptınız?.. Delikanlı, bitkin ve âdeta canı sıkılarak:

- Niçin olacak, dedi. Soymak için... Yeter artık, Sonya!..

Sonya, âdeta sersemlemişti. Ama birdenbire haykırdı:

- Aç kalmıştın!.. Annene yardım etmek için bu işi yaptın! Değil mi?

Yüzünü öte yana çeviren ve başını eğen delikanlı:

- Hayır Sonya, hayır, diye mırıldandı. Pek de öyle aç kalmamıştım... Gerçi anneme yardım etmek istiyordum... Ama, bu da tamamen doğru değil!.. Bana işkence etme, Sonya!..

Sonya’nın elleri yanına düştü:

- Bütün bunların doğru olması mümkün mü? Aman Tanrım! Bunun neresi doğru? Buna kim inanabilir?.. Hem nasıl olur, cebinizdeki parayı, son meteliğine kadar çıkarıp veresiniz, sonra da kalkıp soygun için adam öldüresiniz, hiç olur mu bu, diye söylendi. Sonra, birden:

- Ah, diye bağırdı, o paralar... Katerina Ivanovna’ya verdiğiniz o paralar da... Ah Tanrım, yoksa o paralar da...

Raskolnikov, acele ile onun sözünü keserek:

- Hayır Sonya, dedi. Ona verdiğim paralar o paralardan değildi, için rahat etsin! O paraları bana bir tüccar eliyle annem göndermişti... Hasta olduğum sıralar almış, aynı gün de Katerina Ivanovna’ya vermiştim. Razumihin tanığımdır. Zaten benim yerime paraları attı. O paralar benimdi. Kendi paralarım... Kendi öz paralarım!..

Sonya, aval aval onu dinliyor, bütün gücüyle bir şeyler anlamaya çalışıyordu.

Raskolnikov dalgın dalgın, yavaşça ekledi:

- O paraya gelince... Para olup olmadığını da zaten bilmiyorum ya. O zaman kocakarının boynundaki güderinden yapılmış bir para kesesi almıştım. Tıklım tıklım dolu bir para kesesi... Ama açıp bakmadım bile... Herhâlde fırsat bulamamış olacağım... Sonra kol düğmeleri, kordon gibi daha bazı şeyler de vardı. Bütün bunları ve para kesesini V... caddesinde, bilmediğim bir avlunun içindeki bir taşın altına gizledim... Hemen ertesi gün... Hâlâ da orada duruyorlar...

Sonya kulak kesilmiş, dikkatle dinliyordu. Denize düşenin yılana sarılışı gibi, hemen bu sözlere sarılarak atıldı:

- Peki, şu hâlde ne diye... Soymak için yaptığınızı söylediğiniz hâlde hiçbir şey almadınız?

Raskolnikov, yine dalgın dalgın mırıldandı:

- Bilmiyorum... Bu paraları alıp almamaya henüz karar vermedim.

Sonra birdenbire kendine gelerek gülümsedi:

- Şimdi ne saçma sapan şeyler söyledim, ha, diye ekledi.

Sonya'nın aklından: "Yoksa deli mi?" düşüncesi geçti ama hemen bu düşünceden vazgeçti. Hayır, burada başka bir şey vardı. Hiç ama hiçbir şey anlamıyordu.

Raskolnikov, birden coşarak:

- Biliyor musun Sonya, dedi, bak sana ne söyleyeceğim. Aç kaldığım için kocakarıyı öldürseydim, şimdi mutlu ve zengin olacaktım. Bunu bilmiş ol!

Delikanlı bunları söylerken, her kelimeyi birer birer vurguluyor ve genç kızı gizem dolu ama candan bir bakışla süzüyordu... Birkaç saniye sonra mutsuzlukla bağırdı:

- Hem kötü bir şey yapmış olduğumu şu anda itiraf edersem bundan sana ne? Bana karşı kazanacağın budalaca zafer senin neyine yarar? Ah Sonya, ben şimdi buraya bunun için mi geldim?..

Sonya, yine bazı şeyler söylemeye niyetlendi ama sesini çıkarmadı...

- Senden başka kimsem olmadığı için, dün seni benimle gelmeye çağırmıştım.

Sonya, ürkek ürkek sordu:

- Nereye çağırmıştın? Raskolnikov, acı bir gülümseyişle:

- Merak etme, ne hırsızlık etmeye ne de adam öldürmeye çağırmıştım. Hayır, bunun için değil. Biz başka başka insanlarız. Hem biliyor musun Sonya, zaten dün seni nereye çağırdığımı, ancak şimdi, şu anda anladım. Oysa dün seni çağırırken nereye çağırdığımı kendim de bilmiyordum. Bir tek şey için seni çağırmıştım. Bir tek şey için geldim; beni bırakmaman için... Beni bırakmayacaksın, değil mi, Sonya?

Genç kız, onun elini sıktı.

Raskolnikov, bir dakika sonra, sonsuz bir acıyla Sonya'ya bakarak umutsuzluk içinde:

- Niçin, niçin ona söyledim?.. Bunu ona niçin açtım, diye bağırdı. Görüyorum ki Sonya, bunu açıklamamı istiyorsun; oturmuş bunu

bekliyorsun. Ama ben sana ne söyleyebilirim?.. Zaten bu açıklamamdan bir şey anlamayacak, sadece acı çekeceksin... benim yüzümden... İşte ağlıyor, yine beni kucaklıyorsun!.. Peki beni ne diye kucaklıyorsun?.. Bu acıya bir başıma katlanamadığımı ve “Haydi sen de acı çek, böylece ben hafiflemiş olurum!” diye bunu başkasına yüklemeye geldiğim için mi? Hem sen böyle alçak bir adamı sevebilir misin?.. Sonya:

- Sanki sen de çile çekmiyor musun, diye bağırdı. Yine, az önceki duygu bir sel gibi delikanlının yüreğine aktı, yine bir an için onu yumuşattı.

- Sonya, ben kötü yürekli bir adamım, buna dikkat et; bununla birçok şey açıklanabilir... Ben kötü yürekli olduğum için buraya geldim. Ama öyleleri var ki, belki de gelmezlerdi. Ama ben, korkağın ve alçağın biriyim. Ama... Varsın öyle olayım!.. Mesele bu değil!.. Şimdi konuşmam gerek, oysa söze nereden başlayacağımı bilemiyorum...

Durdu, derin düşünceye daldı. Sonra:

- Hey gidi hey, biz başka başka insanlarız, diye bağırdı. Birbirimize denk değiliz!. Hem ben de ne diye, ne diye geldim? Bunu asla bağışlamayacağım!..

Sonya atıldı:

- Hayır, hayır, geldiğine iyi ettin!.. Öğrenmem daha iyi, çok daha iyi oldu!

Raskolnikov, ona acı ile baktı:

- Gerçekten de sanki ne var? Evet, bu böyle oldu. Biliyor musun neden yaptım? Ben bir Napolyon olmak istedim, bunun için de öldürdüm. Eh, şimdi anladın mı?

Sonya, masumca ve çekinerek:

- Hayır, diye fısıldadı. Sonra, yalvaran bir sesle ekledi: Ama sen söyle, söyle... Ben anlarım. Ben kendi kendime hepsini anlarım.

- Anlayacak mısın? Pekâlâ, görürüz!.. Delikanlı bunları söyledikten sonra sustu ve uzun bir düşünceye daldı.

- Mesele şu ki, bir gün kendi kendime şöyle bir soru sordum: Mesela, benim yerimde Napolyon olsaydı ve mesleğine başlamak için elinde henüz ne Toulon ne Mısır ne Mont - Blanc’dan geçiş olmasaydı da, bütün bu güzel ve tarihsel şeyler yerine düpedüz gülünç bir kocakarıcık, hem de üstelik sandığından paraları aşırmak için (meslek uğruna, anlıyorsun ya?) öldürülmesi gereken tefeci bir kocakarı olsaydı, başka çıkar yol da olmadığına göre, bu işi yapar mı idi? Hiç de tarihsel olmayan ve işlenmesi günah olan bu cinayeti işlemekten acı duyar mı idi? Ha, şunu söyleyeyim

ki, bu “mesele” üzerinde uzun uzun, müthiş kafa yordum, öyle ki, artık Napolyon’un bu işten acı duyması şöyle dursun, hatta bunun tarihsel bir iş olmadığını hatırına bile getirmeyeceği, hatta, hatta bunda acı duyacak bir şey olabileceğinin farkında bile olmayacağı sonucuna -hem de ansızın- varınca, böyle düşündüğüm için, fena hâlde utandım. Başka çıkar bir yolu yoksa, düşünüp taşınmaya kalkmadan, bir çırpıda kadını boğuverecekti. Eh, işte ben de düşünmekten vazgeçip, bu otorite örneğine uyarak kadını öldürdüm. Bu iş, tıpkısı tıpkısına böyle oldu. Sana gülünç geliyor, değil mi?.. Evet Sonya, bu işte hepsinden gülünç olan şey, işin harfi harfine böyle oluşudur.

Sonya, bunu hiç de gülünç bulmamıştı. Daha ürkek ve zor işitilebilen bir sesle:

- İyisi mi, siz bana düpedüz, örnek vermeden anlatın!

Delikanlı, bu sözler üzerine genç kıza döndü, üzgün üzgün yüzüne baktı ve ellerinden tuttu:

- Yine haklısın, Sonya. Bütün bu söylediklerim saçma sapan şeyler. Biliyorsun ki: annemin hemen hemen hiçbir şeyi yok. Bir rastlantı ile eğitim gören kız kardeşimin alınyazısı, hizmetçilikte sürünmektir. Onlar bütün umutlarını yalnız bana bağlamışlardı. Ben okuyordum ama parasızlık yüzünden bir süre üniversiteden ayrılmak zorunda kaldım. Hatta böyle sürüp gitseydi bile ancak on-on iki yıl sonra -o da işler yolunda giderse- yılda bin ruble gelirli bir öğretmen ya da memur olmayı umabilirdim - bunları sanki ezberlemiş gibi söylüyordu... Ama bu işler oluncaya kadar da annem üzüntüden, acıdan eriyip bitecek, ben yine de onun acılarını gidermek imkânlarını bulamayacaktım. Kız kardeşime gelince, onun başına daha kötü şeyler gelebilirdi. Her şeyden kendimi yoksun kılmama, dünyadan yüz çevirmeme, annemi unutmama, kız kardeşime yapılacak kötülükleri saygı ile sineye çekmeme sebep ne? Bunlara niçin katlanayım? Onları kefenleyip gömdükten sonra yeni belalar edinmek, çoluk çocuk sahibi olup sonra da onları beş parasız, bir lokma ekmeğe muhtaç bırakmak için mi?.. Ya... Ya, işte böyle, kocakarının parasını elime geçirip, ilk yıllarımda, anneme yük olmadan bu para ile üniversite öğrenimini yapmayı, üniversiteyi bitirdikten sonra da hayata adımımı atarken bu paradan yararlanmayı ve bütün bunları, geniş, radikal bir biçimde yapmayı tasarlamıştım. Öyle ki, bu sayede kendi mesleğimde ilk adımı atmak, yeni, bağımsız bir yaşayışa yönelmek istiyordum. Evet, işte hepsi bu kadar...

Ama kocakarıyı öldürmekle pek doğaldır ki, çok kötü bir iş yapmış oldum. Eh, yeter artık...

Raskolnikov, büyük bir bitkinlik içinde sözlerini bitirdi, başını eğdi...

Sonya, büyük bir üzüntü ile:

- Ah, bu o değil, o değil, diye bağırdı. Hayır, öyle değil, öyle değil... Hiç bu olabilir mi? Hayır, öyle değil, öyle değil...

- Böyle olmadığını kendin de görüyorsun! Bense, bütün içtenliğimle gerçeği söyledim!

- Bunun neresi gerçek! Ah, Tanrım!

- İyi ama ben sadece bir bit öldürdüm, Sonya. Faydasız iğrenç, zararlı bir bit!

- Ama bu bit bir insan!

Raskolnikov Sonya'yı tuhaf bir bakışla süzerek:

- Onun bir bit olmadığını ben de biliyorum, diye karşılık verdi. Zaten ben yalan söylüyorum Sonya... Çoktan beri yalan söylüyorum, diye ekledi. Demek istediğim o değil... Sen doğru söylüyorsun... Burada, büsbütün, büsbütün, büsbütün, başka nedenler var. Çoktandır kimse ile konuşmadım, Sonya... Şimdi fena hâlde başım ağrıyor.

Gözleri hummalı bir ateşle yanıyordu. Adeta sayıklamaya başlamıştı. Dudaklarında üzgün bir gülümseme dolaşıyordu. Heyecanlı ruh halinin arasından korkunç bir bitkinlik beliriyordu. Sonya onun ne kadar acı çektiğini anlamıştı. Kızın da başı dönmeye başladı... Delikanlı hem tuhaf konuşuyordu, hem de söyledikleri, galiba anlaşılır şeylerdi. Ama... Ama nasıl olur!.. Nasıl olur!.. Ah, Tanrım!" Sonya aklından bunları geçiriyor ve umutsuzluk içinde ellerini ovuşturuyordu.

Düşüncelerindeki ani değişiklik kendisini şaşırtmış ve yeniden heyecanlandırmış gibi, Raskolnikov birdenbire başını kaldırarak tekrar söze başladı:

- Hayır Sonya, bu o şey değil!.. İyisi mi... Tut ki –evet, gerçekten de böylesi daha iyi... tut ki ben bencil kıskanç, kötü yürekli, aşağılık, öç alıcı ve... Belki de biraz deliliğe yatkın bir adamım. Varsın hepsi birden olsun!.. Deliliğin lafını eskiden etmişlerdi. Bunun farkındayım. Demin sana, parasızlık yüzünden üniversiteden ayrılmak zorunda kaldığımı söylemiştim. Ama "biliyor musun ki, isteseydim belki de ayrılmayabilirdim. Üniversitede okumam için gereken parayı annem gönderebilirdi. Üstüme, başıma, yiyeceğime gelince, çalışarak bunları kendim de sağlayabilirdim herhâlde. Dersler oluyordu, ders başına elli kopek teklif ediyorlardı.

Razumihin çalışıyor ya! Ben kızdım, çalışmak istemedim. Gerçekten öfkelenmiştim. Ben o zaman, bir örümcek gibi köşeme çekilmiştim. Sahi, sen benim hücreme gelmiş görmüştün!.. Alçak tavanların, daracık odaların insanın ruhunu, yüreğini sıktığını bilir misin?.. Ah, o hücreden öylesine tiksiniyordum ki! Ama yine de oradan bir türlü dışarı çıkmak istemiyordum. Bilerek çıkmak istemiyordum. Günlerce dışarı çıkmıyor, ne çalışmak, hatta ne de yemek istiyordum, boyuna yatıyordum. Nastasya bir şey getirirse yiyordum, getirmezse yemeden, öylece günüm geçiyordu. Bilerek, öfkemden bir şey istemiyordum. Geceleri ışığım yoktu, karanlıkta yatıyordum. Çalışıp bir mum almak istemiyordum. Okumam gerekti, bense kitaplarımı satmıştım. Masanın üzerindeki defterlerimin, notlarımın üstünde şu anda bile bir parmak toz var. Sırtüstü yatıp düşünmeyi, her şeyden çok seviyordum. Boyuna düşünüyordum. Sonra, rüyalar da görüyordum, tuhaf tuhaf rüyalar... Bunların ne biçim rüyalar olduğunu söylemek gereksiz, işte ancak o sıralarda, bir şeyler kurmaya başladım... Hayır, öyle değil... Yine öyle anlatamıyorum! Biliyor musun, o zaman ben boyuna kendi kendime şunu soruyordum: Ben niçin böyle budalayım? Demek ki, başkaları aptal, ben de onların aptal olduğunu kesin olarak biliyorum, niçin onlardan akıllı olmak istemiyorum? Sonra, şunu anladım ki, Sonya, herkesin akıllı olmasını beklemeye kalkarsam, bu çok uzun sürecek... Sonra, şunu da anladım ki, böyle bir şey hiçbir zaman olmayacak insanlar değişmeyecek... Onları değiştirecek kimse yoktur... Bunun için yorulmaya değmez! Ya, işte bu böyle!.. Bu bir kanundur... Kanun, Sonya! Bu böyledir! Şimdi biliyorum ki, Sonya, akılca, ruhça, daha güçlü daha sağlam olan herkes başkalarına buyurur! Daha yürekli, daha atak olan haklı çıkar... Umursamamakta en ileri gidenler kanun yapıcı olurlar. Herkesten daha atak olan, herkesten daha haklıdır! Bugüne kadar böyle gelmiş, bundan sonra da hep böyle gidecektir! Bunu ancak körler göremez!

Raskolnikov, bunları söylerken gerçi Sonya'ya bakıyordu ama artık anlayıp anlamadığını pek de önemsemiyordu. Bütün vücudu sıtma nöbeti içindeydi. Karanlık bir coşkunluk içinde çırpınıyordu. Gerçekten de o, uzun zamandan beri kimse ile konuşmamıştı. Sonya, bu karanlık inancın onda bir din, bir kanun haline geldiğini anlamıştı.

Raskolnikov, heyecanla sözüne devam etti:

- O zaman anladım ki Sonya, iktidar, ancak eğilip onu almak cesaretini gösterenlere verilir. İş cesaret etmekten ibaretti. Bütün mesele yalnız bu idi. O zaman kafamda, hayatımda ilk defa, o güne kadar hiç kimsenin hiçbir

zaman akıl etmediği bir düşünce doğdu. Evet, hiç kimsenin!.. Birdenbire, gün gibi açık olarak anladım ki, bütün bu saçmalıkların yanından geçerken şimdiye kadar hiç kimse onları şöylece kuyruğundan tutup cehenneme fırlatmak cesaretini göstermemiştir, gösteremiyor! Ben... ben cesaret göstermek istedim ve öldürdüm. Ben sadece cesaret göstermek istedim Sonya, işte bütün sebep bundan ibaret!

Sonya, ellerini çırparak:

- Ah, susunuz, susunuz, diye bağırdı. Siz Tanrı'dan uzaklaşmışsınız. Sizi Tanrı çarptı, şeytana teslim etti!..

- İyi hatırıma geldi Sonya, karanlıkta odamda sırtüstü yatıp bütün bunları düşünürken, demek ki, beni yoldan çıkaran şeytandı? Öyle mi?

- Susunuz, alay etmeyiniz, dinsiz!.. Sizin hiç ama hiçbir şey anladığınız yok! Ah, Tanrım; hiç ama hiçbir şey anlamıyor!..

- Sus, Sonya, ben hiç de alay etmiyorum! Beni şeytanın sürüklediğini kendim de biliyorum.

Delikanlı bunları söyledikten sonra, üzgün bir ısrarla tekrarladı:

- Sus, Sonya, sus! Ben her şeyi biliyorum. O zamanlar, sırtüstü karanlıkta yattığım sıralarda bütün bunları bir bir düşündüm, kendi kendime mırıldandım... En küçük noktasına kadar her şeyi kendi kendimle tartıştım. Her şeyi, her şeyi biliyorum. Bütün o gevezelikler o zaman beni öylesine bıktırmıştı ki, her şeyi unutarak yeni bir hayata başlamak, bu gevezelikleri kesmek istiyordum, Sonya! Benim, hiç düşünmeden, bir aptal gibi, bastığım yeri görmeden oraya gittiğimi mi sanıyorsun, Sonya? Ben oraya aklı başında bir insan olarak gittim. Beni mahveden de işte bu oldu ya! İktidara geçmeye hakkım olup olmadığını, kendi kendime sorup soruşturmaya başladıysam, demek ki iktidara geçmeye hakkım yokmuş! Mesela, hiç olmazsa bu noktayı bilmediğimi nasıl düşünebiliyorsun? Ya da insan bir bit midir, sorusunu sorarsam, demek ki insan benim için bir bit değildir. Belki aklına böyle bir soru gelmeyen, soru falan sormadan giden birisi için bir bittir. Napolyon gider mi idi, yoksa gitmez mi idi, diye günlerce kafa patlattığıma göre, kendimin bir Napolyon olmadığımı açıkça hissetmiş sayılırım... Bütün bu gevezeliklerin acısına katlandım, Sonya ve bütün bunları omzumdan silkip atmak istedim. Akla, vicdana danışmadan kendim için, sadece kendim için öldürmek istedim. Bu konuda kendime yalan söylemek istemedim. Anneme yardım etmek için öldürmedim. Boş laf! Maddi imkânlara ve iktidara sahip olmak, insanlığa hizmet etmek için de öldürmedim. Laf! Ben düpedüz öldürdüm; kendim için, salt kendim için

öldürdüm. Ha insanlığa iyilik eden biri olmuşum, ha bir örümcek gibi bütün ömrümce kurbanlarımı ağıma düşürerek onların hayat özsuyunu emmişim. Herhâlde o anda benim için bunun hiçbir farkı yoktu. Sonra beni cinayete sürükleyen başlıca sebep para da değildi, Sonya. Paraya olan ihtiyacım başka şeylere olan ihtiyacımdan çok değildi. Bütün bunları ben şimdi anlıyorum. Anla beni: Yeni baştan bu yollardan geçmem gerekse, herhâlde bu cinayeti tekrarlamazdım. O zaman, bir başka şey öğrenmek zorundaydım, kolumu idare eden başka şeylerdi. Herkes gibi ben de bir bit mi idim, yoksa bir insan mı?.. O zamanlar bunu öğrenmem, hem de çabuk öğrenmem gerekiyordu: önüme çıkan engeli aşabilir mi idim, aşamaz mıydım?.. Eğilip almaya cesaret edebilecek miydim? Yoksa etmeyecek mi idim? Titreyen bir yaratık mı idim, yoksa hakkım olan bir insan mı idim?

Sonya, ellerini ovuşturarak:

- Öldürmeye mi? Öldürmeye mi hakkın vardı, diye inledi.

Raskolnikov, sinirli sinirli:

- Eh Sonya, diye ona bir şeyler söyleyerek itiraz etmek istedi ama küçümseyen bir susuşla vazgeçti. Sözümü kesme Sonya, diye devam etti. Ben sana sadece bir noktayı, beni o zaman oraya şeytanın sürüklediğini, sonra da, oraya gitmeye hakkım olmadığını, çünkü benim de herkes gibi bitten başka bir şey olmadığımı öğrettiğini anlatmak istedim. Şeytan benimle alay etmişti. İşte ben de sana geldim. Misafirini kabul et! Ben bir bit olmasaydım, hiç kalkar da sana gelir mi idim? Beni dinle, o gün kocakarıya giderken sadece deneme yapmak niyetinde idim. Bunu böyle bil!

- Ama öldürdünüz! Öldürdünüz!

- Evet ama nasıl öldürdüm?.. Böyle mi öldürürler? Sanki benim o zaman gittiğim gibi mi öldürmeye giderler? Nasıl gittiğimi bir gün sana anlatırım. Sanki ben o mendebur kocakarıyı mı öldürdüm? Ben kendimi öldürdüm, kocakarıyı değil!.. Böylece, sonsuza kadar kendimi mahvettim!.. Kocakarıya gelince, onu ben değil, şeytan öldürdü. Yeter, yeter Sonya. Yeter!

Birdenbire alevlenen bir üzüntü ile bağırdı:

- Bırak, bırak beni!..

Dirseklerini dizlerine dayadı, başını avuçlarının kıskacı içine aldı.

Sonya, büyük bir üzüntü içinde,

- Bu ne acı, diye inledi.

Raskolnikov, birdenbire başını kaldırdı, umutsuzluğun altüst ettiği bir yüzle genç kıza bakarak sordu:

- Söyle bakalım şimdi ne yapmalı? Sonya birdenbire yerinden fırlayarak,

- Ne mi yapmalı, diye bağırdı. O ana kadar yaşla dolu olan gözleri birden parladı. Kalk -delikanlıyı omuzlarından yakaladı. O, âdeta şaşkın şaşkın, genç kızın yüzüne bakarak doğruldu!.. Hemen şimdi, şu dakika, dört yol ağzına koş, yere kapan, ilkin kirlettiğin toprağı öp, sonra, dört bir yana eğilerek bütün dünyayı selamla, herkesin önünde, yüksek sesle: “Ben öldürdüm!” diye bağır. O zaman Tanrı sana yeniden hayat verir!

Sonya, delikanlının iki elini avuçları içinde kuvvetle sıkarak ve kor gibi yanan gözleriyle ona bakarak:

- Gideceksin? Gideceksin değil mi, diye sordu. Âdeta hummaya tutulmuş gibi tir tir titriyordu.

Raskolnikov, kızın bu beklenmedik heyecanı karşısında, şaşırmış, hatta afallamıştı. Asık bir yüzle sordu:

- Yani, sen kürek cezasından mı söz ediyorsun, Sonya? Yani gidip kendimi ele mi vereyim?

- Sana gereken şey acı çekmek, böylece işlediğin günahlardan temizlenmektir.

- Hayır! Onlara gidip teslim olmayacağım Sonya. Sonya, haykırdı:

- Peki ama sen nasıl yaşayacaksın, nasıl yaşayacaksın? Kiminle yaşayacaksın?.. Bu sanki şimdi mümkün mü?.. Annenle nasıl konuşacaksın? Ah, şimdi onların hâli ne olacak, onların hâli ne olacak? Ben neler de söylüyorum! Sen zaten annenle kız kardeşini bırakmıştın!.. Evet, bıraktın, bıraktın! Ah, Tanrım! Bütün bunları kendisi de biliyor!.. İnsansız nasıl, nasıl yaşanabilir!.. Şimdi senin halin ne olacak?

Raskolnikov, yavaşça:

- Çocukluk etme Sonya, dedi. Onlara karşı ben ne suç işledim? Ne diye gidecekmişim? Ne diyeceğim onlara ben? Bütün bunlar hayal ve kuruntudan ibaret... Kendileri milyonlarca insanı mahvediyorlar, üstelik de bunu bir erdem sayıyorlar... Onlar bir yığın dolandırıcı ve alçaktan başka bir şey değil, Sonya. Hayır, gitmeyeceğim... Sonra alaycı bir gülüşle ekledi:

- Hem gidip de ne söyleyeceğim? Kocakarıyı öldürdüm ama parayı almaya cesaret edemedim, taşın altına gizledim mi, diyeceğim? Ama o zaman onlar benimle alay edecekler, parayı almadığım için bana aptal diyeceklerdir. Korkak ve aptal... Onlar bu davranışımdan hiç ama hiçbir şey

anlamayacaklar, Sonya. Onlar bunu anlamaya da layık değillerdir. O hâlde ne diye gidecek miyim? Gitmeyeceğim... Çocuk olma Sonya...

Genç kız, ellerini umutsuz bir yalvarışla ona doğru uzatmış biteviye tekrarlıyordu:

- Acı çekeceksin, acıdan mahvolacaksın! Raskolnikov, sanki bir rüya içinde imiş gibi tasalı bir tavırla:

- Ben, belki de üstelik kendime iftira ettim, dedi.

Belki de ben hâlâ bir insanım, bir bit değilim... Kendimi mahkûm etmekte acele ettim. Daha mücadele edeceğim...

Dudaklarında gururlu bir gülümseme belirmişti.

Sonya:

- Böyle bir acıyı taşımak!.. Hem de ömür boyunca, ömür boyunca taşımak, diye söylendi. Delikanlı dalgın ve tasalı bir tavırla:

- Alışırım, dedi. Bir dakika sonra ekledi: Beni dinle, dinle, artık ağlamak yeter!.. Şimdi işten konuşma sırasıdır. Beni aradıklarını, izlediklerini sana söylemeye gelmiştim...

Sonya, korku ile:

- Ah, diye haykırdı.

- Ne var böyle bağıracak?.. Küreğe gitmemi isteyen sen değil mi idin, şimdi böyle korkacak ne var?.. Yalnız şu var ki, onlara teslim olmayacağım!.. Onlarla daha savaşacağım. Bana hiçbir şey yapamayacaklar... Ellerinde gerçek hiçbir delil yok... Dün büyük bir tehlike içinde idim, mahvolduğumu sandım. Ama bugün iş düzeldi. Ellerindeki bütün deliller iki yanı keskin bir kılıçtan farksız. Yani, bütün suçlamalarını kendimden yana çevirebilirim. Anlıyor musun? Çevireceğim de... Çünkü şimdi artık öğrenmiş bulunuyorum. Ama herhâlde beni hapse tıkacaklardır. Bir olay olmasaydı, belki de bugün içeri tıkarlardı... Bugün, hâlâ tıkabilirler de... Ama bunun önemi yok, Sonya!.. Biraz tuttuktan sonra bırakırlar... Çünkü elerinde gerçek sayılabilecek hiçbir delil yok ve olmayacak da, sana söz veriyorum... Ellerindeki delillerle bir adamı hapse atamazlar... Haydi, artık yeter... Sana bunları bilesin diye açtım. Anneme, kız kardeşime gelince, inançlarını değiştirecek, onları korkutamayacak biçimde işleri düzenlemeye çalışacağım... Sanıyorum ki, kız kardeşim şimdi güven altındadır, dolayısıyla annem de öyle...İşte, hepsi bu kadar… Sen de tedbirli ol!.. Hapse girdiğim zaman gelip beni göreceksin, değil mi?..

- Oh, geleceğim!..

İkisi de yan yana, korkunç bir fırtınanın ıssız bir kıyıya attığı, yapayalnız kalmış, kazaya uğramış iki insan gibi, bitkin ve üzgün bir hâlde oturuyorlardı. Delikanlı Sonya’ya bakıyor, genç kızın kendisini ne kadar çok sevdiğini hissediyordu. Tuhaf değil midir, kendisini böylesine çok sevmesinden, birdenbire acı ve üzüntü duydu. Evet, bu tuhaf ve korkunç bir duygu idi. Buraya gelirken Sonya’nın kendisi için son umut, son sığınak olduğunu hissetmişti. Acılarının bir parçasını olsun burada bırakabileceğini ummuştu. Ama şimdi ansızın, genç kızın bütün kalbini kendisine verdiği şu anda, daha çok mutsuz olduğunu anladı.

- Sonya, dedi, hapse girdiğim zaman beni gelip görmemen daha iyi olur.

Genç kız cevap vermedi, ağlıyordu. Aradan birkaç dakika geçti. Adeta birdenbire aklına gelmiş gibi, ansızın sordu:

- Üzerinde haç var mı? Delikanlı önce soruyu anlamamıştı.

- Yok değil mi?.. Al bunu, servi ağacından yapılmıştır. Bende, bakırdan yapılmış bir başkası var, Lizavetta’nın verdiği... Biz onunla haçlarımızı değiştirdik... O bana kendi haçını vermişti, ben de ona kutsal tasvirimi hediye etmiştim. Şimdi ben Lizavetta’nın verdiği haçı taşıyacağım... Bu da senin olsun... Al, benimdir -Sonya, ısrar ediyordu- al işte, benimdir. Mademki birlikte acı çekeceğiz, çarmıha da birlikte gerilelim!

Raskolnikov, kızı üzmek istemedi:

- Ver, dedi ama haçı almak üzere uzattığı elini hemen geri çekti. Kızın gönlünü almak için ekledi:

- Şimdi dursun, Sonya, sonra alırım. Sonya, heyecanla onu doğruladı:

- Evet, evet, sonra daha iyi... Cezanı çekmeye giderken takarsın!.. Bana gelirsin, ben de kendi elimle onu sana takarım. Dua eder, yola çıkarız.

Tam bu sırada birisi üç kere kapıyı vurdu. Çok iyi tanıdıkları nazik bir ses duyuldu:

- Sonya Semyonovna, girebilir miyim? Sonya korku ile kapıya atıldı. Bay Lebezyatnikov’un sarışın yüzü kapıda göründü.

Lebezyatnikov’un telaşlı bir hâli vardı.

- Sizi görmeye geldim Sonya Semyonovna, dedi.

Sonra Raskolnikov’a dönerek ekledi:

- Afedersiniz... Sizi de burada bulacağımı düşünmüştüm. Yani hiçbir şey düşünmemiştim... Özellikle şunu düşünmüştüm ki...

Ve ansızın Raskolnikov’u bırakarak, Sonya’ya kısaca şu haberi verdi:

- Katerina Ivanovna çıldırdı. Sonya, bir çığlık attı.

- Yani, hiç değilse öyle görünüyor. Siz bilirsiniz ama biz ne yapacağımızı şaşırdık, işte mesele bu!.. Galiba başvurduğu yerden onu kapı dışarı etmişler, belki de dövmüşler... Görünüşe göre öyle... Kadıncağız Semyon Zahariç'in amirine koşmuş, onu evinde bulamamış. Kendisi gibi bir generalle yemekte imiş... Düşünün ki kalkıp oraya, yemek yedikleri yere, öteki generale gitmiş... Semyon Zahariç'in amirini görmek için diretmiş, galiba da adamı sofradan kaldırmış... Bu işin nasıl bir sonuca vardığını tahmin edebilirsiniz!.. Tabii, onu oradan kovmuşlar... Katerina Ivanovna ise kendisinin onu aşağıladığını, hatta kaldırıp kafasına bir şey attığını söylüyor. Yapacağı tahmin edilebilir... Yalnız, nasıl olup onu tutuklamadıklarına şaşıyorum. Şimdi, Amaliya Ivanovna'ya ve önüne gelene bunu anlatıp duruyor. Yalnız, öylesine övünüyor, öylesine bağırıyor ki, ne söylediğini anlamak çok güç. Ha, evet; bağırıyor ve diyor ki, şimdi herkes kendisinden yüz çevirdiği için, o da çocuklarını alıp sokağa çıkacak, kendisi laterna çalıp çocukları şarkı söyleyecek ve oynayacaklarmış... O da dans edecek, para alacak... Her gün de generalin penceresi altına gidecekmiş. “Şerefli bir memurun soylu çocukları sokaklarda nasıl dileniyorlar, varsın görsün.” diyor. Boyuna çocuklarını dövüyor, onlar da ağlaşıp duruyorlar... Sonya'ya “Hutorok” türküsünü, Polina Mihaylovna ile çocuğa da dans etmelerini öğretiyor... Elbiselerini yırtıyor; onlara aktör biçimi birtakım şapkalar yapıyor... Kendisi de, müzik âleti yerine sokaklarda gümbürdetmek için bir leğen taşımak istiyor... Kendisine laf anlatmak elde değil... düşünün bir kez, bu nasıl olur? Bu kadarı da olmaz artık!

Lebezyatnikov daha da devam edecekti ama onu nefes nefese dinlemekte olan Sonya, birdenbire mantosunu, şapkasını kaptığı gibi, odadan dışarı fırladı. Hem giyiniyor, hem gidiyordu. Raskolnikov kızın arkasından çıktı. Lebezyatnikov da onun peşinden yürüdü. Birlikte sokağa çıkarken, delikanlıya dönüp:

- Herhâlde aklını kaçırmış, dedi. Ben Sonya Semyonovna'yı ürkütmemek için ona, “galiba” dedim. Yoksa en küçük bir kuşkuya bile yer yok... Diyorlar ki, verem hastalığında beyinde birtakım tümörler çıkarmış. Yazık ki, doktorluktan anlamıyorum. Onu kandırmaya çalıştım ama bir şey dinlemiyor.

- Ona tümörlerden söz ettiniz mi?

- Yani, ayrıca şişlerden söz etmedim. Hem zaten bir şey anlamazdı. Benim söylediğim şu: Ağlayan birini, ağlaması için sebep olmadığına

mantık yolu ile inandırırsanız artık ağlamaz olur. Bu açık bir şey... Siz, ağlamaktan vazgeçmez mi diyorsunuz?

Raskolnikov:

- O zaman, yaşamak çok kolay olurdu, karşılığını verdi.

- İzin verin, izin verin; tabii, Katerina Ivanovna'nın bunu anlaması çok güç. Ama Paris'te delilerin sadece inandırma yolu ile iyileştirilebileceği üzerine ciddi birtakım deneylere girişilmiş olduğunu, bilmem biliyor musunuz? Geçenlerde ölen bir profesör, gerçek bir bilgin, deliliğin bu biçim tedavi edilebileceğini düşünüyormuş. Doktorun düşüncesine göre delilerin organizmasında ciddi hiçbir bozukluk yoktur. Delilik, deyim yerinde ise bir mantık yanlışlığı, bir düşünce bozukluğu, bir görüş sakatlığıdır. O, hastayı yalanlamakla işe başlamış, ne dersiniz, söylediklerine göre de sonuca ulaşmış.. Ama doktor bu tedavi sırasında duşlardan da yararlandığına göre, bu tedavinin sonucu pek tabii olarak, kuşku ile karşılanmaktadır... Hiç değilse böyle olduğu sanılıyor...

Raskolnikov, çoktandır onun söylediklerini dinlemiyordu. Evinin hizasına gelince Lebezyatnikov'u başıyla selamlayarak ana kapıdan girdi. Lebezyatnikov kendine geldi. Etrafına bakındı ve yoluna devam etti.

Raskolnikov, hücresine girdi, odanın ortasında durdu. Buraya niçin dönmüştü? Bu sararmış, eskimiş duvar kâğıtlarını, bu tozları, yatağı, divanı gözden geçirdi. Avludan sürekli olarak şiddetli bir gürültü geliyordu. Sanki birisi bir yere çivi çakıyordu. Pencereye yaklaştı, parmakları üzerinde yükselerek uzun uzun, büyük bir dikkatle avluya bakmaya başladı. Ama avlu bomboştu, çivi çakan da görünmüyordu. Evin sol bölümünde yer yer açık pencereler görünüyordu. Pencere kenarlarında, içlerinde cılız ıtır çiçekleri bulunan saksılar duruyordu. Pencerelerin iç tarafına çamaşırlar asılmıştı. Bunların hepsini ezbere biliyordu. Seyretmekten vazgeçerek, dönüp divana oturdu.

Ömründe hiç ama hiçbir zaman kendini böylesine yalnız hissetmemişti. Evet, belki de gerçekten Sonya'dan nefret ettiğini bir kez daha hissetti, hele şimdi onu daha da mutsuz kıldıktan sonra... “Ne diye ondan gözyaşı dilenmeye gitmişti? Kızın hayatını zehirlemek nesine gerekti? Ah, ne alçaklık!”

Birdenbire kesin bir kararla:

- Bir başıma kalacağım, diye söylendi. O beni hapishaneye görmeye gelmeyecek..

Beş dakika sonra başını kaldırdı, yüzünde tuhaf bir gülümseme vardı. Aklına tuhaf bir şey gelmişti: “Belki de küreğe gitmek gerçekten de daha iyi olacak!” diye düşündü.

Kafasında bu belirsiz, karmakarışık düşüncelerle böyle ne kadar oturduğunu hatırlamıyordu. Ansızın kapı açıldı, Avdotya Romanovna içeri girdi. Az önce kendisi Sonya’ya yaptığı gibi, kız kardeşi de önce eşikte durarak onu süzdü. Sonra ilerleyerek, delikanlının karşısındaki bir sandalyeye, dünkü yerine oturdu. Raskolnikov, hiç sesini çıkarmadan, düşünceden yoksun, bomboş gözlerle ona baktı.

Dunya:

- Darılma kardeşim, dedi, bir dakika için sana uğradım.

Yüzünün görünüşü düşünceli ama sert değildi. Bakışları açık ve sakindi. Delikanlı, bu gelişin sadece bir sevgi eseri olduğunu görüyordu.

- Kardeşim, ben şimdi her şeyi, her şeyi biliyorum Dimitri Prokofyiç bana her şeyi açıkladı ve anlattı, iğrenç ve budalaca bir şüphe yüzünden arkana düşüp sana işkence ediyorlarmış... Dimitri Prokofyiç, ortada hiçbir tehlike olmadığını, senin boş yere kendini üzdüğünü bana söyledi. Ama ben onun gibi düşünmüyorum ve bunun sende nasıl bir isyan duygusu yarattığını, bu öfkenin ömrün boyunca sende bir iz bırakabileceğini çok iyi anlıyorum, işte ben bundan korkuyorum. Bizi yüzüstü bıraktığın için seni ayıplamıyorum, ayıplamak cesaretini de kendimde bulamıyorum, önceleri sana sitem ettiğim için de beni bağışla! Kendimden pay biçiyorum, benim de başıma böyle büyük bir felaket gelmiş olsaydı, ben de herkesten kaçardım. Tabii bu meseleyi annemize hiç açmayacağım. Ama ona hep senden söz edeceğim ve çok yakında bizi görmeye geleceğini senin adına ona söyleyeceğim... Annemiz için sakın üzülme, ben onu avuturum. Ama sen de onu üzme, hiç olmazsa bir kerecik olsun bizleri görmeye gel!.. Unutma ki, o bir annedir. Şimdi ben sana sadece şunu söylemek için gelmiştim -Dunya kalkmaya davrandı... Her ne sebeple olursa olsun, sana gerekirsem ya da varlığıma ihtiyacın olursa bana seslen, hemen gelirim. Hoşça kal!

Dunya, bunları söyledikten sonra, sert bir dönüş yaparak kapıya doğru yürüdü. Raskolnikov:

- Dunya, diye seslendi ve yerinden kalkarak ona yaklaştı. Şu Razumihin, Dimitri Prokofyiç, çok iyi bir insan.

Dunya, hafifçe kızardı. Kısa bir aralıktan sonra:

- E, pekiyi, diye cevap verdi.

- Razumihin pratik, çalışkan, dürüst, namuslu, kuvvetle sevmesini bilen bir adam, hadi hoşça kal Dunya!

Dunya kıpkırmızı kesildi. Sonra birden telaşlanarak:

- Bu ne demek ağabey? Yoksa birbirimizden büsbütün mü ayrılıyoruz? Bu vasiyetleri bana ne diye yapıyorsun?

- Ne çıkar canım... Tanrı'ya emanet ol.

Raskolnikov arkasını döndü, pencereye doğru yürüdü. Dunya biraz daha bekledi, üzgün üzgün ona baktı, içi altüst olarak çıkıp gitti.

Hayır, o kız kardeşine karşı soğuk değildi. Hatta öyle bir an oldu ki, kız kardeşini kolları arasına alarak onu sımsıkı kucaklamak, onunla vedalaşmak, hatta ona her şeyi söylemek isteğine bile şiddetle kapıldı. Ama kız kardeşine elini uzatmak cesaretini bile gösteremedi.

"Onu şimdi öptüğümü hatırlayınca, sonraları belki de tüyleri ürperir, öpücüğünü çaldığımı söyler!"

Birkaç dakika sonra içinden ekledi: " Dunya buna dayanabilir mi, dayanamaz mı? Hayır dayanamaz!.. Böyleleri hiçbir zaman dayanamıyorlar!"

Bunun üzerine Sonya'yı düşündü.

Pencereden bir serinlik esti. Avludaki aydınlık, artık eski canlılığını kaybediyordu. Birdenbire kasketini alarak sokağa fırladı.

Hiç şüphe yok ki, kendi hasta hâli ile uğraşamıyordu. Zaten uğraşmak da istemiyordu. Ama bu sürekli üzüntüler, bu ruhsal dehşet, bir iz bırakmadan geçip gidemezdi. Eğer o gerçek bir humma nöbeti ile henüz yatağa düşmemişse, bu belki de bitmez tükenmez telaş ve heyecanlarının onu henüz ayakta tutmasındandı ama bu yapmacık ve geçici idi.

Hedefsizce dolaşıyordu. Güneş batmıştı. Son zamanlarda tuhaf bir can sıkıntısı duymaya başlamıştı. Bu can sıkıntısında herhangi bir dokunaklılık, keskin acılık yoktu. Ama onda bir süreklilik, bir ölmezlik kokusu vardı. Bu soğuk, bu ölü can sıkıntısında sonu olmayan yıllar, "bir metrekarelik alan" da yaşamanın ölmezliği seziliyordu. Akşam saatlerinde bu duygu, genel olarak ona daha çok acı vermeye başlamıştı.

Delikanlı tiksinti dolu bir sesle:

- İşte, herhangi bir güneş batışı ile ilgili tam anlamıyla fiziki olan bu budalaca rahatsızlıklarla gel de budalaca bir şey yapmaktan kendini koru! Sonya'ya değil, Dunya'ya gideceksin, diye söylendi.

Çağrıldığını duydu. Etrafına bakındı! Lebezyatnikov, arkasından koşuyordu.

- Düşünün, sizden geliyordum, sizi arıyorum. Ne dersiniz, kadın düşündüğünü yaptı, çocuklarını alıp sokağa döküldü. Sonya Semyonovna ile birlikte, zorla onları bulduk. Katerina Ivanovna, bir tavaya vuruyor, çocuklarını da şarkı söylemeye ve oynamaya zorluyor. Çocuklar ağlıyor, köşe başlarında, dükkânların önünde duruyorlar... Arkalarından da bir sürü avanak koşuyor. Hadi, gidelim.

Raskolnikov, Lebezyatnikov'un arkasından seğirterek, korka korka sordu:

- Ya Sonya?

- Âdeta kendini kaybetmiş... Yani kendini kaybeden Sonya Semyonovna değil, Katerina Ivanovna... Ama Sonya Semyonovna da kendini kaybetmiş bir hâlde. Fakat Katerina Ivanovna kendini büsbütün kaybetmiş... Size diyorum ki, tamamen aklını oynatmış... Onları yakalayıp karakola götürürler. Bunun nasıl bir etki yapacağını düşünün? Onlar şu anda X... köprüsü yanında, kanaldalar. Sonya Semyonovna'nın evinden hiç de uzak değil... Yakın.

Kanalın köprüden uzak olmayan bir yerinde Sonya'nın evinden iki ev ileride bir kalabalık toplanmıştı. Buraya daha çok kız ve erkek çocukları koşup gelmişlerdi. Katerina Ivanovna'nın kısık ve bitkin sesi, ta köprüden işitilmekte idi. Gerçekten de orada, sokak halkını ilgilendirecek kadar tuhaf bir görünüş göze çarpıyordu. Eski entarisini giymiş, sırtına bilinen şalını atmış, başına da yamru yumru ve bir yana yıkılmış hasır şapkasını geçirmiş olan Katerina Ivanovna, gerçekten de iyice aklını oynatmıştı, nefes nefese, yorgun bir hâlde idi. Veremli, bitkin yüzünde her zamankinden daha canlı bir anlatım okunuyordu. Hem genel olarak veremliler sokakta, güneş ışığı altında, her zaman evde olduklarından daha hasta ve kötü bir hâlde görünürler. Ama coşkunluğu bir türlü yatışmıyor, öfkesi, her an gittikçe kabarıyordu. Çocuklarına atılıyor, onlara bağırıp çağırıyor, onları kışkırtıyor, nasıl dans edileceğini, hangi şarkının söyleneceğini, halkın gözü önünde onlara öğretiyor, bunun niçin gerekli olduğunu anlatmaya çalışıyor, çocuklarının anlayışsızlığından umutsuzluğa kapılıyor, onları dövüyordu. Sonra bu işi bitirmeden halka dönüyordu. Halkın arasında, manzarayı seyredenler içinde, üstü başı düzgünce birini görürse hemen ona yaklaşıyor, "Soylu hatta aristokrat bir aileden olan" bu çocukların ne hale getirildiklerini anlatmaya koyuluyordu. Kalabalık arasında gülenler ya da ona sataşanlar olursa, hemen bunların üzerine atılıyor ve onlarla kavga etmeye başlıyordu. Bazıları gerçekten de gülüyor, bazıları ise başlarını

sallıyorlardı. Ama genel olarak herkes, ürkmüş çocuklarıyla bu deli kadını merakla seyrediyordu. Lebezyatnikov'un sözünü ettiği tava ortada yoktu. Ya da hiç olmazsa Raskolnikov, onu görmemişti. Ama Katerina Ivanovna, Poleçka'yı şarkı söylemeye, Lenya ile Kolya'yı da dans etmeye zorladığı zaman, tava yerine kuru avuçlarını birbirine vurarak tempo tutuyordu, bazen kendisi de şarkı söylemek hevesine kapılıyordu; ama her seferinde, daha ikinci noktada acı verici bir öksürük sağanağı ile sesi kesiliyordu. O zaman yeniden umutsuzluğa kapılıyor, öksürüğüne lanetler savuruyor, hatta ağlıyordu. Her şeyden çok onu çileden çıkaran şey, Lenya ile Kolya'nın korku ve gözyaşları idi... Gerçekten de çocuklarını sokak şarkıcılarının maskara kılığına sokmaya çalışmıştı. Küçük oğlana kırmızı beyaz sarık sararak onu Türk kılığına sokmak istemişti. Lenya'ya bir kostüm bulamamıştı. Sadece başına yünden örülmüş kırmızı bir başlık -daha doğrusu rahmetli Semyon Zahariç'in gecelik külahını- geçirmişti. Külahın ucuna, Katerina Ivanovna'nın büyük annesine ait olup bugüne kadar aile yadigârı diye sandığın dibinde saklanan beyaz bir tavus tüyü sokulmuştu. Polya, her günkü entarisini giymişti. Peşinden ayrılmadan annesine şaşkın ve ürkek gözlerle bakıyordu. Kadının çıldırmış olduğunu anladığı için ondan gözyaşlarını saklamaya çalışıyor ve ara sıra ürkek bakışlarla etrafı süzüyordu. Sokak ve kalabalık onu fena hâlde ürkütüyordu. Sonya, hiç ayrılmadan Katerina Ivanovna'nın arkasından yürüyor, eve dönmesi için ağlayarak durmadan yalvarıyordu. Ama Katerina Ivanovna bildiğinden şaşmıyordu. Öksürerek, tıkanarak, acele acele: "Bırak Sonya, bırak..." diye bağırıyordu. Ne istediğini kendin de bilmiyorsun, bir çocuk gibisin! O sarhoş Alman kadının evine bir daha dönmeyeceğimi sana önceleri de söylemiştim. Bırak herkes, bütün Petersburg, ömrü boyunca namusu ile doğrulukla çalışan, hatta vazife başında öldüğü söylenebilen -Katerina Ivanovna, hemencecik yarattığı bu kuruntuya kendisi de körü körüne inanmıştı- soylu bir babanın çocukları nasıl dileniyorlar, görsün! Bırak, bırak da şu mendebur general bozuntusu görsün. Sen de ne aptal şeysin Sonya! Söyle bakayım, şimdi biz ne diyeceğiz? Seni sömürdüğümüz yeter, artık istemiyorum!

Raskolnikov'u görünce, ona doğru atılarak:

- Ah Rodyon Romanoviç, siz misiniz, diye bağırdı. Bundan daha akıllıca bir iş yapılamayacağını lütfen şu küçük budalaya anlatınız. Hatta laternacılar bile para kazanıyor. Bize gelince, herkes hemen bizi görecek, perişan olmuş yoksul ve soylu bir aile olduğumuzu öğrenecek... O general

bozuntusu ise yerinden olacak, göreceksiniz!.. Her gün onun pencereleri altına gideceğiz... Çar-oradan geçerken diz çökeceğim. Bunların hepsini öne sürerek ve kendilerine göstererek: “Babamız, bizi koru!” diyeceğim... O, öksüzlerin babasıdır, merhametlidir, bizi de korur, göreceksiniz!.. General bozuntusuna gelince... Lenya tenez - vous droite! Sen de Kolya, şimdi yine dans edeceksin! Ne var böyle ağlayacak? Bakın yine ağlıyor!.. A küçük sersem, korkacak ne var? Aman Tanrım!.. Rodyon Romanoviç, ben bunlarla ne yapabilirim! Bilseniz ne mankafa şeyler!.. Söyleyin bunlarla ne yapılabilir?

Kendisi de nerede ise ağlamak üzere olduğu hâlde -ama bu, durmadan, dinlenmeden çabuk çabuk konuşmasına engel olmuyordu- ağlamakta olan çocuklarını Raskolnikov’a gösteriyordu. Raskolnikov, eve dönmesi için onu kandırmaya çalıştı. Hatta onurunu kamçılamak düşüncesiyle, soylu kızlar pansiyonu müdürü olmaya hazırlandığına göre, laternacılar gibi sokaklarda dolaşmasının uygun olamayacağını söyledi.

Katerina Ivanovna:

- Kızlar pansiyonu! Hah hah hah!.. diye kahkahayı bastı. Davulun sesi uzaktan hoş gelir. Ama güler gülmez başlayan öksürük nöbetiyle sarsılarak sözünü sürdürdü: Hayır Rodyon Romanoviç, artık o hayaller geçti. Herkes bizden yüz çevirdi. Ya o general bozuntusu? Biliyor musunuz Rodyon Romanoviç, ben onun kafasına bir mürekkep hokkası fırlattım. Uşaklar odasında, onu ziyarete gelenlerin imzaladıkları kâğıdın yanında duran masa üzerindeki hokkayı... Ben de o kâğıdı imzalamıştım. Hokkayı fırlattım ve kaçtım. Ah alçaklar, alçaklar!.. Artık, her şey bana vız gelir... Şimdi bunlara kendim bakacağım, kimsenin önünde eğilmeyeceğim. (Sonya’yı göstererek) Onu sömürdüğümüz yeter artık... Poleçka, kaç para topladın, göster bakayım?.. Nasıl? Topu topu hepsi iki kapik mi?.. Oh, iğrenç insanlar!.. Hiçbir şey vermiyorlar, yalnız dillerini çıkartarak peşimizden koşuyorlar.. (Kalabalığın arasında birini göstererek) Ya şu salak niye gülüyor?.. Bütün bunlar hep şu Kolya’nın mankafalığı yüzünden... İşin yoksa onunla uğraş dur! Neyin var, Poleçka? Benimle Fransızca konuş! Parlez ıноi français. Ama ben sana öğretmiştim, birkaç cümle bilirsin canım!.. Yoksa sizin soylu bir ailenin iyi eğitim görmüş çocukları olduğunuz, bütün öteki laternacılara benzemediğiniz nereden belli olacak? Biz sokaklarda “kukla” oynatmıyoruz. Soylu romans söylüyoruz.. Ah, evet!.. Gerçekten de ne okuyalım?.. Boyuna sözümü kesiyorsunuz.. Biliyor musunuz Rodyon Romanoviç, biz burada, nasıl bir şarkı okuyacağımızı kararlaştırmak üzere

durmuştuk... Öyle bir şey arıyorduk ki, Kolya da bununla dans edebilsin! Çünkü, bütün bunlara hazırlıksız giriştik... Anlaşmamız gerek ki, prova edebilelim. Sonra da yüksek sosyete insanlarının daha çok bulunduğu Nevski'ye gideriz de orada hemen dikkati çekeriz. Lenya "Hutorok" şarkısını biliyor... Ama boyuna "Hutorok" da, "Hutorok". Herkes de bunu söylüyor. Biz çok daha soylu bir şey söylemeliyiz!.. Eh Polya, senin aklına bir şey gelmiyor mu? Hiç olmazsa sen biraz anneme yardım etsen!.. Belleğimi kaybettim, yoksa ben hatırlardım... Acaba "Kılıcına dayanan süvari" yi mi okusak! Yoksa Fransızca "Cinque sous" şarkısını mı söylesek! Sahi, ben bunu size öğretmiştim, evet öğretmiştim. Hepsinden önemlisi, bu şarkı Fransızca olduğuna göre, hemen sizin soylu çocukları olduğunuzu anlayacaklar... Bunun yapacağı etki çok daha dokunaklı olacak!.. Hatta: "Malb-roughs'en va-t-en querre" şarkısını söylesek de olur... bu büsbütün çocuksu, bir çocuk şarkısı olduğuna göre çocukları uyuturken, bütün aristokratların evlerinde söylenir. Katerina Ivanovna:

"Malbrough s'en va-t-en guerre. Ne sait quand reviendra" diye okumaya başladı. Sonra:

- Hayır, hayır, "Cinque sous" daha iyi, dedi. Haydi Kolya, ellerini kalçana koy, çabuk. Sen de Lenya, ters tarafa dön!,.. Polya ile ben hem size yardım eder, hem el çırparak tempo tutarız.

"Cinq sous, conq sous. Pour monter nötre menage."

Öhö öhö öhö -kadın öksürükten boğularak sustu!.. Bir yandan da öksürüğü arasında:

- Poleçka, diye seslendi, entarini düzelt, omuzların kaymış!.. Şimdi artık sizin ayrıca düzgün ve tetikte durmanız gerek ki, görenler soylu bir ailenin çocukları olduğunuzu anlasınlar! Ben o zaman korsajı daha uzun ve iki parça biçmek niyetinde idim. Ama sen Sonya,. "Kısa olsun, kısa olsun" diye diye çocuğu büsbütün maskara ettin! Eh, yine mi hepiniz ağlıyorsunuz! Aman, ne budala şeylersiniz!.. Eh, haydi Kolya, başla, çabuk, çabuk çabuk! Oh, ne çekilmez çocuk bu!..

- Cinq sous, cinq sous...

- Yine bir asker! Söyle bakalım, ne istiyorsun?

Gerçekten de bir polis, kalabalığı yararak kendisine yol açıyordu. Ama tam bu sırada, elli yaşlarında, resmi elbiseli, kaputlu, boynunda bir de nişan bulunan -ki bu hâl Katerina Ivanovna'nın pek hoşuna gitmiş, polis üzerinde de etki yapmıştı- yüksek rütbeli bir memur onlara yaklaştı ve hiçbir şey söylemeden Katerina Ivanovna'ya üç rublelik yeşil bir banknot uzattı.

Adamın yüzünde içten bir acıma duygusu okunuyordu. Katerina Ivanovna, verileni kabul etti, zarif, hatta fazla nazik bir reveransla onu selamlayarak yüksek perdeden:

- Teşekkür ederim efendim, diye başladı. Bizi bu hale sürükleyen sebep... Poleçka, al şu parayı... Görüyorsun ya, felakete uğramış, zavallı soylu bir kadının hemen yardımına koşmaya hazır, merhametli, iyi yürekli insanlar hâlâ eksik değil. Görüyorsunuz ya efendimiz, bunlar soylu öksüzler, hatta en aristokrat bir aileden denebilir... Ya şu general bozuntusu, masaya kurulmuş bıldırcın yiyordu... Kendisini rahatsız ettiğim için, öfke ile ayaklarını döşemelere vurdu. Ona: “Ekselans, sizin de çok iyi tanıdığınız rahmetli Semyon Zahariç’in yetimlerini koruyunuz, dedim. Çünkü, tam babasının gömüldüğü gün, öz kızı çok aşağılık bir alçağın kötü bir iftirasına uğradı.” dedi!.. Yüksek rütbeli memura seslendi: “Koruyun bizi!.. Şu asker beni ne diye tedirgin ediyor?.. Yine böyle biri yüzünden Meşçanskaya caddesinden buraya kaçtık... Ne istiyorsun sersem herif?..

- Çünkü sokaklarda yasaktır. Lütfen uygunsuzluk etmeyiniz!..

- Uygunsuz sensin! Diyelim ki, laterna ile dolaşıyorum, bundan sana ne?

- Laterna ile dolaşmak için, elinizde bir izin kâğıdının bulunması gerek. Oysa, siz bunu kendi başınıza yapıyorsunuz, böylece de halkın toplanmasına sebep oluyorsunuz! Nerede oturuyorsunuz?

Katerina Ivanovna:

- Ne izin kâğıdı, diye bağırdı. Kocamı bugün gömdüm, izin kâğıdı da ne oluyormuş? Yüksek rütbeli memur:

- Hanımefendi, hanımefendi, diye söze başlayacak oldu. Sakin olun, buyurun gidelim. Ben sizi götürürüm. Burada, kalabalık arasında uygun değil... Siz rahatsızsınız!..

Katerina Ivanovna:

- Muhterem efendimiz, muhterem efendimiz, siz bir şey bilmiyorsunuz, diye bağırdı. Biz Nevski bulvarına gideceğiz! Sonya, Sonya! Nerelere kayboldu? O da ağlıyor?. Ama hepinize böyle ne oluyor!.. -Sonra birdenbire korku içinde bağırdı:

- Kolya, Lenya, nereye gidiyorsunuz? Ah, sersem çocuklar!.. Kolya ve Lenya, iyi ama nereye gidiyor onlar?..

Mesele şu ki, sokak kalabalığından ve çılgın annelerinin yakışıksız davranışlardan, artık kendilerini yakalayıp bir yere götürmek isteyen polisten fena hâlde ürken Kolya ile Lenya, âdeta sözbirliği etmiş gibi, el ele

tutuşup kaçmaya koyulmuşlardı. Zavallı Katerina Ivanovna, ağlayarak, sızlayarak onların peşi sıra koştu. Bu kadının böyle, gözyaşı dökerek nefes nefese koşması çirkin ve acıklı bir görünüş meydana getiriyordu. Sonya ile Poleçka da onun peşinden koşmaya başladılar.

- Sonya, çevir onları, çevir!.. Ah sersem, nankör çocuklar!.. Polya yakala şunları!.. Ayol, ben sizin için... Koşarken ayağı takılarak düştü. Onun üstüne eğilen Sonya:

- Ah, aman Tanrım, yaralanmış, kan içinde kalmış, diye bağırdı. Herkes koşuştu, kadının çevresinde bir meraklılar halkası birikti. Raskolnikov ile Lebezyatnikov ilk koşup gelenlerdendi. Yüksek rütbeli memur da koşup gelenler arasında idi. Onun arkasından polis de gelmişti. Bunun altından bir sürü iş çıkacağını sezdiği için, elini sallayarak “Hey gidi” diye mırıldanıyordu;

- Dağılın! dağılın, diyerek, toplanan kalabalığı dağıtmaya çalışıyordu.

Birisi:

- Ölüyor, diye bağırdı. Bir başkası:

- Delirmiş, dedi!..

Bir kadın haç çıkararak:

- Tanrım, sen koru, diye söylendi. Kız çocuğu ile erkek çocuğunu yakaladılar mı?.. Hah işte ablaları yakalamış onları... Sizi gidi yaramazlar!

Ama Katerina Ivanovna’ya dikkatle bakınca, kaldıranları boyayan kanın hiç de Sonya’nın sandığı gibi, bir taşa çarparak açılan bir yaradan gelmediğini, kadının ağzından boşandığını anladılar.

Yüksek rütbeli memur, Raskolnikov’la Lebezyatnikov’a:

- Ben bunu bilirim, gördüm, diye mırıldandı. Bu, veremdir. Kan, böyle birdenbire boşanır ve boğar. Daha geçenlerde gözlerimle gördüm, akrabalarımdan bir kadının ağzından birdenbire bir buçuk bardak kan boşanıvermişti. Bilmem ki ne yapmalı? Şimdi ölecek zavallı...

Sonya yalvarıyordu:

- Buraya, buraya, benim evime götürelim... Ben şuracıkta oturuyorum. Nah şu ev, buradan ikinci... Bir doktor çağırtınız... Ah, Tanrım!

Yüksek rütbeli memurun çabasıyla iş yoluna kondu. Hatta polis bile Katerina Ivanovna’nın taşınmasına yardım etti. Onu, hemen hemen ölmüş bir hâlde Sonya’nın evine götürüp yatağa yatırdılar. Kan hâlâ dinmemişti ama hasta yavaş yavaş kendine gelir gibi oluyordu. Sonya’dan başka odaya Raskolnikov, Lebezyatnikov, yüksek rütbeli memur ve polis hep birlikte girdiler. Polis, ilk iş olarak, peşlerinden kapıya kadar gelmiş olan

meraklılardan bazılarını dağıtmakta acele etti. Poleçka, titreşip ağlayan Kolya ile Lenya'yı ellerinden tutarak içeri soktu.

Kapernaumovlar da gelmişlerdi. Kapernaumov topaldı, bir gözü de kördü. Fırça gibi dimdik saçlarıyla favorileri ona tuhaf bir görünüş veriyordu. Karısının, korkmuş bir hâli vardı. Her zaman ağızları açık ve şaşkın bir hâlde bulunan çocuklarının yüzü, tahtadan yontulmuş izlenimini vermekte idi. Bütün bu kalabalık arasında, Svidrigaylov da göründü. Nereden çıkıp geldiğini anlamadığı ve onu kalabalık arasında gördüğünü hatırlamadığı için, Raskolnikov ona şaşarak baktı.

Doktordan ve papazdan söz edildi. Gerçi yüksek rütbeli memur, Raskolnikov'un kulağına, doktorun artık gereksiz olduğunu söylemekle birlikte, yine de bir doktor getirilmesini emretti. Doktor çağırmaya Kapermaumov kendisi koştu.

Bu arada, Katerina Ivanovna biraz kendisine gelmiş, kan da kısa bir süre için durmuştu. Kendi mendiliyle alnındaki ter damlacıklarını titreye titreye silen, yüzü sararmış Sonya'yı hastalıklı ama dik ve delici bakışlarla süzüyordu. Sonunda, kendisini kaldırmalarını rica etti. İki yanından tutarak onu yatağın içinde oturttular.

Zayıf bir sesle:

- Çocuklar nerede, diye sordu. Onları sen mi getirdin Polya? Ah, budalalar! Kaçacak ne vardı sanki... Ah!

Kan, kurumuş dudaklarını hâlâ örtmekte idi. Gözlerini odanın içinde gezdirerek:

Sonya, dedi. Şimdiye kadar gelmek kısmet olmamıştı. Demek böyle yaşıyorsun? Bu zamana kadar sana hiç gelmemiştim... Mis...

Genç kıza acıyarak baktı:

- Seni sömürdük durduk, Sonya, Polya, Lenya, Kolya, gelin buraya... İşte onlar Sonya... Onları sana emanet ediyorum!.. Benden geçti artık... Hepsi bu kadar, paydos!.. Yatırın beni, hiç olmazsa rahat rahat ölmeme engel olmayın...

Onu tekrar yastığa yatırdılar.

- Ne? Papaz mı çağırdınız?.. Gereksiz... Boş yere harcayacak rubleniz mi var? Benim hiçbir günahım yok ki!.. Olsa bile Tanrım beni bağışlar... Çektiğim acıları kendisi de biliyor!.. Bağışlamazsa, varsın bağışlamasın!..

Sıkıntılı bir sayıklama onu pençesine almakta idi. Zaman zaman irkiliyor, gözleriyle çevresini süzüyor, bir an için herkesi tanır gibi oluyordu. Ama sonra hemen şuurunu kaybederek sayıklamaya başlıyordu.

Hırıltı ile ve zorlukla soluk alıyordu. Sanki boğazında bir şeyler fıkırdıyordu.

Her kelimenin sonunda soluk alarak bağırıyordu:

-Ona ben “Ekselans!” diyorum... Şu Amaliya Lüdvigovna... Ah Lenya, Kolya... Eller kalçaya! Daha çabuk, daha çabuk! Glissez-glissez! Pas de basq. Ayaklarını yere vur!.. Zarif bir çocuk ol!..

- Du hast Diamanten und Perlen... Arkası neydi bunun?.. İşte bunu söyleyebilsen...

- Du hast die Schönsten Augen Madchen, was willst du mehr?

Yok canım, hayır, hayır öyle değil!.. was willst du mehr! Uyduruyor, geveze! Ah, evet, işte bir tane daha... Öğle sıcağında, Dağıstan vadilerinde...

Ah, bunu ne kadar severdim... Taparcasına severdim bu romansı ben, Poleçka! Biliyor musun, babanla nişanlı iken, o bunu söylerdi... Oh, ne günlerdi onlar!.. Ah bunu söyleyebilsek!.. Dur bakayım, nasıldı... Nasıldı... Bak işte unutmuşum!.. Bana hatırlatsanıza, nasıldı?

Katerina Ivanovna büyük bir heyecan içinde çırpınıyor, kalkmaya çabalıyordu. Artık korkunç, hırıltılı, bitkin bir sesle, her kelimede duraklayarak ve gittikçe büyüyen bir korku ile haykırarak okumaya başladı:

“Öğle sıcağında!.. Dağıstan.. Vadilerinde!.. Göğsümde bir kurşunla!..”

Birdenbire, gözyaşları içinde, yürekleri parçalayan bir çığlıkla:

- Ekselâns, diye hıçkırmaya başladı. Rahmetli Semyon Zahariç’in evinde gördüğünüz konukseverlik adına, onun yetimlerini koruyun!.. Hatta aristokratlık adına da demek mümkün!..

Sonra birdenbire kendine gelerek irkildi. Bir bir herkesin yüzüne korkuyla baktı, hemen Sonya’yı tanıdı. Onu burada, karşısında görmekten şaşırmış gibi, yumuşak, tatlı bir sesle:

- Sonya, Sonya! Sevgili Sonya, sen de burada mısın, diye seslendi.

Onu tekrar kaldırdılar. Kadın umutsuz, hınç dolu bir sesle:

- Yeter!.. Artık zamanım geldi! Elveda çilekeş kız! Lagar beygiri çok yordular... Artık çatladı, diye haykırdı ve başı yastığa düştü.

Katerina Ivanovna, tekrar kendini kaybetti. Ama bu son kendini kaybediş çok sürmedi. Solgun zayıf yüzü, geriye, arkaya doğru sarktı. Ağzı açıldı. Bacakları kasılarak uzadı, derin bir soluk aldı ve öldü.

Sonya, Katerina Ivanovna’nın ölüsü üzerine atılarak onu kucakladı, başını ölünün kuru göğsüne dayadı ve öylece kalakaldı. Poleçka annesinin ayaklarına kapandı, hıçkıra hıçkıra ağlayarak onları öptü. Henüz olup

bitenlerin farkına varmayan ama korkunç bir şeylerin geçtiğini sezen Kolya ile Lenya, elleriyle birbirlerinin omuzlarından tuttular. Gözlerini birbirlerine dikerek, birdenbire ikisi birden ağızlarını açıp bağırmaya başladılar, ikisi de hâlâ, az önceki sokak kılığında idiler. Birinin başında sarık, ötekinin başında ise tepesinde kuştüyü bulunan bir külah vardı.

Şu ünlü "diploma," nasıl olup da birdenbire yatağın üzerinde Katerina Ivanovna'nın yanı başında belirivermişti? Şuracıkta, yastığın üzerinde duruyordu; Raskolnikov onu görmüştü.

Delikanlı pencereye doğru çekildi. Lebezyatnikov, hemen onun yanına koştu:

- Öldü, diye mırıldandı. Svidrigaylov yanlarına gelerek:

- Rodyon Romanoviç, size söyleyecek bir çift sözüm var, dedi.

Lebezyatnikov, hemen yerini ona verdi ve terbiyeli bir insan edasıyla oradan uzaklaştı. Svidrigaylov, şaşırmış olan Raskolnikov'u daha uzakça bir köşeye götürdü...

- Bütün bu patırtı ve gürültüyü, yani şu cenaze işlerini ben üzerime alıyorum, dedi. Bilirsiniz ki, bütün bunlar para ile olur. Oysa ben size, bana gerekli olmayan bir param olduğunu söylemiştim. Şu iki yavru ile Poleçka'yı öksüzler yurduna yerleştireceğim... Onlara orada iyi bakarlar... Her birinin hesabına da, erginlik çağına geldiklerinde almaları şartıyla, bin beşer yüz ruble yatıracağım. Sonya Semyonovna'nın yüreği iyice rahat etsin!.. Ona gelince, niyetim onu da düştüğü şu bataklıktan kurtarmaktır. Çünkü iyi bir kıza benziyor, öyle değil mi? Lütfen siz de kız kardeşiniz Avdotya Romanovna'ya kendisine ayırdığım on bin rubleyi bu yolda kullandığımı söyleyiniz.

Raskolnikov:

- Bu cömertliği, acaba hangi maksatlarla yapıyorsunuz, diye sordu.

Svidrigaylov, gülerek:

- Eh, ne güç inanan adamsınız, dedi. Bu paranın bana hiç de gereği olmadığını size söylemiştim ya!.. Bunu sadece bir insanlık duygusu ile yapabileceğime inanmıyor musunuz? Hem şu zavallı -parmağıyla cenazenin bulunduğu köşeyi göstererek- herhangi bir tefeci kocakarı gibi bir "bit" değildi ki... Söyleyin bakayım bana: "Lujin'in yaşayıp kötülük etmesi mi daha iyidir, yoksa bunun ölmesi mi?" Hem ben yardım etmesem, "Mesela Poleçka da o yoldan, ablasının gittiği yoldan gitmeyecek mi?"

Svidrigaylov bu sözleri, gözlerini Raskolnikov'dan ayırmadan gizli anlam taşıyan neşeli bir hileci yüz anlatımıyla söylemişti. Kendisinin

Sonya'ya söylediği sözleri, onun ağzından işiten Raskolnikov, buz gibi oldu ve sarardı. Hızla geri çekilerek yabani gözlerle Svidrigaylov'a baktı.

- Ne... Nereden... biliyorsunuz bunları, diye fısıldadı.

- Ben nah şurada, bu duvarın ötesinde Madam Resslich'in dairesinde oturuyorum, bu dairede Kapernaumov, o dairede de Resslich oturmaktadır. Madam Resslich, benim eski ve sadık bir dostumdur. Komşunuzum.

- Siz, ha?..

Svidrigaylov, katıla katıla gülerek sözlerini sürdürdü:

- Evet ben! Hem sizi namusumla temin edebilirim ki, aziz Rodyon Romanoviç, beni aşırı derecede ilgilendiriyorsunuz! Üstelik, anlaşacağımızı size söylememiş miydim?.. Ben bunu önceden söylemiştim. Gördünüz mü, işte anlaştık. Göreceksiniz, ben ne etrafı geniş ve hatırlı bir adamım, benimle pekâlâ yaşanabilir...

ALTINCI BÖLÜM

I

Delikanlı için, artık zor ve garip olayların yaşandığı bir süreç başlıyordu. Önüne çöken sis onu bocalatıyor, tehlikeli bir karanlığa esir ediyordu. Daha sonraları bunları hatırlayacak, bilincinin karardığını, bu şekilde son felaket anına kadar süreceğini anlayacaktı. O zamanlar bazı şeylerde yanıldığına emindi. Onları hatırlayınca da, başkalarının tecrübesine mecburen başvuracaktı. Unutkanlık da baş göstermiş, olayları iyice birbirine karıştırır hale gelmişti. Şurası su götürmez bir gerçektir ki, Raskolnikov, genellikle şu son günlerde kendi durumunu açıkça ve tam olarak anlamaktan kaçınmaya çalışıyordu. Hemen açıklanması gereken bazı hayati olaylar, onu ayrıca üzüyordu. Oysa içinde bulunduğu durumda unutulması onu tam ve kaçınılmaz bir mahva sürükleyecek olan bazı kaygılardan kurtulup kaçabilseydi, ne kadar sevinecekti.

Hele şu Svidrigaylov onu iyice telaşlandırıyordu. Hatta denilebilir ki, onun bütün dikkati bu adamın üzerinde toplanmıştı. Sonya'nın evinde, Katerina Ivanovna'nın ölümü sırasında Svidrigaylov'un söylediği, korku verici, anlamı pek açık sözlerden sonra âdeta normal düşünmek olanağını yitirmişti. Ama bu yeni gerçek kendisini çok rahatsız ettiği hâlde, Raskolnikov nedense işin aslını anlamakta hiç de acele etmiyordu. Bazen kendisini, oraya nasıl geldiğinin farkında bile olmadan, şehrin uzak ve ıssız bir semtinde, pis bir meyhanede, derin düşüncelere dalmış bir hâlde, bir masa başında buluyor, ansızın aklına Svidrigaylov geliyordu. Bu dakikalarda, bu adamla elden geldiğince çabuk görüşüp kesin bir anlaşmaya varması gerektiğini, üzülerek ama pek açık anlıyordu. Hatta bir seferinde şehrin dışına çıktığında, Svidrigaylov'u beklediğini sanmış, ona orada randevu verdiğine bile inanmıştı. Bir başka sefer, şafaktan önce uyanınca çalılıklar arasında, toprağın üzerinde yattığını görmüş, oraya nasıl geldiğini bir türlü anlayamamıştı. Bununla birlikte, Katerina Ivanovna'nın ölümünden sonra geçen şu birkaç gün içinde, bir iki dakika için maksatsızca uğradığı Sonya'nın evinde Svidrigaylov'la iki sefer karşılaşmıştı. Ama her seferinde de kısaca bir iki söz konuşmuşlar, sanki zamanı gelinceye kadar açmamak için anlaşmış gibi, asıl ana konuya hiç değinmemişlerdi. Katerina Ivanovna'nın ölüsü hâlâ tabutta idi. Svidrigaylov cenaze töreni ile ilgili emirler veriyor, bu işle uğraşıp duruyordu. Sonya da çok meşguldü. Son karşılaştıkları gün Svidrigaylov, Raskolnikov'a, Katerina Ivanovna'nın

çocuklarının işini, hem de başarılı bir biçimde yoluna koyduğunu, bazı ilişkileri yüzünden tanıdığı hatırlı dostlarının yardımıyla, öksüzlerin üçünü de hemencecik, hem de çok iyi bir öksüzler yurduna yerleştirmenin mümkün olduğunu söylemişti. Paraları olan öksüzleri yerleştirmek, parası olmayanları yerleştirmekten çok daha kolay olduğu için, onlara ayrılan paranın da bu işte çok yardımı olmuştu. Sonra, Sonya ile ilgili bazı şeyler de söylemiş ve “kendisinden akıl danışmak istediğini, kendisiyle görüşmeye çok ihtiyacı olduğunu, ortada, yoluna konması gerekli bazı işler bulunduğunu” söyleyerek, bugünlerde delikanlıya uğrayacağına söz vermişti. Bu konuşma, koridorda merdiven başındaki sahanlıkta geçmişti. Svidrigaylov, dik dik Raskolnikov’un ta gözlerinin içine bakmıştı. Biraz sustuktan sonra, sesini alçaltarak sormuştu:

- Kuzum, neniz var Rodyon Romanoviç, sanki kendinizde değil gibisiniz? Gerçi bakıyor, dinliyorsunuz ama âdeta söylenenleri anlamıyorsunuz! Biraz kendinize geliniz!.. Sizinle oturup şöyle bir konuşalım! Yalnız, kendi işlerimden ve başkalarının işlerinden bir türlü baş alamadığıma üzülüyorum. Sonra birdenbire eklemişti: Ne çare Rodyon Romanoviç, dünyada herkesin havaya ihtiyacı var havaya, havaya... Her şeyden önce havaya...

Svidrigaylov, merdivenlerden çıkacak olan papazla zangoca yol vermek için birdenbire kenara çekilmişti. Onlar Katerina Ivanovna’nın ruh istirahatı için dua etmeye gelmişlerdi. Svidrigaylov’un emri gereğince bu dua düzenli olarak günde iki sefer yapılmakta idi. Svidrigaylov yoluna devam etmiş, Raskolnikov, birkaç dakika durup düşünmüş ve papazların arkasından Sonya’nın oturduğu daireye girmişti.

Raskolnikov, kapıda durmuştu. Dua, usul usul sakin ve gamlı bir hava içinde başlamıştı. Ölüm düşüncesi ve ölümün varlığı duygusu, daha çocukluğundan beri Raskolnikov’un üzerinde ağır ve mistik bir korku yaratırdı. Sonra çoktan beridir dua da dinlememişti. Üstelik burada, çok korkunç ve rahatsız edici bir şeyler daha vardı. Raskolnikov, çocuklara baktı. Hepsi de tabutun önünde diz çökmüşlerdi. Poleçka ağlıyordu. Onların arkasında Sonya, sessizce, âdeta korka korka, ağlayarak dua ediyordu. Raskolnikov birden: “Şu son günlerde bir kerecik olsun yüzüme bakmadı, bir tek söz bile söylemedi” diye düşündü. Güneş odayı keskin bir ışıkla aydınlatıyordu. Buhurdandan kıvrıla kıvrıla dumanlar yükseliyor, papaz: “Tanrım, ruhuna sakinlik ver!” diye okuyordu. Raskolnikov, dinsel törenin sonuna kadar orada kaldı. Papaz onları kutsayıp veda ederken, etrafına

tuhaf tuhaf bakındı. Törenden sonra Raskolnikov, Sonya'ya yaklaştı. Genç kız, birden onun iki eline sarılarak başını omzuna koydu. Bu dostça davranış Raskolnikov'u derin bir hayrete düşürdü. Genç kızda delikanlıya karşı en küçük bir tiksinti, en küçük bir nefret duygusunun olmaması, hatta ellerinin bile titrememesi tuhaftı. Bu kendini küçümsemenin, küçük görmenin son noktası idi. Hiç olmazsa, Raskolnikov bunu böyle anladı. Sonya bir şey söylemedi. Raskolnikov onun elini sıkarak çıkıp gitti. Ruhuna korkunç bir ağırlık çökmüştü. Şu dakikada, bir başına bir yere gitmesine imkân olsaydı, orada bütün bir ömür boyunca kalacak olsa bile yine de kendini mutlu hissedecekti. Ama mesele şu ki, son zamanlarda sürekli yalnız olduğu hâlde, bir türlü kendisini yalnız hissedemiyordu. Kimi zaman şehir dışına gittiği, şoseye çıktığı oluyordu. Hatta bir seferinde bir koruluğa bile gitmişti.

Ama ne tuhaftır ki, yer tenha olduğu ölçüde, birinin kendisini rahatsız eden varlığını daha güçlü duyuyordu. Bu, onu korkutmuyordu ama son derece canını sıkıyordu. Bunun üzerine hemen şehre dönüyor, kalabalık arasına karışıyor, birahaneye, meyhaneye gidiyor, Tolkuçiy pazarında ya da Sennaya'da dolaşıyordu. Buralarda kendini daha rahat, daha yalnız hissetmekte idi. Akşamüzeri bir koltuk meyhanesinde şarkı söylüyorlardı. Bütün bir saat orada kalarak şarkı dinlemiş ve hatırladığına göre bundan çok hoşlanmıştı. Ama sonunda, birdenbire aynı tedirginliği duymuştu. Sanki vicdan azabı onu rahatsız etmeye başlamıştı. İçinden: "Oturmuş şarkı dinliyorum, benim durumumda olan bir adamın bunu mu yapması gerek?" diye düşünmüştü. Bununla birlikte, kendisine huzursuzluk veren şeyin yalnız bu olmadığını anlamakta gecikmedi. Ortada, hemen çözülmesi gereken başka şey vardı ama bunun ne olduğunu kesin olarak anlayıp kelimelerle belirtmek olamazdı. Her şey bir yumak gibi sarıla sarıla aynı noktaya geliyordu. "Hayır, yeniden bir mücadeleye atılmak daha iyi olacak!.. Tekrar Porfiri ile ya da Svidrigaylov ile çarpışmak daha iyi... Hemen elden geldiğince çabucak birisine meydan okumak... Birinin saldırısına hedef olmak... Evet! Evet!" diye düşündü. Koltuk meyhanesinden âdeta kaçar gibi fırladı. Annesiyle kız kardeşi Dunya'yı hatırlamak, nedense birdenbire onda, içini bozguna veren bir korku yarattı. O gece sabaha karşı Krestovski adasının çalıları arasında, humma nöbetleri içinde tir tir titreyerek uyandı. Kalkıp evine yolandı ve ancak sabahın erken saatlerinde evine varabildi. Birkaç saat uyuduktan sonra nöbet geçti. Ama geç saatlerde uyanabildi, öğleden sonra saat iki olmuştu.

Katerina Ivanovna'nın cenaze töreninin bugün yapılacağını hatırladı. Bu törende bulunamayışına sevindi. Nastasya ona yemek getirdi. Adeta oburluğa varan büyük bir iştahla yiyip içti. Başı dinlenmişti. Şu son üç günden beri görmediği bir gönül ferahlığına kavuşmuştu. Hatta bundan önce hissetmiş olduğu, içini bozguna uğratan korkuya hafifçe şaştı.

Kapı açıldı. Razumihin içeri girdi:

- Vay, yemek yiyor, demek ki hasta değil, dedi. Bir sandalye alarak masanın başına, Raskolnikov'un karşısına geçip oturdu. Heyecanlı idi, bu heyecanını gizlemeye de çalışmıyordu. Göze görünür bir üzüntü içinde ama acele etmeden, sesini fazla yükseltmeden konuşuyordu. Özel, hatta olağanüstü bir maksadı olduğu söylenebilirdi. Kesin bir kararla:

- Dinle, diye başladı. Hepinizi şeytanlar alsın... Çünkü bir şey anlayamadığımı şimdi görüyor, hem apaçık görüyorum. Ama rica ederim seni sorguya çekmeye geldiğimi sanma!.. Umurumda değil! Böyle bir şey istemiyorum. Hatta sen kendin bütün sırlarını bana açmaya kalksan, belki dinlemek bile istemeyeceğim, tükürüp gideceğim... Buraya sadece, kesin olarak gerçekten de deli olup olmadığını anlamaya geldim. Çünkü senin deli ya da buna çok yakın bir durumda olduğun üzerine -ne bileyim işte, birilerinde- bir inanç var. Ne yalan söyleyeyim, birincisi, senin şu budalaca, biraz da hiçbir şeyle açıklanamayan iğrenç davranışlarına; ikincisi, senin geçenlerde annene ve kız kardeşine karşı olan davranışına bakarak, ben de bütün gücümle bu inanca katılmak eğiliminde idim. Çünkü deli değilse, dünyada ancak canavar ruhlu bir insan, bir alçak onlara karşı böyle davranabilir... Şu hâlde, sen deli olmalısın!..

- Onları göreli çok mu oldu?

- Şimdi. Ya sen, o zamandan beri görmedin mi? Kuzum söylesene, nerelerde sürtüyorsun? Üçtür gelip seni arıyorum. Annen dünden beri ağır hasta!.. Sana gelmeye kalkıştı. Avdotya Romanovna bırakmak istemedi. Tabii söz dinletemedi. "Eğer hasta ise eğer aklından zoru varsa, ona annesinden başka kim bakar?" diyor. Tabii onu yalnız bırakacak değildik. Kalkıp hep birlikte geldik. Kapıya kadar, onu hep yatıştırmaya çalıştık, içeri girince bir de ne görelim? Sen evde yoksun!.. Annen nah şuracıkta oturdu. On dakika kadar oturdu, biz de sessizce başucunda oturduk. Sonra kalktı. "Mademki sokağa çıkıyor, demek ki hasta falan değil... Sadece annesini unutmuş... Oğlunun kapısında durup ondan sadaka gibi sevgi dilenmek, bir anne için yakışık almayan, utanç verici bir şeydir" dedi. Eve döner dönmez, yatağa yattı. Şimdi ateşi var. "Görüyorum ki, o kız için zaman buluyor"

diye söyleniyor. O kız dediği, Sonya Semyonovna. Onu senin nişanlın ya da metresin falan sanıyor, neyse... Hemen kalkıp Sonya Semyonovna'nın evine gittim. Çünkü kardeş, işin doğrusunu öğrenmek istiyordum. İçeri girince ne görsem beğenirsin? Bir tabutun başında çocuklar ağlaşıp duruyor! Sofya Semyonovna, onların yas elbiselerini prova etmeye uğraşıyor... Sen yoktun!.. Bakındım, özür diledim ve oradan çıkıp hemen Avdotya Romanovna'ya durumu bildirdim. Demek ki, bu tahminler saçma imiş, ortada sevgili mevgili diye bir şey yok. Delilik, en akla yakın bir ihtimal olarak kalıyordu. İşte şimdi de karşımda oturmuş, âdeta üç günden beri bir şey yememişsin gibi habire sığır söğüşü atıştırıp duruyorsun! Gerçi, deliler de yemek yer ama sen bana bir kelimecik olsun söylemedin... Ama hayır, deli değilsin sen!.. Kalıbımı basarım ki deli değilsin!.. Hayır, hayır, deli değilsin! Adam sen de, hepinizi şeytan alsın!.. Çünkü bu işte bir giz, bir sır var... Bu sırrı anlamak için de kafa patlatmaya hiç niyetim yok. Buraya sadece küfretmek, yüreğimi ferahlatmak için geldim.

Razumihin bunları söyleyerek ayağa kalktı ve sözlerini şöyle tamamladı:

- Şimdi ben ne yapacağımı biliyorum

- Ne yapmak istiyorsun?

- Sana ne?

- Dikkat et, kafayı çekeceksin!

- Peki ama nasıl... Nasıl anladın bunu?

- Amma da yaptın ha!..

Razumihin bir dakika kadar sustu. Sonra ateşli bir heyecanla:

- Sen her zaman sağ duyusu pek yerinde bir insandın, hiç ama hiçbir zaman deli olmadın!.. İyi bildin! Kafayı çekeceğim... Hoşça kal, dedi ve gitmeye davrandı.

Raskolnikov:

- Razumihin, diye seslendi, galiba önceki gün, kız kardeşimle senden söz ettik.

Razumihin birden duraladı. Hatta yüzü biraz sararararak sordu:

- Benden mi, söz ettiniz?.. Peki ama önceki gün sen onu nerede görebildin?

Yüreğinin, göğsü içinde heyecanla gümbürdediğini anlamak pekâlâ mümkündü.

- Yalnız başına buraya geldi. Şurada oturdu ve benimle konuştu.

- O mu?..

- Evet, o!

- Peki, sen ne dedin? Yani benimle ilgili ne söyledin?

- Ona senin çok iyi, namuslu ve çalışkan bir insan olduğunu söyledim. Onu sevdiğini söylemedim, çünkü o, bunu kendisi de biliyor!

- Kendisi de mi biliyor?

- Amma da soru ha?.. Ben nereye gidersem gideyim, başıma ne gelirse gelsin, sen onların yanında, onların koruyucusu olarak kalmalısın!.. Onları sana emanet ediyorum, Razumihin! Böyle söylüyorum. Çünkü, onu ne kadar sevdiğini biliyorum, kalbinin temizliğine de inanıyorum!.. Sonra, yine biliyorum ki, Avdotya Romanovna da seni sevebilecektir, belki daha şimdiden seni sevmektedir. Şimdi artık karar senin, ister iç, ister içme!.. Kendin daha iyi bilirsin!..

- Rodya'cığım... Bak şu işe... Hay Tanrı kahretsin!.. Peki ama sen nereye gitmek niyetindesin? Bana bak, bütün bunlar bir sır ise mesele yok!.. Ama ben... ben bu sırrı öğreneceğim!.. Ama bunun saçma bir şey olduğuna, senin hayalinde yer eden bir kuruntudan başka bir şey olmadığına eminim... Bununla birlikte, yine de sen, dünyanın en mükemmel insanısın!.. En mükemmel insanı!..

- Sana ayrıca söylemek istediğim bir şey vardı ama sözümü kestin!.. Az önce bu sırları öğrenmemek gerektiği üzerine söylediğin sözler çok akıllıca şeylerdi. Hiç değilse şimdilik öğrenmekten vazgeç de üzülme!.. Zamanı gelince her şeyi öğrenirsin. Hele gerektiği zaman!.. Dün birisi bana, bir insanın her şeyden önce havaya ihtiyacı olduğunu söyledi. Bu hava lafıyla ne demek istediğini anlamak için şimdi ona gitmek istiyorum.

Düşünceli ve heyecanlı bir hâlde ayakta duran Razumihin, aklından şunları geçiriyordu: "Bu, siyasi bir suikastçı herhâlde!.. Hem de şimdi kesin bir karar vermek arifesinde bulunuyor... Herhâlde bu böyle... Başka türlü olamaz... Dunya da bunu biliyor..."

Sonra, her kelimenin üstünde ayrı ayrı durarak:

- Demek Avdotya Romanovna sana geliyor, sen de insana hava, hem de çokça hava gerektiğini söyleyen adamla görüşmek istiyorsun... Demek ki o mektup da... O da bu çeşit işlerden biri, diye mırıldandı.

- Hangi mektup?

- Avdotya Romanovna bugün kendisini telaşa düşüren, hem de çok, pek çok telaşa düşüren bir mektup aldı. Senden söz açtım, hiçbir şey söylememememi rica etti. Sonra... Sonra, çok yakında belki de birbirimizden

ayrılacağımızı söyledi'... Daha sonra bir şeyler için bana uzun uzun teşekkürler etti ve odasına çekilerek kapandı.

Raskolnikov dalgın dalgın sordu:

- Demek bir mektup aldı?

- Evet; sen bunu bilmiyor muydun?.. Hım!.. İkisi de sustular...

- Hoşça kal Rodyon, ben kardeş... Öyle bir zaman oldu ki... Neyse... Hoşça kal... Biliyor musun, öyle bir zaman oldu ki... Ne ise Tanrıya emanet ol... Benim de zamanım geldi. Artık içmeyeceğim... Şimdi gereği kalmadı... Yalan söylüyordun!

Gitmekte acele ediyordu. Ama tam koridora çıkıp kapıyı kapamak üzere iken, tekrar geri döndü. Raskolnikov'a bakmamaya çalışarak:

- Ha sahi, dedi, şu cinayeti hatırlıyor musun? Hani Porfiri... Kocakarı filan? Şunu bil ki, katil yakalandı. Kendiliğinden her şeyi itiraf etmiş, bütün delilleri ortaya koymuş... Kim, biliyor musun? Şu aşağı katta çalışan boyacı ustalarından biri... Hatırlar mısın, ben de herifi savunmuştum... İnanır mısın, kapıcı ile iki tanık yukarı çıkarlarken, arkadaşı ile merdivenlerdeki o dövüş, o gülüşme sahnesini meğer bilerek uydurmuş, sadece aldatmak için yapmış... Köpek oğlu köpek, ne kurnaz, ne soğukkanlı imiş meğer! İnanılır şey değil!.. Ama herif itiraf etmiş, her şeyi anlatmış!.. Ben de amma yanılmışım ha!.. Bence bu adam, sadece ikiyüzlülüğün, buluş yeteneğinin, adaleti yanlış yola sürüklemenin dâhiyane bir örneğidir. Böyle olunca da herifin bu davranışına hiç şaşmamak gerek! Böyleleri yok mu sanki? Ama zayıflık gösterip itiraf etmesine gelince, ben bundan ötürü ona daha çabuk inanıyorum!.. Gerçeğe daha uygun... Ama ben o zaman ne kadar da yanılmışım!.. Onları ne kadar savunmuştum. Onları koruyacağım diye âdeta deliye dönmüştüm.

Raskolnikov, gözle görünür bir heyecanla sordu:

- Kuzum söylesene bana, bütün bunları nereden öğrendin? Hem, bu mesele seni ne diye bu kadar ilgilendiriyor?

- Al sana bir soru! Beni ne diye bu kadar ilgilendiriyormuş! Amma da soru ha!.. Başka şeyler arasında Porfiri'mden öğrendim. Ondan hemen her şeyi öğrendim.

- Porfiri'den ha?

- Evet Porfiri'den. Raskolnikov, korku ile sordu:

- Ne dedi... Ne dedi o?

- Bana bu meseleyi etraflıca anlattı. Kendi usulünce, psikolojik esaslara dayanarak açıkladı.

- Demek o açıkladı? Kendisi sana açıkladı, ha?

- Evet, evet kendisi... Hoşça kal!.. Sana sonra daha başka şeyler de anlatacağım ama şimdi işim var... Öyle bir an oldu ki, ben de düşündüm ki... Neyse... Bunu sonra!.. Şimdi ben ne diye gidip içeceğim? Sen beni şarapsız da sarhoş ettin!.. Rodya'cığım, ben gerçekten de sarhoşum... Şimdi ben şarapsız sarhoşum... Neyse, hoşça kal... Çok yakında yine gelirim...

Bunları söyledikten sonra odadan çıktı... Ağır ağır merdivenlerden inerken, kesin olarak kendi kendine şu karara vardı: "Evet, bu siyasi bir suikastçı olacak... Herhâlde, herhâlde böyle... İşin içine kız kardeşini de soktu... Avdotya Romanovna'nın karakterini dikkate alacak olursak, bu pekâlâ olabilen bir şey... Aralarında görüşmüşler... Avdotya Romanovna zaten bunu bana çıtlatmıştı... Birçok sözlerinden... Sözcüklerinden... Anlamlı konuşmalarından hep bu çıkıyor... Bu karmakarışık durumu başka türlü nasıl açıklayabiliriz? Hım!.. Oysa ben ne sanmıştım!.. Aman Tanrım, ben de tutup ne düşünmüştüm!.. Bu bir aymazlıktı... Ona karşı çok suçluyum... O gece, koridorda, lambanın altında kafamı allak bullak etmişti. Tüh... Ne kötü, ne bayağı, ne adi şeyler düşünmüştüm... Aferin Mikolka!.. İtiraf ettiğine ne iyi ettin! Şimdi artık eski olayları da aydınlatmak kolaylaşıyor!.. O zaman geçirdiği hastalık... Onun her şeye rağmen o tuhaf davranışları... Hatta, hatta, daha önceleri, üniversitede iken dikkati çeken o her zamanki tasalı ve somurtkan hâli... Ama şimdi şu mektubun anlamı ne?. Yanılmıyorsam bunda da bir iş var... Bu mektup kimden acaba?.. Doğrusu şüpheleniyorum... Hım... Hayır, ben bunların hepsini öğreneceğim.

Dunya ile ilgili her şeyi hatırladı ve düşündü. Yüreği buz gibi oldu. Tabanları kaldırıp koşmaya başladı.

Razumihin odadan çıkar çıkmaz, Raskolnikov yerinden kalktı. Pencereye yaklaştı. Oturmakta olduğu odasının darlığını unutmuş gibi bir köşeden ötekine gidip geldi. Sonra yine gelip divana oturdu. Adeta yepyeni bir insan olmuştu. Yine mücadeleye atılıyordu, demek ki bir çıkar yol bulunmuştu.

Evet, demek ki bir çıkar yol bulunmuştu! Gerçekten de bir süreden beri pek sıkışmış, tıkanmış, her şey acı verici bir biçimde onu boğmaya başlamıştı. Uyuşturucu bir şeyin etkisi altında kalmış gibiydi. Porfiri'nin dairesinde geçen şu Mikolka sahnesinden beri bir çıkış yolu bulamamaktan, darlıktan boğulmaya başlamıştı. Mikolka sahnesinden sonra, aynı gün Sofya'nın evinde de bir sahne geçmişti. O, bu sahneyi, önce düşünebileceğinden çok ama çok başka bir biçimde yürütmüş ve sona

erdirmişti. Orada pek zayıf ve takatsiz görünmüş, bir vuruluşla bu hale gelmişti. Vicdanında bu yükle bir başına yaşayamayacağını o zaman kendisi, bizzat kendisi Sofya'ya, hem de çok samimi olarak itiraf etmişti. Ya Svidrigaylov? Bu Svidrigaylov da bir bilmece idi. Svidrigaylov onu ürkütüyor, rahatsız ediyordu; bu bir gerçekti. Ama büsbütün başka bir yönden... Belki Svidrigaylov ile de mücadele etmesi gerekecekti. Belki Svidrigaylov da tam bir çıkış yolu idi. Ama Porfiri'ye gelince, o bambaşka bir mesele.

"Demek ki, işi Razumihin'e açıklayan, hem de psikolojik bir biçimde açıklayan Porfiri imiş... Yine o melun psikolojik usulü kullanmaya başladı. Porfiri, ha? Mikolka odaya girmeden önce, kendisi ile Porfiri arasında geçen ve ancak bir türlü açıklanması elde olmayan o göz göze bakışma sahnesinden sonra, Porfiri'nin bir dakika için olsun, Mikolka'nın suçluluğuna inanması mümkün mü acaba? Raskolnikov, Porfiri ile arasında geçen şu göz göze bakışma sahnesini, son birkaç gün içinde birkaç sefer parça parça hayalinde canlandırmıştı. Sahnenin hepsini birden hatırlamaya gücü yetmemişti. O gün aralarında öyle sözler geçmiş, karşılıklı olarak birbirlerine öyle bakışlar fırlatmışlar, öyle tavırlar takınmışlar, bazı sözleri öyle jestlerle ve öyle bir tonla söylemişler ve konuşmalarında öyle bir sınıra gelmişlerdi ki, bütün bunlardan sonra, Mikolka'nın Porfiri'nin edindiği kanıları kökünden değiştirmesine imkân yoktu."

"Bak hele! Hatta Razumihin bile neredeyse kuşkulanmaya başlamış! Demek ki, o zaman koridorda, lamba altında geçen sahne, boşuna gitmemiş... O da hemen soluğu Porfiri'de almış... Peki ama Porfiri hangi sebeple, niçin onu aldatmaya çalıştı?.. Onun, Razumihin'in kuşkularını Mikolka'nın üstüne çekmekten maksadı ne olabilir? Hayır, herhâlde kafasında tasarladığı bir şey var. Herifin gizli bir niyeti var ama ne? Gerçekten de o, hayli zaman, hem de bir hayli zaman geçtiği hâlde, Porfiri'den en küçük bir ses bile çıkmadı. Bu, elbette iyi bir şey değil..."

Raskolnikov kasketini aldı, bir an düşündükten sonra, odasından çıktı. Bütün bu süre içinde, uzun zamandan beri ilk defa olarak kendisini, aklı başında hissediyordu. "Ne pahasına olursa olsun, şu Svidrigaylov ile kozumu elden geldiği kadar çabuk paylaşmalıyım. Öyle sanıyorum ki, o da benim kendisine gitmemi bekliyor." diye düşündü. Şu anda yorgun kalbi birden öyle bir nefretle dolup taştı ki, belki de ikisinden birini, ya Svidrigaylov'u ya da Porfiri'yi öldürebilirdi. Şimdi olmasa bile, hiç değilse

ileride bunu yapabilecek bir duruma geleceğini hissediyordu. “Görürüz, görürüz!” diye kendi kendine tekrarladı.

Ama koridor kapısını henüz açmıştı ki, birden Porfiri ile karşılaştı. Porfiri ona geliyordu. Raskolnikov, bir an dondu kaldı ama yalnız bir an... Ama tuhaf değil midir, Porfiri’nin gelişine pek de şaşmadı ve ondan korkmadı. Yalnız irkildi ama pek çabuk, bir anda toparlandı. “Bu, belki de sonuç! Ama ben duymadan nasıl da böyle kedi gibi sessizce geldi? Yoksa kapıyı mı dinledi?”

Porfiri Petroviç gülerek:

- Rodyon Romanoviç, galiba misafir beklemiyordunuz, diye bağırdı. Çoktandır uğramak istiyordum. Bugün evinizin önünden geçerken, haydi şuna beş dakika için bir uğrayayım, dedim. Galiba bir yere gidiyordunuz? Size engel olmam. Yalnız izin verirseniz, şöyle bir sigara içeyim.

- Rica ederim, oturunuz Porfiri Petroviç, oturunuz!

Raskolnikov görünüşte misafirine öyle dostça, öyle sevinçli bir yüzle yer gösterdi ki, eğer kendi halini görebilseydi, buna kendisi de şaşardı. Az önceki bütün izlenimler, arkalarında en küçük bir iz bile bırakmadan silinip gitmişti. Bazen, haydutların eline düşen bir adam, tıpkı böyle, yarım saat ölüm korkuları geçirerek titrer. Ama bıçak çekilip gırtlağına dayanınca, bütün o korkular geçer.

Raskolnikov, Porfiri’nin karşısına geçip oturdu. Gözünü kırpmadan ona bakmaya başladı. Porfiri, gözlerini süzerek sigarasını içmeye başladı.

Raskolnikov, âdeta ta içinden bağırmak isteğiyle kıvranıyordu: “E... Konuşsana, konuşsana be!.. Peki, niçin, niçin konuşmuyorsun?”

II

Elindeki sigarasını rahat ve keyifli bir şekilde içen Porfiri Petroviç'in hareketleri de rahattı. Uzun bir sessizliğin ardından yine ilk konuşan Porfiri Petroviç oldu:

- Dostum, şu meret ne kadar zararlı bir bilseniz?!.. Bunları bildiğim hâlde bırakamıyorum bir türlü. Baksana, müthiş bir öksürüğün esiri olduk. Boğazım tıkanıyor, nefes almam güçleşiyor. Biliyor musunuz Bay Rodyon Romanoviç, ben çekingen ve ürkek biriyim. Beni tepeden tırnağa muayene eden doktorun ilk işi, hemen sigarayı bırakmamı istemek oldu. Sende ciğer büyümesi var, bundan sonra içmeyeceksin, dedi. Ama gel gör nerde o cesaret bende? Bu mereti nasıl bırakacağımı kara kara düşünüyorum dostum. Ne ile avunmalı? Felakete bakın ki, içki içmiyorum. Heh, heh, heh!.. İçki içmek de meğer bir felaketmiş... Görüyorsunuz ki dünyada her şey kısmet imiş Rodyon Romanoviç, her şey kısmet!..

Raskolnikov tiksinerek: "Ne o, yoksa yine eski beylik numaralarına mı başlıyor!" diye düşündü. Son görüşmelerinde aralarında geçen sahneleri hatırladı. O zamanki duygular, âdeta bir dalga hâlinde yüreğine saldırdı.

Porfiri Petroviç, odayı gözden geçirerek sözlerini sürdürdü:

- Önceki gün akşamüzeri size bir defa daha gelmiştim. Haberiniz yok galiba? Bu odaya girdim. Bugünkü gibi, evinizin önünden geçiyordum, haydi şunu bir ziyaret edeyim, dedim, girdim. Oda kapınız ardına kadar açıktı. Etrafıma bakındım, bekledim, hizmetçinize adımı söylemeden çıkıp gittim. Siz kapınızı kilitlemez misiniz?

Raskolnikov'un yüzü saniyeden saniyeye kararıyordu. Porfiri onun aklından geçenleri âdeta tahmin ediyor gibi idi.

- Evet, dostum Rodyon Romanoviç, açıklamada bulunmaya geldim. Zaten bu açıklamayı yapmak zorunda idim. Yüzünde hafif bir gülümsemeyle sözlerine devam etti: Hatta avucu ile hafifçe Raskolnikov'un dizine vurdu. Ama hemen o anda yüzü birdenbire ciddileşti, düşünceli bir hâl aldı. Hatta yüzünde, Raskolnikov'u şaşırtan, kedere benzer bir şeyler bile vardı. Delikanlı onun yüzünü hiçbir zaman bu hâlde görmemiş, bu hâlde göreceğini de aklından geçirmemişti.

- Rodyon Romanoviç, son defa aramızda tuhaf bir sahne geçmişti. Hoş, ilk görüştüğümüz gün de, aramızda yine tuhaf bir sahne geçmişti. Ama o zaman... Ne ise olan oldu... Mesele şu ki; belki de size karşı çok suçlu bir

duruma düşüyorum... Bunu hissediyorum. O gün birbirimizden nasıl ayrıldığımızı herhâlde hatırlıyorsunuzdur? Sizin sinirleriniz adamakıllı gerilmiş, dizleriniz titriyordu. Benim de sinirlerim berbattı, benim de dizlerim titriyordu. Hem biliyorsunuz o gün aramızda geçen şeyler pek de kibarca değildi. Oysa biz centilmen insanlarız. Yani her ne olursa olsun, her şeyden önce centilmeniz. Bunu unutmamak gerek. Oysa o gün işi nerelere kadar vardırdığımızı hatırlıyorsunuz? Bu ise hiç de kibarca bir davranış değildi.

Başını kaldırarak bütün dikkatiyle Porfiri Petroviç’in yüzüne bakan Raskolnikov, hayretle kendi kendine: “Neler söylüyor bu adam, beni ne sanıyor?” diye aklından geçirdi.

Sanki bakışlarıyla eski kurbanını daha fazla şaşırtmak istemiyormuş, sanki eskiden uyguladığı kendi usul ve hilelerini küçümsüyormuş gibi, başını biraz geriye atarak gözlerini indiren Porfiri Petroviç, sözlerine devam etti:

- Şimdi açık davranmakla daha doğru hareket etmiş olacağımızı düşündüm. Evet, bu kuşkular ve sahneler böyle uzayıp gidemez... Geçen sefer, eğer şu Mikolka araya girmeseydi, aramızdaki konuşmaların nereye varacağı kestirilemezdi. Düşünebiliyor musunuz, şu kahrolası esnaf kılıklı adam o gün benim odamda, bölmenin arkasında idi. Siz bunu tahmin edebilir misiniz?.. Siz, tabii şimdi biliyorsunuz; sonradan size uğradığını ben de öğrendim. Ama o zaman sizin tahmin ettiğiniz şeyler olmadı. Adam gönderip hiç kimseyi çağırtmadım ve o zaman hiçbir şey hakkında da emirler vermedim. Niçin emir vermediğimi belki de sorarsınız? Bilmem ki, bunu size nasıl anlatayım? Bütün o olup bitenler, âdeta beni de serseme çevirmişti. Ancak kapıcıları çağırtabilmiştim. Geçerken herhâlde kapıcıları görmüşsünüzdür. O zaman kafamda şimşek gibi bir düşünce çakmıştı. O zaman Rodyon Romanoviç, kesin olarak inanmış bulunuyordum. Eğer, geçici bir zaman için bir şeyi elimden kaçırsam bile bir başka şeyin kuyruğuna yapışır ve bunu bir daha elimden bırakmam! Yaradılıştan çabuk kızan bir adamsınız, Rodyon Romanoviç! Az çok öğrendiğimi sanarak övünebileceğim karakterinizin ve yüreğinizin öteki başlıca özelliklerinden başka, çok çabuk kızan bir adamsınız... Ama pek doğal olarak bir adamın kalkıp da bütün sırlarını size açmasının her zaman görülen bir olay olmadığını o zaman ben de düşünebilirdim. Gerçi bazen özellikle karşımızdaki adamın bütün sabrını taşırdığımız zaman böyle itiraflarda bulunduğu görülmüş şeylerdir. Ancak, bunlar pek seyrek rastlanan hallerdir.

Bunu ben de düşünebilirdim. Hayır diyorum, elime küçücük bir delil geçse! Küçücük, minnacık da olsa! Bir tane delil geçirebilsem! Ama bu, öyle bir şey olsun ki, onu elimde tutabileyim. Psikolojik değil de maddi bir şey olsun!.. Çünkü, diyordum, şüphelendiğim adam gerçekten de suçlu ise, ne olursa olsun ondan, hiç olmazsa el ile tutulur bir ip ucu vermesini bekleyebilirdim. Bu gibi hâllerde, hiç beklenmedik sonuçlarla da karşılaşmayı göze almak gerekir. Evet Rodyon Romanoviç, o zaman ben sizin karakterinize güveniyor, her şeyden çok ondan yardım bekliyordum. O zaman bütün umudumu size bağlamıştım.

Raskolnikov, sorduğu soruyu iyice tartmadan, artık:

- Peki ama... Niçin şimdi böyle konuşuyorsunuz, diye sordu. Sonra bir türlü işin içinden çıkamayarak… “Bu adam nelerden söz ediyor? Gerçekten de beni suçsuz sanması mümkün mü?” diye aklından geçirdi.

- Niçin mi böyle konuşuyorum?.. Çünkü size açıklamada bulunmaya geldim, yani şey, bunu kutsal bir görev sayıyorum. Her şeyin nasıl olup bittiğini, o zamanki keder ve üzüntülerin bütün hikâyesini tamamıyla size anlatmak istiyorum. Rodyon Romanoviç, size çok acı çektirdim. Ben canavar değilim. Bütün bu şeylerin, kara düşünceli ama gururlu ve zorba, sabırsız, evet özellikle sabırsız bir insana ne kadar ağır geleceğini çok iyi anlıyorum. Bütün görüşlerinizi paylaşmamakla birlikte, herhâlde sizi iyi yürekli, hatta yüksek ruhlu bir insan olarak görüyorum. Her şeyden önce kimseyi aldatmayı istemediğim için bunu, düpedüz ve büyük bir açık yüreklilikle önceden söylemeyi bir borç biliyorum. Daha tanıdığım ilk anlardan beri size kanım kaynamıştı. Belki de benim bu sözlerime gülüyorsunuzdur? Hakkınız var. Biliyorum, daha ilk tanıştığımız gün benden hoşlanmamıştınız!.. Çünkü aslına bakarsanız, hoşlanmanız için ortada bir sebep de yoktu. Ama siz, nasıl kabul ederseniz ediniz, sizde bıraktığım izlenimi, bütün araçlara başvurarak düzeltmek ve benim de bir vicdanım, bir kalbim olduğunu göstermek istiyorum. Bunu da bütün içtenliğimle söylüyorum.

Porfiri Petroviç, ağırbaşlı bir eda ile sustu. Raskolnikov, içine yeni bir korku dalgasının saldırdığını hissetti. Porfiri’nin kendisini suçsuz saydığı düşüncesi,onu korkutmaya başladı.

Porfiri Petroviç:

- O zaman, bütün bunların nasıl başladığını sırasıyla anlatmanın gereksiz, hatta yersiz olduğunu sanıyorum, diye devam etti. Sonra bunu benim becerebileceğim de şüphelidir. Çünkü bunu bütün ayrıntılarıyla nasıl

anlatabilirsin? Önce ortalıkta birtakım dedikodular dolaşmaya başladı. Bu dedikodular ne çeşit şeylerdi? Bunları kim, ne zaman çıkarmıştı? İş, ne diye size gelip dayanmıştı? Bunların üstünde durmayı da yersiz buluyorum. Bendeki kuşkular ise büsbütün bir rastlantı olarak başladı. Hem de gelişigüzel bir rastlantının sonucu olarak... Bu rastlantı olabilirdi de olmayabilirdi de. Bu rastlantı nedir? Hem... Öyle sanıyorum ki, bunu anlatmaya gerek yok. Bütün bu dedikodu ve rastlantılar o zamanlar bende aynı düşüncenin doğmasına sebep oldu. Evet, her şeyi itiraf ettiğime göre, ne yalan söyleyeyim, size ilk olarak ben saldırmıştım. Mesela, kocakarının kendisine bırakılan rehinlerin üzerine koyduğu işaretler, bütün bu budalaca şeyler. Size bu çeşit, buna benzer daha yüzlerce rastlantıyı saymak mümkündür. Sonra, polis karakolunda geçen sahneyi de yine bir rastlantı olarak, bütün ayrıntılarıyla öğrenmek fırsatını elde ettim. Hem de şöyle ucundan değil de, dikkati çekici bir biçimde bu sahnede başrolü oynayan ve kendisi de farkında olmadan şaşılacak derecede sahneden muzaffer çıkan birinden dinledim. Bu vesile ile şunu söyleyeyim ki aziz Rodyon Romanoviç, bu koşullar altında belli bir yöne yönelmemek mümkün müydü? Gerçi bir İngiliz atasözü: “Yüz tavşandan hiçbir zaman bir at meydana gelemeyeceği gibi, yüz şüpheden de hiçbir zaman bir delil meydana getirilemez!..” der. Ne var ki bu, mantığın, sağduyunun sesidir. Ama sen gel de insanın içindeki tutku iblisine laf anlat! Çünkü sorgu yargıcı da sonunda bir insandır. Bununla ilgili olarak bir dergide çıkan makalenizi de hatırladım. Hani, beni ilk ziyaret ettiğiniz gün üzerinde uzun uzun konuştuğumuz şu makaleniz! Ben o zamanlar düşüncelerinizle alay etmiştim. Maksadım sizi söyletmekti. Tekrar ediyorum. Rodyon Romanoviç, siz sabırsız ve çok hastasınız!.. Atak, kibirli, ciddi bir insan olduğunuzu ve duygulu çok duygulu olduğunuzu çoktandır biliyordum. Ben bu çeşit duyguları çok iyi bilirim. Makalenizi okuyunca, onu hiç yabancı bulmadım. Bu makale uykusuz gecelerde, içinizde dizginsiz, yularsız bir heyecan fırtınası köpürüp taşarken, kalbiniz kabarıp çatlayacakmış gibi vururken, siz ise bu coşkunlukları frenlemeye çalışırken gönlünüze doğmuştu. Oysa, gençlik çağlarının bu frenlenmiş dik başlı coşkunluğu ne tehlikelidir!.. Ben o zaman makalenizle alay etmiştim ama şimdi, gençliğin bu ilk ateşli kalem denemesini genellikle, bir amatör olarak çok sevdiğimi size söyleyebilirim. Duman ve sis arasında inleyen bir tel!.. Gerçi anlamsız ve fantastik bir makale ama içinde öyle bir içtenlik, satın alınamayan öyle bir gençlik gururu, öyle sonsuz bir cüret parıldıyor ki... Karanlık bir yazı

ama çok güzel!.. O zaman yazınızı okumuş ve bir kenara koymuştum. Kenara koyarken de: “Bu adam bu kadarla kalmayacak!” diye düşünmüştüm. Şimdi söyleyin bana bakayım, bu geçmişten sonra, onun arkasından gelenlerle nasıl olur da ilgilenmem? Ah efendim, ben sanki bir şey söyledim mi? Ben şu anda herhangi bir şey iddia ediyor muyum? Ben sadece o zaman bir gözlemde bulunmuştum. Düşünüyorum, ne var sanki bunda?.. Hiç, değil mi?.. Hiç, sadece bir hiç!.. Bir sorgu yargıcı olarak benim bu işe gönül vermem, hiç de uygun olmasa gerek, işte elimde bütün delilleriyle bir Mikolka var. Siz ne derseniz deyiniz ama ortada bir gerçek var. O da kendi psikolojisini getiriyor!.. Onunla uğraşmak gerekiyor. Çünkü mesele benim için bir ölüm kalım meselesidir. Bütün bunları şimdi size ne diye anlatıp duruyorum, biliyor musunuz? Meseleyi bilmeniz ve o günkü haince davranışımdan ötürü beni gerek aklınızla, gerek vicdanınızla suçlamamanız için! Sahi söylüyorum, o günkü davranışımda hiçbir kötülük yoktu. Heh, heh!.. Diyeceksiniz ki: O zaman gelip evinizi niçin aramadım? Geldim, geldim. Heh heh! Geldim... Siz burada yatağınızda hasta yatarken geldim... Tabii resmî olarak, kendi hüviyetimle gelmedim ama gelip aradım... Daha ilk şüphelerin uyandığı gün, eviniz en gizli köşe bucağına kadar dikkatle araştırıldı! Ama umsonst! O zaman kendi kendime: Şimdi bu adam bana gelecek, kendiliğinden gelecek, hem de kısa bir zamanda gelecektir. Suçlu ise herhâlde gelecektir, bir başkası olsaydı gelmezdi ama o herhâlde gelir, diye düşündüm. O günlerde Bay Razumihin’in ağzından nasıl bazı sözler kaçırmaya başladığını hatırlıyor musunuz? Sizi heyecanlandırmak için bunu biz düzenlemiştik. Size ağzından kaçırması için ortaya bile bile bazı dedikodular atmıştık... Çünkü Razumihin öyle bir adamdır ki, hoşnutsuzluğunu hiçbir zaman içinde saklayamaz!.. Zamiyotov’a gelince, her şeyden önce sizin o korkunç öfkeniz, delice cesaretiniz dikkatini çekmişti. Bir meyhanede, bir insanın kalkıp da birdenbire “ben öldürdüm” diye ağzından kaçırabilmesi için, aşırı derecede cesur, aşırı derecede küstah olması gerekir. Eğer bu adam gerçekten de suçlu ise çok mücadeleci biri olması gerekir!.. O zaman ben böyle düşünmüştüm. Beklemeye başladım. Dört gözle sizi bekliyordum. O gün şu zavallı Zamiyotov’u da düpedüz yere sermiştiniz! Ve... Bütün mesele, şu iki başlı melun psikolojide idi... Neyse gelmenizi öyle bekliyordum ki... Baktım geliyorsunuz!.. Sizi Tanrı göndermişti. Geldiğinizi görünce yüreğim öyle çarpmaya başladı ki, yüreğim öyle çarpıyordu ki... Eh!.. Hem o zaman gelmenizin gereği ne idi? Ya o gülüşünüz... O gülüşünüz!.. Eve girerken o

gülüşünüzü hatırlıyor musunuz?.. Âdeta bir camın arkasından seyrediyormuşum gibi bütün bunların anlamını çıkarmıştım. Eğer sizi böyle özel bir biçimde beklememiş olsaydım, gülüşünüzden hiçbir anlam çıkarmayacaktım. İnsanın belli bir ruh hâli içinde bulunmak böyledir işte!.. Ya Bay Razumihin'in o günkü hali? Ya şu taş? Ya şu taş? Hatırlıyor musunuz? Hani şu altında şeyleri sakladığınız taş?.. Bir bostanın içinde, evet bir bostanın içinde, onu âdeta görür gibi oluyorum. Sahi, siz Zamiyotov'a ondan söz etmiştiniz. Sonra ikinci sefer bana geldiğiniz zaman da galiba yine söz etmiştiniz, değil mi? Ya o zaman makaleniz üzerinde nasıl durmuştuk? Siz onu nasıl açıklamıştınız!.. Makalenizde yer alan her sözünüz iki anlama gelebilirdi. Âdeta her sözün altında ikinci bir söz yer almış gibi idi. İşte böyle azizim ben son işaret direğine bu yoldan yürüyerek geldim ama alnımı direğe çarpınca, aklım başıma geldi. Kendi kendime: Ben böyle nereye gidiyorum, diye sordum... İnsan isterse, bütün bunları son haddine kadar, büsbütün ters yönden açıklayabilir... Hatta böylesi daha doğal görünür. Evet, bunun doğal olacağını ben de kabul ederim. Ne işkencelere katlanıyorum! "Hayır, küçücük bir delil bulabilsem çok daha iyi olur." diye düşünüyordum. Ama şu kapının çıngırağı hikâyesini haber alınca sevincimden yüreğim ağzıma geldi, bütün vücudumu bir ürperti kapladı. İşte aradığım delil karşımda idi! Ta kendisi! O zaman bu delil üstünde durup düşünmedim. Düpedüz düşünmek istemedim. Şu esnaf kılıklı adam yüzünüze; "Katil!.." diye bağırdıktan sonra, ona bir kelime bile sormaya cesaret edemeden onunla nasıl yan yana yüz adım yürüdüğünüzü kendi gözlerimle görmek için, o dakikada seve seve cebimden bin ruble vermeye hazırdım. Ya sırtınızdaki şu ürpertiler? Sonra, hastalığınız sırasında, ateşler içinde, kendinizi bilmez bir hâlde kapının çıngırağını çalmanız!.. Bütün bunlardan sonra aziz Rodyon Romanoviç, o zaman size karşı yapmış olduğum şakalara şaşmamanız gerekir! Hem tam o dakikada bana gelecek ne vardı sanki? Gerçekten de sanki birisi sizi oraya atıvermişti. Eğer şu Mikolka gelip de bizi ayırmasaydı... Mikolka'nın o zaman nasıl geldiğini hatırlıyorsunuz, değil mi?.. İyice hatırınızda mı? Bu gerçekten de bir yıldırımdı... Sanki ayaklarımın dibine bir yıldırım düşmüştü... Ama ben bu yıldırımı nasıl karşıladım? Bu yıldırıma şu kadarcık olsun inanmadığımı siz de gördünüz! Ne gezer!.. Siz gittikten sonra, Mikolka bazı noktalara öylesine düzgün, öylesine düzgün cevaplar verdi ki, şaşmaktan kendimi alamadım. Ama yine de söylediklerinin

zerresine inanmadım. Bir insanın kafası bir düşünceye saplanmaya görsün! Hayır, hayır, diye düşündüm. Morgen Fri! Mikolka da kim oluyormuş?

Raskolnikov:

- Oysa, dedi, az önce Razumihin bana, Mikolka'nın suçluluğuna şimdi inandığınızı söylüyordu. Hatta Razumihin'i de kendiniz buna inandırmışsınız!

Ama burada nefesi tıkanarak sözünü tamamlayamadı. Porfiri'nin, kendisini çok iyi anlamış bir insan sıfatıyla, nasıl kendi kendini inkâr ettiğini, anlatılmaz bir heyecan içinde dinlemişti. Söylenen şeylere inanmaktan korkuyor ve inanmıyordu da... İki anlama gelen bu sözlerden büyük bir hırsla, daha açık, daha kesin bir şeyler arıyor ve yakalamaya çalışıyordu.

O zamana kadar hep susmuş olan Raskolnikov'un bu sorusuna âdeta sevinen Porfiri Petroviç:

- Bay Razumihin mi, diye bağırdı... He-he-he! Evet, Bay Razumihin'i bir kenara atmak gerekti. İki kişiye bir börek, sana ne gerek. Bay Razumihin bambaşka bir adam, hem bu işle hiçbir ilgisi de yok. Bana geldiği zaman yüzü sapsarı idi. Onu kendi haline bırakalım ne diye işlerimize karıştıralım!.. Mikolka'ya gelince onun ne biçim bir adam olduğunu, daha doğrusu, onu, benim gözümle tanımak ister misiniz? Bir defa, her şeyden önce bu Mikolka, henüz ergenlik çağına gelmemiş bir çocuktur. Hani korkak değil, sanatkâr gibi bir şey... Onu böyle anlatışıma gülmeyiniz! Saf, çabuk etkilenen bir çocuk, iyi yürekli ve hayalcidir. Çalar, söyler, dans eder. Söylediklerine göre, öyle güzel hikâyeler anlatırmış ki, başka yerlerden kalkıp onu dinlemeye gelirlermiş! Okula da gidiyormuş... Gülmekten katılması için parmağınızın ucunu göstermek yetermiş... Kendisini kaybedecek kadar içtiği olurmuş... Ama bunu uçarılığından değil de çocukça bir davranışla, ona içirdikleri zaman, ara sıra yaparmış... O zaman işte çalmış... Hırsızlık ettiğinin farkında değil: "Yerde bulup aldıysam bu da hırsızlık mı sayılır?" diyor. Bu adamın bir Raskolnik olduğunu, hatta Raskolnik değil de bir tarikata bağlı olduğunu bilmem biliyor musunuz? Onun ailesinde göçebeler bulunmaktadır. Kendisi, son zamanlarda köyünde iki yıl kadar bir Straretz'e müritlik etmiş. Ben bütün bunları Mikolka'dan ve onun Zaraysk'lı hemşehrilerinden öğrendim. Bu daha bir şey değil. Bir aralık çöllere kaçmak istemiş... Aşırı derecede sofu imiş. Gecelerini Tanrıya dua etmekle geçirir, "En gerçeklerinden" olmak üzere kutsal kitaplar okuyarak âdeta kendinden geçermiş... Petersburg, onun

üzerinde büyük bir etki yapmış... Burada kadına ve içkiye dadanmış... Çabuk etki altında kalan bir huyu var. Straretz'i de, her şeyi de çabucak unutuvermiş... Öğrendiğime göre, buradaki sanatçılarımızdan biri kendisiyle ilgilenmiş, ona ders vermeye başlamış, derken efendim, tam da bu sırada başına bu iş geldi. Bu olay onu fena hâlde ürküttü, kendini asmaya kalkıştı. Kaçmak istedi. Halkta, adalet sistemimiz üzerine yerleşen bu inanışa karşı ne yapılabilir? Yalnız "mahkeme" sözü bile onların akıllarını başlarından almaya yetiyor. Bunda kimin ne suçu var? Yeni mahkemelerden söz ediyorlar... Her ne ise, hapishanede Mikolka'nın eski sofuluğu depreşti. Herhâlde eski Straretz'ini hatırlamış olacak!.. Yeniden kutsal kitaplara sarıldı. Bilir misiniz Rodyon Romanoviç, onlardan bazıları için "çile çekmek" ne demektir? Onlar, şunun için ya da bunun için değil, düpedüz "çile çekmek gerektiği için" çile çekerler... Hele bu çile devletten geliyorsa, değeri büsbütün artar!.. Meslek hayatımda bir mahkûm tanıdım. Tam bir yıl uslu uslu zindanda yattı. Geceleri sobanın üstünde boyuna İncil okurdu. Okuya okuya öyle bir hale geldi ki, bir gün duvardan bir tuğla sökerek, ortada hiçbir sebep yokken müdürün kafasına fırlattı. Hem de ne hesaplı bir atış. Adama bir zarar gelmesin diye, tuğlayı bile bile tam bir metre üstünden aşırarak atmıştı! Âmirine bir silâhla tecavüze yeltenen bir mahkûmun başına ne geleceğini bilirsiniz! O, bir defa "çile çekmeye" karar vermişti! İşte şimdi ben, Mikolka'nın da "çile çekmek" isteğine ya da buna benzer bir isteğe kapılmış olmasından kuşkulanıyorum! Bunu kesin olarak, hatta gerçeklere dayanarak biliyorum! Ama benim bunu bildiğimden onun haberi yok! Yoksa, böyle bir halk arasında fantastik insanların çıkabileceğine ihtimal vermiyor musunuz?.. Hem de sık sık çıkar. Straretz, Mikolka'nın üzerinde, hele kendini asmaya kalkıştıktan sonra, yeniden etkisini göstermeye başladı. Hoş zaten bütün bunları bir gün kendisi gelip bana anlatacaktır ya. Sonuna kadar dayanabileceğini sanıyor musunuz? Göreceksiniz, sözünden dönecektir! Gelip, verdiği ifadelerden dönmesini her an bekliyorum. Şu Mikolka'ya kanım kaynadı doğrusu, onu esaslı bir biçimde inceliyorum. Ne dersiniz? Heh heh heh! Birçok noktada bana düzgün ve rabıtalı cevaplar verdi. Gerekli bazı bilgiler edindiği, ustaca hazırlandığı besbelli! Buna karşılık öteki bazı noktalarda ise aklını peynir ekmekle yemiş gibi hiçbir şeycikler bilmiyor. Hiçbir şeyin farkında değil, üstelik bilmediğinin kendisi de farkında değil! Hayır, aziz Rodyon Romanoviç, bu işle Mikolka'nın hiçbir ilgisi yok!.. Burada zamanımızın, çağımızın fantastik, karanlık bir olayı ile karşı karşıyayız! İnsanların

yüreğine şaşkınlığın yayıldığı; kanın “tazelik verdiği” düşüncesinin baş tacı edildiği; “bütün hayat konfordan ibarettir!” sözlerinin propaganda edildiği bir çağda yaşıyoruz. Burada, kitapların, teorilerin kurbanı olmuş dimağlarla karşı karşıyayız!.. Burada ilk adımı atmanın kararını görüyoruz. Ama bu, bambaşka, eşi benzeri bulunmayan bir karardır. Karar vermiş ama cinayete, dağdan ya da bir çan kulesinden düşercesine, âdeta başkasının ayaklarıyla sürüklendi. Arkasından kapıyı kilitlemeyi unuttu. Ama teorisine boyun eğmek için adam öldürdü. Hem de iki kişinin canına kıydı, öldürdü ama paraları almasını beceremedi. Alabildiklerini de bir taşın altına götürüp sakladı. Kendisi kapının arkasında bulunduğu sırada kapı zorlanıp çıngırak da çalınırken, çektiği korku ve heyecan ona yetmemişti. Sonra, bir humma nöbetinin ateşleri arasında bu çıngırağı hatırladı. Sırtında duyduğu o ürpertiyi yeniden duymak isteğine kapıldı, kalkıp oraya gitti. Ama diyelim ki bütün bunlar hastalık sırasında olmuştu. Ama ortada bir başka şey var: Bu adam bir katil olduğu hâlde, kendisini namuslu bir insan olarak saymakta, insanları küçümsemekte ve âdeta kendisini bir melek yerine koymaktadır. Hayır, aziz Rodyon Romanoviç, bu Mikolka’nın işi değil! Onun bu işle hiçbir ilgisi yok!

Bundan önce söylenenlerden sonra... Porfiri Petroviç’in eski düşüncelerini inkâra benzeyen bu son sözleri, gerçekten de hiç beklenmedik bir şeydi. Raskolnikov, vücuduna bir şey saplıyorlarmış gibi, tepeden tırnağa kadar titredi, âdeta tıkanırcasına:

- Peki... O hâlde... Kim öldürdü, demekten kendini alamadı. Porfiri Petroviç, bu beklenmedik sorudan öylesine şaşırmıştı ki, kendini birdenbire oturmakta olduğu koltuğun arkalığına bırakıverdi. Âdeta kulaklarına inanmıyormuşçasına:

- Ne demek kim öldürdü? Kim öldürecek, siz öldürdünüz Rodyon Romanoviç, dedi ve âdeta bir fısıltı hâlinde, tamamıyla inanmış bir sesle ekledi: Evet, siz öldürdünüz!

Raskolnikov, oturmakta olduğu divandan fırladı... Birkaç saniye ayakta durduktan sonra, hiçbir şey söylemeden tekrar oturdu. Birden yüzünün bütün çizgileri seğirmeye başladı.

Porfiri Petroviç, hatta biraz da ilgiyle:

- Dudaklarınız, yine geçen seferki gibi titriyor, dedi.

Biraz sustuktan sonra da ekledi:

- Rodyon Romanoviç galiba siz beni yanlış anladınız, bunun için de bu kadar şaşırdınız! Ben buraya sırf her şeyi söylemek ve işi açığa çıkarmak

için geldim.

Raskolnikov, âdeta suçüstü yakalanmış küçük çocuklar gibi:

- Ben öldürmedim, diye kekeledi.

Porfiri Petroviç, sert ve inanmış bir tavırla:

- Hayır, Rodyon Romanoviç, siz öldürdünüz, siz! Sizden başkası olamaz, diye fısıldadı.

İkisi de sustular. Bu susuş, şaşılacak kadar uzun bir süre tam on dakika sürdü. Raskolnikov dirseklerini masaya dayamış, parmaklarıyla saçlarını karıştırıyordu. Porfiri Petroviç sakin sakin oturuyor, bekliyordu.

Raskolnikov, birden küçümser bir eda ile Porfiri'ye baktı:

- Yine eski numaralarınıza başladınız, Porfiri Petroviç, dedi. Hep aynı yöntemler... Nasıl da bunlardan bıkmıyorsunuz?

- Hadi canım... Şimdi usulden bana ne? Burada tanıklar bulunsaydı iş değişirdi. Ama şimdi biz bize konuşuyoruz. Siz de farkındasınız ya, sizi bir tavşan gibi kovalayıp yakalamak için evinize gelmiş değilim! Suçunuzu kabul etseniz de etmeseniz de şu anda hiç umurumda değil! Ben nasıl olsa siz olmadan da kendi kendime bir karara varmış bulunuyorum.

Raskolnikov, sinirli sinirli, sordu:

- Öyle ise ne diye buraya geldiniz?.. Size yine eski soruyu soruyorum: Mademki; beni suçlu sayıyorsunuz, o hâlde ne diye yakalatıp hapse attırmıyorsunuz?

- Güzel bir soru!.. Ben de madde madde cevap veriyorum: Birincisi, sizi böyle düpedüz yakalatmak işime gelmiyor!..

- Ne demek işinize gelmiyor? Gerçekten de buna inanmış bulunuyorsanız, bunu yapmak zorundasınız.

- Benim inanmış olmamın ne değeri var?.. Zaten şimdilik bütün bunlar benim kuruntumdan, tahminlerimden öteye geçmiyor. Gönül rahatlığına kavuşmanız için mi sizi hapse attırayım? Hapse atılmanızı istediğinize göre, bunun böyle olduğunu siz kendiniz de biliyorsunuz! Mesela, yalanınızı yüzünüze vurması için şu esnaf kılıklı adamı getirip sizinle yüzleştirsem, siz de ona: "Sarhoş olup olmadığın ne belli? Beni seninle kim gördü? Ben seni sarhoşun biri sanmıştım. Hem o gün sen zaten sarhoştun!" derseniz, bu sözlerinize karşı ben ne söyleyebilirim? Üstelik sizin sözleriniz onunkilere göre, gerçeğe daha uygun! Çünkü, onun delilleri sadece -herifin suratına hiç de uygun olmayan- bir psikolojiye dayanıyor. Sizin sözleriniz ise en nazik bir noktaya vuruyor, çünkü hergele gece gündüz içiyor, bunu da herkes biliyor! Hem ben size şu psikolojik usulün iki yanlı olduğunu, ikinci yanın

akla daha yakın ve gerçeğe çok daha uygun düşeceğini birçok kez içten olarak itiraf etmiştim. Gerçi ben sizi yine de hapse attıracağım. Neyse... İkincisi, buraya şunun için geldim ki...

Raskolnikov, hâlâ nefes nefese:

- Evet, ikincisi, diye sordu.

- Az önce de söylediğim gibi, size açıklamada bulunmaya kendimi borçlu görüyorum. Beni bir canavar yerine koymanızı istemiyorum. Üstelik inansanız da inanmamanız da, size karşı candan bir yakınlık duyuyorum. Üçüncüsü, bunun sonucu olarak size, suçunuzu itiraf etmenizi teklif etmeye geldim. Böyle davranmak, sizin için çok yararlı bir şey olacaktır. Ben de bu yükten kurtulacağım için, bu, benim için de kârlı bir iş olacaktır. Nasıl, açık davrandım mı?

Raskolnikov, bir dakika kadar düşündükten sonra:

- Beni dinleyin Porfiri Petroviç, dedi. Az önce, ortada psikolojiden başka bir şey bulunmadığını söyleyen sizdiniz, şimdi ise işi matematik kesinliğe vardırdınız. Ya şimdi de yanılıyorsanız?

- Hayır Rodyon Romanoviç, yanılmıyorum. Elimde küçücük bir ipucu var. Onu daha o zaman bulmuştum. Onu da bana Tanrı gönderdi!

- Nasıl bir ipucu?

- Onu söylemeyeceğim Rodyon Romanoviç, hem şimdi, artık işi daha fazla geciktirmeye hakkım da yok. Sizi yakalatacağım... Artık karar sizindir. Şimdi bana göre hepsi bir. Ben sadece sizin iyiliğiniz için söylüyorum... Yemin ederim ki Rodyon Romanoviç, itiraf etmeniz sizin için çok daha iyi olacaktır.

Raskolnikov, öfkeli bir gülümseyişle:

- Bu iş artık gülünç olmaktan çıktı ve bir saygısızlık halini aldı. Ben gerçekten suçlu da olsaydım -ki bunu söyleyen ben değilim- ne diye gelip size itiraf da bulunacakmışım! Hapishanede gönül rahatlığına kavuşacağımı söyleyen siz değil misiniz?..

- Ah, Rodyon Romanoviç, kelimelere pek de inanmayınız! Belki orada hiç de gönül rahatlığına kavuşmuş olmayacaksınız. Bu sadece bir teoridir. Üstelik benim teorim. Ben sizin için nasıl bir otorite olabilirim? Şu anda sizden bazı şeyler gizlemediğimi nereden biliyorsunuz? Her şeyi oturup size söyleyecek değilim, elbette! Heh heh heh!.. İkinci mesele; gidip teslim olmakla nasıl bir fayda sağlayacaksınız? Böyle davranırsanız, cezanızdan ne kadar indirileceğini biliyor musunuz?.. Hangi koşullar altında, ne zaman teslim olacaksınız? Sadece bunu düşünmeniz yeter! Bir başkasının ortaya

çıkıp suçu üzerine aldığı ve bütün işleri karmakarışık ettiği bir zamanda bu işi yapmış olacaksınız! Bana gelince, Tanrı'ya yemin ederim ki, "orada" işleri öyle evirip çevireceğim, öyle düzenleyeceğim ki, sizin itirafınız büsbütün beklenmedik bir olay olacak. Bütün o psikolojik varsayımları tamamen ortadan kaldıracağız. Üzerinizde toplanan bütün şüphe bulutlarını yok edeceğim. Böylece işlediğiniz cinayet bir şuur kararmasına verilecek. Çünkü doğrusunu isterseniz, zaten bunu şuurunuz sislendiği bir anda yapmıştınız. Ben namuslu bir insanım, Rodyon Romanoviç, verdiğim sözü tutarım.

Yüzü gamlı bir hâl alan Raskolnikov, başını önüne eğdi. Uzun uzun düşündü. Sonunda yine gülümsedi. Ama bu gülüşte tatlı ve mahzun bir anlatım vardı. Sanki Porfiri'nin karşısında duygularını artık hiç de gizlemiyormuşçasına:

- Hayır, istemem, dedi. Değmez! Yapacağınız indirime hiç ihtiyacım yok!..

Porfiri, hararetle ve âdeta elinde olmayarak bağırdı:

- İşte ben de zaten bundan korkuyordum, dedi. Yapacağımız ceza indirimini istemeyeceğinizden korkuyordum.

Raskolnikov, ona tasalı ve anlamlı bir bakışla baktı.

Porfiri, sözlerini sürdürdü:

- Bana bakın, hayatı küçümsemeyin! Önünüzde daha uzun bir hayat var. Ceza indirimine nasıl ihtiyacınız yokmuş, nasıl yokmuş!.. Sabırsız bir adamsınız!

- Önümde daha ne varmış?

- Hayat var, hayat!.. Yoksa siz peygamber misiniz, ilerde sizi neler beklediğini biliyor musunuz? Belki de Tanrı sizi orada beklemektedir, ömrünüz boyunca hapishanede kalacak değilsiniz ya!..

Raskolnikov gülerek:

- Cezadan indirim de var, dedi.

- Yoksa burjuva utancından mı, korkuyorsunuz? Belki korkuyorsunuz da kendiniz bile onun farkında değilsiniz, çünkü gençsiniz!.. Ama ne olursa olsun, gidip teslim olmaktan korkmak, ya da utanç duymak size düşmez!.

Raskolnikov, âdeta konuşmak bile istemiyormuş gibi, küçümseme ve tiksinti ile:

- Bana vız gelir, diye fısıldadı. Ve bir yerlere çıkıp gitmek istiyormuş gibi, hafifçe doğruldu. Ama umutsuzluk içinde tekrar yerine oturdu.

- Vız gelir, ha!.. İnancınızı yitirmişsiniz, size kabaca dalkavukluk ettiğimi sanıyorsunuz ama sizin yaşınız ne, başınız ne? Hayat üzerine olan bilginiz ne? Şuna bakın hele! Tutmuş bir teori uydurmuş ama bunun kof çıktığını, hiçbir orijinal yanı olmadığını görünce de utanıyor! Bu teorinin alçakça bir şey olduğu doğrudur ama, yine de siz umutsuz bir alçak değilsiniz! Hayır, hiç de böyle bir alçak değilsiniz!.. Hiç olmazsa uzun uzadıya kendini aldatmadan, bir çırpıda işin son kertesine vardınız! Sizi kime benzetiyorum, bilir misiniz? Cellatların elinde gülerek, parça parça olmaya katlanan bazı kişilere!.. Elverir ki onlar, inançlarını ya da Tanrılarını bulmuş olsunlar! Mademki böyledir, siz de bulun ve yaşayın! Bir defa, çoktan beridir hava değiştirmek ihtiyacındasınız! Sonra, çile çekmek de iyi bir şeydir. Siz de çilenizi çekin!.. Mikolka çile çekmek istemekte belki de haklıdır. Hiçbir şeye inanmadığınızı biliyorum. Ama kurnazca kılı kırk yarmaya da kalkışmayınız! Kendinizi kayıtsızca hayatın akışına bırakınız! Hiç meraklanmayınız. Bu akıntı sizi dosdoğru kıyıya götürecek ve kendinizi ayakta bulacaksınız!.. Hangi kıyıya? Bunu ben nereden bileyim? Ben yalnız şuna inanıyorum ki, siz daha uzun zaman yaşayacaksınız! Biliyorum, siz şimdi benim bu sözlerimi, bellenmiş bir vaaz olarak kabul ediyorsunuz!.. Ama belki sonraları bu sözlerimi hatırlar, bir gün gelir onlardan yararlanırsınız. Zaten bunun için bunları söylüyorum. Yine iyi ki şu mendebur kocakarıyı öldürdünüz! Ya kafanızda başka bir teori doğmuş olsaydı, belki de bundan yüz milyon kere daha çirkin bir iş yapabilirdiniz! Belki de bunun için Tanrı'ya şükretmeniz gerek! Tanrı'nın sizi bir şeyler için korumadığını ne biliyorsunuz? Haydi, yüreğinizi pek tutun, biraz cesaretinizi toplayın! Yoksa başarılması gereken büyük görevin heyecanı mı sizi korkutuyor? Ama hayır, bu işte korkmak ayıp olur! Mademki böyle bir adım attınız, artık katlanmanız gerek! Ortada bir de adalet sorunu var. Öyle ise adaletin istediğini yerine getiriniz! İnançsız olduğunuzu biliyorum ama yemin ederim ki, hayat buna değecektir. Sonraları kendiniz de bunu seveceksiniz! Şimdi size yalnız hava gerek, hava, hava! Raskolnikov, irkildi:

- Ama, diye bağırdı, siz kim oluyorsunuz ki, kendinize peygamber süsü veriyorsunuz? Böyle yükseklerden hikmetler savuruyor, peygamberce öğütlerde bulunuyorsunuz?

- Ben mi kimim? Ben sadece işi bitmiş bir adamım, başka bir şey değil! Belki duygulu, merhametli, belki de biraz bir şeyler bilen ama tamamıyla işi bitmiş bir adamım. Size gelince, siz başka yaradılışta bir insansınız!.. Tanrı

size bir hayat hazırladı. -Kim bilir, belki de bir gün gelecek, bütün bu olup bitenler varlığınızda bir iz bırakmadan bir sis gibi dağılıp gidecektir... Hem yarın başka sınıftan insanlar arasına geçmenizden ne çıkar? Siz bu yüreğinizle konforsuzluktan mı yakınacaksınız? Sonra uzun bir süre sizi kimsenin görmeyeceğinden ne çıkar? İş zamanda değil, sizin kendinizdedir. Bir güneş olun, herkes sizi görür. Güneşin, her şeyden önce güneş olması gerek. Yine niye gülümsüyorsunuz, benim bir Schiller oluşuma mı? Bahse girerim ki, hâlâ size yaltaklandığımı sanıyorsunuz!.. Kim bilir, belki gerçekten yaltaklanıyorum. Heh heh heh!.. Ne ise Rodyon Romanoviç, isterseniz yalnız söz üzerine bana inanmayın, hatta sözlerime tamamen hiçbir zaman inanmayın, benim karakterim böyle, kabul ediyorum. Yalnız şunu ekleyeceğim; ne ölçüde alçak ya da ne ölçüde namuslu bir insan olduğuma galiba kendiniz karar verecek bir durumdasınız!..

- Beni ne zaman tutuklamayı düşünüyorsunuz?

- Sizi bir buçuk bilemediniz daha iki gün serbest bırakabilirim. İyice düşününüz azizim, Tanrı’ya dua ediniz! Sizin için daha kârlı olacak. Tanrı şahit ki, daha kârlı olacak!.

Raskolnikov, tuhaf bir gülümseyişle:

- Ya kaçarsam, diye sordu.

- Hayır, kaçmazsınız. Bir köylü kaçabilir, yabancı bir ideolojinin uşağı olan günümüzün ihtilalcisi kaçabilir. Çünkü bu gibilerin, istediğiniz bir şeye ömürleri boyunca inanmaları için parmağınızın ucunu göstermek yeter. Size gelince, siz artık kendi teorinize inanmıyorsunuz. Şu hade neye dayanarak kaçacaksınız? Kaçak hayatınız ne hale gelir? Kaçak yaşamak iğrençtir, zordur. Oysa sizin her şeyden önce düzenli bir hayata, bu hayata uygun atmosfere ihtiyacınız var. Oradaki atmosfer bu şartlara uygun mu? Kaçarsanız, yine kendiliğinizden buraya dönersiniz!.. Siz, bizsiz yapamazsınız! Oysa sizi hapse sokacak olursam, bir, en fazla iki, bilemediniz üç ay sonra, sözlerimi hatırlayacak, beklenmedik bir anda gelip itirafta bulunacaksınız! Hem de, böyle bir itirafta bulunacağınızı bir saat önce kendiniz bile bilmeyeceksiniz!.. Hatta çile çekmeyi kabul edeceğinize bile eminim... Gerçi şimdi benim sözlerime inanmıyorsunuz ama zarar yok, nasıl olsa sözlerime gelirsiniz!.. Çünkü, sevgili Rodyon Romanoviç, çile gerçekten de büyük bir şeydir. Siz benim şişmanladığıma bakmayın, gerekmedi de... Ama biliyorum ki, çile çekmenin de kendine göre bir felsefesi vardır. Mikolka haklı... Hayır Rodyon Romanoviç, siz kaçmazsınız.

Raskolnikov, yerinden kalkarak kasketini aldı. Porfiri Petroviç de kalktı:

- Galiba biraz dolaşmak niyetindesiniz, dedi, bir fırtına kopmazsa güzel bir akşam... Ama yağarsa da iyi olacak... Ortalık biraz serinler...

Porfiri de kasketini aldı.

Raskolnikov, ısrarla ve sert sert:

- Porfiri Petroviç, bugün size itirafta bulunduğumu sakın aklınıza getirmeyin! Öylesine tuhaf bir adamsınız ki, sadece merakımı yenemeyerek sizi dinledim ama size hiçbir itirafta bulunmadım. Bunu unutmayınız!

- Biliyorum, canım... Biliyorum... Unutmayacağım... Şuna bakın hele, nasıl da titriyor!.. Merak etmeyin azizim, dilediğiniz gibi davranacağım... Şöyle biraz dolaşınız! Ama sakın uzaklara gideyim demeyiniz!..

Sonra, sesini alçaltarak ekledi:

- Her ihtimale karşı benim sizden küçük bir ricam daha var... Biraz nazikçe ama önemli bir rica... Eğer her ihtimale karşı -gerçi ben buna inanmıyor ve sizi bunu yapmaya hiç de yatkın görmüyorum- bu kırk-elli saat içinde işi başka türlü, şöyle fantastik biçimde bitirmek, yani kısacası hayatınıza son vermek -çirkin bir ihtimal ama beni mazur görünüz- aklınıza eserse, bana kısa ama etraflıca bir pusula bırakmayı unutmayınız!.. İki satırla sadece iki satırcıkla şu taşın yerini bildiriniz! Böylesi daha soyluca bir davranış olur. Eh, hoşça kalın, iyi düşünceler ve hayırlı davranışlar...

Porfiri, sanki sırtı kamburlaşmış ve Raskolnikov'a bakmaktan adeta çekiniyormuş gibi çıkıp gitti. Raskolnikov, pencereye yaklaştı, sinirli bir sabırsızlıkla, Porfiri'nin kapıdan çıkıp biraz uzaklaşması için geçmesi gereken zamanı hesaplayarak bekledi. Sonra kendisi de acele acele odasından çıktı.

III

Amacı, bir an önce Svidrigaylov'u bulmaktı. Bu adamdan ne elde edeceğini, ne umacağını kendi de bilmiyordu. Ama bu adamda öyle bir etki ve efsun vardı ki, onun yanına gitmeden yapamıyordu. Bunu iyice anladıktan sonra yatışması ve rahat oturması mümkün değildi. Artık ona gitmenin zamanıydı.

Yol boyunca bir soru, onu özellikle üzüp durdu: Acaba Svidrigaylov Porfiri'ye gitmiş mi idi? Kendi yargısına göre hayır, gitmemişti, buna yemin bile edebilirdi. Tekrar tekrar düşündü, Porfiri'nin ziyaretini bir bir aklından geçirdi. En sonunda şu sonuca vardı: Hayır, Svidrigaylov, Porfiri'ye gitmemiştir, elbette gitmemiştir.

Ama henüz gitmemişse bile, bundan sonra gidecek mi, gitmeyecek mi?

Raskolnikov, şimdilik, Svidrigaylov'un Porfiri'ye gitmeyeceğini sanıyordu. Niçin? Bunun sebebini de açıklayamazdı. Hatta açıklayabilse dahi, şu anda bu mesele üzerinde kafa patlatmaya koyulmazdı. Bütün bunlar ona acı veriyor, aynı zamanda da sanki bunları umursamıyordu.

Tuhaf değil mi? Belki de buna kimse inanmaz ama Raskolnikov, kendi alınyızısına, çok zayıf, âdeta önemsiz bir ilgi göstermekte idi. Onu üzen daha başka, çok daha önemli, olağanüstü bir şeydi. Başkasıyla değil, yine kendisiyle ilgili ama daha başka çok daha esaslı bir şeydi. Sonra, bu sabah kafası, son günlere göre, çok daha iyi işlediği hâlde, sonsuz bir manevi yorgunluk hissediyordu.

Hem bütün bu olup bitenlerden sonra, karşısına çıkan şu yeni önemsiz zorlukları yenmeye çalışmak uğraşmaya değer mi idi?.. Mesela, Svidrigaylov'un Porfiri'ye gitmesine engel olmak için birtakım entrikalar çevirmek; herhangi bir Svidrigaylov'u incelemek, öğrenmek için zaman kaybetmeye değer mi idi?

Of, bütün bunlardan ne kadar da bıkıp usanmıştı!

Bununla birlikte, Svidrigaylov'a gitmek için yine de acele ediyordu. Yoksa ondan yeni bir şey, derdine bir çare mi bekliyordu? İnsan çaresizlik içinde kalınca, bir saman çöpüne bile sarılır. Yoksa alınyazısı mı, herhangi bir içgüdü mü onları birbirine yaklaştırıyordu? Belki de bu, sadece Raskolnikov'un duyduğu bir ruh yorgunluğunun, bir umutsuzluğun sonucu idi. Belki de ona gerekli olan Svidrigaylov değildi de bir başkası idi. Svidrigaylov burada bir rastlantı ile karşısına çıkıvermişti. Sonya? Ama

şimdi Sofya'ya ne diye gitsindi? Yine ondan gözyaşı dilenmek için mi? Hem Sonya onu korkutuyordu. Sonya, aman bilmez bir yargının, temyizi olmayan bir kararın temsilcisi idi. Orada, ya kızın gösterdiği yolu seçmek ya da kendi yolundan gitmek zorunda idi. Hele şu anda hiç de onu görebilecek bir hâlde değildi. Hayır, Svidrigaylov'u denemek daha iyi değil mi idi? Gerçekten de çoktandır bu adama bir şeyler için ihtiyacı olduğunu içinden kabul etmemek elinden gelmiyordu.

Ama böyleyken, aralarında ortaklaşa ne gibi bir şey olabilirdi? Hatta cinayetleri bile bir olamazdı. Üstelik bu adamın hiç de hoşa gitmeyen bir hâli vardı. Herhâlde zevkine çok düşkün, muhakkak ki kurnaz ve hileci idi. Belki de çok kötü yürekli idi. Onunla ilgili çeşitli dedikodular dolaşıyordu. Gerçi Katerina Ivanovna'nın çocuklarıyla ilgileniyordu; ama kim bilir bunu da niçin, hangi maksatla yapıyordu? Bu adamın hep birtakım niyet ve tasarıları vardı.

Bugünlerde bir başka düşünce daha Raskolnikov'un kafasından hiç çıkmıyor, onu fena hâlde üzüyordu. Bu düşünce ona öylesine acı veriyordu ki onu kafasından uzaklaştırmaya bile çalışıyordu! Bazen şöyle düşünüyordu: Svidrigaylov, boyuna etrafında dolaşıyordu, hâlâ da peşinde idi. Onun sırrını öğrenmişti. Dunya'ya karşı bazı gizli düşünceleri vardı. Ya hâlâ aynı düşünceleri besliyorsa? Buna hemen hemen kesin olarak evet demek mümkündü. Ya şimdi, sırrını öğrendikten, böylece delikanlı üzerinde bir egemenlik kurduktan sonra bu egemenliğini Dunya'ya karşı bir silah olarak kullanmaya kalkışırsa?

Bu düşünce, bazen rüyasında bile ona acı veriyordu. Ama bu düşünce Svidrigaylov'u görmeğe gittiği şu anda olduğu kadar hiçbir zaman böylesine aydınlık ve duru bir hâlde aklına gelmemişti. Bu düşünce onu kapkara bir öfkeye boğmuştu, öyleyse, kendi durumunda bile her şey değişecekti: Sırrını hemen Doneçka'ya açması gerekecekti. Doneçka'yı herhangi bir ihtiyatsız adım atmaktan alıkoymak için, belki de kendini ele vermesi gerekecekti. Ya mektup?.. Dunya kimden mektup almıştı? Petersburg'ta kimden mektup alabilirdi? -Lujin olmasın?.. Gerçi Razumihin onu korumakta idi. Ama Razumihin'in hiçbir şeyden haberi yoktu. Belki Razumihin'e de açılması gerekiyordu? Raskolnikov tiksinerek bunu düşündü.

Ne olursa olsun, hem de elden geldiği kadar çabuk Svidrigaylov'u görmesi gerektiğine, kesin olarak karar verdi. Bu işte, ayrıntılardan çok işin

özü üzerinde durmak gerekiyordu. Ama eğer buna yeteneği varsa... Eğer Svidrigaylov, Dunya'ya karşı birtakım dolaplar çeviriyorsa, o zaman...

Raskolnikov, bütün bu süre ve bu son ay içinde öylesine yorulmuştu ki, şimdi bu çeşit sorunları artık başka türlü çözecek durumda değildi, insanı ürperten soğuk bir umutsuzlukla: "O zaman onu öldürürüm!" diye düşündü. Ağır bir duygu yüreğini eziyordu. Caddenin ortasında durarak etrafına bakınmaya başladı. Hangi yoldan yürüyordu, nereye gelmişti? Az önce geçtiği Saman Pazarından otuz, kırk adım ötede ... caddesinde bulunduğunu anladı. Solundaki binanın ikinci katı meyhane idi. Bütün pencereler ardına kadar açıktı. Pencerelerden görülen baş kaynaşmasına bakılırsa, meyhane tıklım tıklım dolu idi. Salondan şarkı, klarnet, keman, davul sesleri geliyor, keskin kadın çığlıkları işitiliyordu. Raskolnikov, ... caddesine niçin geldiğine şaşmıştı. Tam geri dönmek üzere iken, meyhanenin en dibindeki açık pencerelerden biri önünde, bir çay masası başında, ağzında piposuyla Svidrigaylov'u gördü. Bu onu fena hâlde şaşırttı. Svidrigaylov, sessizce onu gözetliyor, ona bakıyordu. Hemen o anda Raskolnikov'u şaşırtan bir de şu oldu: Svidrigaylov'da, Raskolnikov kendisini görmeden sıvışıp gitmeye hazırlanan bir insan hâli vardı. Bunun için de hafifçe doğrulur gibi olmuştu. Raskolnikov da hemen, onu görmemiş gibi bir tavır takındı. Dalgın dalgın başka yana bakıyor ama göz ucu ile onu gözetlemekte devam ediyordu. Kaygılı bir çarpıntı yüreğini kaplamıştı. Tam düşündüğü gibi idi. Svidrigaylov herhâlde, kendisini görmelerini istemiyordu. Ağzından piposunu çıkardı, saklamak istedi. Ama yerinden doğrulup sandalyesini kenara çekince, herhâlde Raskolnikov'un kendisini gördüğünü ve gözetlediğini fark etti. Aralarında, Raskolnikov'un odasında geçen, delikanlının uyur gibi yaptığı, ilk görüşme sahnesine benzer bir şey geçti. Svidrigaylov'un yüzünde hileci bir gülümseme belirdi ve yavaş yavaş bütün yüzüne yayıldı, ikisi de birbirlerini gördüklerini ve gözetlediklerini biliyorlardı. En sonunda Svidrigaylov gürültülü bir kahkaha atarak pencereden seslendi:

- Hadi, hadi istiyorsanız, gelin! Ben buradayım!. Raskolnikov, meyhanenin merdivenlerinden çıktı. Svidrigaylov'u, büyük salona bitişik, tek pencereli, çok küçük arka odalardan birinde buldu. Salonda, yirmiye yakın masanın etrafında tüccar, memur, esnaf, kısacası her tabakadan kalabalık bir topluluk, koro hâlinde şarkı söyleyen saz heyetinin dayanılmaz gürültüsü arasında çay içiyordu. Bir yerlerden, bilardo bilyelerinin takırtısı gelmekte idi. Svidrigaylov'un önündeki küçük masanın üzerinde, açılmış

bir şişe şampanya ile yarısına kadar içilmiş bir bardak vardı. Odada ayrıca, küçük bir el laternası çalmakta olan bir çocukla kanlı - canlı kırmızı yanaklı, on sekiz yaşlarında şarkıcı bir kız vardı. Kız, yukarı kaldırılmış, çizgili bir eteklik ile kurdeleli bir Tirol şapka giymişti. Bitişik salonda koro hâlinde şarkı söylenmesine rağmen kız, laterna melodisine uyarak oldukça kısık ve kalın bir sesle, adi bir sokak türküsü okuyordu.

Raskolnikov içeri girince, Svidrigaylov kızı susturdu:

- Hadi, artık yeter, dedi.

Genç kız hemen türküsünü keserek saygılı bir tavırla bekledi. Az önce, yine yüzünde bu saygılı ve ağırbaşlı anlatım olduğu hâlde o adi sokak türküsünü söylemişti.

Svidrigaylov:

- Hey Filip, bir bardak, diye seslendi. Raskolnikov:

- Ben şarap içmeyeceğim, dedi.

- Nasıl isterseniz, zaten bardağı sizin için istetmemiştim. İç bakalım, Katya! Bugünlük bu kadar yeter, gidebilirsin!

Bardağı ağzına kadar doldurup genç kıza verdi. Sonra da, sarı bir banknot uzattı. Katya, şampanya bardağını, kadınların yaptığı gibi birden dikti. Yani, bardağı ağzından ayırmadan yirmi yudumda içti. Banknotu aldı. Svidrigaylov'un elini öptü. Beriki hiç istifini bozmadan büyük bir ciddiyetle buna izin verdi. Sonra, peşinde laternacı çocuk olduğu hâlde odadan çıkıp gitti, ikisi de sokaktan getirilmişlerdi. Svidrigaylov, Petersburg'a geleli bir hafta bile olmadığı hâlde, burada âdeta kendi evinde imiş gibi davranmakta idi. Meyhanenin garsonu Filip de artık "bildik" haline gelmişti. Bir köle bağlılığı ile etrafında pervane gibi dönüyordu. Odanın salona açılan kapısı kilitleniyordu. Svidrigaylov, bu odada evindeki güvene kavuşuyor, belki de bütün gününü burada geçirdiği oluyordu. Meyhane pis aşağılık bir yerdi. Hatta bu çeşit yerlerin ikinci sınıfına bile sokulamazdı.

Raskolnikov:

- Sizi görmek için evinize gidiyordum, diye başladı. A, durup dururken ne diye Samanpazarı'ndan caddesine saptım? Ben hiçbir zaman buradan geçmem. Hep Samanpazarı'ndan sağa saparım. Sonra sizin evin yolu da buradan geçmez! Köşeyi döner dönmez, sizinle karşılaştım. Bu tuhaf bir şey?

- Niçin düpedüz, bu bir mucize, demiyorsunuz?

- Çünkü bu belki de sadece bir rastlantıdır. Svidrigaylov, bir kahkaha atarak:

- Bütün bu insanların ne tuhaf huyları var! İçinden mucizeye inansa bile, bunu itiraf etmez... Nitekim siz bile: “Belki” sadece bir rastlantıdır, diyorsunuz! Bunların topunun kendi görüşlerine karşı ne kadar korkakça davrandıklarını mümkün değil, tahmin edemezsiniz, Rodyon Romanoviç! Bu sözleri sizin için söylemiyorum. Çünkü sizin kişisel birtakım görüşleriniz var. Bu görüşleri taşımaktan da korkmadınız! Zaten bu yüzden benim merakımı çektiniz ya!

- Yalnız bu yüzden mi?

- İyi ama bu kadarı da yeter! Svidrigaylov, galiba biraz heyecanlı idi ama çok az; topu topu yarım bardak şarap içmişti.

Raskolnikov:

- Öyle sanıyorum ki, bana geldiğiniz zaman kişisel görüş dediğiniz görüşleri taşımaya yetenekli olduğumu henüz bilmiyordunuz, dedi.

- O zaman iş başka idi. Herkesin kendisine göre bir düşüncesi var... Mucize meselesine gelince, size şunu söyleyebilirim ki, şu son iki üç gününüzü galiba uykuda geçirdiniz! Sizin dosdoğru buraya gelişinizde mucizelik hiçbir şey yoktur. Çünkü bu meyhanenin adresini size ben vermiştim. Hatta yolu tarif etmiş, meyhanenin yerini, beni burada hangi saatlerde bulabileceğinizi bile söylemiştim... Hatırlıyor musunuz?

Raskolnikov, şaşkın şaşkın:

- Unutmuşum dedi.

- İnanırım. Size iki sefer söylemiştim. Adres, bilinçaltı olarak aklınızda kalmış olacak! Siz bu yana da bilinçaltı olarak saptınız ama kendiniz de farkında olmadan, size verilen adrese sımsıkı bağlı kalarak bu işi yaptınız! Zaten o gün bunu size söylerken beni anlamış olacağınızı hiç ummamıştım. Kendinizi çok belli ediyorsunuz, Rodyon Romanoviç! Bir de şu var: Şu Petersburg’ta çok kimsenin yolda yürürken, kendi kendine konuştuğuna inanıyorum. Burası, yarı deliler şehri azizim. Bizde bilim olsaydı, doktorlarımız, hukukçularımız; düşünürlerimiz, her biri kendi alanında, Petersburg üzerine çok değerli incelemelerde bulunabilirdi. Yeryüzünde insan ruhları üzerinde Petersburg kadar karanlık, keskin ve tuhaf etkiler yapan bir başka şehre çok az rastlanır. Yalnız iklimin etkisini düşünmek yeter!.. Üstelik burası bütün Rusya’nın idare merkezidir. Karakterinin bütün Rusya üzerinde etkisi olması gerekir. Ama şimdi mesele bu değil! Söylemek istediğim başka. Sizi şöyle yandan gördüm, evinizden çıktığınız

zaman, henüz başınız dimdiktir. Ama yirmi adım kadar yürüdükten sonra, başınızı eğiyor, kollarınızı arkanıza bağlıyorsunuz! Şuraya buraya bakmıyor ama ne önünüzü, ne de etrafınızı görüyorsunuz! Artık dudaklarınızı kıpırdatmaya ve kendi kendinize konuşmaya başlıyorsunuz! Bu arada bazen kollarınızı indiriyor ve yüksek sesle konuşuyorsunuz. En sonunda yolun ortasında, hem de uzun uzun duruyorsunuz! Bütün bunlar hiç de iyi şeyler değil, dostum. Belki de sizi benden başka görenler de vardır. Bu da uygun bir şey değil! Aslına bakarsanız, bana göre hava hoş, sizi tedavi etmek bana düşmez! Tabii ne demek istediğimi anlıyorsunuz.

Raskolnikov, kuşkulu kuşkulu ona bakarak:

- Beni izlediklerini biliyor musunuz, diye sordu.

Svidrigaylov, âdeta şaşırmış gibi:

- Hayır, hiçbir şeyden haberim yok, diye karşılık verdi.

Raskolnikov, kaşlarını çatarak:

- Şu hâlde, artık benden söz etmeyelim, dedi.

- Pekâlâ, sizden söz etmeyelim!

- İyisi mi bana şunu söyleyin: Mademki, burası gelip içtiğiniz bir yerdir, iki sefer de bana, sizi bulabileceğim bir yer olarak burasını gösterdiniz, o hâlde niçin az önce, ben sokaktan pencereye bakarken saklandınız ve gitmeye kalkıştınız? Böyle yaptığınızı çok iyi gördüm.

- Hah hah, hah! Peki, o gün ben kapınızın eşiğinde dururken, siz ne diye yatağınızda gözlerinizi kapayıp uyur gibi yaptınız? Oysa siz o sırada hiç de uyumuyordunuz! Ben de bunu çok iyi görmüştüm.

- Belki de... Bazı sebepler vardı... Bunu siz de pekâlâ biliyorsunuz!

- Öyle ise benim davranışımın da bazı nedenleri var; elbette siz bunları bilemezsiniz!

Raskolnikov, sağ dirseğini masaya, sağ elinin parmaklarını da çenesine dayadı ve gözlerini Svidrigaylov’a dikti. Bir dakika kadar onun yüzünü inceledi. Bu yüz, bundan önce de sürekli kendisini şaşırtmıştı. Bu, daha çok maskeye benzeyen tuhaf bir yüzdü. Adamın pembe, beyaz bir yüzü, kırmızı al dudakları, açık kumral sakalı hâlâ oldukça sık kumral saçları vardı. Gözleri çok mavi, bakışları ise çok ağır ve hareketsizdi. Güzel ve yaşına göre inanılmayacak kadar genç kalmış bu yüzde korkunç bir sevimsizlik vardı. İnce kumaştan yapılmış yazlık elbisesi pek şıktı. Hele gömleği pek zarifti. Parmağında değerli bir taşla süslü kocaman bir yüzük vardı.

Raskolnikov, öfkeli bir sabırsızlıkla doğrudan konuya girerek:

- Yoksa sizinle de mi ayrıca uğraşmam gerekecek, dedi. Gerçi kötülük etmek istediğiniz zaman belki de dünyanın en tehlikeli bir adamısınız ama artık ben de kendimi daha fazla harap etmek istemiyorum. Herhâlde sizin sandığınız kadar kendime değer vermediğimi şimdi size göstereceğim. Doğrudan size şunu söylemeye geldim: Eğer kız kardeşime karşı önceleri beslemiş olduğunuz niyetlerinizden vazgeçmediyseniz, bunun için de son zamanlarda öğrendiklerinizden yararlanmayı düşünüyorsanız, biliniz ki, beni hapse attırmaya zaman bulmadan sizi öldürürüm. Sözüm sözdür, dediğimi yapanlardan olduğumu bilirsiniz! İkincisi, eğer bana söyleyecek bir sözünüz varsa - çünkü bu son zamanlarda bana hep bir şeyler söylemek istediğinizi sezer gibiyim- çabuk olun! Çünkü zamanım pek değerlidir, belki de biraz sonra iş işten geçmiş olur.

Svidrigaylov, merakla ona bakarak sordu:

- Ne aceleniz var?

- Herkesin kendine göre bir hesabı var. Svidrigaylov, gülümseyerek:

- Hem şimdi kendiniz beni açık konuşmaya çağırdınız, hem de daha ilk soruma cevap vermekten kaçınıyorsunuz!.. Hep birtakım istekler peşinde koştuğumu sanıyorsunuz, bunun için de kuşkulu gözlerle bana bakıyorsunuz. Ama sizin durumunuzdaki bir insan için bunu doğal görmek gerek. Sizinle anlaşmayı ne kadar istersem isteyeyim, yine de sizi tersine inandırmak zahmetini üzerime almam... Hem doğrusunu isterseniz, zahmete değmez. Sonra sizinle herhangi bir önemli şey üzerinde konuşmaya da niyetli değilim.

- Öyleyse niye bana bu kadar ihtiyacınız var? Çevremde dolanıp duruyordunuz!

- Sadece incelemeye değer bir kişi olduğunuz için... Tuhaf durumunuzla hoşuma gittiniz... İşte sebep bu! Bundan başka, siz beni çok ilgilendirmiş olan bir kadının kardeşisiniz! Artık, aynı kadından bir zamanlar, sizinle ilgili çok şeyler dinledim ve sizin onun üzerinde büyük bir etkiniz olduğu sonucuna vardım. Bütün bunlar azımsanacak şeyler mi? Hah hah, hah! Bununla birlikte, ne yalan söyleyeyim, sorunuz bana, çapraşık göründü. Ona cevap vermek benim için biraz güç. Mesela, siz şu anda buraya benimle iş üzerinde konuşmaktan çok, yeni bir şey öğrenmek için gelmediniz mi? Öyle değil mi -Svidrigaylov hileci bir gülümseyişle üsteledi- öyle değil mi? İnanır mısınız, ben de buraya gelirken, trende sizin de bana yeni bir şeycikler söyleyeceğinize güvenmiş ve sizden bir şeyler

alabileceğimi ummuştum. Görüyorsunuz ya, ikimiz de meğer ne zengin kişilermişiz!

- Ne alabileceğinizi ummuştunuz?

- Bilmem ki, size ne söyleyeyim? Ben biliyor muyum sanki? Görüyorsunuz, ne kadar kötü bir meyhanede zaman geçiriyorum. Bundan da zevk alıyorum. Yani doğrusunu isterseniz hani zevk almak için değil de, bir yerde oturmak gerek değil mi? Mesela, şu zavallı Katya... Onu gördünüz değil mi? Bari obur ve midesini seven bir adam olsaydım... İşte bütün yiyebildiğim bu kadardır -Svidrigaylov, parmağı ile küçücük masanın bir ucunda, çinko bir tabak içinde duran patatesle insana dehşet veren bir biftek artığını göstermişti... Aklıma gelmişken sorayım, siz yemek yediniz mi? Ben şöyle bir şeyler atıştırdım, artık canım istemiyor. Mesela, şarap hiç içmem. Şampanyadan başkasını içmem. Bütün bir gece için bir bardak şampanya yetiyor. Bu bile başımı ağrıtıyor. Şunu da sinirlerimi güçlendirmek için getirttim. Çünkü birazdan bir yere gitmek zorundayım. Beni olağanüstü bir ruh hâli içinde görmenizin sebebi budur. Az önce, sizden bir okul öğrencisi gibi saklanmamın nedeni de budur. Bana engel olmanızdan korkmuştum. Ama öyle sanıyorum ki -saatini çıkardı- sizinle bir saat daha kalabilirim. Şimdi saat dört buçuk... İnanır mısınız, bazı anlarım oluyor ki, bir toprak sahibi, bir baba, bir süvari, bir fotoğrafçı, bir gazeteci olmadığıma, kısacası, bir mesleğim bulunmadığına çok üzülüyorum. Bu bazen usanç verici bir hâl alıyor. Doğrusu bana yeni bir şey söyleyeceğinizi sanmıştım.

- Peki ama siz kimsiniz ve buraya niçin geldiniz?

- Ben mi kimim? Biliyorsunuz ya, ben soyluyum, iki yıl süvari alayında hizmet ettim. Sonra Petersburg’ta sürttüm, durdum. Daha sonra Marfa Petrovna ile evlenerek çiftlikte yaşadım, işte benim biyografim!

- Galiba kumarcısınız?

- Yok canım, ne kumarcısı! Ben kumarcı değil, hileciyim.

- Gerçekten de hilecilik ettiniz mi?

- Evet, ettim.

- Peki, dayak yediğiniz oldu mu?

- Oldu. Bundan ne çıkar?

- Demek ki, sizi düelloya çağırabilirlerdi. Hem genellikle bu, insanı canlandırır!

- Tersini iddia etmeyeceğim, sonra üstelik felsefe tartışmalarında hiç de usta değilim. Doğrusunu isterseniz ben buraya daha çok kadınlar için

geldim.

- Hemen Marfa Petrovna’yı gömdükten sonra mı? Svidrigaylov, insanı şaşırtan bir gülüşle:

- Evet, karşılığını verdi. Hem ne olacakmış? Benim kadınlardan böyle bir söz edişimi galiba çirkin buluyorsunuz?

- Yani, zevk ve eğlence düşkünlüğünüzü çirkin bulup bulmadığımı mı soruyorsunuz?

- Zevk ve eğlenceye düşkünlük? Bakın, sözü nereye getirdiniz! Ama sıraya uymuş olmak için önce genel olarak kadın konusuna karşılık vereceğim. Bilirsiniz ki ben gevezelikten hoşlanan bir adamım. Söylesenize kuzum, kendimi niçin sıkayım? Mademki, kadınlara düşkünüm, onlardan ne diye vazgeçeyim? Hiç değilse, benim için bir iş güç olur.

- Demek ki siz burada bütün umudunuzu zevk ve eğlenceye bağlamış bulunuyorsunuz?

- Eh, varsın öyle olsun. Evet, zevk ve eğlenceye bağlamış bulunuyorum! Boyuna eğlence ve zevk üstünde duruyorsunuz! Ama hoşuma da gitmiyor değil, hiç olmazsa içten bir soru. Bu eğlencede, hiç değilse, hayalimizin kaprislerine boyun eğmeyen, kanımızın içinde saklı kıvılcımlarla sürekli olarak tutuşturulan ve ölümsüz olarak yanan, belki de daha uzun süre, yılların ve yaşın döndüremeyeceği, doğa üzerine kurulu, sürekli bir şeyler var. Zevk ve eğlenceye düşkünlüğün kendine göre bir iş güç sayılacağını siz de kabul etmez misiniz?

- Bunda sevinilecek ne var? Bence bu hastalıktır. Hem de tehlikeli bir hastalık.

- Ah, bakın sözü nereye getiriyorsunuz? Ölçüyü aşan her şey gibi bunun da bir hastalık olduğunu kabul ediyorum. Ama bu işte insan herhâlde ölçüyü aşmak zorunda... Çünkü birincisi: Birisi için ölçü dışında sayılan bir şey, bir başkası için tabii görülebilir. İkincisi: Şüphesiz, her şeyde ölçülü olursak, gerçi çirkin bir hesap ama o zaman bize ne yapmak kalır? Bu olmasa, insanın beynine bir kurşun sıkması işten bile değil.

- Siz de beyninize bir kurşun sıkabilir misiniz? Svidrigaylov, bu soruyu tiksinti ile karşılayarak:

- Amma da yaptınız ha, dedi.

Sonra da, bundan önceki bütün sözlerinde göze çarpan o kabadayı, o palavracı edayı bir yana bırakarak acele acele ekledi:

- Çok rica ederim, bana bundan söz etmeyiniz! Ne yalan söyleyeyim, benim bu affedilmez düşkünlüğümdür. Elden ne gelir? Ölümden korkarım

ve yanımda bundan konuşulmasını hiç sevmem. Benim biraz mistik bir adam olduğumu bilmem, bilir misiniz?

Bunları söylerken, Svidrigaylov'un yüzü bile değişmişti.

- Ah! Yine mi Marfa Petrovna'nın hayaleti? Yoksa sizi yine ziyaret etmekte devam ediyor mu? Svidrigaylov, sinirli bir eda ile:

- Bırakın şunu, bana onu hatırlatmayın! Petersburg'ta henüz hiç görünmedi. Canı cehenneme! Hayır, iyisi mi şeyden söz edelim... Bununla birlikte... Zamanım çok az. Sizinle uzun bir süre kalamayacağım, ne yazık! Bari söyleyecek bir şeyiniz olsaydı.

- Yine bir kadın işi mi?

- Evet, kadın... Ama... Hiç beklenmeyen bir olay... Hayır, o değil.

- Ya iğrençlik? Bütün bu çevrenin iğrençliği üzerinizde hiç etki yapmıyor mu? Yoksa artık kendinizi tutmak gücünü de mi kaybettiniz?

- Demek güç iddiasında da bulunuyorsunuz? Hah hah, ha! Bunun böyle olacağını önceden bilmekle birlikte, yine de size şaşmaktan kendimi alamıyorum, Rodyon Romanoviç! Bana estetikten, gösterişten söz eden sizsiniz, ha! Siz bir idealistsiniz, ha! Bütün bunların, pek doğal olarak, böyle olması gerek. Zaten başka türlü olsaydı, şaşmak gerekirdi. Ama bununla birlikte, gerçekten yine de tuhaf! Ah ne yazık ki, zamanım çok az. Çünkü siz, aşırı derecede ilginç bir insansınız! Hatırıma gelmişken sorayım: Siz Sebiller'i sever misiniz? Ben ona bayılırım.

Raskolnikov, göze batan bir tiksinti ile:

- Amma da palavracısınız, ha!

Svidrigaylov, kahkaha ile gülerek karşılık verdi:

- Hayır, Tanrı şahit olsun değilim. Ama sizinle tartışmayacağım. Palavracı olayım, ne çıkar? Mademki kimseye bir zararı yok, ne diye palavra atmayayım? Ben yedi yıl Marfa Petrovna'nın yanında, köyde yaşadım. Şimdi de, sizin gibi zeki birine, zeki ve olağanüstü meraka değer birine rastlayınca onunla biraz laf atmaktan büyük bir lezzet aldım. Üstelik yarım kadeh de şampanya içmiş bulunuyorum. Bu da hafifçe başımı döndürüyor. Hepsinden önemlisi, ortada beni çok heyecanlandıran bir durum var. Ama ondan söz etmeyeceğim.

Sözün burasında Svidrigaylov, korku ile sordu:

- Nereye gidiyorsunuz?

Raskolnikov, kalkmaya davranmıştı. Onu sıkıntı basmış, üzerine bir ağırlık çökmüştü. Buraya geldiğine pişman olmuştu. Svidrigaylov'un dünyanın en alçak, en adi canilerinden biri olduğuna inanmıştı.

Svidrigaylov:

- Ne olur gitmeyin, biraz daha kalın, diye yalvardı. Hiç olmazsa emredin de size bir çay getirsinler! Ne olur oturun, artık gevezelik etmeyeceğim, yani kendimden söz etmeyeceğim. Size bir şeyler anlatacağım, ister misiniz, bir kadının beni nasıl -sizin sözlerinizle söyleyeyim- “kurtardığını” anlatayım? Hem bu, sizin ilk sorunuza da bir karşılık olacak. Çünkü sözünü ettiğim kimse, sizin kız kardeşinizdir. Anlatabilir miyim? Hem vakit de geçirmiş oluruz.

- Anlatınız ama umarım ki...

- O! Hiç merak etmeyiniz! Çünkü Avdotya Romanovna, benim gibi boş ve kötü insanlarda bile derin bir saygıdan başka bir şey uyandırmamıştır.

IV

Svidrigaylov:

- Büyük bir borç yüzünden burada, borçlular hapishanesinde yattığımı belki de biliyorsunuz, diye başladı. Bu borcu ödeyecek en küçük maddi imkânlardan bile yoksundum. Marfa Petrovna'nın borçlarımı ödeyerek o zaman beni nasıl kurtardığını uzun uzadıya anlatmayı gerekli görmüyorum. Seven bir kadının, çılgınlıkta işi nereye vardıracağını bilmem, bilir misiniz? Marfa Petrovna namuslu bir kadındı, hiçbir öğrenim yapmamış olmasına rağmen hiç de aptal değildi. Düşününüz ki, bu kıskanç, bu namuslu kadın; birçok korkunç isteri bunalımlarından, başa kakmalardan sonra benimle, evliliğimizin son gününe kadar süren bir çeşit sözleşme yapmak küçüklüğünde bulundu. Bunu, kadının benden bir hayli yaşlı olmasına, bundan başka daima karanfil çiğnemek zorunda kalışına vermek gerekir. Kendisine büsbütün sadık kalamayacağımı ona açıkça söyleyecek kadar ruhumda domuzluk ve kendime göre bir namusluluk vardı. Bu itiraf, onun küplere binmesine sebep oldu. Ama bu kaba dürüstlüğüm, bir dereceye kadar hoşuna gitti, "Önceden haber verdiğine göre, demek ki beni aldatmak istemiyor!" diye düşündü. Kıskanç bir kadın için de bu nokta başta gelirdi. Uzun gözyaşlarından sonra, aramızda ağızdan, şöyle bir sözleşme yaptık: Birincisi, Marfa Petrovna'yı hiçbir zaman bırakmayacak, hep onun kocası kalmakta devam edecektim. İkincisi, ondan izin almadan hiçbir yere gitmeyecektim. Üçüncüsü, hiçbir zaman sürekli metresler edinemeyecektim. Dördüncüsü, buna karşılık evdeki hizmetçi kızlarla ara sıra gönül eğlendirebilecektim. Ama bu, ancak Marfa Petrovna'nın bilgisi altında olabilecekti. Beşincisi, bağlı olduğumuz soylu sınıfından bir kadına âşık olmaktan kesin olarak kaçınacaktım. Altıncısı, eğer -Tanrı göstermesin- büyük ve gerçek bir aşka tutulursam bunu Marfa Petrovna'ya açacaktım. Bu sonuncu maddeden yana, Marfa Petrovna'nın yüreği rahattı. Çünkü o, akıllı bir kadındı. Bunun için de ben onun gözünde, kimseyi ciddi olarak sevemeyen, şıpsevdi, zevk ve eğlenceye düşkün bir adamdan başka bir şey değildim. Ama akıllı ve kıskanç bir kadın iki ayrı şeydir, işte felaket de buradadır. Bununla birlikte, bazı insanlar üzerine tarafsızca yargıda bulunabilmek için, her şeyden önce düşünmeden edinilmiş bazı peşin görüşlerden, bizi çevreleyen insanlara karşı olan günlük alışkanlıklarımızdan vazgeçmek gerek. Herkesten çok sizin düşüncelerinize

güvenmeye hakkım var. Belki de Marfa Petrovna üzerine birçok gülünç ve anlamsız şeyler işitmişsinizdir. Gerçekten de onun çok gülünç bazı alışkanlıkları vardı. Ama size açıkça söyleyeyim ki, ona çektirdiğim sayısız acılardan ötürü şimdi candan üzülüyorum. Ne ise, çok ince bir kocanın, çok ince karısı üzerine söylediği bu çok uygun ağıt yeter sanırım. Aramızda herhangi bir kavga çıktığı zaman ben çoğu zaman öfkemi yener, susardım. Bu centilmence davranışım, hemen her zaman amacına ulaşır, karımın üzerinde iyi etki bırakırdı. Hatta onun hoşuna bile giderdi. Öyle zamanlar oldu ki, karım benimle övündü. Ama bununla birlikte, kız kardeşinizle geçen olayı bir türlü sindiremedi. Hem, eşine az rastlanır böyle bir güzeli dadı olarak eve sokmak cesaretini nasıl gösterdi? Ben bunu şöyle açıklıyorum: Marfa Petrovna ateşli, çabuk etki altında kalan bir kadındı. Kız kardeşinize düpedüz âşık oldu. Avdotya Romanovna bu! Ben daha ilk görüşte işin sarpa saracağını anlamakta gecikmedim ve -ne dersiniz?- ona gözlerimi bile kaldırıp bakmamaya karar verdim. İster inanın, ister inanmayın, ilk adımı Avdotya Romanovna attı. Sonra Marfa Petrovna'nın, kız kardeşinize karşı takındığım soğuk tavırlardan, onun üzerine kendisi ile hiç konuşmadığımdan, onun Avdotya Romanovna hakkındaki bitmez tükenmez övücü sözlerine ilgisizce davrandığımdan ötürü, ilk zamanlar bana kızacak bir hale geldiğine bilmem inanır mısınız? Karımın maksadının ne olduğunu ben de anlamış değilim. Marfa Petrovna, benim üzerime olan bütün bildiklerini Avdotya Romanovna'ya anlatmıştı. Karımın, bütün aile sırlarımızı herkese anlatmak, önüne gelene boyuna benden yakınmak gibi kötü bir huyu vardı. Bu yeni ve çok iyi arkadaşını hiç ihmal edebilir miydi? Bütün konuşmalarının benimle ilgili olduğunu, Avdotya Romanovna'nın, bana mal edilen bütün esrarlı ve gizli maceraları artık öğrenmiş bulunduğunu tahmin ediyordum. Bunlardan bazılarını sizin de duymuş olacağınıza bahse girerim, Raskolnikov:

- Evet, duydum, dedi. Hatta Lujin, bir çocuğun ölümüne sebep olmakla sizi suçluyordu. Bu doğru mudur?

Svidrigaylov, hoşnutsuzlukla ve iğrenerek:

- Çok rica ederim, dedi, bütün bu bayağı şeyleri bir yana bırakalım. Bütün bu saçmaları, ne olursa olsun öğrenmek istiyorsanız, bir başka gün size ayrıca anlatırım. Ama şimdi...

- Sonra, çiftliğinizdeki bir uşağın da sözü geçti. Sözde onun da bir şeyine sebep olmuşsunuz!

Svidrigaylov, açıkça tahammülsüzlüğünü gösteren bir eda ile delikanlının sözünü kesti:

- Rica ederim, yeter!

Gittikçe öfkesi kabaran Raskolnikov:

- Sakın bu, ölümünden sonra piponuzu doldurmaya gelen uşak olmasın. Bunu bana kendiniz anlatmıştınız!

Svidrigaylov, dikkatle Raskolnikov'u süzdü. Raskolnikov, bu bakışlarda, bir an için şimşek gibi çakan hain bir gülümseme sezer gibi oldu. Ama Svidrigaylov kendini tuttu ve büyük bir incelikle cevap verdi:

- Evet, ta kendisi... Bütün bunların sizi de çok ilgilendirdiğini görüyorum. Öyleyse ilk fırsatta, bütün noktalarda merakınızı gidermek borcum olsun. Hay şeytan alsın! Bazılarına, gerçekten de romantik bir kişi gibi görünebileceğimi anlıyorum. Bu bakımdan, hakkımda kız-kardeşinize anlattığı gizlerle dolu ve meraklı hikâyeler için rahmetli Marfa Petrovna'ya ne derece teşekkür borçlu olduğuma artık siz karar verin! Bunların nasıl bir etki yaptığını kestiremem. Ama herhâlde, sonuç benim için elverişli oldu. Avdotya Romanovna'nın bana karşı duyması pek doğal olan nefretine ve benim her zamanki tasalı ve sevimsiz görünüşüme rağmen, artık kardeşiniz, mahvolmuş insanlara karşı duyulan bir duygu ile bana acımaya başladı. Bir genç kızın yüreğinde böyle bir acıma duygusu uyandığı zaman, onun için tehlike çanları çalmaya başlamış demektir. Çünkü bu durumlarda herhâlde "kurtarmak," yola getirmek diriltmek, daha soylu birtakım ilkelerle yöneltmek, yeni bir hayata ve eyleme başlatmak isteği doğar. Buna benzer daha neler isteneceği bilinen şeylerdir. Kuşun kendiliğinden kafese girdiğini hemen anladım ve kendime göre hazırlandım. Galiba kaşlarınızı çatıyorsunuz Rodyon Romanoviç? Ama telaş etmeyiniz! Olay, bildiğiniz gibi bir hiçle son buldu. Hay Tanrı kahretsin, amma da şarap içiyorum ha! Biliyor musunuz, kader kız kardeşinize, tarihin ikinci ya da üçüncü yüzyılında güçlü bir prensin yahut bir hükümdarın ya da Küçük Asya beylerinden birinin kızı olarak dünyaya gelmesini nasip etmediği için ta baştan beri hep üzülmüşümdür. Çünkü, kader ona bunu nasip etseydi, Avdotya Romanovna hiç şüphesiz, göğsü kor hâline gelmiş, kızgın kerpetenlerle dağlanırken bile gülümseyişini dudaklarından eksik etmeyen büyük çile çekenlerden biri olacaktı. O, bu işkenceye kendi ayağı ile giderdi. Tarihin dördüncü ve beşinci yüzyılında dünyaya gelseydi, kendisini Mısır çöllerine atacak ve orada kök yiyerek, heyecanlar ve hayaller içinde yaşayacaktı. Avdotya Romanovna, elden geldiği kadar çabuk kendisini

birisi uğruna feda etmekten başka bir şey istemeyen, buna susayan bir yaratıktır. Bu ondan esirgenirse, belki de kendini pencereden aşağı atabilir. Razumihin adlı birinden, bilmem ne ile ilgili olarak konuşulduğunu işittim. Akıllı bir çocuk olduğunu söylüyorlar. Soy ad da bunu gösteriyor. Herhâlde Papaz Okulu öğrencisi olacak, işte varsın kız kardeşinizi o korusun! Sözün kısası, galiba kız kardeşinizi anlamış bulunuyorum. Bunu da kendim için bir şeref sayıyorum. Siz de pekâlâ bilirsiniz ki, birisiyle yeni tanıştığımız sırada, hep daha düşüncesiz, daha hoppa davranır, hata etmekten, pot kırmaktan kendimizi alamayız! Ama o da ne diye bu kadar güzel olarak dünyaya geldi? Bunda benim hiç suçum yok! Sözün kısası, bu bende önüne geçilmez, tutulmaz, bir şehvet tutkusu ile başladı. Avdotya Romanovna, eşi görülmemiş işitilmemiş derecede namuslu bir kız. Bu sözüme dikkat ediniz, bunu bir gerçek olarak kardeşiniz için söylüyorum. Kız kardeşiniz parlak zekâsına rağmen, bu namus işini belki de bir hastalık haline getirmiştir. Bu kendisine zararlı olur. O sırada evimizde bir ‘hizmetçi kız vardı, adı Paraşa. Kara gözlü Paraşa! Hizmetçi olarak başka bir köyden yeni getirmişlerdi. Ben, o zamana kadar kendisini hiç görmemiştim. Çok güzel bir kız ama inanılmayacak derecede salak. Çığlık çığlığa ağlamaya başlayınca, bütün çiftliği ayağa kaldırırdı. Doğal olarak bir rezalettir koptu. Bir gün, öğle yemeğinden sonra, Avdotya Romanovna bile bile yalnız olduğum bir zamanı kollayarak, bahçenin ağaçlık yerinde yanıma geldi. Kıvılcım saçan gözleriyle benden, zavallı Paraşa’yı rahat bırakmamı istedi. Bu, onunla galiba ilk baş başa konuşmamızdı. Ben, pek doğal olarak, onun istediğini yerine getirmeyi şeref saydım. Şaşırmış ve utanmış görünmeye çalıştım. Kısacası, rolümü hiç de kötü oynamadım. Aramızda buluşmalar, gizli gizli konuşmalar başladı. Bana ahlak dersi veriyor, ricalar ediyor, yalvarıyor, hatta gözyaşları -evet, evet, gözyaşları- bile döküyordu! Bazı kızlarda propaganda tutkusu bakınız nelere kadar varıyor! Tabii ben bütün suçu talihime yüklüyor, kendimi ışığa susamış bir insan gibi gösteriyordum. Sonunda kadın kalbini fetheden en güçlü ve güvenilir bir çareye başvurdum. Bu, hiçbir zaman, hiç kimseyi aldatmayan, istisnasız, herkesin üzerinde kesin etkisi olan bir çare idi. Bu çarenin övme olduğunu siz de bilirsiniz. Dünya’da açık yüreklilikten daha zor hiçbir şey yoktur ama övmeden de kolay bir şey yoktur. Açık yüreklilikle, yüzde bir de olsa, falsolu bir nota hemen ahenksizlik doğurur, ardından da kepazelik kopar. Övmede ise son noktaya kadar hepsi de falsolu olsa, yine de hoş görünür ve zevkle dinlenir. Gerçi kaba bir zevkle ama ne de olsa yine zevkle dinlenir,

övme ne kadar kaba olursa olsun, söylenenlerin hiç değilse yarısı, dinleyene, ne olursa olsun gerçek gibi gelir ve bu, toplumun her tabakasında böyledir. Hatta dünyanın en namuslu bakiresini bile övme ile baştan çıkarmak mümkündür. Sıradan insanlara gelince, onlardan söz etmeye bile değmez! Kocasına, çocuklarına, toplumun ahlak anlayışına aşırı bağlı bir hanımefendiyi, bir seferinde, nasıl baştan çıkardığımı hatırladıkça, gülmekten kendimi alamam. Bu ne kadar eğlenceli ve zahmetsizce olmuştu! Ama bu hanımefendi, gerçekten de kendine göre namuslu idi. Ona karşı uyguladığım taktik, erdem ve namusluluğu karşısında düpedüz şaşkına dönmüş, hayran kalmış görünmekten ibaretti. Onu büyük bir yüzsüzlükle övüyor, göklere çıkarıyordum. Sözün kısası, ben muradıma ermiştim. Bizim hanımefendi ise masum ve namuslu olduğuna, payına düşen bütün borç ve ödevleri yaptığına tamamen inanmıştı. Oysa hiç farkında olmadan mahvolmuştu. Eninde sonunda onun da benim gibi zevk peşinde koştuğunu içten olarak söylediğim zaman, ne kadar da öfkelenip küplere binmişti! Zavallı Marfa Petrovna da bu türlü övmelere karşı pek duygulu idi. Eğer, isteseydim, daha sağlığında bütün varını yoğunu kendi üzerime çevirtebilirdim. Amma da şarap içiyor ve gevezelik ediyorum ha!. Aynı sonucun Avdotya Romanovna üzerinde de elde edilmeye başlandığını söylersem, darılmazsınız sanırım. Ama kendi budalalığım ve sabırsızlığım yüzünden her şeyi berbat ettim. Avdotya Romanovna’nın bundan önce de birkaç sefer bakışlarımdan, hele bir seferinde ayrıca hiç hoşlanmadığına bilmem inanır mısınız? Kısacası gözlerimde, şiddet ve hayâsızlığı gittikçe artan bir pırıltı tutuşuyor ve bu, Avdotya Romanovna’yı korkutuyordu. Bu pırıltı, sonunda onu tiksindirmeye başladı. Bütün bunları ayrıntılı olarak anlatmanın faydası yok. En sonunda bozuştuk. Ben yine budalalık etmeye başladım. Kızın bütün o propagandaları ile ricalarıyla en kaba bir biçimde alay etmeye koyuldum. Paraşa yine sahneye çıktı, hem de yalnız başına değil. Kısacası bir skandaldır başladı. Rodyon Romanoviç, hayatınızda bir sefer olsun kız kardeşinizin gözlerinin bazen nasıl tutuşabildiklerini görseydiniz! Koca bir bardak şarabı dikip şimdi sarhoş olduğuma bakmayınız! Size söylediklerimin hepsi doğrudur. Sizi temin ederim ki, bu bakışlar rüyalarıma bile giriyordu. Artık onun etek hışırtısına bile dayanamaz olmuştum. Doğrusu, sara illetine tutulacağımdan korkuyordum. Böyle bir ihtiras fırtınasına yakalanabileceğimi hiç mi hiç tasavvur etmemiştim. Kısacası barışmak, anlaşmak gerekti ama bu artık imkânsızdı. Bunun üzerine ne yaptım, bilin bakayım? İhtiras azgınlığı, insanı meğer ne

sersemliklere kadar götürebilirmiş! Rodyon Romanoviç, sakın kızgınlık anında herhangi bir şeye girişmeyiniz! Avdotya Romanovna'nın aslında yoksul bir kız olduğunu -ah, affedersiniz, bunu demek istemedim... Ama aynı anlama gelecek olduktan sonra, sanki ne fark eder?..- yani, elinin emeği ile geçindiğini, annesine ve size bakmak -hay Tanrım, bakınız, yine yüzünüzü buruşturuyorsunuz!..- zorunda olduğunu hesaba katarak, benimle birlikte hiç olmazsa buraya, Petersburg'a gelmesi için elimdeki bütün parayı -ben o zamanlar otuz bin ruble bulabilirdim- ona teklif etmeye karar verdim. Tabii ona ölümsüz aşk ve mutluluk yemini edecek, kim bilir daha neler söyleyecektim. İnanır mısınız, o zaman ona öylesine tutkundum ki, eğer bana: "Marfa Petrovna'yı boğazla ya da zehirle, sonra da benimle evlen," deseydi, hemen bu işi yapacaktım! Ama her şey, şu sizin de bildiğiniz felaketle sona erdi. Marfa Petrovna'nın, şu aşağılık memur bozuntusu Lujin'i bulup Avdotya Romanovna ile evlendirmek üzere olduğunu öğrendiğim zaman, öfkeden deliye döndüğümü kolayca tahmin edebilirsiniz! Aslında, böyle bir evlenmenin, benim teklif ettiğim şeylerden de farkı olmayacaktı, öyle değil mi? Öyle değil mi? Ama gerçekten de öyle değil mi? Nedense beni büyük bir dikkatle dinlemeye başladığınızı görüyorum?.. Meraka değer, delikanlı...

Soğukkanlılığını kaybeden Svidrigaylov, masaya bir yumruk indirdi. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Farkına varmadan yudum yudum içtiği bir ya da bir buçuk bardak şampanyanın, onun üzerinde kötü bir etki yaptığını, Raskolnikov açıkça görüyordu. Bu durumdan yararlanmaya karar verdi. Svidrigaylov, ona çok şüpheli görünüyordu.

Raskolnikov, onu daha çok sinirlendirmek için, hiç gizlemeye gerek görmeden:

- Şu hâlde, dedi, bütün bunlardan sonra ben sizin buraya da, kız kardeşim için geldiğinize büsbütün inanmış bulunuyorum.

Birden kendini toparlar gibi olan Svidrigaylov:

- Eh canım, diye homurdandı. Size söyledim ya... Üstelik kız kardeşiniz yüzümü bile görmek istemez!

- Yüzünüzü görmek istemediğine ben de eminim... Ama şimdi mesele bu değil...

- Yüzümü görmek istemediğine eminsiniz, öyle mi? -Svidrigaylov gözünü kırptı ve alaycı alaycı gülümsedi... Hakkınız var, o beni sevmiyor... Ama karı koca ya da âşıkla sevgili arasında geçen şeylerden hiçbir zaman emin olmayınız! Bu işlerde hep öyle bir nokta var ki, bütün dünyaya

bilinmedik kaldığı hâlde bunu yalnız onlar, ikisi bilir. Avdotya Romanovna'nın benden nefret ettiğine senet verebilir misiniz?

- Hikâyenizi anlatırken harcadığınız bazı sözlerden ve imalı kelimelerden anlıyorum ki, Dunya'ya karşı şimdi de bazı plânlarınız ve geciktirilmesi elde olmayan bazı niyetleriniz var.

Svidrigaylov, niyet ve planlarına yakıştırılan sıfata hiç aldırış etmeden, birdenbire çok saf bir korku ile sordu:

- Nasıl? Ağzımdan böyle sözler ve imalar mı kaçırdım?

- Evet, bu çeşit sözler ve imalar şimdi de ağzınızdan çıkıyor! Mesela, niye böyle ürktünüz? Birdenbire niye korktunuz?

- Ben mi korkuyorum, ben mi ürküyorum? Sizden mi korkacağım? Asıl sizin benden korkmanız gerekecek. Az kaldı yine ağzımdan bir şeyler kaçıracaktım. Şeytanlar alsın bu şarabı! Hey, su getirin!

Şişeyi kaptığı gibi, etrafını hiç umursamadan, pencereden dışarı fırlattı. Filip su getirdi.

Svidrigaylov, bir peçeteyi ıslatarak başına koyarken:

- Bunların hepsi de saçma, dedi. İstersen, bir kelime ile haddinizi bildirir, bütün kuşkularınızı darmadağın edebilirim. Mesela, evleneceğimden haberiniz var mı?

- Siz bunu, bundan önce de söylemiştiniz!

- Söyledim mi idi? Unutmuşum... Ama o zaman kesin olarak söyleyemezdim. Çünkü gelini bile henüz görmemiştim. Sadece bir niyetten öteye geçmiyordu. Ama şimdi artık bir nişanlım var. İşi yoluna koydum. Geri bırakılması elde olmayan işlerim olmasa idi, ne olursa olsun, şimdi sizi alır ona götürürdüm. Çünkü sizin düşüncenizi almak isterdim. Hay kör şeytan! Topu topu on dakikam var. Nah işte, saate bakın! Ne ise bunu size sonra anlatırım. Çünkü bu benim evlenme işim, kendine göre oldukça enteresandır. Nereye böyle? Yine mi gitmeye kalktınız?

- Hayır, şimdi artık gitmeyeceğim...

- Hiç mi gitmeyeceksiniz? Görürüz. Ben sizi oraya götüreceğim, nişanlımı göstereceğim... Ama şimdi değil... Siz şimdi birazdan buradan gitmelisiniz!.. Siz sağa, ben sola... Resslich'i tanır mısınız? Hani şu, şimdi evinde oturduğum Resslich'i?.. Anladınız mı? Hayır, siz ne sandınız, ben şu Resslich'den söz ediyorum. Hani, bir kız çocuğu onun yüzünden kış kıyamette kendini suya atmış falan diye, dedikodusu edilen Resslich... Anladınız mı? Anladınız mı? İşte bu evlenme işini pişirip kotaran odur. Bana, yalnız kalınca canın sıkılır, biraz oyalanırsın, dedi. Ben gerçekten

asık suratlı, küskün ruhlu bir adamım. Siz beni neşeli mi sanıyorsunuz? Hayır, ben asık suratlı bir adamım. Kimseye kötülük etmem, bir köşeye büzülür otururum. Bazen üç gün ağzımı hiç açmadığım olur. Ama şu Resslich tilkisinin kafasından neler geçtiğini ben size söyleyeyim: Karımı bırakarak savuşup gideceğimi sanıyor, tabii karım da ona kalacak, o da onu piyasaya sürecek!.. Yani bizim tabakadan olanlara ve daha yüksektekilere peşkeş çekecek! Resslich'in söylediğine göre kızın babası, üç yıldan beri bacakları tutmayan ve bir koltukta oturan hastalıklı eski bir memurmuş. Annesi ise akıllı bir kadınmış... Oğulları taşrada bir yerde çalışıyor ama onlara hiç yardım etmiyormuş. Büyük kızları evli imiş ama hiç uğradığı yokmuş... Kendilerininki yetmiyormuş gibi, iki küçük yeğenlerini de yanlarına almışlar. En küçük kızlarını da öğrenimini tamamlamadan liseden çekip almışlar. Kız, bir ay sonra on altısına basacak... Bu hesapça bir ay sonra onu evlendirmek mümkün olacak. Yani benimle evlendirmek... Kalkıp onlara gittim... Bu, biraz gülünç oldu. Kendimi, büyük çiftlik sahibi, tanınmış aileden, şöyle ilişkileri olan zengin bir dul, diye tanıttım. Benim ellisinde bir adam, onun ise daha on altınsına basmamış bir gonca oluşundan ne çıkar? Buna kim aldırır? Hani, yağlı bir kuyruk değil mi? Gerçekten de yağlı bir kuyruk... Hah! hah!.. Anası babası ile nasıl konuştuğumu bir görmeli idiniz! Hani, o sırada benim, para ile görülmeye değer bir halim vardı!.. Bu sırada kız da içeri girdi. Dizlerini kırarak selam verdi. Düşünün ki, daha kısa etekli entari giyiyor! Açılmamış gonca gül! Gelincik gibi kızarıp bozarıyor -herhâlde ona söylemiş olacaklar!.. Bilmem, kadın yüzleri üzerine siz ne düşünüyorsunuz? Bence, bu on altı yaş, bu çocuksu gözler, bu ürkeklik, utanmaktan gelen bu gözyaşları, olgun güzellikten de üstündür. Oysa bu kız bir resim kadar da güzeldi. Açık sarı, lüle lüle, hafif dalgalı saçları, minimini dolgun kırmızı dudakları, harikulade güzel ve minnacık ayakları var. Neyse tanıştık. Ben onlara, bazı aile işlerimden ötürü acele ettiğimi söyledim. Ertesi gün, yani önceki gün nişanlandık. O zamandan beri, onlara her gidişimde, onu kucağıma alıyor ve hiç bırakmıyorum. Yavrucak gelincik gibi kızarıyor. Ben ise durmadan onu öpüyorum. Annesi, pek doğal olarak, ona kocası sayıldığımı, bunun böyle olması gerektiğini anlatmaya çalışıyor. Dedim ya, bir içim su, azizim. Ne yalan söyleyeyim, bu şimdiki nişanlılık durumu, belki de evlilik durumundan daha iyidir. Hah! hah! hah! Onunla iki sefer konuştum. Hiç de aptal bir kız değil. Bazen bana kaçamak öyle bakışları var ki, âdeta beni yakıyor. Biliyor musunuz onun, Raphaerin Madonna'sını andıran küçücük

bir yüzü var. Gerçekten de, Sikstin manastırındaki Madonna'nın yüzü hayalidir. Bu yüzde üzgün bir divane görünüşü hâli var. Bu, gözüne çarpmadı mı? Nişanlandığımızın ertesi günü ona, bin beş yüz ruble değerinde pırlanta, inci, takım taklavatıyla gümüşten bir tuvalet kutusu götürdüm. Nah şöyle kocaman... O kadar ki kızın, yani Madonna'nın küçücük yüzü sevinçle parladı. Dün onu kucağıma aldım. Herhâlde bunu pek laubali bir eda ile yapmış olacağım ki, yüzü kıpkırmızı kesildi. Gözlerinden yaş geldi. Belli etmek istemiyordu ama alev alev yandığı besbelli idi. Bir an için hepsi dışarı çıktı. Biz onunla baş başa kaldık. Ansızın boynuma atıldı -ilk kez böyle davranıyordu… Küçücük kollarıyla beni sımsıkı kucakladı, öptü ve bana söz dinler, sadık, iyi bir eş olacağına, beni mutlu edeceğine, ömrünün her anını, her şeyini, ömrü boyunca bana adamaktan çekinmeyeceğine yeminler ederek söz verdi. Bütün bunlara karşılık da benden sadece ve yalnız saygı beklediğini, “bundan başka “hiç ama hiçbir şey, hiçbir hediye istemediğini söyledi. İncecik tüller giymiş, genç kızlık utangaçlığı ile yüzü pembeleşmiş, heyecandan gözleri yaşarmış, saçları lüle lüle, on altı yaşındaki bir melekten, tenha bir odada bu çeşit sözler işitmek, çok ayartıcı, çok baştan çıkarıcı bir şey... Bunu siz de kabul edersiniz! Çok baştan çıkarıcı, değil mi? Herhâlde, bu bir şeylere değer. Bana baksanıza, onu görmeye gidelim mi? Ama şimdi değil!

- Kısacası, sizin tutku ve şehvetinizi kamçılayan da, aradaki bu korkunç yaş ve seviye farkı olsa gerek... Gerçekten de onunla evlenecek misiniz?

- Niye evlenmeyecek mişim? Ne olursa olsun, evleneceğim... Herkes kendisiyle ilgili olan şeylere kendisi karar verir. Kendini en iyi aldatmasını bilen, herkesten daha neşeli yaşar. Hah hah!.. Bu su katılmamış erdem de nereden çıktı? Acıyın dostum, ben günahkâr bir insanım... Hah hah, hah!..

- Gerçi siz, Katerina Ivanovna'nın çocuklarını yerleştirdiniz! Ama bununla birlikte, kendinize göre, bunun bazı nedenleri vardı. Evet, şimdi her şeyi anlıyorum!

Svidrigaylov, bir kahkaha atarak:

- Ben genellikle çocukları severim, hem çok severim... Bununla ilgili olarak size hâlâ sürüp giden çok meraklı bir olayı anlatabilirim. Daha buraya geldiğim gün, çeşitli zevk ve eğlence yuvalarını dolaşmaya başladım. Yedi yıllık ayrılığın biriktirdiği özlemle dört bir yana saldırdım. Eski dostlarımla ve arkadaşlarımla buluşmak için hiç acele etmediğimin herhâlde siz de farkındasınız! Hem aramak şöyle dursun, elden geldiği kadar zamanımı onlarsız geçirmeye çalışıyorum. Bilir misiniz köyde, Marfa

Petrovna'nın yanında bulunduğum sıralarda, bilenlerin çok şeyler bulabilecekleri bütün bu gizem dolu yerlerin anıları bana ölesiye acı vermişti. Ah şeytan alsın! Halk imkânsız bir hayal ve rüya âleminde yanıp tutuşuyor, birtakım teorilerle kendini berbat ediyor! Ülkeye yayılan Yahudiler paraları silip süpürüyor, geri kalanların hepsi de çılgın bir zevk ve eğlence dünyasında yaşıyor... Bu şehre adım atar atmaz, burnum o bildik kokuyu aldı. Sözüm ona danslı suarelerden birine düştüm. Korkunç bir zevk ve eğlence yuvası... Ben bu eğlence yuvalarını, özellikle pislikleriyle severim. Orada eşine rastlanmayan, gençliğimde de görmediğim bir oyun oynanıyordu. Evet, bu noktada bir hayli ilerleme varmış doğrusu... Birden çok zarif giyinmiş, on üç yaşlarında kadar bir kızın, bir dans ustasıyla dans ettiğini gördüm. Beriki, kız ile tam yüz yüze idi. Duvarın dibinde de, bir iskemle üzerinde kızın annesi oturuyordu. Bunun ne biçim bir çelişki olduğunu tasavvur edebilirsiniz! Küçük kız kızardı, bozardı, artık kendisine hakaret edildiği düşüncesine kapılarak ağlamaya başladı. Dans ustası kızı yakaladığı gibi döndürmeye ve onun taklidini yapmaya başladı. Herkes katıla katıla gülüyordu. Ben böyle anlarında halkımızı, hatta kankan havası içinde severim. Halk gülüyor ve: “Oh olsun... Böylesi gerek. Buraya çocuk getirmeyin efendim!” diye bağırıyordu. Eğlenmeleri mantığa uygunmuş veya değilmiş, ne umurumda!.. Ben hemen yapacağım işi kestirdim. Gidip kızın annesinin yanına oturdum. Benim de taşralı olduğumdan, bütün buradakilerin pek kaba insanlar olduğundan, gerçek değerleri ayırt etmesini ve gerekli saygıyı göstermesini bilmediklerinden söz etmeye başladım. Sonra, çok paralı bir insan olduğumu onlara sezdirmeye çalıştım. Onları arabama çağırarak evlerine kadar götürdüm. Kendileriyle tanıştım. Kiracı olarak bir odada oturuyorlardı. Petersburg'a yeni gelmişlerdi. Benimle tanışmanın gerek annesine, gerek kızlarına şeref verdiğini söylediler. Bu arada, ne malları ne de paraları olmadığını, Petersburg'a bilmem hangi dairede bilmem nasıl bir iş izlemek için geldiklerini öğrendim. Onlara yardım ve para teklifinde bulundum. Söz arasında, onların orada sahiden dans dersleri verildiğini sanarak, o eğlence yuvasına yanlışlıkla düştüklerini anladım. Genç kızın Fransızca ve dans derslerini yoluna koyma işini üzerime almayı teklif ettim... Teklifimi heyecanla kabul ettiler ve bunu kendileri için bir şeref saydılar. İşte o günden beri kendileriyle tanışıyorum, isterseniz onlara da gidelim... Ama şimdi değil!..

- Kesin, kesin artık şu aşağılık, bayağı hikâyelerinizi. Alçak, şehvet düşkünü herif!

- Sebiller, bizim Schiler'imiz, Sebiller'in ta kendisi! Biliyor musunuz? Sırf bağırmalarınızı işitmek için size, bilerek böyle şeyler anlatacağım... Bu bana gerçekten tat veriyor!

Raskolnikov, öfke ile:

- Ona ne şüphe, diye homurdandı. Şu anda ben de kendi gözümde gülünç bir duruma düşmedim mi sanki?

Svidrigaylov katıla katıla güldü, sonra Filip'e seslenerek hesabı ödedi ve gitmek üzere ayağa kalktı:

- Amma da sarhoşum, ha, diye söylendi. Sizinle konuşmak zevkli bir şey… Raskolnikov da ayağa kalkarak:

- Sizin gibi bir adamın bunlardan zevk almaması mümkün mü, diye bağırdı. Hele kafasında, anlattıklarına benzer korkunç birtakım tasarılar bulunursa, şehvet düşkünü bir adam bu çeşit maceralar anlatmaktan nasıl olur da zevk almaz? Üstelik bu şartlar altında ve benim gibi bir adama anlatıyorsa... Keyfiniz büsbütün artar.

Svidrigaylov, Raskolnikov'u süzerek biraz da hayretle cevap verdi:

- Ne diyeyim, eğer böyle ise siz de oldukça yüzsüz bir adamsınız. Hiç olmazsa bu alanda büyük bir yeteneğiniz var, demektir. Çok, pek çok şeyler anlamaya... Ne bileyim, hatta çok şeyler de yapmaya yeteneğiniz var. Neyse, hadi artık yeter... Sizinle bu kadar az konuşabildiğim için çok üzgünüm... Ama siz benden ayrılamazsınız! Yalnız biraz bekleyin!..

Svidrigaylov, meyhaneden çıktı. Raskolnikov da onun arkasından yürüdü. Svidrigaylov, pek de öyle sarhoş değildi, içki bir an için başına vurmuştu. Ama şimdi yavaş yavaş kendine geliyordu. Kafasını kurcalayan bir şeyler, hem de çok önemli bir şeyler vardı, kaşlarını çatmıştı. Bir beklemenin verdiği heyecan ve üzüntü içinde olduğu belli idi. Raskolnikov'a karşı olan durumunu da son dakikalarda birdenbire değiştirmiş, gittikçe daha kaba, daha alaycı bir tavır takınmıştı. Raskolnikov, bütün bunların farkında idi, bundan ötürü o da endişeli idi. Svidrigaylov, ona çok şüpheli görünmeye başlamıştı. Bunun için de peşinden gitmeye karar verdi.

Yaya kaldırımından indiler. Svidrigaylov:

- Siz sağa gideceksiniz, ben de sola, dedi. Ya da galiba tersi, neyse... Sevinçli bir buluşma dileğiyle.

Svidrigaylov sağa, Samanpazarı'na doğru yürüdü.

Raskolnikov, onun peşinden yürüdü. Svidrigaylov, arkasına dönerek:

- Bu da nesi, diye bağırdı. Ama galiba ben size demiştim ki...

- Bu, şu demektir ki, artık peşinizi bırakmayacağım!..

- Ne-e-e?..

İkisi de durakladı, ikisi de birbirlerini tartar gibi bir dakika kadar bakıştılar.

Raskolnikov, sert bir eda ile onun sözünü kesti:

- Yarı sarhoş bir hâlde bana anlattığınız bütün o hikâyelerden kesin olarak şu sonuca vardım ki, kız kardeşim üzerine beslediğiniz alçakça niyetlerinizden vazgeçmek şöyle dursun, şu anda her zamankinden çok onunla uğraşıyorsunuz! Kız kardeşimin bu sabah bir mektup aldığını da biliyorum. Meyhanede yerinizde oturamıyordunuz. Buraya gelirken kendinize bir başka kadın bulabildiğinizi varsaysak bile bunun bir değeri yok. Ben, kendi gözümle görmek istiyorum.

Şu anda özellikle ne istediğini, kendi gözü ile neyi görmek istediğini Raskolnikov'un kendisinin de belirtebileceği şüpheli idi.

Svidrigaylov:

- Demek öyle, ha, dedi. İster misiniz şimdi bir polis çağırayım?

- Çağır!

Tekrar bir dakika kadar karşı karşıya durdular. En sonunda Svidrigaylov'un yüzü değişti. Raskolnikov'un tehditten korkmadığını anlayınca, çok neşeli ve ahbapça bir tavır takındı:

- Ne tuhaf adamsınız, dedi. Meraktan çatlayacak bir hale gelmeme rağmen, bilerek işleriniz üzerine sizinle hiçbir şey konuşmadım. Hayali bir iş... Konuşmayı bir başka sefere bırakmıştım... Ama doğrusu, siz bir ölüyü bile sinirlendirecek yaradılıştasınız. Peki, gidelim. Ama önceden söyleyeyim: Bir dakika kadar eve uğrayıp para alacağım, sonra kapımı kilitleyip bir arabaya atlayacağım ve bütün gece kalmak üzere adalara gideceğim... Peşimden gelecek ne var?

- Ben de şimdilik sizin apartmana gideceğim ama size değil, Sofya Semyonovna'ya! Cenaze töreninde bulunmadığım için kendisinden özür dileyeceğim.

- Nasıl isterseniz, öyle yapın ama Sofya Semyonovna şimdi evde değil. Bütün çocukları, bilmem hangi öksüz yurdunun müdürü olan benim eski, çok eski dostlarımdan soylu ve yaşlı bir kadına götürdü. Katerina Ivanovna'nın üç yavrusu için verdiğim para ile bu kadını âdeta büyüledim. Bundan başka, kadının başında bulunduğu müesseseye de bağışta bulundum. Nihayet ona Sofya Semyonovna'nın bütün macerasını, olduğu gibi hiçbir noktasını saklamadan anlattım. Bu hikâye kadının üzerinde

anlatılamayacak kadar büyük bir etki yaptı. Sofya Semyonovna'nın, dostum olan hanımefendinin, yazlıktan dönüşünden beri kalmakta olduğu oteline çağrılışının nedeni budur.

- Zararı yok, ben yine de uğrayacağım.

- Canınız nasıl isterse... Ama ben size arkadaşlık edemeyeceğim. Hem bana ne! Nah, işte eve geldik... Bana baksanıza, kuşkulu gözlerle bana bakmanızın, birtakım sorularla sizi rahatsız etmeyecek kadar incelik göstermemden ileri geldiğine eminim. Ne demek istediğimi tabii anladınız? Bu sıkı ağızlığım size tuhaf görünüyor; iddiaya girerim ki bu böyledir. Bu durum karşısında artık biraz kibar olun!

- Sizin gibi kapıları dinleyenlere karşı mı? Svidrigaylov, bir kahkaha atarak:

- Şu meseleden mi söz ediyorsunuz, dedi. Bütün bunlardan sonra bunu söz konusu etmeseydiniz, şaşardım doğrusu!.. Hah! hah!.. Gerçi o zaman... Orada... Ettiğiniz şakalardan ve Sofya Semyonovna'ya söylediklerinizden bazı şeyler anladım... Ama bununla birlikte, mesele nedir? Ben belki de geri kafalı bir adamım, artık hiçbir şey anlayamıyorum. Şu hâlde, Tanrı rızası için, meseleyi açıklayınız! Yeni anlayışlar üzerine beni aydınlatınız!

- Siz hiçbir şey işitmediniz, hep yalan söylüyorsunuz!

- Gerçi kulağıma bazı şeyler çalındı ama ben ondan söz etmek istemiyorum. Hayır, hayır... Benim kastettiğim, ardı arkası kesilmeyen ahlamalarınız ohlamalarınızdır. İçinizdeki Schiller, size hiç rahat vermiyor! Şimdi de bana kapıları dinleme, diyorsunuz! Eğer öyle ise, o hâlde hemen karakola koşup başınızdan şöyle bir olay geçtiğini, işin içinde küçük bir teori yanlışlığı bulunduğunu bildiriniz!.. Eğer kapıları dinlemenin doğru olmadığına ama rastgele elinize geçirdiğiniz bir şeyle keyfiniz için bir kocakarıyı haklamanın mümkün olduğuna inanıyorsanız, bugünden tezi yok, hemen bir yerlere, Amerika'ya kaçınız!.. Hem acele ediniz, delikanlı!.. Belki de henüz bunu yapacak kadar zamanınız vardır. Size bunu içten bir şekilde söylüyorum. Belki paranız yok?.. Size yol parası da veririm.

Raskolnikov, tiksinti ile onun sözünü keserek:

- Hiç de böyle bir şey düşünmüyorum, dedi.

- Anlıyorum, siz bilirsiniz ama kendinize işkence etmeyiniz. İsterseniz, fazla konuşmayınız! Kafanızı kurcalayan sorunların ne olduğunu anlıyorum! Bunlar ahlak sorunları, değil mi? İnsanla, yurttaşla ilgili birtakım sorunlar?.. Siz bunları şöyle bir yana bırakınız! Bunlar şimdi sizin neyinize gerek?.. He, heh, he! Hâlâ insanla yurttaşı mı düşünüyorsunuz!

Mademki böyle yapacaktınız, o hâlde bu işe hiç burnunuzu sokamamalıydınız! Yapamayacağınız bir işe karışmamanız gerekirdi. En kestirmesi beyninize bir kurşun sıkmaktır. Yoksa bunu yapmayı istemiyor musunuz?

- Şimdi peşinizi bırakayım diye, galiba, beni özellikle sinirlendirmek istiyorsunuz..

- Amma da tuhaf adam!.. İşte geldik... Buyurunuz merdivenlere!.. İşte buradan Sofya Semyonovna'ya gidilir!.. Bakınız, kimsecikler yok!.. İnanmıyor musunuz?.. Öyle ise Kapernaumovlara sorunuz! Sofya evde olmadığı zamanlar anahtarı onlara bırakır. İşte Madame de Kapernaumov. Ne? Nasıl? -Kadın biraz sağırdır da... Sofya Semyonovna, dışarı mı çıktı?.. Nereye gitti?.. Artık inandınız değil mi?.. Evde değil, akşama da, belki pek geç dönecek!.. Haydi öyleyse, şimdi bize gidelim. Siz zaten bana gelmek istemiyor muydunuz?.. İşte bizim odaya geldik, Madam Resslich evde yok!:... Bu kadının, sürekli bir telaşı vardır. Ama bana inanın ki, iyi ve hoş bir kadındır. Eğer, daha aklı başında bir insan olsaydınız, kadın belki sizin de işinize yarardı. Bakınız işte, çekmecemden şu yüzde beş faizli hisse senedini alıyorum. Görüyor musunuz, bende bunlardan daha ne kadar var! Bunu bugün sarrafta bozduracağım!.. İyice gördünüz mü? Artık daha fazla zaman kaybetmek için bir sebep yok!.. Çekmecemi kilitliyorum. Odamı da kilitliyorum, işte yine merdiven başına geldik, ister misiniz bir araba tutalım?.. Ben sahiden adalara gidiyorum. Araba ile şöyle bir tur yapmak istemez misiniz?.. Şu arabayı, beni Elagin'e kadar götürmek üzere tutuyorum. Ne, istemiyor musunuz? Sabrınız mı tükendi?.. Haydi gelin canım, bir tur yapıverelim! Galiba yağmur geliyor!.. Ama ne çıkar, arabanın körüğünü kaldırırız...

Svidrigaylov, arabaya binmişti bile... Raskolnikov, şüphelerinin, hiç olmazsa şu anda boşa çıktığını düşündü. Hiç cevap vermeden, arkasını dönüp gerisin geriye, Samanpazarı'na doğru yürüdü. Yol boyunca bir kerecik olsun arkasına dönüp baksaydı, Svidrigaylov'un, nasıl yüz adım kadar gittikten sonra, arabacının parasını vererek arabadan indiğini ve yaya kaldırımında yürüdüğünü görecekti. Ama o, artık bir şey göremezdi. Zaten köşeyi de dönmüştü. Derin bir tiksinti duygusu onu, Svidrigaylov'dan uzaklaştırıyordu. Elinde olmayarak: "Ben de bu rezil caniden, bu şehvet düşkünü, eğlence düşkünü adamdan, bu aşağılık heriften bir an için olsun, bir şeyler bekleyebildim!" diye söylendi. Doğrusunu isterseniz

Raskolnikov, yargıda bulunmakta biraz acele etmiş, düşüncesizlik göstermişti.

Çünkü Svidrigaylov'un genel görünüşünde, ona esrarlı bir hava değilse bile orijinallik veren bir hâl vardı. Kız kardeşine gelince; Raskolnikov, Svidrigaylov'un kız kardeşini rahat bırakmayacağına kesin olarak inanmıştı. Ama bütün bu şeyler üzerinde düşünmek, kafa patlatmak, ona dayanılmayacak kadar ağır geliyordu!

Yalnız kalınca, âdeti olduğu üzere, yirmi adım yürür yürümez, kendini derin bir dalgınlığa kaptırdı. Köprüye varınca korkuluklara dayanarak sulara bakmaya başladı. Oysa bu sırada, Avdotya Romanovna başı ucunda durmuş, ona bakıyordu.

Raskolnikov, köprünün başında onunla karşılaşmış, onu fark etmeden yanından geçip gitmişti. Duneçka, onu şimdiye kadar hiçbir zaman sokakta böyle görmemişti. Fena hâlde şaşırmış ve korkmuştu. Durmuş ona bakıyor, seslenip seslenmemekte bir karara varamıyordu. Birden, Samanpazarı tarafından köprüye doğru hızlı hızlı gelmekte olan Svidrigaylov'u gördü.

Beriki, görünüşe göre, gizem dolu bir tavırla, sakına sakına yürüyor gibi idi. Köprüye varınca daha fazla ilerlemedi. Raskolnikov'un kendisini görmemesi için büyük bir dikkat harcayarak, yaya kaldırımı üzerinde biraz açıkta durdu. Avdotya Romanovna'yı çoktan görmüş, ona işaret etmeye başlamıştı. Duneçka'ya öyle geldi ki, Svidrigaylov bu işaretleriyle ondan, kardeşine seslenmemesini, onu rahat bırakmasını ve kendisine doğru gelmesini rica ediyordu.

Dunya da öyle yaptı. Sessizce kardeşinin yanından süzülerek Svidrigaylov'a yaklaştı.

Svidrigaylov:

- Haydi, biraz çabuk olalım, diye fısıldadı. Rodyon Romanoviç'in buluştuğumuzu bilmesini istemiyorum. Size şunu haber vereyim ki, kardeşinizle şuracıkta bir meyhanede oturuyorduk. Kendisi gelip beni orada buldu. Elinden kurtuluncaya kadar akla karayı seçtim. Size mektup yazdığımı da nasılsa öğrenmiş, şüphelenip duruyor. Herhâlde bunu ona söyleyen siz değilsiniz, değil mi?.. Siz olmadığınıza göre kim söylemiş olabilir?.. Dunya onun sözünü keserek:

- İşte köşeyi döndük, dedi. Artık kardeşimin bizi görmesine imkân yok. Bak haberiniz olsun artık sizinle daha fazla gidemem. Ne söyleyecekseniz, bana her şeyi burada söyleyiniz!. Her şeyi pekâlâ sokakta da söyleyebilirsiniz!..

- Birincisi, söyleyeceklerimi sokakta anlatamam; ikincisi, Sofya Semyonovna'yı da dinlemeniz gerek; üçüncüsü size gösterilecek bazı belgeler de var... Uzun lafın kısası eğer evime gelmeye razı olmazsanız ben de size anlatacaklarımdan vazgeçer hemen çekip giderim. Yalnız bu arada çok sevgili kardeşinizle ilgili olağanüstü meraklı bir sırrı elimde tutmakta olduğumu da unutmamanızı rica ederim.

Dunya, kararsız bir hâlde durdu ve kesin bir bakışla Svidrigaylov'u süzdü.

Svidrigaylov, sakin bir eda ile:

- Neden korkuyorsunuz, diye söylendi. Şehir köy değildir. Hem köyde bile siz bana, benim size ettiğimden daha çok fenalık ettiniz!.. Burada ise...

- Sofya Semyonovna'nın haberi var mı?

- Hayır, ben ona bir kelime bile söylemedim. Hatta şu anda evde olup olmadığını da kesin olarak bilmiyorum! Ama, herhâlde evde olacak!.. Bugün üvey annesini gömdü, böyle bir günde misafirliğe gidilmez! Zamanı gelmeden bunu kimseye açmak istemem. Hatta size açtığım için bile az çok pişman oluyorum. Bu gibi hâllerde küçücük bir dikkatsizlik, bir ihbar yerine geçer. Ben şuracıkta, işte bu evde oturuyorum, işte yaklaşıyoruz. Bu da bizim evin kapıcısıdır. Beni çok iyi tanır. Bakın selam veriyor!.. Bir kadınla birlikte olduğumu da görüyor. Hiç şüphesiz yüzünüzü de gözden kaçırmamıştır. Hâlâ benden korkuyor ve şüpheleniyorsanız, bütün bunlar işinize yarar... Bu kadar kaba konuştuğum için affınızı rica ederim. Ben burada kiracı olarak oturuyorum. Sofya Semyonovna da burada benimkinden bir duvarla ayrılan bitişik odada, kiracı olarak oturuyor. Bütün kat baştan başa kiracı doludur. Böyle çocuk gibi korkacak ne var? Yoksa ben bu kadar korkunç bir adam mıyım?

Svidrigaylov'un yüzü, hoş görür bir gülümseyişle çarpıldı. Ama hiç de gülümseyecek hâlde değildi. Yüreği hızla çarpıyor, soluğu kesiliyordu. Gittikçe artan heyecanını gizlemek için, özellikle sesini yükseltiyordu. Ama Dunya, onun bu müthiş heyecanını fark etmeye imkân bulamadı. Svidrigaylov'un kendisi için korkunç bir adam olduğuna, ondan bir çocuk gibi korktuğuna dair Svidrigaylov'un söylediği sözler, onu fena hâlde kızdırmıştı.

Svidrigaylov'a:

- Gerçi sizin şerefsiz bir insan olduğunuzu biliyorum ama sizden hiç korkmuyorum. Haydi, önden yürüyünüz!

Dunya, bu sözleri sakin bir eda ile söylemişti ama yüzü çok solgundu. Svidrigaylov, Sofya'nın kapısı önünde durdu.

- İzin veriniz de Sofya Semyonovna'nın evde olup olmadığına bir bakayım. Hayır, yok!.. Ne talihsizlik!.. Ama onun çok çabuk dönmesi ihtimali olduğunu biliyorum. Sokağa çıktıysa da, olsa olsa, Katerina Ivanovna'nın öksüzleri üzerine bir bayanla görüşmek için çıkmıştır. Zavallıların anneleri öldü. Ben de bu işle ilgilendim, yerleştirilmeleri için uğraştım. Eğer Sofya Semyonovna on dakikaya kadar dönmezse, onu bugün, tabii isterseniz, size gönderirim. Benim daireye geldik... İşte benim iki odam. Bir kapı ötede de ev sahibim Madam Resslich oturuyor. Şimdi şuraya bir göz atınız: Size başlıca delillerimi göstereceğim. Yatak odamdaki bu kapı, kiraya verilmekte olan tamamen boş iki odaya açılır, işte bu iki oda.. Bunları biraz dikkatlice gözden geçirmeniz gerek.

Svidrigaylov, mobilyalı, oldukça geniş iki odada oturuyordu. Dunya, kuşkulu gözlerle etrafını araştırdı. Gerçi bazı şeyler, mesela Svidrigaylov'un dairesinin, âdeta hemen hemen boş denebilecek iki daire arasında bulunduğunu görmek mümkündü. Ama o ne odaların mobilyasında ne de durumunda dikkati çekecek bir şey fark etmedi. Svidrigaylov'un dairesine, koridordan değil de hemen hemen boş olan, ev sahibinin iki odasından girilmekte idi. Svidrigaylov, yine boş kiralık bir daire gösterdi. Duneçka, burasını niçin görmeye çağırıldığını anlamayarak eşikte durakladı. Ama Svidrigaylov, hemen açıklamaya koyuldu.

- Şuraya, şu ikinci boş odaya bakın!.. Bu kapıya dikkat edin, kapı kilitlidir. Kapının önünde bir sandalye var. Bu iki odanın tek sandalyesi... Bunu ben daha rahat dinleyebilmek için kendi dairemden getirdim. Şimdi kapının tam öte tarafında; Sofya Semyonovna'nın masası bulunuyor. Kız bu masanın başında Rodyon Romanoviç ile oturup konuşmuştu. Ben de şu sandalyeye oturarak, iki gece arka arkaya, hem de her seferinde ikişer saat olmak üzere, onları buradan dinledim. Tabii ben de bazı şeyler öğrenebildim, ne dersiniz?

- Kapıdan dinlediniz, ha?

- Evet, kapıdan dinledim. Haydi, şimdi benim daireme dönelim, burada oturacak bir şey bile yok!

Svidrigaylov bunları söyleyerek, Avdotya Romanovna'yı gerisin geriye, salon olarak kullandığı birinci odaya götürüp bir sandalye gösterdi. Kendisi de masanın ta öbür ucunda, kızdan en aşağı bir metre uzakta bir yere oturdu. Ama gözlerinde, bir zamanlar Duneçka'yı çok korkutmuş olan o

alev, herhâlde yine parlamakta idi. Genç kız titredi ve bir daha etrafına kuşkulu kuşkulu bakındı. Elinde olmayarak böyle davranmıştı. Herhâlde bu kuşkusunu belli etmek istemiyordu. Ama Svidrigaylov'un oturduğu dairenin bu ıssız durumu, sonunda onun da dikkatini çekmişti. Hiç olmazsa ev sahibinin evde olup olmadığını sormak istedi. Ama gururu, bunu sormasına engel oldu. Bundan başka yüreğinde, kendisi için duyduğu korku ile ölçülemeyecek derecede büyük bir üzüntü vardı. Kızcağız dayanılmaz bir acı içinde idi.

Genç kız, Svidrigaylov'un mektubunu masanın üzerine koyarak:

- İşte mektubunuz, diye söze başladı. Yazdıklarınızın doğru olmasına imkân var mı? Sözde ağabeyimin işlediği bir cinayet üzerine imalarda bulunuyorsunuz!.. İmalarınız çok açık, onun için, şimdi artık sözünüzden dönemezsiniz!.. Şunu da biliniz ki, ben sizin mektubunuzdan önce de bu budalaca masaldan söz edildiğini duymuş, bir kelimesine bile inanmamıştım. Bu, iğrenç ve gülünç bir şüpheden öteye geçemez!.. Ben bu masalın hikâyesini, niçin ve nasıl uydurulduğunu da biliyorum. Elinizde hiçbir delil olamaz!.. Mektubunuzda ispat etmeyi vaat etmiştiniz. Haydi öyle ise anlatın bakalım! Ama şunu da önceden biliniz ki, size inanmıyorum, inanmıyorum!..

Duneçka bu sözleri acele ederek, çabuk çabuk söylemişti. Bir an için yüzünü bir kızıllık kapladı.

- İnanmasaydınız, bir başınıza bana gelmek tehlikesini göze alabilir mi idiniz? Şu hâlde niçin geldiniz?.. Sadece bir merak yüzünden mi?

- Beni üzmeyiniz, söyleyiniz, söyleyiniz!..

- Yürekli bir kız olduğunuzu söylemek bile gerekmez! Ne yalan söyleyeyim, sizi buraya getirmesini Bay Razumihin'den rica edeceğinizi sanmıştım. Ama onu, ne yanınızda ne de çevrenizde görmedim. Her ihtimale karşı etrafı araştırdım. Doğrusu, yürekli bir davranış bu... Demek ki Rodyon Romanoviç'i korumak istediniz. Zaten sizin her hâliniz tanrısal! Kardeşinize gelince... Onun üzerine size ne söyleyeyim? Az önce onu kendi gözlerinizle gördünüz. Onu nasıl buldunuz?

- Suçlamalarınızı yalnız bu nokta üstünde toplamıyorsunuz herhâlde?..

- Hayır... Bunun üstünde değil, doğrudan kendi sözleri üzerinde. İki gece üst üste buraya, Sofya Semyonovna'ya geldi. Nereye oturmuş olduklarını size gösterdim. Genç kıza her şeyi itiraf etti. Kardeşiniz bir katildir. Kendisinin de bazı şeylerini rehine koyduğu memur karısı tefeci kocakarıyı öldürmüş... Ayrıca, cinayeti işlerken, bir rastlantı ile üzerine

gelen, kocakarının kız kardeşi Lizavetta adlı satıcı bir kadını da öldürmüş. İkisini de yanında getirdiği balta ile öldürmüş... Bu cinayetleri de onları soymak için işlemiş. Nitekim soymuş da... Paralarını ve daha bazı şeylerini çalmış... Bütün bunları kendisi, kelimesi kelimesine, Sofya Semyonovna'ya anlattı. Şimdi bu sırrı bilen yalnız Sofya Semyonovna'dır. Ama kızcağızın cinayetle, ne söz ne de hareketle hiçbir ilişiği yok. Tam tersine, bunu işittiği zaman, tıpkı şimdi sizin gibi fenalıklar geçirdi. Ama merak etmeyiniz. Sofya Semyonovna kardeşinizi ele vermez!..

Duneçka solgun, kireç gibi dudaklarıyla, boğulur gibi kekeliyordu:

- Böyle şey olamaz, olamaz!.. Böyle bir şey yapması için ortada hiç ama hiçbir sebep, en küçük bir vesile yoktu. Bu yalandır, yalan!

- Soydu, işte bütün sebep bundan ibaret!.. Para ve eşya aldı. Gerçi kendi itirafına göre, ne paradan ne de eşyadan yararlanmamış. Bütün bunları bir taşın altına saklamış. Bunlar hâlâ orada imiş. Ama yararlanmaya cesaret edemediği için böyle davranmış.

Dunya, sandalyesinden sıçrayarak bağırdı:

- Onun çalmasına, soygunculuk etmesine ihtimal var mı? Hatta bunu aklından geçirmesine bile ihtimal var mı? Siz onu tanırsınız, görmüştünüz değil mi?.. Hiç hırsız olacak adam mıdır o?

Genç kız, âdeta Svidrigaylov'a yalvarıyordu. Bütün korkularını unutmuştu.

- Avdotya Romanovna, bu işte binlerce, milyonlarca kombinezon ve kategori var. Hırsız var, çalar ama kendisinin adi bir yaratık olduğunu bilir. Öte yandan, soylu bir aile çocuğunun postayı soyduğunu da işitmişimdir. Kim bilir, belki de bunu yaparken gerçekten de iyi bir şey yapmış olduğunu sanmış olabilir. Bana bunu dışardan biri anlatsaydı, pek doğal olarak ben de tıpkı sizin gibi inanmayacaktım. Ama ne çare ki, kendi kulaklarıma inanmak zorundayım... O, Sofya Semyonovna'ya nedenlerini de anlattı. Sofya Semyonovna, önceleri kendi kulaklarına da inanmadı. Ama eninde sonunda, gözlerine, kendi gözlerine inanmak zorunda kaldı. Çünkü o, kendisi bunu Sofya Semyonovna'ya anlattı.

- Peki, bu sebepler nelermiş?

- Bayan Avdotya Romanovna, bu hikâye çok farklıdır ve uzundur. Burada, bilmem ki bunu size nasıl anlatayım? Kendine göre bir teori var. Mesela, ana hedef iyi ise bir cinayete göz yumulabilir. Bir cinayet, yüz hayırlı işle ödenebilir. Yüksek yetenekli, son derece gururlu bir genç, mesela topu topu üç bin ruble ile mesleğinin, geleceğinin bambaşka bir

biçim alacağını bilir ve bu parayı bulamadığı için perişan olduğunu görürse, hiç şüphe yok ki, büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Sonra buna aç kalmanın, daracık bir odada oturmanın, paçavralar içinde sürünmenin, kendi parlak sosyal durumunu çok iyi anlamış olmanın, bununla birlikte annesi ile kız kardeşinin durumlarının doğurduğu sinir bozukluğunu da ekleyiniz. Hepsinin üstünde şöhret düşkünlüğünün, gururun, bunlarla birlikte kim bilir, belki de iyi duyguların payı vardır. Ama ben onu suçlu bulmuyorum, sakın böyle bir şey hatırınıza gelmesin. Zaten bu beni ilgilendirmez!.. Sonra onun bir de küçük bir teorisi -eh, şöyle böyle bir teori- var ki, bu teoriye göre insanlar, malzeme vazifesi görenler, bir de olağanüstü insanlar... yani yüksek durumlarından ötürü, hiçbir kanuna bağlı olmayan, tam tersine, öteki insanların, yani malzeme vazifesi gören süprüntü insanların bağlı oldukları kanunları yapan insanlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Eh fena değil, şöyle böyle teoricik; üne thcorie comme üne aut-re Napolyon onu çok ilgilendirmiş. Daha doğrusu, birçok dâhinin bireysel kötülükleri umursamadıkları, hiç duraksamadan bunların üzerinden atladıkları gerçeği onu ilgilendirmiş. Bana öyle geliyor ki, o, kendisinin de bir dâhi olduğunu kuruntu etmiş olacak. Hiç değilse bir süre için buna inanmış. Bir teori meydana getirmesini başardığı hâlde, duraksamadan ilerisine gitme gücünü gösteremediği, yani bir dâhi olmadığını anladığı için, çok acı çekmiş. Hâlâ da çekmektedir. Bu ise yüksek gururlu bir delikanlı için, hele çağımızda, pek alçaltıcı bir şeydir.

- Ya vicdan azabı?.. Bu hesaba göre, siz ondaki bütün manevi duyguları inkâr ediyorsunuz? Ama o böyle mi?

- Olanları bir bilseniz, ah Avdotya Romanovna!.. Bugün her şey toz duman. Her şey karmaşa içinde. Genel olarak Rusların ruhları, tıpkı ülkeleri gibi engindir, Avdotya Romanovna... İçlerinde düzensizliğe, fanteziye sonsuz bir eğilim vardır. Ama insanın kafasında biraz deha olmadan engin olması bir felakettir. Hatırlar mısınız, akşamları bu çeşit birçok konuşmamız olmuştur. Üstelik siz bana, özellikle bu ruh genişliğinden ötürü sitemler ederdiniz! Kim bilir, belki de biz orada bunları konuşurken, o da tam o sırada burada, yapacağı şeyleri tasarlamakta idi. Ülkemizin aydın çevrelerinde, hele saygıdeğer cinsinden gelenekler zaten yoktur, Avdotya Romanovna. Biz, bazen o gelenekleri kitaplar yolu ile ediniriz ya da eski yıllıkları okuyarak bir şeyler kaparız. Ama bunu yapanlar bilgin takımıdır ve öyle hırpani kişilerdir ki, bir sosyete adamı kendini onlara benzetmekten utanır. Zaten genel olarak siz benim düşüncelerimi biliyorsunuz; ben kesin

olarak kimseyi suçlamam, sırça köşkte oturduğum için bundan çekinirim. Hem bu konular üzerinde biz birçok kez konuşmuşuzdur. Hatta görüşlerimle sizi bilgilendirmek şerefini bile elde etmiştim. Ama Avdotya Romanovna, niçin bu kadar solgunsunuz?..

- Ben onun bu teorisini biliyorum. Kendilerine her şey yapmalarına izin verilen insanlar üzerine bir dergide yazdığı makalesini okumuştum. Bana Razumihin getirmişti...

- Bay Razumihin mi? Kardeşinizin makalesini! Bir dergide?.. Demek böyle bir makale var? Ben bilmiyordum. Herhâlde dikkate değer olması gerek. Siz böyle nereye gidiyorsunuz Avdotya Romanovna?.. Duneçka, zayıf bir sesle:

- Sofya Semyonovna'yı görmek istiyorum, dedi. Onun odasına nereden geçilir?.. Belki de artık gelmiştir. Onu, hemen şimdi görmek istiyorum. Varsın bana...

Avdotya Romanovna sözünü bitiremedi. Tamamen soluğu kesilmişti.

- Sofya Semyonovna, ancak geceleyin döner. Ben öyle tahmin ediyorum. Kısa zamanda dönmesi gerekiyordu, dönmediğine göre, çok gecikecek demektir...

- Ya... Öyle ise yalan söylüyorsun!.. Evet, görüyorum... Yalan söyledin. Sen hep yalan söyledin!.. Sana inanmıyorum!'... Hayır inanmıyorum!.. İnanmıyorum!.. Duneçka, öfkeden büsbütün kendinden geçmiş bir hâlde, avaz avaz bağırıyordu.

Svidrigaylov koşup yetiştirdiği sandalyeye, baygın bir hâlde yığıldı.

- Avdotya Romanovna, ne oldu size? Kendinize geliniz! İşte su!.. Bir yudumcuk içiniz...

Svidrigaylov, kızın yüzüne biraz su serpti. Duneçka ürperdi ve kendine geldi.

Svidrigaylov, kaşlarını çatarak, kendi kendine:

- Amma da etkiledi, ha, diye söylendi. Avdotya Romanovna, sakin olunuz. Biliniz ki onun dostları var... Biz onu kurtarıp düzlüğe çıkarırız... İster misiniz onu yurt dışına götüreyim?.. Benim param var. Üç gün içinde pasaport çıkartırım ben... Adam öldürmüş olmasına gelince, bundan sonra yapacağı hayırlı işlerle, her şeyi düzeltir. Hadi artık üzülmeyiniz!.. Üstelik o, büyük bir adam da olabilir... Eee, neyiniz var? Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?..

- Zalim adam! Üstelik bir de alay ediyor!. Bırakın beni!..

- Nereye gidiyorsunuz?.. Nereye gidiyorsunuz canım?..

- Kardeşime gidiyorum. Nerede o? Nerede olduğunu biliyor musunuz?.. Bu kapı niye kapalı? Biz bu kapıdan buraya girmiştik; şimdi ise anahtarla kilitli... Ne zaman fırsat bulup kilitlediniz onu?

- Burada konuştuğumuz şeyleri bütün evin duyması gerekmezdi. Ben hiç de alay etmiyorum. Bu dille konuşmaktan bıktım artık. Hem bu hâlde nereye gidiyorsunuz? Yoksa onu ele vermek mi istiyorsunuz? Onu çileden çıkaracak, kendi kendini ele vermesine sebep olacaksınız. Şunu biliniz ki, kardeşinizin peşinde adam var, artık izine düşmüş bulunuyorlar... Bu davranışınızla onu ele vermekten başka bir şey yapmış olmayacaksınız! Biraz bekleyiniz!.. Ben şimdi onunla beraberdim, kendisiyle konuştum. Onu henüz kurtarmak mümkün... Bekleyiniz, oturunuz, bunu birlikte düşünelim. Baş başa verip konuşalım, bu işi enine boyuna düşünelim diye sizi buraya çağırmıştım, otursanıza canım!

- Siz onu nasıl kurtarabilirsiniz?.. Onu kurtarmak mümkün mü sanki?

Dunya oturdu, Svidrigaylov da onun yanına oturdu. Yanan gözlerle, âdeta fısıltı hâlinde söze başladı:

- Her şey size bağlı... Yalnız ve yalnız size... Heyecanından şaşırıyor, hatta söyleyeceği bazı sözleri bulamıyordu.

Dunya, korku ile ondan uzaklaştı. Svidrigaylov zangır zangır titriyordu.

- Siz... Bir sözünüzle... Yalnız bir sözünüzle onu kurtarabilirsiniz!.. Ben... Onu ben kurtaracağım... Benim param ve dostlarım var... Onu hemen göndereceğim!.. Pasaportu ben çıkartacağım... İki pasaport... Biri kendim için, biri de onun için... Benim dostlarım var. Tanıdığım iş adamları var. İster misiniz? Size de bir pasaport çıkartayım, annenize de... Razumihin’i ne yapacaksınız? Ben de sizi seviyorum... Sonsuz bir aşkla seviyorum... Bırakın da eteğinizin ucunu öpeyim... Bırakın, bırakın!.. Artık onun hışırtısını duymaya katlanamıyorum!.. Bana şunu yapınız deyin, hemen yapacağım!.. Her şeyi yapacağım!.. Olmayacak şeyleri yapacağım! İnandığınız şeylere ben de inanacağım!.. Her şeyi, her şeyi yapacağım!.. Bana öyle bakmayınız!.. Bakmayınız bana öyle!.. Beni öldürdüğünüzü biliyor musunuz?

Artık sayıklamaya bile başlamıştı... Ona birden bir şeyler olmuş, âdeta çılgına dönmüştü. Dunya, yerinden fırlayarak kapıya atıldı. Bir yandan elleriyle kapıyı sarsıyor, öte yandan, birilerinden yardım ister gibi:

- Açınız, açınız, diye bağırıyordu. Açınız, kimse yok mu orada?

Svidrigaylov, kendine geldi ve ayağa kalktı. Az önceki heyecandan hâlâ titriyen dudakları, ağır ağır, hain ve alaycı bir gülümseme ile büzüldü.

Yavaş ve kesik kesik:

- Evde kimse yok, dedi. Ev sahibi kadın sokağa çıktı. Böyle bağırmakla boşuna nefes tüketiyor, boşuna kendinizi üzüyorsunuz!

- Anahtar nerede?.. Şimdi aç şu kapıyı, hemen şimdi, alçak herif!..

- Anahtarı kaybettim, bulamıyorum.

- Ya?.. Buna zorbalık derler.

Yüzü limon gibi sapsarı kesilen Dunya, kendini bir köşeye attı. Orada eline geçen küçücük bir masanın arkasına vücudunu siper etti. Bağırmıyordu. Ama gözlerini cellâdına dikmiş, onun her davranışını dikkatle kolluyordu. Svidrigaylov da yerinden kımıldamıyordu. Odanın öteki ucunda, kızın karşısında ayakta dikilip duruyordu. Hiç olmazsa görünüşte, kendini tutuyordu. Ama yüzü, eskisi gibi solgundu. Dudaklarındaki alaycı gülümseme, yine olduğu gibi duruyordu.

- Şimdi “zorbalık”tan söz ettiniz. Avdotya Romanovna, ortada bir “zorbalık” varsa, bütün tedbirlerimi aldığımı, kendiniz de düşünebilirsiniz! Sofya Semyonovna evde yok. Kapernaumovların dairesi buradan çok uzakta. Aramızda, kapıları kilitli tam beş oda var. Artık sizden en aşağı iki kat güçlüyüm. Sonra, korkman için ortada bir sebep de yok. Çünkü sonradan kalkıp şikâyet de edemezsiniz! Kardeşinizi ele verecek değilsiniz ya?.. Üstelik size kimse de inanmaz. Genç bir kızın bir başına, bekâr bir adamın odasında işi ne? Böylece, kardeşinizi feda bile etseniz, yine hiçbir şey kanıtlayamazsınız!.. Zorbalığı kanıtlamak çok güç, Avdotya Romanovna!.. Dunya, tiksinerek:

- Alçak, diye mırıldandı.

- Siz bilirsiniz ama şuna dikkat ediniz ki, şimdiye kadar ben sadece bir ihtimal olarak konuştum. Kendi inancıma göre siz tamamen haklısınız. Zorbalık, alçaklıktır, iğrenç bir davranıştır. Bütün bunları ben sadece, sonradan vicdanınıza karşı bir sorumluluk duymayasınız diye söyledim... Hatta... Hatta size teklif ettiğim biçimde kardeşinizi gönül hoşluğuyla kurtarmaya razı olsanız bile... Siz demek ki sadece şartlara ya da bu kelimeyi kullanmadan olmuyorsa, zora boyun eğmiş oluyorsunuz! Bunları düşününüz. Kardeşinizle annenizin kaderi tamamen sizin elinizdedir. Ben ise sizin köleniz olacağım... Hem de ömrüm boyunca... Ben işte burada bekleyeceğim...

Svidrigaylov, Dunya’dan sekiz adım ötedeki bir divanın üstüne oturdu. Genç kızın, onun kararındaki kesinlikten en küçük bir şüphe bile beslemesine yer yoktu. Üstelik de onu tanıyordu. Avdotya Romanovna,

birden cebinden bir tabanca çıkardı. Horozunu kaldırdı ve tabancalı elini masaya dayadı. Svidrigaylov, yerinden fırladı. Şaşkın ama dudaklarında hain bir gülümsemeyle:

- Vay... Demek öyle ha, diye bağırdı. Bu durum işin rengini büsbütün değiştiriyor! Bu davranışınızla, kendiniz işimi çok kolaylaştırıyorsunuz, Avdotya Romanovna! Bu tabancayı nereden buldunuz? Yoksa Bay Razumihin mi bunu size verdi?.. Bak hele!.. Yahu, bu benim tabancam!.. Bizim eski dost! O zaman onu ne kadar da aramıştım!.. Size vermek şerefine erdiğim çiftlikteki atış dersleri, demek ki boşa gitmemiş.

- Bu tabanca senin değil, öldürdüğün Marfa Petrovna'nındır, cani herif!.. Zaten onun evinde senin olan hiçbir şey yoktu. Neler yapmaya yatkın olduğundan kuşkulanmaya başladığım gün onu taşımaya başlamıştım. Bir adım atmak cesaretini gösterirsen, yemin ederim ki seni öldürürüm!

Dunya, çılgın gibi idi. Tabancayı atışa hazır bir durumda tutuyordu. Svidrigaylov, hep aynı yerde durmakta devam ederek sordu:

- Peki, ya kardeşin? Bunu sadece merak ettiğim için soruyorum!..

- İstersen git haber ver!.. Sakın yerinden kımıldama!.. Bir adım atayım deme!.. Ateş ederim!.. Karını zehirledin, ben biliyorum, sen bir katilsin!..

- Marfa Petrovna'yı benim zehirlediğime iyice emin misiniz?

- Sen zehirledin!.. Bunu kendin çıtlatmıştın!. Bana bir zehirden söz etmiştin!.. Sonra bunu almak için şehre gitmiştin! Sende bu hazırdı. Onu sen zehirledin... Herhâlde sen... Alçak!

- Söylediklerin doğru bile olsa, bunu senin yüzünden yapmış olacağım!.. Yani, olsa olsa sebep sen olabilirsin!..

- Yalan söylüyorsun!.. Ben senden nefret ettim, her zaman...

- Amma da yaptınız ha, Avdotya Romanovna!.. Propagandanın heyecanı içinde nasıl yumuşadığınızı, bana yanaştığınızı herhâlde unutmuş olacaksınız! Ben bunu gözlerinizden okumuştum. Hatırlıyor musunuz, geceleyin ay ışığı altında, hatta bülbüller bile şakıyordu:

Dunya, gözlerinde çılgın bir parıltı ile bağırdı:

- Yalan söylüyorsun, yalan, iftiracı adam!

- Yalan mı söylüyorum?.. Eh, diyelim ki öyle olsun! Peki, yalan söyledim. Kadınlara bu çeşit şeyleri hatırlatmak gerekmez! (Svidrigaylov gülümsedi). Ateş edeceğini biliyorum, güzel canavar!.. Eh, ateş edersen, et!..

Dunya tabancayı kaldırdı. Nişan aldı. Yüzünü ölüm sarılığı kaplamıştı. Bembeyaz olmuş alt dudağı titriyordu. Alev saçan iri siyah gözleriyle ona bakıyordu. Kararını vermişti, ötekinin bir adım atmasını bekliyordu. Svidrigaylov, onu hiçbir zaman böylesine güzel görmemişti. Tabancayı kaldırdığı dakikada gözlerinden saçılan alev, onu âdeta yakmıştı. Yüreği sancı ile burkuldu, ileriye doğru bir adım attı, bir patlama duydu. Kurşun, Svidrigaylov'un saçlarını yalayarak arkasındaki duvara saplandı. Svidrigaylov durdu ve sessizce güldü:

- Arı soktu! Hem dosdoğru başıma nişan alıyor. Bu da ne?.. Kan...

Sağ şakağından ince bir sicim hâlinde akan kanı silmek için cebinden mendilini çıkardı. Herhâlde kurşun kafatasının derisini hafifçe sıyırmış olacaktı. Dunya tabancayı indirmişti. Svidrigaylov'a, korkudan çok, tuhaf bir şaşkınlıkla bakıyordu. Ne yaptığını bilmeyen, olup bitenleri anlamayan bir hâli vardı.

Svidrigaylov, yine gülümseyerek ama üzüntülü bir hâlde, yavaşça:

- Ne yapalım, tutturamadınız, dedi. Bir defa daha ateş ediniz, ben bekliyorum. Yoksa, horozu kaldırmanıza zaman kalmadan sizi yakalarım!

Duneçka titredi, hızla horozu kaldırdı, yine tabancayı doğrulttu, umutsuz bir sesle:

- Bırakın beni, dedi. Yoksa yemin ederim ki, ateş edip sizi öldüreceğim!..

- Ne yapalım... Üç adımdan öldürmemek mümkün değil ama öldüremezseniz... O zaman... Gözleri parladı ve iki adım daha attı. Duneçka, tetiği çekti ama tabanca ateş almadı!..

- İyi doldurmamışsınız! Ama zararı yok. Bir kapsülünüz daha olacak. Düzeltiniz, ben beklerim.

Svidrigaylov, genç kızın iki adım ötesinde durmuş bekliyor, ona, şehvetle tutuşmuş ağır bakışlarında vahşi bir karar okunan gözlerle bakıyordu.

Dunya; bu adamın, kendisini bırakmaktansa ölmeye razı olacağını anladı. "Ve... Ve hiç şüphe yok ki, şimdi kendisinden iki adım ötede bulunan bu adamı öldüreceği muhakkaktı!"

Genç kız, birden tabancasını fırlatıp attı.

Svidrigaylov, derin bir nefes alarak, şaşkın şaşkın:

- Attı, diye bağırdı.

Birdenbire, âdeta yüreğinden bir şey kalkmış gibi oldu. Belki de bu kalkan şey, yalnız ölüm korkusunun ağırlığı değildi... Zaten onun şu anda

bu korkuyu duymuş olması da şüpheliydi. Bu, kendisinin de bütün genişliğiyle kavrayamadığı, daha başka, acıklı, daha karanlık bir duygudan kurtuluştu.

Dunya'ya yaklaşarak yavaşça beline sarıldı. Genç kız, hiç karşı koymadı. Ama bütün vücudu yaprak gibi titriyor, ona yalvaran gözlerle bakıyordu. Svidrigaylov ona bir şeyler söylemek istedi. Ama yalnız dudakları çarpıldı, -ağzından hiçbir söz çıkmadı. Dunya:

- Bırak beni, diye yalvardı.

Svidrigaylov titredi. Bu "sen"li sesleniş, az önceki seslenişe hiç de benzemiyordu. Yavaşça sordu:

- Demek beni sevmiyorsun?.. Dunya, hayır anlamında başını salladı. Svidrigaylov, umutsuzlukla fısıldadı:

- Beni... Sevemez misin?.. Hiçbir zaman? Dunya:

- Hiçbir zaman, diye fısıldadı.

Svidrigaylov'un ruhunda, bir an süren korkunç ve sessiz bir mücadele oldu. Anlatılması zor bir bakışla genç kızı süzdü. Birdenbire kolunu kızın belinden çekti. Dönüp hızlı adımlarla pencerenin yanına gitti ve orada durdu.

Aradan bir an daha geçti. Svidrigaylov:

- İşte anahtar, dedi. Anahtarı paltosunun sol cebinden çıkardı. Başını çevirmeden, Dunya'ya hiç bakmadan, arkasındaki masaya bıraktı. Alınız ve hemen çıkıp gidiniz!..

Israrla pencereden bakıyordu. Dunya, anahtarı almak üzere masaya yaklaştı. Svidrigaylov, hâlâ yerinden kımıldamadan ve başını çevirmeden:

- Çabuk olun, çabuk olun, diye tekrarladı. Ama bu "Çabuk olun!" sözlerinde, açıkça sezilen korkunç bir ahenk vardı.

Dunya, bu ahengi anlamıştı. Anahtarı kaptı, kapıya atıldı, çabucak açtı ve odadan dışarı kendini attı. Bir dakika sonra da kanala çıktı ve ... köprüsüne doğru şuursuzca, bir çılgın gibi koşmaya başladı.

Svidrigaylov, daha üç dakika kadar pencerenin önünde durdu. Sonunda ağır ağır döndü, etrafına bakındı. Yavaşça, elini alnında gezdirdi. Tuhaf bir gülümseyişle yüzü çarpıldı. Bu, umutsuzluktan doğma, zavallı, kederli, zayıf bir gülümseyişti. Artık kurumaya yüz tutmuş olan kan, avucunun içini kirletti. Bu kana öfkeli öfkeli baktı. Sonra, havluyu ıslatıp şakağını temizledi. Gözüne, Dunya'nın fırlatıp attığı, kapıya kadar yuvarlanmış tabanca ilişti. Bu üç mermili, eski model bir cep tabancası idi. İçinde, daha

iki mermi ile bir kapsül kalmıştı. Bir sefer daha ateş edebilirdi. Biraz düşündü, tabancayı cebine koydu. Şapkasını alarak dışarı çıktı.

V

Avdotya Romanovna'nın aşkıyla kavrulan Svidrigaylov bütün gecesini meyhane meyhane, batakhane batakhane gezerek geçirdi. Tabi ilk buluştuğu da, alçak ve zalim bir adamın tacizlerini anlata anlata bitiremeyen Katya'yı bulmak oldu. Önce Katya'ya ardından da laterna çalan çocuğa ve şarkıcılara şarap ikram etti. Ardından garsonlar ve orada bulunan iki sekretere de içki sunmayı ihmal etmedi. Svidrigaylov'un bu sekreterlerle aşırı ilgilenmesinin tek nedeni çarpık burunlu olmalarıydı. Birininki sağa, ötekininki de sola çarpılmıştı. Bu, Svidrigaylov'un tuhafına gitmişti. Nihayet bu adamlar onu, bir eğlence bahçesine sürüklediler. Tabii onların giriş paralarını Svidrigaylov ödedi. Bu bahçede, üç yaşında cılız bir çam ağacı ile üç çalıdan başka bir şey yoktu. Bundan başka, burada, aslında meyhaneden başka bir şey olmayan bir de "dans salonu" yapılmıştı. Ama burada çay servisi de yapılmakta idi. Bundan başka, yeşile boyanmış birkaç masa ile sandalyeler de görülüyordu. Kötü şarkıcılardan kurulmuş bir koro ile, palyaço rolünde ama nedense çok üzgün, kırmızı burunlu, Münihli sarhoş bir Alman halkı eğlendiriyordu. Svidrigaylov ile gelen sekreterler, başka birtakım sekreterlerle kavgaya tutuştular, nerede ise dövüşeceklerdi. Svidrigaylov'u davalarına hakem seçtiler. Svidrigaylov, bir çeyrek saatten beri onları dinlemekte olduğu hâlde, bunlar öylesine çok bağırıyorlardı ki, bir şey anlamak mümkün olmuyordu. İşin aslı şu idi: Bunlardan biri bir şey çalmış, üstelik çaldığını da, hemen orada beliriveren bir Yahudi'ye satmak fırsatını bulmuştu. Ama şimdi de parayı arkadaşlarıyla paylaşmaya yanaşmıyordu. Sonunda çalınan şeyin, dans salonunun çay kaşığı olduğu ortaya çıktı. Kaşığın kaybolduğu fark edildiği için onu aramaya başlamışlardı, iş dal budak salıyordu. Svidrigaylov, kaşığın parasını da ödedi ve bahçeden çıktı.

Saat on sularıydı. Bütün bu süre içinde kendisi ağzına bir damla içki koymamış, sadece, o da âdet yerini bulsun diye, dans salonuna bir bardak çay getirtmişti. Bu sırada hava boğucu, gökyüzü karanlıktı. Saat ona doğru, gökyüzünü korkunç bulutlar kapladı. Gök gürlemeye ve bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Sular, damlalar hâlinde değil de âdeta bir oluktan boşanırcasına, sicim gibi yerlere dökülüyordu. Durmadan şimşekler çakıyor, her çakışın aydınlığı, beşe sayacak kadar sürüyordu. Svidrigaylov, iliklerine kadar ıslanmış bir hâlde evine gelebildi. Odasına

kilitlendi. Masasını açarak bütün parasını çıkardı, iki-üç kâğıt yırttı. Sonra, bütün paralarını ceplerine yerleştirdi. Bir aralık elbiselerini değiştirmeyi düşündü ama pencereden bakıp fırtına ve yağmurun devam ettiğini anlayınca, elini sallayarak vazgeçti. Şapkasını aldı, kapısını kapamadan dışarı çıktı. Doğruca Sofya’nın odasına gitti.

Kızcağız evde idi. Ama yalnız değildi. Etrafına Kapernaumov’un dört küçük çocuğunu toplamış, onlara çay içiriyordu. Sofya, Svidrigaylov’u sessiz bir saygı ile karşıladı. Sırsıklam olmuş elbiselerine şaşarak baktı. Ama bir şey söylemedi. Çocukların hepsi de anlatılmaz bir korku içinde hemen kaçıştılar.

Svidrigaylov, masanın başına geçip oturdu. Sofya’nın da yanı başına oturmasını rica etti. Sofya, ürkek ürkek, onu dinlemeye hazırlandı. Svidrigaylov:

- Sofya Semyonovna, dedi, ben belki de Amerika’ya gideceğim. Herhâlde sizinle son defa görüştüğümüze göre, size bazı talimatlar vermeye geldim. Bugün o kadını gördünüz mü? Onun size ne söylediğini biliyorum. Anlatmanız gereksiz. -Sofya bir davranışta bulunacak gibi oldu ve kızardı... Bu çeşit insanların bilinen bir düşünce biçimi var. Kız kardeşlerinizle erkek kardeşinize gelince; onlar gerçekten de yerleştirilmiş, onlar adına ayrılan para da her birinin hesabına, imza karşılığı gereken yere, güvenilir ellere verilmiştir. Her ihtimale karşı bu makbuzlar sizde kalsın! Buyurunuz, alınız!.. Neyse, bu iş böylece bitti. İşte, şu üç bin ruble tutarında, yüzde beş faizli üç tahvili de siz alınız!.. Bu, sizindir.. Yalnız, ne işitirseniz işitiniz, bu aramızda kalsın, kimse bilmesin!.. Bu paralar sonra size gerekecektir. Çünkü Sofya Semyonovna, öyle eskisi gibi yaşamanız çok kötü bir şey. Zaten o biçim yaşamanızın gereği de kalmamıştır.

Sofya, kekeleyerek:

- Bana, öksüzlere, rahmetli anneme ettiğiniz birçok iyilikten ötürü, şimdiye kadar size gerektiği kadar teşekkür edemediysem...

- Yeter, yeter, bırakın bunları!..

- Bu verdiğiniz paralara gelince Arkadi Ivanoviç, size çok teşekkür ederim ama şimdi artık benim bu paraya ihtiyacım yok!.. Ben bir başıma nasıl olsa hayatımı kazanırım. Sakın bunu bir nankörlük saymayınız. Mademki bu kadar hayırseversiniz, bu paraları...

- Bu para size, Sofya Semyonovna, size! Hem rica ederim, artık bunun üzerinde konuşmayalım. Çünkü benim zamanım da yok! Bu para size gerekecek! Rodyon Romanoviç iki şeyden birini yapmak zorundadır: Ya

beynine bir kurşun sıkacak, ya da Sibirya'yı boylayacak –Sonya dehşetle ona baktı ve titredi... Merak etmeyiniz, ben her şeyi biliyorum, kendisinden duydum. Ama ben geveze bir adam değilim, kimseye bir şey söylemem. Gidip kendini ele vermesi için o gün, siz ona iyi akıl verdiniz1.. Böyle davranması, onun için çok daha hayırlı olur. Sibirya'ya gönderirlerse, elbette onunla birlikte siz de gideceksiniz, değil mi?.. Böyle olunca, paraya da ihtiyacınız olacak!.. Rodyon Romanoviç için gerekecek, anlıyorsunuz ya! Bu paraları size vermekle ona vermiş oluyorum! Bundan başka, Amaliya Ivanovna'ya olan borcu da ödemeye söz verdiniz! Ben bunu duydum. Hiç düşünmeden böyle yükler altına ne diye giriyorsunuz, Sofya Semyonovna? Oysa bu Alman karısına borçlu olan siz değilsiniz, Katerina Ivanovna'dır. Alman karısını boş verin!.. Hayatta biraz hesaplı olmak gerek!.. Her neyse, günün birinde, mesela yarın ya da öbür gün biri gelip sizden benimle ilgili bazı şeyler soracak olursa -ki, gelip soracaklardır- şimdi size uğradığımı söylemeyiniz! Parayı da asla göstermeyiniz!.. Size para verdiğimi de kimseye söylemeyiniz!.. Hadi artık, hoşça kalın! -Sandalyeden kalktı... Rodyon Romanoviç'e selamlar. Hatırıma gelmişken söyleyeyim: Bu paraları bir süre için Bay Razumihin'e emanet edebilirsiniz! Bay Razumihin'i tanıyor musunuz? Herhâlde tanıyorsunuzdur! İyi çocuktur. Bu paraları yarın ya da sırası gelince ona götürürsünüz. O zamana kadar da iyice saklayınız!..

Sofya da oturduğu sandalyeden fırladı. Korkulu gözlerle ona bakıyordu. Haâlinden, Svidrigaylov'a bir şeyler söylemek, bir şeyler sormak isteğiyle yanıp tutuştuğu anlaşılıyordu. Ama ilk dakikalarda buna cesaret edememişti. Zaten nasıl başlayacağını da bilmiyordu.

- Bilmem ki... Siz şimdi bu yağmurda nasıl gideceksiniz?..

- Amerika'ya gitmeyi göze alan bir adamın yağmurdan korkusu mu olurmuş? Hah hah!.. Hoşça kalın sevgili Sofya Semyonovna! Yaşayınız, hem de çok yaşayınız! Siz başkalarına yararlı olacaksınız!.. Hazır aklıma gelmişken, şunu da söyleyeyim: Bay Razumihin'e selam söylediğimi kendisine iletiniz! Aynen şöyle söyleyiniz: Arkadi Ivanoviç Svidrigaylov, size selam söyledi, deyiniz. Ama herhâlde söyleyiniz!

Svidrigaylov, Sofya'yı şaşkınlık, korku ve bir çeşit belirsiz, ağır kuşku içinde bırakarak çıkıp gitti.

Sonradan anlaşıldığına göre, Svidrigaylov o gece, saat on biri geçe, çok tuhaf ve beklenmedik bir ziyarette daha bulundu. Yağmur hâlâ yağıyordu. Svidrigaylov, saat on biri yirmi geçe, sırsıklam bir hâlde, nişanlısının

Vasilyevski Ostrov'un üçüncü bölümünde, Malaya sokağındaki küçük apartmanına girdi. Uzun bir çalıştan sonra kapıyı açtırabildi. Gelişi, önce büyük bir şaşkınlık yaratmıştı. Ama Arkadi Ivanoviç istediği zaman öyle sevimli, öyle cana yakın davranmasını bilirdi ki, makul ev sahiplerinin, buraya gelmeden önce bir yerlerde kendisini bilmeyecek kadar kafayı çektiğine dair ilk tahminleri -pek zekice olmakla birlikte- kendiliğinden hemen suya düştü. Nişanlısının şefkatli ve zeki annesi, kötürüm aile reisini iskemlesiyle Arkadi Ivanoviç'in önüne sürdü ve âdeti olduğu üzere hemen dolambaçlı birtakım sorgulara başladı. -Bu kadın, hiçbir zaman soruları doğrudan sormazdı, önce gülümsemekle ve ellerini ovuşturmakla işe başlardı. Sonra bir meseleyi, mesela Arkadi Ivanoviç'in düğünü ne zaman yapmayı düşündüğünü kesin ve doğru olarak öğrenmek istiyorsa, o zaman Paris'e, Paris'in saray yaşantısı üzerine büyük bir merak ve hırsla sorular sormaya koyulurdu. Ancak ondan sonra, sırasıyla Vasilyevski Ostrov'un üçüncü bölümüne gelirdi... Arkadi Ivanoviç, başka zaman bütün bunları pek doğal, büyük bir saygı ile dinlerdi. Ama bu sefer nedense, pek tahammülsüz göründü. Daha baştan nişanlısının uykuya yattığını söylemiş olmalarına bakmayarak, onu görmekte şiddetle direndi. Bunun üzerine nişanlısı geldi. Arkadi Ivanoviç dolambaçlı yollara sapmak gereğini görmeden nişanlısına, çok önemli bazı sebeplerden ötürü, bir süre için Petersburg'tan ayrılmak zorunda olduğunu bildirdi. Bunun için de, zaten düğünden önce kendisine hediye etmeyi çok önceden plânlamış olduğu, on beş bin gümüş ruble tutarındaki çeşitli tahvilleri getirdiğini söyledi, bunları değersiz bir hediye olarak kabul etmesini rica etti. Bu hediye ile Petersburg'tan bu acele gidiş arasında ne gibi mantığa uygun bir ilişki bulunduğu, hele bu hediyeyi vermek için yağmurda, gece yarısı gelmeyi gerektiren önüne geçilmez zorunluluklar, hiç şüphe yok ki, bu açıklama ile hiç de aydınlanmamıştı. Ama mesele çok iyi geçiştirildi. Hatta en zorunlu ahlar, vahlar soruşturmalar, şaşkınlıklar, âdeta inanılmayacak bir soğukkanlılık ve olgunluk havası içinde geçti. Buna karşılık minnet duyguları en ateşli sözlerle belirtildi. Hatta akıllı annenin gözyaşlarıyla perçinlendi. Arkadi Ivanoviç kalktı, gülümsedi, nişanlısını öptü, hafifçe yanaklarını okşayarak yakında döneceğini söyledi. Sonra, genç kızın gözlerinde çocukça bir merakla birlikte, sessiz ama çok ciddi bir soru fark ederek biraz düşündü ve onu bir kere daha öptü. Ve hemen verdiği hediyenin, korunmak üzere akıllı annenin sandığına kilitleneceğini düşünerek candan hayıflandı. Ev halkını büyük bir heyecan içinde bırakarak çıkıp gitti. O gider gitmez, şefkatli

anne, hemencecik ışıltılı bir sesle, çabuk çabuk, akıl erdirilemeyen bazı önemli noktaları açıkladı: Arkadi Ivanoviç, yüksek görevleri, önemli işleri olan zengin, mevki sahibi, büyük bir adamdı. Tanrı bilir kafasında neler vardı? Aklına esmiş bu yolculuğa karar vermişti. Yine aklına esmiş bu paraları vermişti. Bunda şaşılacak bir şey yoktu. Gerçi sırılsıklam ıslanışı tuhaftı ama mesela İngilizler daha da tuhaftırlar ve bütün yüksek sosyete insanları, kendileri üzerine neler söylendiğine, gösterişe hiç aldırış etmezler. Hatta belki de o, kimseden çekinmediğini göstermek için, özellikle böyle dolaşıyordu. Ama en önemlisi, bu konuda kimseye bir şey söylememek en doğrusuydu. Çünkü bunun altından neler çıkabileceğini kimse kestiremezdi. Parayı hemen bir yere kilitleyeceklerdi. Bütün bu işler olup biterken Feodosya'nın mutfakta bulunması çok iyi olmuştu. Ne şu Resslich tilkisine, ne de kimseye, kimseye bir şey çıtlatmamak gerekti. Sabahın ikisine kadar oturup fısıldaştılar. Ama nişanlı kız, şaşkın, biraz da üzgün, daha erkenden gidip yatmıştı.

Bu arada Svidrigaylov, dakikası dakikasına tam gece yarısı, ... köprüsünü geçerek Petersburg yakasına doğru gidiyordu. Yağmur dinmişti ama gürültülü bir rüzgâr esiyordu. Titremeye başladı. Bir dakika kadar tuhaf bir merakla, hatta şüphe ile Küçük Neva'nın karanlık sularına baktı. Ama böyle suyun üzerinde dikilip durmanın insanı çok üşüttüğünü fark etmekte gecikmedi. Dönerek ... caddesine doğru yürüdü. Şu bitmez tükenmez ... caddesi boyunca karanlıkta, caddenin tahta parkelerinde birçok kez tökezleyerek, hayli zamandır, belki yarım saatten beri yürüyüp duruyordu. Ama caddenin sağ tarafında bulunması gereken bir yeri merakla aramaktan geri kalmıyordu. Geçenlerde, bir rastlantı ile yanından geçerken, buralarda bir yerde caddenin sonunda, tahtadan yapılmış ama genişçe bir otel görmüştü. Hatırladığına göre adı da Edirne gibi bir şey olacaktı. Tahminlerinde yanılmamıştı. Bu otel bu ıssız yerde öyle göze çarpan bir nokta idi ki, hatta karanlıkta bile, onu bulamamak imkânsızdı. Bu, zamanla kararmış, uzun ahşap bir bina idi. Gece bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen hâlâ lambaları yanıyor, içerde bir kaynaşma seziliyordu. İçeriye girdi. Koridorda rastladığı partal kılıklı bir adamdan bir oda istedi. Partal kılıklı adam Svidrigaylov'u şöyle bir süzdükten sonra, canlandı. Hemen onu koridorun sonunda, köşede, merdiven altına düşen, basık tavanlı, dar, havasız, uzak bir odaya götürdü. Başka boş oda yoktu. Ötekilerin hepsi tutulmuştu. Partal kılıkla adam Svidrigaylov'a, bakışlarında soru okunan gözlerle baktı. Svidrigaylov:

- Çay var mı, diye sordu.

- Onu yaparız.

- Daha başka ne var?

- Dana kızartması, votka, meze var. Partal kılıklı adam, biraz akıl erdiremeden sordu:

- Daha başka bir şey istemez misiniz?

- Hayır hayır, istemem!..

Partal kılıklı adam, tam bir hayal kırıklığına uğrayarak uzaklaştı.

Svidrigaylov: "Herhâlde güzel bir yer olacak." diye düşündü. "Nasıl oldu da ben bunu bilemedim! Herhâlde bende, Kafeşantan'dan dönen ama yolda, başından macera geçmiş bir insan hâli var. Doğrusu merak ettim, burada ne biçim insanlar geceliyor?"

Mumu yaktı ve odayı iyice gözden geçirdi. Burası, Svidrigaylov gibi bir adamın zorlukla ayakta durabileceği küçük, dar bir kafesi andırıyordu. Sadece bir penceresi vardı. Çok kirli bir yatak, boyalı, adi bir masa ve iskemle bütün odayı kaplamaya yetmişti. Duvarları, yırtık pırtık duvar kâğıdıyla kaplı, tahtadan yapılmış gibi idi. Bu kâğıt öylesine tozlu, öylesine delik deşikti ki, rengini seçmek henüz mümkündü ama üstündeki resimleri ayırt etmek asla mümkün değildi. Duvarla tavanın bir bölümü, genellikle tavan arası odalarındaki gibi eğri idi. Yalnız burada, direğin üzerinden merdiven inmekte idi. Svidrigaylov, mumu yerine koydu, yatağa oturdu ve düşünceye daldı. Ama bazen bağırma haline kadar yükselen, bitişik kafesteki ardı arkası kesilmeyen tuhaf fısıltı, sonunda dikkatini çekti. Bu fısıltı, geldiğinden beri hiç dinmemişti. Kulak kabarttı. Biri küfür ediyor, âdeta ağlamaklı bir sesle birini azarlıyordu. Ama yalnız bir ses duyuluyordu. Svidrigaylov kalktı, mumun ışığını eliyle kapadı. Duvarda hemen bir yarık aydınlandı. Yarığa yaklaşıp bakmaya koyuldu. Kendisininkinden biraz büyücek bir odada, iki kişi vardı. Bunlardan biri ceketsiz olup saçları son derece kıvırcık, yüzü kırmızı idi. Alı al, moru mor bir hâli vardı. Bir konuşmacı edasıyla duruyordu. Dengesini kaybetmemek için bacaklarını ayırmış, göğsünü yumruklayarak, karşısındakini dokunaklı bir sesle azarlıyordu: O, bir dilenciden başka bir şey değildi. Bir rütbesi bile yoktu. Onu çamurdan çekip kurtaran o idi. Dilediği dakika onu yine kovabilirdi. Bütün bunları ancak Tanrı görüyordu. Azarlanan arkadaşı ise bir sandalyeye oturmuştu. Duruşunda, aksırmak isteyen ama bir türlü aksıramayan bir insan hâli vardı. Kendisini aşağılayan konuşmacıya, ara sıra bulanık, ahmakça bakışlarla göz atıyordu. Ama herhâlde, neler

söylediğinin zerre kadar farkında bile değildi. Hatta bunları işitmiş olması bile şüpheli idi. Masanın üstünde, bitmek üzere olan bir mum yanıyordu. Hemen hemen boş bir votka sürahisi, kadehler, ekmek, bardaklar, turşu ve çoktan içilmiş bir çay takımı duruyordu. Svidrigaylov bu görünümü dikkatle seyrettikten sonra, duvardaki yarığın yanından ilgisizce uzaklaştı. Yine yatağın üstüne oturdu.

Bu sırada dana kızartması ve çayla gelen partal kılıklı adam, bir defa daha "başka bir şey isteyip istemediğini" sormaktan kendini alamadı. Yine olumsuz bir cevap alınca, bu sefer temelli çekilip gitti. Svidrigaylov, ısınmak için hemen çaya sarıldı ve bir bardak içti. Ama, hiç iştahı olmadığı için, yemeğe el bile sürmedi. Bütün belirtiler, onda bir nöbetin başladığını gösteriyordu. Paltosunu, ceketini çıkardı, yorgana sarınarak yatağa yattı. Canı sıkılmıştı. "Bu sefer sağlığımın yerinde olması hepsinden iyi olurdu" diye düşündü ve gülümsedi. Odanın havası boğucu idi. Mum zayıf bir ışıkla yanıyor, dışarıda rüzgâr uğulduyordu. Köşelerden birinde bir fare, bir şeyler kemiriyordu. Zaten bütün oda, sanki fare ve deri kokuyordu... Svidrigaylov, yatağında yatıyor ve hayal kuruyordu. Kafasındaki düşünceler birbirini kovalıyordu. Ne olursa olsun bir düşünceye saplanıp onun üzerinde durmayı çok istiyordu: "Herhâlde bu pencerenin altında bir bahçe olacak. Ağaçlar uğulduyor. Geceleyin, karanlıkla ve fırtınada ağaç uğultusunu hiç sevmem... Ne kötü bir duygudur bu!" diye düşündü. Ve az önce, Petrovski parkının yanından geçerken, nasıl tiksinti duyduğunu hatırladı. Bununla ilgili olarak ... köprüsünü ve Küçük Nevayı aklına getirdi. Köprüden suya bakarken duyduğu soğuk ürpertiyi yeniden duydu.

"Ben ömrümde suyu hiç sevmedim, hatta tablolarda bile" diye yeniden düşündü. Sonra, ansızın aklına gelen tuhaf bir düşünceye gülümsemekten kendini alamadı. "Bakın işte, gerçekten de bütün şu konfor, estetik gibi şeylere galiba şu anda sırt çevirmem gerekirdi. Oysa ben, buna benzer hâllerde kendisine ne olursa olsun yer seçen yırtıcı bir hayvan gibi, titizlik gösteriyorum. Az önce asıl Petrovski'ye dönmeli imişim... Herhâlde orasını karanlık ve soğuk bulmuş olacağım!.. Heh, heh, heh!.. Biraz daha iyi izlenimler isteniyor!.. Peki ama şu mumu ne diye döndürmüyorum?" - Uzanıp mumu üfledi... Az önceki duvar yarığında ışık görmeyince: "Komşularım yattı." diye düşündü. "Bak işte Marfa Petrovna, asıl şimdi gelmeli idiniz! Ortalık karanlık, yer uygun, durum da orijinal!.. Ama işte asıl şimdi gelmezsiniz!.."

Bu sırada, nedense az önce, Duneçka'ya karşı beslediği düşünceleri yerine getirmeye kalkışmadan bir saat önce, nasıl Raskolnikov'a kız kardeşini Razumihin'e emanet etmesini öğütlediğini hatırladı. "Aslına bakarsanız, galiba ben bunu o zaman daha çok kendimi kızdırmak için söylemiştim. Nitekim Raskolnikov da bunun böyle olduğunu anladı. Şu Raskolnikov da az hergele değil... Bu işe varını yoğunu koydu. Ama büyük bir hergele olmak için zamana ihtiyaç var. Kendini hergeleliğe kapıp koyuvermesi gerek. Oysa o, hayata dört el ile sarılmış bulunuyor. Şu yaşamak sorununda insanlar amma da alçak oluyorlar. Adam sen de... Canları cehenneme! Bana ne!"

Gözlerine bir türlü uyku girmiyordu. Duneçka'nın az önceki hayali yavaş yavaş gözleri önünde canlanmaya başladı. Bütün vücudunda bir titreme dolaştı. Kendine gelerek: "Hayır, şimdi artık ondan kurtulmam gerek!" diye düşündü. "Başka şeyler düşünmeliyim! Tuhaf ve gülünç bir şey: Ben ömrümde hiç kimseye karşı şiddetli bir nefret duymadım. Hatta kimseden öç almak sevdasına da kapılmadım. Ama bunlar kötü belirtiler! Evet, kötü belirtiler! Tartışmayı da sevmezdim, öfkelenmezdim de... Bu da kötü bir belirti! Az önce ne sözler verdim! Vay canına!.. Kim bilir, belki gerçekten de beni bambaşka bir insan haline getirebilirdi..." Tekrar sustu ve dişlerini sıktı. Duneçka'nın hayali yeniden gözlerinin önünde belirdi. Hem de tıpkısı tıpkısına, ilk kurşunu sıktıktan sonra, fena hâlde korkup tabancasını indirdiği andaki haliyle belirdi. Ölü gibi sararan kızcağız, o zaman ona öyle bir bakışla bakmıştı ki, Svidrigaylov iki sefer onu yakalayabilir, o ise -Svidrigaylov ona hatırlatmasaydı- kendini korumak için elini bile kaldıramazdı. O anda kıza ne kadar acıdığını, yüreğinin nasıl sızladığını hatırladı. "Hay şeytan alsın! Yine o düşünceler! Bunlardan kurtulmam gerek, kurtulmam!" diye aklından geçirdi.

Artık uyukluyordu. Nöbet titremeleri yavaş yavaş diniyordu. Birden yorganın altında, kollarının bacaklarının üzerinden bir şeyin geçtiğini duyar gibi oldu. İrkildi: "Hay Tanrı belasını versin. Herhâlde fare olacak! Dana kızartmasını masanın üstüne bırakmıştım..." diye düşündü. Açılıp kalkmayı, üşümeyi hiç de canı istemiyordu. Ama birden yine bacağında hoşa gitmeyen bir sürtünme oldu. Üzerinden yorganı atarak mumu yaktı. Bir nöbet titremesi içinde, yatağa eğilip baktı. Hiçbir şey yoktu. Yorganı kaldırıp silkti. Birden yatak çarşafı üzerine bir fare sıçradı. Fareyi yakalamak için atıldı. Ama fare yataktan kaçmadı. Dört bir yana zikzaklar çizerek, parmakları arasından kayıyor, avuçları içinden kaçıp kurtuluyordu.

En sonunda yastığın altına gizlendi. Svidrigaylov yastığı kaldırıp attı ama o anda koynuna bir şeyin sıçradığını, gömleğinin altında, vücudunda, sırtında, gezindiğini duydu. Sinirli sinirli titreyerek uyandı. Oda karanlıktı. Kendisi de az önce olduğu gibi, yorgana sarınmış bir hâlde yatağında yatıyordu. Pencerenin altında rüzgâr uluyordu, öfke ile: “Ne kötü şey!” diye söylendi.

Kalktı, arkası pencereye dönük olarak yatağın kenarına oturdu, “İyisi mi, hiç uyumamalı!” kararını verdi. Ama pencereden ıslak bir soğuk geliyordu. Yerinden kalkmadan yorganı sırtına çekti ve sarındı. Mumu yakmadı. Hiçbir şey düşünmüyor, düşünmek de istemiyordu. Ama hayaller birbirin kovalıyor, birbiriyle bağlantısı olmayan, başsız ve sonsuz düşünce kırıntıları parlayıp sönüyordu. Yarı uykulu bir hale düşer gibi oluyordu. Soğuk mu, karanlık mı, ıslaklık mı, yoksa pencerenin altında uluyan ve ağaçları sallayan rüzgâr mı, onda sürekli bir fantastik eğilim ve içinde bir istek uyanmasına sebep oluyordu. Nedense gözlerinin önüne hep çiçekler geliyordu. Hayalinde muhteşem bir manzara canlanmıştı. Parıl parıl, güneşli, âdeta sıcak bir gün, bir Paskalya günü... Kokulu çiçek tarhları arasında dört yanı patika ile çevrili, İngiliz zevkine göre yapılmış güzel, zengin bir villâ!.. Taş merdivenleri sarmaşıklarla kaplı. Merdiven tırabzanları sarmaşık güllerinden görünmez olmuştu. Nefis döşenmiş ışıklı, serin merdivenlerin kenarında, içleri nadir çiçeklerle dolu Çin saksıları sıralanmıştı. Pencere içlerinde, su dolu saksılarla, açık yeşil, uzun ve dolgun sapları üzerine başlarını eğmiş, etrafa baş döndürücü kokularını saçan beyaz, nazlı nergis demetleri ayrıca dikkatini çekti. Canı bunlardan ayrılmak istemiyordu. Ama merdivenden çıkarak yüksek tavanlı geniş bir salona girdi. Burada da her yerde, pencerelerde, terasa açılan kapının yanında, terasın kendinde, her yerde ve her yanda çiçekler vardı. Döşeme, yeni biçilmiş, taze ve kokulu çimenlerle örtülü idi. Pencereler açıktı. Tatlı, serin bir rüzgâr hafif hafif esiyor, pencerelerin altında kuşlar cıvıldaşıyordu. Salonun ortasında, beyaz atlasla örtülü bir masanın üzerinde bir tabut vardı. Bu tabut, Napoli dokuması ipek bir kumaşla kaplı idi. Kumaşın kenarlarına beyaz, kırmalı bir sayvan dikilmişti. Tabutun her yanı çelenklerle kuşanmıştı. Tabutun içinde, çiçekler arasında, beyaz tüller giymiş bir kız çocuğu, âdeta mermerden dökülmüş kolları göğsü üzerinde kavuşmuş bir hâlde yatıyordu. Ama dağınık, açık kumral saçları ıslaktı. Güllerden örülmüş bir taç başını süslüyordu. Yüzü ciddi, âdeta sertleşmiş profille, mermerden yontulmuş gibi idi. Ne var ki, solgun dudaklarındaki gülümsemede, çocuk yaşına uymayan sonsuz bir acının ve büyük bir

yakınmanın izleri vardı. Svidrigaylov bu kızı tanıyordu. Bu tabutun etrafında ne kutsal resimler ne de yanmış mumlar vardı. Hiçbir dua da işitilmiyordu. Bu kız, kendini suya atarak intihar etmişti. Henüz on dört yaşında idi. Ama yüreği acıyı tatmış ve genç çocuk bilincini dehşete salan bir karakterle parçalanmıştı. Bu temiz, melek ruh, layık olmadığı bir utançla dolmuş, ondan yükselen son umutsuz çığlık duyulmamış, karanlık, soğuk, nemli bir gecede, rüzgâr ulumaları arasında boğulup gitmişti.

Svidrigaylov uyandı. Yatağından kalkarak pencereye yaklaştı. El yordamıyla sürgüyü bularak pencereyi açtı. Rüzgâr, daracık odasına şiddetli saldırdı, âdeta kırağı iğnecikleri hâlinde yüzüne, yalnız gömlekle örtülü göğsüne yapıştı. Pencerenin altında, gerçekten de bahçeye hem de galiba eğlence bahçesine benzer bir şeyler vardı. Herhâlde gündüzleri burada şarkılar söyleniyor, küçük masalarda çay içiliyordu. Şimdi ise ağaçlardan ve çalılardan pencereye su damlacıkları sıçrıyordu. Ortalık zifiri karanlıktı. O kadar ki, eşyalar ancak karanlık lekeler hâlinde, hayal meyal seçilebiliyordu. Svidrigaylov, beş dakikadan beri dirsekleri pervaza dayalı, eğilerek dışarısını seyrediyor, bu koyu karanlıktan kendisini alamıyordu. Gecenin ve karanlığın içinden bir top sesi gürledi, bunu bir ikincisi izledi.

“Hah işte, işaret veriliyor, diye düşündü. Sular yükseliyor. Sabahleyin, caddelerin alçak olduğu semtlere sular saldıracak. Mahzenleri, bodrum katlarını su basacak... Bodrum fareleri suyun yüzüne çıkacak... Halkın bir kısmı, yağmur ve rüzgâr altında sırılsıklam bir hâlde, söve saya eşyalarını üst katlara taşıyacak... Acaba şimdi saat kaç?” Bu düşünce aklından geçer geçmez, yakınlarda bir yerde, bir duvar saati, âdeta acele ediyormuşçasına, bütün gücüyle üçü çaldı. “Vay canına, bir saat sonra ortalık ağaracak! Bekleyecek ne var? Hemen şimdi çıkar, dosdoğru Petrovski’ye giderim. Orada, yağmurdan sırılsıklam olmuş büyük bir çalıyı seçerim. Öyle ki, omzumla şöyle bir dokunur dokunmaz, başıma milyonlarca su damlası yağsın!” Pencereden çekildi, kanadını kapadı: Mumu yaktı, yeleğini, paltosunu giydi. Şapkasını başına geçirdi. Mumu eline alarak koridora çıktı. Maksadı, odalardan birinde eski püsküler ve mum artıkları arasında uyumakta olan partal kılıklı adamı bulmak, odanın parasını vererek otelden çıkıp gitmekti. Kafasında: “En uygun zaman, bundan iyisi seçilemez!” düşüncesi dolaşıp duruyordu.

Hiç kimseye rastlamadan dar ve uzun koridorda bir hayli dolaştı. Tam yüksek sesle bağırmak üzere iken, karanlık bir köşede, eski bir dolapla kapı arasında canlıya benzer tuhaf bir şey gördü. Mumu yaklaştırarak eğilip

baktı, tahta bezi gibi sırılsıklam olmuş entarisi içinde titreyerek ağlamakta olan beş yaşında kadar bir kız çocuğu gördü. Kız, Svidrigaylov'dan korkmamıştı. Ama ona, iri siyah gözleriyle şaşkın şaşkın bakakaldı. Çok ağlamış ama artık susmuş, hatta avunmaya yüz tutmuş ama hemen yine ağlamaya hazır çocuklar gibi, ara sıra içini çeke çeke hıçkırıyordu. Yavrucağın yüzü solgun ve bitkindi. Soğuktan donmuştu. Peki ama "bu çocuk buraya nasıl gelmişti?.. Demek ki buraya gizlenmiş ve bütün gece uyumamıştı". Onu söyletmeye çalıştı. Kızcağız birdenbire canlandı. Kendi çocuk diliyle ona, çabuk çabuk bir şeyler anlatmaya başladı. Kızcağız "anne" sinden, annesinin döveceğinden" "kırdığı" bir fincandan söz ediyordu. Durmadan anlatıyor, anlatıyordu. Bütün bu söylediklerinden az çok şunları anlamak mümkün olmuştu: Onu sevmiyorlardı. Annesi, gece gündüz içen ve kuvvetli bir ihtimalle, bu otelde aşçılık eden bir kadındı. Kendisini dövüyor, korkutuyordu. Kızcağız annesinin fincanını kırmış, bu yüzden fena hâlde korkup akşam evden kaçmıştı. Herhâlde uzun zaman avluda, yağmur altında bir yerlerde gizlenmiş, en sonunda bir kolayını bulup buraya girmişti. Dolabın arkasına büzülmüş, rutubetten, karanlıktan ve işlediği suçtan ötürü, yiyeceği dayağın korkusundan titreyerek, ağlayarak bütün gecesini bu köşede geçirmişti. Svidrigaylov, onu kollarına alarak odasına götürdü. Yatağının üstüne oturtarak soymaya başladı. Çıplak ayaklarına giydiği tabanları delik kunduracıkları, bütün gece bir su birikintisinde kalmış gibi ıslaktı. Kızı soyduktan sonra yatağa yatırdı. Yorganıyla örterek sımsıkı sarıp sarmaladı. Kızcağız hemen uyudu. Svidrigaylov, bütün bunları bitirince, yeniden karanlık düşüncelere daldı.

Öfkeli ve hoşa gitmeyen bir duygu ile, "Nereden aklıma esti burnumu sokmak!" diye söylendi. "Ne saçma şey!" Can sıkıntısı ile mumu yakaladı. Her ne pahasına olursa olsun, partal kılıklı adamı arayıp bulmak ve hemen buradan çıkıp gitmek istiyordu. Kapıyı açıp çıkacağı sırada bir küfür savurarak, "Eh, kızım!" diye söylendi. Sonra uyuyup uyumadığını ve nasıl uyuduğunu anlamak düşüncesiyle kıza bir defa daha bakmak için geri döndü. Yavaşça yorganı kaldırdı. Yavrucak, derin ve mutlu bir uykuya dalmıştı. Yorganın altında vücudu ısınınca, solgun yanaklarını bir kızıllık kaplamıştı. Ama ne tuhaf, kızın yanaklarındaki bu kızıllık, bir çocuk yanağında görülen bayağı kızıllıktan sanki daha güçlü daha parlaktı. Svidrigaylov: "Bu bir nöbet kızıllığı olacak!" diye düşündü. Bu, âdeta şarap içmekten olma bir kızıllıktı. Sanki ona koca bir bardak şarap içirmişlerdi. Kral Dudakları âdeta tutuşmuş gibi alev alev yanıyordu. Bu da ne

demekti?.. Kızın uzun siyah kirpiklerinin titrediğini, kımıldadığını, göz kapaklarının hafifçe kalkarak altından, hiç de çocuksu olmayan, kurnaz, çapkın bir bakışın kendisine doğru kaydığını görür gibi oldu. Kız sanki uyumuyor, uyur gibi yapıyordu. Gerçekten de işin doğrusu bu idi. Dudaklarında bir gülümseme uçuşuyor, uçları titriyor, gülmemek için kendini zorladığı anlaşılıyordu. Ama işte artık kendini zorlamaktan vazgeçmişti. Şimdi artık açıktan açığa gülüyor, çocuklukla hiç de ilgisi olmayan bu yüzde hayâsız, küstah bir ışık tutuşuyordu. Bu bir orospu yüzü idi. Bu, Kamelya'nın, Fransız orospularından satılık Kamelya'nın sıyrık yüzü idi. Artık saklayacak hiçbir şeyi kalmadığı için gözleri de açılmıştı. Bu gözler yakıcı, hayâsız bir bakışla onu süzüyor, çağırıyor, gülüyordu. Bu gülüşte, bu gözlerde, çocuğun yüzündeki bütün bu iğrenç şeylerde, bitmez tükenmez bir hayâsızlık, bir aşağılama vardı. Svidrigaylov, büyük bir dehşetle ürpererek, "Nee!" diye mırıldandı." Daha beş yaşında bu... Bu nasıl olur yahu?" Ama işte kız, alev alev yanan yüzü ile ona doğru dönüyor, kollarını açıyordu... Svidrigaylov, büyük bir dehşet içinde: "Ah, melun!" diye bağırdı ve ona doğru elini kaldırdı... Ama tam bu sırada uyandı.

Aynı yatakta, aynı biçimde yorganına sarınmış bir hâlde idi. Mum yakılmamıştı. Pencereler artık gün ışığı ile ağarmıştı.

Svidrigaylov, bütün vücudunun kırıldığını hissederek, öfke ile yatağın içinde doğruldu. Kemikleri sızlıyordu. "Bütün gecemi kâbus içinde geçirdim!" diye söylendi. Koyu bir sis etrafı kaplamış, bir şey görünmüyordu. Saat beş suları idi. Uyuya kalmıştı. Kalkıp hâlâ ıslak olan ceketini ve paltosunu giydi. Eliyle cebindeki tabancasını yokladı. Çıkarıp kapsülünü düzeltti. Sonra oturup cebinden not defterini çıkardı. Baş sayfasına, görünür bir yere iri harflerle birkaç satır karaladı. Yazdıklarını okuduktan sonra, dirseklerini masaya dayayarak derin düşüncelere daldı. Tabanca ile not defteri, hemen oracıkta, dirseğinin dibinde duruyordu. Uyanmış olan sinekler, masada duran el sürülmemiş dana kızartmasına konup duruyorlardı. Uzun uzun onlara baktı. Sonra, serbest olan sağ eliyle sineklerden birini avlamaya çalıştı. Bir hayli emek harcadığı hâlde, bir türlü yakalayamadı. En sonunda, nasıl bir işle uğraştığını fark ederek kendine geldi. Titredi. Yerinden kalkarak kararlı adımlarla odadan çıktı. Bir dakika sonra sokaktaydı.

Süt renginde koyu bir sis şehri kaplamıştı. Svidrigaylov, tahta parkeli, kaygan ve çamurlu caddeden Küçük Neva'ya doğru yürüdü. Hayalinde, Küçük Neva'nın bir gece içinde yükselen suları, Petrovski adası, ıslak

patikalar, ıslak otlar, ıslak ağaçlar ve fundalıklar, en sonunda o çalı canlandı. Başka şeyler düşünmek için, can sıkıntısıyla evlere bakmaya başladı. Yolda ne bir insan ne de bir araba vardı. Panjurları sımsıkı kapalı, açık sarı boyalı tahta evler, kirli ve iç sıkıntısı veren bir hâlde görünüyordu. Soğuk ve rutubet bütün vücudunu sarıyor, titremeye başlıyordu. Pek seyrek olarak rastladığı bakkal ve manav dükkânlarının tabelalarını dikkatle okuyordu. Tahta parkeli yol bitmişti. Artık büyük bir taş binanın önüne gelmişti. Soğuktan titreyen, kuyruğu bacakları arasında pis bir köpek yanından geçti. Körkütük sarhoş, kaputlu bir adam, yaya kaldırımın üzerinde yüzükoyun yatıyordu. Ona şöyle bir baktı ve yoluna devam etti. Solunda yüksek bir kule belirdi. “Vay, diye düşündü, burası iyi işte... Ne diye Petrovski’ye kadar gideyim? Hiç olmazsa resmi bir tanık önünde olur...” Aklına gelen bu yeni düşünceye nerede ise gülümseyecekti... X caddesine saptı. Kuleli büyük bina burada bulunuyordu. Binanın kapalı büyük kapısında, sırtı kapıya dayalı, boz renkli asker kaputuna sarınmış başında bakırdan Achilles miğferi bulunan ufak tefek bir adam duruyordu. Uykulu gözlerinin soğuk bakışıyla, kendine doğru gelen Svidrigaylov’a baktı. Yüzünde, ayrımsız olarak bütün Yahudi ırkının yüzünde buruk bir iz bırakan yüzyıllardan kalma o hırçın melankoli görülüyordu. İkisi de, Svidrigaylov ile Achilles, birkaç saniye hiç konuşmadan, sessizce birbirlerini süzdüler. Sarhoş bir adamın kendisinden üç adım ötede, hiç konuşmadan karşısında durup yüzüne bakması, Achilles’in tuhafına gitti. Kımıldamadan ve durumunu değiştirmeden:

- Bana bakınız, burada ne arıyorsunuz, diye sordu.

Svidrigaylov:

- Bir şey aradığım yok kardeş, dedi, merhaba!

- Ama burası yeri değil.

- Ben, kardeş, yabancı diyara gidiyorum!

- Yabancı diyara mı?

- Amerika’ya.

- Amerika’ya?

Svidrigaylov, tabancasını çıkardı ve horozunu kaldırdı. Achilles kaşlarını kaldırdı:

- Bu nasıl şaka böyle? Burası yeri değil kuzum.

- Niçin burası yeri değilmiş?

- Çünkü yeri değil de ondan.

- Aldırma kardeş, ne çıkar!.. Burası iyi bir yer! Sana soracak olurlarsa, Amerika'ya gitti, dersin!

Svidrigaylov, bunu söyledikten sonra, tabancasını sağ şakağına dayadı.

Achilles, göz bebekleri gittikçe büyüyerek yerinden kımıldadı ve:

- Burada böyle şey olmaz, burası yeri değil, diye bağırdı.

Svidrigaylov tetiği çekti.

VI

Gün akşama devrilmiş, saat yediyi gösteriyordu. Delikanlı, hızlı adımlarla annesiyle kız kardeşinin oturdukları eve doğru yol alıyordu. Bu evi onlara Razumihin tutmuştu. Apartman da Bakalayev'indi. Eve iyice yaklaşan delikanlı, birden durakladı ve girip girmeme arasında bocalamaya başladı. Ama artık buraya gelmişti ve geri dönemezdi. Girmek zorundaydı. İçinden:

"Hem zaten onların henüz bir şeyden haberleri yok, beni de tuhaf bir adam olarak saymaya alıştılar" diye düşündü.

Kılığı pek kötü idi. Bütün geceyi yağmur altında geçirdiği için, üstü başı çamur içinde idi. Elbisesi buruşmuş ve çamurlanmıştı. Havanın kötülüğü, maddi yorgunluk; aşağı yukarı yirmi dört saatten beri kendi kendisiyle yaptığı savaşın verdiği manevi yorgunluk, yüzünü âdeta tanınmaz bir hale getirmişti. Bütün gecesini bir başına, Tanrı bilir, nerelerde geçirmişti. Ama hiç olmazsa, sonunda bir karara varmıştı.

Kapıyı çaldı; annesi gelip açtı. Duneçka evde yoktu. Bu saatte hizmetçi kız bile evde bulunmuyordu. Pulheriya Aleksandrovna'nın önce, sevinçten ve şaşkınlıktan dili tutuldu. Sonra, onu elinden tutup odaya götürdü. Sevinçten kekeleyerek:

- Oh, işte sonunda gelebildin, diye söze başladı. Yaşlı gözlerle seni böyle budalaca karşıladığım için sakın bana kızma, Rodyacığım! Ben gülüyorum, ağlamıyorum, sen ağladığımı mı sanıyorsun? Hayır, seviniyorum. Yalnız benim kötü bir alışkanlığım var, hep gözlerim sulanır. Babanın ölümünden beri bu bende bir alışkanlık halini aldı, her şey için ağlarım. Otur yavrucuğum, görüyorum ki yorgunsun, ah, aman Tanrım, nerelerde bu kadar çamurlandın böyle? Raskolnikov:

- Anneciğim, dün yağmura yakalandım da, diye söze başladı.

Pulheriya Aleksandrovna, onun sözünü keserek:

- Eskiden kalma bir kadın alışkanlığı ile seni şimdi sorguya çekeceğimi sanıyorsun. Ama hayır, hayır. Hiç merak etme!.. Ben artık anlıyorum, her şeyi anlıyorum! Burasının göreneklerini artık ben de öğrendim. Ne yalan söyleyeyim; buradaki insanların daha akıllı olduklarını ben de görüyorum. İyice düşünüp taşındım ve kesin olarak şu karara vardım: Ben kim oluyorum ki, senin düşüncelerini anlayayım, senden hesap sorayım?.. Kafanın içinde Tanrı bilir, ne planlar ne işler var, yahut belki de ne

düşünceler filiz veriyor, ben ise kalkıp seni kolundan dürtüyor, e, söyle bakalım, ne düşünüyorsun, diyorum?.. Oysa ben... Aman Tanrım!.. Oraya buraya koşup kafa patlatmanın ne anlamı var?.. Bak, Rodya'cığım, bir dergiye yazdığın yazıyı üçüncü seferdir, okuyorum. Onu Dimitri Prokofyiç getirmişti. Bu yazını görür görmez, şöyle bir ah, dedim içimden: Ah budala karı, diye düşündüm, bak oğlum ne ile uğraşıyormuş, işte kafamızı kurcalayan bütün soruların anahtarı!.. Zaten bütün bilginler böyledir. Belki de o sırada kafasında yeni düşünceler var, onları hazırlamakla uğraşıyor, ben ise kalkmış onu rahatsız ediyor, ona acı veriyorum. Yazını okuyorum, yavrucuğum ama pek doğaldır ki, birçok yerini anlamıyorum. Zaten bunun böyle olması gerek. Nerede bende o kafa?..

- Göstersenize bana o makaleyi, anneciğim! Raskolnikov, dergiyi aldı, makalesine şöyle bir göz attı. Bu yazı, bugünkü haliyle, içinde bulunduğu durumla ne kadar çelişirse çelişsin, o yine, ilk yazısını basılmış gören bir yazarın duyduğu o tuhaf, o acımtırak tatlılığı duydu. Bunda yirmi üç yaşın da etkisi vardı. Ama bu, birkaç saniye sürdü. Birkaç satır okuduktan sonra, suratını astı. Korkunç bir tasa yüreğini sıkmaya başladı. Son aylar içinde ruhu ile yaptığı savaş, aklına gelmişti... Tiksinti ve öfke ile makalesini masanın üstüne fırlattı.

- Rodya'cığım, -ben ne kadar mankafa olursam olayım, yine de senin, çok kısa bir zamanda bilgi dünyamızın en ileri geleni değilse bile, en ileri gelenlerinden biri olacağını kestirebilirim. Bir de kalkıp senin deli olduğunu düşünmek cesaretini gösterdiler. Hah hah, hah!.. Sen bilmiyorsun, onlar gerçekten de bunu düşünmüşlerdi... Ah alçak solucanlar! Akıl ve zekânın ne olduğunu nereden bilecekler?.. Duneçka bile, evet, Duneçka bile az kaldı buna inanıyordu. Olacak şey mi bu? Bir zamanlar rahmetli baban da bir dergiye iki sefer yazı göndermişti. Birincisi manzumdu -bu defterleri hâlâ saklıyorum, bir gün sana gösteririm- sonra da koskocaman bir hikâye yazıp yolladı -Kopya etmeme izin vermesi için ben rica etmiştim... Bu yazıları kabul etmeleri için ikimiz de dua etmiştik ama kabul etmemişlerdi. Rodya'cığım, elbiselerine, yaşayışına, yediğin yemeklere, giyimine, kuşamına bakarak, altı-yedi gün önce kendime kahretmiştim. Ama şimdi anlıyorum ki böyle düşünmekle budalalık etmişim... Çünkü istersen, zekân ve üstünlüğün sayesinde bunların hepsini şimdi elde edebilirsin!.. Demek ki şimdilik istemiyorsun, bugünlerde çok daha önemli işlerle uğraşıyorsun!

- Dunya evde yok mu, anneciğim?

- Hayır Rodya, o sık sık sokağa çıkıyor, beni de böyle yalnız bırakıyor! Eksik olmasın, Dimitri Prokofyiç gelip beni görmek inceliğini gösteriyor, hep senin sözünü ediyor. Seni ne kadar da seviyor, sayıyor, yavrucuğum! Kız kardeşinin beni pek de öyle fazla ihmal ettiğini söylemek istemiyorum. Hayır, şikâyet falan etmiyorum. Onun huyu başka, benimki başka. Dunya'nın benden sakladığı bazı sırları var. Bana gelince, benim sizden gizli bir şeyim yok!.. Dunya'nın çok akıllı bir kız olduğuna, bundan başka, seni de, beni de sevdiğine kesin olarak inanıyorum... Ama bütün bunların nereye varacağını bilmiyorum. Bugün bana gelmekle beni sevindirdin, Rodya! Kız kardeşin, evde bulunmamakla bu sevinçten yoksun kaldı. Gelince ona diyeceğim ki: Sen evde yokken kardeşin geldi, nerede idin bakayım? Rodya'cığım, sen de beni pek şımartma! Zamanın olursa, uğra; olmazsa ne yapalım, ben hep bekleyeceğim!.. Beni sevdiğini bilmek de bana yeter! Eserlerini okuyacağım, herkesin senden söz ettiğini işiteceğim... Eh, ara sıra da beni görmeye gelirsen, daha ne isterim? Bak işte şimdi anneciğini avutmak için geldin ya, ben farkındayım...

Pulheriya Aleksandrovna bu sırada birdenbire ağlamaya başladı:

- Yine başladım! Sen, ben sersemin kusuruna bakma yavrucuğum, dedi. Sonra, yerinden fırlayarak:.

- Evde kahve var, oysa ben kalkıp sana ikram bile etmiyorum. İhtiyarlık bencilliği, ne diyeceksin işte!.. Şimdi, şimdi hazırlarım!

- Anneciğim, vazgeçin kahveden, ben şimdi hemen gideceğim!.. Ben bunun için gelmedim. Lütfen söyleyeceklerimi dinleyin!

Pulheriya Aleksandrovna, ürkek ürkek ona yaklaştı...

- Anneciğim, her ne olursa olsun benimle ilgili ne işitirseniz, işitiniz, benim için size ne söylerlerse söylesinler, beni yine şimdiki gibi sevecek misiniz?..

Raskolnikov, düşünüp taşınmadan, sözlerini tartmadan, bunu, yüreğinin ta içinden kopan bir coşkunlukla sormuştu.

- Rodya, Rodya'cığım, neyin var?.. Böyle bir şeyi bana nasıl sorabilirsin? Kim gelip de bana senin hakkında bir şey söyleyebilir? Zaten kim olursa olsun hiç kimseye inanmam, düpedüz kovarım onu!..

Raskolnikov, aynı heyecanla sözlerini sürdürdü.

- Sizi her zaman sevdiğime inandırmak için geldim. Evde yalnız oluşunuza sevindim. Hatta Dunya'nın bulunmayışına ayrıca sevindim. Size düpedüz şunu söylemeye geldim: Gerçi siz mutsuz olacaksınız ama yine de oğlunuzun şimdi sizi kendisinden çok sevdiğini, onun sert ve acımasız

olduğu, sizi sevmediği yolundaki düşüncelerinizin de doğru olmadığını biliniz! Hiçbir zaman sizi sevmekten vazgeçmeyeceğim! Hadi artık yeter!.. Böyle davranmak ve bununla başlamak gerektiğini sanıyorum...

Pulheriya Aleksandrovna, onu kucaklayıp bağrına bastı ve sessizce ağlamaya başladı. En sonunda da:

- Neyin var, Rodya, bilmiyorum, dedi. Bütün bu zaman içinde, düpedüz seni bıktırdığımızı sanıyordum. Şimdi, bütün bu olup bitenlerden anlıyorum ki, seni büyük bir acı bekliyor. Sendeki derin kederin sebebi de bundan ileri geliyor!.. Çoktan beri bunun farkındayım, Rodya... Bundan söz açtığım için beni bağışla!.. Hep bunu düşünüyorum, geceleri gözüme uyku girmiyor. Dün gece kardeşin uykusunda, sabaha kadar hep seni sayıkladı, durdu. Bazı şeyler kulağıma çalındı ama bir şey anlamadım. Bu sabah bütün gün, idamını bekleyen bir mahkûm gibi dolaştım durdum. Bir şeyler bekliyor, bir şeyler seziyordum, işte korktuğum başıma geldi. Rodya, Rodya'cığım böyle nereye gidiyorsun? Bir yere mi gidiyorsun?

- Gidiyorum!

- Ben de öyle düşünmüştüm... Gerekirse, ben de seninle gelebilirim. Dunya da... Dunya da seni seviyor, hem çok seviyor... Hatta gerekirse Sofya Semyonovna da bizimle gelsin... Görüyorsun ya, onu da seve seve kızım gibi benimsemeye hazırım. Dimitri Prokofyiç toplanmamıza yardım eder. Ama... Nereye gidiyorsun?..

- Hoşça kal anneciğim!.. Pulheriye Aleksandrovna, onu büsbütün kaybediyormuş gibi bağırdı:

- Nasıl!.. Hemen bugün mü gidiyorsun?

- Daha fazla kalamam, artık zamanım yok. Hemen gitmek zorundayım.

- Ben de seninle gelemez miyim?..

- Hayır, anneciğim. Yalnız diz çökerek benim için Tanrı'ya dua ediniz. Belki duanız, ona kadar yükselir.

- Öyle ise dur da haç çıkarayım, seni kutsayayım. İşte böyle, işte böyle... Aman Tanrım! Biz ne yapıyoruz böyle!..

Raskolnikov, evde kimsenin olmayışına, annesiyle bir başına bulunuşuna çok ama çok sevinmişti. Bütün bu korkulu zaman içinde yüreği, birden yumuşayıvermişti. Annesinin önünde yere kapandı, ayaklarını öptü. Ana oğul kucaklaşarak ağlaştılar. Pulheriya Aleksandrovna bu sefer ne bir şaşkınlık gösterdi ne de ağzını açıp bir şey sordu. Kadıncağız, çoktandır oğlunun başında korkunç bir felaket dolaştığını, şimdi ise artık bu korkunç anın gelip çattığını anlıyordu. Hıçkırarak:

- Rodya, sevgili yavrum, benim ilk göz ağrım, şimdi sen, tıpkı küçüklüğünde olduğun gibisin! O zaman da tıpkı böyle yanıma gelir, tıpkı böyle beni kucaklar, öperdin! Babanın sağlığında da, yoksulluk çektiğimiz sıralarda, varlığınla bizi avuturdun! Babanı gömdükten sonra, mezarının başında kaç sefer, tıpkı böyle, kucaklaşarak ağlaşmıştık... Eğer çoktandır ağlıyorsam, sebebi, anne yüreğimin felaketi önceden sezmiş olmasındandır. Seni daha ilk gördüğüm zaman, hatırlıyor musun, hani buraya geldiğimiz günün akşamı, yalnız senin bakışlarından her şeyi anlamış, yüreğim fena hâlde sızlamıştı. Az önce kapıyı açıp da sana şöyle bir göz atınca, artık o uğursuz saatin gelip çattığını anladım. Rodya, Rodya'cığım, hemen şimdi gitmiyorsun ya?..

- Hayır.

- Yine geleceksin, değil mi?

- Evet... Geleceğim.

- Darılma Rodya'cığım, sormaya bile cesaret edemiyorum. Cesaret edemeyeceğimi de biliyorum, sen yalnız bana iki kelimecik söyle, gideceğin yer uzak mı?

- Çok uzak.

- Oraya bir memurlukla falan mı, yoksa geleceğin için mi gidiyorsun?

- Tanrı ne kısmet ederse, yalnız duanızı eksik etmeyiniz...

Raskolnikov, kapıya doğru yürüdü. Ama annesi ona sarılarak, umutsuz bakışlarla onun ta gözlerinin içine baktı. Yüzü, dehşetten alt üst olmuştu.

Geldiğine bin defa pişman olan Raskolnikov:

- Artık yeter anneciğim, diye söylendi.

- Büsbütün gitmiyorsun? Sonsuz olarak gitmiyorsun, değil mi? Ama yine geleceksin, yarın geleceksin değil mi?

- Geleceğim, geleceğim, hadi hoşça kal.

En sonunda annesinden kurtuldu ve dışarı çıkar çıkmaz derin bir "ohh!" çekti.

Tatlı, ılık, bulutsuz bir akşamdı. Hava daha sabahtan açmıştı. Raskolnikov evine gitmekte acele ediyordu. Güneş batıncaya kadar her şeyi bitirmek istiyordu. O zamana kadar hiç kimse ile karşılaşmak istemiyordu. Odasına çıkarken, semaverin başından ayrılan Nastasya'nın, dikkatle kendisine baktığını ve arkasından gözleriyle izlediğini fark etti. "Acaba odamda biri mi var?" diye düşündü. Gözlerinde nefretle Porfiri canlandı. Ama, odasına gelip de kapıyı açınca, Duneçka'yı gördü. Kızcağız, derin düşüncelere dalmış bir hâlde, bir başına kukuman kuşu gibi oturuyordu.

Herhâlde onu, uzun zamandan beri bekliyor olmalıydı. Raskolnikov, eşikte duraladı. Dunya, oturmakta olduğu divandan korku ile kalkarak onun önüne dikildi. Ağabeyisine saplanan hareketsiz bakışlarında korku ve sonsuz bir keder okunuyordu. Rodya, yalnız bu bakışlardan bile, kız kardeşinin artık her şeyi bildiğini hemen anladı. Şüphe ile sordu:

- Yanına yaklaşayım mı, yoksa gideyim mi?

- Ben bütün gün Sofya Semyonovna'da idim, seni bekledik.

Oraya uğrayacağını tahmin ediyorduk.

Raskolnikov, odaya girerek bitkin bir hâlde sandalyeye çöktü.

- Halsizim, Dunya; çok yoruldum. Oysa hiç olmazsa şu anda kendimi tutmak isterdim.

Kuşku ile kız kardeşinin gözlerinin içine baktı.

- Peki bütün gece nerede idin?.. Raskolnikov, âdeta fısıltı hâlinde:

- İyice hatırlayamıyorum, dedi. Biliyor musun kardeşim, ben kesin bir karara varmak istedim. Birçok kez Neva kıyısına gittim. Bak, bunu hatırlıyorum. Orada her şeye son vermek istedim. Ama bir türlü karar veremedim...

Bunları söylerken, yine kuşkulu gözlerle kız kardeşinin yüzüne bakmıştı.

- Tanrı'ya şükür!.. Biz de, benle Sofya Semyonovna da bunu yapmandan korkmuştuk! Demek ki hâlâ hayata inanıyorsun!.. Tanrı'ya binlerce kez şükür...

Raskolnikov, acı acı gülümsedi:

- Hayır, inanmıyordum ama az önce annemle kucaklaşıp ağlaştık. Tanrı'ya inanmadığım hâlde, ondan benim için dua etmesini rica ettim. Bunun nasıl olduğunu Tanrı bilir, Duneçka! Ben kendim de olup bitenlerin farkında değilim.

Dunya, korku ile sordu:

- Sen anneme gittin mi?.. Yoksa ona söyledin mi?.. Nasıl oldu da ona söylemek cesaretini gösterdin?

- Hayır, ben ona... Bir şey söylemedim ama o, çok şeyi anladı... Geceleyin senin sayıklamalarını işitmiş... Olup bitenlerin hiç değilse yarısını bildiğine eminim. Ona uğramakla belki de kötü bir iş yaptım, hatta niçin uğradığımı da pek bilmiyorum. Ben alçak bir adamım, Dunya.

- Alçak adam ama acı çekmeye hazır!.. Gideceksin değil mi?

- Gidiyorum. Hemen şimdi. Bu utançtan kurtulmak için, kendimi suya atmayı düşünmüştüm, Dunya. Ama suya sarktığım sırada, mademki, ben şu

ana kadar kendimi güçlü görüyordum, şimdi utançtan da korkmamalıyım, diye düşündüm. Bu gurur, değil mi Dunya?

- Evet Rodya, gurur...

Delikanlının sönük gözlerinde tekrar bir alev parlar gibi oldu. Hâlâ gururlu olduğunu öğrenmek âdeta hoşuna gitmişti. Kız kardeşinin gözlerinin içine bakarak, arsız bir gülümseme ile sordu:

- Düpedüz sudan korktuğumu düşünmedin ya, kardeşim?

Dunya, acı ile haykırdı:

- Oh, Rodya, amma da yaptın! İkisi de, iki dakika kadar hiç konuşmadılar. Raskolnikov, başını yere eğmiş döşemelere bakıyordu. Duneçka, masanın öbür ucunda ayakta durmuş, acı ile ona bakıyordu. Delikanlı, birden yerinden kalktı:

- Geç oldu, artık zamanı geldi. Şimdi gidip teslim olacağım!.. Ama niçin teslim olacağımı bilmiyorum.

Genç kızın yanaklarından iri gözyaşları yuvarlanıyordu.

- Ağlıyorsun kardeşim ama bana elini uzatabilir misin?

- Bundan şüphe mi ettin?

Dunya, ağabeyisine sımsıkı sarıldı. Kolları arasında onu sıkarak öperken:

- Acı çekmeyi kabul etmekle, işlediğin cinayeti yarı yarıya temizlemiş olmuyor musun sanki, dedi.

Raskolnikov, birdenbire öfke ile köpürerek bağırdı:

- Cinayet mi? Ne cinayeti?.. Fakir fukaranın kanını emen, katilinin bir zamanlar işlemiş olduğu kırk günahı bağışlanan, kimseye gerekli olmayan tefeci bir kocakarıyı, iğrenç, zararlı bir biti öldürmem cinayet mi sayılır?.. Ben bu cinayeti düşünmüyorum, onu temizlemeyi de aklımdan geçirmiyorum. Hem ne oluyoruz, önüne gelen herkes: “Cinayet! Cinayet!” diye başıma kakıyor! Şimdi, bu gereksiz utancı çekmeye karar verdikten sonradır ki, korkaklığımın, yüreksizliğimin, bütün anlamsızlığını ancak şimdi açıkça görüyorum. Düpedüz alçaklığımdan, beceriksizliğimden belki de, şu... Porfiri’nin teklif ettiği, yararlanmayı düşündüğümden teslim olmaya karar veriyorum.

Dunya, umutsuzluk içinde bağırdı:

- Ağabey, ağabey, neler söylüyorsun! Ama sen kan döktün!

Raskolnikov, kız kardeşinin ağzından çıkan bu “kan” kelimesinin üzerinde durdu, âdeta kendinden geçerek devam etti:

- Herkesin döktüğü kanı, şu yeryüzünde bir çağlayan hâlinde dökülen ve her zaman dökülmüş olan kanı! Onu bir şampanya gibi akıtanlar, sonradan Capitole'de taç giyip insanlığın kurtarıcısı ilan edilmediler mi?.. Etrafına biraz daha dikkatli bak da kararını öyle ver!.. Ben de insanlara iyilik etmek istiyordum. Yaptığım bu biricik manasızlığı affettirmek için, insanlığa yüzlerce, binlerce iyi iş yapacaktım. Hatta yaptığım işe anlamsızlık bile denemez de, düpedüz beceriksizlik denir. Çünkü bu düşünce başarısızlığa uğradıktan sonra, şimdi göründüğü gibi hiç de budalaca değildi. Zaten başarısızlığa uğrayan her şey budalaca görünür! Ben bu budalaca davranışla sadece kendime bağımsızlık sağlamak, hayattaki ilk adımımı atmak, gerekli araçları edinmek istemiştim. O zaman yapacağım sayısız iyiliklerle her şey unutulacaktı. Ama ben daha ilk adımda tökezledim. Çünkü ben, aşağılık bir adamım, işte bütün mesele burada. Ama yine de sizin görüşünüzü paylaşmayacağım. Başarabilseydim, benim de başıma taç giydireceklerdi, şimdi ise kodesi boylayacağım!

- Ama bu o değil, hiç de değil... Ağabey, neler söylüyorsun?

- Ya!.. Görünüş, o değil! Evet, doğru, davranışım estetik biçimlere uymuyor! Ama ben bunu hiç anlamıyorum, usulünce kuşatılmış bir şehir halkı üzerine bombalar atmak neden daha saygıdeğer bir davranış sayılıyor? Estetik korkusu, güçsüzlüğün ilk belirtisidir!.. Şu anda olduğu kadar bunu hiçbir zaman böylesine açık hissetmemiştim. Yine bugünkü kadar hiçbir zaman, davranışımın neden bir cinayet sayıldığına şaşmadım! Şimdi olduğu kadar hiçbir zaman kendimi böylesine güçlü, böylesine inanmış hissetmedim.

Raskolnikov'un solgun ve bitkin yüzü birden kızardı. Ama şu son cümlesini söylerken, istemeyerek kız kardeşiyle göz göze geldi. Dunya'nın bakışlarında öylesine derin bir acı vardı ki, elinde olmayarak kendine geldi. Bu zavallı iki kadını çok mutsuz ettiğini anladı. Buna sebep yine de kendisi idi...

- Dunya, sevgili Dunya! Eğer ben suçlu isem beni bağışla! Hoş gerçekten de suçlu isem, hiçbir affa layık değilim ya... Hoşça kalın! Artık tartışmayalım! Vakit geldi, hem de çoktan geldi. Sana yalvarırım, arkamdan gelme! Daha uğrayacak yerim var... Sen şimdi hemen annemize koş, onun yanında bulun! Bunu senden rica ediyorum. Bu benim sana son ve en büyük ricamdır. Ondan hiç ayrılma! Ben onu üzüntü içinde bırakmıştım, bu yürek acısına dayanabileceği şüphelidir. Ya ölür ya da çıldırır. Git onun yanında bulun. Razumihin de sizinle birlikte olacaktır, ben ona söylemiştim. Benim

için ağlama. Bir katil olmama rağmen, ömrüm boyunca cesur ve namuslu olmaya çalışacağım! Belki bir gün adımın dillerde dolaştığını duyacaksınız! Sizi utandırmayacağım, göreceksin!.. Ben kanıtlayacağım ki...

Bu son sözleri üzerine Dunya'nın gözlerinde yeniden tuhaf bir anlatım gördüğü için, kısa kesmek düşüncesiyle:

- Haydi artık, dedi, Tanrı'ya emanet ol kardeşim! Ama niçin ağlıyorsun?.. Ağlama, ağlama! Birbirimizden büsbütün ayrılmıyoruz ki! Ah, bak! Dur, unutuyordum.

Masaya yaklaştı, üzeri tozla örtülmüş kalın bir kitap açtı. Yapraklan arasından, fildişi üzerine yapılmış suluboya küçücük bir portre çıkardı. Bu, sıtmadan ölen eski nişanlısının, ev sahibi kadının kızının, manastıra kapanmak isteyen tuhaf kızın resmiydi. Bir dakika kadar bu anlam yüklü ve hastalıklı yüzü seyretti, dudaklarına götürüp öptü ve Duneçka'ya verdi. Sonra da rüyadaymış gibi:

- Birçok kez, onunla bu mesele üzerinde konuşmuştum ama yalnız onunla... Sonraları böyle kepaze bir hâl alan planlarımı yalnız ona açmış, onun kalbini kendime sırdaş olarak seçmiştim. Ama merak etme, o da senin gibi, bu işin taraflısı olmamıştı. Yaşamadığına memnunum.

Sonra, yine kendi kederine dönerek bağırdı:

- En önemlisi, en önemlisi, şimdi her şeyin değişeceği, ikiye bölüneceğidir. Ama her şey, her şey... Acaba ben buna hazır mıyım? Bunu ben istiyor muyum? Bunun, kendimi denemek için gerektiğini söylüyorlar... Bütün bu anlamsız denemeler, sınavlar niçin, neden? Bunların gereği ne? Yirmi yıllık kürek cezasından sonra, acı ve budalalıkla ezilmiş güçsüz bir yaşlı haline gelince, bunu şimdi anladığımdan daha mı iyi anlayacağım? Ne diye ben böyle yaşamaya razı oluyorum? Oh, bu sabah, şafak sökerken Neva'nın sularına eğilerek durduğum sırada ne aşağılık bir insan olduğumu anlamıştım.

İkisi de çıktılar. Dunya için bu çok ağır bir şeydi ama kardeşini seviyordu. Kardeşinden ayrıldı ama on adım kadar yürüdükten sonra, onu bir sefer daha görmek için, arkasına dönüp baktı. Raskolnikov, henüz gözden kaybolmamıştı. Köşe başına gelince, o da arkasını dönüp baktı. Son bir kez daha bakışları karşılaştı. Ama kız kardeşinin kendisine baktığını görünce yoluna devam etmesi için, sabırsızca, hatta öfke ile elini salladı. Kendisi de sert bir dönüşle köşeyi saptı.

Duneçka'ya yaptığı öfkeli el hareketinden utanarak kendi kendine: "Kötü huylu bir insanım, bunu kendim de görüyorum" diye düşündü. "Peki

ama buna layık değilsem, bunlar beni ne diye böylesine seviyorlar? Ah, hayatta yalnız olsaydım, kimse beni sevmeseydi, ben de kimseyi, hiçbir zaman sevmezdim. Bütün bunların hiçbiri olmazdı! Merak ettiğim bir nokta var: Acaba beni bekleyen bu on beş yirmi yıllık zindan yaşayışım sırasında, insanların önünde, her kelimede kendime haydut diyerek, yalandan ağlama gösterileri yapacak kadar ruhça küçülecek miyim?.. Evet, evet, böyle olması gerek! Beni şimdi sürgüne göndermelerinin nedeni de budur işte! Onlara gerekli olan budur! İşte hepsi de sokaklarda ileri geri mekik dokuyorlar... Ama bunların her biri, yaradılışı gereğince haydut ve aşağılık adam, hatta bundan da kötü... Hepsi de birer budala... Ama beni sürgüne göndermekten vazgeçmeyi bir dene bakalım, hepsi de soylu bir hoşnutsuzluk göstererek köpürüp taşacaklar... Ah, onların hepsinden ne kadar da tiksiniyorum!”

Aklı şu düşüncelere takılıyordu. “Hangi olayın etkisiyle, nasıl olacaktı da, eninde sonunda, bunların hepsine, hiç düşünmeden, hem de inanarak boyun eğecekti? Ama niçin olmasın? Elbette böyle olmak gerekir. Yirmi yıllık sürekli bir zulüm ve baskıdan sonra kesin olarak bunu elde edemezler mi idi? Su taşı aşındırır. Peki, böyle olunca da ne diye, ne diye yaşamalı idi?.. Bunun başka türlü değil de kitaptaki gibi, özellikle böyle olacağını kendim de bildikten sonra, şimdi ne diye kalkıp gidiyorum?”

Dün akşamdan beri, belki de yüzüncü sefer bu soruyu kendi kendine sorduğu hâlde, yine de gidiyordu.

VII

Delikanlı, Sofya'nın odasına girmek üzereyken hava da kararıyor, gece yavaş yavaş bastırıyordu. Sofya, onu bütün gün, korkunç bir heyecan içinde beklemişti. Dunya da onunla birlikte beklemişti. Kızcağız Svidrigaylov'un, Sofya'nın da "o işi bildiği" hakkındaki dünkü sözlerini hatırlayarak, daha sabahtan Sofya'ya gelmişti. Bu iki kızın konuşmalarını, gözyaşlarını, birbirleriyle ne derece kaynaştıklarını burada uzun uzadıya anlatmaya kalkışmayacağız! Dunya bu görüşmeden, hiç değilse, ağabeyisinin yalnız kalmayacağı avuntusunu elde etmişti. Raskolnikov ilk defa Sofya'ya açılmış, içini dökecek bir insana ihtiyaç duyduğu zaman, bu iş için Sofya'yı seçmişti. Kader Raskolnikov'u nereye sürüklerse sürüklesin, Sofya da peşinden gidecekti. Gerçi Dunya ona bir şey sormamıştı ama işin böyle olacağını biliyordu. Sofya'ya saygı ile bakıyordu. Bu saygılı bakışlar ile de kızcağızı âdeta utandırmıştı. Sofya nerede ise ağlayacak hâle gelmişti. Çünkü, tam tersine kendisini, Dunya'nın yüzüne bakmaya bile layık bulmuyordu. Raskolnikov'un odasındaki ilk karşılaşmalarında, kendisini büyük bir saygı ve dikkatle selamlayan Dunya'nın güzel hayali; o zamandan beri Sofya'nın ruhunda hayatının en güzel ve erişilmez hayallerinden biri olarak ölümsüzleşmişti.

Sonunda, Dunya daha fazla sabredememiş. Sonya'yı bırakarak, ağabeyisini beklemek üzere onun evine gitmişti. Ağabeyisinin önce oraya uğrayacağını tahmin ediyordu. Sonya yalnız kalınca, Raskolnikov'un gerçekten de intihar edebileceği düşüncesinin verdiği korku ile acı çekmeye başladı. Dunya da bundan korkuyordu. Ama ikisi de bütün gün, çeşitli sebepler ileri sürerek, buna imkân olmadığına, karşılıklı olarak birbirlerini inandırmaya çalışmış ve bir arada bulundukları sürece yüreklerini daha ferah tutabilmişlerdi. Şimdi ise birbirlerinden ayrılır ayrılmaz, o da beriki de yalnız bunu düşünmeye koyulmuştu. Sonya, Svidrigaylov'un dün kendisine Raskolnikov'un önünde iki yol bulunduğuna dair söylediği sözleri hatırladı; ya Sibirya'yı boylamak, ya da... Üstelik Sonya, Raskolnikov'un şöhret düşkünlüğünü, atılganlığını, kibirliliğini, dinsizliğini de biliyordu. En sonunda:

"Yalnız korkaklık ve ölüm korkusu onu hayata bağlamış olabilir mi?" diye umutsuzca düşündü.

Bu sırada güneş de artık batıyordu. Sonya üzüntülü bir hâlde pencerenin önünde durmuş, dikkatle dışarıya bakıyordu. Ama bu pencereden, bitişik büyük evin badanasız, sağır duvarından başka bir şey görünmüyordu. Artık mutsuz delikanlının öldüğüne kesin olarak inandığı bir sırada, Raskolnikov kızın odasına girdi.

Sonya'nın göğsünden derin bir sevinç çığlığı koptu. Ama delikanlının yüzüne dikkatle bakınca, birdenbire sarardı.

Raskolnikov, gülümseyerek:

- Ya, işte, dedi, senin haçı almaya geldim, Sonya. Dörtyol ağzına gitmemi söyleyen sendin! Şimdi iş ciddiye binince korktun değil mi?

Sonya, ona şaşkın şaşkın baktı. Delikanlının sesi ona tuhaf gelmişti. Soğuk bir ürperme bütün vücudunu dolaştı. Ama bir dakika sonra, gerek bu sesin, gerek bu sözlerin bütünüyle yapmacık olduğunu anlamakta gecikmedi. Raskolnikov onunla, sanki yüzüne bakmaktan kaçınıyormuş gibi, âdeta köşeye bakarak konuşuyordu.

- Biliyor musun Sonya, ben düşündüm, taşındım, böyle daha uygun olacağına karar verdim. Hem burada bir nokta var. Ama şimdi anlatılması uzun sürecek, zaten değmez de... Yalnız burada beni sinirlendiren nedir, biliyor musun?.. Şimdi bütün bu ahmak ve hayvan suratlı herifler etrafımı alacaklar, gözlerini devirip yiyecekmiş gibi bana bakacaklar, karşılık vermek zorunda kalacağım birtakım budalaca sorular soracaklar. Parmaklarıyla beni gösterecekler... Biliyor musun, Porfiri'ye gitmeyeceğim. Bıktım, usandım ondan, iyisi mi dostum Baruta giderim. Adamcağızı amma da şaşırtacağım, ortalığı da kendine göre, amma da velveleye vereceğim!.. Yalnız daha soğukkanlı olmam gerek. Son zamanlarda çok sinirli oldum. Biliyor musun, az önce kız kardeşime, sadece dönüp bana baktı diye, yumruğumu gösterdim. Ne hayvanca bir durum! Ah, ne hale geldim ben! Her ne ise, şu haç nerede?

Âdeta kendinde değil gibi idi. Bir dakika bile yerinde duramıyor, dikkatini bir şey üzerinde toplayamıyordu. Düşünürken daldan dala sıçrıyor, konuşurken sapıtıyordu. Elleri de hafifçe titriyordu.

Sonya, hiçbir şey söylemeden bir kutudan iki haç çıkardı. Biri servi ağacından, ötekisi de bakırdandı. Önce kendisi haç çıkardı, sonra da aynı şeyi Raskolnikov'un üzerinde tekrarladı ve servi ağacından olanını delikanlının boynuna taktı.

Raskolnikov acı acı gülümseyerek:

- Bu, benim acıyı yüklenişimin sembolüdür, dedi. Heh He! Sanki şimdiye kadar çektiğim çileler azmış gibi... Servi ağacından yapılmış olanını, halktan olanlar taşır; bakırdan olanı da Lizavetta'nın. Bunu kendine alıyorsun, demek. Göster bakayım?.. Demek o sırada da boynunda bu vardı?.. Buna benzer, iki şey daha biliyorum: Biri gümüşten bir haç, öteki de kutsal bir resim... Bunları o zaman kocakarının göğsü üstüne fırlatmıştım. Doğrusunu istersen, şimdi benim asıl onları takmam gerekirdi. Amma da saçmalıyorum, işimi de unutuyorum! Bilmem neden, çok dalgınım!.. Biliyor musun Sonya, ben buraya sana haber vermek için geldim, öğrenesin diye... Hepsi işte bu kadar... Zaten ben sadece bunun için gelmiştim... Hım!.. Oysa ben daha fazla söyleyeceğimi sanmıştım. Zaten benim gitmemi sen istemiştin. İşte ben zindanı boylayacağım, senin de isteğin yerine gelmiş olacak!.. Peki ama niçin ağlıyorsun? Demek sen de ha?.. Ağlama kes artık!.. Of, bütün bunlar bana ne kadar ağır geliyor!

Ama onda yine de bir duygu doğmuştu. Kıza baktıkça yüreği sızlıyordu. Kendi kendine: "Ona da ne oluyor," diye düşündü. "Ben onun nesi oluyorum? O, niçin ağlıyor? Annem ya da Dunya gibi beni ne diye hazırlıyor? Yoksa benim dadım falan mı?"

Sonya, titrek, ürkek bir sesle yalvardı:

- Haç çıkar, hiç olmazsa bir kez dua et!..

- Peki, hay hay, istediğin kadar! Hem de canı gönülden, Sonya! Canı gönülden...

Oysa o, başka şey söylemek niyetinde idi.

Birçok kez haç çıkardı. Sonya şalını çıkarıp başını örttü. Bu herhâlde, o zamanlar Marmeladov'un "aile yadigârı" diye sözünü ettiği, yeşil drap de dames şaldı. Raskolnikov'un aklından bu düşünce geçti ama bir şey sormadı. Gerçekten de fena hâlde dalgın, yakışık almayacak kadar telaşlı olduğunu artık kendisi de anlamaya başlamıştı. Bu onu korkuttu. Sonya'nın da kendisiyle birlikte gelmek isteyişi onu şaşırtmıştı.

Kararsız ve can sıkıntısıyla, hatta sinirli bir hâlde kapıya doğru yürürken.

- Ne yapıyorsun?.. Nereye gidiyorsun, diye bağırdı. Otur oturduğun yerde!.. Ben yalnız gideceğim. Kapıdan çıkarken de:

- Takım taklavat gitmenin ne gereği var, diye homurdandı.

Sonya, odanın ortasında kalakaldı. Delikanlı genç kıza bir hoşça kal bile demedi, artık onu unutmuştu. Ruhunda acı isyan edici bir şüphe kabardı. Merdivenlerden inerken: "Böyle mi, bütün bunlar böyle mi olacaktı, diye

tekrar düşündü. Acaba durmak, her şeyi yeniden düzeltmek ve... Gitmemek mümkün değil mi?”

Ama yine de gidiyordu. Kendi kendine soru sormanın anlamsız olduğunu kesin olarak hissetti. Sokağa çıkınca, Sonya ile vedalaşmadığını, kızcağızın, kendi bağırmasından kımıldamaya cesaret edemeyerek, başında yeşil şalı ile odanın ortasında kalakaldığını hatırladı ve bir an için duraladı. Aynı anda bir düşünce, sanki onu kesin olarak vurmak için pusuya yatmış gibi birdenbire kafasında doğuverdi.

“Peki, şimdi ben ona niçin, hangi maksatla gittim? Ben ona iş için geldim, demiştim. Hangi iş için?.. Benim orada görülecek hiçbir işim yoktu. Ona, gidiyorum, demek için mi gitmiştim? Sanki pek gerekiyordu!.. Yoksa onu seviyor muyum nedir?.. Ama hayır, değil mi? Şimdi onu bir köpek gibi kovdum ya. Yoksa gerçekten de onun haç mı bana gerekli olmuştu? Oh, ne kadar da alçalmışım? Hayır, bana onun gözyaşları gerekti, onun kapıldığı korkuyu görmek, yüreğinin nasıl sızladığını nasıl parçalandığını seyretmek gerekti. Hiç olmazsa, bir şeylere tutunmak... Bir de kendime güvenmeye, kendi üzerime hayaller kurmaya kalkıştım! Dilenci, alçak, aşağılık adamım ben! Aşağılık adam!”

Kanal boyunca yürüyordu. Gideceği yer de artık pek uzak değildi ama köprüye gelince durakladı. Sonra birdenbire köprüye saptı ve Samanpazarı’na yürüdü.

Yiyecekmiş gibi sağına soluna bakıyor, her şeyi ilgi ile gözden geçiriyor ama dikkatini hiçbir şeyin üzerinde toplayamıyordu. Her şey gözleri önünden kayıp gidiyordu. Bir aralık aklından bir düşünce geçti: “Bir hafta, belki de bir ay sonra, beni bir hapishane arabası içinde, şu köprüden geçirerek bir yere götürecekler.. O zaman kanala nasıl bakacağım? Bunu hatırlamayı isterdim. Mesela şu tabela, o zaman bu harfleri nasıl okuyacağım? Bu tabelada ortaklık yazılı... Buradaki a harfini hatırlamalı, bir ay sonra da bu a harfine bakmalı. O zaman bu a harfine nasıl bakacağım? O zaman ben neler duyup neler düşüneceğim?.. Aman Tanrım! Benim şu kaygılarım ne aşağılık şeyler olmalı!.. Şüphesiz bu halin de kendine göre meraka değer yanları var. Hah hah, hah! Neler düşünüyorum ben? Çocuklaşıyorum, kendi kendime gösteriş yapıyorum!.. Kendimden utanacak ne var sanki?.. Öf, amma da itişip kakışıyorlar!.. İşte şu beni iten şişko, herhâlde bir Alman olmalı. Acaba kimi ittiğini biliyor mu? Şu çocuklu kadın benden sadaka istiyor, beni kendisinden mutlu sayması, tuhaf

doğrusu!.. Alay olsun diye ona bir sadaka vermeli!.. Vay, cebimde beş kapik varmış, kim bilir nereden gelmiş?.. Ha, ha... Al analık, al!..”

Dilenci kadın ağlamaklı bir sesle:

- Tanrı seni korusun, diye dua etti...

Raskolnikov, Samanpazarı’na girdi. Kalabalıkta itişip kakışmak, hiç ama hiç de hoşuna gitmiyordu. Bununla birlikte, yine de pazarın en kalabalık yerine doğru yürüdü.... Yalnız kalmak için dünyada bütün varını yoğunu vermeye hazırdı. Ama bir dakika bile yalnız kalmayacağını hissetti. Kalabalığın içinde bir sarhoş gürültü ediyordu. Boyuna dans etmeye çalışıyor ama boyuna yere yıkılıyordu. Halk etrafını sarmıştı. Raskolnikov, kalabalığı yararak kendine bir yol açtı, birkaç dakika sarhoşu seyretti ve birdenbire kısa, kesik kahkahalarla gülmeye başladı. Bir dakika sonra, artık sarhoşu unutmuştu. Ona baktığı hâlde onu artık görmüyordu bile!.. Nerede bulunduğunu hatırlamadan oradan ayrıldı. Ama meydanın ortasına geldiği sırada onda ansızın bir ruh değişikliği oldu, bir duygu birdenbire tepeden tırnağa kadar bütün vücudunu dolaştı. Bu duygu, gövdesiyle, ruhu ile bütün benliğini sardı.

Raskolnikov, birden Sonya’nın sözlerini hatırladı: Dörtyol ağzına git, halkı selamla, yeri öp, çünkü sen ona karşı da günah işledin ve bütün dünyaya, yüksek sesle, “Ben katilim!” diye bağır! Bunu hatırlayınca, tepeden tırnağa kadar titredi. Bütün bu günlerin, hele son saatlerin bitmez tükenmez acıları onu öylesine tüketmişti ki, bu yepyeni izlenimi doyasıya tatmak istiyormuş gibi, ona dört elle sarıldı. Bu duygu ona bir nöbet gibi, birdenbire geldi, ruhunda bir kıvılcım hâlinde parladı ve bir alev gibi onu sardı. İçinde her şey birdenbire yumuşadı ve gözlerinden yaşlar boşandı. Hemen oracıkta, durduğu yerde, yere kapandı.

Meydanın ortasında diz çöktü. Yerlere kadar eğilerek bu çamurlu toprağı mutlulukla, zevkle öptü. Sonra doğrulup ikinci sefer yere kapandı. O sırada yanı başında bulunan bir delikanlı:

- Amma da kafayı çekmiş, ha, diye söylendi. Etrafta gülüşmeler oldu. Çakırkeyif bir şehirli:

- O, Kudüs’e gidiyor kardeşler, diye ekledi. Çoluk çocuğuyla, yurdu ile vedalaşıyor. Bütün dünyayı selamlıyor! Başkent Sen Petersburg’un topraklarını öpüyor!

Bir üçüncüsü:

- Daha da pek genç bir delikanlı, düşüncesini ileri sürdü.

Bir başkası tok bir sesle:

- Hem de iyi bir aileden, dedi.

- Bu zamanda, kimin iyi aileden olduğu, kimin olmadığı pek belli değil!

Bütün bu seslenişler ve konuşmalar, Raskolnikov'u durdurdu ve belki de dudakları arasından çıkmak üzere olan: "Ben öldürdüm" sözleri sönüp gitti. Bununla birlikte, bütün bu sözlere ve haykırışlara sessizce katlandı ve etrafına bakınmaksızın, doğruca polis karakoluna giden sokağa saptı. Yolda, gözüne bir hayal ilişir gibi oldu; ama buna şaşmadı. Bunun böyle olacağı zaten içine doğmuştu. Samanpazarı'nda, ikinci sefer yere kapandığı sırada, başını sola çevirince, kendisinden elli adım kadar ötede, Sonya'yı görmüştü. Kızcağız Raskolnikov'dan, meydandaki tahta barakalardan birinin arkasına saklanıyordu. Demek ki, Sonya, onun bütün acılı yürüyüşünde peşi sıra gelmişti. Raskolnikov o anda, alınyazısı kendisini nereye sürüklerse sülüklesin, şimdi Sonya'nın, dünyanın öbür ucuna kadar hiç ayrılmadan peşinden geleceğini kesin olarak hissetti ve anladı. Yüreği altüst oldu... Ama artık işte o uğursuz yere gelmişti.

Oldukça dinç adımlarla avluya girdi. Üçüncü kata çıkmak gerekiyordu. "Şimdilik hele bir çıkalım da" diye düşündü. Genellikle, uğursuz anın, daha çok uzaklarda olduğunu, daha bir hayli zamanı bulunduğunu, daha birçok şey üzerine olan düşüncelerini değiştirebileceğini sanıyordu.

Yılanvari merdivenlerde yine aynı süprüntüler, aynı yumurta kabukları vardı. Dairelerin kapıları yine ardına kadar açıktı, mutfaklarından yine o pis kokular, o marsık kokuları gelmekte idi. Raskolnikov, o zamandan beri buraya hiç gelmemişti. Ayakları uyuşuyor, bükülüyor, yine de yürüyordu. Nefes almak, kendini toparlamak, adam gibi içeri girmek için bir an durdu. Yaptığını düşününce, birdenbire: "Ama niçin? Neden?" diye aklından geçirdi. "Bu kadehi içmek gerekiyorsa, hepsi bir değil mi? Ne kadar iğrenç olursa o kadar iyi!" Tam bu anda, "Acaba gerçekten de ona mı teslim olayım? Başkasına olsa olmaz mı? Nikodim Fomiç'e gitsem olmaz mı?. . Hemen dönüp komiserin evine gitsem, hiç değilse böylesi daha içten olur. Hayır, hayır! Poroh'a... Poroh'a!.. İçeceksek kadehi birden içelim!" diye düşündü.

Vücudu buz gibi, hemen hemen kendinde olmayarak büronun kapısını açtı. Bu sefer orada pek az kişi vardı. Halktan bir adamla kapıcıdan başka kimsecikler yoktu. Bölmenin arkasındaki nöbetçi, gözlerini kaldırıp ona bakmadı bile... Raskolnikov, öteki odaya geçti: "Belki de hâlâ söylememek mümkün!" diye düşündü. Sivil ceketli sekreterlerden biri masa başında bir

şeyler yazmaya hazırlanıyordu. Köşede bir başka sekreter oturmakta idi. Zamiyotov orada yoktu. Nikodim Fomiç de doğal olarak orada değildi.

Raskolnikov, masa başındaki sekretere başvurarak

- Kimse yok mu, diye sordu.

- Siz kimi istiyorsunuz? Birden bildik bir ses gürledi:

- Vay!.. Hani bir Rus masalında olduğu gibi, görmesine görmedim, duymasına duymadım ama onu Rus ruhundan bildim... Neydi o, unutmuşum. Saygılarımla efendim...

Raskolnikov titredi. Barut, önünde duruyordu. Birdenbire üçüncü odadan çıkıvermişti. Raskolnikov içinden: “Kaderin ta kendisi!” diye düşündü. “Burada ne işi var?”

İlya Petroviç’in çok keyifli, hatta biraz da heyecanlı bir hâli vardı.

- Bize mi geldiniz?.. Nasıl bir münasebetle?” diye sordu. “Eğer iş için geldiyseniz, erken gelmişsiniz!.. Ben de bir rastlantı olarak burada bulunuyorum. Bununla birlikte, elimden geleni yaparım. Ne yalan söyleyeyim, size... Affedersiniz, şey ne idi, soyadınız?”

- Raskolnikov.

- Evet, Raskolnikov! Benim unutabileceğimi hiç tahmin eder misiniz? Rica ederim, sakın beni o cinsten bir adam sanmayınız, Rodyon Ro.... Ro... Rodyoniç’ti galiba?..

- Rodyon Romanoviç.

- Evet, evet Rodyon Romanoviç, Rodyon Romanoviç! Dilimin ucunda idi. Hatta birçok kez sizi sormuştum. Ne yalan söyleyeyim, o gün size karşı öyle davrandığım için, o zamandan beri büyük bir üzüntü içindeydim. Sizin genç bir edebiyatçı, hatta bir bilgin olduğunuzu sonradan öğrendim. Yani bu alanda ilk adımınızı atıyormuşsunuz! Oh, aman Tanrım!.. Ama dünyada hangi edebiyatçı ve bilgin var ki, meslek hayatının ilk aşamasında orijinal bir adım atmamış olsun!.. Karımla ben, ikimiz de edebiyata çok değer veririz. Hele karımda bu, bir tutku hâlindedir. Edebiyat ve sanata tutkunuz!.. Bir insan soylu olduktan sonra, geri kalan her şeyi yeteneği ile, bilgisiyle, aklıyla, dehasıyla elde edebilir... Mesela şapka, şapka ne demektir? Onu ben Zimmermann’dan satın alabilirim. Ama şapkanın altında bulunan, şapkanın örttüğü şeyi satın alamam. Doğrusunu isterseniz ben size kadar gelip açıklama yapmak istemiştim ama sonra düşündüm ki, belki siz... Her ne ise ziyaretinizin sebebini sormuyorum: Yoksa gerçekten de bir isteğiniz mi vardı? Duyduğuma göre akrabalarınız gelmiş?..

- Evet, annemle kız kardeşim.

- Hatta hemşirenize rastlamak şeref ve mutluluğuna bile erdim. Bilgili ve çok güzel bir kız!.. Ne yalan söyleyeyim, sizinle o zaman atıştığımıza çok üzüldüm. Can sıkıcı bir olay!.. O zaman, bayılmanızdan ötürü size şüpheli bir gözle bakmama gelince sonraları bu iş çok parlak bir biçimde aydınlandı. Tutuculuk ve fanatizm!.. Öfkenizi anlıyorum. Belki de ailenizin gelişi ile ilgili olarak evinizi değiştiriyorsunuz ?..

- Hayır, şöyle bir uğradım. Sormaya gelmiştim.. Zamiyotov'u burada bulacağımı sanmıştım...

- Bak, sahi onunla dost olduğunuzu duymuştum. Ama, Zamiyotov artık bizde değil, onu yakalayamadınız! Evet, Aleksandr Grigoryeviç'i kaybettik. Dünden beri kadromuzdan ayrıldı. Başka bir işe geçti. Giderken de herkesle kavga etti. Hatta kaba bir biçimde... Uçarı bir çocuk olmaktan öteye geçmiyor. Oysa bir aralık umut bile vermişti. Sonra gelin de bizim parlak gençliğin varlığına inanın! Galiba birtakım sınavlara girmek istiyor ama sadece bundan söz edip böbürlenmek içindir. Bundan ilerisine geçemez! Ama elbette o size ya da arkadaşınız Bay Razumihin'e benzemez!.. Siz bilimsel bir meslek seçmişsiniz, hiçbir başarısızlık sizi yıldırmaz!.. Size göre, hayatın bütün güzellikleri bir nihilizmdir. Siz bir keşiş, bir çilekeş, kabuğuna çekilmiş bir insan yaşayışı sürüyorsunuz! Elinizde kitap, kulağınızın arkasında kalem, bilimsel araştırmalara dalmak sizi mutlu etmeye yeter! Ben de biraz öyleyimdir. Livingston'un hatıralarını okudunuz mu?

- Hayır.

- Ben okudum. Bugünlerde nihilistler pek çoğaldı. Ama buna şaşmamak gerek. Sorarım size, nasıl bir zamanda yaşıyoruz? Laf aramızda... Şüphesiz siz nihilist değilsiniz!.. Açıkça cevap verin, açıkça!..

- Hayır.

- Demek hayır. Biliyor musunuz, -benimle tıpkı kendinizle konuşuyormuşsunuz gibi açıkça konuşmaktan hiç çekinmeyin! Görev başka... Dostluk başka, diyeceğimi sandınız! Ama hayır bilemediniz! Dostluk değil de, yurttaş ve insan duygusu, insanlık duygusu ve Tanrı sevgisi başka... Ben resmi bir adam, bir memur olabilirim ama kendimi hep bir insan, bir yurttaş olarak duymak zorundayım. Mesela az önce Zamiyotov'dan söz açmıştınız! Zamiyotov, o biçim yerlerden birinde, bir kadeh şampanya ya da bir bardak Don şarabı başında, Fransız usulü kepazelik çıkarır, işte sizin Zamiyotov'unuz böyle bir adamdır. Ben ise diyelim ki, belki de içten yüksek duygularla yanıp tutuşmaktayım. Üstelik

de bir rütbem, önemim ve bir görevim var. Evliyim, çocuklarım var. Bir yurttaşın, bir insanın yapmaya borçlu olduğu şeyleri yapıyorum. Peki, o kimdir, sorabilir miyim? Size, öğrenimin soylulaştırdığı bir insan gibi davranıyorum. Şu ebeler de alabildiğine çoğaldılar.

Raskolnikov, şaşkınlığını gösterir bir biçimde kaşlarını kaldırdı. Görünüşe göre, az önce yemek masasından kalkmış olan İlya Petroviç'in sözlerinin çoğu kulağına boş ve anlamsız laflar hâlinde çarpıyordu. Ama: bu sözlerden bir bölümünü, yine de şöyle böyle anlamıştı. Soran gözlerle karşısındakine bakıyor ve bütün bunların nasıl sona ereceğini bir türlü kestiremiyordu.

Konuşmaya meraklı İlya Petroviç, sözlerini sürdürdü:

- Şu kesik saçlı kızlardan söz ediyordum. Onlara ebe adını ben taktım. Bunu da pek uygun buluyorum. He he he!.. Akademiye gidiyor, anatomi okuyorlar... Mesela hastalansam, siz söyleyin, bir kız çağırıp kendimi baktırır mıyım? He he he!..

Kendi esprilerinden pek memnun olan İlya Petroviç, katıla katıla gülüyordu.

- Diyelim ki bu hâl, bilgiye olan ölçüsüz susayıştan ileri geliyor. Ama öğrendikten sonra da orada kalıyorlar, onu kötüye kullanmak niye? Şu Zamiyotov keratasının yaptığı gibi, soylu kişileri ne diye aşağılamalı? Sorarım size, beni niçin aşağıladı?.. Şu intihar olayları da ne kadar çoğaldı, düşünemezsiniz?.. Son meteliklerini yiyip bitirdikten sonra kendilerini öldürüyorlar... Kızlar, delikanlılar, yaşlılar!.. Daha bu sabah Petersburg'a yeni gelmiş bir kişinin intiharını bildirdiler. Nil Pavliç! Hey Nil Pavliç! Bu sabah Petersburgskaya'da beynine bir kurşun sıktığını az önce haber aldığımız centilmenin adı ne idi kuzum?

Öteki odada bulunanlardan biri kısık bir sesle, ilgisizce:

- Svidrigaylov, diye karşılık verdi. Raskolnikov titredi:

- Svidrigaylov! Svidrigaylov, kendini mi vurmuş, diye bağırdı.

- Nasıl? Svidrigaylov'u tanıyor musunuz yoksa?

- Evet... Tanıyorum... Geleli çok olmamıştı.

- Doğru... Geleli çok olmamış, karısını kaybetmiş. Zevk ve eğlenceye düşkün bir adammış. Derken beynine bir kurşun sıkıvermiş... Hem de bunu, akla hayale gelmeyecek bir biçimde, öyle rezilce yapmış ki... Üzerindeki not defterine yazdığı birkaç satırda, aklı başında olarak intihar ettiğini bildiriyor, ölümünden kimsenin sorumlu tutulmamasını rica ediyor. Söylediklerine göre paralı bir adammış da... Siz onu nereden tanıyorsunuz?

- Ben... Kendisiyle tanışırdım. Kız kardeşim evlerinde dadı olarak bulunmuştu.

- Vay, vay, vay!.. Şu hâlde siz ona dair bize bilgi verebilirsiniz demektir?.. Hiç şüphe etmiyor muydunuz?

- Onu dün görmüştüm... Şarap içiyordu. Ben hiçbir şeyin farkında olmadım.

Raskolnikov, sanki yukarıdan bir şey düşmüş de onu ezmiş gibi bir duyguya kapıldı.

- Bak yine sarardınız! Buranın çok boğucu bir havası var.

Raskolnikov:

- Evet, diye kekeledi. Gitmem gerek... Bağışlayın... Sizi rahatsız ettim.

- Oh, rica ederim, istediğiniz kadar... Beni sevindirdiniz! Bana mutluluk verdiniz...

İlya Petroviç, ona elini bile uzattı.

- Buraya sadece... Zamiyotov'u görmeye gelmiştim.

- Anlıyorum... Anlıyorum... Ama, yine de bizi sevindirdiniz!!..

Raskolnikov, gülümseyerek:

- Çok sevindim... Hoşça kalın, dedi.

Dışarı çıktı; sallanıyordu. Başı dönüyordu. Ayakta durup durmadığını hissetmiyordu. Sağ eliyle duvarlara tutunarak merdivenlerden inmeye başladı. Elinde defterle polis dairesine çıkmakta olan kapıcının kendisini ittiğini, aşağı katta bir köpeğin durmadan acı acı havladığını; bir kadının ona oklava fırlatarak bağırdığını, hayal meyal fark etti. Aşağıya inip avluya çıktı. Avluda, kapıdan pek de uzak olmayan bir yerde sararmış, dona kalmış bir hâlde Sonya duruyordu. Yabani gözlerle delikanlıya baktı. Raskolnikov, kızın önünde durdu. Sonya'nın yüzünde hastalıklı, acılı ve umutsuz bir anlatım belirdi. Ellerini çırptı. Raskolnikov'un dudaklarında çirkin, şaşkın bir gülümseme belirdi. Bir süre durdu, gülümsedi, gerisin geriye dönüp tekrar yukarı, polis dairesine çıktı.

İlya Petroviç masasına oturmuş birtakım kâğıtlar karıştırıyordu. Önünde, az önce merdivenlerden çıkarken Raskolnikov'a çarpan adam duruyordu.

- Hayrola!.. Yine siz!.. Yoksa bir şey mi unuttunuz?

-Ama neyiniz var?

Raskolnikov, kireç gibi dudaklarıyla, hareketsiz bakışlarıyla, ağır ağır ona yaklaştı. Masanın yanına geldi ve bir eliyle masaya dayandı. Bir şeyler

söylemek istiyor ama söyleyemiyordu. Sadece ağzından abuk sabuk birtakım sesler çıktığı işitiliyordu.

- Fenalaştınız galiba... Bir sandalye verin!.. Oturunuz!.. Oturunuz!.. Biraz su!..

Raskolnikov, sandalyeye çöktü. Ama gözlerini, tatsız bir şaşkınlığa uğramış olan İlya Petroviç'in yüzünden ayırmıyordu. İkisi de bir dakika kadar birbirlerine bakıp beklediler. Su getirdiler, Raskolnikov:

- Ben... diye kekeledi.

- Biraz su için!

Raskolnikov, eliyle bardağı itti. Yavaşça, kesik kesik ama kolay anlaşılan bir sesle:

- Memur karısı kocakarıyı ve kız kardeşi Lizavetta'yı balta ile ben öldürmüş ve soymuştum, dedi.

İlya Petroviç'in ağzı açık kaldı. Her yandan koşuşup geldiler.

Raskolnikov, söylediklerini tekrarladı...

YEDİNCİ BÖLÜM

I

Sessiz sessiz akan ırmağın kıyısında, Rusya'nın önemli şehirlerinden biri boy gösteriyordu: Sibirya. İçerde tarihi bir kale, kalede de meşhur bir hapishane bulunuyordu. Bu hapishanenin konuklarından biri de Rodyon Romanoviç, başka bir deyişle Raskolnikov'du. Raskolnikov, dokuz aydan beri buradaydı ve dokuz yıl yemişti. Raskolnikov'un kocakarıyı ve kız kardeşini öldürdüğü cinayetten bu yana tam bir buçuk yıl geçmişti.

Davası görülürken, hiç de büyük bir zorlukla karşılaşılmadı. Katil, olayları karıştırmadan, onları kendinden yana çevirmeye kalkışmadan, gerçekleri değiştirmeden, en küçük ayrıntıları bile unutmadan eski ifadesini büyük bir metanetle, noktası noktasına açıkça tekrarladı. Cinayetin nasıl işlendiğini, en ince çizgilerine kadar, uzun uzun anlattı. Öldürülmüş kocakarının elinde bulunan rehinin sırlarını açıkladı, öldürülenden anahtarları nasıl aldığını bir bir anlattı. Anahtarları tarif etti, çekmeceyi tarif etti, hatta içindeki şeylerden bazılarını saydı. Lizavetta'nın öldürülmesi bilmecesini açıkladı. Koh'un gelip kapıyı nasıl çaldığını, arkasından üniversiteli gencin gelişini, Koh ile üniversiteli genç arasındaki konuşmaları bir bir anlattı. Sonra katilin, yani kendisinin, merdivenlerden nasıl koşarak indiğini, Mikolka ile Mitka'nın bağrışmalarını nasıl işittiğini, boş dairede nasıl gizlendiğini, evine nasıl geldiğini uzun uzun anlattı. En sonunda da, Voznesenski caddesindeki avlunun kapısı dibindeki taşı gösterdi. Gerçekten de, çaldığı şeyler ve para çantası orada bulundu. Bir kelime ile her şey iyice aydınlandı. Bu arada, sorgu heyetiyle yargıçlar, katilin, çaldığı şeylerle çantayı bir taşın altına saklayıp bunlardan yararlanmayışına, çaldıklarını birer birer hatırlamak şöyle dursun bunların sayısında bile yanılışına çok şaştılar. Hele katilin bir defa olsun çantayı açmayışı, hatta içindeki para sayısını bile bilmeyişi, onlara inanılmayacak bir şey gibi göründü. Para çantasında, üç yüz on yedi gümüş ruble ile üç tane yirmi kapiklik para çıktı. Üstteki en büyük banknotlardan bazıları, uzun zaman taşın altında kalmaktan bozulmuşlardı. Suçlu, öteki bütün noktalarda, gönül rızasıyla, her şeyi doğru olarak itiraf ettiği hâlde, niçin özellikle bu noktada yalan söylüyordu? Yargıçlar bunun nedenini anlamak için çok uğraştılar. Sonunda bazıları, özellikle psikolog olanlar suçlunun gerçekten de çantayı açıp içine bakmamış olabileceğinin de mümkün olduğunu, bundan ötürü de içinde ne olduğunu bilmediğini, böylece içinde ne olduğunu bilmeden taşın altına

koymuş olabileceğini kabul ettiler. Ama bu duruma göre de, cinayetin ancak, geçici bir delilik nöbeti sırasında, yani, hiçbir soygun ve çıkar amacı güdülmeden, sadece öldürmüş ve soymuş olmak için öldürmek ve soymak monomanisi nöbeti sırasında işlenmiş olduğu sonucuna vardılar. Burada, zamanımızda bazı suçlulara sık sık uygulanmasına çalışılan ve pek yürürlükte olan, yeni, geçici delilik teorisi de tam sırasında imdada yetişti. Üstelik Raskolnikov'un öteden beri karasevda çektiğini, birçok tanıklar, bu arada Doktor Zosimov, katilin eski arkadaşları, ev sahibi kadın ve hizmetçi kız açıkça söylediler. Bütün bunlar, Raskolnikov'un hiç de rastgele bir katile, bir hayduda, bir hırsıza benzemediği, işin içinde başka şeyler bulunduğu sonucunu çıkarmaya kuvvetle yardım etti. Bu görüşü benimseyenler, katilin kendisini hemen hemen hiç savunmaya çabalamadığını üzülerek gördüler. Kendisini cinayete sürükleyen ve soyguna götüren sebeplerin ne olduğu sorusuna katil, çok açık olarak, kaba bir kesinlikle, bütün bunlara, durumunun kötülüğü, çektiği perişanlık, beceriksizliği, kocakarıda bulacağını umduğu üç bin ruble ile hayatta kendisini başarılara ulaştıracak ilk hazırlıkları yapma isteğinin sebep olduğu karşılığını verdi... Cinayete de, başarısızlık ve yoksullukla kamçılanan zayıf ve aşağılık kişiliği yüzünden karar vermişti. Kendisini gelip teslim olmaya zorlayan sebeplerin özellikle ne olduğu sorusuna da, düpedüz içten gelme bir pişmanlık olduğu karşılığını verdi. Bütün bunlar âdeta kabaca verilmiş cevaplardı.

Bununla birlikte mahkemenin kararı, işlenen cinayete göre, beklenebileceğinden çok daha yumuşak oldu. Bu belki de katilin yalnız kendisini haklı çıkarmak istemeyişinden değil, âdeta kendini suçlu bulmak isteğini göstermesinden de ileri gelmiş olabilirdi. Cinayetin işleniş şartlarındaki bütün özellik ve tuhaflık gözden uzak tutulmamıştı. Katilin, cinayeti işlemeden önceki hastalıklı hâli, çektiği perişanlık, en küçük bir kuşkuya yer bırakmayacak kadar ortada idi. Çaldığı şeylerden yararlanmaya kalkışmaması, bir yandan kendisinde uyanan pişmanlık duygusuna, bir yandan da cinayeti işlediği sıralarda akli dengesinin tamamen yerinde olmayışına verildi. Hatta Lizavetta'nın hesapta olmayan öldürülüşü, bu son durumu destekleyen bir delil olarak ileri sürüldü. Bir adam, hem iki kişiyi öldürüyor hem de kapının açık olduğunu unutuyor! Artık sinirleri bozulan fanatik Nikolay'ın, cinayeti üstüne alması üzerine işin tam anlamıyla çıkmaza girdiği, bundan başka gerçek katile dair açık delil bulunmak şöyle dursun, kendisinden hemen hemen şüphe bile edilmediği -Porfiri Petroviç

sözünü tamamen tutmuştu- bir sırada katilin gelip itirafta bulunması gibi olaylar, verilen cezanın hafifletilmesine yol açtı.

Ayrıca, sanıktan yana çok elverişli bir hava yaratan, hiç beklenmedik daha başka olaylar da meydana çıktı. Eski üniversite öğrencilerinden Razumihin, Raskolnikov'un, üniversitede okuduğu sıralarda, avucundaki son meteliği de harcayarak yoksul ve veremli bir arkadaşına yardım ettiğine, ona altı ay baktığına dair bir yerlerden bilgiler topladı ve delililler gösterdi. Bu veremli arkadaşı ölünce Raskolnikov, onun yaşlı ve sakat babasıyla ilgilenmiş -çünkü Raskolnikov'un bu arkadaşı hemen hemen on üç yaşından beri çalışarak babasına bakıyordu- onu hastaneye yatırmış, ölünce de kendi parasıyla gömmüştü. Bütün bu bilgilerin, Raskolnikov'un alınyazısının belirtilmesinde bir dereceye kadar elverişli etkisi oldu. Eski ev sahibi ve ölen nişanlısının annesi dul Zarnitsina da daha Beş köşe sokağında, başka bir evde oturdukları sırada, geceleyin çıkan bir yangında Raskolnikov'un, alevler içindeki bir daireden iki küçük çocuğu kurtardığına ve bu yüzden yanarak yaralandığına tanıklık etti... Bu olay dikkatle incelendi ve birçok tanık dinlenerek doğru olduğu anlaşıldı. Bir kelime ile, gelip kendiliğinden teslim olması ve daha başka hafifletici sebepler yüzünden suçlu, topu topu, ikinci dereceden sekiz yıl kürek cezasına çarptırıldı. Daha davanın başladığı sıralarda Raskolnikov'un annesi hastalanmıştı. Dunya ile Razumihin mahkeme devam ettiği sürece, onu Petersburg'tan uzaklaştırmanın yolunu buldular. Razumihin hem davanın bütün aşamalarını düzgünce izlemek, hem de Avdotya Rimanovna ile elden geldiği kadar sık görüşebilmek imkânını sağlamak için, demiryolu üzerinde Petersburg'a yakın bir kasaba seçti. Pulheriya Aleksandrovna'nın hastalığı tümüyle değilse bile az çok delilikle karışık, oldukça tuhaf bir sinir hastalığıydı. Dunya, kardeşiyle yaptığı son görüşmeden eve döndüğü zaman annesini ateşler ve sayıklamalar içinde, tamamen hasta bir hâlde bulmuştu. Annesinin, kardeşi üzerine soracağı sorulara nasıl karşılık vereceklerini, hemen o gece Razumihin ile kararlaştırmış, Raskolnikov'un Rusya'nın uzak sınır bölgelerinden birine, kendisine şöhret ve para bağlayacak özel bir görev ile gönderildiği masalını onunla birlikte uydurmuştu. Ama Pulheriya Aleksandrovna'nın ne o zaman, ne de ondan sonra bununla ilgili hiçbir şey sormaması ikisini de şaşırtmıştı. Tersine, oğlunun bu apansız çıkıp gidişi üzerine kendisi kocaman bir hikâye uydurmuştu. Oğlunun gelip kendisiyle nasıl vedalaştığını ağlaya ağlaya anlatıyor, bu arada da, bazı önemli ve esrarlı noktaları yalnız kendisinin bildiğini çıtlatıyor, Rodya'nın birçok

güçlü düşmanları olduğunu, bunun için de gizlenmesi gerektiğini söylüyordu. Oğlunun geleceği meselesine gelince, ortadaki bazı engeller kalkınca, bunun parlak olacağından en küçük bir kuşkusu bile yoktu. Oğlunun zamanla bir devlet adamı bile olacağına, yazdığı makalenin ve parlak edebi yeteneğinin buna delil olduğuna Razumihin'i inandırmaya çalışıyordu. Bu makaleyi tekrar tekrar, hatta bazen yüksek sesle okuyor, denilebilir ki, âdeta onunla uyuyordu. Bununla birlikte, kendisiyle bu konu üzerinde konuşmaktan kaçmalarına, yalnız bu durumun bile onu kuşkulandırmaya yetmesine rağmen, Rodya'nın şu anda nerede bulunduğunu hemen hiç sormuyordu. Sonunda Pulheriya Aleksandrovna'nın bazı noktalardaki tuhaf susuşundan korkmaya başladılar. Mesela eskiden, kendi kasabalarında otururlarken, kadıncağızın ömrü, sevgili Rodya'sından mektup beklemekle geçtiği hâlde, şimdi oğlunun mektup göndermeyişinden âdeta şikâyet bile etmiyordu. Bu son nokta anlaşılmaz bir şeydi ve Dunya'yı da çok üzmekte idi. İlk hatırına gelen şey, annesinin, oğlunun kaderi ile ilgili bazı kötü şeyler sezmiş olabileceği ve daha müthiş bir şey öğrenmek korkusuyla soruşturmaktan çekindiği düşüncesi oldu. Herhâlde Dunya, Pulheriya Aleksandrovna'nın şuurunun yerinde olmadığını açıkça görüyordu.

Böyle olmakla birlikte, Pulheriya Aleksandrovna, iki sefer, konuşmayı öyle bir yola sürüklemişti ki, Rodya'nın şu anda bulunduğu yeri söylemeden ona cevap vermek mümkün olamamıştı. Bundan ötürü de verilen cevaplar ister istemez tutuk ve şüpheli bir renk alınca, kadıncağız birdenbire derin bir kedere ve sessizliğe gömülmüş, bu hâl bir hayli uzun sürmüştü. Sonunda Duneçka, boyuna yalan söyleyip uydurmanın güçlüğünü görünce, belli noktalarda büsbütün susmanın çok daha uygun olacağı sonucuna vardı. Ama zavallı annenin korkunç birtakım şeylerden kuşkulandığı, artık her geçen gün biraz daha çok, âdeta gözle görülür, apaçık bir hâl almakta idi. Bu arada Dunya, şu son uğursuz günün arifesinde, Svidrigaylov ile aralarında geçen sahneden sonra, geceleyin uykudaki sayıklamalarını annesinin dinlemiş olduğuna dair kardeşinin söylediği sözleri hatırladı. Acaba annesi o zaman bir şeyler duymuş olamaz mı idi?.. Sık sık, bazen günlerce, hatta haftalarca süren karanlık, tasalı bir susuştan, sessiz ağlamalardan sonra, hasta, coşkun bir canlılıkla, birdenbire yüksek sesle, durmadan oğlundan, beslediği umutlardan, gelecekteki konuşmaya başlardı. Hele bazen hayalleri çok tuhaf olurdu. Onu avuturlar, sözlerini olduğu gibi tekrarlarlardı -belki o da, sözlerini olduğu gibi

tekrarladıklarını ve sadece kendisini avuttuklarını açıkça görüyordu- ama yine de konuşmakta devam ederdi.

Katilin teslim olup suçunu itiraf edişinden beş ay sonra karar verildi. Razumihin, buna imkân olunca onunla hapishanede görüştü. Sonya da öyle... En sonunda ayrılık saati gelip çattı. Dunya, kardeşine, bu ayrılığın sonsuz olmayacağına yemin etti. Razumihin de öyle. Razumihin'in genç ve ateşli hayallerinde, ilerideki üç dört yıl içinde, elden geldiği kadar, gelecekti zenginliklerinin hiç olmazsa başlangıcını kurmak tasarısı kuvvetle yer etmişti. Biraz olsun para biriktirecekler, toprağı her bakımdan cömert ama insanı, sermayesi, işçisi kıt Sibirya'ya göç edeceklerdi. Orada, Rodya'nın bulunduğu şehirde yerleşecekler ve hep birlikte yeni bir hayata başlayacaklardı. Vedalaşırken hepsi ağladılar. Raskolnikov son günlerde çok düşünceli idi. Boyuna annesini sordu, hep onu merak etti. Bu merak Dunya'yı korkutacak kadar ileri gitmişti. Annesinin hastalığını etraflıca öğrenince, suratı büsbütün asıldı. Sonya'ya karşı nedense, hiç konuşkanlık göstermedi. Sonya, Svidrigaylov'un bıraktığı para yardımıyla, içinde Raskolnikov'un da bulunduğu sürgün kafilesini izlemek üzere, çoktandır toplanmış ve hazırlanmıştı. Raskolnikov ile aralarında bu konu üzerine, bir tek söz geçmemişti. Ama ikisi de bunun böyle olacağını biliyorlardı. Son vedalaşmalarında, kız kardeşiyle Razumihin'in, kendisi hapishaneden çıktıktan sonra, onları bekleyen mutlu gelecek üzerine verdikleri ateşli garantiyi tuhaf bir gülümseyişle dinledi. Bir önsezi ona, annesinin hastalığının bir felaketle sona ereceğini fısıldıyordu. Artık Sonya ile o yola düzüldüler.

İki ay sonra Duneçka, Razumihin ile evlendi. Düğün, hüzünlü bir hava içinde, sessizce yapıldı. Çağrılanlar arasında Porfiri Petroviç ile Zosimov da vardı. Bütün bu son zamanlarda Razumihin'in yüzünde, kesin kararlar vermiş bir insanın anlatımı vardı. Dunya, onun kafasındaki bütün planların gerçekleştireceğine körü körüne inanıyordu. Zaten buna inanmazlık edemezdi. Çünkü bu adamda demirden bir irade göze çarpıyordu. Bu arada Razumihin, öğrenimini bitirmek üzere, yeniden üniversite derslerini izlemeye başladı. İki yeni evli, durmadan gelecek üzerine planlar kuruyorlardı. İkisi de beş yıl sonra, ne olursa olsun Sibirya'ya gidip yerleşeceklerini kesin olarak umuyorlardı. O zamana kadar da Sonya'ya güveniyorlardı.

Pulheriya Aleksandrovna, kızının Razumihin ile evlenişini sevinçle kutladı. Ama, düğünden sonra, âdeta daha kederli, daha dalgın bir hâl aldı.

Razumihin, onu oyalamak için, kendisine üniversiteli gençle hasta babası üzerine olan olayı; Rodya'nın, geçen yıl, alevler arasında kalan iki küçük çocuğu ölümden nasıl kurtardığını, bu arada, kendisinin yanarak nasıl hastaneye yattığını anlattı. Bu iki haber, zaten muhakemesi bozuk olan Pulheriya Aleksandrovna'yı âdeta coşturdu... Durmadan bundan söz açıyor, sokakta bunlar üzerine konuşuyordu -gerçi Dunya onu hiç yalnız bırakmıyordu. Genel taşıt araçlarında, dükkânlarda, kendini dinleyecek birini buldu mu, hemen sözü oğluna, oğlunun makalesine getiriyor, üniversite öğrencisine nasıl yardım ettiğini, yangından çocukları kurtarırken nasıl yaralandığını. anlatmaya koyuluyordu. Dunya, onu nasıl susturacağını bilemiyordu. Böyle coşkun, hastalıklı bir ruh halinin doğurduğu tehlikeden başka, ayrıca birinin çıkıp, daha geçenlerde görülen cinayet davasında adı geçen Raskolnikov soyadını hatırlaması ve bu cinayetten söz açması ihtimali de vardı. Pulheriya Aleksandrovna, yangından kurtarılan iki küçük çocuğun annesinin adresini bile öğrenmiş, onu gidip görmeyi aklına koymuştu. Artık üzüntü ve endişeleri son noktayı buldu. Bazen durup dururken ağlamaya başlıyor, sık sık hastalanıyor, ateşler içinde sayıklıyordu. Bir sabah, yaptığı hesaplara göre, oğlunun yakında gelmesi gerektiğini açıkça bildirdi. Çünkü hatırladığına göre Rodya'nın, kendisiyle vedalaşırken dokuz ay sonra döneceğini söylediğini iddia etti. Evi derleyip toplamaya, oğlunu karşılama hazırlıkları yapmaya başladı. Ona ayırdığı odayı -kendi odasını- dayayıp döşüyor, eşyayı silip süpürüyor, yeni perdeler asıyordu. Dunya bu hâlden telaşlanmakla birlikte sesini çıkarmıyor, hatta kardeşine verilmesi kararlaştırılan odayı derleyip toplamakta ona yardım bile ediyordu. Böyle çılgın kuruntular, sevinçli hülyalar ve gözyaşları içinde geçen o telaşlı günün gecesinde, Pulheriya Aleksandrovna hastalandı. Ertesi sabah ateşi yükseldi, sayıklamalar başladı. Hummaya tutulduğu anlaşıldı, iki hafta sonra da öldü. Sayıklamaları sırasında ağzından öyle sözler kaçırmıştı ki, oğlunun korkunç sonu üzerine, tahmin ettiklerinden çok daha fazla şüpheler beslediği sonucunu çıkarmak mümkün oldu.

Daha Sibirya'ya yerleştiği günden beri Petersburg ile mektuplaşmaya başladığı hâlde, Raskolnikov annesinin ölümünü uzun zaman bilmedi. Mektuplaşma işi Sonya'nın aracılığı ile kuruldu. Sonya her ay düzenli olarak Petersburg'a, Razumihin adına bir mektup yolluyor, yine aynı düzen içinde her ay Petersburg'tan cevap alıyordu. Sonya'nın mektupları, ilk zamanlar Dunya ile Razumihin'e kuru ve yetersiz görünmüştü. Ama sonunda, ikisi de bunların, bundan daha iyi yazılamayacağı sonucuna

vardılar. Çünkü ne de olsa bu mektuplardan, mutsuz Rodya'nın sonu üzerine en doğru, en ayrıntılı bilgiler edinebiliyorlardı. Sonya'nın mektupları pratik birtakım ayrıntılarla, Raskolnikov'un hapishanedeki yaşayış şartlarının en açık, en sade anlatımı ile dolu idi. Sonya bu mektuplarında ne kendi umutlarından, ne gelecek üzerine kehanetlerden, ne de kişisel duygularından söz ediyordu. Sonya, Rodya'nın ruh hâlini, onun iç dünyasını anlatmaya da çalışmıyordu. Bunun yerine gerçekleri konuşturuyor, yani Rodya'nın kendi sözlerini aktarıyor, sağlık durumu üzerine ayrıntılı bilgiler veriyor, falan görüşmelerinde neler istediğini, kendisinden neler rica ettiğini, ne gibi siparişlerde bulunduğunu anlatıyordu. Bütün bu haberler, çok ayrıntılı olarak veriliyordu. Sonunda, mutsuz kardeşinin hayali kendiliğinden ortaya çıkıyor, açıkça, tıpatıp, bütün çizgileriyle beliriyordu. Burada yanlışlık da olamazdı, çünkü bütün olaylar gerçekti.

Dunya ile kocası, özellikle ilk zamanlarda, bu haberlerden çok az avutucu şeyler çıkarabiliyorlardı. Sonya, Rodya'nın hep üzüntülü ve tasalı bir hâlde olduğunu, hiç konuşmadığını, aldığı mektuplardan öğrenip kendisine her seferinde verdiği haberlerle de hiç ilgilenmediğini; kimi zaman annesini sorduğunu; onun gerçeği sezmiş olduğunu görünce, artık Pulheriya Aleksandrovna'nın ölmüş olduğunu kendisine bildirdiğini ama annesinin ölüm haberinin bile Raskolnikov'a fazla dokunmadığını şaşarak gördüğünü ya da hiç değilse dış görünüşüne göre, kendisine böyle geldiğini onlara sürekli olarak yazmaktaydı. Sonya bu arada, Raskolnikov'un görünüşte içine kapanarak herkesten ve her şeyden elini çekmiş olmasına rağmen, yeni yaşayışını dürüstçe ve kolaylıkla kabul ettiğini, durumunu çok iyi anladığını, yakında durumunda bir iyileşme beklemediğini, onun durumunda bulunanların yaptığı gibi boş umutlara kapılmadığını, eskisine hiç benzemeyen yeni çevresinde hiçbir şeye şaşmadığını da onlara bildiriyordu. Sonya, Raskolnikov'un sağlık durumunun da iyi olduğunu yazıyordu. Kaçınmadan, kaçamak yolları aramadan, gönderildiği işlere gidiyordu. Verilen yemeklere pek aldırış ettiği yoktu. Ancak bu yemekler, pazarları ve yortu günleri verilenler dışında, öylesine kötü idi ki, kendisine her gün çay kaynatabilmek için Sonya'nın teklif ettiği bir miktar parayı seve seve kabul etmişti. Geri kalan şeyler için ise gösterilen ilginin kendisini sadece rahatsız ettiğini ileri sürerek, hiç üzülmemesini Sonya'dan rica etmişti. Yine Sonya'nın yazdığına göre, Raskolnikov hapishanede genel koğuşta kalmakta idi. Sonya koğuşun içini görmemekle birlikte,

burasının pis, dar ve sağlığa aykırı bir yer olduğu inancında idi. Ranzalara serilmiş bir keçe parçası üstünde yatıyor, kendisine başka bir şey de istemiyormuş. Onun böyle kaba ve yoksulca bir yaşayış sürmesi, hiç de önceden alınmış bir karara ya da bir ilkeye dayanmıyordu. Bu sadece kayıtsızlığından ve maddi bakımdan kendi alınyazısına olan ilgisizliğinden ileri gelmekte idi. Sonya'nın yazdıklarına göre Raskolnikov, hele ilk zamanlarda, onun ziyaretleriyle ilgilenmek şöyle dursun, kendisiyle konuşmuyor, ona kızıyor, hatta kabalık bile ediyormuş. Ama sonraları bu görüşmeler onun için bir alışkanlık, hatta nerede ise bir ihtiyaç halini almış. Hatta Sonya, birkaç gün hastalanarak onu ziyaret edemeyince Raskolnikov pek acı çekmiş... Sonya onunla yortu günlerinde, Raskolnikov'un birkaç dakika için çağrıldığı hapishane kapısında ya da hapishane karakolunda görüşüyormuş... Öteki günlerde ise Sonya'nın gidip onu bulduğu iş yerlerinde; ya atölyelerde, ya tuğla harmanında, ya da İrtiş ırmağı kıyısındaki antrepolarda konuşabiliyorlarmış. Sonya, kendisi ile ilgili verdiği bilgilerde; şehirde bazı dostluklar kurduğunu, hatta koruyucular bile bulduğunu, terziliğe başladığını, şehirde başka bir kadın terzisi bulunmadığı için, birçok evce aranılan bir insan haline geldiğini bildirmekte idi. Yalnız Sonya, bu sayede, Raskolnikov'un da hapishane idarecilerinden himaye gördüğünü, iş rejiminin hafifletildiğini onlara yazmamıştı. Sonunda kızdan Raskolnikov'un herkesten kaçtığına, hapishanedeki mahkûmların onu sevmediklerine, bazen günlerce hiç konuşmadığına, gittikçe sararıp solduğuna dair bir mektup geldi -zaten Dunya, kızın son mektuplarında özel bir telaş ve endişe sezmişti... Derken, Sonya son mektubunda, Raskolnikov'un ağır hastalandığını ve devlet hastanesinin mahkûmlar koğuşunda yatmakta olduğunu bildirdi.

II

Delikanlı, uzun süreden beri yatıyordu. Onu yataklara düşüren, hayata küstüren, hapishanede geçen korkunç hayat değildi... Hele zorlu işler, çıkan kötü yemekler hiç değildi. Başının usturayla kazınması da sırtındaki kötü giysiler de koymuyordu ona. Oh!.. Çektiği bütün bu acı ve zorluklar onun umurunda bile değildi. Tam tersine, zorlu işler hoşuna bile gidiyordu. Çalışmanın verdiği vücut yorgunluğu sayesinde, hiç olmazsa birkaç saat rahat bir uykuya kavuşuyordu. Hem yemeğin, şu üstünde karafatmalar yüzen sade suya lahana çorbasının, onun için ne önemi olabilirdi? Eski öğrencilik hayatında sık sık, bunu bile bulamadığı günler olmuştu. Giydiği elbiseler onu sıcak tutuyor ve içinde bulunduğu yaşayış koşullarına pek uygun düşüyordu. Taşıdığı prangalara gelince, onların varlığını bile duymuyordu. Ustura ile kazınmış başından mı, sırtındaki önü boydan boya ilikli iki renkli ceketinden mi utanacaktı? Hem kimden utanacaktı? Sonya'dan mı? Sonya ondan korkuyordu, bir de kalkıp ondan mı utanacaktı?..

Ama işte ne denir?.. O, Sonya'dan bile utanıyor, bunun için de aşağılayıcı ve kaba davranışlarıyla ona acı veriyordu. Ama Raskolnikov'un utancı, ne ustura ile tıraş edilmiş kafasından, ne de taşıdığı prangalardan geliyordu.

Gururu derin bir yara almıştı. Onu hasta eden de bu yaralı gururu idi. Ah, kendi kendisini suçlayabilseydi ne kadar mutlu olacaktı! O zaman her şeye, utanç ve yüz karasına bile katlanacaktı. Ama o kendisini acımasızca yargıladı. Sert vicdanı geçmişinde, herkesin başına gelebilen basit bir yanlışlıktan başka, korkunç bir suç bulamadı. Onu özellikle küçülten şey, Raskolnikov çapında bir adamın, kör talihin rastgele bir kararı ile böyle budalaca, böyle umutsuzca, böyle körü körüne ve silik bir biçimde mahvolması ve biraz olsun huzura kavuşmak istiyorsa, böyle saçma bir karara boyun eğmesi, ona kendini teslim etmesi idi.

Şimdiki hâlde maksatsız ve hedefsiz bir huzursuzluk, gelecekte ise sadece, karşılığında hiçbir şey elde edilmeyen, bitmez tükenmez bir fedakârlık!.. İşte bu dünyada onun nasibi bu idi. Sekiz yıl sonra ancak otuz iki yaşında olacağını ve yeniden yaşamaya başlayabileceğini düşünmekle nasıl avunabilirdi? Hem ne diye yaşayacaktı?.. Gözlerini hangi hedefe dikecekti? Niçin didinecekti? Var olmak için mi yaşayacaktı? Ama o,

eskiden de bir ülkü, bir umut, hatta bir hayal uğruna varlığını bin defa fedaya hazır değil mi idi? Sadece var olmak ona her zaman az görünmüş, o hep bundan fazlasını istemişti. Belki de sadece isteklerinin bu gücünden ötürüdür ki o zamanlar kendisinde, öteki insanlardan daha yüksek birtakım haklar bulunduğuna inanmıştı.

Bari kader, ona pişmanlığı olsun çok görmeseydi!.. İnsanın içini yakan, uykusunu kaçıran, yürekler acısı bir pişmanlık!.. Öyle bir pişmanlık ki, korkunç acısı insana, kendini asmayı, ya da suda boğulmayı hayal ettirsin!.. Oh, böyle bir pişmanlığa ne kadar da sevinecekti! Acı ve gözyaşı, bu da bir hayat değil midir? Ama o, işlediği cinayetten ötürü hiçbir pişmanlık duymuyordu. Hiç olmazsa kendisini hapishaneye sürükleyen yakışıksız ve aptalca davranışlarına, eskiden kızdığı gibi, kendi budalalığına kızabilirdi. Ama şimdi hapishanede, eski davranışlarını yeniden bir bir gözden geçirdi, bunlardan hiçbirini, önceleri şu uğursuz anlarda kendisine göründükleri gibi hiç de yakışıksız ve aptalca bulmadı.

"Benim düşüncelerim, dünya kurulalı beri yeryüzünde kaynaşan ve birbirleriyle çarpışmakta olan öteki düşünce ve teorilerden hangi, hangi bakımdan daha budalaca oluyormuş?" diye düşünüyordu. "İşe, tamamen serbest, günlük etkilerden sıyrılmış geniş bir görüşle bakmak yeter! Hiç şüphe yok ki, o zaman benim düşüncelerim de o kadar tuhaf görünmeyecektir. Ey inkârcılar, ey beş kapiklik düşünürler, ne diye yarı yolda duruyorsunuz?"

Sonra yine kendi kendine soruyordu:

"Benim davranışım onlara hangi bakımdan böylesine çirkin görünüyor? Bir cinayet olduğu için mi?.. Cinayet sözü de ne demek? Vicdanım rahat benim. Şüphesiz ortada işlenmiş bir cinayet var! Yine şüphesiz, yasa sınırları aşılmış ve kan dökülmüştür. Ne yapalım, yasanın sınırlarını aştığım için siz de benim kafamı kesin, olsun bitsin bu iş! Tabii o hâlde, insanlığa iyilik etmiş -miras yolu ile iktidara gelmeyip de bunu zorla alan- birçok kişinin bile, daha ilk adımlarında kafalarını kesmek gerekecekti. Ama bu adamlar sonuna kadar dayandılar. Bunun için de haklı çıktılar. Ben ise dayanamadım, bunun için de bu adımı atmak hakkını kazanamadım."

İşte onun bu işte kendisine yüklediği biricik suç: Sonuna kadar dayanamayıp teslim olması idi.

Şimdi ona acı veren bir düşünce de, o zaman kendisini niçin öldürmediği sorusu idi.

Niçin o zaman köprünün altından akan sulara bakmıştı da sonra gidip teslim olmayı yeğ saymıştı? Gerçekten de yaşama isteği böylesine güçlü, bu isteğin yenilmesi de böylesine güç mü idi? Ama ölümden korkan Svidrigaylov bunu yenmemiş mi idi?

Raskolnikov, büyük bir acı ile bu soruyu kendisine soruyor, kendisinde ve inanışlarında derin bir yanılma bulunduğunu belki de daha o zaman, sulara eğilip baktığı sıralarda sezmiş olduğunu bir türlü anlayamıyordu. Bu sezişin, hayatında ileride olacak büyük değişikliğin, gelecekteki dirilişin, hayata yeni bir açıdan bakışının habercisi olabileceğini de anlamıyordu.

O daha çok bu işte, bir türlü kendisini kurtaramadığı -korkaklığı ve karakterinin zayıflığı yüzünden- bir türlü aşmak gücünü gösteremediği içgüdüsünün kör kuvvetinin rol oynadığına inanıyordu. Hapishane arkadaşlarına baktıkça şaşıyordu. Onlar da hayatı ne kadar seviyor, ona ne kadar değer veriyorlardı. Ona öyle geldi ki, hapishanede hayatı, dışarıda olduğundan çok daha fazla seviyor, üzerine daha çok titriyor, ona daha çok değer veriyorlardı. İçlerinden bazıları, mesela serseriler ne korkunç acılara ve işkencelere katlanıyorlardı. Bir güneş ışığının, bir orman parçasının, daha üç yıl önce işaretlenmiş ağaçların en kuytu yerindeki serin bir kaynağın onlar için bu derece büyük bir değer taşıması mümkün müydü? Serseri, bu kaynağa kavuşmayı, sevgilisine kavuşmayı hayal eder gibi hayal ediyor, bu kaynağı, bunu çevreleyen otları, şahlıklar arasında ötmekte olan kuşu rüyasında görüyordu. Raskolnikov, çevresine dikkatle baktıkça, anlaşılması daha da zor olan başka örnekler görüyordu.

Hapishanede, onu çevreleyen ortamda, hiç şüphe yok ki, farkında olmadığı, daha doğrusu hiç de fark etmek istemediği birçok şey vardı. Âdeta gözleri yerde yaşıyordu. Çevresine bakmayı iğrenç ve dayanılmaz buluyordu. Ama önünde sonunda birçok şeye şaşmaya başladı. Böylece, elinde olmayarak, önceleri şüphe bile etmediği birçok şey gözüne çarptı. Genel olarak ve her şeyden çok onu şaşırtan şey, kendisiyle bütün bu hapishane arkadaşları arasındaki korkunç ve aşılmaz uçurum oldu. Sanki o ve ötekiler, başka başka milletlerden insanlardı. Birbirlerine inanmazlıkla, hatta düşmanca bakıyorlardı. Ayrılıklarının genel sebeplerini biliyor ve anlıyordu. Ama bu nedenlerin, gerçekten de böylesine derin ve güçlü olabileceğine, eskiden asla ihtimal vermiyordu. Hapishanede siyasi suçlardan mahkûm olmuş Polonyalılar da vardı. Bunlar, bütün bu hapishane halkına düpedüz köle ve cahil kişiler gözüyle, yüksekten bakıyor, onları küçümsüyorlardı. Ama Raskolnikov, Polonyalıların bu görüşüne

katılamıyordu. Çünkü bu cahillerin birçok alanda şu Polonyalılardan kat kat akıllı olduklarını açıkça görüyordu. Bu halkı çok küçümseyen Ruslar da vardı. Eski bir subayla iki papaz okulu öğrencisi de bunlardandı. Raskolnikov onların da yanıldığını açıkça görüyordu.

Kendisine gelince, onu sevmiyor ve hepsi ondan kaçıyorlardı. Hatta gitgide ondan nefret eder bile olmuşlardı. Niçin? Bunun nedenini bilmiyordu. Kendisinden çok daha ağır cinayetler işlemiş olanlar onu küçümsüyor, onunla, işlediği cinayetle alay ediyorlardı:

- Sen beyefendisin, diyorlardı, balta ile adam öldürmek sana mı kaldı? Bu, beyefendilerin yapacağı iş değildir.

Paskalyanın ikinci haftasında kiliseye gitme sırası, bulunduğu koğuşla birlikte ona da gelmişti. O da herkes gibi kiliseye gitmiş, başkalarıyla birlikte dua etmişti. Bir gün, sebebini kendisinin de bilmediği bir şey yüzünden, aralarında kavga çıkmıştı. Hepsi birden, kudurmuşçasına üzerine saldırdılar.

- Sen dinsizsin! Sen Tanrı'ya inanmıyorsun! Seni gebertmeli, diye bağrışıyorlardı. Oysa Raskolnikov hiçbir zaman onlarla, Tanrı üzerine, din üzerine konuşmamıştı. Ama işte şimdi onu bir dinsiz gibi öldürmek istiyorlardı... Delikanlı susuyor, onlara itiraz etmiyordu. Bir mahkûm, korkunç bir öfke içinde onun üzerine atıldı. Raskolnikov, ağzını açıp bir şey söylemeden onu bekledi. Kaşı bile kımıldamamış, yüzünün bir çizgisi bile oynamamıştı. Gardiyan, tam zamanında yetişerek, onunla katil mahkûm arasına atıldı. Yoksa kan dökülmesi işten bile değildi.

Onun çözemediği sorunlardan biri de herkesin Sonya'yı niçin bu kadar sevdiği idi? Kızcağız, onların sevgisini kazanmak peşinde koşmuyordu. Mahkûmlar ona seyrek olarak, ancak bazen çalışma yerinde, Raskolnikov'u bir dakika için görmeye geldiği sırada rastlıyorlardı. Oysa herkes onu tanıyor, Raskolnikov'un ardı sıra buralara kadar geldiğini de biliyordu. Onun nasıl yaşadığını, nerede oturduğunu da öğrenmişlerdi. Sonya onlara para vermiyor, herhangi bir özel işlerini de görmüyordu. Yalnız bir sefer, Noel yortusunda, bütün mahkûmlara hediye olarak çörek ve pasta getirmişti. Ama yavaş yavaş mahkûmlarla Sonya arasında daha sıkı ilişkiler kuruldu. Sonya, onların ailelerine mektuplar yazıyor ve postaya atıyordu. Mahkûmların şehre gelen kadın - erkek akrabaları, mahkûmlara getirdikleri eşyaları, hatta paraları, yine onların tavsiyesiyle, Sonya'ya bırakıyorlardı. Mahkûmların karıları ve metresleri onu tanıyor, ziyaretine gidiyorlardı. Raskolnikov'u görmek için mahkûmların çalıştığı yere geldiği ya da

angaryaya giden bir mahkûm kafilesiyle karşılaştığı zaman, mahkûmların hepsi şapkalarını çıkarıyor, hepsi onu saygı ile selamlıyor, ona: “Matuşka Sonya Semyonovna, sen bizim sevimli, nazik anamızsın!” diyorlardı. Evet, bu kaba saba, bu damgalı kürek mahkûmları, bu küçücük, bu çelimsiz yaratığa böyle seslenirlerdi. Sonya gülümseyerek onları selamlardı. Onun gülümseyişini hepsi de severlerdi. Onun yürüyüşünü de severler, yürüyüşünü görmek için dönüp dönüp arkasından bakarlar, onu överlerdi. Böyle ufak tefek oluşunu bile överler, artık nesini öveceklerini bile bilemezlerdi. Ona tedavi için bile giderlerdi.

Raskolnikov, büyük perhizin bütün sonunu ve paskalyayı hastanede yatarak geçirdi. Artık iyileşmeye yüz tuttuğu sırada, daha hasta yatarken, ateşler içinde ve sayıklamalar arasında gördüğü rüyaları hatırladı. Hastalığı sırasında rüyasında, sözde bütün dünyanın, Asya’nın derinliklerinden Avrupa’ya gelmekte olan, görülmemiş, işitilmemiş korkunç bir afetle mahva mahkûm olduğunu gördü. Çok az seçkin kişi dışında kalan herkes ölecekti. İnsan vücuduna yerleşen yeni birtakım trişinler, mikroskobik yaratıklar türemişti. Ama bu yaratıklar, akıl ve iradesi olan birtakım ruhlardı. Bu mikropları kapanlar, hemen şeytanların pençesine düşüyor, zır deli bir hale geliyorlardı. Ama insanlar hiçbir zaman kendilerini bu hastalığa tutulanların hissettikleri kadar böylesine akıllı, doğrulukta bu derece sarsılmaz hissetmemişlerdi. Onlar, kararlarını, bilimsel araştırmaların sonuçlarını, ahlakî ve dinî inançlarını hiçbir zaman böylesine sağlam ve sarsılmaz hissetmemişlerdi. Bütün köyler, bütün kentler, bütün milletler bu hastalığa tutuluyor ve çıldırıyorlardı. Herkes üzüntü ve telaş içinde idi. Kimse kimseyi anlamıyordu. Herkes gerçeğin yalnız kendisinde olduğunu sanıyor, başkalarına bakarak acı çekiyor, göğsünü yumrukluyor, ağlıyor ellerini ovuşturuyordu. Kimi, nasıl yargılayacaklarını bilmiyorlardı. Neyin iyi, neyin kötü olduğunu da anlayamıyorlardı. Kimi mahkûm etmek, kimi beraat ettirmek gerektiğini bilmiyorlardı. İnsanlar, anlamsız bir öfke içinde birbirlerini öldürüyorlardı. Birbirlerine karşı büyük ordular hâlinde toplanıyor ama bu ordular daha yolda iken, birdenbire, kendi kendilerini kırmaya başlıyor, safları dağılıyor, savaşçılar birbiri üzerine saldırıyor, birbirini boğazlıyor, doğruyor, ısırıyor, birbirini yiyordu. Şehirlerde bütün gün felaket çanları çalıyordu. Herkes çağrılıyordu ama kimin çağırdığını, niçin çağrıldığını kimse bilmiyordu. Herkes telaş ve heyecan içinde idi. Bütün sıradan zanaatlar bırakılmıştı. Çünkü herkes kendi düşüncesini, kendi düzelttiği şeyi ileri sürüyor ve bir anlaşmaya varmak mümkün olamıyordu.

Tarım işleri durmuştu. Şurada burada insanlar, kümeler hâlinde toplanıyor, herhangi bir şey üzerine birlikte karar veriyor, ayrılmayacaklarına ant içiyorlardı. Ama arkasından hemen, az önce teklif ettiklerinden bambaşka bir şey yapmaya başlıyorlardı. Birbirlerini suçlamaya koyuluyor, dövüşüyor ve vuruşuyorlardı. Derken yangınlar ve açlık başlıyordu. Her şey ve herkes mahvoluyor, afet genişliyor, durmadan ortalığa yayılıyordu. Bütün dünyada ancak birkaç kişi kurtulabilmişti. Bunlar, yeni bir insan kuşağı meydana getirmek, yeni bir yaşayış kurmak, yeryüzünü yenileştirmek ve temizlemekle görevlendirilmiş, temiz, seçkin kişilerdi. Ama hiç kimse hiçbir yerde bu adamları görmemiş, hiç kimse onların sözlerini ve seslerini duymamıştı.

Bu saçma sayıklamanın hafızasında böylesine hüzünlü ve acılı bir biçimde yer etmesi, bu hummalı rüya izlenimlerinin böylesine uzun sürmesi, Raskolnikov'a acı vermekte idi. Paskalyanın üzerinden iki hafta geçmişti. Havalar ısınmış, güneşli ilkbahar günleri gelip çatmıştı. Hastanedeki mahkûmlar koğuşunun -altlarında nöbetçinin dolaştığı demir parmaklıklı- pencereleri açılmıştı. Sonya, Raskolnikov'un bütün hastalığı süresince, onu ancak koğuşunda iki sefer yoklayabilmişti. Her seferinde izin almak gerekiyordu, bu ise kolay bir iş değildi. Ama Sonya, ayrıca akşamüzerleri, bazen avluda bir dakikacık olsun durabilmek, hiç olmazsa uzaktan koğuşun pencerelerine bakmak için, sık sık hastane avlusuna, pencerelerin altına geliyordu. Raskolnikov, hemen büsbütün iyileştiği bir akşam üzeri uyumuştu. Uyanınca, bir rastlantı ile pencereye yaklaştı. Birden, uzakta, hastane kapısında Sonya'yı gördü. Sonya ayakta duruyor, sanki bir şey bekliyordu. O anda Raskolnikov'un yüreğine sanki bir şey saplanmış gibi oldu. Titreyerek pencereden uzaklaştı. Ertesi gün Sonya gelmedi, daha ertesi gün de ondan ses seda çıkmadı. Raskolnikov, Sonya'yı sabırsızlıkla beklediğini fark etti. Sonunda onu hastaneden taburcu ettiler. Hapishaneye gelince mahkûmlardan, Sonya Semyonovna'nın hastalandığını, evinde yatmakta olduğunu, hiçbir yere çıkmadığını öğrendi. Raskolnikov çok meraklanmıştı. Ondan bir haber alabilmek için evine adam gönderdi. Kısa bir süre sonra, hastalığının tehlikeli olmadığını öğrendi. Raskolnikov'un kendisiyle ilgilendiğini, merak ettiğini haber alan Sonya, ona kurşun kalemle yazılmış bir pusula gönderdi ve şimdi çok daha iyileştiğini, hastalığının bayağı bir soğuk algınlığı olduğunu, yakında, hem de çok yakında kendisini işyerinde görmeye geleceğini bildirdi. Bu pusulayı okurken, Raskolnikov'un yüreği şiddetle ve acı ile sızladı.

Yine sıcak ve bulutsuz bir gündü. Raskolnikov sabah erkenden, saat altıda işe çıktı. Irmağın kıyısındaki bir barakada kaymak taşı pişirmek için yapılan fırında çalışmaya gönderilmişti. Oraya topu topu üç kişi yollanmıştı. Mahkûmlardan biri, yanına muhafız alarak bir alet getirmek üzere kaleye gitti. Diğeri odunları taşıyıp fırına dizmeye koyuldu. Raskolnikov, barakadan doğru kıyıya çıktı. Barakanın önüne istif edilmiş kütüklerin üzerine oturdu. Geniş ve ıssız ırmağı seyre daldı. Bu yüksek kıyıdan, gözün alabildiğine geniş bir çevre görünüyordu. Irmağın öteki uzak kıyısından, belli belirsiz bir şarkı sesi gelmekte idi. Orada, güneşle yıkanan uçsuz bucaksız bozkırda, güçlükle seçilebilen küçük, siyah noktalar hâlinde, göçebe çadırları görünüyordu. Orada özgürlük vardı. Orada, buradakilere hiç benzemeyen, bambaşka insanlar yaşıyordu. Orada zaman sanki durmuş gibi idi. Oradan sanki hâlâ, İbrahim ile sürüsünün çağı geçmemişti. Raskolnikov oturuyor, kımıldamadan, gözlerini ayırmadan bakıyordu. Düşünceleri bir hülya, bir dalgınlık hâlini alıyordu. Hiçbir şey düşünmüyordu. Ama bir sıkıntı onu heyecanlandırıyor, ona acı veriyordu.

Birdenbire yanı başında Sonya belirdi, yavaşçacık yaklaşmış, yanına oturmuştu. Henüz daha çok erkendi. Sabah serinliği daha yumuşamamıştı. Sonya’nın sırtında eski, yoksul mantosu, başında da yeşil şalı vardı. Çektiği hastalığın belirtisini taşıyan yüzü zayıflamış, sararmış, süzülmüştü. Delikanlıya tatlı tatlı gülümsedi... Ama her zamanki gibi ürkek ürkek elini uzattı.

Sonya ona elini, her zaman böyle ürkek ürkek uzatırdı. Bazen de reddedileceğinden korkuyormuş gibi, hiç uzatmazdı. Delikanlı her zaman, âdeta tiksinerek kızın elini sıkar, canı sıkkın bir hâlde onu karşılar, bütün ziyaret süresince ağzını açıp onunla bir laf etmezdi. Zaman olurdu ki, kızcağız onun karşısında titrer, derin bir acı ile yanından ayrılırdı... Ama bu sefer elleri birbirinden ayrılmadı. Raskolnikov kıza acele bir göz attı. Hiçbir şey söylemedi ve gözlerini yere indirdi. Yalnızdılar. Onları, kimsecikler görmüyordu. Gardiyan bu sırada başka yana dönmüştü.

Nasıl oldu, bunu kendisi de bilmiyordu. Ama sanki biri ansızın onu yakalamış ve genç kızın ayaklarına atmıştı. Raskolnikov ağlıyor, Sonya’nın dizlerine sarılıyordu. Kız, ilk anda çok kötü korktu, yüzü sapsarı kesildi. Yerinden fırladı ve titreyerek ona baktı. Fakat hemen o anda her şeyi anladı Gözlerinde sonsuz bir mutluluk parladı. Raskolnikov’un kendisini sevdiğini, sınırsız bir aşkla sevdiğini, sonunda bu anın gelip çattığını, zerre kadar kuşkusu kalmadan anlamıştı.

Konuşmak istediler ama konuşamadılar. Gözleri yaşlı idi. İkisi de solgun, ikisi de bitkindi. Ama bu hastalıklı, bu solgun yüzlerde, daha şimdiden yenileşmiş bir geleceğin, yeni bir yaşayış için dirilmenin şafağı parlamakta idi. Aşk onları diriltmiş, birinin kalbi ötekinin kalbine tükenmez bir hayat kaynağı olmuştu.

Beklemeye ve katlanmaya karar verdiler, önlerinde daha yedi yıl vardı. O zamana kadar ne dayanılmaz acılar çekecekler, ne sonsuz mutluluklar duyacaklardı. Ama Raskolnikov yeniden dirilmişti, o bunu biliyordu, yenileşen varlığıyla bunu iyice hissediyordu. Sonya'ya gelince, o zaten Raskolnikov'un varlığıyla yaşıyordu.

O günün akşamı, koğuşun kapısı üstüne kapandığı zaman Raskolnikov, ranzaya uzanmış Sonya'yı düşünüyordu. O gün, eski düşmanları olan bütün mahkûmların, artık kendisine başka bir gözle baktıklarını bile sandı. Hatta kendisi onlarla konuştu, mahkûmlar da ona tatlı tatlı cevaplar verdiler. Şimdi bunları hatırladı. Zaten bunun böyle olması gerekiyordu. Şimdi artık her şeyin değişmesi gerekmez mi idi?

Sonya'yı düşünüyordu. Zavallı kızı sürekli olarak nasıl üzdüğünü, yüreğini nasıl yaraladığını hatırladı. Onun solgun, zayıf, minnacık yüzünü hatırladı. Ama artık bu anılar, şimdi onu hemen hemen hiç üzmüyordu. Çünkü artık kızın bütün çektiklerini sonsuz bir sevgi ile nasıl ödeyeceğini biliyordu.

Hem geçmişe gömülü bütün bu acılar da ne demekti? Şu ilk coşkunluk anında her şey, hatta işlediği cinayet de, uğradığı mahkûmiyet de, Sibirya'ya sürülüşü de ona uzak ve yabancı kalıyor, sanki onun başına gelmemiş bir olay gibi görünüyordu. Zaten bu akşam, herhangi bir şey üzerinde uzun uzun, sürekli olarak düşünecek, zihnini herhangi bir nokta üzerinde toplayacak durumda değildi. Şu anda, bilinçli olarak herhangi bir şeyi çözmesi de imkânsızdı. Şu anda, sadece duygu ile yaşıyordu. Diyalektiğin yerini hayatın kendisi almıştı, öyleyse bilinç düzeyinde de bambaşka şeyler edinmesi gerekti.

Yastığının altında bir İncil vardı. Kendisi de farkında olmadan eli kitaba uzandı. Sonya'nındı bu İncil, "Lazar'ın Dirilişi"ni Sonya bu kitaptan okumuştu ona. Kürek hayatının ilk günlerinde Sonya'nın kendisine durmadan Tanrı'dan, dinden söz edeceğini, onu İncil okumaya zorlayacağını sanmıştı. Ama şaşılacak şey!.. Sonya ona bir kez olsun bunlardan söz etmediği gibi, İncil okumasını da istememişti. Geçenlerde, hastalanmadan hemen önce, kendisi istemişti Sonya'dan bu İncil'i. Sonya

da hiçbir şey söylemeden getirip vermişti. Şu ana kadar açıp bakmamıştı bile...

Şu anda da açıp bakmadı ama birden şimşek gibi bir şey geçti kafasından: “Artık onun inançları benim de inançlarım olamaz mı? Hiç değilse onun duyguları, hevesleri?..”

O günü Sonya da heyecan içinde geçirdi, hatta gece yeniden hastalandı. Ama öylesine mutluydu ki, nerdeyse korkuyordu mutluluğundan. Yedi yıl, yalnızca yedi yıl! Mutluluklarının ilk anında, her ikisine de bu yedi yıl bazen yedi gün gibi geliyordu. Hatta Raskolnikov yeni bir hayatın kendisine karşılıksız verilmediğini, buna gelecekte kendisini bekleyen büyük özveriler karşılığı çok pahalıya sahip olabileceğini de bilmiyordu.

Ama burada yeni bir öykü başlıyor: Bir insanın yavaş yavaş yenilenmesinin, yeni bir hayat bulmasının, bir dünyadan başka bir dünyaya geçmesinin, hiç bilmediği yepyeni bir gerçekle tanışmasının öyküsü... ve bu öykü yeni bir kitabın konusu olabilir. Bizim şimdiki öykümüzse burada bitiyor.

son